

ADOLPH MENZEL

URAGAN ASUPRA EUROPEI

partea 1

Cizmele înalte pîna peste genunchi ale cancelarului print Bismarck calcau apasat pe pardoselile de marmura, stîrnind ecouri în sirul de încăperi vaste ale palatului imperial, pe care le strabatea sub privirile neclintite ale cuirasierilor de garda, "încremeniti în pozitie de drepti. Soldatii acestia, atît de te-* peni încît evocau personajele de ceara din muzeul inaugurat de curînd în Kaiser Galerie, încadrau doi cîte doi usile duble, pe care lachei galonati le dadeau la o parte într-o solemna succesiune, deschizînd drum cancelarului spre cabinetul împaraturii Wilhelm I.

Printul Bismarck respira prin toti porii forta. Un -adevarat gigant — întrecea cu un cap pe mai toti soldatii din garda, alesi dealtfel pentru statura lor uriasa si atît de decorativa - - avea ochi patruntatori, ce intimidau, trasaturi aspre, gesturi greoaie si mers apasat de pachiderm. Energia lui exploziva, accesele de furie, caracterul neînfrînat, spiritul-i razbunator facusera pe unii deputati din Reichstag sa-l asemuiasca cu zeul Vulcan. De acolo i se tragea poate si porecla: Cancelarul de Fier.

Cînd patruse în anticamera cabinetului imperial, înaltii demnitari, care-si asteptau rîndul spre a fi primiti în audienta, i se înclinara cu deferenta. Facu exceptie numai baronul von Schrame, ^sambelan al împaratesei Augusta, care-i întoarse' ostentativ spatele, reflectînd prin atitudinea sa antipatia manifestata de imperiala lui stapîna fata de cancelar. Gestul lui von Schrame nu scapa printului, care rosti ca pentru sine, dar destul de tare spre a fi auzit de toata lumea:

— Astazi nici valetii nu mai stiu sa se poarte!

Baronul, pîrjolit de vorbele dispretuitoare ale cancelarului, vru sa riposteze, dar se abtinu. I-ar fi, dat o satisfactie prea mare," aratînd ca se recunoscuse în postura de sluga. Se va razbuna însa, manevrînd din umbra a-i dejuca planurile, îsi îngaduia luxul de a-l înfrunta, fiindca se stia aparat de împarateasa.

Ofiterul de ordonanta, care veghea la usa cabinetului imperial, îsi facu loc printre demnitari si se înfatisa cancelarului, lovindu-si respectuos calcîiele.

- Alteta, Majestatea-Sa Imperiala va asteapta! îmi permiteti sa anunt sosirea Altetei-Voastre, Majestatii-Sale!

Patruse în cabinet, iar dupa cîteva clipe reaparut aflat.

— Va rog sa intrati, Alteta!

Batrînul împarat Wilhelm, în uniforma de maresal, statea cu mîinile la spate, în fata ferestrei care privea spre piata Operei. Razele soarelui îi aureau favoritele albe, stufoase, ce-i încadrau obrazii plini, rozalii. Desi trecuse pragul celui de-al noualea deceniu de existenta, statea drept, tinînd pieptul scos înainte, ca un soldat la parada. Fruntea îi era înnoirata de gînduri. Buzele-i strînse i se subtiase ca doua fire de ata.

Țacănitu pintenilor cancelarului, care-l saluta militariste, îl facu sa se întoarca într-acolo. Silueta masiva a printului, îmbracat în redingota neagra a uniformei de cuirasieri din Sydlitz, se încadra pe fundalul usii albe asemenea unei statui plasate într-o tîisa.

împaratul se apropie de birou si arata cu un gest ziarul Der Post, din 8 aprilie 1875, al carui editorial era înconjurat cu rosu.

— Am citit articolul, rosti. E tare! Poate prea tare!

îsi puse ochelarii, lua jurnalul de pe masa si reciti un pasaj subliniat cu acelasi creion rosu: Ne ameninta razboiul? Da! Se poate afirma cu toata certitudinea ca razboiul ne ameninta efectiv!

Lasa gazeta sa cada pe masa, apoi îsi scoase ochelarii.

— Argumentele referitoare la pregatirile militare ale Frantei, dornica sa-si ia revansa dupa înfrîngerea din '870, sînt foarte puternice. Nu înteleg însă de ce a trebuit sa amestece Austria si Italia în treaba asta? In jurnal scrie negru pe alb ca unele cercuri din Austria si Italia pun la cale, împreuna cu Franta, o coalitie împotriva noastra.

— O simpla speculatie politica. Sire. Guvernele Austriei si Italiei, vizate de articolul din Der Post, se vor grabi sa dez minta alegatiile din presa. Aceasta cu atît mai mult cu cît

între împaratul Frantz Iosef, Țarul Alexandru al II-lea si Maiestatea-Voastra exista o alianta. . . Wilhelm facu un gest de nerabdare.

— O simpla înțelegere verbala, Printe. Sa nu ne îmbatam cu apa rece.

— Adevarat, Sire, dar o înțelegere verbala bazata pe o comunitate de interese. si Austria si Rusia stiu ca au numai de profitat de pe urma unei prietenii strînse cu tara noastra.

împaratul Wilhelm începu sa se plimbe nervos prin birou. Uneori îl irita comportamentul cancelarului. I se parea ca este tratat ca un copil caruia trebuie sa i se explice de mai multe ori un lucru spre a-i fi pe înteles. Avea mare încredere în judecata politica a cancelarului, dar uneori acesta îl calca pe nervi.

— Esti atît de sigur ca, în cazul unui nou conflict armat între noi si Franta, Europa va ramîne pasiva ca si acum cinci ani?

— De aceea am si declansat aceasta campanie de presa, spre a tatona reactiile Londrei, Vienei si Petersburgului, singurele care conteaza în concertul european. Nu voi dezlantui razboiul decît în ziua în care voi fi sigur ca Franta va ramîne singura în fata noastra, ca si în '870.

— Crezi ca va ramîne singura?

— Pregatesc terenul ca sa ramîna. Trebuie sa recunoasteti, Sire, ca este preferabil un razboi preventiv, astazi Cînd noi suntem cei mai tari, decît mîine cînd vom avea de-a face cu o Franta bine pregatita pentru a ne lovi.

împaratul se opri în fata cancelarului. Desi înalt, trebuia sa se uite în sus" spre a-l privi în ochi.

— în '870 Franta a ramas singura fiindca ea a fost cea care a declansat ostilitatile.

Bismarck zîmbi fin.

- Poate ca nu le-ar fi declansat daca nu am fi provocat-o sa le declanseze.

— Procedeu! depesei de la Ems nu mai poate fi repetat!

— Exista si alte procedee, Sire ca sa atragem m cursa Franta. Vom pregati opinia publica europeana în sensul vederilor noastre, demonstrînd ca Franta doreste razboiul. Mijloace avem destule!

împaratul clatina din cap cu îndoiala. In aceeasi dimineata, împarateasa îl prevenise împotriva politicii de mina forte a cancelarului. „Toata Europa se va ridica împotriva noastra, Willi. Cresterea puterii Germaniei a indispus pe multe cape-

7

tenii de stat. Un nou razboi, provocat de data asta de noi, va dezlantui o conflagratie generala." Argumentele Augustei — convenise împaratul — nu erau lipsite de sens. Le respinsese însa cu fermitate, dîndu-i a înțelege ca nu i se cuvine unei femei sa se amestece în politica. Adevarul este ca si el era uneori înfricosat de îndraznelile cancelarului. De fiecare data însa, loviturile politice si militare ale acestuia, îndelung calculate si temeinic pregatite, dadusera rezultate excelente, în-frîngerea Danemarcei si umilirea Austriei, îngenuncherea Frantei si înjosirea Papalitatii, înlaturarea ducilor si principilor germani ostili Prusiei, dar mai ales crearea marelui Imperiu German erau opera aceluiasi cancelar Bismarck.. Catolicii îl acuzau ca se facuse unealta lui Anticrist. Chiar daca Bismarck s-ar fi aliat cu întreaga armata a lui Lucifer — își zicea împaratul — foloasele aduse Germaniei erau atît de mari, încît îl spalau de toate pacatele. Cîteodata aproape ca se temea de acest om, care-l domina de parca ar fi fost înzestrat cu puteri diabolice. Desi Bismarck îi supunea întotdeauna planurile lui -politice si îi cerea aprobarea înainte de a trece la înfaptuirea lor, împaratul avea convingerea ca mai în toate cazurile era pus în fata faptului împlinit. Cînd între împarat si cancelar se nasteau divergente — caci se mai în-tîmpla ca el, Wilhelm, sa nu-i împartaseasca opiniile — cancelarul își-prezenta demisia, ultimatum cu efect garantat, împaratul fierbea un timp în propriul lui sos, dar, dupa ce reflecta adînc, ajungea la convingerea ca nici unul dintre înaltii demnitari ai imperiului nu-l putea înlocui pe marele Bismarck. Suspina adînc,

apoi ceda, acceptându-i punctul de vedere. După una dintre ultimele demisii prezentate de cancelar și respinse ca de obicei de suveran, amorul propriu al acestuia fusese adânc ranit de împărăteasa Augusta, care îl întrebase ou prefacuta candoare: „Wilti, câteodată mă întreba dacă în fruntea imperiului se afla dinastia Hohenzollern sau dinastia Bismarck?” Împăratul replicase întepat: „Interesele superioare ale statului sunt deasupra vanităților meschine. Am nevoie de acest om și-l voi păstra chiar dacă nu-ți va fi pe plac”. La penibilă scenă domestică asistasera și Kronprinzul Friedrich și fiul acestuia, printisorul Wilhelm, care abia pasise pragul adolescenței. Și unul și celălalt îl detestau pe Bismarck, fiindcă îi exaspera cu aroganța, cu aerele lui de superioritate. Îl știau însă pe împărat mai încapatînat decît un cățăr, așa ca nu intervenisera în scurtă dispută.

Batrînul suveran își netezi mustațile albe cu colțuri roscate, gest care-i exterioriza tulburarea launtrică.

— Ma tem să nu dam gres, Printe!

— Nu vom da gres, Majestate. În cursul acestei săptămîni să citiți articolele de fond care vor apărea în Norddeutsche Allgemeine Zeitung și în Köln, Zeitung. Apoi va voi supune cuvîntarea pe care-o va rosti generalul von Bothmer la conferința generalilor de la Ministerul de Război.

Cancelarul desfăcu mapa de piele roșie pe care o tinuse pînă atunci sub bratul stîng și o așeză pe masă, prezentînd spre semnare împăratului cîteva decrete. Acesta se uita cu un fel de teamă nemarturisită la documentele caligrafic scrise, ce-i așteptau parafa.

— Astea ce mai sunt?

— Primul decret declară decazut din naționalitatea sa pe printul-episcop al diecezei Breslau, care s-a refugiat de cu-rînd în Austria. Al doilea dispune deschiderea unui proces în- vederea destituirii episcopului de Münster. Al treilea...

— Un moment, un moment! îl întrerupse împăratul. Nu :rezi că mergem prea departe cu acest Kulturkampf? În ianuarie ți-am semnat decretul prin care ai destituit pe episcopul din Paderborn. În decembrie trecut m-ai determinat să rup relațiile diplomatice cu Vaticanul. Sute de preoți catolici zac în închisori. Am închis mănăstiri, am desființat ordine mona-

le, am umplut temnițele cu militanți catolici. Nu crezi că iergem prea departe?

Pe chipul cancelarului se asternuse o expresie de o înversunată dîrzenie.

—• Papalitatea trebuie îngenunchată, iar puterea ei politică definitiv zdrobită. La noi, ca și în alte părți ale lumii, clericarii au încercat să-și impună dominația asupra autorităților civile. Pretensiile lor absurde ne-au silit să declaram un război deschis Bisericii Catolice. Papa, îmbătat de pretinsa lui infailibilitate, vrea să-și recîstige autoritatea pe care și-a însușit-o abuziv în evul mediu. Majestate, dacă nu vom lua cele mai energice

masuri împotriva catolicismului, dinastia "lohenzollern va avea acelasi trist sfîrsit ca dinastia Hohen-staufen.

—• Exagerezi, Printe!

»

— Admite Majestatea-Voastra ca supusii vostri catolici sa nesocoteasca autoritatea imperiala, urmînd astfel cuvîntul de ordine sosit de la Roma? Episcopii catolici îndeamna populatia la revolta deschisa împotriva guvernului Majestatii-Voastre.

Ne este îngaduit sa încurajam printr-o toleranta gresit înțeleasa declansarea unui razboi civil? . Wilhelm își împreuna disperat mîinile.

— Printe, gîdeste-te bine ce faci! Acum, în preajma unui razboi cu Franta, riscam sa ne cream în interior, prin masurile noastre excesiv de severe, complicatii de nedorit.

— Masurile acestea „excesiv de severe", cum le numeste Majestatea-Voastra, vor preveni complicatiile nedorite, îmi asum dealtfel întreaga responsabilitate pentru campania anti-clericala pe care am initiat-o!

Dupa tonul inflexibil al cancelarului, împaratul înțelese ce va urma daca va cuteza sa i se împotriveasca: amenintarea cu demisia. Spre a evita aceasta extremitate, semna furios primele doua decrete.

— Va rog sa semnati si celelalte documente! spuse Bis-marck.

— Acestea ce mai prevad!? exclama împaratul.

Mîinile începusera sa-i tremure. Broboane de sudoare îi periau fruntea încinsa.

— Confiscarea ziarului Mercurul Westphaliei. S-a facut vinovat de publicarea enciclicei prin care Papa Pius IX declara nule toate legile edictate de noi împotriva catolicilor. Iar aici sunt o serie de legi votate de Landtag, care au nevoie de semnatura Majestatii-Voastre spre a intra în vigoare. Prima dispune suspendarea dotatiilor afectate din fondul de Stat epis-copilor si autoritatilor ecleziastice care refuza sa se supuna dispozitiilor noastre. Celelalte...

— Destul! gîfîi împaratul. O semnez si pe /aceasta. Celelalte lasa-le pe mîine! Sunt obosit! Ma doare capul! Nu mai pot!

Se lasa sa cada pe un fotoliu dar nu pe cel de lînga birou, spre a nu i se cere sa-si puna semnatura si pe celelalte documente.

Bismarck înțelese ca nu mai este cazul sa insiste: împaratul ajunsese la capatul puterilor. Ii fu mila de batrînul suveran, caruia îi nutrea o sincera afectiune. Trageau împreuna la carul statului asemenea unor cai de povara, dintre care unul mai joaca din Cînd în Cînd în ham — pîna la urma își potriveste pasul cu al vecinului, astfel încît carul continua sa

înainteze pe drumul greu, plin de hopuri, al politicii înalte.

10

Viconte de Gontaut-Biron coborî din pat, îmbracă peste cămașa de noapte un halat de matase și, după ce deschise ușa-fereastră, făcu automat câteva mișcări de înviorare, apoi ieși pe balcon. Dimineața se simțea întotdeauna proaspăt și bine dispus. Abia după-amiaza și spre seară, când grijile din cursul zilei începeau să-l obosească, își pierdeă treptat vioiciunea și îl napădeau sîcîietoare dureri de cap, de care nu izbutea să scape, deși îngurgita tot felul de medicamente.

Cînd se văzu pe balcon, aspira adînc aerul răcoros, tonic al dimineții și își arunca încântat privirile în susul și în josul strazii umbrite de castani. Nimic nu i se părea mai frumos decît Parisul în primele ore după răsăritul soarelui. Atunci culorile sunt mai vii, peisajele mai luminoase, umbrele și petele de aur se conturează mai precis, dînd parca și pavajului o anumită valoare estetică. Pe strada flancată de clădiri somptuoase, pietonii erau mai rari decît în alte cartiere. Cîte un poștaş ori cîte un flăcăiandru cu tolba încărcată cu ziare trecea aferat; guvernante întepate, escortau copii cuminti, îmbracați cochet, domni și doamne își plimbau cu demnitate dulaii și căteii de lux, cu pedigree-uri impresionante, făcînd popasuri în dreptul fiecărui trunchi de copac adulmecat cu voluptate de odraslele patrupeze; trasurile furnizorilor etalau firmele batatoare la ochi; echipaje de casa mare defilau din cînd în cînd în ropotul cailor de rasă, cu crupe lucioase și pline.

Viconte de Gontaut reîntra în odaia lui și suna din clopotel. Abia se stinseseră vibrațiile argintii, ca Damien, valetul, își și făcu apariția, aducînd un sobru mic-dejun etalat pe o masă cu roțile, în timp ce domnul se delecta cu sunca apetisantă, cu ouăle fierte și cu dulceața de zmeură, servitorul stîlat pregătea instrumentele de ras.

Viconte își arunca privirile asupra vrafului de jurnale, orînduite pe raftul de jos al masutei în afara de ziarele pariziene de dimineață, se afla acolo și un număr impresionant de gazete germane, trimise zilnic de marchizul de Sayve, de la ambasada din Berlin.

Căci Monsieur de Gorîtaut-Biron era ambasadorul Franței pe lîngă Majestatea-Sa Împăratul., Wilhelm I al Germaniei, funcție pe care și-o îndeplinea cu - toată conștiinciozitatea, cu atît mai mult cu cît atribuțiile sale nu erau deloc comode, dacă se ținea seama că fusese acreditat pe lîngă un guvern dirijat

11

de cancelarul Bismarck, un prusac plin de aroganță, care nu pierdeă ocazia să-i amintească — prin tot felul de aluzii întepătoare — că reprezintă o țară învinsă și umilită. Cînd acceptase postul de agent diplomatic la Berlin, Gontaut-Biron știuse că se înhamase la o grea sarcină, dar o primise hotărît să-și îndeplinească, pe - cît posibil fără gres, penibilă misiune.

Viconte se uita la ziare, dar nu le desfacu, fiindca nu voia sa-si strice buna dispozitie înainte de a-si termina micul dejun. stia ca presa este foarte liberala în articole dezagreabile si de o parte si de cealalta a Rinului. Trecusera numai cinci ani de la rusinoasa înfrîngere de la Sedan, iar spiritele nu se calmasera înca. Francezii nu puteau uita ca fusesera învinsi, iar germanii pluteau înca pe aripile euforice ale nu prea îndepartatei lor victorii.

Dupa ce viconte își termina micul dejun, valetul dadu la o parte masuta pe roțile si desfacu un mare servet scrobit, alb ca zapada proaspata, cu care acoperi pieptul stapînului. Apoi începu sa officieze ritualul barbieritului, în timp ce Da-mien turna apa calduta în castronul de portelan si alegea cel mai ascutit brici, Gontaut-Biron nu mai putu rezista ispitei si lua primul ziar din vraf. întîmplator dadu peste Der Post. Titlul editorialului încadrat cu rosu îl izbi numaidecît. „Ne ameninta razboiul?” începu sa citeasca articolul.

Cînd valetul se apropie spre a-i sapuni fata, stapînul facu un gest imperios.

— Asteapta!

Dupa ce parcurse textul pîna la capat, înțelese de ce secretarul sau de legatie îl încadraseră cu creionul rosu înainte de a i-l trimite. Editorialul era incendiar.

Spre consternarea valetului, neobisnuit cu o asemenea încalcare a ritualului zilnic, viconte lua la rînd toate ziarele germane si le studie cu încordare.

„Are sa se raceasca apa”, reflecta iritat servitorul. stia ca stapînului sau nu-i placea senzatia de rece pe obraz si ca pentru o apa cu temperatura nepotrivita era în stare sa faca o adevarata tragedie.

— îmi îngaduiti sa schimb apa, Monsieur le Vicomte? murmura el.

Ambasadorul nu-i raspunse, fiindca era atît de preocupat, încît nici nu-i auzise întrebarea, împaturi furios ziarele, apoi ridica barbia.

— Rade-ma! Dar repede!

12

Gontaut-Biron facu o schima chinuita cînd simti pe obraz pamatul rece, însa nu protesta. Neplaceri mai mari — care le eclipsau pe cele marunte zilnice — se profilau amenintator la orizont, acaparîndu-i acum atentia. Cînd valetul termina barbieritul, ambasadorul nu mai permise sa i se taie si firele de par din nas si din urechi — operatiune îndeobste practicata cu regularitate, caci se grabea foarte.

— Ce costum va pregatesc, Monsieur le Vicomte? întreba Damien, asa cum proceda în fiecare dimineata.

— Redingota neagra, pantaloni reiati, plastron gris-perle! Valetul stiu ca stapînul sau se pregatea sa faca o vizita

oficiala.

,In vreme ce se îmbraca în graba, viconteale porunci:

— Trasura!

Cînd sa iasa din casa, ambasadorul se întîlni cu un curier care-i aducea un mesaj de la Ministerul de Externe. Gontaut-Biron desfacu scrisoarea si o parcurse cu privirile.

„Dragul meu Vi conte,

îmi pare rau ca sunt nevoit sa-ti tulbur concediul, invi-tîndu-te la minister pentru* o scurta consfatuire. Se pare ca presa germana a fost cuprinsa de âmok. Ni se atribuie gratuit cele mai criminale intentii beliciste. As vrea sa te vad înainte de ora 12, cînd trebuie sa particip la o sedinta a Consiliului de ministri.

Al dumatiale devotat, Decazes."

Ambasadorul îsi consulta ceasul. Se facuse noua fara un sfert. Se urca în trasura care-l astepta la peron si porunci vizitiului:

— La Quai d'Orsay! Repede!

Caii negri, cu parul mai lucios decît catifeaua de matase, sfichiuiti de bici, pornira în trap întins. ..

Cînd ajunse la minister, Gontaut-Biron nu fu lasat sa faca

anticamera. Directorul de cabinet îl pofiti sa intre peste rînd

la ministru, spre indispozitia vizibil afisata de alti diplomati

.straini sau autohtoni, care asteptau sa fie primiti de titularul

departamentului Afacerilor Straine.

»-

Ducele Decazes era foarte tulburat.

— Tonul isteric al presei oficioase germane este fara îndoiala de comanda. Bismarck dirijeaza orchestra. Nu înteleg însa ce urmareste, încearca sa ne intimideze sau realmente

vrea sa ne faca razboi? Ar fi trebuit totusi sa ma astept la o criza. La începutul lui martie, Jarnac, ambasadorul nostru la Londra, m-a informat ca Munster, ambasadorul Germaniei, i-a declarat cum ca Bismarck este foarte nemulțumit de atitudinea dusmanoasa adoptata de Franta fata de Reich în chestiunea faimosului Kulturkampf si ca rabdarea lui are limite. Cred ca îti amintesti, Viconte, convorbirea purtata de Albert de Broglie aici, la Paris, cu printul Orlov, ambasadorul Rusiei. Orlov i-a afirmat ca Bismarck socoteste armata noastra pregatita pentru un razboi ofensiv împotriva Germaniei si ca un asemenea razboi poate fi declansat dintr-un moment într-altul.

Gontaut-Biron încuviinta clatinând din cap:

— Nu am uitat, Excelenta, nici declaratiile marelui duce de Baden: „Franta își reorganizeaza admirabil armata; în doi ani va fi gata si atunci va porni razboiul împotriva noastra”. Pe de alta parte, putem oare trece cu vederea atacurile verbale înversunate ale Feldmarschall-ului Moltke? Nu pierde ocazia sa înfiereze âpiritul de revansa al francezilor, care pretinde el, va genera în curând un nou razboi?

Ministrul de Externe lua de pe birou un document si îl întinse ambasadorului.

— Iata, am aici un raport al însărcinatului nostru cu afaceri de la Miinchen, Lefebvre de Behaine. La un dineu oficial, Morier, însărcinatul cu afaceri al Angliei, >-a informat ca însusi Kronprinzul Friedrich i-a declarat într-o zi ca este foarte îngrijorat de „proportiile considerabile ale înarmarilor noastre”.

— Ma mir. Kronprinzul s-a aratat pîna acum binevoitor fata de Franta, replica Gontaut-Biron. Sotia lui esle fiica reginei Victoria a Angliei. In aceasta situatie, va închipuiti.. .

— Femeile cu personalitate își influenteaza puternic sotii, conveni Decazes.

—: Iar principesa de Coroana are o personalitate deloc neglijabila, întari ambasadorul.

Gontaut-Biron parcurse cu privirile raportul, apoi îl restitui ministrului.

— într-adevar, isteria belicista cîstiga teren. Trebuie sa luam urgent masuri...

Ducele Decazes își netezi favoritele surse. . .

— Sunt de acord cu dumneata. Tocmai de asta te^as ruga sa faci un sacrificiu.

— Ce anume?

14

— Sa renunti la restul concediului si sa pleci de îndata la Berlin. Am toata încrederea în capacitatea lui Sayve, loctiitorul dumitale. Dar în momentele de criza este nevoie de

prezenta unui maestru.

— Excelenta, ma flatati!

— Dragul meu Viconte, aceasta e realitatea. Numai dumneata vei putea limpezi într-un fel apele. Vreau sa cunosc adevaratele intentii ale lui Bismarck. Încearca sa-l sondezi..

.

— Dedesubtul aparentei sale brutalitati cazone, cancelarul este un foarte abil diplomat, care se pricepe sa-si ascunda la perfectie jocul.

Ministrul se ridica de la birou.

— stiu. Bismarck este un adversar primejdios. Dumneata însa ai sa-l poti manevra. Sunt convins. Roaga din partea mea pe doamna Vicontesa sa ma ierte ca te-am smuls din încântătorul dulce farniente al vacantei. Din nefericire, suntem robii evenimentelor...

Ministrul si ambasadorul se despartira dupa o cordiala strângere de mâini. Când se urca în trasura ce avea sa-l duca la locuinta sa, viconte de Gontaut-Biron încerca simtamin-tele înaintasilor sai, cruciatii, care-si îmbracau zalele înainte de a se avînta în lupta. Numai ca, în locul coifului stralucitor si al platosei de fier, el avea sa-si puna bicornul împodobit cu pene si uniforma de diplomat, opulent brodata cu aur.

Contele de Donnersmarck închise clipsul de platina al rivierei de diamante care asternea o galaxie scînteietoare pe grumazul < sotiei sale Theresia, apoi, galant, îi saruta umarul rotund, trandafiriu, pus în valoare de un decolteu generos.

— Trecerea anilor te face din ce în ce mai frumoasa, mai tînara. Esti un miracol viu, scumpa mea!

Theresia îi surise, etalîndu-si dintii tot atît de stralucitori ca si perlele ce-i încrustau diadema prinsa în paru-i roscat, matasos.

— Iar tu esti mai îndragostit azi decît ieri, si ieri decît alaltaieri. Un adevarat fenomen.

— Poate fiindca ne traim viata â rebours, scumpa*mea!

— Guido, fii dragut si coboara! Musafirii vor sosi din-tr-un moment într-altul. Dar n-o sa-l lasam pe majordom sa faca onorurile casei!

15

Contele o saruta din nou, gîdilîndu-i umarul cu barba lui ampla, de un blond ce batea în aramiu; prietenii îl si poreclisera Barbarossa. Ii facu o bezea, mai aprins decît un adolescent la primul amor, apoi parasi dormitorul.

Theresia se privi cu teama în oglinda. Când depasise vârsta de cincizeci de ani, avusese o criza nervoasa. Dupa ce își revenise în fire, își examinase în oglinda fata, umerii, pieptul, pînțele, coapsele si ajunsese la placuta concluzie ca anii o facusera doar mai planturoasa, îi accentuasera trasaturile, dîndu-i un anumit caracter, dar si un farmec matur care o avantaja. Evident, își pierduse nepretuita prosopetime a adolescentei — oh, cît fusese atunci de frumoasa! — dar cîsti-gase în schimb un aer de o superba voluptate. Carnea ei ramasese tare ca în tinerețe, tenul pastra o netezime si o matitate calda, care evoca orientul unei perle fine. Colturile gurii cazusera putin, dîndu-i o expresie blazata, enigmatica, care sîrnea curiozitatea si interesul barbatilor. Ochii mari si negri, slujiti de farduri maiestrit dozate, erau înca în stare sa trezeasca pasiuni. Sîinii tot atît de fermi .ca si soldurile magnifice, curbura usoara a pîntecului, umerii strimti, dar atît de armonios modelati, picioarele lungi, cu o linie de o rara eleganta, pareau sa dea o replica reusita celebrei Maja des-nuda a lui Goya. Un caricaturist rautacios o zugravisese în postura unui prunc gol, întins cu burta pe o blana. Numai ca chipul acestui sui-generis nou-nascut avea toate caracteristicile mastii unei patroane de bordel, îmbatrinita, violent machiata si cu un zîmbet de o repulsiva cochetarie.

Pe Theresia o usturase cumplit batjocura. Sicari tocmiti de contele Donnersmarck îl prinsera într-o noapte pe caricaturistul care tocmai iese de la „Moulin de la Galette" si îl batusera atît de crunt, încît îi rupsera cîteva coaste. Faptasii nu putusera fi prinsi, asa ca nimeni nu cutezase sa-l desemneze pe conte drept autor moral. De atunci însa nici un caricaturist nu se mai încumetase sa se lege de Theresia.

Amintirea acestui episod o facea acum sa surîda. Se apropia de 60 de ani. Dar vârsta nu o cumintise. Cocheta cu admiratorii care o asaltau cu omagiile lor, fara ca Donnersmarck sa se formalizeze.

Theresia se ridica de la masa de toaleta, se examina pentru ultima oara în oglinda si, dupa ce își lua un evantai de pene de strut, parasi la rîndul ei dormitorul. Strabatu o galerie strajuita de statui si ajunsese în capul de sus al scarii de marmora care cobora într-un hol de o somptuozitate ostenta-

16

tiva. De acolo, privirile ei cuprindeau uriasa încăpere îmbracata în oglinzi si în elaborate stucaturi, usile larg deschise spre saloanele adiacente, toate feeric luminate, precum si o întreaga populatie de statui orînduite cu arta si care înfatisau barbati goi, cu forme sculpturale, daltuiti în marmura de Thorvaldsen si Canova.

Odata, Emile de Girardin, unul dintre oaspetii cei mai asidui ai contesei, o întrebasese în vreme ce examina critic un tors al lui Jason în interpretarea neo-clasicista a lui Thorvaldsen:

— Magnific exemplar, contesa, dar cam rece! Nu vi se pare?

Theresia oftase melancolic.

— Tinerii cu o asemenea musculatura nu sunt niciodata reci.

Cîteodata, în vreme ce cobora scara aceea majestuoasa, ce constituia un cadru potrivit planturoasei sale frumuseti, Theresia revedea cu ochii mintii locuinta mizera dintr-un cartier evreiesc de la periferia Moscovei, în care luase pentru prima data contact cu lumea înconjuratoare. Pe atunci nu era decît un napîrstoc de fata; umbla într-o rochita peticita, fiindca tatal ei, un anume Lochman, revînzator de haine vechi si de furnituri pentru croitori — mai toate de o provenienta dubioasa — nu era în stare sa-si întretina io conditii multumitoare liota de copii adusi pe lume cu regularitate de metronom —• noua luni si copilul — de catre balabusta lui, o femeie diform de grasa, dar plina de foc.

Cînd Theresia atinsese vârsta adolescentei, multi tineri din cartier începusera sa se învîrteasca în jurul ei, spre îngrijorarea batrînului Lochman. Om cu experienta, stia ca nici unul dintre ei nu avea gînduri serioase. Un tînar evreu care se* respecta, înainte de a se casatori, se informeaza temeinic asupra zestrei candidatelor la maritis. Or Theresia nu avea para chioara.

Printre clientii lui Lochman se afla si un croitor francez, Villoing, esuat în Rusia. Slabanog, rahitic, cu ochii aposi, se uita suspinînd dupa frumoasa evreica. si el îsi ducea existenta de azi pe mîine.

— Daca as fi bogat, ti-as cere fata în casatorie, declarase într-o zi batrînului sau furnizor, în vreme ce mîngîia cu priviri pofticioase trupul înca neîmplinit, dar atît de ispiti-

Etor al Theresiei. care trebuia prin pravalie. Batrînul telal prinse ocazia de coada.

2 — Uragan asupra Europei

17

— Vrei sa o iei de nevasta? Bate laba! Saptamîna care vine anuntam nunta! Dar sa te faci încoace cu cincizeci de ruble, sa cumpar toale pentru mine si pentru nevasta. Sa nu ne înfatisam ca niste calici la tine, la biserica. Ei, bata-te no-, rocul sa te bata, croitorule! Sa-mi multumesti ca i-am dat fiicei mele un nume crestin. Asa n-o sa-ti faca greutati popa catolic.

— îti multumesc, tata socrule! replicase Villoing, cuprins de un delirant entuziasm. La mine acasa va trai ca în sînul lui Abraham. Toate voile i le voi împlini.

— Numai sa poti, numai sa poti! mormaise sceptic batrînul. Theresia ascultase cu emotie convorbirea care trebuia sa-i

schimbe mersul vietii. Inima îi batea tare, fiindca avea sîn-gele fierbinte si dorea cu tot trupul îmbratisare de barbat. Esential era ca Villoing, desi bicisnic, se oferise sa-i puna pirostriile pe cap. Odata maritata, îsi va face mendrele, caci un sot, daca mai e si complezent, constituie cel mai bun paravan.

Dupa nunta, Theresia avusese însa prilejul sa constate ca produsul nu semana cu reclama. Constient ca nu era decît o stîrpitura, proaspatul ginere suferea chinurile iadului ori de cîte ori clientii tineri si chipesi care-i intrau în pravalie aruncau ochiade nevastei sale. încoltit de gelozie, se tinea dupa Theresia ca un cerber. Nu o lasa sa iasa singura din casa nici cînd trebuia sa se duca dupa cumparaturile necesare gospodariei. Fiindca era si foarte nevoias, nu-i fusese cu putinta sa-si angajeze o servitoare, asa ca îsi însotea zilnic nevasta la piata. Ajunsese sa-si negligeze treburile personale, si asa destul de subrede. Treptat, gelozia lui luase proportii de tragedie greaca. Nu mai suporta nici macar sa o expuna pe strada privirilor masculilor, care în prezenta Theresiei se aprindeau ca niste animale în rut. O încuia în casa si pleca apoi la tîrg, avînd grija ca absentele lui sa fie cît mai scurte.

Theresia profita de aceasta împrejurare spre a primi — pe fereastra — vizitele tinerilor pe care-i respinsese înainte de a se marita. Un vecin care-l compatimea pe sotul încornorat îl acostase în piata si îi divulgase escapadele nesatioasei lui neveste. Villoing pornise ca din pistol spre locuinta lui, unde ajunsese tocmai cîhd -un tînar soldat, cu statura de Hercule, îsi îmbraca pantalonii dupa ce o întretinuse „tandru" o jumătate de ora pe frumoasa evreica. Sotul dezonorat se înarmase cu un cutit si se napustise turbat asupra sotiei adultere. Soldatul intervenise taindu-i avîntul si aplicîndu-i o co-

18

rectie atît de aspra, încît îi fracturase cîteva coaste. Asemenea accidente, mai mult sau mai putin grave, aveau sa sur-vina multor barbati din viata Theresiei.

Cert este ca, profitînd de imobilizarea la pat a lui Vil-loing, neastîmparata lui nevasta îsi adunase cîteva hante si într-o noapte disparuse de la domiciliul conjugal. Contesa Donnersmarok îsi amintea cu înduiosare odiseea ei prin lume. Colindase Constajitinopolele, Bucurestiul, Budapesta, Viena si în cele din urma se aciua la Paris, cunoscînd din toate aceste capitale mai ales trotuarele pe care le strabatea în sus si în jos, racolînd clienti pentru scurte si sordide întîlniri' amoroase, consumate noaptea pe bancile parcurilor, prin un-.gherele strazilor rau famate, ori prin cîte o camera de hotel închiriată cu ora.

În „Orasul Lumina" îsi continuase existenta de prostituata ieftina, desi era de o frumusetate care-i lasa pe clienti fara suflu. O colega de meserie, alcoolica, îmbătrînita si roasa de boli alunecase odata pe panta marturisirilor:

— Daca ai sti cîte regimente de barbati au trecut peste mine si prin mine, te-ar cuprinde ameteala. N-am fost în stare sa profit nici de belsugul oplosit la usa mea si nici de sentimentalismul imbecililor care se îndragosteau de mine si îmi cereau sa ramîn cu ei pîna la sfîrsitul vietii. Vreo doi m-au cerut chiar în casatorie. Eh, daca as fi iarasi tînara si daca as avea frumusetea ta, as sti cum sa ma descurc!

Se aflau în clipa aceea pe Champs-Elysees, în preajma u-nui teren viran încadrat de doua vile superbe. Batrîna prostituata îsi dusesse mîinile la piept; apoi cu un gest teatral

le întinse spre marele oras:

— In mai puțin de un an as deveni regina Parisului, iar pe maidanul asta as înalta un palat de clestar, un templu închinat frumusetii mele, un altar pe care sa officieze numai barbatii dispusi sa sacrifice milioane de franci spre a ma putea avea!

Batrîna sulemenita atît de violent îhcît semana cu un clown, lasase bratele în jos si începuse sa plînga.

— Pentru mine viata s-a sfîrsit. Pentru tine abia începe. Dar Ca sa scapi de trotuar si de clienti cu pungi anemice si îndeobste atît de beti încît nici nu-ti deslusesc fata cînd te întind prin parcuri, cumpara-ti o rochie frumoasa si fardea-za-te decent, comporta-te ca o ingenua si, sub aceasta noua înfatisare, umbla prin salile de concerte, ori de teatru, pe la

19

cursele de cai, prin marile magazine 'frecventate de oameni bogati si în curînd ai sa vezi rezultatele.

O luase de mîna pe Theresia si o trasese dupa un boschet. Cu un fel de febrilitate maladiva, îsi ridicase fustele si smulse de la jartiera un sul cu bani, pe care-l pusese în mîna colegei mai tinere.

— Ia-i! Aici sunt toate economiile mele! Le pastram pentru înmormîntarea mea. Am visat întotdeauna sa fiu dusa la cimitir cu alai si sa fiu salutata cu respect. Cel puțin dupa moarte. Dar acum nu mai am nevoie de ei. Au sa-ti ajunga' pentru a-ti cumpara o rochie frumoasa si tot ce trebuie ca sa atragi privirile barbatilor bine. Cînd ai sa urci pe culmi si milionarii au sa se prostorneze în fata ta, sa le pui triumfatoare piciorul pe grumaz si sa-i umilesti, gîndindu-te ca m-ai razbunat si pe mine.

Impresionata de aceasta scena, în care ridicolul si sublimul se atingeau, Theresia strecurase banii la piept.

— Unde am sa te pot gasi, ca sa ti-i restitui?

Batrîna prostituata izbucnise într-un rîset, care semana a croncanit.

— Daca ai sa vrei sa ma gasesti, sa ma cauti pe sub podurile Senei. Acolo o sa-mi închei viata! Printre cersetorii si vagabonzii dezmosteniti de soarta, ca si mine! Hai, du-te! Sa nu ma razgîndesc si sa-ti cer banii înapoi! Pleaca, îti spun!

Theresia se îndepartase de batrîna care ramasese locului' si o urmarea cu privirile, înainte de a coti pe o strada laterala, se uitase în urma. O vazuse slînd tot acolo, sub un felinar care-i lumina obrazul livid.

îi ascultase povata. într-o sala de concerte ascultase „Sonata Kreutzer” executata de un pianist celebru, Henri Herz, evreu din Viena, pe care altetele si milionarii se întreceau sa-l invite la petrecerile lor, sa-l rasfete, sa-l protejeze, în-cîntati sa apara în postura unor patroni ai artelor. Theresia nu se pricepea la muzica. Sunetele cristaline ale pianului îi desfatau auzul fara a-i produce însa o delectatie deosebita. Observase ca, în pauzele concertului, Herz îsi îndreptase de cîteva ori privirile asupra ei. Theresia revenise si în serile urmatoare, ocupînd acelasi loc în primul, rînd al fotoliilor de orchestra. Era constienta ca în acele momente îsi juca existenta. Banii daruiti de fautasca prostituata erau pe sîrsite. Daca nu va reusi sa prinda în nada un barbat cu o situatie materiala înfloritoare, dispus sa a întretina, nu-i ramînea decît

20

sa se întoarca pe trotuar si sa se daruiasca pe cîteva franci clientilor de ocazie.

Dar perseverenta avea sa-i fie recompensata. Henri Herz remarcase staruinta cu care tînara si superba necunoscuta î^ urmarise concertele. Dar nu luase nici o initiativa, în seara aceea, pianistul avea sa apara într-un ultim concert, deoarece noi angajamente îl obligau s'a plece în turneu la Rpma si la Viena. Dupa ce cortina se lasase în aplauzele frenetice ale publicului, Theresia parasise disperata sala. Cînd iesise pe trotuar, constatase cu groaza ca ploua torential, în geanta nu mai avea decît cîteva centime, neîndestulatoare pentru o trasura de piata care sa o duca pîna la hotelul mizerabil ce-i servea drept locuinta. siroaiele ploii aveau sa-i strice rochia, palaria, pantofii, lipsind-o de mijloacele de cucerire în jurul carora îsi faurise atîtea sperante.

— Scumpa doamna, îmi permiteti sa va pun la dispozitie trasura mea?

Theresia tresarise. întoarse capul, în preajma ei se afla Henri Herz, cu-o capa de seara peste frac si cu palaria înalta tinuta respectuos în mîna. Batrîna cocota avusese dreptate. Pianistul era primul barbat de conditie superioara care o acosta, pastrînd însa un aer de buna-cuviinta cu care Theresia nu era deprinsa.

Trecusera de atunci multi ani. Atît de multi, încît încerca sa le uite socoteala. ..

Acum, la capatul de jos al scarii o astepta Guido, oferin-du-i galant mîna spre ao sprijini. ..

— Scumpa mea, oaspetii pot sosi. Pregatirile s-au terminat. Theresia îl mîngîie usor pe obraz, asa cum ar fi mîhgîiat

un cîine care se gudura.

— Bravo, Guido! Meriti o recompensa!

îl saruta pe vîrful nasului, facîndu-l sa se înfioreze de placere, îsi retrase apoi mîna de pe bratul lui si, leganîndu-si voluptos soldurile prinse în rochia de lame stropita cu dia-

mante, facu o ultima inspectie prin saloanele pe care aveau sa le populeze în curînd numeroase celebritati din lumea politica militara si artistica. Theresia suspina imperceptibil. Desi astazi era contesa si se bucura de o avere considerabila, înalta nobilime si corpul diplomatic o evitau. Nu voiau sa uite ca, în tinerete, sotia contelui Donnersmarck fusese o prostituata le mîna a treia.

21

Theresia îsi framînta, aproape fara voie, batista de dantela. Lacheii, care se si postasera la usi, stateau nemiscati^ as-teptînd cu teama inspectia stapînei, foarte exigenta în privinta corectitudinii vestimentare.

- Celestin, cînd ai sa înveti sa-ti înnozi cum trebuie cravata? Gustave, cataramele pantofilor nu stralucesc îndeajuns!. . . Bastien, porti peruca pudrata ca pe o palarie. N-ai sa fii niciodata un adevarat servitor de casa mare!... Philemon, stai teapan de parca ai fi înghitit un baston!. . .

îsi teroriza servitorii, care o stiau de frica. Se razbuna poate în acest chip pe toti clientii de conditie inferioara care în adolescenta ei o avusesera pe întrecute.

Facu un semn majordomului, care i se înfatisa supus.

—• Madame la Comtesse?

— Prosper, nu stii sa-ti tii în mîna oamenii! Arata cu totii ca niste rîndasi an haine de sarbatoare! Ma faci de rîs în fata invitatilor!

— Va rog sa ma iertati, Madame la Comtesse! Ma voi stradui sa remediez toate aceste deficiente! Voi aplica pedepse aspre, Madame la Comtesse!

— Foarte bine! Asa sa faci! Cine nu corespunde, afara! Casa mea nu e institutie filantropica si nici azil de imbecili!

Trecu în salonul de muzica, lasînd în urma efluvii de parfum scump. Membrii orchestrei se si instalasera în dreptul tapiseriei de Beauvais, care-l înfatisa pe Orpheu îmblînzind cu sunetele harfei jivinele padurii.

În sala de biliard si în cabinetul de joc de carti mesele verzi, de pe care fusesera ridicate husele destinate sa le apere de praf în timpul zilei, aratau ca niste miniaturale pajisti între oglinzile monumentale, asemanatoare unor ghetari. Sala de bal era închisa, fiindca nu-si gasise niciodata întrebuintare. Femeile de lume -- singurele pe care Theresia le-ar fi invitat cu draga inima — o ignorau. Femeile usoare, desi ar fi raspuns cu entuziasm la chemarea ei, nu conveneau „contesei", dornica sa pastreze un aer de respectabilitate. Barbatii care-i frecventau saloanele nu obisnuiau sa danseze între ei, asa ca sala de bal ramînea pustie.

Inspecta și sufrageria. Cerceta cu atenție cartile de vizită așezate în fața fiecărui tacâm. Facu în ultimul moment câteva remanieri. Spre surprinderea majordomului, rafinat cunoscător al etichetei, Theresia dispuse ca în stînga ei să fie așezat: un oarecare Jean Rivoire, un maior de artilerie din Ministerul de Război, în locul pe care ar fi trebuit să-l ocupe — pe-

22

trivită uzantelor — marchizul de Folambray, membru al Joc-key-Club-ului. Marchizul — decise Theresia — să stea la dreapta contelui de Donnersmarck. Acesta strîmba din nas.

— Folambray e un tip îngrozitor de plicticos, scumpa mea!

Theresia îl privi cu reproș.

— Guido, știi că nu-mi place să fiu contrazisă! Supărările îmi tulbură bila!

— Iartă-mă, scumpa mea! Ma supun poruncilor tale!

Theresia îl recompensa bătîndu-l ușor peste umăr cu evantaiul din pene de struț, în clipa aceea avea un aer de maretie îngaduitoare, ca și cînd ar fi atins cu spada pe umăr un om de jos, spre a-l înalta la rangul de cavaler.

O jumătate de ora mai tîrziu, Theresia prezida, cu grația unei desăvîrșite amfitrioane, dineul la care participau patruzeci de personaje — mai toate celebre sau pe cale de a deveni. Conte de Donnersmarck o seconda cu toată rîvna, cheltuind sute de mii de franci pentru aceste agape, a căror faimă făcea ocolul Parisului. Amabil, zămbitor, oricînd dispus să salute cu hohote de rîs glumele și vorbele de spirit ale invitaților, se grăbea să le prevină dorințele, să le satisfacă pînă și extravagantele, astfel încît toată lumea să se simtă bine.

Printre oaspeți se aflau Alexandre Dumas-Fiul, Barbey d'Aurevilly, contele de Gobineau, Edouard Manet, care se făcuse celebru datorită scandalului stîrnit de tabloul *Dejeuner sur l'herbe*, și un tînar pictor hirsut și ursuz, Paul Gauguin, care părea să promită, în ciuda parerilor contrare ale numerosilor săi detractori. Venise vorba de Verlaine, poetul, iese tocmai din închisoare după ce își ispasise încercarea de asasinat săvîrșită la Bruxelles asupra prietenului său Kimbaud.

D'Aurevilly descria în termeni întunecați criza sufletească a remarcabilului bard, unul dintre corifeii noii poezii.

— Dacă Monsieur d'Aurevilly ar fi fost poet, mă îndoiesc că ar fi vorbit cu atîta căldură despre confratele lui, sopti Manet vecinului său, un mîndru colonel de infanterie cu Legiunea de Onoare pe piept.

Amfitrioana asculta cu interes tirada vorbitorului, încîi-nînd din cînd în cînd capul în

semn de încuviintare. f

Contele de Gobineau se apleca la urchea lui Alexandre Dumas-Fiul care se afla în stînga lui:

- — Contesa este o amfitrioana model, îti soarbe cuvintele cu atîta placere, cu atîta admiratie si încordare, încît te face

23

sa te simti un personaj plin de importanta; O calitate rar în-tîlnita la femei, care prefera sa vorbeasca în loc sa asculte. Alexandre Dumas-Fiul replica zîmbind fin:

— Nu te-ai gîndit, dragul meu Gobineau, ca Theresia Don-nersmarck te stimuleaza sa-ti descarci sacul, fara ca ea sa-si dezvaluie în nici un fel gîndurile? De ce venim .noi aici? Ca sa ne înfruptam cu cele mai alese trufandale, cu sampania cea mai fina si cu cel mai scump caviar. Nu se poate spune ca agreabila noastra prietena, contesa, ori sotul ei ne atrag prin conversatia lor spirituala. Sa nu fim atunci atît de farisei în-cît sa le atribuim calitati pe care nu le au.

Gobineou rîse:

—• Esti veninos, Dumas. As pune pariu ca frecventezi aceasta casa spre a te documenta asupra unei eroine nu îndeajuns speculate în teatru: prostituata parvenita. Apropo nu te-a inspirat cumva Theresia cînd ai creat personajul Dama cu Camelii?

— Oh, nu! Micuta mea demi-mondena moare de tuberculoza. Theresia Donnersmarck — fermecatoarea noastra La Paiva — va muri victima a obezitatii.

Amfitrioanei îi ajunse la ureche numele rostit de dramaturg, poate mai tare decît s-ar fi cuvenit. Buzele ei, care schitau tocmai un surîs afabil, se contractara usor. Un nor trecu fugitiv pe chipul ei, fara ca privirile sa i se mute însa de pe chipul lui d'Aureville. Ii era sortit oare sa nu mai scape de numele acesta, legat de un trecut pe care voia sa-l uite?

Mizeriile morale ale lui Verlaine nu o interesau prea mult, asa ca lasa gîndurile sa o cotopeasca, îsi aminti de chipul în care îl cunoscuse pe marchizul La Pai'va, dupa ce îl ruinase pe Herz, pianistul. Bietul Henri! Cînd se încurcase cu ea, stralucea ca o stea de prima marime în microcosmosul lumii muzicale. Saloanele exclusiviste din Saint-Germain îi erau deschise iar la Tuileries concertele lui aveau cautare. Deschisese pîna si un atelier de pian, mult pretuite. Theresia îsi amintea cu cîta voluptate îi rontaise si retetele fabuloase ale concertelor si veniturile atelierului de pian, si chiar atelierul însusi lasîndu-l pîna la urma pauper. Poate ca Herz ar fi suportat ruina-i financiara, în speranta ca s-ar fi putut reface gratie marelui sau talent de pianist, capabil înca sa atraga un numeros public. Infidelitatile ei atît de dureroase si de umilitoare pentru amorul lui propriu îl împinsesera însa pe panta betiei. Treptat ajunsese o epava. Gloria lui de odinioara fusese data uitarii. Alunecat pe ultima treapta a decaderii, în-

cercase din nefericire prea târziu, sa se elibereze din vraja malefica oe-l nenorocise, alipindu-se unei" orchestre de mîna a doua, angajata prin contract sa cînte într-un cafe-chantant dintr-o obscura capitala din America de Sud.

Theresia îl lasase sa plece fara a manifesta regrete. Delicatetea pianistului o plictisise. Avea nevoie de senzatii mai tari. Trecuse apoi, din barbat în barbat, fara sa-i aleaga pîna ce-l cunoscuse pe Albio Francesco de la Pai'va, un autentic marchiz, înrudit cu cele mai ilustre case nobiliare din Portugalia. La Pai'va avea reputatia unui om foarte bogat. O uluise si pe ea cu însiruirea domeniilor, castelelor si palatelor sta-pînite de marchizama pe tarmurile rasaritene ale peninsulei italiice, bunuri, pe care el avea sa le mosteneasca dupa moartea batrînei. La Paris, unde-si fixase provizoriu resedin" excentricul nobil ducea o viata fastuoasa, întreținuta cu pretul unor uriase datorii garantate de viitoarea lui avere imobiliara din Portugalia.

Theresia si-l amintea cu simpatie. Frumos, zvelt, aristocratic, elegant, dar cu vag aer canaille, care-l facea si mai atractiv, într-un moment de generos entuziasm — asa cel putin își închipuise ea pe atunci — Francesco îi ceruse mîna. Theresia acceptase cu încîntare sa devina marchiza, cu atît mai mult cu cît primul ei sot, slabanogul croitor francez, oplosit la Moscova, murise cu cîteva luni în urma. Dobîndea,- în sfîrsit, un statut respectabil, un titlu nobiliar si, mai presus de orice, un om capabil sa-i sporeasca economiile,' care pe parcurs depasisera un milion de franci.*

Frecventau localurile de noapte scumpe, tripourile unde se jucau carti pe sume mari, statiunile balneare si climaterice la moda, lumea teatrelor si a artelor, foarte putin scrupuloasa în ceea ce privea trecutul ei inavuabil.

în acea epoca, Theresia cîstigase prietenia tandra a cîtorva romancieri si pictori cu faima.

Dintre toti acestia, Theophile Gautier îi fusese cel mai drag. In unele seri, Theo îi citea în avanpremiera articolele care urmau sa apara în Revue des Deux Mondes si Revue de Paris, iar rind se simtea inspirat, îi recita versuri pe care — spunea el — intentiona sa le adune într-un volum intitulat Emaux eJL Ca--mees.

în acea epoca, pe cerul feliicitatii ei conjugale se asternu-sera primii nori. La un moment dat, creditorii, iritati de repetatele amînari solicitate de marchiz ori de cîte ori se pre-tindea restituirea sumelor ce i se avansasera în contul viitoa-

rei sale mosteairi, încetasera sa-i mai acorde împrumuturi. Francesco se adresase atunci Theresiei si îi ceruse, cu un aer neglijent, sa achite unele datorii de onoare mai presante,, facute de el la jocul de carti.

Din spirit de solidaritate familiala, proaspata marchiza îi acoperise de câteva ori golurile financiare." îngrijorata însă de apelurile lui tot mai. numeroase, Theresia, care vedea cum i se irotesc economiile, îl asteptase într-o noapte pîna ce "se înapoiate de la cîub.

— Dragul meu, trebuie sa punem la punct niste lucruri foarte importante.

înapusindu-si un cascat, portughezul se lasase sa cada pe o canapea.

— Daca sunt atît de importante, n-ai putea sa le lasi rezolvarea pe mîine dimineata? Acum sunt istovit. Jocul de trente et quarante mi-a macinat pur si simplu nervii, închipuieste-ti, n-am câstîgat nici o mîna. Bineîntele, am sa ma refac mîine seara. Am un 'spuribus care nu ma însala.

— Francesco La Paiva, tin sa te anunt ca economiile mele sînt pe sfîrsite.

— Va fi destul sa dau câteva lovituri la curse — am niste tuyau-uri grozave — ca .sa-ti dublez fondurile.

— Cu ce bani ai sa achiti pariurile? Tot cu ai mei?

— Scumpa mea Theresia, este vorba de un mic ajutor financiar pîna am sa ma pun pe picioare.

— Cum?

— Cum? Valorificîndu-mi domeniile pe care am sa le primesc mostenire.

— Am impresia ca scumpa mea soacra, marchiza-mama, va atinge o vîrsta biblica.

— Ce vrei sa spui?

— Ca vei primi mostenirea la calendele grecesti.

— Calendele grecesti? Ai început sa-ti rafinezi limbajul, scumpa mea. Cînd ti-am oferit mîna si rangul meu, aveai un bagaj de cuvinte mult mai simplist.

— Ei bine, asculta-ma cu atentie, Francesco!

— Poftim! Dar sa termini repede, fiindca mi-e somn. Trebuie sa-mi refac fortele pentru mîine seara.

— Țin sa-ti aduc la cunostinta, dragul meu, ca începînd din clipa de fata înteleg sa ma lipsesc de mîna ta. Titlul îl voi pastra, bineîntele, caci potrivit legilor sunt marchiza si înteleg sa ramîn marchiza.

— Cred ca si tu esti putin obosita. Mîine ai sa revii la gîin-duri mai bune.

— Gîindurile mele nu se mai pot schimba. Te^ anunt înca din seara aceasta. Mîine de dimineata sa-ti faci bagajele si sa pleci încotro vei vedea cu ochii. Sunt obisnuita sa fiu întretinuta de barbati, nu sa-i întretin eu.

Capitolul din viata ei intitulat „La Pa'iva" nu se încheiase înca. Francesco parasise locuinta, demn, fara sa faca scandal. Gratie frumusetii ei, parca si mai stralucitoare, la care se adauga si titlul de marchiza, Theresia devenise o curtezana de lux, platita exorbitant si cu o reputatie care începuse sa depaseasca granitele Frantei. . Pentru bogatasii burghezi din provincie, veniti la Paris în vederea diferitelor afaceri era extrem de flatant sa apara seara prin varieteturile frecventate de ceea ce se numea si -atunci le tout Paris, la bratul unei marchize autentice si uluitor de frumoase, cu care se mai si puteau întretine „sentimental", evident în schimbul unor substantiale sacrificii banesti.

Theresia suferea însa în taina, fiindca usile saloanelor aristocratiei îi ramîneau închise.- încercările ei repetate, staruitoare, de a intra în lumea conteselor, a marchizelor si a duceselor, din care, potrivit legii, putea pretinde ca facea parte, erau sistematic zadarnice. Cînd ieseia cu trasura la Bois de Boulogne, ori pe Champs-Elysees, cînd cutreiera restaurantele de lux si marile case de moda, cînd asista la vernisajul expozitiilor oficiale ori la spectacolele Operei sau ale Comediei Franceze, doamnele din înalta societate, informate de sumele fantastice cheltuite de sotii, fratii sau fiii lor spre a fi primiti în alcovul marchizei La Pa'iva, o priveau de sus, cu vadit dispret, a*poi întorceau cu scîrbita ostentatie capul, spre a sublinia zidul de netrecut pe care-l ridicau între ele si intrusa. Theresia pastra si acum în suflet cicatricele unei rani care o facuse cîndva sa sufere cumplit. Dupa un dineu cu sampanie si caviar a Ledoyen, cavalerul ei servant din seara aceea, un oarecare urînd, bancher din Lyon, o invitase la un spectacol al cir-lui Champs-Elysees, pe atunci în mare voga. Toata elita pa- • ziana se înghesuia spre a ucmari ispravile hipice ale ispiti-arelor amazoane angajate de Victor Franconi, regele spec-colelor de circ. *

Theresia si curtezanul ei abia se instalasera într-o loja de ngul întîi, cînd sotia bancherului cazuse ca o tromba izbuc-ta dintr-un cer albastru. O palmuise pe galanta marchiza în zul lumii, îsi luase de mîna sotul amutit si îl trasese afara

27

din circ. Vestea se raspîndise fulgurator. Gazetele umoristice si de scandal o popularizaseră în întreaga Franta. Pîna si teatrele o reluasera în spectacolele de vodevil. La Paiva era înr sfîrsit celebra. O trista celebritate, pe care nu o dorise cîtusi de putin.

Cariera mondena a marchizei parea sa fi intrat într-o eclipsa, cînd se ivise Guido Henckel de Donnersmarck, unul dintre cei mai bogati oameni ai secolului.

Theresia se uita cu simpatie la „dragul ei urs roscovan", cum îl mîngîia pe conte în momentele de expansivitate amoroasa. Nu se pricepea sa întretina o conversatie, era mai

greoi si mai neîndemînatîc decît un elefant scapat într-un magazin cu sticlărie, dar ascundea în corpul lui de urias comori de iubire si de generozitate. O facuse sotia lui, înrudind-o în acelasi timp cu cîteva dintre cele mai ilustre familii nobiliare din Germania. Prin Guido, faimoasa curtezana La Pai'va devenise nepoata prin alianta a printului Bismarck. Este adevarat ca neamurile contelui nu se aratasera entuziasmate de alegerea lui. Nu cautasera sa o cunoasca .si se eschivasera a raspunde la invitatiile lansate de Guido si de Theresia ori de cîte ori acestia îsi petreceau vacanta pe vreunul dintre marile lor domenii din Germania. Theresia obtinuse totusi o satisfactie. Dupa casatoria cu marchizul de La Paiva s'e simtea foarte stingherita cînd era întrebata din ce familie coboara ea însasi. Inventa o genealogie vaga si foarte suspecta pentru persoanele familiarizate cu almanahul Gotha. Acum putea raspunde cu seninatate: „Pentru Guido, am renuntat la titlul meu de marchiza". Dar acest pseudo^sacrificiu însela doar pe naivi. Amorul propriu al Theresiei era însa aparent salvat.

— Incontestabil, razboiul bate la usa, rosti cu convingere maiorul Rivoire. Printul Bismarck — iertati-ma contesa, stiu ca va este unchi — da dovada fata de noi, francezii, de o rea-credinta manifesta.

Theresia iese din crisalida gîndurilor, cu atît mai mult cu cît tema atacata de vecinul ei de masa o interesa.

— Ne face proces de intentie, atribuindu-ne, nu stiu pe ce temei, tendinte revansarde, interveni Lambert Sorlot, deputat radical de Indre-et-Loire, trecîndu-si emfatic mîna prin pletele-i negre. Evident, rapirea Alsaciei si a Lorenei nu se poate uita. Dar de aici si pîna la pregatirea unui razboi împotriva Germaniei e cale lunga.

x Simtea privirile amfitrioanei atintite asupra lui, asa ca adoptase o poza mareata, de tribun al poporului.

28

— Nu vrem razboiul, dar daca diviziile germane ne vor cotropi hotarele, vom sti sa ne aparam patria, declara bataios maiorul Rivoire.

Theresia zîmbi placid.

— Presa exagereaza întotdeauna. Articolele senzationale atrag cititorii.

— Cel mai elementar bun-simt impune oamenilor de stat francezi si germani sa înțeleaga ca popoarele lor au nevoie sa traiasca în pace, opina Barbev d'AurevilJy, mîngîindu-si perla neagra înfipta cu un ac în cravata-plastron. Francezii nu pot fi aruncati în Mediterana, iar germanii nu pot fi dezradacinati din tara lor. Oamenii politici care gîndes'c altfel sînt lipsiti de realism.

— Germanii vor sa profite de superioritatea lor militara actuala, spre a ne baga pumnul în gura, adauga deputatul radical.

— Nici armata noastră nu este de neglijat, relua maiorul Rivoire, pe același ton belicos. Infanteria se afla în plină reorganizare. Parcul de artilerie este pe punctul de a fi reînnoit. Efectivele cavaleriei vor spori. Recent s-a hotărât cumpărarea a zece mii de cai. Printul Bismarck, trebuie să se gândească de două ori înainte de a ordona trupelor germane să invadeze din nou Franța.

— Sunt convins că nici Europa nu va mai asista cu mâinile în sân la zdrobirea Franței, care reprezintă totuși un element de echilibru în concertul marilor puteri, spuse Gobineau. E-

[venimentele din 1870 nu se vor mai repeta, acum, în 1875.

Alexandre Dumas-Fiul nu participa la discuție. Analiza ..cu ochiul dramaturgului pasiunile omenesti manifestate cu Jătită înflăcărare. Studia jocul fizionomiilor, gesturile, ciocnirile de opinii și își nota mintal unele trasături pe care avea să le reproducă la personajele viitoarelor sale piese.

— Dragul meu Rivoire, rosti amfitrionul cu vizibilă admirație, cred că ai putea poza cu succes lui Dalou. Îmi spunea deunăzi că are de gând să creeze o replică în piatră a zeului

îrte. .

în aceeași seară, după plecarea convivilor, contele Heinzel Donnersmarck întocmi —• ajutat de Theresia — un raport astinat cancelarului Bismarck, în care menționa proiectata

achiziționare a celor zece mii de cai pentru sporirea efectivelor cavaleriei franceze.

A doua zi de dimineață, raportul ajunsese pe masa de lucru a printului Hohenlohe, ambasadorul Germaniei la Paris. Printul îl citi cu interes, îl adnotă, apoi ordonă primului secretar de ambasadă să-l cifreze și să-l trimită de urgență la Berlin prin curier diplomatic.

Cei doi frați gemeni Anastas și Ghirko Stancev, la care se adăugau Aleksandr Kristic, Ambrosii Sablic și Florin Beldie, toți studenți în medicină, locuiau într-o mansardă — geroasă iarnă și fierbinte ca un cuptor încins vara — cocotată pe culmea unui imobil cu cinci etaje de pe Rue Visconti. Strada îngustă și mohorâtă se adâncea ca un minuscul canion între două siruri de case înalte, cenușii, fără personalitate, cu parterul invadat de igrasie și cu pereții exteriori jumuliti pe alocuri de tencuială.

Mansardă' ocupată de cei cinci studenți fusese la început un pod, pe care proprietarul, monsieur Modeste Durând — dornic de câștiguri sub orice formă — îl amenajase în atelier de pictură. Datorită zgârceniei lui Durând, tavanul, alcatuit dintr-o rudimentară împletitură de paie, peste care fusese asternut un strat subțire de tencuială, nu asigura o izolare termică acceptabilă. Frigul era atât de intens iarnă, încât pictorul care luase pentru prima oară cu chirie atelierul fusese nevoit să-și întrerupă activitatea din

decembrie si pâna în martie, fiindca îi îngheța mîna pe penel. Cînd se încheiase termenul de închiriere, fugise ca izgonit de lupi, avînd grija sa povesteasca si altor colegi prin ce încercari cumplite trecuse.

Atelierul nu mai gasise amatori. In cele din urma, hraparetul proprietar fusese nevoit sa-l închirieze mai pe nimic celor cinci studenti care în toiul iernii stateau zi si noapte cu paltoanele pe ei si înfasurati în paturi. N-aveau bani pentru lemne si chiar daca ar fi avut, focul nu ar fi servit la nimic în încaperea aceea uriasa, prin care curentul se strecura perfid pe sub usi, pe la cercevelele prost încheiate, prin spatiile dintre scîndurile ,podelei si printre crapaturile tencuielii. Tinerii medicinist! acceptau fara fasoane aceste conditii nenorocite, fiindca sufereau de o cronica lipsa de bani.

Fratii Anastas si Ghirko Stancev erau fiii unui protopop din Batak, pe nume Gavril Stancev. Cînd își trimisese feciorii la

30

Paris, la învatatura, sfîntia sa le vorbise barbateste: „Eu ma îngrijesc de sufletul pastoritilor mei. Voi sa va îngrijiti de trupul lor. Sanatatea morala si sanatatea fizica trebuie sa mearga mîna în mîna. Cîteodata ma încoltesc îndoielile. Ma întreb daca nenorocitii nostri compatrioti nu au chiar mai multa nevoie de stiinta medicului decît de consolarea religiei. Preoti sunt multi, doctori putini. Am facut mari sacrificii ca sa va trimit la scoli înalte, pe meleaguri straine. stiu, cu banii n-o s-o duceti prea bine. Sa faceti însa în asa fel încît sa va ajunga. V-as fi trimis la Viena, fiindca este mai aproape de noi, dar slavii nu sunt bine vazuti acolo. La Paris veti gasi o lume care nu se aseamana cu cea de aici. în Franta e libertate si belsue, Ispitele va vor pîndi la fiecare pas. Sa va gînditi însa ca nu v-ati dus acolo spre a petrece, ci spre a munci. Atîta am avut : sa va spun. Acum plecati la drum! Dumnezeu sa va calauzeasca pasii, sa va lumineze mintile si sa va oteleasca trupul!"

Ambrosii Sablic era feciorul unui medic din Sarajevo, un practician respectat si iubit pentru priceperea si mila lui fata de oameni. „Sa îmbratisezi cariera parintelui tau, dar nu cu gîndul de a te îmbogati, asa cum fac atîta medici care se închina lui Mamona. Sa faci din munca ta un apostolat. Sa "te dedici vindecarii suferintelor omenesti, fara sa te astepti la recompense materiale. Constiinta datoriei împlinite sa fie unica ta satisfactie!"

Pe cît de neîmblînziti si de ursuzi se aratau cei doi gemeni bulgari si bosniacul din Sarajevo, pe atît de senin si plin de viata era Aleksandr Kristic, fiul lui Antim Kristic, marinarul din Beograd. Aleksandr — Sandro pentru prieteni — mostenise firea parintelui sau, care se trezea din somn dimineata fredonînd un cîntecel, iar seara se culca zîmbind, încîntat de sotiile facute propriei lui neveste, prietenilor sau camarazilor. Lui Sandro i se deschideau toate portile si toate inimile, fiindca împrastia nu numai voie buna, ci era si nefiresc de frumos, calitati pretuite îndeosebi de femei, incapabile sa reziste zîmbetelor si ocheadelor lui. Tînarul sîrb avea si cei mai multi, bani, fiindca tatal sau — capitan si proprietar al unui mic vapor cu zbatouri, folosit pentru transportul calatorilor sj marfurilor pe Dunare — îi trimitea fara stirea sotiei sale, aspre si

economicoase, suplimente banesti, cel puțin o data sau de doua ori pe trimestru. Cu banii acestia, Sandro, îndeobste foarte darnic, îndulcea viata grea a colegilor gazduiti în mansarda de pe Rue Visconti. Nepriceput sa-si chibzuiasca veni-

»

31

-urile, si le cheltuia pe fleacuri oferite femeilor de care era vesnic îndragostit. Este adevarat ca tot ele îl scapau- ori de câte ori intra la ananghie.

Florin Beldie, românul, era var cu Sandro Kristic. Matusa sa, Ana, nascuta Beldie, de fel din Braila, cucerise cu farmecul ei pe Antim Kristic, cochetul marinar, care o cunoscuse în timpul unei escale facute în înfloritorul oras de pe Dunare. Casatoria se oficiase dupa o logodna care durase exact douazeci si patru de ore, timpul petrecut la Braila de capitanul Kristic între descarcarea si încarcarea unor marfuri. '

Florin statea toata ziua cu nasul în carti. Avea reputatia unui student eminent si a unui savant în devenire. Parintele sau, un modest vames din Braila, voise sa-si vada fiut ridicându-se pe culmi ramase lui inaccesibile. Un medic era chemat în casele cele mai mari, iar daca se dovedea si competent câstiga un mare prestigiu si i se deschideau perspective în domeniul politic. Florin rezerva învataturii si timpul pe care Sandro de pilda, îl cheltuia cu femeile, iar ceilalti trei studenti îl dedicau dezbaterilor politice.

În acel timp, framântarile popoarelor subjgate de turci constituind un arzator subiect de discutii pentru tinerii originari din Balcani sositi la studii în Franta. La ordinea zilei era cazul unor muntenegreni — douzeci si unu la numar — veniti cu marfuri la târgul din Podgorite, unde fusesera atacati si ucisi de o ceata de mahomedani fanatici. Se stîrnise mare agitatie în întreaga regiune. Spre a potoli spiritele, autoritatile din Constantinopole ordonasera o severa ancheta, încheiata cu condamnarea vinovatilor, precum si a caimacamului care îngaduisese savîrsirea acestor crime. Dar hotarîrea judecatorilor ramasese litera moarta, fiindca autoritatile locale ter-givesau aplicarea ei. Populatia crestina, indignata de carenta oficialitatilor, se înfierbîntase iarasi.

Doctorul Sablic scrisese de la Sarajevo fiului" sau, iar dupa nelipsitele noutati familiale, strecurase si câteva 'vesti în legatura cu tensiunea crescînda din sînu'l populatiei bosniace, care nu mai putea suporta samavolniciile perceptorilor si ale militarilor turci. La acestea se adagau vexatiile fara numar îndurate din partea capeteniiilor turcesti locale, deprinse a se comporta ca niste satrapi, fata de crestinii lipsiti de cele mai elementare drepturi civice.

La Paris, studentii români si slavi, iritati de stirile sosite din patrie, cautau rîca studentilor turci, stîrnind scandaluri si încaierari, soldate adeseori cu raniri grave. Politia inter-

32

venea risipind pe combatanti, operînd arestari, încheiate cu admonestari si amenintari cu expulzarea din Franta, niciodata însa puse în practica. Conducerea universitatii închidea ochii, preferind sa nu dea urmare unor conflicte carora, în fond, le gasea o explicatie logica: setea de libertate a unor studenti care nu mai voiau sa accepte subjugarea popoarelor mici de catre, cele mari.

Desi viata lui Sandro Kristic si a celorlalti. prieteni ai lui se desfasura într-o ambianta tulbure, exploziva, de nesiguranta, perpetua, simteau cu totii — datorita vârstei — nevoia sa se zbuguiasca, sa rîda. Faceati haz, de pilda, cînd Modeste Durând își urca pîna la mansarda corpul elefantin, spre a le cere chiria. stergîndu-si fata de sudoare — transpira la fel de abundent în toiul iernii cît si în pripatul verii — le vorbea gîfîit, caci ascensiunea pe scari îi solicita eforturi istovitoare, despre scum-petea creseînda care-l silea si pe el sa fie exigent cu chiriarii. Uneori pretindea sporiri de chirie, marunte, ce-i drep't, si acceptate de studenti, fiindca gasisera o sursa ideala, care le furniza si bani si de-ale gurii, în momentele de mare criza financiara. Monsieur Modeste Durând, cîrnatar de meserie, avea un magazin alimentar la parterul imobilului locuit de cei cinci studenti. Desi vîrstnic — trecuse de 60 ide ani — se însurase cu o cîrnatareasa durdulie, abia pasita peste pragul celui de-al patrulea deceniu. Madame Emilie Durând era mistuita de o apriga sete de viata, pe care, fireste, sotul ei nu i-o putea astîm-para. Dupa cîteva schime languroase facute lui Sandro Kristic, acesta se .resemnase sa aduca din cînd în cînd jertfe amoroase în buduarul eîrnataresei, cu 'atît mai mult cu cît aceasta se aratase dornica sa-l încarce dupa fiecare sedinta intima cu cîte un cos cu mezeluri, completat cu cîteva sticle de vin. La nevoie, strecura în buzunarul lui Sandro douazeci-treizeci de franci, plîngîndu-se ca nu-l putea multumi cu mai mult, fiindca sotul ei, un carpanos fara pereche, facea cassa în fiecare seara.

Deoarece Sandro nu era întotdeauna dispus sa se sacrifice pentru colectivitate, colegii lui — cu consimtamîntul nesatioasei Madame Durând ^— începusera sa coboare pe rînd în bu-cjuarul ei. Nu facea exceptie decît Florin Beldie, care refuzase cu îndaratnicie sa-si joace rolul, de amarez temporar al cîrnataresei, teama de bolile venerice taindu-i orice ardoare ameroasa. Or Madame Durând obisnuia sa primeasca în intimitatea ei — evident, tot fara stirea sotului — pe toti furnizorii pravaliei, mai mult sau mai putin tineri.

3 — Uragan asupra Europei,

33

La ultima recoltare a chiriei, Modeste Durând se'înfatisase studentilor cu o mutra lunga, îndoliata.

— Cu tot regretul, va trebui sa va majorez chiria. Sufla' vînt de razboi, baieti! Ticalosii astia de nemti s-au pus iar pe capul nostru. Vor Sa ne. cotopeasca tara, ca si în '870. Voi nu cititi jurnalele? Nu se vorbeste decît de amenintarea unei noi invazii. S-a stîrriit panica. si la Bursa au început sa -scada actiunile.. Dac-ati sti ce pierderi am suferit la rentele de stat, mi-ati plînge de mila. Ca sa mai pot întretine'casa asta, care-mi manînce si urechile, am fost nevoit sa cer tuturor chiria& 313d39d #351;ilor sporirea chiriei. Voi îmi sunteti foarte'simpatici. As fi preferat sa va scutesc de aceasta neplacere,

dar n-am ce face. Desigur, daca gasiti o casa mai convenabila, nu va retin. ..

Tinerii medicinisti facura nazuri de forma, fiindca stiau ca vor acoperi suplimentul pretins de cîrnatar prin contributiile banesti benevole furnizate de cîrnatareasa.

— Credeam ca numai pe la noi fierbe cazanul, spuse Am-brosii Sablic, bosniacul. Se pare însa ca si peste astia a dat iarasi strechea. Cînd le vorbeam deunazi cîtorva colegi francezi despre ceea ce patimim noi din partea turcilor, ma priveau cu niste ochi rotunzi de parca le-as fi povestit patanii din luna.

- Lasa ca nici lor nu le-a prea priit în '870, spuse Florin.

— Au suferit cîteva luni si gata. Razboiul lor din '870 s-a terminat repede. Noi, în schimb, suferim de sute de ani jugul turcesc, fara ca nimeni sa ne compatimeasca, interveni cu parapon Anastas Stancev. Frantujii astia au fost mtotodeauna prietenii osmanlîilor. Ma mir ca nu le este rusine!

— Sandro, se amesteca în vorba Ghirko, în seara asta te strecori în bratele cîrnataresei. Poate ne face rost si de ceva carbuni. Nu vezi? Se apropie primavara, dar e mai frig decît în toiul iernii.

—• Bine, am sa ma sacrific si de data asta, încuviinta frumosul Sandro.

Spre bucuria colegilor, izbuti sa obtina — dupa o scurta intîlnire galanta — o punga de cîrnati, cinci sticle cu Beaujo-lais, trei cosuri cu carbuni si ceva bani.

A doua zi de dimineata, seninul -elin sufletele lor fu izgonit de noi furtuni. La iesirea de la cursul de anatomie, un incident iscat între un student grec din Atena si doi studenti turci degenera într-un meci de box în trei. Atenianul era pe punctul de a iesi stîlcit din inegala competitie, cînd Sandro Kris-

34

tic, în trecere pe acolo, se arunca asupra turcilor, chemîndu-si prietenii în ajutor.

— Pe ei, fratilor, ca-l omoara pe crestin!

Intervenira si alti turci, dar si cîtiva studenti rusi cu sîn-gele fierbinte, încaierarea se învenina. Sosira-politistii si aplicara bastoane în stînga si în dreapta, reusind în cele din urma* sa-i risipteasca pe combatanti. Trei raniti, printre care doi turci, fura internati la spital, spre a li se lipi coastele si a li se cîrpi pielea sfîsiata pe alocuri.

Cei cinci studenti de pe Rue Visconti se înapoiara la locuinta lor plini de vînatat, dar veseli ca obtinusera o victorie categorica asupra turcilor.

De a doua zi pornira sa curga neplacerile, în vreme ce se aflau la cursul de fiziologie,

fura cîivocati la decanat.

— Pun ramasag ca ne-a turnat vreun binevoitor, afirma Ghirko Stanoev, trîntind o înjuratura.

— Daca-l dibuim, îl saturam sa mai umble cu pîra! ameninta la impersonal bosniacul.

Decanul îi primi în cabinetul sau sf, dupa o morala strasnica îi ameninta cu exmatricularea.

— Nu am de gînd sa mai tolerez asemenea dezordini! Politia este cu ochii pe noi. Credeti ca îmi este usor sa tot musa-malizez scandalurile provocate de voi? Am trecut cu vederea incidentele petrecute în afara portilor universitatii. In definitiv, conflictele dumneavoastra nationale nu ne intereseaza. Dar din clipa în care ati început sa transformati facultatea în cîmp de batalie, înțelegem sa iesim din rezerva. Țin sa va atrag atentia ca încaierarea de ieri a avut urmari si în alte sfere. Ambasada Turciei s-a interesat de situatia dumneavoastra scolara. Atîta am avut sa va spun. Pentru moment, sunteti liberi!

Cînd iesira de la decan, cei cinci se privira cu îngrijorare.

— Ati retinut ultimele lui vorbe? vorbi Sandro Kristic. Pentru moment, sunteti liberi! Ce-a vrut sa spuna cu asta? Au de gînd sa se amestece autoritatile judiciare franceze? Sau ambasada turca?

Incertitudinea nu dura mult. în cursul zilei urmatoare primira o noua convocare. De data aceasta din partea lui Fehmi-bey, al doilea secretar al ambasadei turce. Desi era cuprins în grupul celor chemati, Florin Beldie declara colegilor sai ca nu are de gînd sa se prezinte diplomatului turc.

— Sunt posesorul unui pasaport românesc, asa ca nu am ce cauta la ambasada de care voi înca mai depindeti.

35

si Sandro Kristic îi urma pilda. Ambrosii Sablic si gemenii bulgari se înfatisara deci secretarului de ambasada fara camarazii lor. în anticamera acestuia, unde fura lasati sa astepte mai bine de o ora, se mai aflau sase studenti — trei hertego-veni, doi bulgari si un macedonean — care participasera de 'asemenea la încaierare.

Fehmi-bey îi nrimi în sfîsit în biroul sau. Adoptînd o poza mareata, de zeu al razbunarii, îi apostrofa violent:

— Cum v-ati permis sa maltratati niste colegi de-ai dumneavoastra, care nu au alta vina decît ca sunt turci? Excelen-ta-Sa Musurus Pasa este foarte mîniat de comportarea dumneavoastra necivilizata. Spre a pune capat o data pentru totdeauna acestor scandaluri

care va dezonoreaza, m-a însărcinat să va transmit hotărârea irevocabilă. Veti parasi imediat Franta și va veti înapoia în sinul familiilor voastre. Cei care nu se vor supune acestei porunci își vor vedea pasapoartele anulate. Vom interveni totodata pe lângă autoritățile franceze pentru ca studenții recalcitranti să fie expulzați din Franta. Sa fii multumiti ca Excelenta-Sa nu a gasit cu cale sa va defere tribunalelor penale otomane pentru lovirea cu premeditare a colegilor vostri turci. Cu aceasta am terminat!

Reciti numele înscrise pe o lista aflata pe birou.

— Constat cu regret lipsa studentilor Florin Beldie și Alek-sandr Kristic. Sa le comunicati și lor hotărârea Excelentei-Sale, căci îi privește în egala masura. Puteti pleca!

Medicinistii parasira ambasada cutremurându-se de mînie. Numai doi dintre ei — un bulgar și un hertegovean — care se temeau ca prin refuzul lor de a da urmare poruncii ambasadorului își vor expune familiile unor represalii din partea autorităților otomane, admisera sa se înapoieze în patrie. Ceilalti inclusiv bosniacul Sablic și gemenii bulgari, decisera sa ramîna în Franta, înfrunzînd orice risc.

Cînd afla ca este trecut pe lista neagra, Florin Beldie se înfatisa agentului diplomatic al Romîniei la Paris, Ion Strat, un venerabil și impozant personaj, și îi expuse situatia- sa. BatrînuL diplomat român îl asculta cu atentie și simpatie.

— Nu te felicit fiindcă te-ai lasat antrenat în incidentul de la Facultatea de Medicina, dar nici nu te condamni, pentru ca ai intervenit în sprijinul unui student grec, maltratata de colegii sai turci. Regretabil este doar faptul ca s-a ajuns aici. și dumneata și colegii dumitale sunteti victimele unui anacronism politic. Existenta, într-a doua jumătate a secolului XIX-lea, a unor perimate raporturi de vasalitate între state, rama-

36

site ale orînduirilor feudale. Vezi-ti mai departe de învățatura, tinere! Pasaportul dumitale romînesc nu poate fi anulat de ambasada otomana. Pastreaza-l sanatos, iar daca vei avea neplăceri, sa vii la mine.

Dupa plecarea studentului, agentul diplomatic al Romîniei se adinea în fotoliu și își rezema capul pe spatarul sculptat. Se simtea obosit, ena batrîn, iar sanatatea începuse să se subzeasca. Ceruse în cîteva rînduri sa fie înlocuit, dar ministrii de externe perindati la Bucuresti îl invitasera sa ramîna în continuare la Paris, fiindcă avea experienta în treburile diplomatice și se bucura de o frumoasa consideratie în ochii ducelui. Decazes, ministrul de Externe al Frantei.

Abuzul pe care ambasada turca încerca sa-l savîrseasca fata de studentul Florin Beldie nu era decît un caz dintr-o mie. în calitatea lui de agent diplomatic al Romîniei, va trebui sa ia iarasi legatura cu Musurus Pasa, ambasadorul Turciei, și sa poarte interminabile discutii spre a-i dovedi ca albul este alb și nu negru, asa cum încerca de

fiecare data sa sustina înaltul diplomat otoman.

Vicontele de Gontaut-Biron avea impresia ca îi fierb creierii. Nici bucatile de gheata înfășurate în servetul ud cu care se legase la cap nu izbuteau sa-i domoleasca clocotul din teasta. Migrenele acestea cumpline în chinuiau ori de câte ori nervii îi erau pusi la grea încercare. Acum avea toate motivele sa-si iasa din fagasul normal. Sosise doar de câteva zile la Berlîn, 1 dar de atunci avea senzatia ca se lasase prins într-o bulboana care-l învîrtea în loc, fara scapare.

Aici, în capitala Germaniei, seîntîmplau niste lucruri ce sfidau logica. Majoritatea ziarelor tunau si fulgerau împotriva Frantei. Berlin Tageblatt clama într-un articol de fond: „Fara îndoiala, batrînul nostru împarat, consecvent firii sale, este dornic sa pastreze pacea pîna în ultimul moment. Dar are de-a face cu o grupare de oameni de Stat germani, gaita sa puna rîna pe arme, dar nu în sensul sovîn francez, ci numai în previziunea unei actiuni defensive. Pe de alta parte, înaltele autoritati militare ale tarii noastre sunt încredintate ca un nou razboi este inevitabil, în conceptia lor, izbucnirea lui ar trebui grabita. Explicatia acestei concluzii este limpede: daca razboiul nu mai poate fi înlaturat, e preferabil sa trecem la ofensiva, decît sa asteptam a fi atacati”.

37

Norddeutsche Allgemeine Zeitung înfiera provocarile presei franceze la adresa Germaniei. Cita nouasprezece ziare de dincolo de Rin, majoritatea de provincie, printre care La Re-naissance, Progres de Marne, Le Journal de Montmedy, si re-' producea extrase din numeroase articole, unele mai agresive decît altele.

Alte gazete germane, dupa ce informau publicul asupra preparativelor de razboi ale militaristilor francezi, își justificau afirmatiile denunînd cumparaturile masive de cai pentru înzestrarea regimentelor de cavalerie, prevazute a-si spori substantial efectivele. Furnizau pîna si amanunte, citind numele unor negustori sositî în Germania spre a încheia contracte cu diverse crescatorii de cai din Prusia si Saxonia.

Lui Gontaut-Biron îi parvenisera de la Londra câteva ziare britanice, care semnalau starea de tensiune dintre Franta si Angia. Un corespondent al lui Times afirma ca situatia era grava si ca iminente complicatii aveau sa intervina în urmatoarele zile.

îndata dupa sosirea sa la Berlin, Gontaut-Biron facuse o vizita lui Bernhard von Biilow, secretar de stat la Externe. Domol, binevoitor, înzestrat cu tact diplomatic, Herr von Biilow ascultase atent explicatiile amabasadorului Frantei, care se straduise sa-i risipeasca îndoielile.

— Va asigur ca ministrul de Razboi al Frantei nu a încheiat nici un fel de contracte cu crescatorii de cai din Germania. Pe de alta parte, nu este vorba de o sporire a efectivelor, ci pur si simplu de înlocuirea cailor batrîni si scosi la reforma cu altii tineri.

— Explicatia pare plauzibila, domnule ambasador. Nu ui- • tati însa ca în problemele

militare sunt afon. Nu stiu daca un ofiter de cariera le-ar accepta cu aceeasi usurinta. Ati luat o serie de masuri care dau nastere la legitime suspiciuni. Crearea unui al patrulea batalion pe lînga fiecare regiment de infanterie, asa cum s-a anuntat dealtfel oficial, nu înseamna oare

o sporire a efectivelor?

— Nu, pentru ca s-a dispus în acelasi timp reducerea numarului companiilor din fiecare regiment, de la sase la patru. Nu s-a urmarit decît o sporire a cadrelor, pentru a se asigura un plasament — ca sa zic asa - - ofiterilor 'ce asteapta a fi înaintati în grad.

Von Biilow zîmbise ou îngaduinta.

— Domnule ambasador, voi comunica explicatiile Domniei-Voastre Cancelarului. Sper ca le va aprecia în sens pozitiv.

38

— As fi fericit, domnule secretar de stat, daca Excelenta-Sa Cancelarul ar binevoi sa ma primeasca, în acest fel am limpezi cu usurinta neînțelegerile lipsite de orice temei care ne mai despart la ora aceasta.

— Voi supune Cancelarului dorinta dumneavoastra, domnule ambasador. Ma tem însa ca în cursul acestei saptamîni n-are sa va poata primi. Parlamentul îi da mult de lucru. Institutiile democratice, dupa cum stiti si dumneavoastra au avantajele, dar si inconvenientele lor.

Gontaut-Biron parasise cabinetul secretarului de stat animat de sperante, dar si ros de îndoieli. Campania de presa continua cu aceeasi violenta, desi unele ziare de opozitie protestau împotriva „semanatorilor de panica”.

în seara urmatoare îl întâlnise la un bal pe împaratul Wil-helm I. Cu bonomia lui caracteristica, suveranul îi vorbise despre mersul capricios al vremii, despre placerea de a-l revedea pe ambasador, dar evitase sa discute vreun aspect al problemelor litigioase dintre Franta si Germania. Abia la sfîr-situl convorbirii rostise zîmbind cu blîndete:

— Unii au încercat sa semene zîzania între noi. în ceea ce ma priveste, socotesc incidentul închis. Definitiv închis.

Printul de Palignac, atasatul militar al ambasadei, îi comunicase în aceeași seara ca împaratul îi vorbise si lui într-un mod cît' se poate de conciliant. Gontaut-Biron se culcase, în noaptea aceea, într-o stare de spirit mai senina. A doua zi de dimineata, valetul îi adusese la micul dejun cîteva ziare, printre care Analele Prusiene, o revista apreciata îndeosebi de cercurile politice berlineze legate de Bismarck. Un articol scris cu litere grase semnala recenta lege a cadrelor votata de Adunarea Nationala a Frantei drept o masura menita sa preg.:.-teasca un nou razboi. Autorul articolului își punea o

întrebare: „Este cazul sa-l lasam pe inamic sa se pregateasca pâna cînd va socoti ca a sosit momentul prielnic spre a ne lovi? Printul Bismarck, a si dat raspunsul cuvenit. Daca Franta vrea sa ne atace peste doi ani, vom fi> obligati în interesul propriei noastre securitati, sa o silim a începe mai devreme lupta. Numai Cancelarul, ajutat de Moltke, va decide daca a sosit timpul sa puna Franta în situatie de a alege: fie sa accepte o dezarmare imediata si totala, fie sa faca razboi. Exista un aforism cu forta de axioma: - "Veritabilul agresor nu este acela* care începe razboiul, ci acela care îl face inevitabil»".

Pentru Gontaut-Biron, articolul din AnoZele Prusiene avusese efectul unei explozii cu efect întârziat. Amabilitatea exte-

39

riorizata de împarat în ajun sa îi fost' oare o manifestare de duplicitate? Poate ca batrînul suveran fusese de buna-cre-dinta —• la vîrsta lui oamenii urasc aventurile, în cazul acesta însemna ca Bismarck își continua jocul fara sa tina seama de scrupulele suveranului sau.

Diplomatul întocmise un lung raport destinat ducelui De-cazes, fara sa omita vreun euvînt din discutiile purtate la Berlin, în general, nu-si pierdea usor cumpatul, dar nervii lui ajunsesera pe punctul de'a ceda. ..

Damien, valetul, intra fara zgomot în încăpere, aducînd o frapiera cu bucati de gheata.

— Cît e ceasul? întreba diplomatul, deschizînd cu teama ochii care-4 dureau.

Ferestrele'se întunecaseră de mult. Luminarele aprinse din sfesnicul de pe noptiera îl oboseau, ca si Cînd ar fi raspîndit o lumina orbitoare.

—• sapte si cinci, Monsieur le Vicomte. îmi permit sa amintesc ca la orele opt Monsieur le Vicomte este asteptat la un dineu la ambasada Angliei.

Gontaut-Biron scapa un geamat. In alte împrejurari ar fi renuntat sa raspunda la invitatia lordului Odo Russell. Ar fi baut un ceai calmant si s-ar fi culcat devreme, în speranta 'ca somnul si odihna i-ar linistiti migrena. Acum însa nu-si putea îngadui acest lux. Se socotea asemenea militarilor mobilizati pe front. Indispozitia lui nu era destul de serioasa spre a-l împiedica s'a-si faca datoria. Un dineu diplomatic nu este prilej de distractie. Orice cuvînt trebuie cîntarit. Un diplomat scrupulos bea foarte putin si manînce si mai putin daca, bineînteles vrea sa se fereasca de o dispepsie cronica.

— Pregateste fracul si decoratiile! porunci cu glas slabit.

— îndata, Monsieur le Vicomte.

în vreme ce valetul se afla în jurul garderobei, ambasadorul își încorda fortele si se ridica în capul oaselor. Abia își stapîni un geamat. Capul îi ardea de parca ar fi fost

încins cu un cerc metalic înrosit în foc.

—• Pot sa aduc instrumentele de barbierit, Monsieur le Vicomte?

Sprîjinindu-se de mobile, ambasadorul trecu în fata oglinzii. Se trăsese tare la fata si arata ca o sperietoare. Facuse pungi sub ochii cu luciri febrile. „Numai de'nu m-as îmbolnavi! Acum nu e timpul de oblojeli!" reflecta alarmat. O umbra albastruie i se asternuse pe barbie. Desi se barbierea în fiecare dimineata, seara, cînd trebuia sa participe la diverse

40

receptii, era nevoit sa se rada din nou. si barbetele stufoase si înspicate cu alb trebuiau potrivite.

— Barbiereste-ma! în viteza!

Valetul era deprins¹ cu aceste recomandari. Operatia în sine nu dura mult, fiindca avea rhîna usoara, îsi îmbraca apoi sta-pînul în mai putin de o jumatate de ora — un adevarat record. Ambasadorul era pedant în arta vestimentara.

Ciudat! Miscarea silita îi domoli într-o oarecare masura migrena. Cînd îsi puse pe cap palaria înalta si îsi îmbraca pardesiul de seara cu revere de matase, se simtea mai bine. „Dumnezeu are grija de copii, de betivi si de. .. diplomati!" reflecta Gontaut-Biron, facînd haz de supararea sa.

Drumul pîna la ambasada britanica îl facu pe jos, spre a-si rriai limpezi mintea. Trasura îl însotea mergînd în pasul cailor de-a lungul trotuarului.

Gontaut-Biron stia ca 'la acest dineu vor veni personalitati din Ministerul de Externe. Va încerca sa le traga de limba, nu fiindca spera sa prinda din zbor indiscretii susceptibile a fi folosite mai tîrziu — un diplomat cu experienta vorbeste rareori mai mult decît trebuie — ci pur si simplu spre a surprinde declaratii, aparent spontane, dar în realitate pregatite din timp pentru urechile destinate sa le auda.

Portarul ambasadei britanice nu se mira ca diplomatul francez venise în chip de pieton. Ii cunostea obiceiurile si nu le aprecia drept o încalcare a protocolului. Portarul observa cu mai multa severitate respectarea etichetei decît seful misiunii engleze însasi.

'Gontaut-Biron regreta ca sotia sa ramasese la Paris. Acum va fi obligat sa furnizeze informatii asupra sanatatii ei doamnelor care nu vor întîrzia sa-l asalteze cu întrebări, nu fiindca ar fi simpatizat-o eu deosebire pe vicontesa, ci pentru ca asa cereau uzantele.

Lordul Odo Russel' si sotia sa îsi primeau oaspetii în capatul de sus al scarii de onoare. Dupa un rapid schimb de amabilitati cu amfitrionii, Gontaut-Brion intra în primul salon. Asteptarile lui nu aveau sa fie înselate. Se aflau printre invitati numerosi diplomati

germani de prim rang, printre care consilierul de legatie Joseph von Radowitz, un tip maladiv de ambicios, care nu pierdea prilejul sa-si manifeste devotamentul si admiratia pentru cancelarul Bismarck. ,

Gontaut-Biron era convins ca va obtine de la von Radowitz informatii mult mai pretioase asupra adevaratelor intentii ale

41

cancelarului, decât de la împarat, care stia de multe ori mai putine lucruri decât secretarii primului sau sfetnic.

În timpul dineului, abia daca gusta cîteva boabe de caviar si îsi muie buzele într-o cupa cu sampanie. Avea în dreapta o vecina plictisitoare — contesa Louise Benckendorf, vaduva fostului aghiotant general al raposatului tar Nikolai I. Conversatia ei se reducea la însiruirea unor amintiri monotone care scoteau în evidenta relatiile-i 'de prietenie cu diverse capete încoronate si mai ales cu împarateasa Augusta. Aceasta o în-clusese dealtfel în cercul intimilor. De un snobism fara limita, nu uita sa vorbeasca despre ilustra ei origine — era nascuta printesa de Croy — si despre mezaliana pe care o savîrsise maritîndu-se cu generalul Benckendorf. Criticii contesei — si erau destui — o ironizau spunînd ca nu se simtea în elementul ei decât atunci cînd se afla în aceeasi încapere cu un cap încoronat si respira acelasi aer.

în sitînga ambasadorului Frantei se afla contesa Perppn-cher, mare maestra a casei împaratesti Augusta. Amabila, de o politete rafinata, prevenitoare fata de toata lumea, dar si de o naivitate monumentală, se remarca printr-o peruca neagra cîrliontata si foarte înalta, pe care o purta peste teasta-i cheala ca o bila. Cu cîtiva ani în urma, la un bal, în timpul unui vals cu largi piruete, pierduse falsa podoaba capilara, agatata printr-o bucla pîrdalnica de epoletul unui ofiter care dansa în preajma ei. Un întreg stol de barbati se grabisera sa culeaga de pe jos peruca, transformata într-un sui-generis trofeu de buz-kasi. Cu o remarcabila prezenta de spirit, contesa îsi acoperise calvitia cu propriul sal de dantela, purtat pîna atunci pe umeri, si, zîmbind candid, s'e adresase asistentei:

— Am scapat usor! Ce m-as fi facut daca în loc de peruca mi-as fi agatat rochia?

Curajul ei închisese gura rauvoitorilor, care pierdusera prilejul de a face observatii acide pe seama grotescului accident.

între cele doua femei, Gontaut-Biron se simtea ca un batrîn vultur plesuv asezat pe o craca între doua maimute zgomotoase.

Dupa ce convivii se ridicara de la masa si se raspîndira prin saloanele învecinate, vicontele manevra în asa fel încît sa ajunga aproape de consilierul von Radowitz. Dupa cîteva banalitati conventionale, ambasadorul îndruma conversatia pe tarîmul recentului diferend franco-german. Subljnie dorinta de pace a Frantei, repetînd argumentele

folosite fata de se-

42

cretarul de stat von Biilbw. Von Radowitz îi dadu un raspuns sibilin:

— Sunt convins ca astazi Franta doreste pacea. Dar mîine? Ce se va întîmpla mîine, cînd îsi va fi terminat înarmarea, cînd îsi va fi recîstigat prosperitatea, cînd îsi va fi gasit aliati, care astazi ,ar ezita sa atace Germania? Daca lasam Franta sa reînvie din cenusa, Franta care n-a uitat si nici nu va uita pierderea Alsaciei "si a Lorenei, nu vom avea de suferit un razboi ofensiv din partea ei? Nu este mai firesc sa-i prevenim atacul, dezlantuind noi ofensiva astazi, cînd suntem mult mai puternici? Trebuie sa conveniti, domnule ambasador, ca din punct de vedere politic, filozofic si as putea spune cresti-nesc., temerile noastre, deductiile noastre si în cele din urma reactia noastra ar fi deplin justificate?

Gonitaut-Biron îsi netezi gînditor barbetele.

— Temerile pe care le nutriti acum fata de tara mea nu le concepeti si fata de alte puteri europene? în prezent sunteti în pace cu Imperiul Țarilor. Daca cercurile militare germane s-ar calauzi dupa rationamentul dumneavoastra, ar trebui sa atace astazi Rusia, ca sa previna un eventual atac din partea acestei puteri mîine sau poimîine.

Von Radowitz zîmbi cu usoara ironie.

- Situatia nu este aceeași, domnule ambasador. Cu Rusia întretinem excelente raporturi. Nu putem spune acelasi lucru despre" Franta. Napoleon al III-lea ne-a silit sa ne batem. si unchiul sau, Napoleon I, s-a ridicat cu armatele împotriva noastra. Ca sa nu mai vorbim despre razboiul pe care l-ati purtat în Palatinat cu secole în urma, cînd ati rupt Alsacia din trupul Germaniei.

Gontaut-Biron rîse.

—• Daca escaladam timpul a rebours, pot sa va amintesc si eu repetatele navaliri xale populatiilor germane asupra Ga-liei în secolele IV, V si VI. Cred ca este cazul sa revenim la prezent si sa uitam neîntelegerile din trecut.

Discutia se termina în coada de peste. Von Radowitz se margini sa declare ca socotea explicatiile interlocutorului în mare masura satisfacatoare, fara însa ca norii întunecati de pe cerul politic sa fi fost definitiv înlaturati. .

În aceeași seara, Gontaut-Biron angaja o scufla conver-'satie cu contele Welsersheimb, 'atasatul militar al Austriei, desemnat a se înapoia în curînd în patrie.

— Pentru moment nu trebuie sa va faceti griji, îi spuse Wetsersheimb'. Am stat de vorba cu cîteva înalte personalitati

militare germane. Toate acestea nu socotesc posibila izbucnirea ostilitatilor mai înainte de un an.

Lordul Russel gasi timp sa se retraga deoparte cu colegul sau francez, caruia îi declara confidential:

— Cred ca actuala criza nu a atins încă un stadiu acut, desi cercurile politice si militare germane se tem de înarmarea Frantei.

în cursul aceleiasi saptamîni, Gontaut-Biron oferi un dineu în onoarea contelui si a contesei Chreptovici, care veneau de la Paris si, în drum spre Sf. Petersburg, se oprisera pentru cîteva zile la Berlin. Chreptovici era sambelan *la Curtea Imperiala rusa, iar în trecut ocupase diferite • functiuni diplomatice. Gontaut-Biron gasi prilejul sa aduca în discutie diferendul franco-german, dar pe ocolite, fiindca oaspetele sau avea reputatia unui om politic foarte rezervat:

— Anul acesta nu m-am hotarît încă unde sa-mi petrec vilegiatura. Zvonurile ciudate care circula în legatura cu niste pretinse pregatiri de razboi, de o parte si de alta a Rinului, ma fac sa ezit a ma îndeparta de Berlin. S-ar putea ca prezenta mea sa devina brusc necesara.

Contele clatina din cap în semn de încuviintare, apoi își arunca privirile în jur, spre a se asigura ca vorbele lui nu pot fi surprinse de urechi indiscrete.

— Viconte, v-^as sfatui sa nu va îndepartati prea mult! Credeti-ma, o spun spre binele dumeavoastra!

A doua zi contele se revansa, oferind la rîndul sau o re-, ceptie în cinstea ambasadorului Frantei, în casa cumnatei sale, baroneasa Seebach.

Spre deosebire de sora ei, baroneasa care prin' casatorie cu un nobil german îmbratisase cu toata convingerea interesele noii sale patrii, contesa Chreptovici nutrea o mare dragoste Frantei. În vreme ce majoritatea invitatilor ascultau un concert de pian, ea facu în asa fel încît sa-l atraga pe ambasador în întrîndul unei ferestre, de unde nu puteau fi auziti.

— Viconte, cunoasteti sentimentele mele fata de tara dumneavoastra. Tocmai fiindca ma preocupa interesele ei si îmi repugna procedeele cancelarului Bismarck si ale acolitilor sai, am sa va aduc la.cunostinta un fapt de cea mai mare importanta. stiti poate ca von Radowitz a fost trimis într-o misiune diplomatica la Sfîntul Petersburg, în cursul lunii februarie a acestui an. Ei bine, am sa va dezvalui obiectul misiunii lui: cancelarul Bismarck l-a însărcinat sa ofere Rusiei sprijinul sau în chestiunea Orientului, cu conditia ca Rusia sa dea mîna

libera Germaniei fata de Franta. Cum s-ar spune: *donnant, donnant*. si' pentru ca am intrat pe fagasul confidentelor, am sa va mai ofer o informatie susceptibila a va sluji în viitoarele dumneavoastra tratative diplomatice. Adevarata si singura cauza a abtinerii Rusiei de a interveni în razboiul din 1870 nu a fost resentimentul purtat Frantei datorita razboiului din Crimeea, ci temerile ei de a nu se repeta complicatiile poloneze din 1863. Rusia nu a uitat ca revoltele polonezilor au fost sprijinite invariabil de Franta, ca Franta duce o traditionala politica de prietenie fata de Imperiul Otoman, dusmanul prin definitie al tarii mele. Țarului Alexandru i-a convenit slabirea potentialului militar al Frantei, anihilarea influentei sale politice în Europa. Țarului i-a convenit o Germanie conservatoare puternica, în stare sa zagazuiasca ascensiunea liberalismului care si-a facut din 'Franta o baza. de pornire. In jocul dumneavoastra politic, viconte, sa tineti seama de aceste doua elemente: Polonia, si Turcia. A bon entendeur salut!

Generalul de Cissey, ministrul de razboi al Frantei si unul dintre cei mai buni prieteni ai maresalului Mac Mahon, presedintele Republicii, își «coase indispensabilii de lîna — caci era înca frig în acel inclement sfîrsit de aprilie — -si ramase gol si alburii la piele, ca viermii de pamînt scosi la suprafata primavara de cazmalele gradinarilor. Oglinzile venettene din buduarul contesei Kaulla îi multiplicau imaginea caricaturala, încorsetat în uniforma, pastra o silueta de o relativa suplete; dezbracat însa, arata descarnat, cu muschii cazuti si cu burta tuguata. Generalul nu se putu împiedica sa nu faca o comparatie, deloc avantajoasa, între capul sau bine pro-portionat, cu o expresie inteligenta, nobila, impunatoare, si trupul sfrijit, diformat de ani si de excese gastronomice.

Cu un fel de teama ascunsa, Cissey își îndrepta privirile spre contesa Kaulla, care-l astepta în pat, învaluita într-un diafan vesmînt de voal, încercînd sa citeasca pe chipul ei ce impresie îi facuse. Ochii stralucitori ai amantei, narileri trandafirii, frematînde, gura mica usor întredeschisa, sinii frumqs modelati, care palpitau voluptuos, defineau o femeie îndragostita ce adasta cu nerabdare îmbratisarile iubitelui. „Poate ca spiritul meu critic, în ceea ce ma priveste, este prea dezvoltat, își zise generalul. Poate ca sînt realmente înzestrat cu o

putere de atractie- pe care vîrs'ta nu a slabit-o. In definitiv, Casanova nu a fost un Adonis. Se spune ca ar fi avut o înfatisare mediocra. Iar Don Juan ar fi fost cocosat.

Animat de o ardoare juvenila, în parte truca, se avînta în bratele iubitei, îmbratisarea lor, desi constincios consumata, nu atinse culmile voluptatii, fiindca simturile genetice ale generalului se tocisera în decursul anilor. Realizase totusi o performanta satisfacatoare, care ar fi facut sa paleasca de invidie pe multi camarazi de promotie.

întinsi pe spate, cu privirile îndreptate spre tavanul îmbracat în oglinzi, generalul si contesa schimbau zîmbete stren-gare. .. Acum, dupa ce înflacararea-i erotica se potolise,

Cissey simți un dezagreabil fior de frig. „Numai de n-[^]as raci!” își zise grijuliu, în tinerețe nu-l preocupau riscurile îmbolnavirilor. Pe atunci își închipuia că viața lui va dura o vesnicie. Acum însă, icînd ata de pe mosor se împutinase, pastrarea sanatații ajunsese să-l obsedeze.

Contesa deslusi, prin intermediul oglinzii de pe tavan, umbra asternută fugitiv pe chipul generalului, care se înveli cu plapuma. Trebuia să-i risipească gîndurile triste, care-l încolteau mai întotdeauna după asalturile amoroase, mai mult sau mai puțin reușite.

:— Îți amintești, iepurasule, începutul idilei noastre la Ham-burg? Cine ar fi crezut atunci că iubirea noastră are să capete proporții shakespeariene?

— Ai dreptate, scumpa mea. În '870 nu eram decît un biet prizonier în mîinile germanilor. Ma bucuram' de o oarecare libertate fiindcă îmi dadusem cuvîntul de onoare că n-am să evadez. Fusesem încartiruit într-o vilă pe malul unui rîu. Vilă ta. Ma socoteam cel mai nenorocit om din lume. Ofiter al unei armate învinse, vedem viitorul în negru. Atunci ai apărut tu, raza de soare, și ai izgonit tenebrele!

Contesa se lipi afectuoasă de el.

— La început a trebuit să ne tainuim iubirea, roști într-un susur.
}

— Evident. Toti ar fi condamnat o dragoste între un francez și o germană. Mai ales în epoca aceea tulbură.

— Cînd ai fost eliberat din captivitate și ai plecat la Paris, am plîns ca o disperată. Ma îndrăgostisem de tine nebună.

Charlotte își petrecu mîna fină, catifelată, peste buzele generalului.

— Peste cîtiva ani, prizonierul meu scump care-și luase zborul și-a recîstigat nu numai setea de viață, dar a și avut

46

bucuria să-și vada fruntea încununată de laurii maririlor. Nu-ți închipui, iubito, ce mîndra am fost cînd am auzit că ai ajuns ministru!

— Am să-ți fac și eu o marturisire, Chârlotte. Satisfacțiile profesionale și politice nu aveau puterea să potolească dorul din sufletul meu. Ma gîndeam neconținut la tine. Probabil că atunci s-a petrecut cu mine acel fenomen încîntător, menționat în cartile de științe naturale, care face ca fluturii masculi să parcurgă distante enorme spre a-și întîlni perechea.

Contesa suspina fericită.

— Când ne-am revazut întâmplător la Paris. . .

— La un bal al printesei Trubetzkoy...

— Exact. Am avut atunci senzația ca cerul se deschide și tu îmi apari într-o aură stralucitoare. . .

— Să nu-mi spui, Chârlotte, că mă-ai asemuit cu sfinții din icoanele bizantine.

"— Tocmai asta a fost impresia mea! Arhanghelul Mihail în uniformă modernă, cu pieptul scăpărînd de stele. . .

— Așa de frumos luceșcă decorațiile mele? Întreba candid generalul.

— Când ești îndrăgostită, fanteziile cele mai neverosimile capătă aparență realității.

O expresie de infatuare se așternu pe chipul generalului. Rosti cu afectată modestie:

- N-ăs fi crezut că la vîrsta mea mai pot stîrni sentimente atît de profunde, de frumoase.

Contesa făcu o mută dragălașă:

- Cîteodata îmi inspiri sentimente mai puțin frumoase. Alaltaieri, de pilda, la serata ducesei de Lusignan-Valois, îmi venea să-ți scot ochii.

— De ce? exclamă generalul, rotunjindu-și gura.

— Când ai dansat cu Madame de Pontmartin, i-ai șoptit vorbe dulci.

— Cum ai putut să auzi șaptele mele dulci, cînd tu valsai în brațele altui bărbat, iar orchestra cînta destul de tare?!

— Ți-am citit vorbele în mișcarea buzelor și în seînteierea ochilor..

Contesa își lipi capul de pieptul generalului. •— Te iubesc atît de mult, iepurasule!. . .
As. fi tare nenorocită dacă ar izbucni un nou război — cum trîmbitează ză-

47

rele. As fi nevoită să te parasesc, spre a mă înapoia în Germania.

— Casătorește-te cu mine și ai să rămîi definitiv la Paris.

— Nu-mi vorbi de căsătorie! Știi bine că nu se poate. E destul că sotul meu îmi acordă toată libertatea, în schimbul îngăduinței mele de a-și face și el mîndrele. Că să rămînem

împreună, trebuie să domneasca pacea. Nu-mi place să discut politica, scumpul meu. Prefer totuși o dezarmare, unui război susceptibil să ne despartă iarasi.

Generalul se îmbatosa martial:

- Franța nu poate și nu trebuie să se umilească, renunțând la armata ei, pentru că printului Bismarck i s-a năzărit să ne înșenune. Îi lipsește realismul. Astăzi Franța este încă slabă, dar mai puternică decât Franța din '870. Nu pretind că am obține o victorie spectaculoasă asupra Germaniei. I-am dat însă mult de lucru.

În clipa aceea se simtea plin de importanță, în mâinile lui se aflau pîrghiile apărării țării. Dacă diplomații nu vor izbuti să salveze pacea, el va trebui să câștige războiul.

— Știu că asupra umerilor mei apăsă o grea responsabilitate. Deunăzi, î-am găsit pe Decazes deprimat. „Trezește-te, omule, i-am spus, situația noastră nu este disperată! Posedăm unsprezece corpuri de armată și pe deasupra șase divizii de cavalerie activă. Avem 500 000 oameni sub arme, iar în timp de război putem dispune de peste un milion și jumătate, de soldați, la care s-ar adăuga 50 000 genști. În cazul că am pasi la o mobilizare generală, am depăși cu mult trei milioane și jumătate de oameni. Efectivele de război ale Germaniei abia dacă Depășesc 1 000 de batalioane, 600 de escadroane și 400 de baterii de artilerie.” În 'condițiile acestea, scumpa mea, cancelarul vostru ar trebui să reflecteze adînc, înainte de a ordona trupelor sale: Nach Paris!

Generalul de Cissey se și văzu instalat pe un mamelon, dominînd un „vast cîmp de batalie presarat cu un milion de soldați nemți uciși. Divizii germane în derută, decimate și împanioate, fugeau spre buza orizontului, urmărite de trupele franceze victorioase. Statuia sa, dalțuită în marmora, va fi înaltată în Dome des Invalides, alături de catafalcul lui Napoleon.

— Da, da! Nu-l sfătuiesc pe Bismarck 'să înceapă războiul! Dacă mîi are un dram de rațiune, se va abține să ne atace!

48

Capitanul Delarue stătea pe trotuar și privea gînditor fatada de vizavi a somptuoasei vile pe care contesa von Kaulla o închiriasă îndată după sosirea ei la Paris. Clădirea era cu-fundată în întuneric. Numai la una din ferestrele etajului întîi se zărea o geană de lumină care se strecura timid printre draperiile imperfect trase. Capitanul Delarue știa că fereastra aceea răspundea în budoarul baronesei. Delarue mai știa și alte, lucruri despre contesa von Kaulla. Știa, de pildă, că în budoarul ei se afla în momentul acela generalul de Cissey. Nu era ceva extraordinar că un ofiter, fie el și general, să frecventeze budoarul unei contese. Faptul devenea suspect datorită unor împrejurări bizare. Generalul respectiv, de pildă, detinea funcția de ministru de Război al Franței, iar amanta sa era germană. Ceva mai mult, Franța și Germania se aflau în pragul unui război. Cel puțin așa pretindeau zărele din • cele două' țări.

Capitanul Delarue purta haine civile de un cenușiu murdar, și de o croială neutră, spre a nu atrage atenția. Avea o pălărie moale, tot cenușie, lăsată pe ceafă, și care-i dădea aspectul unui cheflui întârziat pe stradă. Din clipă în clipă fusese informat că ministrul de Război devenise un oaspete cvasi-permanent al contesei, un imaginar clopotel de alarmă îi zgîndărise banuiețile, își începuse investigațiile numai datorită unui rationament elementar, la care se adăuga un al șaselea simț, rod al inspirației sau poate al unei vagi intuiții. Fata de general, capitanul Delarue încerca un simțământ complex. Deși era cu treizeci de ani mai tânăr decât ministrul sau, nutrea pentru acesta toleranță binevoitoare a unui unchi înțelept și hîrșit cu viața fata de un nepot strălucit la minte, dar strengar și vag iresponsabil. Banuiețile lui fata de contesa Kaulla capătaseră oarecare temei, după ce aflase că aceasta — deși se bucura de o bunăstare materială în Germania — nu era nici pe departe atât de bogată încît să-și permită luxul de a închiria o vilă pariziană atât de somptuoasă. Nu era de presupus că generalul de Cissei o întreținea, fiindcă veniturile lui, limitate la lefa de militar, abia dacă îi ajungeau să ducă un trai corespunzător rangului său și să locuiască într-un apartament relativ modest, în splendida casă a contesei, ministrul — un epicurian convins — se simtea ca un pastrav într-un cristal în pîrîu de munte.

În afara de aceste elemente, capitanul nu găsea nimic care i-ar fi putut întări suspiciunile. Contesa nu era în relații cu crema nobilimii franceze și nici cu liderii politici. Putinele

4 — Uragan asupra Europei,
49

persoane care o vizitau faceau parte din înalta burghezie și se bucurau de o respectabilitate recunoscută. Spre a se încredința că prietena generalului nu este în contact cu indivizi suspecti, cumpăraseră pe unul din servitorii ei, care-i procura săptămînal lista tuturor vizitatorilor, fără să-i omită pe furnizori ori pe meșterii chemați ocazional pentru diverse reparații casnice. Delarue cercetase cu lăcomie viața, legăturile și pe cît posibil metehnele fiecăruia. Și aici investigațiile lui răsădiseră fără rezultate, îndîrjit, pusese agenți pe urmele contesei, care o făcea ori de cîte ori ieșea în oraș. Întocmise o listă a tuturor localurilor frecventate de ea — teatre, restaurante, expoziții — a caseilor, particulare în care era primită și chiar a prăvăliilor de tot felul unde își făcea cumpărăturile. Nici în domeniul acesta nu găsea vreo asperitate de care să se aghete. Delarue era furios. Comportarea contesei era prea inocentă ca să nu-i provoace neîncrederea.

Capitanul se uita la cupeul staționat* în fața unei case din apropiere. Vizitiul picotea pe capra. Nu cumva era vreun agent al Siguranței, care o urmărea, de asemenea, pe Fräulein von Kaula? Zîmbi. Se deprinsese să vadă agenți ai Siguranței și spioni în mai toți oamenii de pe stradă. Deformare profesională! Își aprinsese o țigară, făcînd mîinile cauz, astfel încît să ascundă flacăra chibritului, deprindere dobîndită pe front. Nu intra în atribuțiile lui să fileze suspectii. Normal ar fi fost să claseze dosarul contesei. Un al șaselea simț îl îndemna însă a nu-și slăbi vigilența.

Un politist în uniformă, care p_atrula pe strada, se apropie de capitan, rotindu-si în joacă bastonul ținut la spate.

— Circula! Circula! îl apostrofa cu severitate.

Delarue nu avea interesul să-și dezvăluie identitatea. Răspunse cu afectată umilinta:
».

— Plec, domnule politist! Plec! îmi aprinsesem o țigară.

— Bine! Ai aprins-o! Acum șterge-o! Glasul lui devenea amenințator.

Capitanul duse mîna la palarie în semn de salut și, rîdîndu-si gulerul pardesiului, porni în direcția din care venise politistul. Acesta îl urmări cîteva clipe cu privirea, apoi își continua drumul agale, pierzîndu-se după colțul strazii. Delarue se uita peste umăr și Cînd văzu că politistul se topise, se înapoie la postul său de observație.

„Trebuie să existe o fisură în cuirasa contesei, își zise. Trebuie!”

50

Dimineața îl prinse în același loc. îl încoltisera florii, fiindcă noaptea fusese deosebit de rece. Rezistase însă pe poziție. „Dacă aș fi fost santinela, reflecta, m-ar fi întrebat cineva dacă mi-e frig?” Ajunsese la a zecea țigară. Avusese însă grija să arunce chistocurile cît mai departe, pentru a nu se da de gol că statuse o vreme atît de îndelungată într-un singur loc. Spre norocul său, politistul nu se mai înapoiasă pe vechiul traseu.

La șase și jumătate — se luminase bine de ziua, iar 'trasura lăptarului: își facuse deja turneul, distribuind sticle pline pe la diverse porți — generalul de Cissey, în civil, parasi locuința contesei. Mergea batos-, tradîndu-si profesia de militar. Bastonul de abanos, pe care-l mînuia cu dezinvoltură, lovea ritmic trotuarul.

De îndată ce-l văzuse pe general iese în stradă, Delarue își ascunsese fața înapoia gulerului ridicat al pardesiului. Cissey îl cunostea personal. Ar fi fost penibil să-l descopere făcînd de paza sub ferestrele contesei. „și-ar fi închipuit că-i sînt rival!” zîmbi înveselit.

Ministrul de război se îndepărta tîntos. Desigur că se îndreptă spre apartamentul său de pe malul drept al Senei, spre a-și schimba vestimentele civile cu ținuta militară.

Vizitiul cu trasura plecase de mult. Va să zică nu era agent, așa cum își închipuise Delarue/ își aprinsă o nouă țigară. Cu mîinile înfîpte în buzunare, se uita iarăși la ferestrele dormitorului contesei. „Culmea ar fi că femeia aceasta să fi venit la Paris, minată numai de dragostea ei pentru Cissey!” cugeta dubitativ.

Nu-și înceta veghea, deși la Biroul 2 îl asteptau cîteva dosare care se cereau a fi urgente

rezolvate. Printre altele, cazul unui spion care se introdusese prin efracție în cabinetul ambasadorului turc. Din casa de fier cu documente secrete, furase o. mapa cu scrisori de buna seama foarte importante, de vreme ce ambasada turca sesizase Siguranta franceza. Delarue intrase pe fir de îndată ce anchetatorii ajunsesera la concluzia ca operatia fusese s'avirsita de un spion rus, care cu cîteva zile în urma subtilizase o mapa cu documente secrete din biroul atasatului militar al Austro-Ungariei, folosind acelasi, procedeu. „Frâu von Kaulla e mai importanta decît spionul rus! reflectase Delarue îndîrjit. Pentru spion mai am timp" 1

Cîtiva furnizori intrara si iesira din vila contesei la diverse intervale de timp. La ora unsprezece -- greu mai trece

51

timpul! — Frâu von Kaulla își parasi locuinta, plecînd spre centru. Ca de obicei, mergea pe jos, caci — explicase ea generalului si cunoscutilor — îi placea miscarea, indispensabila pastrarii unei siluete impecabile.

Delarue se lua ca un copoi pe urmele ei. Somnul, care începuse la un moment dat sa-i îngreueze pleoapele, se topise. Pasea alert, înviorat de caldura placuta a soarelui, care-i scosese frigul din oase.

Asemenea oricarei femei coquette, contesa facu un turneu prin cîteva magazine de lux; dar nu zabovi în nici unul. Unele dintre acestea le vizita pentru întâia oara. Caci Delarue învătasese pe de rost lista furnizorilor obisnuiti ai contesei, cu datele precise la care-i frecventase.

Vioaie ca o gazela, Frâu von Kaulla se opri în fata vitrinei unui magazin cu manusi de pe Rue de Rivoli. Admira cîteva clipe obiectele expuse, apoi intra în pravalie. Dupa putin timp iese cu un pachetel în mîna.

Deodata, în mintea capitanului zbîrni un semnal de alarma: Contesa trecuse prin magazinul acesta cu o saptamîna în urma. Vizitele ei se repetasera la intervale nu prea îndepartate. O femeie coquette are nevoie de multe manusi. Unele colectioneaza asemenea articole. Dar orice exagerare strica. Contesa frecventa prea des acest magazin, pentru ca Delarue sa considere vizitele ei pur întâmplatoare. Hotarî deci sa-si concentreze investigatiile asupra manuseriei.

A doua zi de dimineata, proaspat barbierit, pus la punct, afectînd comportarea unui tînar elegant si frivol, se înfatisa la magazin. Sub pretextul cumpararii unei duzini de manusi — se arata foarte dificil în alegerea nuantelor — intra în vorba cu patronul, un evreu políticos de origine spaniola. Afla astfel ca acesta era ajutat de salariati relativ tineri, un francez din Menilmontant si un alsacian originar din Golmar. Alsacianul intrase în serviciu cu cîteva luni în urma. Avea o figura care nu spunea nimic, iar îmbracamintea sa era neutra ca si mtreaga-i înfatisare.

Delarue parasi încântat pravalia, purtînd într-o cutie plata manusile proaspat achizitionate. Era convins ca se afla pe o pista buna. Cercetari discrete dadura rezultate. Alsacianul — pe nume Julien Steineg — se stabilise la Paris în 1872. Prin mijlocirea unui alt alsacian, agent al sau, care se împrietenise cu vînzatorul de manusi, capitanul afla ca Steineg se refugiase în Franta, deoarece nu mai putuse suporta stapînirea nemteasca. Familia lui ramasese la Colmar. Patriotismul afisat de

52

Julien Steineg ar fi trebuit sa pledeze în favoarea bunei lui credinte. Delarue imagina însa o ipoteza care avea toate sansele sa fie plauzibila. Nu cumva alsacianul sosise la Paris trimis de serviciul secret german, care-l avea cu ceva la rînd? Biroul 2 francez recrutase numerosi agenti din Alsacia. Prin intermediul lor Delarue afla lucruri senzationale. Un frate al lui Julien Steineg — Ambroise Steineg — fusese arestat de politia germana fiindca ascunsese într-o magazie un mic arsenal — patru pusti „Gros” folosite de armata franceza, o pusca „Martini-Henry”, trei pistoale „Colt” si alte cinci pistoale „Smith and Wesson” cu munitia respectiva. Gratie acestor arme, oitiva oameni ar fi putut rezista unui asediu. Ambroise Steineg fusesse judecat si condamnat la moarte, în timpul procesului se adunaseră dovezi cum ca armele urmau sa fie folosite de un grup de atentatori, care-si propuneau sa ucidă pe guvernatorul Alsaciei. În ajunul executării sentintei, Ambroise Steineg înaintase împăratului Wilhelm o cerere de grație care fusese admisa, pedeapsa cu moartea comutîndu-se în închisoare pe termen lung. În rastimpul cuprins între condamnarea la moarte si aprobarea cererii de grație, Julien Steineg se „refugiase” în Franta. Acest gest de ostilitate la adresa Germaniei ar fi fost natural — presupune Delarue — sa atraga represalii asupra familiei sale, nu sa determine o usurare a pedepsei lui Ambroise. Argumentul acesta spulbera ultimele îndoieli ale capitanului. Concluziile sale parura întemeiate organelor competente.

Julien Steineg fu supus unei supravegheri strînse. După o noua vizita a contesei Kaulla la magazinul de manusi, alsacianul fu arestat în vreme ce preda un document unui personaj suspect, german de origine, urmarit de mai multa vreme de Siguranta franceza.

Supus unui sever interogatoriu, Julien izbucni în hohote de plîns, apoi marturisi ca fusese recrutat de serviciul secret al Reichului si trimis în Franta pentru a îndeplini o serie de însărcinări, printre care transmiterea mesajelor contesei Kaulla către un agent de legatura german.

Capitanul Delarue înregistrase un succes de „calibru greu”. Aparent, misiunea lui se încheiase. Dar abia acum aveau sa înceapa complicatiile. Cînd lua sub brat dosarul „cazului Kaulla” spre a se înfatisa locotenent-colonelului Dubois, seful Biroului 2, îl trecu un fior de emotie, în mîna lui se afla soarta generalului de Cissey, ministrul de Razboi, si în ultima instantă seful sau suprem. I se parea oarecum ciudat, ca el, un

53

simplicu capitan, sa poata rascoli un val de fund, care sa mature personalitati de prim rang

sau eventual un întreg cabinet ministerial. Mai exista si riscul ca presedintele Republicii si guvernul sa musamalizeze aceasta afacere, capabila sa stîr-neasca o mare furtuna, rasturnînd regimul aflat la putere. In acest caz, Cissei, ramas la cîrma departamentului de Razboi, n-ar ezita sa striveasca pe insignifiantul capitan care cutezase sa-l împinga pe marginea prapastiei.

Aceste gînduri aruncara un dus rece asupra euforiei lui De-îarue. Aproape ca regreta dezlegarea unui astfel de caz care îl punea într-o pozitie atît de periculoasa. Dar zarurile fusesera aruncate, înapoi nu mai putea da. Aspira adînc aerul si, înar-mîndu-se cu un curaj eroic, îsi facu semnul crucii si, cu dosarul sub brat, porni spre cabinetul locotenent-colonelului Dubois.

Generalul Blot, subseful Marelui Stat-Major General, sosi la palatul Elysee la patru dupa amiaza, ora foarte nepotrivita pentru a fi primit în audienta de maresalul Mac Mahon, presedintele Republicii Franceze. Avea sa-i faca o comunicare atît de importanta si de urgenta, însa, încît gasise cu cale sa nu amîne o discutie care promitea sa fie mai mult decît penibila.

Normal ar fi fost sa nu se înfatiseze maresalului trecînd peste generalul de Cissei. Dar stupefiantele revelatii ale agentului german Julien Steineg erau atît de compromitatoare pentru ministrul de Razboi, încît nici nu era de conceput sa-l anunte în prealabil pe acesta asupra concluziilor formulate de capitanul Delarue, dupa cercetarea cazului von Kaulla.

Se întreba daca Cissei ar fi procedat altfel în cazul ca. el, Blot, s-ar fi aflat în postura ministrului. Daca l-ar fi anuntat pe Cissei asupra încurcaturii în care intrase, n-ar fi fost exclus ca acesta sa-si traga un glonte în cap, final pe care subseful Statului Major General nu dorea sa-l provoace.

Regreta infinit faptul ca seful sau, generalul Gresley, se afla în inspectie la o mare unitate militara din sudul Frantei. Acum îi revenea lui sa fie mesagerul unor vesti rele, misiune care-i repugnase întotdeauna.

Capitanul viconte de Gonay, ofiter de ordonanta al presedintelui Republicii era de serviciu la Palat cînd Blot ceru sa fie primit în audienta de seful Statului. Gonay îi explica

stingherit:

54

— La ora aceasta Excelenta Sa nu primeste audiente.

— Trebuie sa-i vorbesc imediat domnului maresal!

- Evident, daca asa stau lucrurile, voi încerca sa anunt Excelentei-Sale sosirea

dumneavoastra. Nu credeti totusi ca ar fi preferabil sa reveniti la sase? Atunci Excelenta-Sa ar putea sa va primeasca. ..

— Lasa-ma, domnule capitan, sa judec personal oportunitatea vizitei mele la aceasta ora nepotrivita. Te rog sa ma anunti domnului maresal!

Viconte de Gonay se încrunta imperceptibil si își potrivea monoculul.

— Prea bine. Va rog sa asteptati.

Izbi calcîiele, apoi parasi încaperea. Strabatu cîteva galerii si saloane, sui o scara de marmura si ajunsese la usa apartamentului prezidential. Ciocani discret. Justin, valetul personal al maresalului, îl întâmpina deschizînd zgîrcit unul din canaturi. Viconte anunta vizita generalului Blot, subliniind urgenta invocata de acesta. Servitorul se arata intransigent.

— Exoelenta-Sa a poruncit sa nu fie deranjata pîna la ora sase.

— stiu, dar domnul general Blot. . .

Într-o camera retrasa, pe care si-o amenajase în cabinet particulari, maileasatLul Mâlc Majhon, presedintele Republicii Franceze, cînta din cimpoi o melodie vesela, saltareata, menita sa-i mai însenineze fruntea, întunecata, în restul zilei, de grijile absorbitoare ale guvernarii. Pentru Mac Mahon cimpoiul juca rolul îndeplinit de vioara în viata lui Ingres. Ba-trînul maresal își destindea nervii executînd cu maiestrie melodii de pe tarîmurile îndepartatei Scotii. Pentru ca aceasta inofensiva ocupatie extraprofesionala sa nu atraga atentia lumii din jur, își captusise cabinetul cu piele matlasata, material ce izola perfect sunetele pline de vioiciune ale rusticului instrument de suflat, respins cu dispret de marile orchestre.

Pasiunea nemarturisita a maresalului pentru cimpoi era justificata de originea sa scotiana. Vocea sîngelui își gasise mijlocul de a se exprima într-un mod care nu risca sa compromita apartenenta franceza a celor din neamul Mac* Mahon, care renuntasera la orice legatura cu patria-muma înca din secolul XVIII, Cînd un vrednic si priceput medic - - stramosul actualului maresal — îșij^ecuturase papucii de tarina înnouratei si salbatice Scotii, spre a se stabili sub cerul senin

55

si ospitalier al Frantei. Discipolul lui Aesculap era îndragostit si de cariera armelor. Neputîndu-le îmbratisa pe amîndoua, gasise o cale ocolita spre a da frm liber ambelor pasiuni. Se atasase în calitate de chirurg pe lînga scoala regala de cavalerie. Exercitiile hipice ale elevilor, viitori ofîteri în armatele gratiosului suveran Louis XV, se soldau adeseori cu umeri dislocati, coaste rupte, capete sparte, care necesitau prompte, reparatii medicale. Atît de priceput era chirurgul scotian în treburile lui doftoricesci, încît fama sa facuse ocolul Frantei. Clientela se îmbulzea mai vîrtos decît la locurile sfînte de pe-

lerinaj, renumite pentru vindecările miraculoase. Cu onorariile adunate cu sîrg, medicul își cumparase un titlu de marchiz. Un nobil de vita veche, coborâtor dintr-un cruciat, care-l însoțise pe regele Louis cel Sfînt în tragica-i expediție militară pornită împotriva necredincioșilor sarazini, auzind de intrarea medicului în rîndurile aristocraților, exclamase cu dispreț:

— în trecut, rangul de cavaler era cucerit cu sabia, pe cîm-pul de luptă. Azi se cucerește cu clistirul și cu lanteta.

— și sabia și lanteta întea! exclamase cu humor medicul.

Stranepotul doctorului cu peruca pudrată ignorase lanteta strabunului și alesese sabia, aducînd definitiv în familia sa patima războinică. Sub domnia lui Napoleon al III-lea, tînarul Mac Mahon se catarase în ierarhia militară pîna la rangul de maresal. Victorios în batalia de la Mangenta împotriva austrieșilor fusese recompensat cu titlul de duce de Magenta de către împărat oare-si închipuia că izbutise să egaleze gloria unchiului său Napoleon I.

Explozia războiului franco-german, care avea să mature nu numai cel de-al doilea Imperiu, dar și o întreaga lume, i-a harazit maresalului duce să guste și din vinul amar al înfrîngerii. Germanii nu se comparau cu austrieșii, învins la Weissenburg și Wörth, iar în cele din urmă la Sedan, își văzuse recompensate serviciile în 1873 prin înscăunarea sa în supremă funcție de președinte al Republicii Franceze, îndată după retragerea lui Thiers din viața publică.

Urmasul medicului înnobilit era un personaj demn, patruns de importanta misiunii sale, devotat țării și poporului ajuns sub oblăduirea sa.

Se spunea că Mac Mahon este un fenomen, deoarece, spre deosebire de alți președinți de republică, nu numai că nu se

56

pusese pe înăvutire, ci își cheltuia propria avere spre a-și îndeplini cu toată strălucirea misiunea de purtător de cuvînt al Franței renascute.

Maresalul era potopit de griji. Pe tarîm intern — conflictele acerbe dintre monarhist! și republicani, precum și frămîntările furioase din sînul fiecărei facțiuni în parte, iar pe tarîm extern — sperietoarea, unui nou război cu Imperiul German în plină și viguroasă ascensiune. Reconstructia țării greu încercate după dezastrul din 1870 fusese lăsată pe planul al doilea, în acest amestec maelstrom, maresalul își găsea un singur derivativ capabil să-i mai destîndă nervii: cimpoiul.

Doamna maresal, coborîtoare din familia ducală de Cas-tries, făcea parte din vechea nobilime, de sînge, care-si stabilise penatii în aristocraticul cartier Saint-Germain. Dacă sotul ei ar fi cîntat la pian "sau la vioară, la clarinet sau chiar la trombon, n-ar fi avut

nimic de obiectat. Neron era un virtuos executant la Ura, iar Friedrich al II-lea, regele Prusiei, atingea la flaut performante atinse doar de profesioniști cu -renume. Cimpoiul era însă prea plebeu pentru gusturile ei rafinate. Spre a-si face gustul nestiut de nimeni, Mac Mahon apelase la stratagema secretului cel mai deplin. Cînta în*taina, protejat de vigilenta valetului sau personal, care-i îndeparta pe intrusi cu strasnicia unui dulau credincios și harnic.

Intransigenta servitorului fu pusă la grea încercare. Generalul Blot nu ceda. Starui cu atîta vigoare să fie primit de seful Statului, îneît în cele din urmă valetul se îndura să tulbure solitara desfatare muzicală a stăpînului.

Mac Mahon, înștiințat, se despartă cu regret de cimpoi și trecu în cabinetul sau de lucru. Peste cîteva momente, generalul își făcu grav intrarea. După scuzele de rigoare, puse pe birou, sub ochii președintelui, dosarul cazului von Kaulla. În timpul lecturii pieselor scrise, prinse cu snur între copertele cartonate, trasaturile bătrînului șef de Stat se alterară vizibil. Muschii falcilor începură să-i joace sub pielea ridată a obrazilor. Ridică privirile de deasupra dosarului.

— Blot, ce scrie aici corespunde în totul adevărului?

— în totul, Excelență, răspunse monocord generalul.

Mac Mahon plecă fruntea. Statu cîteva clipe nemiscat, apoi agită un clopotel de argint. Ofiterul de ordonanță răspunse la apele.

— Ordonati, domnule maresal!

— Generalul de Cissei să vină imediat la mine!

57

După ce capitanul de Gonay se retrase, se adresa generalului :

— Blot, cînd va sosi de Cissei să treci în camera alăturată. Vreau" să-i cer explicații între patru ochi. Îți promit că voi rezolva această chestiune.

Trei sferturi de ora mai tîrziu, ministrul de Război își făcu jovial intrarea. Arbora un foarte cochet costum civil, în cravată cu picătele purta un ac cu o perla neagră superbă. Președintele privi critic bijuteria. De Cissei salută cu familiaritate, așa cum se procedează între prieteni, și se așază nonsolant într-un fotoliu „Empire".

— De ce m-ai chemat la ora asta atît de nepotrivită? Curierul tău m-a scos din alcovul unei foarte frumoase doamne. Ce s-a întîmplat? Au pătruns pe teritoriul nostru trupele ger--mane?

Tonul lui era glumet. Avea obrazii ușor congestionati. Bause mult sau poate făcuse

dragoste? Dupa o anumita vîrsta, gustarea acestor placeri lasa urme vizibile.

Maresalul îl privi sever:

— Cissey, perla aceea neagra reprezinta pretul tradarii sau este un cadou din partea unei femei care te-a îmbrobodit ca pe un • imbecil? As prefera a doua alternativa, desi nu te onoreaza deloc, decît sa stiu ca ti-ai vîndut tara pentru bani.

Zîmbetul îngheta pe buzele ministrului. Se ridica brusc din fotoliu.

- Ce vrei sa spui? Daca ai facut o gluma, te previn ca este foarte proasta.

Mac Mahon împinse spre el dosarul deschis.

— Stai jos si citeste. Apoi vom sta de vorba!

De la primele file pe care-si arunca ochii, broboane de sudoare prinsera sa se scurga pe fruntea si pe obrazii cu pete violacee ai ministrului. Maresalul îi urmarea reactiile pe chip. Stupoarea profunda, coplesitoare, întiparita în ochii generalului nu parea contrafacuta. Acesta era nu numai socat de nevelatiile cuprinse între peretii dosarului, dar si apasat de o rusine nimicitoare. Mac Mahon cunostea oamenii. Dupa jocul de expresii oglindite pe fizionomia lui de Cissey, înțelese ca acesta nu era vinovat decît în masura în care se lasase prostit de o femeie fara scrupule.

Generalul termina lectura fara ca tacerea din camera sa fi fost tulburata de vreun cuvînt. Doar ceasul aurit de pe camin își depana molcom tic-tacul. Cînd ridica ochii de deasu-

58

pra dosarului, chipul îi era descompus, livid. Barbia, mîinile îi tremurau.

— îngrozitor! bolborosi, îngrozitor! M-am lasat prostit ca un tinar imperb! Nu pot sa cred! Nu pot sa cred!

își masa tîmplele, strînse parca în chingi înrosite în foc.

— îti jur ca n-am stiut nimic, în vanitatea mea prosteasca, mi-am închipuit ca ma iubeste. Vai, cît de amar m-am înselat!

Maresalul își netezi gînditor mustata alba. —• Greselile se platesc, Cissey!

Generalul își desprinse cu gesturi sacadate acul cu perla de la cravata, îl lasa sa cada pe parchet si îl strivi cu calcîiul. ..

In aceeasi seara, doi inspectori de la Siguranta se înfatisara contesei von Kaulla. Politicos, dar ferm, îi pusera în vedere ca este expulzata din Franta.

Frâu von Kaulla protesta vehement: numai cel de-al doilea Imperiu, dar si o întreaga lume, i-a ha-

— Nu înțeleg de ce s-a luat împotriva mea o masura vexatorie? Ma voi plînge prietenilor mei, toti oameni cu influenta! Ma voi plînge ministrului de Razboi, generalul de Cissey!

— Generalul de Cissey nu mai face parte din guvern, doamna!

— De Cînd?

—• De azi, doamna.

Baroneasa se schimba la fata. O încoltira presimtiri rele. Scazu tonul:

— înxsfîrsit, ce imputari mi se aduc?

— Sînteti învinuita ca faceti spionaj în favoarea Germaniei.

Obrazul contesei se aprinse. Afecta o indignare, care nu convinse pe nimeni.

— Dar asta e o calomnie nerusinata! Am sa ma plîng ambasadorului tarii mele! Voi pretinde sa mi se ceara scuze de catre reprezentantii autoritatilor franceze!

- Doamna, va invit sa încetati comedia! Dispunem de probe indiscutabile! Ati savîrsit acte de spionaj împotriva a-cestei tari. Complicii dumneavoastra au si fost arestati, urmînd a fi deferiti justitiei. Multumiti Proniei ca nu le împartasiti soarta.

59

Contesei von Kaulla i se înclestară falcile. O cuprinse un val de panica. Asista la perchezitia care i se făcu, fără sa mai schiteze un gest. Își aduna apoi bagajele sub supravegherea politistilor, în aceeași seara fu îndrumată, sub escorta, spre granița germană. Cînd se văzu pe teritoriul Reichului, contesa respira ușurată. Dacă ar fi încaput pe seama tribunalelor franceze, n-ar fi scapat fără o lungă perioadă de detentie.

Ziarele franceze anunțară demisia generalului de Cissey pentru motive de sanatate. În jurul cazului von Kaulla nu se făcu vîlvă. Dacă opinia publică ar fi aflat că o spioană germană a fost amanta ministrului de Razboi, s-ar fi stîrnit un scandal de asemenea proporții, încît de pe urma lui ar fi som-brat odată cu generalul de Cissey, întregul guvern. Ar fi avut de suferit indirect și maresalul Mac Mahon, prieten și protector al generalului.

Pe generalul de Cissey, pierderea portofoliului ministerial îl duru însă mai puțin decît spulberarea iluziilor că mai putea inspira simțăminte de iubire femeilor tinere și frumoase.

Dimineata de aprilie în Bois de Boulogne.

Pale de vînt destramau pîcla joasa care parea sa învaluie padurea si aleile cu un strat de vata lipsita de consistenta. Soarele razbi printre zdrentele alburii si, deodata, peste întreaga fire se desfasura feeria seninului. Picaturile de roua aprinse de vapaia aurie sclipeau ca niste riviere de diamante aninate pe ramuri, pe mugurii care prindeau sa se deschida. Calareti matinali se plimbau pe aleile serpuite, aspirînd aerul curat.

Cerul — vasta cupola bizantina, magnific aurita — stralucea acum orbitor, împrumutînd lumina din lumina soarelui.

Pe aleea Longchamp, printul Hohenlohe, ambasadorul Germaniei la Paris, îsi facea obisnuita promenada calare, însoțit de un tînar si foarte chipes atasat de legatie. Bernhardt von Bulow, fiul secretarului de stat de la Externe. Biilow sosise de la Berlin si se afla în drum spre Roma. Facuse un ocol pîna la Paris, deoarece cancelarul Bismarck îi încredintase pentru ambasador un mesaj personal, pe care-l -socotise prea exploziv spre a fi trimis pe cai normale.

60

Tînarul von Biilow vorbea cu entuziasm despre Roma, despre primii lui pasi în calitate de diplomat în acest înecînta-tor oras.

— N-am sa uit senzatia de fericire — nu exagerez, ma simteam realmente fericit — cînd am coborît în Piazza di Spagna. Desi era în octombrie, domnea o caldura placuta, ca în plina vara, iar cerul avea un albastru pe care nici un pictor n-a reusit sa-l astearna vreodata pe pînza. Mi-am lasat lucrurile la Hotelul Londrei, unde îmi retinusem telegrafic camera, si am alergat sa vad Forum-ul. Abia dupa ce am zabovit la picioarele uneia din coloanele de marmura, prin preajma ca-|. reia defilasera desigur legiunile lui Caesar si ale lui August, !• m-am prezentat la Palazzo Caffarelli, unde am fost primit de domnul ministru von Keudell. Domnul von Keudell este un personaj remarcabil. Cugeta profund înainte de a rosti o fraza. Cred ca este mai zgîrcit la vorba decît Wilhelm Taciturnul. . .

Printul Hohenlohe zîmbi. Ii cunostea pe Keudell si capacitatea lui de a tacea. Clevetitorii pretindeau ca Bismarck a-tribuia mutenia lui Keudell profunzimii gîndurilor, superioritatii sale intelectuale. El, Hohenlohe, stia mai bine cum stateau lucrurile, în copilarie, Keudell jCîntase la pian, la patru mîini, cu o prietena de aceeasi vîrsta, Johanna von Puttham-mer, care avea sa devina mai tîrziu sotia lui Bismarck. Statornica Johanna nu-l uitase pe colegul ei cu pantaloni scurți, îl prezentase în culori atît de elogioase cancelarului, încît a-cesta îl numise pe Keudell sef al personalului din Ministerul Afacerilor Externe, apoi ministru plenipotentiar la Roma. Cam în acest chip intimii marimilor sînt unsi înalti demnitari, reflecta critic printul. De la Keudell, gîndul îi fugi la Bismarck, apoi la mesajul acestuia, în vreme ce proaspatul atasat de legatie perora despre minunatiile Romei, Hohenlohe recapitula sensul recomandarilor cancelarului si gravele lor implicatii. „Actioneaza cu prudenta, dar si cu fermitate. Socotesc razboiul cu

Franta inevitabil Daca tot trebuie sa izbucneasca, pre-t'er ca acest eveniment sa se petreaca astazi, si nu mîine. în sventualitatea unei deschideri apropiate a ostilitatilor, mane-/reaza astfel încît Franta sa apara vinovata în, ochii lumii."

In aceeasi clipa îi ajunsera la ureche vorbele secretarului ie legatie, care se lansase într-un discurs asupra societatii din loma.

— Este o lume politicoasa, prevenitoare, dar în acelasi timp neînfrînata, patimasa si atît de duplicitara, încît te face

te gîndesti fara voie la „lumea" Renasterii, în culise cir-

61

cula zvonul ca generalul Iezuitilor, desi expulzat cu întregul sau ordin monahal' din Italia unificata si laicizata, traieste confortabil la Roma datorita subsidiilor furnizate de regele Victor Emmanuel. Numerosi ministri si generali italieni au veri, unchi si nepoti printre iezuiti. Asa se si explica toleranta' autoritatilor fata de membrii acestui ordin, care si-au scos pe ascuns cartile si manuscrisele, inestimabile, din biblioteca lui Gesu si le-au transportat în Franta. Domnul von Keudell spune ca iezuitii își propusesera sa distruga Imperiul German, asa cum au distrus Regatul Neapolelui. însusi ex-regele Neapolelui s-a plîns într-o zi ministrului nostru ca iezuitii, dusmani înversunati ai Casei de Bourbon, l-au facut sa piarda tronul.

Hohenlohe cunostea eforturile titanice ale lui Bismarck de a spulbera influenta catolocismului în Germania. Vorbele lui Biilow îi dadura o idee.

— La Roma ai putut afla numele cardinalilor ostili ordinului?

— Da. Franchi, Guidi, Martel, de Luca si de Angelis. A-cestia au lucrat întotdeauna împotriva iezuitilor. Bineînteles, actiunea lor nu es'te de notorietate publica.

— Dumneavoastra, cei de la legatie, cautati sa va sprijiniti pe ei. Lasati-i sa înțeleaga ca iezuitii întretin, activeaza spiritul revansard al francezilor. Am auzit ca si printesa Caroline Witgenstein este ostila ordinului. Am putea sa ne folosim si de ea.

Hohenlohe își consulta ceasul prins de buzunarul vestei cu un lant de aur.

••— Biilow, spre regretul meu, va trebui sa întrerupem a-ceasta placuta conversatie. Peste o ora sînt asteptat la Quai d'Orsay. Decazes doreste sa ma întâlneasca, îmi închipui despre ce chestiuni vrea sa ma întretina.

Cei doi calareti facura drumul întors si se îndreptara spre Porte Dauphine, unde îi asteptau doua trasuri. Acolo. Hohenlohe își lua ramas bun de la tînarul sau oaspete1.

—• Cînd pleci la Roma, Bulow?

— Mîine în zori, Excelenta.

— înseamna ca nu o sa ne mai vedem pîna atunci, îti urez drum bun. Totdeodata, te rog sra transmite complimentele mele lui Keudell. Daca voi putea sa-mi rezerv putin timp liber, voi veni pentru doua sau trei s'aptamîni la Roma.

Ajuns la ambasada, Hohenlohe îsi schimba tinuta si dupa ce arunca o privire rapida asupra ziarelor de dimineata, cu

62

ample comentarii în jurul scaderii pronuntate a valorilor la Bursa, consecinta fireasca a staruitoarelor zvonuri prevestitoare de razboi, pleca spre-Quai d'Orsay.

De dimineata renuntase sa-si mai ia micul dejun. Starile de încordare nervoasa îi taiau pofta de mîncare. Iar audienta la ministrul Afacerilor Externe avea, sa fie furtunoasa.- Deca-zes nu îl timora. Departe de asta. stia însa ca de discutia de azi avea sa depinda în mare masura sporirea sau scaderea tensiunii dintre Germania si Franta.

în vreme ce trasura îl ducea spre Quai d'Orsay, contempla lumea de pe trotuare, în cazul izbucnirii unei conflagratii — pe care Bismarck o dorea cît mai neîntârziata — cîti dintre barbatii, aflati acum în drum spre treburile lor, vor mai apuca sa sarbatoreasca viitorul An Nou? Cîte camine se vor în-dolia? Numarul vaduvelor si al orfanilor va spori, dupa cum . va spori si ura dintre francezi si germani, ura generatoare de' : noi razboaie. El, Hohenlohe era convins, ca- si Bismarck, cum ca un conflict militar în aceasta parte a lumii nu pu'tea fi ocolit. Nu era în interesul Germaniei sa fie ocolit.

Ducele Decazes îl astepta în cabinetul sau. Afabil, dar încordat, în ciuda aparentului sau calm, întinse o mîna priete-nealsca ambasadorului. Ministrul era nu numai nedumerit, dar si alarmat' de tacerea de rau augur a printului, care în ultimele zile evitase sistematic sa-l întîlneasca. Decazes socotea mai necesara ca oricînd o explicatie menita — credea el — sa limpezeasca apele. Raportul lui Gontaut, referitor la discutia purtata de acesta cu von Radowitz, îl trimisese reprezentantilor Frantei în strainatate, recoinandîndu-le sa-l aduca la cunostinta guvernelor respective. Sosise momentul ca marile puteri sa fie oficial informate de mersul evenimentelor.

— Domnule ambasador, am dorit sa avem aceasta între-' vedere pentru a ne concentra eforturile în vederea salvarii pa-

.cii grav amenintate, pe care sînt convins ca o iubiti tot atît de mult ca si mine.

Hohenlohe surise cu aparenta unei profund*e sinceritati.

— Misiunea noastra, a diplomatilor, este sa salvgardam pacea, domnule ministru. Germania doreste pacea. Mai mult

'• decît atît, are nevoie de ea spre a-si consolida imperiul. Nu-• "mai de dumneavoastra si de oamenii politici francezi depinde ca razboiul sa fie evitat.

— Domnule ambasador, socotesc ca amplele explicatii furnizate de ambasadorul nostru pe lînga Majestatea-Sa împaratul Wilhelm au înlaturat definitiv orice temeri în legatura cu

63

pretinsele noastre pregatiri de razboi. Sînt nu numai surprins dar si îndurerat, printe, de încapatînarea cu care unii oameni politici din Berlin ne" atribuie intentii agresive.

Hohenlohe ridica mîinile spre cer, adoptînd atitudinea u-nui cardinal care implora pe Dumnezeu Atotputernicul sa mîntuiasca turma ratacita »a oamenilor învrajbiti.

—• Sînt profund îndurerat, domnule ministru, de interpretarea' pe care o dati evenimentelor. Germania nu vrea decît sa-si ia masuri de aparare. N-am sa repet argumentele întemeiate ale cancelarului Bismarck si ale colaboratorilor sai. Am sa ma refer numai la cîteva elemente — unele foarte cunoscute, altele mai putin cunoscute — care pledeaza în defavoarea Frantei. Sînt informat, de pilda, ca delegati ai armatei franceze au facut demersuri spre a cumpara cai din Rusia si din Ungaria, dupa ce au vazut ca piata germana li se închide datorita masurilor ordonate de cancelar, în urma protestelor usor de înteles ale parlamentarilor nostri.

Ducele Decazes îsi stapîni iritarea.

—• Domnule ambasador, chestiunea cumpararii de cai de pe pieteile straine a fost lansata de catre escroci si speculanti nerusinati, dornici sa obtina preturi astronomice pentru cei cîtiva cai tineri necesari unitatilor de cavalerie în vederea înlocuirii cailor batîrni scosi la reforma. Am trimis o circulara la Viena, la Stockholm si la Sf. Petersburg, pentru a demasca aceste tentative de escrocherie.

Hohenlohe asculta placid explicatiile ministrului, tinîn-du-si coatele rezemate de bratele fotoliului si palmele împreu-unate în dreptul buzelor. Peste cîteva clipe avea sa arunce în balanta un argument, mai mult decît atît, o dovada care-l va prinde pe Decazes nepregatit. Informatia o primise în ajun de la Berlin. Stieber, ministrul Politiei Reichului, o pescuise prin agentii sai secreti care împanau lumea politica franceza.

— Guvernul dumneavoastra, domnule ministru, a hotarît sa lanseze un împrumut în vederea sporirii înarmarilor. Colegii dumneavoastra de la ministerele de Razboi si Finante v-au informat, desigur.

Decazes se încrunta imperceptibil. Cum de ajunsese aceasta chestiune la cunostinta nemtilor? Era uluitor! Dupa scandalul abia înabusit asupra cazului Cissey, se va constata o. are ca un alt membru al guvernului furnizase inamicului cu

sau fara voie —• informatii secrete de cea mai mare importanta? Era convins ca Bismarck se va folosi de acest nou ar-

64

gument spre a lovi Franta si a o discredita în fata strainatatii. Decazes hotarî sa ia taurul de coarne.

— Domnule ambasador, împrumutul acesta era necesar Frantei, secătuita de bani după plata uriașei indemnizări de război impusa de țara dumneavoastră. Pentru a nu da naștere la neînțelegeri susceptibile a fi speculate în defavoarea noastră de către pescuitorii în apă tulbure. . .

„Pescuitori în apă tulbure! repeta în sinea lui Hohenlohe.

Ce termen puțin diplomatic." Se bucura fiindcă, expresia folo-

sita de ministru demonstra ca acesta începuse să-și piardă

cumpatul. Dar continuarea frazei interlocutorului îi tăie orice

t elan.

— ' . . si pentru a da o nouă dovadă Europei de bună noastră credință, voi cere guvernului să renunțe la acest împru-

„Decazes s'Ua jucat bine cartea", reflecta Hohenlohe iritat. Se prefăcu însă a-i accepta cu satisfacție explicațiile.

— Sînt convins, domnule ministru, că Prințul Bismarck va aprecia eforturile dumneavoastră de a s-alva pacea.

Decazes zîmbi trist.

— Credeti-mă, domnule ambasador, nu-mi fac iluzii asupra bunelor intenții ale cancelarului Bismarck și nici asupra sprijinului pe care ni l-ar da eventual Europa. Pot să vă asigur, și vă rog să transmiteți aceste asigurări și domnului cancelar, că nu vom furniza Germaniei nici măcar umbra unui pretext care să-i justifice agresiunea. Voi dovedi prin fapte Europei perfectă noastră corectitudine și dorința vie de pace a Frantei. Nu va vom ataca! Iar dacă trupele germane vor invada Franta, voi sfătui pe mareșalul Mac Mahon & a se retrage cu armatele și cu întreg guvernul sau pe Loire, și acolo să aștepte — fără a trage o singură lovitură de tun — ca Dumnezeu să întreaga lume civilizată, trezită la realitate, să înfiereze agresiunea germană.

„Comediantule!" reflecta la rece Hohenlohe, analizînd studiata creștere de tensiune a perorației lui Decazes. „Ți-am înțeles -jocul! Ești abil, dar partida nu s-a încheiat încă.

Speri sa ma las antrenat de mînie si sa-ti dau o replica dura, pe care s-o folosesti mîine împotriva mea. Nu! Nici eu nu-ti voi .oferi pretexte, siretul meu Decazes!"

— • îmi permit sa va atrag atentia, domnule ministru, replica Hohenlohe cu ton - potolit, ce contrasta cu stridentele ca-

"utate ale interlocutorului, ca resentimentele dumneavoastra împotriva Germaniei Va determina sa folositi termeni exage-

5 — Uragan asupra Europei
(55)

rât de tari. N-am sa ma formalizez, fiindca iubesc pacea si doresc sa ajungem la un modus vivendi convenabil ambelor noastre popoare. Voi comunica declaratiile dumneavoastra guvernului pe care-l reprezint, în speranta ca pîna la urma spiritul de împaciuire va învinge, în ceea ce ma priveste, am toata încrederea în cuvîntul Excelentei Voastre, dar trebuie sa admiteti ca nu-mi va fi usor sa restabilesc încrederea între guvernele noastre numai în temeiul unor explicatii verbale.

— Sa nu ne ascundem dupa vorbe, domnule ambasador. Daca printul Bismarck ar renunta la politica lui agresiva fata de Franta si ar adopta o atitudine concilianta, înțelegatoare, ar face din învinsii de ieri prietenii de mîine ai Germaniei, în acest chip ar disparea si necesitatea cheltuielilor nebunesti pentru înarmare, care în ultima instanta apasa pe grumazul omului de rînd.

Printul Hohenlohe se ridica din fotoliu, fara sa dea un raspuns direct ofertei lui Decazes.

— Domnule ministru, spre sa ne revedem spre a limpezi si ultimele divergente care ne mai despart. Zilele acestea am sa plec la Berlin în interes personal. Voi profita de ocazie spre a supune cancelarului punctul dumneavoastra de vedere.

Ambasadorul se retrase luîndu-si ramas bun cu o amabilitate ostentativa, pe care ministrul o taxa — în sinea lui — drept filistinism. Era multumit totusi, fiindca definise atitudinea Frantei. Ramînea de vazut cum va reactiona Bismarck.

— Piotr Kuzmici, mai da-mi o pasuire! De ce vrei sa ma nenorocesti? Nu-ti pot achita datoria cu bani lichizi, dar politele astea, semnate de datornicii mei, reprezinta bani. Pof-tim! Ți le dau!

Piotr Kuzmici Gârbov se uita din înaltul staturii sale de urias, la chelia interlocutorului, care-si lasase capul în pamînt si își framînta deznadajduit mâinile osoase.

— De ce vrei sa ma faci pe mine vinovat de nenorocirea ta, Ivan Ilici? Cînd ai fost la ananghie, ti-am ascultat pasul. Te-am împrumutat cu dobînda mica, de parca mi-ai fi fost frate.' stii bine, nu sînt camatar! Nu-mi place sa-mi jupoi datornicii. La nevoie îi si pasuiesc. Sînt înțelegator, dar nu tîmpit. îmi dai în contul datoriei niste polite ale

unor indivizi insolubili. Ai fost aprig la câstig, Ivan Ilici! Le-ai împrumutat bani cu camata. Atît de bucuros ai fost'ca ti-au dat dobînda

66

mare încît nu te-ai mai uitat la garantii. Acum vrei sa-mi bagi pe gît niste hîrtii fara valoare.

Se uita prin pravalia mare, dar murdara, cu rafturi vaduvite de marfuri. Acolo unde ar fi trebuit sa se ridice în stive baloturi de catifea si de stofa, se aflau acum numai straturi de praf si pînze de paianjen.

Datornicul ridica asupra lui Gârbov niste ochi. aposi, de betiv, li tremura barbia, si glasul îi tremura. Un hohot de plîns i se ridica în gîtlej.

— Daca-mi iei pravalia, ma lasi pe drumuri cu toti ai mei, Piotr Kuzmici. Am nevasta, fata de maritat, doi baieti. ..

Uriasul îl privi cu compatimire:

— îmi pare rau pentru tine, Ivan Ilici, dar eu nu dau bani de pomana. Pomana o fac la biserica. Te-am împrumutat fiindca mi-ai spus ca vrei sa-ti cumperi marfuri. Pentru ca te cunosc de multa vreme, mi-am zis sa te,ajut. Dar tu ai folosit banii ca sa faci camata.

Datornicul, zagazuindu-si suspinele, îl privi cu o scînteiere de viclenie în ochi:

— Dar tu, Piotr Kuzmiei, nu dai bani cu împrumut?

— Sigur, fac si treaba asta. Dar nu-i omor pe oameni cu dobânzile. Evident, îmi iau garantii. Gajuri, ipoteci, orice îmi poate asigura revenirea banilor la matca. Pravalia am sa ti-o iau, caci e dreptul meu. Dar n-am sa te las pe drumuri, cum te temi. Am sa te angajez vînzator si am sa te platesc omeneste. Am nevoie si de o slujnica. Fata sau femeia ta ar putea sa intre la mine în slujba.

— Fata si nevasta mea slujnice? Niciodata!

- Bine! Nu te supara! Mîine trimit oameni sa ia pravalia în primire. Daca vrei, poti sa ramîi chirias în locuinta de la etaj.

—• Chirias în casa mea! se vaita negustorul.

— Casa nu mai e a ta, Ivan Ilici. Iar 'daca nu crezi ca ai sa poti plati la timp chiria, muta-te! Sa nu ma silesti sa-ti scot la mezat mobilele. Postul de vînzator ti-l pastrez. Acum te las1. Mai am si alte treburi. Cu bine, Ivan Ilici!

Cînd se vază în strada. Gârbov își umflă pieptul cu aerul primavaratic, asculta cu plăcere o turturea care-si depăna cântecul într-un copac, apoi se urca în brisca înaltă, trasa* la trotuar. sfichiui cu biciul crupa lucioasă, bine țesută a calului și porni la drum. Mai avea mult de făcut în dimineața aceasta. Deși atinsese pragul celor 60 de ani, muncea cu aceeași neostoită vigoare ca la 20. Ginerele sau, Grisa, îl îndemna să

67

se retraga din activitate, să se odihnească, să-și îngrijească sănătatea, să se bucure de viață, căci destul trudise ca să ridice, caramida cu caramida, marea lui avere de azi.

— Ma crezi chiar atât de neputincios? zîmbise stîmb Gârbov. Dacă-mi-ăș pune mîntea cu tine, cit ești de tînar, te-ăș ținut eu umerii la pămînt în doi timpi și trei mișcări. Gmm îți închipui ca ăș fi în stare să lenevesc la soare, lăsîndu-te pe tine să dai iama prin agonisita vieții mele? Tu vezi-ti de socotelile tale la depozitul de cereale, căci la asta te pricepi, iar eu am să-mi vad de sănătate fără să-mi porți tu de grijă. După ce-oi închide ochii, ai să te ocupi de partea din avere care are să revină Glikeriei și copiilor ei. și cu asta am încheiat vorbăria! sterge-o la muncă!

Griș nu era băiat rău. Altfel nu l-ar fi acceptat ca ginere, li scotea însă, din sarite pe Gârbov iubirea oarbă a fiicei sale pentru acest venetic, care la urma urmei fusese primit în familie numai spre a-i da lui nepot. Cîteodata, cînd îl certa pe Grisa pentru cîte o greșeală mai gogonată, deslusea în ochii Glikeriei o expresie de ură care-l înfuria. „Pentru un neisprăvit pe care l-am adus în casă doar cu hainele de pe el, fiica mea mă privește ca pe un dușman.” într-o seară, purtarea ei îl înfuriase atât de tare, încît îi poruncise să-și facă bagajele și să plece cu omul ei cu tot, a doua zi, în zori, încotro vor vedea cu ochii. Se zice că noaptea este un bun sfătuitoare, în timp ce veghea în întuneric — multe ceasuri nu fusese chip să adoarmă — i se domolise supărarea, căci cugetase el, este firesc pentru o femeie să-și iubească și să-și respecte barbatul. Afară de asta, nu se putea lipsi de copiii lor, pe care-i îndrăgise foarte. Dimineața, îi chemase pe cei doi soți în camera lui și îi poftise —• fără comentarii — să-și desfacă bagajele și să-și vada de treburi, ca și cînd nimic nu s-ar fi întîmplat.

Mai rău însă îl supăra Evdokia, fiica lui cea mare. Aceasta cazuse în mania religioasă, îmbrățișînd credința sectei spas-sovstcina, care avusese revelația revenirii lui Antichrist pe pămînt și a identificării sale cu creștinismul. Sectanților le era interzis să aibă vreo legătură cu creștinii, păcătoși prin definiție. Mîntuirea nu aveau să și-o găsească decît marturisindu-și păcatele și implorînd iertarea lor în fața icoanelor Mîntuitorului și a Sfintei Fecioare cu Pruncul. Evdokia se ofilise, se stăfîdise, claustrîndu-și ore întregi în iatacul ei și înălțînd rugăciuni fierbînt cerului. Umbla învesmîntată în negru și evita să dea ochii cu oaspetii tatălui ei și chiar cu furnizorii.

68

Pe sotul Glikeriei și pe copiii acestora îi accepta cu resemnare iese îi socotea și pe ei niste perfizi discipoli ai Satanei.

Gârbov nu-si iubea cu adevarat decât pe unicul sau fiu, Nîkoliai, în care vazuse pe acel care avea sa-i continue visurile, stradanile, sa-i consolideze si sa-i sporeasca averea. Nîkoliai pornea de la un nivel rezervat doar privilegiatilor soar-tei. Parintele sau plecase de la zero. Fiu al unui taran liberat, nu avusese timp sa se bucure de copilarie, de adolescenta, de tinerețe, fiindca din frageda vârsta fusese nevoit sa-si câstige singur existenta. Tatal sau, negustor ambulant, murise curînd dupa nasterea lui Piotr, de pe arma ranilor capatate într-o încaierare cu niste betivi la tîrgul din Nijni Novgorod. Mama sa se stinsese dupa un an, macinata de o boala fata de care vrajile si descîntecele ramasesera fara efect. Piotr continuase îndeletnicirea paterna, umblînd din sat în sat cu tot felul de marfuri ieftine. Tarancile, înduiosate de viata grea a copilandrului care le trezea instincte materne, îi goleau taraba fara sa se tocneasca „la sînge”, asa cum faceau cu alti vînzatori ambulanti, mai vîrstnici. Cînd începuse sa-i mijeasca mustata, Piotr se vazuse în posesia unui capital, de cîteva sute de ruble. Ajutat poate si de noroc, îl dublase si îl triplase uimitor de repede. Din cele aproape sase mii de tîrguri care se tineau anual prin orasele si satele Sfintei Rusii, Piotr le alegea —• cu un fler remarcabil — doar pe acelea susceptibile sa-i pri-lejuiasea profituri grase. Era vazut cu caruta lui la Saratov si la Kaluga, la Simbirsk si la Poltava, la Novgorod si la Viatko, la Vitebsk si la Qrenburg, fara sa-si îngaduie o clipa de ragaz. Pentru ca afacerile lui înfloreau, își luase un ajutor -apoi doi. Se înmultisera si carutele cu care-si transporta marfurile tot mai variate si de buna calitate. La vârsta de douazeci de ani dispunea de o caravana de douzeci de carute. Potrivirea de cifre îi paruse atunci de bun augur, în 1835 în-chiriase o pravalie la Nijni Novgorod. îi mersese attî de bine, încît în mai putin de cinci ani își cumparase pravalia, precum si alte cîteva din jur, extinzîndu-si operatiile si asupra comertului cu cereale. Urmase o ascensiune meteorica. Deschisese magazine aratoase la Vladimir si la Riazan, apoi la Moscova si la Sf. Petersburg. Se specializase în comertul de textile, de cereale si de arme, sporindu-si an de an cifra de afaceri, lansîndu-se în operatiuni de import-export, mai toate încununate de succes. La patruzeci de ani era un om bogat. La cincizeci se afirma printre fruntasii gildei negustorilor. Acum, la saizeci, circula zvonul ca va fi ridicat la rangul de burghez

69

notabil, ceea ce reprezenta o recunoastere oficiala a meritelor sale si a locului pe care-l ocupa în societate.

Gârbov, în ciuda situatiei lui proeminente, nu izbutise sa-si rafineze manierele, limbajul, portul. Avea mîini paroase, mari ca niste lopeti; picioarele scurte, butucanoase, îi sustineau corpul vînos, masiv, ca de urs; gîtul gros, înfasurat iarna-vara cu un fel de naframa în loc de cravata, sprijinea un cap bolovanos, cu un nas mare, rotund si rosu, ce contrasta cu barba patrata, înspicata cu alb, si cu parul 'tuns cu oala, taraneste. Țaraneasca îi era si camasa, încheiata pe o parte, împodobita la tivuri cu motive înflorate, rusesti, cu poalele scoase în afara pantalonilor, port la care renuntasera mai toti negustorii înstariti. Gesturile îi erau bruste, stîngace, vorbirea greoaie, necultivata. Hainele lungi, comode, din stofa groasa, dar de buna calitate, cadeau pe trupul sau otova, ca pe o -sperietoare. Pe revere avea întotdeauna raspândite fire de tutun. Tutunul fumat cu patima îi îngalbenise si mustata, si degetele. In orice ocazie era încaltat cu

cizme. Pîna si la solemnitati, cînd avea obligatia sa-si puna pantaloni lungi, îi purta peste carîmbi. Glasul îi era aspru, ragusit, tonul poruncitor, inflexibil, îi stiau de frica si copiii lui si numerosi amplotiati, în ciuda severitatii, a asprimii sale, nu era om rau. Se arata neîndurător fata de toti acei cu care încheia afaceri, fiindca era hotărât sa-si apere drepturile.

Se spunea ca Piotr Kuzmici Gârbov nu avea slabiciuni. Nu-i placea jocul de carti, nu se întrecea cu bautura, de femei nu avusese niciodata timp, n-avea ambitii desarte, nu umbia dupa decoratii si nici dupa alte onoruri.

— M-am nascut taran si taran am sa mor. Am agonisit multi bani în viata mea, dar tot un necioplit am ramas. Nici nu stiu sa cheltuiesc, asa cum se pricepe atît de bine oamenii cu avere si cu educatie aleasa, obisnuia sa spuna în putinele lui momente de expansivitate.

Gârbov nu avea decît doua teluri: sa adune avere si sa apuce a-si vedea feciorul luând cîrma întreprinderilor întemeiate de el. Pe Nikolai îl trimisese la scoli înalte, privilegiu de care el nu se bucurase, învătasese singur sa citeasca, sa scrie, sa socoteasca, dar nici un contabil, oricît de priceput, n-ar fi fost în stare sa-i tina registrele într-o, ordine mai desavîrsita, nici un bancher cu experienta nu s-ar fi condus mai bine în jungla marelui finante si nici-un om de-legi, oricît de versat, nu s-ar fi descurcat mai multumitor în hatisurile procedurilor.

70

— Daca as fi avut si carte, spunea fiului sau, astazi as fi • fost mai puternic si mai bogat decît Demidov. Tu însa ai sa ma întreci si pe mine, si pe Demidov.

Gârbov încercase cea mai mare deziluzie cînd Nikolai, dupa terminarea unui foarte scump pension particular, unde învătasese limbile straine, dansul, scrisul, muzica, desenul si foarte putina matematica, îi declarase hotărât ca vrea sa se faca ofiter.

— 'Ofiter? exclamase Gârbov, înecîndu-se de mînie. Sa traiesti cu o leafa de mizerie, într-o garnizoana de mîna a treia? Nu esti fiu de nobil ca sa fii primit în vreo unitate de garda sau în vreun regiment de cavalerie. Cine are sa se ocupe de averea pe care am durat-o cu atîta truda? Consilierul Rav-dulin mi-a trimis vorba ca în curînd am sa fiu înaltat la rangul de burghez notabil ereditar. Cea mai mare cinste pentru un negustor. Asta înseamna ca si tu ai sa fii burghez notabil ereditar, dupa ce ani sa lepad potcoavele. De ce nu vrei sa ramîi fruntas în lumea ta, decît codas în lumea ofiterilor? Tu nu esti fiu de nobil, ca sa fii primit la scoala de cadeti sau de paji. Printre ofiteri ai sa te simti întotdeauna un tolerat, îti dai libertatea pentru cîteva hante galonate si pentru placerea de a fi asaltat pe strada de privirile galese ale domnisoarelor sarace, pe care parintii nu stiu cum sa' le capatuiasca mai repede, aruncîndu-le pe capul ofiterilor, al intelectualilor cu titluri uniforme, decoratii, dar fara para chioara. Ia aminte, baiatule: sa te faci negustor, ca mine! Am sa te învăț toate sforariile meseriei. Prin mîinile tale aurul are sa curga gîrla. Ai sa umbli peste tari si mari. Importul si exportul de tesaturi, de cereale si de

arme are sa te plimbe prin toate colturile lumii. Ai sa vezi Londra si Parisul, Bucurestii si Atena, Constantinopole si Venetia. Comertul mi-a deschis mie usi care altora le sînt zavorite. Sunt primit cu cinste de bancheri si de industriasi, de consilieri si de primari. Este drept, fata do nobili nu exist. Dar ce nevoie am eu de nobili? Cunosoc printi care abia daca au cu ce se îmbraca, îsi dau însa aere de parca i-ar fi fatat Cerul. Daca ai sa fii ofiter, ai sa te ciocnesti de nobilii astia trufasi. N-au sa te bage în seama, în cel mai bun caz, au sa catadixeaasca a-ti cere cu împrumut bani, pe care n^au sa ti-i restituie niciodata. Crezi ca daca ai sa-ti pui zorzoane ofiteresti pe umar are sa se îndrăgosteasca de tine vreo printesa si are sa te ia de barbat? S-ar putea sa te placa vreuna din ele, mai rea de -musca, poate are sa se si culce cu tine, asa cum se culca uneori cu argatii sau cu valetii, daca

71

sunt foarte tineri si foarte frumosi. Dimineata uita ca s-au tavalit pîna atunci cu ei prin pat si-i'trimite iarasi printre slugi. Asa ai sa patesti si tu, baiete! în cel mai bun caz, are sa se lipeasca de tine vreo vaduva de consilier, fara un chior în buzunar, sau cine stie ce curva pe care a-i' s-o agati prin vreun „santan" de provincie. Ptui! Daca acolo vrei sa ajungi, halal de învățatura ta!

îsi stersese cu dosul palmei fruntea asudata, apoi oftase din greu.

- Vina este a mea, fiule, ca ti-au intrat gargauni în cap. Trebuia sa te fac baiat de pravalie, nu sa te bag la pension cu toti filfizonii priceputi doar sa faca umbra pamîntului.

Nikolai îl privise cu ironie. Piotr Kuzmici îi citise atunci gîndurile ca într-o carte deschisa.

Era o poveste veche, pe care el încerca sa o uite. Glikeria împlinise treisprezece ani, vîrsta la care fetele sînt scoase în lume spre a fi capatuite, în cinstea acestui eveniment. Gârbov hotărîse sa dea un praznic urmat de dans. Pe atunci, averea lui nu era consolidata înca. îsi cumparase de curînd o casa mare'— dupa canoanele negustoresti — cu încăperi mari, joase, mobilate compozit, fara pricepere si fara gust. Litografii cu scene din piesele lui Ozerov, Fonvizin sau Griboiedov, ori cu reprezentari alegorice, inspirate din poemele lui Puskin si Lermontov, împodobeau peretii. Nu lipseau nici gravuri ce înfatisau diversi tari pe cîmpul de lupta ori la ceremoniile încoronarii. Icoanele se gaseau la loc de cinste. Multe si ferecate în aur, si în argint, erau strajuite de candelă si luminari, în salonul cel mare se afla si un pian, pe care se zbenguia o turma de animale de ghips, cu' mustati, ochi si gheare tipator •vopsite. Scoarte rusesti acopereau podeaua strasnic ceruita, iar mobilele erau greoaie si din topor.

Se obisnuia ca la petrecerile de seama din casele negustorilor rasariti sa figureze printre invitati cîte un general pensionar sau cîte un consilier, care prin simandicoasa lor prezenta si a decoratiilor purtate cu ostentatie, ridicau prestigiul amfitrionilor. Fiindca multi dintre burghezii dornici sa aiba astfel de oaspeti ilustrati nu se bucurau si de relatiile

necesare, existau un fel de agenti care, în schimbul unei taxe, furnizau generali sau consilieri dispusi sa-si rotunjeasca bugetul cu câte un dar banesc, discret strecurat în buzunar de amfitrionii recunoscatori.

Glikeria staruise atât de mult ca un general sa fie prezent la intrarea ei în lume —• spre a nu fi mai prejos de alte prie-

72

tene onorate de asemenea participari — încît Gârbov, lipsit de cunostinte în lumea oficialitatilor înalte, se învoise a se adresa uneia dintre agentiile cu pricina, spre a i se trimite la petrecere un general decorat cu un mare cordon. Pentru un mare cordon se .platea un supliment.

în ziua sorocita se înfiintase la locuinta lui Gârbov un general venerabil, cu barba alba si cu pieptul acoperit de \leco-ratii, printre care marele cordon al Sfintei Ana. înalta cape-tenie militara, deloc guraliva, prezidase praznicul, mîncînd cît sapte. Dupa desert, oaspetii trecusera în camera cu pianul, unde scoartele fusesera date la o parte pentru ca tinerii sa danseze. Atunci se apropiase de gazda un negustor de cereale, pe nume Iankov, care îl invidia, pe Gârbov pentru succesele lui.

Zîrribînd sarcastic, îi soptise cu prefacuta compatimire:

— Piotr Kuzmici, generalul tau seamana leit cu un portar de la_ Palatul Amiralitatii. Ia intereseaza-te! Nu de alta, dar te face de rîs daca se afla în lume ca te-ai furlandisit cu un fals general. Desigur, eu n-am sa scot o vorba în legatura cu treaba asta.

Gârbov se înrosise ca un rac fiert. Deslusise veninul distilat sub vorbele aparent binevoitoare ale oaspetelui. Investiga--tiile lui ulterioare stabilisera temeinicia banuielilor lui Iankov. Catranit, se înfatisase a doua zi la agentie, îl luase de gît pe director — un ins cu un trecut dubios — si. îl ridicase într-o mîna la un metru de podea, îi daduse drumul numai cînd directorul începuse sa se înnegreasca din cauza lipsei de aer.

— Pacatosule, nemernicufle, banditule, mi-ai trimis la petrecere un general care nu era general! M-ai facut de batjo-. cura, nenorocitul! Pentru portarul tau mi-ai cerut taxa tripla. Ai merita sa te dau pe mîna politiei, escrocule!

r— Iarta-ma, Piotr Kuzmici! se vaicarise directorul, fre-cîndu-si gîtlejui învinetit. Am vrut sa te servesc! Cum toti generalii si consilierii disponibili erau ocupati dinainte, m-am facut luntre si punte .sa ai si dumneata un general.

—• Fals! tunase Gârbov.

:— Dar marele cordon al Ordinului Sfînta Ana n-a fost fals! Pentru ca nu vreau sa te pierd de client, am sa-ti restitui banii. Iau paguba asupra mea. Ei, acum ti-a trecut .supra-

rarea?

”

Argumentele invocate erau dezarmante. Gârbov se resemnase sa-si reia banii si sa plece înjurînd. Nu daduse urmare scandalului, ca sa nu sporeasca triumful rivalului. Cînd uiaii cunoscuti mai îndrazneti îi repetau vorbele lui Iankov -- care

73

nu întîrziase sa rîspîndeasca vestea printre negustori — Gârbov replica linistit:

— Iankov este un ticalos; îl sugruma invidia. A inventat toata povestea asta — cusuta cu ata rosie — gîndindu-se ca are sa ma faca de rîs. Nenorocitul! Cunoaste oare atîta generali încît sa-i deosebeasca pe cei veritabili de cei falsi? stie el cum arata marele cordon al Ordinului Sfînta Ana? Poate sa jure ca nu era autentic? Haida-de!

încheia scuipînd în sila.

Mai tîrziu, avusese grija sa-l faca pe Iankov sa-si muste pumnii. Pusese în functie toate armele economice si financiare si îi aplicase cîteva lovituri atît de grele, încît Iankov ajunsese pe paie. Ruinat, cazut la patima betiei, cutreiera cîrciu-mile, irosindu-si ultimele firimituri ale averii lui de altadata.

Amintirea „pataniei cu falsul general”, dezgropata de Ni-kolai de sub pojghita de praf, nu prea groasa, a trecutului, îl ustura la ficati pe Gârbov.

Pîna la urma, fiul reusise sa-si impuna vointa. Devenise ofiter într-un regiment de infanterie stationat într-un oras de provincie, în oare distractia de capetenie se reducea la plimbarea din fiecare dupa-amiaza - - între orele 6 si 8 - - pe „peticul de strada principala” marginita de cîteva magazine, restaurante si cafenele de mina a doua, dar cu absurde pretentii de localuri de lux.

într-un fel, Piotr Kuzmici Gârbov era un sentimental, în ciuda înfatisarii sale de capcaun.

De atunci trecusera ani. Gârbov devenise un personaj important, își dedicase viata afacerilor, sporirii propriei averi. Calatorea mult, mai ales în România, de unde cumpara mari cantitati de cereale, concurînd la sînge pe negustorii austrieci sau englezi, la tîrgurile de la Galati si din Braila. Rareori participa la cîte o cina copioasa prin marile restaurante, si atunci numai cînd îl obligau afacerile. Caci unii clienti si furnizori nu concepeau sa încheie tranzactii fara a le stropi cu vin si cu sampanie.

La „Ursul Siberian”, un restaurant-cabaret cu mare renume în Sf. Petersburg, o cunoscuse Gârbov, într-o seara, pe Masa. însotea pe un importator englez, John Fenton, care se destrabala în capitala Sfîntei Rusii, fiindca în puritana Anglie trebuia sa puna zabala avînturilor extraconjugale.

Masa era foarte tînara — sa tot fi avut 18 ani — dar pareea mai vîrstnica datorita fardurilor violente si atitudinilor ostentative.

74

.ativ depravate, mult pretuite de barbatii blogosloviti de Dumnezeu cu sotii pudibonde.

Fenton îl invitase pe Gârbov într-una din acele discrete chambres separees, cautate cu deosebire de noctambulii dornici sa petreaca feriti de martori inoportuni. Mare amator de festinuri, englezul comandase o cina de o bogatie necunoscuta prietenului sau rus. Un violonist si un tambalagiu venisera sa le cînte la ureche, iar Masa își facuse aparitia raspunzînd invitatiei lui Fenton, transmisa printr-un chelner. Englezul mîn-case mult, bause si mai mult, facuse glume zgomotoase, într-o ruseasca aproximativa, sarutase pe instrumentisti si se aratase foarte îndraznet fata de Masa, o mîngîiasa si o pipaise fara sa se sinchiseasca de prezenta lui Gârbov, care-si închipuise ca oamenii vîrstnici sînt mai rezervati.

Fenton mersese pîna acolo cu nerusinarea, încît la un moment dat o lipise pe Masa de perete si o supusese animalic, acolo, sub privirile scandalizate ale lui Gârbov. Ciufulita, pe jumătate despuia, fata fugise apoi din încăpere, lasîndu-i pe cei doi barbati sa-si continue chef, împerecherea aceea, care îl umpluse de panica si de dezgust, avea sa lase o foarte puternica impresie asupra negustorului rus. Dar cu întîrziere, si cu o intensitate deconcertanta.

A doua zi dupa cina de la „Ursul Siberian”, Fenton plecase în Anglia, iar Gârbov își reluase treburile, silindu-se sa nu se mai gîndeasca la Masa. Se scursesera cîteva zile. Un bancher, Iosif Ivanovici Vorobliov, cu care lucra de preferinta, îl invitase la „Ursul Siberian” spre a serba o fericita lovitura de bursa. Gârbov o revazuse pe Masa, dar nu în chambre se-paree, ci în sala cea mare a restaurantului. Cînta o romanta la moda, etalîndu-si începutul sinilor subliniati de dantelele unui larg decolteu. Gârbov încercase în clipa aceea un sim-tamînt de o violenta naprasnica. Sexualitatea lui, refulata decenii de-a rîndul, rabufnise acum, în pragul batrînetii, smul-gîndu-i din amortire simturile pîna atunci adormite, incendiîndu-l, rascolindu-l mai puternic decît pe un adolescent. Gârbov nu cunoscuse niciodata iubirea. Se casatorise cu Marfa, o femeie stearsa, mediocra, potolita, dar evlavioasa si foarte buna gospodina, cu care trasese la ham în anii începutului prosperitatii sale. Istovita de munca si de sarcinile repetate, Marfa se stinsese de timpuriu, ca o luminare arsa la amîndoua capetele. Ramas singur, Gârbov nu-si luase alta nevasta, fiindca Evdokia, fiica lui mai mare, se ocupase cu energie si pricepere de treburile casei si de cresterea fratilor ei mai mici.

\

75

Gârbov era prea ocupat ca sa se mai ocupe de femei, cu atît mai vîrtos cu cît nevasta, lipsita de orice senzualitate, nu-l facuse sa guste din plin placerile carnale.

Daca "ar fi vazut-o pe Masa cin tind sau dansînd într-un cabaret, nu l^ar fi impresionat asa cum nu-l impresionasera pîna atunci nici una din femeile de consumatie din cabaretele pe care le frecventa împreuna cu tovarasii lui de afaceri. Scena în care Masa se framînta serpente în bratele englezului revenea însa în mintea lui Gârbov cu o acuitate dureroasa. Bancherul, amuzat de nelinistea prietenului care o dezbraca avid cu privirile pe Masa, îl amenintase în gluma cu degetul:

- Piotr Kuzmici, mi se pare ca te-ai aprins dupa fata asta! Sa stii, e grozava! îti spun din experienta! Vrei s-o chem la masa noastra?

Gârbov se învoise de îndata. Dupa ce îsi încheiase numarul în aplauzele anemice ale consumatorilor — vocea usor voalata a cîntaretei nu avea nimic remarcabil — Masa, prevenita de chelner, se înfatisa la masa lui Vorobliov. Pe cît de comunicativa, de antrenanta, de provocatoare se aratase atunci, în compania lui Fenton. pe atît era acum de absentă, de tacuta. S-ar fi zis ca spiritul ei se afla undeva, foarte departe de Vorobliov, de Gârbov si de toti clientii de la „Ursul Siberian”.

Apatica, abia daca raspundea monosilabic la glumele desucheate ale bancherului. Pe Gârbov îl ignora pur si simrdu.

— Prietenul meu te place, Masa, o tachinase Vorobliov. Daca reusesti sa-l cîstigi, îti pune Dumnezeu mîna în cat>. Are atîta banet, încît ar putea sa cumpere pe toti clientii „Ursului Siberian”, cu locanta cu tot.

Masa aruncase o privire inexpressiva negutatorului de cereale

— Da!? exclamase, ridicînd coltul gurii într-un swîs profesional.

Apoi ramasese cu ochii atintiti în gol, cu mîinile sprijinite în .poala. S-ar fi zis ca nimic nu o interesa.

— în seara asta esti cam obosita! rostise Vorobliov vexat.

— Da, raspunsese ea fara vlaga.

Era atît de evident ca o plictisea corvoada acestei companii, încît bancherul, jenat de insuccesul lui, schimbasesc subiectul:

— Nu-ti bei sampania. Masa? Se încalzeste în pahar. Sau ti-ai umplut polobocul?

— Da, replicase iarasi Masa,

76

Se ridicase de la masa si, fara sa acorde o privire celor doi clienti se îndreptase ca o

iluminata, spre iesirea artistilor.

— E beata! își daduse verdictul Vorobliov, ofensat de comportarea ei. De la tîrfele astea te poti astepta la orice. Chelner cheam-o la masa noastra pe Liuba! Piotr Kuzmici Liuba este o comoara. Vesela, draguta, iar la pat, unduitoare ca o sopîrla.

Pentru Gârbov plecarea Masei sfarâmase vraja. Nu-l interesa Liuba, dupa cum nu-l interesau nici celelalte colege ale ei, roscovane sau brune, blonde ori castanii.

— Ma ierti, Iosif Ivanovici, dar sînt nevoit sa te parasesc. Mîine am o zi încarcata. La cinci trebuie sa fiu în picioare.

Bancherul zimtase strîmb.

- Mi se pare ca te-a suparat Masenka. Nu e fata rea, dar uneori te scoate din sarite cu aerele ei. Uita ca este o dama de consumatie platita cu ora.

Lui Gârbov i se încrîncenase carnea. Nu! Masa nu era o femeie pierduta. Chiar daca avea un trecut nenorocit, acum pasea pe drumul purificarii. Ca si Maria Magdalena. Acolo, în mijlocul lumii depravate de la „Ursul Siberian”, se singulariza serafica. Poate ca Dumnezeu o alesese spre a rascumpara cu sacrificiul trupului ei pacatele oamenilor. De atunci, Masa îl obseda. Chipul ei îl urma pretutindeni, îi apareea fie în ipostaza de sînta, cu o aura scilpitoare înconjurîndu-i capul, fie zvîrcolindu-se patimas în bratele lui Fenton. Cîteodata, cele doua transfigurari se confundau. Sînta facea dragoste cu un Fenton în postura de diavol cu chip omenesc.

Pe Gârbov, Masa îl pusese pe jaratec. Paradoxal, o adora ca pe o fiinta inaccesibila, desi o dorea si sub aspectul ei de femeie usoara.

De la întîlnirea cu Vorobliov nu mai calcasa pragul cabaretului. Localul acesta îl atragea si îl inspaimînta totodata. Porniri obscure îl împingeau spre Masa, altele îl îndemnau sa o evite.

Dupa vizita lui la Ivan Ilici Egorov lua o mare hotarîre. Sa cumpere Masei o brosa, în amintirea serilor petrecute la „Ursul Siberian”. Cumintenia lui nativa îl povatuia sa renunte la acest gest, dar o forta launtrica nedefinita îl facu sa-si încalce ezitarile.

»

îsi opri brisca în fata magazinului cu bijuterii „Maberg” ' de pe Nevski Prospekt, fiindca preturile erau mai modeste. Se învîrtea prin fata galantarelor cu tot felul de giuvaieruri, unele mai scumpe, altele mai putin scumpe, pîna ce îi iesi în întîm-

77

pinare patronul însusi. Acesta se uita cu oarecare îndoiala la camasa taraneasca a lui Gârbov si la cizmele lui de iuft.

— Cu ce va pot servi? Doriti cumva niste verighete? Negustorul de cereale își dadu seama ca este privit cu superioritate.

— Vreau o brosa, rosti autoritar. Frumoasa, dar nu prea scumpa. Pentru un cadou.

Domnul Maberg ramase impresionat de tonul poruncitor al noului client. „Asta are parale!" gîndi. îl pofti în fata unui dulap cu usi de sticla, din care scoase la iveala o tava îmbracata în catifea, cu diferite brose sclipitoare si foarte aratoase. Cînd întreba de pret si i se raspunse cu cifre de zerouri, Gârbov strîmba din nas.

— Prea scumpe. Ceva mai ieftin.

Bijutierul deveni brusc condescendent.

— Am si piese mai modeste, desi de foarte bun-gust. Cui este destinata brosa, daca permiteti?

— Asta ma priveste pe mine, riposta ursuz Gârbov. Cînd ma duc la Bursa de cereale si cumpar zece sau douazeci de vagoane de grîu, nimeni nu ma întreaba pentru cine le iau. Arata-mi tot ce ai în materie de brose!

Maberg își dadu abia acum seama ca are de-a face cu un client plin de bani, dar cu totul nepriceput la bijuterii, îi înfatisa cîteva tavi cu bijuterii, dar, spre dezamagirea sa, Gârbov cumpara doar o camee încadrata cu diamante. Nu era o piesa prea scumpa. Gârbov plati si iese.

Acum, dupa ce achizitionase brosa, era nerabdator sa o duca Masei. Pîna seara, cînd avea sa se deschida cabaretul, mai erau paisprezece ore. Dupa ce se instala în brisca, dadu bice calului. „Trec pe la Bursa de cereale, ma duc apoi acasa sa manînc, dupa masa dau o raita pe la antrepozite, semnez contractul cu Vareghin, iar la noapte ma înfatisiez la -«Ursul Siberian»."

Trecea tocmai podul peste Fontanka, tinînd corect pe dreapta, cînd un cupeu tras de doi cai albi, superbi, minati de un vizitiu în livrea de casa mare, încerca sa-l depaseasca, în acelasi timp, o femeie de pe trotuar își desfacu umbrela de soare, sperîind calul lui Gârbov, care cîrmi la stînga. Roata bristei fu prinsa de roata din fata a cupeului. Mult mai greu. acesta facu sa se rastoarne brisca. Gârbov ateriza printre picioarele cailor unei troici care venea din urma. Vizitiul troicii izbuti sa-si opreasca la timp bidiviii. Opri si cupeul lîngă brisca

78

rasturnata. Gârbov se ridica de jos înjurînd. Scuturîndu-si hainele, se îndrepta furios spre usa cupeului, care se deschise, lasînd sa coboare un tînar în redignota neagra si un general într-o uniforma straina, plina de fireturi, care impuse lui Gârbov.

Tînarul se adresa negustorului într-o ruseasca impecabila, dar cu un usor accent strain:

— îmi permiteti sa ma prezint, sînt marchizul de Cler-mont-Tonnerre, secretar al ambasadei Frantei.

Arata cu un gest rotund pe generalul în uniforma:

— Excelenta-Sa, domnul general Le Fio, ambasadorul Frantei, regreta acest accident.

Gârbov îsi stavili cuvintele tari care-i venisera pe limba.

— Regretele Domniei-Sale nu pot drege roata rupta a bristei mele, replica suparat negutatorul. Am ramas pe jos tocmai acum, cînd aveam atîta de alergat.

— Unde voiti sa mergeti?

— La Bursa.

Tînarul explica generalului vorbele rusului, apoi se întoarse catre acesta.

— Excelenta-Sa are sa va conduca pîna la Bursa. Brisca poate ramîne în grija ajutorului nostru de vizitiu. Lasati-i adresa unde trebuie sa o duca.

Desi era bogat, independent si cu un recunoscut prestigiu în lumea negutatorilor, Gârbov, se simti dominat de personalitatea ambasadorului. Ţaranul din el nu putea sa uite respectul datorat marimilor. Afara de asta, o relatie de asemenea natura nu era de lepadat, îsi sterse palmele pe pulpanele hainei si întinse mîna ambasadorului. Acesta zîmbi si i-o strînse, fara sa se formalizeze de cutezanta negustorului care facuse cel dintii gestul.

Se urca în cupeu. Gârbov la dreapta ambasadorului, iar tînarul pe bancheta din fata.

Pe generalul Le Fio l-ar fi amuzat copios aceasta întîm-plare, daca nu ar fi avut serioase griji pe cap. Spera ca ocolul pîna la Bursa nu-l va împiedica sa se prezinte la timp în audienta la printul Gorceakov. Se aratase prevenitor fata de burghezul rus, fiindca unii ziaristi, în goana dupa stirj de senzatie, abia ar fi asteptat sa relateze accidentul- si sa-l critice aspru pe ambasador daca acesta ar fi trecut nepasator mai departe. Vizitiul era însa un as în meseria lui. Parcurse traseul pîna la Bursa într-un timp r°cord.

79

Negustorii aflati în acel moment în fata intrarii monumentale a cladirii ramasera uluiti Cînd îl vazura pe Gârbov cobo-rînd din trasura .ambasadorului.

Gârbov se desparti de general în cei mai buni termeni. Hotarî chiar sa-i trimita în dar

doua lazi cu sticle de sampanie fina si un butoi cu caviar. ..

Generalul Le Fio ajunsese punctual la Ministerul Afacerilor Externe. Printul Aleksandr Mihailovici Gorceakov, cancelar al Imperiului si seful diplomatiei ruse, îl primi în cabinetul sau, întinzându-i o mîna prietenoasa si zîmbindu-i cu simpatie. La 77 de ani, Gorceakov continua sa dirijeze politica externa a Imperiului în virtutea unei traditii respectate de tarul Aleksandr, ostil înnoirilor. Rotund la fata, avea ochi inteligenti, plini de siretenie, adapostiti dupa sticlele unor ochelari cu rame de aur. Buzele carnoase tradau o fire senzuala. Era tuns en coup de vent, potrivit modei capilare din epoca tineretii lui, fiindca în acest chip își acoperea cu suvite de par tîmplele dezgolate. Se îmbraca dupa ultimul jurnal, spre a nu i se reprosa ca este un învechit. Permanentizarea lui în postul de ministru al Afacerilor Externe exaspera pe candidatii la acest portofoliu. „Cunoasteti deosebirea dintre Egiptul antic si Rusia moderna?” glumise odata contele suvalov, ambasadorul Rusiei la Londra. „In Egipt mumiile stau în cosciuge; în Rusia, troneaza pe fotoliile ministeriale!”

— Domnule general, vorbi Gorceakov ambasadorului francez, vizitele dumneavoastra îmi fac întotdeauna placere, în primul mesaj pe care-l veti trimite presedintelui Frantei, v-as ruga sa-l asigurati de stima si respectul meu.

- Excelenta, nu am pierdut ocazia sa-l informez pe presedinte despre frumoasele sentimente de prietenie manifestate de toti compatriotii Excelentei-Voastre fata de mine, în minunata dumneavoastra capitala. N-am uitat sa subliniez presedintelui rolul covîrsitor jucat de Excelenta-Voastra în strîn-gerea legaturilor dintre tarile noastre.

Gorceakov nu voi sa ramîna mai prejos în schimbul de complimente:

— Prietenia dintre Franta si Rusia constituie cheia de boka a pacii si a ordinii morale în Europa.

Generalul se înclina suspinînd.

80

— Din nefericire, pacea atît de iubita de Excelenta-Voastra si de mine este astazi în pericol. Ati fost informat, cred, de tensiunea existenta la aceasta ora între Franta si Germania.

Zîmbetul se sterse de pe chipul cancelarului.

— Ambasadorii mei de la Paris, Berlin si Londra m-au pus la curent cu aceste frictiuni. Vreau sa sper ca nu vor degenera într-o conflagratie pe care nici un om politic cu bun-simt nu o poate dori.

— Cu toate acestea, Excelenta, chiar ieri, presedintele Mac Mahon mi-a comunicat o serie de documente de o natura alarmanta, inclusiv o scrisoare semnata de un foarte înalt

personaj din Europa, al carui nume nu-mi este încă îngaduit să-l dezvalui. Continutul ei este concludent: „Ostilitățile împotriva Franței urmau să fie declansate în cursul acestei primaveri. Ulterior, dispozițiile au fost schimbate, termenul amânându-se pentru începutul lui septembrie”. Va ține la dispoziție o copie a acestei scrisori. Pe de altă parte, domnul de Nothomb, ministrul Belgiei la Berlin, a avut recent două întreveneri: prima cu Printul Bismarck, care i-a declarat textual: „Sporirea considerabilă a fortelor militare franceze va constitui o povară atât de grea pentru finanțele Statului francez, încât presedintelui Mac Mahon nu-i va rămâne decât fie să grabească deschiderea ostilităților, fie să-și modifice politica dusmanoasă față de Germania, reducându-și substanțial forțele armate. Cu alte cuvinte, nu are decât alternativa între un act de nebunie și o inconsecvență”. A doua întrevenerire, Nothomb a avut-o cu Feldmarschall-ul Moltke, care a reluat argumentele cancelarului, adăugând: „Nu vom aștepta ca Franța să-și termine pregătirile militare. Vom ataca spre a preveni un atac din partea ei”. Atunci ministrul l-a întrebat: „și ce veți face cu Franța după ce o veți învinge din nou?” „Nu știu, a răspuns Moltke Vom fi desigur puși într-o mare încurcătură. Dar nu avem altă soluție.” Ministrul l-a mai întrebat dacă agravarea relațiilor franco-germane nu-l va împiedica să-și petreacă vacanța în Silezia, ca de obicei. Moltke i-a răspuns: „în anul acesta nu vom avea război. Dar la anul se schimbă lucrurile”.

Printul Gorceakov își freca gânditor mâinile. Cancelarul Bismarck depășea măsura. Obsedat de ideea de a sfârșita definitiv Franța — dusmanul ereditar al Germaniei — începea să facă greseli politice. Se aștepta oare ca, în cazul unui nou război impus Franței, să beneficieze, ca și în '870 de neutralitatea Imperiului Țărilor? își făcea iluzii. Ce avantaje obținuse Rusia de pe urma abținerii de a-l sprijini pe Napo-

6 — Uragam asupra Europei

leon al III-lea? în loc să-i fie recunoscătoare, Germania aliașă cu Imperiul Austro-Ungar, inamicul prin definiție al Rusiei și al lumii slave.

Ambasadorul îi întrerupse sirul gândurilor.

— în acest moment de mare criză, Franța își îndreaptă speranțele către Rusia. Numai Excelența-Voastră poate zadarnici izbucnirea unui nou război în occident, în numele moralei europene, solicit sprijinul Excelentei-Voastre!

Lui Gorceakov îi defila brusc prin minte o suită fulgerătoare de imagini din războiul Crimeii. Atunci, Franța, aliata cu Anglia, încalcă cu trupele ei pământul Crimeii. Rusia fusese umilită, dar nu îngenuncheată. Aceasta era însă o poveste veche. Astăzi Franța se afla la pământ. O Germanie prea puternică rupea echilibrul european. Afară de asta, Bismarck merita o lecție.

Gorceakov își ridică privirile asupra ambasadorului și îi zăcra cu bunăvoință.

- Domnule general, voi supune apelul dumneavoastră Majestății-Sale Imperiale. Sunt convins că Majestatea-Sa va ține seama de argumentele mele în sprijinul Franței.

Fagaduiala nu implica riscuri, împaratul — se stia — nutrea o mare simpatie pentru generalul Le Fio. Simpatia lui pentru diplomatii proveniti din rândurile militarilor de cariera era arhicunoscuta. Gorceakov avea convingerea ca tarul va pleca o ureche binevoitoare fata de strigatul deznadajduit al' Frantei, ajunsa ^e marginea prapastiei. Un singur brînci si tara aceasta se va pravalii, devenind o simpla colonie europeana a Germaniei.

— Voi încerca, domnule ambasador, sa va mijlocesc o audienta la Majestatea-Sa. Cît mai curînd. Va rog sa va bizuiti pe mine.

Marchizul de Clermont-Tonnerre intra la „Ursul Siberian" curînd dupa deschiderea programului de cabaret. Era obosit, fiindca descifrase un lung mesaj trimis de ducele Decazes generalului Le Fio. Succesiunea interminabila pe pagini îl ametise. Vedea si acum în fata ochilor niste purici luminosi, spectrul literelor transformate din negre în albe, pe un fond care din alb se schimbase în negru. Trebuia sa fie atît de atent la transpunerea frazelor cifrate în fraze inteligibile, încît nici nu-si mai amintea continutul mesajului, îl izbise numai acel pasaj în care ministrul comunica generalului Le Fio un motiv

82

invocat de Bismarck pentru a demonstra reaua-credinta a guvernului francez, si anume tezaurizarea de catre Banca Frantei a sumei de 600 de milioane de franci, destinate a constitui un fond de razboi. Furat de operatia laborioasa a descifrarii, Clermont-Tonnerre nu mai stia ce explicatii daduse Decazes In aceasta chestiune, care pentru el ramasese confuza.

Dupa ce terminase descifrarea, predase documentele secretarului personal al ambasadorului, se înapoiase la locuinta sa, unde se schimbase în frac, apoi plecase la „Ursul Siberian" pentru a-si mai limpezi mintea. Devenise un obisnuit al localului. Desi nu cheltuia sume mari — posibilitatile lui financiare erau relativ reduse — se bucura de aprecierea „fetelor de consumatie", flatate de galanteria sa tipic frantuzeasca, în schimb, îi acordau mai putina consideratie chelnerii, în ochii lor apareau într-o lumina mai frumoasa clientii brutali si lipsiti de maniere, dar foarte darnici în bacsisuri.

La masa lui se instalara trei „fete". Preferau sa stea toata noaptea în jurul unui pahar de sampanie oferit de curtenitorul diplomat, decît sa suporte gesturile îndraznete, vulgare ale betivilor, chiar daca în schimb erau cadorisite cu bancnote de cîte o suta de ruble.

Printre animatoarele venite sa-i tina de urît se afla si Masa. Pîna atunci îndurase cu scîrba atingerile impudice ale unui negustor din Moghilev, care îsi înfrumuseta calatoriile de afaceri la Sf. Petersburg dînd cîte o raita pe la „Ursul Siberian", unde o cerea în mod special pe Masa. De data aceasta bause atît de mult, încît alunecase sub masa. Doi chelneri îl dusesera de subsiori pîna în strada si îl urcasera într-o tra-% sura de piata, avînd grija sa strige birjarului adresa hotelului unde trebuia sa descarce „coletul".

Asezata în stînga lui Clermont-Tonnerre, Masa asculta cu ochii stralucitori anecdotele spirituale asupra lumii cabaretelor din Paris, debitate cu verva de tînarul diplomat.

Un chelner destupa o sticla de sampanie, pe care francezul si invitatele lui o consumau cu moderatie, ca sa dureze mai mult. Patronul localului, un evreu crestinat din Galitia, tolera prezenta secretarului de ambasada chiar si în aceste conditii, fiindca localul cîstiga lustru gratie clientilor din lumea diplomatica.

»

Era aproape de miezul noptii cînd Piotr Kuzmici Gârbov îsi facu aparitia în sala, purtînd în buzunarul de la piept brosa destinata Masei. Un cor de cazaci de la Don cînta o romanta patetica, storcind suspine de duiosie clientilor ametiti de bau-

83

*ura. Negustorul de cereale se uita contrariat la mesele ocupate toate. Deodata chipul i se lumina. O vazuse pe Masa în «ompania lui Ciermont-Tonnerre.

încurajat de prezenta lui — îl cunoscuse doar în cursul diminetii — se apropie si îl saluta zîmînd:

— îmi permiteti, domnule marchiz, sa vin la masa dumneavoastra? în seara asta localul e mai plin ca niciodata.

Diplomatul îl pofti sa ia loc. Recunoscator, Gârbov se aseza pe un scaun cu spatele spre cor. Nu-l interesau cîntecele cazacilor de la Don. Prezenta .Masei îi era de ajuns.

— Domnule marchiz, am trimis doua ladite cu sticle de sampanie domnului ambasador, spuse. si dumneavoastra v-am trimis una la ambasada.

Clermont-Tonnerre îi multumi. Ca orice amfitrion care se respecta; facu prezentarile. Masa saluta absenta, de parca nici nu l-ar fi cunoscut pe noul conviv. Gârbov judeca, dupa unica sticla de pe masa, ca diplomatul nu era în fonduri. Sosise momentul sa-si etaleze bogatia, s-o uluiasca pe Masa.

— îmi permiteti, domnule marchiz, sa fac tratatie? Bautura si ceva gustari? Aceasta placuta întîlnire merita a fi sarbatorita.

— La dispozitia dumneavoastra, stimatul meu domn.

Pentru Ciermont-Tonnerre, darnicia neguratorului era binevenita. Gârbov chema pe chelner si îi porunci cu glas tare, ostentativ:

— sampanie rosie, caviar si tot ce aveti mai bun la bufet! Chelnerul se înviora, ochii îi sclipira, buzele descrisera un

zîmbet obsecvios'. Scutura profesional cu servetul cîteva firimituri imaginare de pe fata de masa si pleca saltat, spre a executa comanda.

În curînd, masa diplomatului fu acoperita cu pahare de sampanie din cristal, rezervate clientilor cu vaza, cu farfurii de porțelan fin si tavi de argint încărcate cu tot felul de trifandale si gustari elaborat decorate. Frapiere cu gheata aparura ca- prin farmec, alcatuind un scînteietor asternut sticlelor cu sampanie francezeasca, în sfîrsit aparu patronul însusi, spre a se interesa daca „domnii sînt bine serviti”.

Clermont-Tonnerre era copleșit de magnificenta invitatului sau, care comanda si cele mai fine havane.

— Patronule, în seara asta corul sa cînte numai pentru prietenul meu, domnul secretar de ambasada, si pentru dragalasele sale însoțitoare. Domnul secretar va alcatui programul! înțeles?

— înțeles! replica plin de voie buna patronul.

La semnul acestuia, coristii coborîra de pe estrada si trecura lînga masa diplomatului, spre care prinsera sa se îndrepte privirile curioase ale clientilor din local. sampania începu sa curga. Caviarul îngramadit în farfuriile cu chenare de aur ar fi saturat si pe niste capcauni. Spre a da mai multa stralucire festinului, patronul aduse personal un fesnic de argint cu luminari aprinse, care aruncau o lumina pastelata pe chipurile însoțitoarelor marchizului. Obrazul catifelat al Masei era pus în valoare.

Agitatia din jurul mesei lui Gârbov facu vîlva. Negutator- [rul era oarecum stingherit de privirile atintite asupra sa, dar brava situatia. stia ca cina aceasta îl va costa mai multi bani decît toate praznicele lui de familie, cu zeci de invitati. Dar spre dezamagirea-i tainica, Masa parea sa nu remarce belsulul de pe masa.

Biciuit de indiferenta ei, Gârbov forta doza. Porunci corului si orchestrei sa cînte fara oprire cele mai aprinse jocuri de tara. Instrumentistii si cazacii de la Don, însufletiti de banc-'. notele de cîte o suta de ruble distribuite de negutator cu nepa-; sare, faceau sa vibreze sala cu sonoritatile lor dezlantuite.

Stimulat de prezenta convivilor, Gârbov turna fara încetare sampanie fetelor, diplomatului si lui însusi. Dadea peste cap pahar dupa pahar, fara sa se ameteasca. Sau poate ca tensiunea lui nervoasa era atît de înalta, încît alcoolul nu-i \ putea întuneca luciditatea. Marchizul începuse sa se simta jenat. Darnicia invitatului sau capata proportii grotesti. Regreta ca se lasase antrenat în aceasta aventura.

Un barbat îmbracat în negru, cu favorite 'stufosae si o star f tura de atlet,' se ridica de la masa lui." Liberîndu-si bratul din strînsoarea unei -femei tipator fardate, dornica sa-l frîneze, ^ se apropie de muzicanti si protapindu-se în fata lor, striga autoritar-

— Destul cu cirul asta! Suntem într-un cabaret sau într-un azil de nebuni?

Gârbov, care statea cu spatele spre strain, întoarse capul cu încetineala. Se albise la fata. Se ridica de pe scaun, fara graba, si se îndrepta spre barbatul cu favorite stufoase, înfipt în fata orchestrei. Instrumentele încetara unul câte jlnul sa mai clnte. Asupra salii se asternu o liniste grea. Se auzeau doar respiratiile suierate ale oamenilor din sala.

— Daca te-ai îmbatat, du-te acasa! Nu ne strica noua seara! îl apostrofa necunoscutul. . .

85

Gârbov fornaia cuprins de frigurile unei mânii explozive. Când ajunse în dreptul strainului, ridica bratul. Mai înainte ca acesta sa fi putut schita un gest ofensiv, îl plesni cu atîta putere peste fata, încît îl rasturna de-a-ndaratelea peste toba eea mare, în care-l facu sa cada, desfundînd-o. Fata strainului se transformase într-o masa de carne însîngerata. Nasul strivit, buzele sfîsiate, dintii sparti îl schimbaseră într-o jalnica aratare.

— Cîntati! zbiera Gârbov, aruncînd în jur priviri furioase. Cîntati!

Hipnotizati, muzicantii își pusera instrumentele în functiune atacînd un vals vienez. Doi cazaci din cor îl ridicara pe strainul cu sezutul vîrît în toba desfundata si, purtîndu-l pe brate, îl scoasera din local.

Gârbov ramasese stapîn pe cîmpul de batalie. Triumfator, întoarse privirile spre masa diplomatului, dornic sa citeasca în ochii Masei impresia pe care i-o facuse vitejeasca lui isprava. Dar Masa disparuse împreuna cu secretarul de ambasada, care nu stiuse cum sa se fofileze mai repede, spre a nu fi implicat în acest scandal.

Miresme puternice de tamîie se înaltau în valuri albastrui spre cupola împodobita cu stucaturi aurite a capelei principale din Palatul de Iarna. Preotul învesmîntat în odajdii stralucitoare se opri în fata împaratului Aleksandr al II-lea, cadelnitîndu-l cu gesturi lente, solemne. Autocratorul tuturor Rusiilor se înclina usor facînd semnul crucii, în vreme ce decoratiile de pe pieptul sau tacanira jucaus. Ca la comanda, demnitarii Curtii, generalii, doamnele de onoare, ministrii, diplomatii, orînduiti potrivit protocolului înapoia suveranului, își facusera de asemenea semnul crucii. Statuile aurite care încununau coloanele corintice duble din pronaos — chipuri cioplite, bizare într-o biserica ortodoxa — contemplau impasibile, de acolo, de sus, impunatoarea adunare.

Se oficia parastasul raposatului tarevici Nikolai Aleksan-drovici, mort de ftizie la Nisa. Era prezenta la slujba religioasa întreaga familie imperiala cu exceptia tarinei Maria Aleksandrovna, retinuta în apartamentul ei de o boala cronica.

'Cînd vocile pure, armonioase, perfect disciplinate ale corului prinsera sa intoneze cu accente de o profunda tristete

86

„Vesnica pomenire", împaratul simti ca i se înfioara carnea, întrezari cu ochii mintii catafalcul pe care trupul scheletic, aproape straveziu al tareviciului zacea imobil, luminat de flacarurile luminarilor înalte, înconjurat de flori cu miros dulceag si strajuit de ofiteri din garda imperiala, împietriti în pozitie de drepti. Țarul reconstitua în închipuire curba barbiei tareviciului, obrazii-i supti, lipiti de oase, nasul subtiat, buzele palide. Treptat, trasaturile tânarului print se înaspreau ca si Când maturitatea, apoi batrâneta si-ar fi pus fugar pecetea pe chipul mortului. Dar trupul inert nu mai era al tareviciului. În sicriu se afla însusi tarul Aleksandr al II-lea, sa» poate umbra sa. Zguduit de emotie, împaratul se uita la propria lui persoana, dedublata printr-un tragic si absurd miracol. Pieptul tarului întins în sicriu era sfîsiat de gheare nevazute. Sîngele îi îmbiba vesmîntul militar, panglicile decoratiilor, îi mînjea fireturile, îi întuneca aurul epoletilor.

împaratul își duse mîna la ochi, vrînd parca sa izgoneasca teribila viziune. Cu pretul unui efort își descoperi fata, constient ca unui tar, uns al lui Dumnezeu, nu-i este îngaduit sa se teama de nimic. Nici de moarte, caci gloria faptelor lui va supravietui peste veacuri trupului pieritor.

Cînd deschise ochii si se vazu în fata soborului de preoti în odajdii somptuoase, care oficiau slujba mortilor, avînd drept fundal catapeteasma altarului si scînteierile sutelor de luminari, respira adînc. Se întreba daca fusese victima unei , halucinatii sau a unei previziuni cumpbite, îi era oare scris sa piara sfîrtecat de schijele unei bombe, ciuruit de gloante ori macelarit de pumnale?... La Paris, în cursul vizitei facute lui Napoleon al III-lea, pe atunci suveran al Frantei imperiale — care-si traia crepusculul — se încercase împotriva sa un atentat. Se înapoia tocmai de la o parada militara desfasurata pe Longchamp si se afl'a în trasura alaturi de Napoleon, în preajma cascadei, un ins tîsnise din multimea îmbulzita de o parte si de alta a drumului si trasese asupra lui doua focuri de revolver, ramase fara efect. Atentatorul fusese prins si identificat. Pe nume Borozovski, se refugiase din Polonia, gasindu-si azil la Paris, orasul spre care se îndreptau privirile tuturor polonezilor dornici de libertate. Țarul nu-i putuse ierta lui Napoleon sprijinul acordat acestor rascutati. Resentimentul lui contribuise în larga masura la adoptarea de catre Rusia a unei politici de neutralitate fata de conflictul militar dintre Franta si Germania, încheiat pentru francezi cu dezastrul de la Sedan.

87

Borozovski nu fusese singurul ins hotarît sa-i curme viata. Țarul își amintea cu strîngere de inima si de atentatul neizbutit al anarhistului Karakasov, savîrsit cu un an înaintea vizitei sale oficiale la Paris. si atunci scapase teafar. Dar cît timp îl va mai ajuta Dumnezeu? Era de neînteles. El, tar si autocrator, stapîn peste zeci de milioane de supusi, temut pîna si dincolo de hotarele imperiului pentru uriasa sa putere militara si politica, se afla la cheremul unui fanatic, capabil sa-l suprime în cîteva clipe! La ce slujeau armata, politia, daca nu-l puteau feri de furia asasina a unui nebun? La ce slujeau rugaciunile înaltate de preoti catre Dumnezeu în toate bisericile de pe întreg cuprinsul Rusiei, pentru sanatatea, fericirea si viata lunga a tarului? Un dement era mai puternic decît uriasul aparat de Stat?

Cînd îl împresurau gîndurile negre, Aleksandr simtea un gol dureros în capul pieptului si atunci era ispitit sa întoarca brusc capul spre a se asigura ca înapoia lui nu se afla un atentator pregatit sa-l loveasca între omoplati.

Prezenta în sala a înaltilor demnitari, coloanele de sustinere ale tronului, nu îi crea un sentiment de siguranta, fiindca îl macina o ascunsă neîncredere în toti cei din jur. Cîteodata i se strecura insidios în suflet teama ca va repeta tragica experienta a bunicului sau, tarul Pavel I, cazut victima a unui complot organizat de personaje din anturajul sau, cu complicitatea tacita a propriului sau fiu, tareviciul Aleksandr — viitorul adversar al lui Napoleon I. în vreme ce el, Aleksandr al II-lea, era preocupat de atentatele nihilistilor, în culisele palatului imperial se puneau poate la cale, chiar în clipa aceasta, rasturnarea lui de pe tron. Temerile îi erau justificate, de vreme ce oameni pe care se bizuise orbeste, îi înselasera încrederea. Un astfel de personaj, de pildă, fusese contele su-valov, seful sectiei a 3-a — politiea secreta — din Cancelaria-tul privat al împaratului. Ales dintr-o mie spre a se ocupa de siguranta personala a tarului, devenise prin însesi functiunile sale depozitarul celor mai intime taine ale acestuia. Cînd el, Aleksandr, hotărîse sa-si legitimeze copiii zamisliti de pe urma legaturii lui extraconjugale cu Katerina Dolgoruki, suvalov, se aliase cu dusmanii ei declarati. Tarul nu putea sa uite ziua aceea mohorâta de toamna, cînd generalul i se înfatisase spre a-i raporta nemul Dumirea manifestata de unii demnitari ai Curtii si de un important grup de nobili fata de adulterul etalat cu nerusinare de printesa si de augustul ei amant. suvalov folosisese termeni voalati, dar el, Aleksandr, nu se înselase asu-

pra sensului adevarat, ascuns sub frazele mestesugite ale raportului. Ceva mai tîrziu, acelasi suvalov savîrsise o imprudenta de neiertat, declarînd într-un cerc de cunostinte: „Daca aventuriera asta îsi va lua avînt, o voi zdrobi. Am mijloace la înde-mîna!" Reteaua de delatori atît de bine organizata de suvalov se întorsese împotriva acestuia. Un colonel, gelos pe ascensiunea fulgeratoare a sefului Sectiei a 3-a, repetase tarului rau-inspirata fraza. El, Aleksandr, încercase atunci o mare dezamagire. In cine sa se mad încreada, cînd însusi seful Politiei secrete se dovedise neloial? Desi îl strangula mînia, avusese înțelepciunea sa nu se tradeze, luînd împotriva vinovatului masuri aspre susceptibile sa provoace proteste vehemente din l partea acelora care-i condamnav indiferenta fata de tarina, îl ; chemase în cabinetul sau pe suvalov si îl felicitase pentru noua lui promovare. suvalov îl privise întrebator. „Am hotărît sa te numesc ambasadorul meu la Londra. Tactul, inteligenta, rafinamentul dumitale, conte, vor fi mai de folos în capitala Ara^iei decît aici.u

suvalov îi multumise confuz si plecase sa-si ocupe noul post. Trist era faptul ca el, tarul, nu putea aplica sanctiuni nici altor personaje de la Curte. Printul Paskievici, printul Scerbatov, contele Orlov-Davidov, contele Worontzov-Dahkov se aratasera fati dusmanosi Katiei. si contesa Panin, si printesa Bariaitinska, si printesa Kurakin, maestra Curtii împaratesei, nu pierdeau ocazia s-o critice acerb pe Katia, fiinta ingenua si atît de sincera, care adusese o geana de lumina în viata lui grea, posomorita.

Nu! Nu! El nu trebuia sa moara. Avea datoria sa traiasca pentru Katia, pentru copiii lui, sîngele din sîngele ei. Curtenii îl acuzau ca o neglijeaza pe tarina. Se compara însa

Maria Alek-sandrovna ou scumpa lui Katia? Când o ceruse în casatorie pe Maria, fusese desigur orb sau i se facusera farmece. Altfel nu se explica chipul în care cazuse în mrejele acestei pretinse fiice a marelui duce de Hessa, zamislita în realitate dintr-o legatura adulterina a sotiei marelui duce cu un grajdar. Pe atunci fusese idiot de îndragostit! Se certase pîna si cu tatal sau, tarul Nikolai, I, care aflase tristul secret al acelei origini dubioase.

I se reprosase într-o vreme ca are amante fara numar. Ce cale îi ramînea de ales dupa ce se îndepartase de tarina? Se.; soptea în culise ca boala ei l-ar fi înstrainat. Prosti mai sînt oamenii! Scornesc tot felul de povesti si le pun pecetea

89

adevarului, într-un fel îi convenise acest pretext, fiindca îi justifica escapadele amoroase. Pusese însa capat aventurilor sentimentale dupa ce o cunoscuse pe Katia.

Preotul îl cadelnita iarasi, rupîndu-i sirul gîndurilor. Efluviile de tamîie îi gîdilara placut narile. Era bine ca oamenii din jurul sau nu banuiau cîte îi mai treceau prin cap, în vreme ce preotii depanau cu gravitate slujbe religioase. Desigur ca si lor le zbura cugetul la tot felul de dracovenii straine de sfîntul lacas al Domnului. Pastrau însa o atitudine reculeasa, edificatoare si mai ales pilduitoare.

Preotul repeta în încheiere pomelnicul personajelor din familia imperiala, în cap cu tarul, asupra carora chema harul dumnezeiesc. Rugaciunile slujitorilor Domnului împiedicaseră oare asasinarea lui Pavel I ? Moartea timpurie a tareviciului Aleksandr? Sfîrsitul jalnic al lui Boris' Godunov?

Slujba religioasa se încheie într-o apoteoza subliniata de accentele impresionante ale corului si de dangatul grav al clopotelor.

Țarul înclina pentru ultima oara capul spre altar, apoi se întoarse spre înaltii demnitari ce-i deschideau obsecvios drum, ploconindu-se adînc. Cu acelasi ceremonial de la venire, porni acum spre camera sa de lucru. Precedat de ofiteri din regimentul de garda Preobrajenski, urmat de membrii familiei imperiale si de mai-marii tarii, strabatea fara graba salile marete, de o zdrobitoare somptuozitate, în vreme ce soldatii de straja, orinduiti de o parte si de alta a usilor, dadeau onorul prezentînd impecabil arma.

Cortegiul se opri în sfîrsit în anticamera cabinetului de lucru al tarului. Aleksandr facu semn printului Gorceakov sa-l urmeze, apoi patrunse în încăperea care simboliza creierul, imperiului. Abia acum cortegiul se destrama. Personajele desemnate a fi primite în audienta se grupara dupa prietenii sau interese. Spre a-si omorî asteptarea, începura sa sporovaiasca despre tot felul de nimicuri. Chestiunile serioase nu erau discutate în anticamera, unde se aflau întotdeauna urechi indiscrete.

îndata ce se vazu singur cu Gorceakov, tarul îl întreba direct:

— Ce noutati mai- ai în legatura cu conflictul germano-francez?

— Majestate, ieri dupa-amiaza, generalul Le Fio mi-a cerut din nou audienta. Era foarte agitat. Guvernul francez dispune de informatii potrivit carora armata germana este pre-

90

gatita de razboi. Trupele masate la frontiera cu Franta nu asteapta decât ordinul împaratului Wilhelm si al cancelarului Bismarck spre a intra în actiune. Maresalul Mac Mahon solicita sprijinul Majestatii-Voastre în cazul ca Reichul va declansa ostilitatile.

Țarul se aseza la birou.

— Nu-mi pot lua angajamente formale, Gorceakov. Dar voi face tot ce-mi va sta în putinta spre a salva pacea. Sunt convins ca nu va fi nevoie sa scoatem sabia, împaratul Wilhelm, unchiul meu, este un om politic înțelept. Nu se arunca în aventuri nebunesti. Voi profita de viitoarea mea vizita la Berlin spre a-i vorbi cu toata seriozitatea. A sosit timpul ca Bismarck sa primeasca o lectie. Dupa ce a câstigat razboiul din 1870 gratie neutralitatii noastre binevoitoare, a înțeles sa-si plateasca datoria de recunostinta încheind o înțelegere politica strânsa cu Imperiul Austro-Ungar^ marele nostru dusman.

— Recunostinta, Majestate, este o floare rara. Nu creste în gradina cancelarului Bismarck.

împaratul își sprijini coatele de bratele fotoliului.

— N-am sa uit niciodata, Gorceakov, izolarea în care Bis-•marck ne-a lasat intentionat. N-a urmarit decât sa ne forteze mina, spre a ne alinia politicii lui. Am fost nevoiti sa facem concesii. Spre a iesi din izolare, am solicitat alipirea la înțelegerea austro-germana. Cîta satisfactie trebuie sa fi încercat Bismarck dupa ce a constatat ca a reusit sa ne impuna jocul lui. Reintrarea Frantei în concertul marilor puteri ne-ar îngadui sa contracaram planurile cancelarului. Omul acesta tinde sa transforme Germania într-o putere continentală fara rival.

Pe Gorceakov îl bucura rationamentul tarului, caci coincidea cu al lui.

— Arsenalul argumentelor folosite de Germania împotriva Frantei ,a sporit în ultimele patruzeci si opt de ore, Majestate, Bi.srnarck pretinde a sti ca guvernul francez ar fi teaurizat cîteva sute de milioane de franci pentru a-si finanta înarmarea. Realitatea este de-a dreptul comica. Ministerul de Finante al Frantei a hotărît scoaterea din circulatie a bacno-telpr de 20 de franci, foarte uzate, si înlocuirea lor cu altele noi. Bancnotele vechi au fost adunate spre a fi arse.

— Explicatia pare plauzibila. Daca nu ma înșel, suvalov a sosit la Sf. Petersburg.

91

— Da, Majestate. A solicitat un scurt concediu spre a-si rezolva unele treburi de familie.

Țarul își masa ușor degetele mâinii stingi. De la o vreme îi amorteau inexplicabil.

— Sa-l trimiti imediat la Londra! Da-i instructiuni sa ia contact cu lordul Derby'. Sa-i explice pozitia noastra în conflictul germano-francez. Când voi ajunge la Berlin, vreau sa ma bizui pe sprijinul Angliei. Numai asa îl vom pune pe Bis-marek cu botul pe labe. Iar pe Le Fio sa-l anunti ca îl voi primi în audienta mâine dimineata. Țin sa-i linistesc personal temerile. Mi-e foarte simpatic omul asta. stie sa-si poarte uniforma.

v

Ceata descria în jurul felinarelor de pe strada nimburi alburii. Umezeala din atmosfera asternuse pe trotuare un învelis de lac negru, lucios ca si cizmele de Chantilly. Pasii trecatorilor, .aproape invizibili datorita perdelelor de negura, tacaneau mai plin sau mai ascutit, dupa cum încaltamintea era barbateasca sau^ de dama. Pe partea carosabila, mai lucioasa decât trotuarele, treceau în ambele sensuri trasuri mânate cu prudenta de vizitii, caci ceata se întetea. De-a lungul che-iurilor Senei, vizibilitatea scazuse aproape la zero. Atît de groasa se facuse negura, încît capatase consistenta. Oamenii^ prinsi pe strada de întunericul umed tuseau înecati de vata apoasa, neagra, care le patrundea în nari si în gura.

Georg S'tephan Oppert von Blowitz, corespondentul la Paris al gazetei Times — supranumita a sasea mare putere a lumii — se rasuci pe pernele trasurii pentru a-si scoate din buzunarul vestei albe a fracului ceasul Breguet. îi deschise capacul si încerca sa citeasca ora indicata de limbile minuscule, la lumina anemica a unui felinar, a carui aureola aparut timida din 'bezna, se accentua cînd ajunse în dreptul trasurii de piata, apoi se topi în ceata. Atît de palide, de oftii-coase erau aureolele care defilau pe lînga vehiculul tras de cai, încît ziaristul nu izbuti sa desluseasca ora de pe cadran. Fiindca nu era chip sa înfrînga întunericul decât aprinzînd un chibrit, scoase un bat si îl freca de talpa pantofului. Desi gestul fusese energic, chibritul refuza sa se aprinda, caci talpa era umeda.

înciudat, ziaristul repuse ceasul în vesta.

— Mai repede! ordonar vizitiului. Ma faci sa întîrzii!

92

Voia sa .ajunga la Quai d'Orsay înainte de sosirea invitatilor, fiindca avea de gînd sa-si asigure o convorbire de ""cîteva minute cu ministrul Afacerilor Externe. „Daca as fi avut trasura proprie, pîna acum as fi ajuns la destinatie", își zise posomorit. In mai multe rînduri luase hotarîrea de a-si cumpara o trasura —• ilava Domnului, dispunea de suficiente fonduri banesti spre a-si permite luxul — dar de fiecare data amînase punerea în practica a acestui plan, fiindca într-un vehicul de piata putea trece neobservat. Un gazetar cu reputatie trebuie sa vada fara sa fie vazut si sa auda fara sa fie auzit. Altfel nu

se deosebeste de pisicile cu clopotei. Nu avea. nici casa proprie, caci ocupatiile lui îi mînau mai mult pe drumuri. La Paris dispunea de o camera platita cu luna, la hotelul „Meurice”. În acest elegant caravanseraî, avea posibilitatea sa întîlneasca personalitatile cele mai diverse, pripasite de pe mai toate meleagurile lumii. Din mijlocul lor culegea recolta bogata de stiri, fiindca avea talentul unic de a se vîrî pe sub pielea oamenilor fara sa-i supere.

De un singur lucru nu se putea lipsi domnul Blowitz, si anume de o garderoba bogata, indispensabila unui gazetar obligat sa patrunda pretutindeni, în activitatea lui putea fi chemat sa se cufunde în maruntaiele pamîntului sau sa se catare pe acoperisul unei case, sa se strecoare în mijlocul unei multimi rasculate sau sa intre degajat la o receptie diplomatica.

Nici .nevasta nu-si luase, caci ce femeie ar fi acceptat sa: stea singura noapte de noapte si sa-si vada sotul în compania a tct felul de femei, mai ales actrite si balerine de la Operav adevarate comori de informatii cu iz de scandal.

Domnul Blowitz nu avea decît un cîine, un magnific Saint Bernard. în rarele-i momente de expansivitate, îi destainuia multe secrete convins ca nu va fi niciodata tradat.

Viata-i framîntata, împanata cu primejdii si plina de ne- , prevazut, îi procura satisfactii materiale, dar si morale, data-rita puterii pe care o exercita gratie articolelor publicate în Times. Bineînteles, nu-i fusese deloc usor sa ajunga pe aceste-trepte. Scrupulele nu-i înabusera însa niciînd elanul. Poate ca aceasta era cheia succeselor lui.

Ajunse la Quai d'Orsay cu putine minute înaintea sosirii valului de invitati. Fu condus de îndata în cabinetul de lucru al ministrului Decazes, care-l întîmpina cu o simpatie manifesta.

92

— Dragul meu Blowitz, îmi pare rau ca ai întîrziat. Ma pregatisem sa-ti raspund — asa cum ma rugasesi — la întrebările dumitale referitoare la interesele Frantei în Egipt. Ma tem ca astazi n-o sa putem discuta aprofundat acest subiect, din lipsa de timp.

— Excelenta, cer iertare pentru întîrziere. Prudenta excesiva a vizitiului care rh-a adus pîna aici a fost ,de vina.

—• Nu-i nimic, amice. Vom gasi alta zi, în care sa nu ne deranjeze nimeni. Sa revenim la pozitia Frantei fata de Egipt. Eu as defini-o în cîteva cuvinte. Nu urmarim nici un obiectiv susceptibil sa atinga în vreun fel integritatea acestei frumoase tari, interesele ei economice si politice. Cînd am deschis Canalul de Suez, nu am facut-o decît din prietenie pentru poporul egiptean si pentru admirabilul sau conducator, Kedivul Ismail. Evident, încheierea unui nou tratat comercial avantajos în •egala masura Frantei, si Egiptului, dar care sa nu lezeze interesele Angliei, ar fi binevenit. M-ar bucura daca ziarul Times ar sublinia dorinta noastra vie de a pastra relatii cordiale cu Marea Britanic,

chezasie a salvagardarii pacii în aceas-, ta parte a Europei. Da-mi voie, Blowitz, sa te tratez cu un Maraschino vechi de peste douazeci de ani.

Se îndrepta spre un dulap cu bauturi, scoase o sticla cu doua pahare si îsi servi personal oaspetele, cinstire rezervata numai unor personalitati de frunte. Blowitz aprecie gestul ministrului, dar nu se sfii sa reflecteze: „Are mare nevoie de mine Decazes de ma rasfata atîta. Articolul despre Egipt justifica oare amabilitatea lui excesiva?"

Chiar în momentul acela intra în încăpere Lefaure, directorul de cabinet.

— Excelenta, primele trasuri cu invitati au tras la intrare.

— Bine, vin sa-i primesc. Blowitz, ramîi si termina-ti în liniste paharul cu Maraschino. Haidem, Lefaure!

Iesira lasîndu-l pe corespondentul lui Times singur în cabinet. Blowitz sorbi putin Maraschino. Era într-adevar excelent. Se uita în jur. „Cita încredere, sa ma lase singur!" reflecta. Privirile se plimbara asupra tabloului în ulei al maresalului Mac Mahon, portret oficial, fara nimic remarcabil, asupra bibliotecii cu carti multe, superb legate, asupra hîrtii-lor de pe masa de lucru. Se afla acolo o mapa cu cîteva documente aduse desigur la semnat, precum si un dosar voluminos, într-o camasa verde. Curiozitatea lui Blowitz se trezi "brusc. Un bun corespondent de presa nu pierde asemenea oca-

94

zii. Se uita banuitor spre usa, iar dupa ce îsi lua inima în dinti, se ridica de pe scaun si se apropie de birou, îsi arunca privirile asupra etichetei de pe dosar, scrisa cu litere mari: „Litigiul germano-francez". Deasupra, în coltul din dreapta, o stampila: „Strict secret".

, Infruntînd orice risc, gazetarul deschise dosarul. Se aflau acolo, în copie, rapoarte ale ambasadiorilor francezi, note verbale asupra unor discutii purtate de acestia cu diversi oameni politici si ambasadiori straini, apoi un numar impresionant de rapoarte semnate de ofiteri din Biroul 2 si din Serviciul secret francez. O comoara nepretuita pentru un ziarist. Fara sa sovaie, scoase din buzunar un carnet si începu sa-si ia note stenografice, tragînd în acelasi timp cu urechea spre usa, pentru a nu fi surprins violînd secrete de Stat. Desi opera repede, se scurse totusi oarecare timp pîna ce îsi arunca ochii asupra tuturor pieselor. Munca lui era usurata fiindca pasajele importante erau subliniate cu rosu. Despuiaze dosarul de tot ce era mai interesant, cînd auzi de dincolo de usa pasi apropiindu-se. în cîteva clipe închise dosarul, vârî carnetul în buzunar, deserta un sfert din sticla de Maraschino într-un vas cu flori, apoi se instala pe scaunul sau, tinînd paharul în mîna.

Lefaure intra zîmbind amabil.

— V-am lasat singur atîta vreme... Va rog sa ma iertati!" Furat de îndatoririle oficiale, am uitat pur si simplu de dumneavoastra. -

— Nu-i nimic, zîmbi Blowitz. Am avut o companie placuta, adauga arătînd sticla de Maraschino.

— Doriti sa va însoțesc în sala de receptii? Aproape toti invitatii au sosit.

Blowitz se ridica încet de pe scaun, afectînd o oboseala truca.

— Numai ca m-a cam ametit bautura! Ma tem ca am depasit masura, nu-i asa?

— Deloc, Monsieur Blowitz. Cîteva pahare de Maraschino* sunt cel mai bun leac împotriva bolilor. JST-ati auzit?

Cînd ajunsera în saloanele pline cu invitatii, Blowitz se afla într-o avansata stare euforica, provocata de informatiile-culese. Va scrie pentru Times un articol epocal, care va* aprinde Europa. I se va reprosa poate de catre autoritatile franceze divulgarea unor informatii cu caracter strict secret. Posibil» dar nu probabil. Blowitz era sigur ca Decazes nu-l lasase în-tîmplator singur. Daca i se vor cere de catre mai-marii de

la Times explicatii asupra provenientei informatiilor, nu-l va putea desemna pe Decazes. Va fi laudat si i se va acorda o foarte importanta gratificatie pentru ca s-a descurcat cum nu se poate mai bine. Germanii vor iesi însa rau opariti din toata afacerea asta. Ei si? Se nascuse în Boemia, dar pe parcurs obtinuse naturalizarea franceza. Aceasta îl punea la adapost de multe inconveniente.

Un lacheu i- se înfatasa cu trei rînduri de cupe cu sampanie, aliniate pe o tava ca soldatii în front. Lua o cupa, își muie buzele, apoi, rotind între degete tija piciorului de cristal, începu sa se plimbe printre oaspeti. Adulmeca stiri de senzatie asa cum cîinii dresati adulmeca vînatul. Statu de vorba cu diverse personaje, eminenti oameni politici, diplomati cu renume, aristocrati coborîtori din cruciati, care n-ar fi catadicsit sa-l întretina daca nu s-ar fi gîndit ca plebeul Georg Blo\yitz avea puterea sa le faca publicitate în Times. Domnul Blowitz își agatase de la sine putere particula nobiliara. Daca i s-ar fi facut aluzii rautacioase asupra originii sale, ar fi pa.spuns ca unul dintre maresalii lui Napoleon — proaspat ridicat la rangul de duce — Cînd niste nobili autentici întrebaseră cu subtila ironie, cîte generatii de stramosi cu sînge albastru avea în urma: „Messteurs, c'est moi l'ancetre"!

Printre oaspetii lui Decazes se afla si printul Hohenlohe, ambasadorul Reichului german. Diplomatul, cunoscînd pana veninoasa a corespondentului lui Times, își zise ca este înțelept sa si-l faca prieten. Cu princiara amabilitate, se apropie de Blowitz si, dupa o deslînata conversatie asupra timpului, •ataca pe ocolite chestiunea conflictului franco-german. Dupa ce recapitula argumentele invocate de presa de dincolo de Tlin, îl lasa sa înțeleaga ca un articol în Times favorabil tezei germane ar fi regal rasplatit. Blowitz se arata receptiv. De--clara ca era tentat sa scrie un articol menit sa risipeasca -neîn-telegerile dintre cele doua state, în lumina teoriei lui Hohenlohe. Raspunsul era oarecum alambicat, dar printul, deprins •cu limbajul reticent al diplomatilor, nu insista sa ceara precizari.

. înapoiat la hotelul sau, Blowitz se puse pe lucru, în mai puțin de trei ore — era foarte inspirat — asternu pe hîrtie un articol fulminant, utilizînd din plin notele extrase din dosarul lui Decazes. Apoi se culca, multumit ca facuse o treaba buna. Patruzeci și opt de ore după expedierea materialului la Londra, Blowitz primi o scrisoare semnată de redactorul-șef al paginii de politica externă. „Articolul dumitale, dragă

•96

Mister Blowitz, este dinamita curată, îl vom publica, dar mai întîi comitetul de redacție ține să verifice anumite date furnizate de dumneata, evident prin sondaj, și în limita posibilului."

încîntat de răspunsul primit, Blowitz, porni în turneu nocturn prin restaurantele, cafenelele și tripourile pariziene, în cotidiană lui goană după informații. Se afla într-un bar deocheat din Montmartre, cu o clientelă foarte amestecată. Rezemat de teșghea, aștepta să fie servit cu un pahar de drambuie, Cînd un om hirsut, cu mutră de vagabond, se așeza în stînga lui și îi făcu amical semn cu cotul.

— Ce întîmplare norocoasă, scumpul meu Blowitz! Dumnezeu mi te-a scos în cale! Sper că ai să mă tratezi cu un absint.

Blowitz îl privi plictisit.

—• întîmplare? Spune mai bine că m-ai căutat cu limba scoasă prin toate localurile. Ce mai vrei?

Vagabondul clatina din cap în semn de reproș.

— Se vede că te-ai ajuns, dragă Georg. Nu te mai uita la vechii tăi colegi ajunși la ananghie.

Blowitz replica ironic:

— Sunt eu de vină dacă n-ai fost în stare să-ți păstrezi rubrica despre cîinii striviți de vehicule și despre pisicile premiate la concursuri?

— Iti bati joc de mine, Georg! Nu-i frumos!

— Lasa povestile! Vrei iarăși bani?

— Cît ești de brutal, amice!. . . în sfîrșit, dacă vrei să scapi de compania mea, f a-te încoa cu o mie de franci!

Blowitz își încreți sprîncenele.

— O mie de franci? Ai înnebunit, Jacob! Ultima dată ți-am dat cinci sute. și a

fost vorba ca n-ai sa ma mai superi cu prezenta ta urît mirositoare. Când te-ai spalat ultima cara?

Zîmbetul hirsutului semana a rînjete-

— Încerci sa ma intimidezi, Blowitz, dar n-ai sa reusesti, în Ioc sa-mi fii recunoscator ca ascund justitiei fapte care ar putea sa te coste libertatea, ma repezi ca pe un cîine. ..

Țt-tt-tt!

— Daca ai fi fost în stare sa ma bagi la apa, Jacob, de mult ai fi facut-o. Dar ti-au lipsit probele. *

— Uiti -un singur lucru, scumpul meu', Georg! Ai dusmani cu ghiotura. Te-ai gîndit ce-ar zice ei daca ar 'afla ca la Mar-

.silia, acum vreo douazeci de ani, ai aruncat dintr-o barca pe sotul amantei tale si ca i-ai mai dat si cu lopata în cap, ca sa-l

7 — Uragan asupra Europei

97

termini mai repede? Ca ulterior ai trait cu vaduva, si ca i-ai dat si ei cu piciorul, dupa ce i-ai papat toti banii mosteniti de la sot?

Blowitz se simti ispitit sa-l pocneasca în falca, dar se abtinu.

- Esti comic, Jacob! Te informez ca pretinsa crima a fost anchetata de autoritati, dar -ca în urma cercetarilor am fost scos din cauza!

- Te-au scos basma curata fiindca martorul tau principal a fost vaduva.

— Ei da! si ce-i cu asta? Concluzia autoritatilor a fost categorica: nenorocitul a cazut din barca fiindca era beat mort. Iar lopata i-am întins-o ca sa se agate de ea. Nu m-am aruncat în apa sa-l salvez fiindca nu stiu sa înot. O pereche aflata într-o alta barca a confirmat spusele mele.

— Faptele s-au petrecut pe înserat, Blowitz. Declaratiile lor n-au fost chiar atît de favorabile tie. Nu te-am înfundat fiindca ai beneficiat de îndoielile lor. A intervenit însa un fapt care rastoarna situatia. Vaduva parasita de tine mi-a dat o declaratie. Ei da, femeia recunoaste ca i-ai ucis barbatul.

Blowitz simti un fior, dar nu lasa sa i se citeasca pe fata tulburarea.

— Bluf f, Jacob! Bluf f!

— Daca nu ma crezi, iata o copie.

Scoase din buzunarul hainei murdare si roase o bucata de hîrtie si i-o înmîna. Blowitz își arunca privirile asupra rîn-durilor scrise cu un creion. Semnata declaratiei afirma ca amantul ei, Georg Blowitz, îi ucisese cu buna-stiinta sotul. Ascunsese pîna acum adevarul fiindca se temuse sa nu fie socotita complice. Dar mustrarile de constiinta nu-i mai îngaduiau sa taca.

Rîzînd verde, Blowitz îi restitui hîrtia.

— Inventii, Jacob! Inventii ieftine! Daca o mostra constiinta de ce nu s-a dus direct la procuror?

•— Fiindca nu avea curaj. Eu am avut grija sa-i explic ca se va bucura de circumstante atenuante si ca va obtine o pedeapsa cu suspendare.

— Legea Beranger nu se aplica la crime, Jacob!

— Fosta ta amanta nu stie acest lucru. Daca-mi dai banii, o reduc la tacere.

— O suprimi?

— Asta nu! Dar am mijloacele mele infailibile. Daca nu ma crezi, asteapta rezultatul anchetei care se va redeschide!

98

Blowitz nu punea temei pe afirmatiile lui Jacob. Dar daca spusele lui erau adevarate?

— Ascuta, Jacob! Daca ti-as da mia de franci, nu de frica, ci din rnila pentru situatia ta mizerabila, mi-ai cere mai tîrziu iarasi ,bani. Daca pretinzi ca detii originalul. . .

— Sigur ca îl detin!

— Adu-mi-l si îți dau banii.

— La ce ti-ar folosi, Georg? Femeia ar putea semna o noua declaratie!

— Mi-ar dovedi ca nu m-ai mintit! Vagabondul reflecta cîteva clipe.

— Bine! Facem schimbul! îți dau declaratia în original, tu îmi dai o mie de franci, în regula?

— în regula.

— Cînd facem operatia? în noaptea asta?

— Nu am asupra mea o mie de franci. Trebuie sa-i scot mîine dimineata de la Banca. Ne putem întîlni mîine seara.

— Unde?

— Prefer un loc retras, Jacob. Sa fim feriti de indiscreti.

— De acord. Ți-ar conveni în Charenton? Lînga ecluza?

— De ce nu?

— Acum îmi'platesti un absint?

— Baiete, un absint pentru domnul! ordona Blowitz, apoi facu plata.

— N-ai fixat ora, Georg! :— La noua seara e bine?

Vagabondul rîse, aratîndu-si golurile dintre dintii mîncati de carii.

— Foarte bine! Dar sa nu-ti treaca prin tigva ca ai putea sa-mi închizi gura gaurindu-mi pielea cu vreun pumnal! Voi lasa unui tert o declaratie scrisa, în plic sigilat, asupra întîl-nirii noastre. Daca mi se întîmpla ceva. . .

— Esti ridicol, Jacob! Nu-ti imaginezi ca are sa ma denunte vaduva?

Rîse sarcastic, spre 'a demonstra fostului sau coleg ca nu avea nici o încredere în asertiunile sale.

— Pe mîine seara, Jacob! Vagabondul îsi duse mîna la palarie.

Cînd se vazu în strada, Blowitz ofta adînc. Se afte într-o

l situatie delicata. Poate ca Jacob nu mintea, în caz ca va re-

r cunoaste în josul declaratiei semnatura fostei sale amante, va

trebui sa-i supprime pe amîndoi. Exact ca într-un roman de

| Eugene Sue. încerca sa ia lucrurile în rîs, dar rîsul îi suna

99.

fals. O femeie parasita e în stare de orice nazdravanie. Moartea bietului sot încornorat se datora unui simplu accident, ce-i drept, ajutat putin de amantul nevastei. Refuza totusi sa creada ca femeia era atît de lipsita de înțelepciune încît sa-si puna singura streangul de gît numai ca sa-l traga pe fostul amant dupa ea. Blowitz înjura furios. Tocmai acum,

cînd își crease o situație de invidiat, Cînd era pe punctul de' a da o lovitură de mari proporții în presa, îi cadea pe .cap caramida asta!

Pîna a doua zi, spre seara,- nu-si găsi astîmparul. Abia după apusul soarelui se mai liniști. Iminenta pericolului îl ajuta sa-si stapîneasca emoția. Trecuse prin momente si mai grele dar fusese întotdeauna plin de resurse si știuse sa iasă de fiecare dată cu fata curată.

Înainte de a pleca la întîlnire, își lua pistolul, îl vîrî în buzunarul de jos al hainei, sa-l aiba la îndemîna. Era hotărît sa nu se dea legat de mîna nimanui. Acolo, în Charenton, era un loc singuratic, unde zgomotul unui foc de revolver s-ar pierde în noapte. Oricum, pe omul asta sinistru trebuia sa-l lichideze. Devenise foarte supărat.

Blowitz parasi hotelul la opt si un sfert. O trasura de piață îl lasa în fata gării Lyon. De acolo pleca pe jos spre ecluza din Charenton. Era o noapte adîncă, fara luna. Felinarele luminau slab strazile marginite cu case urîte si strîmbe. Strabatu un loc viran. Dinspre Sena batea un vînt rece, adu-cînd miros caracteristic de apa.

Cînd ajunse la ecluza, îl găsi pe Jacob așteptînd pe marginea canalului Saint-Maurice. Nu-i vedea chipul, dar îi deslusea silueta decupată pe fundalul unui zid luminat slab de un felinar anemic.

' — Ai adus banii, Blowitz, dragule? auzi rîsetul batjocoritor al fostului coleg.

.

— I-am adus. Dar tu ai adus originalul?

— Este asupra mea. Vino sa-l vezi!

Blowitz scoase încet pistolul din buzunar. Deodata auzi un fluierat scurt. În jurul lui se dezlantui în noapte o avalanșă de zgomote. Ropot de pasi, porunci scurte, apoi cîteva detunaturi de arma însoțite de scurte scînteieri care întepara fugitiv întunericul. Blowitz înregistra suieratul unor gloante si se arunca la pămînt. Auzi iarasi zgomot de pasi, înjurături si icneli. Ridica încet capul, dar nu mai zari silueta lui Jacob. De undeva,, dinapoia lui, îi ajunse la ureche un glas cultivat:

100

— Domnule Blowitz, puteti sa va ridicati. Sunteti în afara de orice pericol!

Gazetarul întoarse • capul într-acolo. În apropierea lui se afla un barbat într-un pardesiul lung, a carui silueta se detasa pe fundalul luminitelor unor case îndepărtate.

Blowitz se ridica uluit.

— Cine sunteți dumneavoastră? Ce s-a întâmplat? * i Barbatul cu pardesiu îi întinse mîna, ajutîndu-l să se ridice

de jos. Blowitz vîrî pistolul în buzunar, apoi. își scutura de țarina haina și pantalonii.

— Sunt capitanul Delarue, domnule Blowitz. Ați fost atras aici de fostul dumneavoastră coleg, Jacob, spre a fi rapit și transportat în Germania. Da, da, Jacob a fost recrutat de mai multă vreme de serviciul secret german. Germanii fuseseră informați că în ziarul Times va apărea în curînd un articol semnat de dumneavoastră, foarte dezavantajos pentru Reich. După rapirea dumneavoastră, urmau să vă supună unor presiuni care nu excludeau violența, spre a vă determina să cereți telegrafic Londrei retragerea articolului. Spre norocul dumneavoastră, am prins de veste printr-o întîmplare. Timpul scurt l-a silit pe seful care a dirijat din umbră operația să comunice prin telegraf ordinele sale agenților desemnați să vă rapească. Evident, s-a folosit un limbaj acoperit, pe care însă l-am descifrafrusor.

Blowitz avea senzația că visează.

— știati că în ajun am avut o întîlnire cu Jacob?

— Desigur! Doi agenți ai noștri v-au urmarit pas cu pas, începînd din noaptea în care ați fost primit de domnul Deca-zes, Unul dintre ei avea misiunea să urmărească toate convorbirile dumneavoastră purtate în public cu diferite persoane. Este expert în citirea cuvintelor după mișcarea buzelor.

— știți și ce mi-a spus Jacob aseară, la bar?

— Desigur. Un santaj ordinar. Declarația cu care v-a amenințat nu există. Acum vă puteți întoarce fără grija la hotelul dumneavoastră, domnule Blowitz. Sunteți bine pazit. Bună seara!

Cînd împlinise 80 de ani, Anton Vulturescu se închisese ; în casa, interzicînd pîna și slugilor să patrundă în camera lui. După ce trăsese perdelele și acoperise cu valuri oglinzile, ca să nu-și mai vadă imaginea decrepita în apele de sticlă, plîn-

101

sese cu lacrimi amare. În adolescența, în tinerețe, la vîrsta maturității și chiar mai tîrziu, cînd tîmplele i se albisera, fusese un barbat frumos, falnic, fermecător, după care femeile întorceau capul, cele tinere admirativ și cu gînduri pacatoase, cele vîrstnice nostalgice și cîteodata cu nemîrturisită jale. În dulapuri ținea teancuri de scrisori legate cu panglici de matase, 'care traduceau în slova iubirea patimasa a fiicelor Evei, foarte numeroase dealtfel, cazute la picioarele lui.

În favoarea lui Anton Vulturescu pleda discreția sa, care nu se dezmințise în nici o ocazie. Dacă ar fi vorbit deopotrivă cu acei barbati infatuați, oricînd gata să-și glorifice-

succesele feminine, numeroase familii s-ar fi destramat, multi soti ar fi avut penibila surpriza sa constate cât de ramuroase le erau podoabele cornoase, multi parinti ar fi aflat ca virginalile lor odrasle aveau experienta de alcov,, multi logodnici si-ar *fi pierdut iluziile asupra puritatii viitoarelor sotii.

Anton Vulturescu fusese de doua ori casatorit, întâia oara cu Isabelle de Gandale, fiica unui ambasador francez, si a doua oara cu o baroneasa austriaca. Charlotte von Hendricks. A-mîndoua îl divinizaseră. Dîndu-si seama ca nu le statea în putere sa-l monopolizeze, îi acceptaseră cu resemnare aventurile sentimentale. Fiica ambasadorului murise tînara, într-un accident de vîntoare — la un obstacol cazuse de pe cal, sfîsiindu-si pîntecele într-o buturuga colturoasa care-i strapunsese ficatul si baza plămînului drept. Baroneasa se intoxicase cu stridii la Monte Carlo si îsi încheiase existenta într-o camera de hotel, în vreme ce Anton — care nu-si daduse seama de gravitatea starii sotiei•-- - pierdea la trente et quarante un milion de franci.

De atunci Anton nu se recasatorise, fiind satul sa mai poarte doliu. Nu voise sa aiba copii, spre a nu-si complica existenta. Fiindca nu avea pe nimeni care sa-i îngradeasca libertatea, colinda Europa, poposind de preferinta în localitatile renumite pentru cazinourile cu jocuri de noroc pe sume uriase.

În felul lui era un generos. Artistii plastici si actorii cu buzunarele mai mult 'goale, studentii saraci, publicistii la început de cariera, poetii si romancierii în pana de editori stiau ca pot obtine oricînd de la Anton ajutoare banesti. Multi dintre românii refugiatii în strainatate dupa esecul revolutiei din 1848 primiseră din partea lui subventii grase. Nu se pricepea la politica, dar aceasta nu însemna ca era lipsit de patriotism. Daca în lunga-i viata cheltuise enorm, nu cunoscuse niciodata

102

saracia. Caii lui cîstigaseră la curse premii importante, iar la cazinourile din Monte Carlo si Spa, Baden-Baden si Brighton sparsese în cîteva rînduri banca. Dupa celelalte toate, dome-niile-i întinse de pe valea Dunarii îi furnizau mari venituri, pe care nu reusea sa le epuizeze în ciuda cheltuielilor lui extravagante. Se spunea ca este atît de norocos, încît la vederea sa ghinionul fuge înspaimîntat.

si' bolile se fereau din calea lui. Desi ignorase cumpatarea, nu suferise nici de rinichi, nici de ficat, nici de stomac, nici de inima si nici de acele crize de guta, atît de comune contemporanilor sai cazuti în pacatul lacomiei.

Un singur dusman avea Anton. Un dusman de care nu-si daduse seama decît odata cu înscrierea la raboj a celui de-al saptelea deceniu de existenta: batrînetea. într-adevar, iuresul anilor nu-i uzase organismul, dar ridicase treptat în jurul lui o bariera îngrozitoare: izolarea, într-un fel, izolarea a-ceasta îi fusese impusa de însusi felul sau de viata. Fiindca se simtea înca tînar — era în stare sa calareasca ore întregi, sa danseze, sa faca dragoste — cauta numai compania oamenilor tineri. Dar acestia nu se mai simteau bine în prezenta lui. Atît de socati erau de pretentia septuagenarului de a se

învîrți în mijlocul lor, încît îl evitau, iar dacă aveau tupeu, îl luau peste picior, făcîndu-l să sufere în taină, să-și blesteme vîrsta care-l împingea inexorabil în rîndul fosilelor vii. Sosise în sfîrșit momentul cînd își daduse seama că va trebui să renunțe la o lume care nu mai era a lui. Cautase timid, cu nemarturisita, repulsie, tovarășia bătrînilor. Dar maniile, artagul, vaicarelile lor, manifestări ale unei sclerozări lente și ireversibile, îl îngrozisera. Se înapoiase la tineri, dispus să le accepte capriciile, să le treacă eventual cu vederea lipsa de politete, de înțelegere. Oferise petreceri în superbul lui palat din București. Calitatea invitatilor lui scăzuse treptat, pînă cînd se trezise în mijlocul unei sleahte interlope. Aventurieri și înși dubioși se înfruptau pe saturate la banchetele-i servite de lachei cu peruci pudrate, apoi rîdeau pe seama lui. Majordomului trebuia să-i umble privirile peste tot, pentru ca oaspetii să nu strecoare prin buzunare tăcîmuri de argint ori bibelouri de pret. O încaierare încinsa între niste musafiri ametiti de bautură, care se dovediseră pînă la urmă a fi n*ste simpli macelari, îl determinase să pună capăt jalnicelor manifestări mondene.

Dacă se ducea la cîte un club să joace cărți, crupierii și patronii îl acceptau cu teama, căci se așteptau să-l vada din

103

clipa în clipa cazînd cu capul pe masă, răpus de vreun atac de cord sau de vreo congestie cerebrală. Dacă schita un gest de curtenie față de cîte o femeie tînără și frumoasă, i se răspundea cu umilitoare îngaduinta ori cu ironii. Glumele-i abia dacă trezeau zîmbete reținute, aproape compatimitoare.

El, .Anton Vulturescu, ajunsese să cumpere cu bani grei cîte o noapte de dragoste, consumată adeseori în sterile încercări de a-și dovedi barbatia. Complexat de bătrînetea cramponată de el ca un cancer, avea impresia că toți oamenii făceau haz pe seama decreștinării lui fizice. Renunțase treptat la ultimele și tristele lui plăceri.

Singurătatea îl învaluisă pînă la urmă într-un lintoliu, des-partindu-l parca de lumea celor vii. Îi copleșise disperarea. Era înșetăt de o companie umană. Nu avea nici ieftină consolare de a fi vizitat de rude sarace, dornice a-i capta bunăvoința fiindcă îi jînduiau averea și așteptau să-l mostenească. Nepotii săi erau atît de bogați, încît nu le pasa de banii lui. Cei mai mulți oameni din generația sa muriseră. Ajunsese să se socotească o biată umbră ratacitoare prin încaperile goale ale palatului transformat în cavou.

Îl încoltise gîndul sinuciderii. Alesese chiar din splendidă lui colecție de arme un pistol englezesc, în ultimul moment îl parasisă curajul. Aruncase arma și își plînsese cu hohote nenorocirea.

Ziua aniversării celor optzeci și unu de ani avea să-i schimbe, paradoxal, viața, în preajma prînzului, auzul lui prinse un zgomot familiar odinioară. Scîrșnetul pietrisului din curte sub roțile unei trasuri care opri în dreptul intrării principale. Inima lui Anton începu să bata tare. De mult nu mai aștepta vizite. Nici frații săi mai tineri, rămași încă în viață, nu-i mai calcasera pragul.

Fu ispitit sa treaca la fereastra, sa dea la o parte draperia de catifea si sa arunce o privire asupra trasurii, dar nu avu curajul. O noua deziluzie l-ar ucide. Peste cîtva timp rasunara pasi pe podeaua de marmura din anticamera. O bataie usoara în usa.

— Pofteste! gîfii Anton Vulturescu.

Majordomul intra domol în încăpere, atît de întunecata încît îi trebuira cîteva clipe spre a se familiariza, dupa lumina puternica de afara, întrezari silueta stapînului ghemuita într-un fotoliu.

— Domnisoara Louise von Falkenberg, în trecere prin România, • solicita îngaduinta de a va saluta, domnule.

104

, — Ci-cine? se bîlbîi batrînul.

Majordomul repeta numeie vizitatoarei. Antop se ridica febril din fotoliu.

— Nu pot sa o primesc asa! Trebuie sa ma schimb! Pof-teste-o în salonul verde! Roag-o sa ma astepte putin!

Adauga cu teama:

— Domnisoara von Falkenberg trebuie sa fie una din a-cele fete batrîne si acre, îmbracate în negru, care dau lectii de pian

- Nu, domnule. Domnisoara este foarte tînara si îmbracata dupa cît mi-am dat seama, cu mult bun-gust.

— Bine, vin imediat!

Ajutat de valetul sau personal, Anton îsi puse un costum de dimineata, gris-perle, comandat la Londra, pe Saville Row. Coborî apoi scara care duce la parter „Cauta poate pe altcineva", îsi spunea cu frica, în vreme ce calca atent treapta dupa treapta, sprijininindu-se de balustrada. Desi se tinea drept si avea o silueta de tînar, picioarele refuzau sa-l mai ajute ca altadata.

Cînd intra în salonul verde si vazu fata aceea ametitor de tînara si de frumoasa - - la cei 80 de ani.ai lui proportiile vîrstelor capatau alte valori — simti ca începe sa-i fiarba sîngele în vine. „Ei, drace, gîndi înviorat, am sa încep sa nechez ca un cal de cavalerie stîmit de mirosul prafului de pusca!"

Vizitatoarea se ridica de pe scaun si îl întîmpina surîzînd familiar.

Anton îi lua mîna si i-o saruta.

— Oncle Anton, sunt nepoata dumitale! Batrînului îi scînteiera ochii.

— Nepoata mea? Iata o veste grozava!

— Mama mea este sora fostei dumitale sotii, baroneasa von Hendricks.

Lui Anton i se umezira ochii. Mult îl mai iubise Charlotte! Iar acum, dupa moarte, îi facea o bucurie necuprinsa trimi-tîndu-i acest sol al tineretii.

— Cu ce ocazie pe aici, Louise?

• Tata a murit de curînd lasîndu-mi o mostenira.. . complicata. Era actionar la societatea lui Strussberg si se mai o-cupa cu importul de grîne. De pe urma lui m-am ales cu o serie de creante ramase neachitate. Acum încerc sa le recuperez.

105

Nu e o treaba pentru o fata tlnara si frumoasa ca dumneata, Louise. De ce nu ti-ai angajat un avocat ori un procu-rist?

— Nu stau chiar atît de bine cu banii. si cum am datornici si aici în România, m-am gîndit sa-ti fac si dumitale o vizita.

—• si ai de gînd sa stai mult timp la Bucuresti?

— Doua saptamîni sau poate mai mult. în functie de valorificarea -creantelor. Afla, oncle Anton, ca sunt une femme de tete, care stie sa-si apere drepturile.

— Acum unde locuiesti?

— La Hotel de France. O camera nu prea buna, dar îndeajuns pentru ce-mi trebuie mie. Cred ca va trebui sa fac un drum si la Constantinopole. si acolo am datornici.

Anton se încrunta revoltat.

- Este inadmisibil ca nepoata mea sa locuiasca la hotel Aici ai. la dispozitie cincizeci de camere. si relua insistînd: Cît timp ai sa ramîi la Bucuresti, iti ofer gazduire. Nu, nu, nu! Nu accept sa ma refuzi! Dumneata îmi faci mie o favoare, Louise. Ma simt atît de singur în casa asta mare, încît prezenta dumitale va fi pentru mine o mana cereasca. Trimit imediat pe cineva la hotel sa-ti aduca bagajele.

Rîzînd cu familiaritate cuceritoare, Louise replica vesel: —• Fie, oncle Anton! Accept cu placere invitatia dumitale! Zîmbi sagalnic: Dar ce va spune lumea cînd va auzi ca locuiesc în casa unui holtei cu reputatia dumitale? Lasa, lasa, mama mi-a povestit despre dumneata lucruri care m-au facut sa roses!

— Pacatele tineretii, Louise! Acum m-am cumintit. La vârsta mea, e si firesc! adauga cu falsa modestie.

— Femeile cochete si barbatii cuceritori nu îmbatrînesc niciodata. Batrînetea nu este decît un amestec de neglijenta, de resemnare, de renuntare la tot ce e placut în viata. La optzeci de ani, Tizian a pictat cele mai frumoase tablouri. Daca ciuma nu i-ar. fi încheiat existenta, vârsta înaintata nu ar fi avut asupra lui nici un efect.

Batrînul își bomba pieptul.

— Louise, argumentele tale sunt nu numai convingatoare, dar si miraculoase. Au început sa ma regenereze.

Rîsetul ei rasuna ca un clopotel.

— Sa nu redevii chiar atît de tînar, oncle Anton, încît sa alimentezi clevetirile. Reputatia mea ar avea de suferit.

106

Tonul ei glumet si atît de prietenos îi încalzi sufletul. Regasi placerea de a trai de odinioara.

Bagajele Louisei von Falkenberg fura instalate în cea mai frumoasa camera din suita rezervata oaspetilor. Servitorimea — deprinsa' în ultimii ani sa lîncezeasca — se vazua antrenata într-o activitate febrila. Din ordinul stapînului casei, saloanele, care nu mai fusesera deschise de foarte multa vreme, fura dereticate, tacîmurile de argint si serviciile de masa — facute luna, trasurile lustruite si scoase din remizele unde îe acoperisera pîna atunci pînzele de paianjeni, caii tesalati si pusi sa faca miscare prin curte în previziunea unor lungi plimbări.

Le tout Bucarest — în special grupul barbatilor amatori de femei frumoase — intra în ebulitiune.

în palatul lui Anton Vulturescu de pe Calea Victoriei se trezise frumoasa din padurea adormita. Reputatia Louisei capata în curînd proportii de legenda. Dar cînd fu vazuta în trasura, la sosea, avînd în stînga pe batrînul ei unchi, temperatura gentry-ului bucurestean cunoscu un salt spectaculos.

Cartile de vizita cu coltul întors începura sa umple cupele de argint din vestibulul casei Vulturescu. Printr-o rafinata regie, menita sa sporeasca si mai mult curiozitatea bucureste-nilor, batrînul, atît de ignorat pîna 'atunci, replica la subtilul interes care i se arata, absentînd din locuinta lui. Aparitia sa prin restaurante, teatre, cabarete, avînd la brat pe Louise von Falkenberg, provoca agitatie, exclamatii admirative, ca pe vremuri.

— Pe femeia aceasta divina are de gînd sa o pastreze numai pentru el? exclamau

deopotriva de înfierbântati si tinerii si maturii. Sa i-o furam! Nu-i drept ca un bătrîn neputincios sa se bucure singur si incomplet de o comoara destinata prin însasi existenta ei sa fie accesibila tuturor amatorilor de frumos. E tot atît de absurd sa tii încuiata într-o camera o pînza de Rafael! Operele de arta trebuie sa fie admirate de toata lumea.

Într-o zi de aprilie se întîrîpla însa un eveniment uluitor. Cîteva sute de persoane din high-life-ul bucurestean primira invitatii pentru un bal oferit de Anton Vulturescu 'în cinstea nepoatei sale, contesa Louise von Falkenberg. În sfîrsit, bătrînul catadicsea sa ridice cortina lasata între încîntatoarea austriaca si potentialii ei curtezani, în seara sorocita petrecerii, sirul de trasuri si cupeuri care aduceau oaspeti si îi des-

107

carcau în îata intrarii casei Vulturescu avea o lungime de peste, un kilometru. Anton exulta. Gratie Louisei redevenise un personaj la moda. Era oarecum contrariat fiindca rudele lui se abtinusera sa raspunda la invitatii, dar. îl consola marele succes al balului. Ofiteri, magistrati, mosieri, oameni de arta si de litere, politicieni, multi straini, printre care si cîtiva consuli, populau saloanele si galeriile decorate cu ghirlande de flori. Elementul feminin era în minoritate. Barbatii preferasera — pe cît le fusese posibil — sa vina singuri.

Louise era uluitoare. Prin simpla ei prezenta electriza lumea. Barbatii faceau în juru-i un cerc compact, frematator. Avea talentul si maiestria de a nu se lasa acaparata de nimeni. Raspundea spiritual .la complimente, schimba cîte un cuvînt sau doua cu' fiecare admirator, accepta zîmbind omagiile si aprindea simturile cu privirile ei usor ironice, care, fara sa promita nimic, îngaduiau sperante.

Anton era fericit. Louise nu pierdea ocazia sa-i surîda, sa-i faca discrete semne cu evantaiul, sa-i acorde un interes- vizibil, spre gelozia tinerilor înfierbântati ca niste armasari.

Sa rmai fi fost cîteva ceasuri pîna la miezul noptii, Cînd dinspre strada rabufnira strigate, vociferari, urale, huiduieli, fcooperind pîna si sonoritatile orchestrei. Curiosi, oaspetii dadura navala la ferestre. Prin fata grilajului de fier al curtii defila'o coloana do civili, agitind torte si pancarte cu diverse inscriptii pro liberale si anticonservatoare. între oamenii în-. siruiti pe trotuar si manifestanti se iscau ciocniri verbale. Caii de la trasurile stationate d'e-a lungul strazii se agitau speriasi, necherrînd, fornaind, spre necazul vizitiilor care abia reuseau'sa-i struneasca.

— Ce se întîmpla? întreba Louise nedumerita. Rascoala?

— Nu, domnisoara von Falkenberg, replica un tînar barbos, care își agita bratul salutînd multimea luminata de flacarile tortelor. Ne aflam în alegeri. Patimile politice s-au dezlantuie. Sîntem latini si sîngeie nostru se înfierbînta repede.

— Am observat, -zîmbi Louise cu dublu înteles. Coloana se scurse si strada se

cufunda iarasi în liniste. Baiu] se reanima cu si mai mare exuberanta. Abia în zori ofiterii își luara cu regret ramas bun de la amfitrion si de la nepoata acestuia. Trebuiau sa se duca direct spre cazarmi, unde-i astepta programul de instructie militara. Apoi se retrasera magistratii, fiindca judecatoriile si tribunalele aveau sa-si deschida ceva mai târziu portile. Plecara si profesorii si înaltii functionari din ministere. Cei din urma ramasera oa-

108

menii de arta si tinerii mosieri, care nu aveau obligatii de serviciu, în saloanele de la parter, rezervate jocurilor de noroc, se aprinsesera batalii epice, cu fisicuri de jetoane si cu evantaie de carti de joc în loc de sabii, pusti si pistoale.

Sleit de puteri, dar fericit, Anton se îndrepta spre camera sa de culcare numai dupa ce se asigura ca Louise îl precedase, retragându-se în apartamentul ei.

Jocul de carti se sparse abia în preajma orei prînzului.

Gazeta mondena Journal de Bucarest, dirijata de Ulysse de Marcillac, publica în ziua urmatoare un lung si ditirambic •articol Claymoor — cronicarul lumii elegante — ridica în nori „magnificul bal oferit de domnul Anton Vulturescu, nemuritorul arbitru al elegantei, în onoarea nepoatei sale, contesa Louise von Falkenberg, fermecatoarea reprezentanta a tarii valsului, care într-o singura noapte a cucerit Bucurestiul".

La sediul central al partidului conservator din Bucuresti domnea mare agitatie. Fruntasi politici, membri ai guvernului si ai camerelor legiuitoare, militanti de toate categoriile, în-cepînd cu teoreticieni' pedanti si terminînd cu simpli agenti electorali, prefecti si primari de coloratura conservatoare, intelectuali aprinsi si utopisti, ziaristi si trepadusi servili, tineri neofiti plini de etuziasm si personaje grave, cu stagiul lung în partid, inundau camerele de asteptare, birourile, salile de sedinte si depozitele cu materiale electorale — pancarte, afise, stegulete, rozete, cocarde, portrete imense cu capetenile partidului, ghirlande de flori din hîrtie, manifeste mari si mici — pregatindu-se febril pentru alegerile din colegiul II.

în camera rezervata marilor pontifi conservatori — „Sfin-ta Sfintelor", cum i se spunea cu ironie, dar si cu respect -Manole Vulturescu, vicepresedinte al partidului, fost ministru si sef al guvernului, actualmente senator, comenta împreuna cu trei membri ai guvernului - - Titu Maiorescu, Theodor Ro-sett si generalul Florescu —• recentul insucces al guvernului la colegiul I, unde candidatul conservator, printul Dimitrie Ghica, fusese înfrînt de Gheorghe Vernescu^ fruntas al opozitiei.

Linga fereastra statea cufundat într-un fotoliii Grigore Cantacuzino, ministrul Finantelor, si. în vreme ce rasfoia gazetele zilei, sorbea o cafea neagra. Un articol din Journal de Bucarest îi descresc fruntea. Se întoarse spre Manole Vulturescu :

- Fratele dumitale, coane Manole, ocupa iarasi prima pagina cu balurile lui. Umbreste pîna si ultimele stiri asupra alegerilor!

Cantacuzinii aveau o rîca veche cu Vulturestii, în legatura cu o mostenire fabuloasa aflata înca în litigiu în fata tribunalelor. Relatiile membrilor celor doua familii pastrau un caracter civilizat, dar cînd li se oferea ocazia, nu ezitau sa se întepe perfid.

— Asa e, Griguta, raspunse cu falsa bonomie Vulturescu. Cel putin Anton e cinstit fata de el însusi. Face baluri fiindca la atîta se pricepe. Voi v-ati apucat de alegeri, desi habar nu. aveti sa le faceti. Cum m-am retras din viata politica activa si v-am lasat pe propriile voastre picioare, ati dat partidul peste cap.

— Coane Manole, prea ne iei repede! protesta cu jumatate glas Theodor Rosetti.

Îl respectau cu totii pe batrînul Vulturescu. Acesta, împreuna cu Lascar Catargi, dusesese partidul conservator din victorie în victorie. Povetele si mai ales criticile lui, rostite sententios si fara menajamente, îi iritau doar pe cei foarte tineri.

— Ca si familiile vechi si pline de tare, mostenim un trecut apasator, care ne taie aripile. Lunga guvernare conservatoare ne-a uzat. Este o lege a vietii politice . . .

— Ei, da, ati ajuns sa ne reprosati noua, batrînilor, ca v-am tinut prea mult la putere. Retrageti-va în opozitie, mîn-jilor, si refaceti-va vigoarea!

Usa se deschise brusc si Lascar Catargi, seful guvernului, intra furtunos, întreaga lui faptura parea sa se fi identificat cu autoritatea exercitata aproape discretionar în sinul partidului si al guvernului. Falcile patrute, cu muschi înclestati, gura crispata, cu buze subtiri, umbrite de o mustata inspirata cu alb, expresia întunecata a ochilor, miscarile-i bruste îi exteriorizau supararea. Arunca pe masa din mijlocul încaperii un manifest:

— Ce sa, ne miram ca liberalii ne-au învins la colegiul I, cînd însisi oamenii nostri ne tradeaza în pline alegeri. Poftim! Dimitrie Ghica, Blaremburg, Lahovary, Solacolu, su-tu, stirbey, Meitani anunta constituirea unui asa-zis partid liberal conservator!

— Cînd simt ca se scufunda corabia, guzganii se arunca în mare, spuse Theodor Rosetti.

Primul ministru izbi cu pumnul în masa.

RÎO

— Corabia noastra n-are sa se scufunde! Sau dumneavoastra credeti altfel? rosti sfidator. Tu, Manole, mi-l tot la-udai pe Ghica! Era ciracul tau, prietenul tau! Nu cumva

vrei sa ma parasesti si tu?

Batrânul Vulturescu se încrunta nemulțumit. —Lascar, mînia te face nedrept. Ar trebui sa ma cunosti mai bine. Sunt omul principiilor. Am îmbrățisat de tînar cauza partidului conservator si am sa mor aparînd-o. Asta nu înseamna ca ani sa accept orbeste greselile savîrsite de cei care se afla azi la cîrma lui.

— si tu îmi faci tocmai acum procesul? Guvernul prezidat de mine n-a executat oare cu strictete programul partidului? Aveam nevoie de liniste mai ales acum, cînd sarcinile noastre sunt pe punctul de a fi împlinite! Obiectivul nostru de capetenie a fost obtinerea independentei tarii. In acest scop am depus eforturi pentru întarirea armatei.

Generalul Flo-rescu, aici de fata, poate vorbi mai bine decît mine, fiindca armata a fost în îngrijirea lui. Sub Cuza Voda tara dispunea de 5 regimente de infanterie, 6 escadroane de lancieri si 2 baterii de artilerie. Astazi avem 16 regimente de infanterie, dintre care 8 regimente de linie, 8 regimente de dorobanti si 4 batalioane de vînatori. Trupele calari cuprind 2 regimente de cavalerie si 8 regimente de calarasi. Artileria s-a ridicat la 2 regimente cu 12 baterii. Mai avem un batalion de geniu, 2 batalioane de pompieri, 2 companii de jandarmi pedestri si 2 escadroane de jandarmi calari. Nu ne lipsesc nici unitatile sanitare. Am înfiintat scoli militare. Marina noastra de razboi cuprinde 3 nave si 6 salupe canoniere. Este un progres nu? Domnul Maiorescu a introdus instructia militara în scol' Toti elevii de la 15 ani în sus sunt învățati sa traga cu arrr In acest chip, întregul tineret este pregătit sa se bata pen tara. si toate astea s-au facut în mai puțin de zece ani! Recur Manole, si tu ai contribuit la aceste realizari. Ne-am str' sa consolidam monarhia, conditie esentiala a sporirii t giului nostru în strainatate. Pe tarîm extern am dus o ca demna, sustinînd vehement dreptul nostru la indepe Pentru ca avem nevoie de o recunoastere a strainatf sa confirme indirect acest drept, suntem pe punctul ' cheia un tratat de comert cu Austro-Ungaria. LV acuza ca tratatul este oneros pentru tara noastra. * c

oare si la adîncă lui semnificatie politica? Semn menea document, evidentiem neatîrnarea noasty Qf

economica fata de Sublima Poarta. Demonstrar *<?,

zate ca legatura de vasalitate invocata de oamenii de Stat otomani nu reprezinta decît o forma politica desueta, concretizata printr-o ridicola contributie baneasca, ce va fi si ea suprimata cit de curînd. Vom cuceri în scurt timp independenta totala, Manole! Putem admite oare sa-i lasam pe liberali a culege roadele semanate de noi? Studentii si intelectualii care ne ataca astazi, o fac pentru ca este la moda sa fii opozant. O fac în baza principiului negarii autoritatii, sub toate formele si fara nici o cercetare.

— Guvernul tau, Lascar, a alunecat spre o politica de mîna forte, respinsa de poporul însetat de libertate. Nu uita ca întreaga omenire înclina spre stînga. Încercările guvernului de a înabusi democratia sunt sortite esecului. Gîndeste-te cum si-a încheiat Metternieh cariera politica.

Lascar Catargi zîmbi cu dispret.

'— Excesele democratiei duc la anarhie. Atena antica s-a prabusit dupa ce a instituit cel mai democratic regim politic din întreaga lume civilizata de pe atunci.

— Libertatea nu poate fi suprimata la infinit, Lascar! Tiraniile si-au gasit sfîrsitul în bai de sînge. Acolo vrei sa ajungem?

De undeva, de departe, veneau aduse de vînt ecourile tumultuoase ale, unei multimi dezlantuite.

— Auzi, Lascar? Capitala are astazi înfatisarea unui oras sub stare de asediu. Trupe înarmate circula pe strazi. Coloane de manifestanti defileaza prin fata cladirilor guvernamentale, huiduind 'autoritatile, aruncînd cu pietre în cordoanele de soldati si în fortele politienesti mobilizate. Asa vrei tu sa ramîi la putere? stiu ca nu-i simpatizezi pe liberali. Nici eu nu-i simpatizez. Lupta însa împotriva lor prin mijloace constitutionale! Tirania nu trebuie sa mai dainuie nici în relatiile dintre indivizi si nici în relatiile dintre state.

— Atunci ce ma sfataiesti sa fac? Sa demisioniez cu întregul guvern?

— Sa lasi poporul sa hotarasca prin alegeri libere. Dupa ce t vei cunoaste rezultatele, vei trage consecintele.

— Rezultatul poti sa-l socotesti de pe acum favorabil noua, lanole! Am luat masuri drastice pentru a pune calus dezor-

Sinelor!

Se auzira împuscaturi. Manole Vulturescu se ridica în pi->are. Inclestîndu-si mina pe maciulia de fildes a bastonului i, rosti cu gravitate:

— Lascar, în conditiile astea n-ar fi exclus sa cîstigi alegerile. Dar în acelasi timp ai semnat singur sentinta de condamnare a propriului tau guvern. . . Fiii mei, Scarlat si Matei, membri ai partidului conservator ca si mine, sunt liberi sa te urmeze. Eu însa îmi retrag sprijinul pe care ti l-am acordat pîna acum. Domnilor, buna ziua!

11 Dupa ce saluta cu o scurta înclinare a capului pe toti cei prezenti, iese din încapere, umblînd drept ca o luminare.

Scarlat Vulturescu, ministru fara portofoliu, senator sî membru de seama al partidului conservator, parasi cladirea Parlamentului de pe Dealul Mitropoliei si se urca în trasura care-l astepta la peron.

—Ioane, o iei pe Calea serban Voda!

Era curios să vadă modul desfășurării alegerilor la colegiul II. Dacă la colegiul I, unde votau numai marii proprietari rurali și urbani — conservatori prin definiție — ieșise în alegeri candidatul opoziției, era de așteptat ca la colegiul II, unde votau micii proprietari și patentarii — cu alte cuvinte burghezia mijlocie și negustorimea rasărită, mai toată liberală — să iasă de asemenea candidatul opoziției. La colegiul III se prezentau la urne profesiile libere și birnicii cei mici, mai toți cu înclinații spre „roșii”. La colegiul IV, unde votau țărani, se puteau face oarecare manevre favorabile guvernului. Dar aceasta nu rezolva criza.

Când să treacă prin fața primăriei unde avea loc votarea, Scarlat văzu lume multă, cordoane de jandarmi, cete de batausi cu pantaloni creți — semnul distinctiv al „mahalagiilor” — și cu ciomege noduroase. Printre liberali, mai numeroși decât conservatorii, se aflau mulți tineri, elevi și studenți, care faceau o galagie de nedescris. Nu numai în fața primăriei ci și pe strazile adiacente domnea mare vînzoleală. Se auzeau strigate: „Jos ciocoi, jos strigoii!”. „La gunoi cu stîlpii reac-tiunii!”. „Jos conservatorii, slugile lui. Andrassy!”.

Scarlat își zise că nu era prudent să-și continue drumul printre manifestanții atît de dușmanii guvernului. Dacă adversarii politici l-ar recunoaște, ar risca să fie huiduit și poate batut. Desfășurarea de forțe militare și politienesti — îl zărise pînă și pe prefectul Poliției capitalei înconjurat de comisari și de ofiteri de jandarmi — dovedea că primul ministru luase situația în mîna, așa cum făgăduise, în aceste condiții era lesne

g— Uragan asupra Europei

113

de presupus că alegerile vor da rezultate favorabile conștorilor.

Plictisit, Scarlat se întoarse în centru. Pentru o clipă avu de gînd să se oprească la Capsa, dar renunță cînd văzu și acolo lume multă și cîtiva tineri care gesticulau, puși pe harta.

— Acasă! porunci vizitiului.

Pe Podul Mogosoaiiei, plimbăreții — în special femeile — »își etalau vestimentele elegante, defilînd cu pas domol prin fața prăvăliilor luxoase, toate deschise. Aici domnea liniștea. Doar cîte un băiat încărcat cu ziare traversa strada, strigînd din rasputeri: „Românul! Editie specială! Samavolniciile de la Colegiul II. Guvernul vrea să cîștige alegerile prin teroare! Armata trage asupra poporului! Românul! Editie specială!”

Trecătorii cumparau gazeta și, după ce își aruncau privirile asupra articolelor cu iz de senzație, își continuau drumul făcînd tot felul de comentarii.

Scarlat știa că Românul, organ al opoziției, dădea amploare celor mai marunte incidente, pacatînd prin exagerări adeseori grotesti. Mai știa că Lascar Catargi ordonase comandantilor militari, trimisi în fruntea trupelor spre a pacifica spiritele, să traga numai în aer și doar la mare nevoie. Scopul său de capetenie era intimidarea adversarilor guvernului. Scarlat rîse. Catargi era un politician versat, deprins să facă fața crizelor.

Bine dispus, admira placid frumusețea femeilor din trasurile cu care se încrucisa. Spectacolul acesta agreabil îi dădu o idee. Ordonă vizitiului să oprească în fața casei unchiului Anton. Se vorbea atât de mult despre nepoata acestuia, încât își zise că n-ar strica să o vadă și el cum arată.

Anton îl primi cu tainică satisfacție.

— Ce e cu tine, Scarlat? Ți-ai mai adus aminte că ai un unchi?

-. Vai, oncle Anton! Am întrebat întotdeauna de dumneata.

— Pe cine ai întrebat! Pe Papa de la Roma? Sau curvele din Crucea de Piatră?

Scarlat zîmbi, complice:

— De la cine poți obține informații mai sigure asupra du-mitale decât de la hetairele Bucureștilor?

Anton îl amenința în glumă cu degetul.

— Scarlat, cazi în pacatul lingusirii! Ia seama! Diavolul te pîndeste! Abia asteapta să te ia în sulita și să te arunce într-un cazan cu smoală topită!

114

— De ce să nu mă arunce în brațele unei femei? Prin femei poți îndura supliciile iadului, tot prin ele poți savura deliciile paradisului!

— Fii sincer, Scarlat! Te-a ispitit paradisul din casa mea?

— Oncle Anton, nu ți se poate ascunde nimic. Toată lumea te fericeste pentru ultima dumitale cucerire.

Batrânul Vulturescu rîse cu afectată modestie.

— Te referi la Louise? E nepoata mea prin alianță.

— Oncle Anton, dumneata înnobilezi pîna și incestul.

—• Vad că arzi de nerăbdare să-o cunoști. Vino cu mine, să îți te prezint. La ora asta se plimba cu cîinii prin grădina.

Îesira împreună în parcul din dosul casei. Pe una din aleile străjuite de statui de marmură ce înfățișau zeiți romani, Louise von Falkenberg alerga înconjurată de o turmă de ogari latosi, care o latrau plini de voiosie. La apariția lui Anton și a nepotului său, se opri. Înfoindu-se, Anton făcu prezentările. Avu plăcerea să constate că admiratia îl

lasase pe Scarlat fara glas. „Tu si ai tai, ma credeati terminat, reflecta Anton, malitios. Nu asteptati decît sa mi se puna capacul pe sicriu. si acum bagati de seama nu numai ca n-am murit, dar ca sînt capabil sa pim. pe jeratic o lume întreaga!"

— Sunt fericit sa am o verisoara atît de fermecatoare! izbuti Scarîat sa îngaiune un compliment banal.

— Descoperirea a facut-o oncle Anton, replica Louise cu cochetarie, luîndu-l de brat pe batrînul boier si alipindu-se calin de el.

Batrînul se înfiora de placere. Cu discretie, Louise îi exalta orgoliul de mascul.

încurcat, coplesit, intimidat, — simtaminte pe care nu le mai încercase fata de o femeie decît în adolescenta — Scarlat se uita la ceas.

— Nu vreau sa par nepoliticos, dar trebuie sa ma retrag. Tata e neînduplecat cu acei membri ai familiei care întîrzie la agapele familiale. Decît sa intru în sufragerie dupa ce s-a asezat tata la masa, prefer sa ramîn nemîncat.

— Scarlat, îti fac o propunere! spuse batrînul. Decît sa fii întîmpinat cu muștrari de taica tau, ramîi sa prînzesti cu noi!

»

Batrînul simtea nevoia sa prelungeasca savurarea propriei sale biruinte. Scarlat ezita o clipa apoi replica învins:

— Oncle Anton, trebuie sa-ti fac o marturisire. Niciodata o invitatie nu mi-a facut o placere mai mare.

115

Feldmaresalul conte Moltke, seful Statului Major al Armatei imperiale germane, se aseza la masa lunga, în forma de potcoava, acoperita cu catifea albastra, si dupa ce își desfacu mapa cu documente, își netezi automat parul alb, lins, pieptanat cu carare la stînga. Obrajii supti, emaciati, îi dadeau aspectul unui ascet, al unui personaj auster, dedicat traiirilor interioare într-o ambianta de izolare aproape totala. Dar ochii cu sclipiri de otel îi tradau vointa inflexibila, deprinderea exercitarii neînfrînate a puterii pe care foarte putini oameni cutezau sa i-o conteste. Pe fundalul întunecat al uniformei lui se eviden-tiau epoletii de aur, decoratiile putine, dar din cele mai înalte clase. Moltke se uita pe sub sprîncene la feldmaresalii si generalii care-si ocupau în liniste locurile. Erau de fata ministrii de Razboi ai imperiului German, ai Prusiei, Bavariei, Saxei si Wurttembergului, inspectori de armata, aghiotanti generali ai împaratului-rege. generali a la suite, comandanti ai corpurilor de armata si comandanti de divizii. Cele mai înalte personaje militare ale imperiului, convocate spre a discuta grava situatie creata de intensele pregatiri militare ale Frantei.

Privirile lui întîrziara asupra printului Friedrich-Karl de Prusia, cel mai vechi

feldmaresal, desi relativ tînar ca vîrsta, care. avea sa prezideze conferinta. Printul Friedrich, nepot, al împaratului, îsi cîstigase bastonul de maresal pe frontul din Franta, în 1870.

în mod normal, consiliul ar fi trebuit sa fie prezidat de printul Friedrich-Karl-Alexander, fratele împaratului, înaltat la rangul de feldzeugmestregeneral înca din martie 1854. Desi îsi anuntase participarea la consiliu, batrînul print comunicase în ultimul moment ca o brusca indispozitie îl împiedica sa iasa din casa. Moltke îi cunostea temperamentul. Sub aceasta pretinsa boala se ascundea repulsia lui de a prezida niste dezbateri care se anuntau furtunoase. Caci între propovaduatorii razboiului si „paladinii pacii aveau sa se desfasoare ciocniri de o mare duritate.

Moltke îsi înclesta falcile, în vreme ce privirile lui se mutara piezis asupra feldmaresalului von Manteuffel, adversarul sau declarat. Manteuffel se instalase tocmai la masa si se întretinea în soapta cu vecinul din stînga, colonelul general Friedrich-Franz, mare duce de Wurtemberg.

Moltke îsi îngusta ochii, îl ura de moarte pe acest Manteuffel, ce-si datora ascensiunea — aprecia el — numai prie-

116

teniei si încrederii ce-i manifesta împaratul. Nu-l numise acesta aghiotantul sau general? Nu-i încredintase oare guvernămîn-tul Alsaciei si al Lorenei, post echivalent cu demnitatea de vice-rege? Eleganta rafinata cu care Manteuffel îsi purta uniforma îl umplea de ciuda si de scîrba pe asceticul feldmaresal. „Â avut mai multe succese la femei decît pe cîmpul de batalie" reflecta Moltke veninos.

La un moment dat, privirile celor doi militari, atît de diametral opusi, se întîlnira. Nici unul nu-si pleca ochii. Duelul acesta mut dura cîteva clipe, si nu-l întrerupse decît printul Friedrich de Prusia, care se ridica din fotoliu si anunta solemn:

— Domnilor, declar deschise dezbaterile consiliului! Domnule feldmaresal general Moltke, aveti cuvîntul!

în vreme ce printul îsi relua locul, contele Moltke se ridica si, dupa ce îsi arunca automat privirile asupra documentelor din fata sa, îsi începu expunerea vorbind aspru, taios, asa cum i se cuvine unui ofiter prusac. Starui 'asupra înarmarii accelerate a fortelor armate franceze, subliniind ca în maximum doi ani, acestea vor putea deschide ostilitatile împotriva Germaniei, avînd sanse de succes. Furniza cifre precise asupra efectivelor unitatilor de infanterie, cavalerie si artilerie si asupra armamentelor respective, avînd grija sa sublinieze ca guvernul francez a constituit un tezaur menit sa sustina financiarmente un intensiv, efort de razboi. Nu uita sa aminteasca spiritul revansard al cercurilor conducatoare ale Frantei, cît si al paturilor largi ale populatiei, în concluzie declara ca Germaniei nu-i ramînea decît sa-si ia masuri de aparare, lovind Franta mai înainte ca aceasta sa-si fi terminat pregatirile militare.

Dupa ce își încheie expunerea, se lasa o tacere grea, întrerupta doar de tusea retinuta a câtorva generali.

— Aveti cumva nevoie de lamuriri suplimentare? rosti neutru printul Friedrich.

Era tulburat, fiindca miza acestei conferinte se dovedea "mai mult decât serioasa. Feldmaresalul Moltke preconiza razboiul. Era evident ca în prealabil discutase îndelung aceasta chestiune cu printul Bisniarck, altfel nu ar fi sustinut-b cu atîta hotarîre si intransigenta. .

Feldmaresalul Manteuffel ridica mîna.

— îmi voi permite sa pun cîteva întrebări domnului sef al Marelui Stat Major.

Tonul lui de un calm olimpian nu prevestea nimic bun.

— Ya rog, spuse printul Friedrich.

117

Manteuffel își întoarse ochii albastri spre contele Moltke.

— în sprijinul argumentelor dumneavoastra, domnule feld-maresal, ati invocat niste documente.

Moltke raspunse sec:

— Da. Documente diplomatice furnizate de cancelariatul Reichului.

— Domnule feldmaresal, diplomatii — aparatori ai pacii prin definitie — au uneori tendinta sa exagereze, creînd din nimic situatii litigioase, susceptibile sa genereze complicatii internationale cu urmasi imprevizibile. Unii o fac spre a-si da importanta. Altii se; lasa cuprinsi de panica. Cifrele citate de dumneavbasta, tot cancelariatul Reichului vi le-a furnizat?

Ultima fraza constituia un straveziu sah la adresa lui Bis-marck. Printul Friedrich blestema boala diplomatica a tatalui sau care-l lasase sa prezideze aceasta conferinta, mai primejdioasa decât un viespar. Bizuindu-se pe prietenia împaratului, Manteuffel se deda la atacuri, punîndu-l pe el, Friedrich, într-o situatie delicata.

Moltke îi zîmbi veninos lui Manteuffel:

—• Domnule feldmaresal, cifrele — si de exactitatea lor nu este cazul sa va îndoiti — au fost obtinute prin intermediul Serviciului nostru secret. Pot sa va informez — daca nu cumva sunteti deja informat — ca domnul Stieber, ministrul Politiei, dispune îa Franta de o retea de circa. 30 000 de agenti, care împmzesc nu numai Marele Stat-Major

francez, ministerele, înaltele comandamente militare, ci s-au strecurat și în anturajul personajelor politice importante, în redacțiile ziarelor, în cercurile cele mai exclusiviste, cât și în lumea de jos. Nu-mi veți cere, cred, să vă furnizez nume sau să vă aduc aici pe acei care, cu riscul vieții, au adunat datele citate de mine. Puteti fi sigur că elementele folosite de mine provin din mai multe izvoare, ceea ce a permis confruntarea veracității, a exactității lor. Știu foarte multe despre francezi și despre intențiile lor, domnule feldmaresal, după cum și ei știu destule despre noi. Dacă astăzi tipa că din gura de șarpe, negînd că ar avea gînduri dușmanoase față de noi, o fac fiindcă nu sunt încă pregătiți să ne lovească. Dar dacă le vom îngădui să ne atace la momentul ales de ei, va apăsa pe umerii noștri povara rusinii, a datoriei neîmplinite, a trădării.

Ultimele cuvinte suierară ca niște lovituri de bici.

Printul Friedrich și cei mai mulți dintre generalii prezenți simțeau că li se încrîncenează pielea. Aprecierile mai mult decît dure ale contelui Moltke nu desemnau pe nimeni în spe-

118

cial. Dar asupra sensului lor, intenționat lăsat în suspensie, asistentă ar fi fost greu să se înțele.

Manteuffel lua o pană de gîsca și începu să o rotească între degete.

— Ar fi și mai grav, domnule feldmaresal Moltke, dacă, printr-un complex de măsuri pripite, am împinge Germania la catastrofă. După cum desigur sunteți și dumneavoastră informat, în Europa domnește la ora actuală o mare agitație datorită campaniei de presă dezlănțuite de gazetele noastre oficiale. Aș vrea să vă pun o întrebare, domnule feldmaresal: v-ați aruncat privirile și asupra presei opoziționiste din țara noastră? Ați văzut cît este de ostilă unui nou război?

— Cînd este vorba de interesele superioare ale Germaniei, părerea vulgului îmi este perfect indiferentă. Dacă soldații ar fi consultați asupra măsurilor preconizate de comandanți, unde am ajunge?

— Uitați, domnule feldmaresal Moltke, că soldații pe care îi veți trimite la război sunt recrutați tocmai din rîndul acestui „vulg” atît de disprețuit de dumneavoastră, „vulg” astăzi ostil războiului. V-ați gîndit la furtuna pe care Q veți stîrni în Reichstag? Nu mai vorbesc de riscul de a ridica întreaga Europă împotriva noastră. Marile puteri sînt capricioase, domnule feldmaresal. Este destul să vă amintesc atitudinea prietenoasă a Angliei față de Prusia la începutul războiului din 1870 și ostilitatea nedeghizată pe care ne-au arătat-o în preajma încheierii păcii.

În clipa aceea interveni în discuție feldmaresalul conte von Roon, ministrul de Război al Reichului german. Toți cei prezenți cunoșteau prietenia pe care Bismarck o vedea în orice ocazie ministrului și devotamentul acestuia față de cancelar.

Von Roon începu sa vorbeasca domol, cu glas scazut:

— Domnule feldmaresal von Manteuffel, ma tem ca discutia a alunecat pe un fagas nedorit. Domnul feldmaresal Moltke nu a preconizat mobilizarea armatei germane, înaintea deschiderii acestei conferinte am avut cu Domnia-Sa un schimb de vederi cuprinzator. I-am ascultat argumentele si le-am pretuit cumpatarea. In conceptia Domniei Sale, ar trebui organizate manevre militare de anvergura în Alsacia si Lorena, si în acest sens am concentra un numar de rezervisti. Orice stat din lume este îndreptatit sa organizeze manevre pentru a-si antrena armata. Faptul ca acestea vor avea loc în apropierea granitei cu Franta ar constitui cel mult un avertisment. Am fi însa gata pentru orice eventualitate. Ma îndoiesc, domnule feldma-

119

resal von Manteuffel, ca ati putea fi ostil unor masuri prudente, putin spectaculoase, dar foarte necesare salvagardarii securitatii Imperiului.

Cei prezenti se foira pe scaune. Generalul de cavalerie, conte von Stolberg-Vernigerode, comandantul corpului VII de armata schimba o privire plina de subînteles cu colegul si prietenul sau, generalul de infanterie von Schwarzkoppen, comandantul corpului XIII de armata cazînd tacit de acord ca nu e tactic sa intervina în „duelul de artilerie grea” declansat între superiorii lor. Aluzia lui von Roon era foarte transparenta. Sprijinul sau în favoarea lui Moltke venise la timp.

Dar spre înfricosarea printului Friedrich care ar fi preferat sa închida discutiile în aceasta faza, mai înainte de a se rosti replici si mai tari, ceru cuvîntul generalul de infanterie von Kameke, ministrul de Razboi al Prusiei.

— Regret ca nu pot îmbratisa opinia dumneavoastra, domnule feldmaresal von Roon. Manevra militara în apropierea granitei cu Franta, astazi, ar echivala cu o mobilizare imperfect deghizata. Va las sa apreciati vîlva ce s-ar stîrni în Europa. Anglia ne-ar acuza ca pregatim invazia unui stat care nu ne-a provocat cu nimic. Sînt informat ca regina Victoria ar fi trimis deja un mesaj Majestatii-Sale împaratul, prin care pledeaza în favoarea pacii.

— Interventia flotei britanice într-un razboi continental? Ma faceti sa rîd, domnule general! riposta ironic Moltke.

— Dar Rusia? V-ati gîndit la Rusia, domnule feldmaresal? Interventia Rusiei într-un razboi continental n-ar fi deloc neglijabila.

Feldmaresaîul Moltke îsi înclesta si desclesta nervos pumnii. „Nu ma mai mir de ce Bismarck nu-l poate suferi pe Kameke! reflecta mînios. si Kameke si Manteuffel sunt timorati, nega-tivisti! Cu astfel de generali vrem sa ne impunem în Europa?”

Manteuffel puse punctul pe i.

—• Regret absenta domnului cancelar Bismarck. Dacă ar fi fost prezent la această conferință, ar fi putut să ne confirme, pe propria sa răspundere, că războiul este inevitabil și că intrarea noastră în acțiune nu mai permite întârziere. În acest caz am fi așteptat ca Majestatea-Sa împăratul să-și spună ultimul cuvânt. Iar dacă hotărârea Majestății-Sa ar fi fost să începem lupta, n-am fi ezitat o clipă să acționăm cu toate forțele împotriva inamicului. Atâta vreme cât jonglam cu presupunerile, cu informările mai mult sau mai puțin exacte ale unor spioni și cu accentele isterice ale unei presei iresponsabile, nu pot să

120

fiu de acord cu propunerile domnilor feldmaresali Moltke și Roon.

Generalul de infanterie baron von Barnekow comandantul corpului I de armată găsi cu cale să-și expună punctul de vedere. Ascultase cu multă atenție dezbaterile și fusese socotit de opiniile lui Manteuffel și ale lui Kameke.

— Domnilor feldmaresali, domnilor generali, am impresia că lucrurile au fost luate prea în tragic, în speta s-a insistat prea mult asupra elementului politic al conflictului nostru cu Franța. Să mă ierte domnul feldmaresal von Manteuffel și domnul general von Kameke, dar aspectul politic asupra căruia au insistat cii atâta înflăcărare este mai degrabă de resortul diplomatiei noastre. Militarii trebuie să știe a se bate, asigurându-și bineînțeles cei mai numeroși sorti de izbândă. Am studiat ipotezele tactice și strategice ale campaniei împotriva Franței, așa cum au fost elaborate de Statul-Major al Armatei. Trebuie să mă încenț. Sunt admirabile. Armata germană ar face un adevărat mars triumfal până la Paris. Să privim lucrurile și sub alt aspect. Manevrele militare, oricât de ample, oricât de serios tratate, pastrează totuși caracterul unui joc. Nu merg până acolo încât să spun că este un joc de copii, căci uneori se mai și moare. O armată nu-și poate verifica însă cu adevărat capacitatea de luptă decât pe front," luptându-se cu inamicul. Un război local nu numai că nu o uzează, ci o și otește.

— Sunteți sigur, domnule general, că un război astăzi împotriva Franței nu s-ar generaliza; incendiind întreg continentul? Întreaba Manteuffel.

Generalul von Barnekow zîmbi cu îngăduință.

— Revin la spusele mele anterioare. De ce avem un Minister al Afacerilor Externe? Cancelarul Bismarck s-a descurcat până acum foarte bine în hatisul intrigilor diplomatice. De ce să nu-i acordăm același credit și mai departe? Cancelarul Bismarck socotește războiul necesar. Toate războaiele în care politica sa externă ne-a' angrenat s-au încheiat cu victorii rasunătoare. Ținând seama de aceste precedente, este oare cazul să ne punem o variantă a întrebării lui Hamlet, să-l facem sau să nu-l facem? Cred că răspunsul este foarte clar. Să facem războiul! Trebuie să-l facem! Onoarea noastră de soldați este în joc. Împăratul asteapta să ne îndeplinim datoria. Avem oare dreptul să-l dezamăgim? Avem oare dreptul să dezamăgim Germania?

Murmure de aprobare se auzira în sala.

121

Baronul von Manteuffel batu cu pumnul în masa si se ridica în picioare. Dupa o tacere scurta, încarcata de electricitate — tunetul se auzise, acum urma sa vina trasnetul — feld-maresalul vorbi cu severitate.

- Sunt surprins, domnule . general von Barnekw, ca un militar de talia dumitale, cu statele dumitale de serviciu, poate fi atât de superficial. Fata de atitudinea dumneavoastra ireductibila — se adresa si celorlalti partizani ai razboiului — si tinând seama si de opiniile contrare, socotesc ca numai împaratul poate lua o hotărîre. Voi cere deci o audienta Majestatii-Sale Imperiale, spre a-l informa asupra acestei stringente chestiuni.

Saluta cu o înclinare a capului, apoi parasi sala.

Se înserase cînd cupeul lordului Charles Eastleigh, opri în fata clubului White's de pe St. James's Street. Ajutorul vizitiului — în livrea cu culorile casei ducale Sunderland-North-land — sari de pe capra si deschise portiera trasurii. Tînarul lord coborî.

— Nu ma mai asteptati! Duceti-va acasa!

Urca grabit scarile clubului si patrunse în vestibul, îsi lasa la garderoba capa de seara captusita cu matase alba, palaria înalta si bastonul cu maciulie de fildes.

— James, ai vazut pe lordul Steyning si pe marchizul de Bedfordshire? îl întreba pe tânarul garderobier.

— Au sosit chiar acum cîteva minute, my lord!

— Multumesc, James!

Intra în salonul cel mare, unde fostii sai colegi de la Oxford se întretineau cu George Birstall, seful de cabinet al ministrului Afacerilor Externe, lordul Derby. Strîngerile de mîna fura însoțite de nelipsitele exclamatii: , — How aYe you, old boy?

— Fine, thanks!

— You are looking great!

— You too, chum!

Intrara apoi în sala de mîncare arhiplina. Majordomul îi conduse pîna la masa rezervata, în jurul careia se instalara. Un chelner stilat aparua ca din neant, purtîndu-si cu gratie pe brat servetul alb, scrobîta.

— Caviar si sampanie, Winston! porunci Eastleigh. Numai caviar si sampanie! si ceva trufe!

122

Chelnerul își nota comanda în carnetel. Bedfordshire protesta:

— Ce e cu regimul acesta de austeritate, Charles? Ai de gând sa ne lasi sa murim de foame?

— Ar trebui-sa-mi fiti recunoscatori, fiindca am grija de sanatatea voastra. Cu trufe, caviar si sampanie nu riscati sa va îmbolnaviti de guta.

Lordul Steyning facu o strâmbatura.

— Guta e apanajul nobililor, dragul meu Charles. Un ba-trîn aristocrat care nu sufera de guta își da un vot de blam. Înseamna ca n-a stiut sa traiasca. Winston, ai cumva un canard au sang gata pregatit?

Chelnerul tusi încurcat..

- La bucatarie se prepara tocmai un canard au sang comandat de ducele de Marlborough.

Steyning scoborî vocea, adresându-se confidential chelnerului:

— Daca ne aduci noua rata ducelui, ai de la mine doua guinee. Gaseste un pretext pe care sa-l servesti batrînului Marlborough.

— Nu stiu daca am sa pot, my lord!

— Trei guinee, ca sa te eliberezi de orice scrupule. Chelnerul voi sa plece spre a executa comanda, dar East-

leigh îl opri din drum:

— Winston, adu la început o sticla de Bourbon.

— Bourbon? exclama Bedfordshire cu dezgust. Bautura asta barbara?

— Pardon, îl corecta Eastleigh. Bourbonul este o bautura americana cu nimic mai prejos de whisky-ui scotian, cu care dealtfel se înrudeste.

— Clive, se adresa seful de cabinet marchizului, nu uita de legaturile de rudenie ale lui Eastleigh cu Pieile Rosii.

Eastleigh zîmbi cu falsa bunavointa:

- Birstall, eu ma trag dintr-o capetenie de Piei Rosii, pe cînd dumneata te tragi dintr-o sluga de cîrciumar.

seful de cabinet se înverzi la fata. El, un simplu burghez, încercase sa se comporte familiar în cercul acestor nobili autentici, facînd o gluma poate deplasata. Aristocratul Eastleigh îl pusese însa la punct cu obraznicie, socotind ca totul îi era permis. Daca ar riposta brutal, s-ar stîrni un mare scandal. Birstall facu un efort spre a se stapîni. Trebuia sa-si menajeze cariera politica, aflata doar la începutul ei. Nu era cazul sa si-p primejduiasca printr-o excesiva manifestare de amor pro-

123

.îl unui clan

priu. Afara de aceasta, Eastleigh era reprezentantul unui clan temut. Cînd provoca! un adversar de talia lui, nu dormeai linistit.

— Gentlemen. gentlemen, nu o sa .va formalizati 'pentru o gluma nevinovata, interveni împaciuitor Bedfordshire.

Birstall ridica cel dintîi steagul alb.

— îmi pare rau, Eastleigh. A fost doar o gluma. N-am vrut sa te ofensez.

— Nici eu, replica lordul cu raceala. si eu am glumit.

Chelnerul se eclipsase discret. stia ca nu este sanatos sa fie martor la certurile membrilor clubului. Esstleigh scoase din buzunarul vestei albe un ceas de aur încrustat cu diamante.

— Peste am sfert de ora se deschid salile de joc. Daca nu ne grabim, pierdem locurile la masa de chernin-de-fer. N-as vrea sa stau toata noaptea în picioare.

Birstall își înghiti cu noduri portia de caviar, desi se straduia sa para senin, degajat. In sinea lui fierbea. Cum l-ar mai fi palmuit pe lordul acesta încrezut, care-l sffda cu titlurile si cu imensa lui avere, toate mostenite. Stevning, mare colectionar de anecdote porcoase care angajau urne rasunatoare, dezvaluia cu voluptate cîteva cancanuri scabroase de la Curte, cînd dinspre salonul de la intrare le ajunse la ureche zgomot de voci înfierbîntate. In ambianta aparent calma de la White's, agitatie aceasta era de-a dreptul insolita.

Stevning se ridica de la masa.

— Ma 'duc sa vad ce se întîmpla. Sunt curios ca o baba. Porni într-acolo, urmat de

prietenii sai si de alti membri

ai clubului care-si întrerupsesera cina.

Pe canapeaua din hol era întins un barbat livid, lipsit de cunostinta, între doua vârste, bine îmbracat, avea urme de praf pe veston.

— L-a lovit trasura lui Thursfey, chiar în fata clubtilui' Bietul om! exclama unul dintre servitorii care-l adusesera pe brate.

— Cred ca a suferit' serioase leziuni interne! opina sumbru sir John Wanswell un mare amator de jocuri de noroc.

— E lovit si la cap! spuse lordul Eksdale, examinându-l cu atentie. Cred ca nu scapa cu viata!

— Pariez, Eksdale, pe o suta de guinee ca scapa! striga onorabilul Murray Ospringe.

— Țin pariul! replica sir John, stîrnit de provocarea lui Ospringe.

124

Primul ramasag facu boule-de-nezge. Altele, tot mai ridicate, prinsera sa ploua. Membrii clubului pîneau cu încordare, așteptînd ca accidentatul sa-si revina sau sa-si dea sfîrsitul.

sir George Arnside, un reputat medic din Harley Street, aflat în sala de lectura, auzind despre ce e vorba, se grabi sa vina în hol si, dupa ce-si facu loc printre curiosii îmbulziti în jurul ranitului, se pleca asupra lui spre a-i lua pulsul.

— Fara ajutoare medicale! protesta sir John. Cei care am pariat, scontînd pe moartea accidentatului, vom fi prejudiciati.

— Just! striga Elvis Muncaster. Nu e cinstit sa i se dea îngrijiri! sansele sa ramîna egale pentru toti cei care au pariat.

— Prostii! exclama sever sir George Arnside. Nenorocitul acesta trebuie dus imediat la spital. Altfel moare ca un cîine!

Dupa ce accidentatul fu ridicat pe o targa si scos din cladire de doi infirmieri, sositî în sfîrsit cu o ambulanta, membrii clubului se înapoiara fie la cina, fie în salile de joc.

Lordul Eastleigh si prietenii lui se instalara la chemin-de-fer si începura sa ponteze sume mari. Nu apucase jocul sa se înfierbînte, cînd în sala îsi facu o zgomotoasa intrare onorabilul Richard Kingsclere, mezinul vicontelui Horwich. Agitînd ultimul numar din Times striga, excitat, tulburînd procesul intelectual al jucatorilor concentrati în jurul

partidei de che-minde-fer:

— Gentlemen, izbucnirea razboiului între Franta si Germania este iminenta! Ma tem ca va trebui sa îmbracam uniforme militare. Revelatiile din Times sînt senzationale!

Jucatorii viciosi, absorbiti în urmarirea capripiilor zeitei Fortuna, nu se clintira 'de la mesele verzi. Se gasira totusi curiosi care-l înconjurara pe Kingsclere. Pentru ca nu puteau citi cu totii deodata ziarul, unii membri ai clubului, mai expeditivi, trimisera servitori dupa ultimul Times.

Dupa ce parcurse uluit articolul semnalat de Kingsclere, Birstall îsi lua ramas bun de la prietenii sai si parasi clubul. Se urca în prima trasura de piata.

— Berkeley Square! porunci aferat vizitiului. Ai de la mine o guinee daca ma duci ca vîntul!

în vreme ce copitele cailor ropoteau pe caldarîm* Birstall îsi zise ca i se oferea în sfîrsit ocazia de a se face remarcat, ducînd cel dintîi ministrului uimitorul articol din Times. Nu-. mai de nu i-ar lua-o înainte alt coleg din minister.

125

Un sfert de ora mai tîrziu fu primit în biblioteca de lordul Derby, înfasurat într-un halat de matase matlasata si cu o scufie de lîna pe cap. Racise la o vînatoare calare si acum se •doftoricea cu mult zel, fiindca în ziua urmatoare trebuia sa raspunda în Camera Lorzilor la o interpelare asupra politicii •externe a guvernului fata de Egipt.

Ministrul îl invita pe Birstall sa ia loc pe o canapea, apoi se cufunda în lectura articolului semnat de Blowitz, corespondentul din Paris al ziarului, începutul era tare: „Mintile cele mai luminate îsi dau seama ca ne aflam în fata unui pericol iminent, a unei amenintari latente. Oamenii cu simtul raspunderii încearca acea senzatie vaga si teribila, exprimata prin cuvintele: «Se pregateste ceva». Aceste temeri, justificate, îsi . gasesc originea în teoriile lansate, colportate si reproduse cu voce joasa de cel mai puternic partid din Germania, care cuprinde elementele militariste intransigente".

Articolul, lung si bine documentat, releva dezamagirea Germaniei dupa ce constatase ca cele cinci miliarde impuse Frantei drept despagubiri de razboi fusesera platite într-un timp scurt, ceea ce dovedea ca, din punct de vedere financiar, aceasta tara nu era definitiv zdrobita. Reorganizarea armatei facea sa încolteasca temerea ca, printr-o alianta cu unele puteri ostile Reichului, Franta ar fi capabila sa-si îa revansa pe tarîm militar. Spre a .preîntîmpina o agresiune pornita de dincolo de "Rin, Germania era silita sa pastreze sub arme o armata numeroasa si puternica, cu pretul unor sacrificii materiale considerabile, susceptibile în timp sa ruineze Statul. Germania, nemultumita de conditiile tratatului de la Frankfurt, care permisesse Frantei învinse sa revina pe linia de plutire, era decisa •sa ia o initiativa grava, atacînd cu toate fortele pe „dusmanul ereditar

al Reichului". Oamenii politici si generalii germani •erau convinsi ca Anglia, Italia si Austria nu vor interveni. Rusiei i se va argumenta necesitatea acestui razboi, astfel încât sa i se obtina neutralitatea. Țarul, indiferent la complicatiile din Occident, va, prefera sa-si pastreze mâinile libere spre a actiona — la momentul ales — în sud-estul Europei. Este adevarat ca numeroase cercuri din Reichul german se »aratau ostile unei noi campanii militare, dar n-ar fi fost exclus ca partizanii razboiului sa aiba ultimul cuvânt. Franta va fi invadata a doua oara, Parisul va fi bombardat cu atîta violenta de sutele de baterii de artilerie instalate pe platoul Avron, încît nu va ramîne piatra peste piatra. Noul tratat de pace va impune Frantei, iremediabil ruinate, sa cedeze Belfortul cu în-

126

treaga regiune înconjuratoare, sa nu-si mai refaca în veci armata, sa se oblige a achita despagubiri de razboi în valoare de 10 miliarde franci, platibile în douazeci de ani ev; dobîndâ de 5 la suta si fara posibilitatea unor varsaminte anticipate din capital. Lumea civilizata trebuie sa ceara Germaniei ca, printr-o declaratie clara, pacifica, sa puna capat provocarilor belicoase ale acelor cercuri militariste, iresponsabile, care puneau în pericol luminoasa forta morala cunoscuta sub denumirea de drept public. Se impune ca Europa sa iasa din apatie si sa-si aminteasca povata ingenioasa a tarancei care, lasîn-du-si copiii acasa, le-a spus: „Daca vi se întîmpla ceva, sa nu strigati: «Vin hotii!». Vecinii, aflînd ca numai voi sînteti îrt primejdie de a fi jefuiti, n-au sa va vina în ajutor. Sa strigati: «Foc! Foc! A luat foc!» Toti cei din jur vor sari atunci în-sprijinul vostru, caci se vor teme ca flacarile ar putea cuprinde întreg satul".

Articolul era atît de incendiar, încît ministrul simti ca îl trec caldurile. Sau poate i se urcase febra? . . . împaturi zi'Srul si îl aseza pe masuta chinezeasca din apropierea fotoliului sau.

— Iti multumesc, Birstall. Ma întreb cum de a scapat în Times o proza atît de isterica! La cele mai alarmiste zvonuri trebuie sa aplici un coeficient de moderatie, ca sa le reduci la proportii rezonabile.

seful de cabinet întelese ca trebuie sa se retraga. Se ridica si saluta cu respect:

— My lord, îmi permit sa va urez noapte buna.

Parasi încîntat locuinta ministrului. Zelul sau avea sa fie desigur remarcat. Ramas singur, lordul Derby îsi lua pulsul. Nu era un ipohondru, dar îl înspaimîniau bolile si suferinta,, tocmai fiindca se bucura de o sanatate robusta, înainte de a citi corespondenta lui Blowitz, îl luase cu frig. Acum însa observa ca transpirase abundent. Efectul terapeutic al gazetei fusese mai rapid decît al medicamentelor. Normal ar fi fost sa bea un ceai fierbinte, apoi sa se bucure de un somn bun,, regenerator, pîna a doua zi de dimineata. Mister Blowitz îl încurcase însa toate aranjamentele. Lordul Derby — desi relativ tînar — avea experienta politica. stia ca articolul din Times va face vîlva. Mai rriare poate decît s-ar fi convenit. Opinia publica va lua foc, iar opozitia liberala va ataca guvernul, învinuindu-l de „exagerari", daca .masurile fuate vor fi prea severe, sau de

„timorare”, dacă va da dovadă de moderatie Departamentul Afacerilor Externe va fi cel dintâi vizat, apoi criticile îl vor cuprinde și pe primul ministru.

127

Lordul Derby renunța cu regret la odihna planuită, își lepada comodele vesminte de casa, făcu o baie fierbinte și, după ce valetul îl barbieri, își îmbracă fracul. Cupeul îl aștepta în fața casei. Oarecum restabilit — emoțiile puternice au uneori însusirea de a ameliora sănătatea — se așeza pe pernele banchetei și, după ce își strânse grijuliu fularul alb de matase în jurul gâtului, ordona:

— Downing Street! • în trap întins!

Cupeul se puse în mișcare. Pe geamurile portierelor, ceata asternuse miniaturale margeluse de apă . . .

Resedința oficială a primului ministru al Angliei, Mr. Benjamin Disraeli, prim-lord al trezoreriei și președinte al partidului conservator, era luminată a giorno. Șeful guvernului Majestății-Sale Regina Victoria oferea un dineu în cinstea câtorva prieteni. De-a lungul trotuarelor, de o parte și de alta a străzii, erau aliniate trasuri cu vizitii în livrele somptuoase, care-și așteptau stăpînii. Căii nervosi fornaiau din cînd în cînd, izbînd cu-copitele pavajul.

În fața intrării resedinței primului ministru, un politist în uniformă făcea batos de paza.

Un groom cu mustata abia mijită statea zgribulit lînga un

cupeu cu blazonul contilor Chesterfield. Livrea-i galonată

•era subțire, iar umezeala din atmosferă îl pătrunse pîna la

oase. Vizitiul îi arunca pe umeri o patură care mirosea a

sudoare de cal.

— Ai vrut să faci pe elegantul! Cînd am plecat de acasă, de ce nu ți-ai luat marrrtaua?

Groomul îi mulțumi și se înfășura în patură. Acum putea să vină și viscolul. Se uita cu compatimire la politistul care făcea de paza. „Lui nu i-o fi frig?” reflecta, își muta privirile asupra ferestrelor luminate. Acolo petreceau stăpînii. Ce n-ar da să se afle printre ei, să guste bauturi scumpe și mîncăruri maiestrit preparate.

Dincolo de ferestrele luminate și de fatada nu prea arătoasă, oaspetii primului ministru, orînduiți în jurul mesei lungi, împodobită cu argintarie, cristale fine și sfesnice cu luminari aprinse, conversau fără însufletire despre nimicuri mondene. Și femeile și bărbații aveau atît de multe decenii la rabojul vîrstei, încît aratau ca niste maimuțe

savante, încretite la fata si gatite pentru o reprezentatie de gala. Paharele cu vin scump stateau aproape neatinsse, ca si farfuriile cu mânearuri apeti-

128

sânte, fiindca invitatii primului ministru sufereau fie de guta, fie de ficat, fie de rinichi. Abia dupa ce se vor întoarce la locuintele lor vor bea, strîmbîndu-se, cîte un ceai amar, din ierburi cu renume de leacuri suverane.

. în capul mesei, Mr. Disraeli prezida somptuosul dineu, straduindu-se sa nu ia în seama durerea de stomac, surda si atît de suparatoare incît abia se stîpînea sa nu faca vreo schima care sa-i tradeze suferinta si sa-i indispona oaspetii. Chinuit de propria lui boala, se uita critic la obraji cazuti si violent fardati ai doamnelor, la ridurile adînci ale barbatilor, zicîndu-si cu tragic humor ca tuturor celor prezenti, în cap cu amfitrionul, le-ar fi prins mai bine îngrijirile unor medici, comprese si hapuri calmante, decît serviciile lacheilor care-i îmbiau cu vinuri si mânearuri scumpe.

Asculta complimentele si elogiile deitate de contii, marchizii si ducii care-i acceptau azi cu recunostinta invitatiile, dar care ieri îl priveau de sus sau pur si simplu îl ignorau. Reflecta trist: „Pentru mine maririle au venit prea tîrziu. Puterea pe care o stapînesc nu mai îmi da satisfactie, într-o vreme — eram tînar pe atunci, plin de vigoare, ros de ambitie — ma simteam în stare sa rastorn dinastiile, sa dobor guvernele, sa uluiesc multumile! Acum sunt batrîn, macinat de maladii, secaturit de iluzii!_ Am guta, astm, iar stomacul ma tortureaza. Uneori ma simt atît de slabit, încît abia ma mai tin pe picioare".

— Camera Comunelor a dat dovada de înțelepciune si de o remarcabila previziune, respingînd motiunea Hawson, care cerea diminuarea efectivelor armatei active, spuse cu satisfactie feldmaresalul marchiz de Tweedale.

— Adevarat, întari Disraeli. Motiunea nu a întrunit decît 61 de voturi pentru, fata de 224 de voturi contra.

— Pacifistii d tout prix sunt niste criminali! suprasolicita contele Chesterfield.

— Tocmai acum, cînd guvernul Indiei ia masuri spre a pregati o campanie de anvergura împotriva Birmaniei, iresponsabilii din Parlament pretind amputarea fortelor noastre militare, grai cu indignare lordul sambelan mai\ ;hiz de Hert-ford. Consolidarea splendidului nostru imperiu colonial impune sacrificii.

— Partidul conservator este bucuros sa le faca, marchize, zise primul ministru.

— Sunt informata ca guvernul chinez este- dispus sa trimita un înalt functionar, însarcinat sa ancheteze, împreuna

9— Uragan asupra Europei

129

cu reprezentantii Indiei, conditiile în care a fost atacata expeditia Browne, rosti cu glas ragusit de batrînete Lady Chester-field.

— Guvernul nostru, my lady, a luat toate masurile ca onoarea britanica sa nu fie stirbita, replica Disraeli.

"Feldmaresâlul se întoarse spre lordul Attenborough, convivul din stînga sa, de care-l despartea Lady Bradford:

— Va felicit, my lord, pentru interpelarea dumneavoastra din Camera Lorzilor, referitoare la nota amenintatoare adresata Belgiei de Germania. Cancelarul Bismarck a început sa-si piarda simtul masurii.

— Are de gînd sa se bata cu toata omenirea? întreba Lady Chesterfield.

— Nu! E prea abil ca sa faca un act necugetat. Presiunea lui se exercita numai asupra celor slabi, replica marchizul de Hertford.

v

— Credeti? interveni feldmaresalul. Impresia mea este ca vrea sa îngenunche toate statele din Europa. Bineînteles, di-vizîndu-le, apoi lovindu-le succesiv.

Discutia politica îi înfierbînta atît de tare pe convivi, încît nu-i pusera capat nici dupa ce trecura în salon spre ansi degusta lichiorurile în compania doamnelor, obicei pe care Disraeli încerca sa-l aclimatizeze în Anglia. Socotea înapoiata conceptia englezilor care dupa cina preferau sa ramîna în sufragerie spre a fuma, în vreme ce femeile erau expediate în alte încaperi. . ;

Majordomul se apropie de primul ministru si-i anunta în soapta sosirea lordului Derby.

— Bine. Ccndu-l în cabinetul meu de lucru. Vin imediat. Disraeli se scuza fata de invitati, apoi parasi sufrageria,

curios si usor îngrijorat.

Ministrul de Externe îl întîmpina, cerîndu-si iertare pentru deranj.

— Am înteles ca vrei sa-mi vorbești între patru ochi, dragul meu Derby. De aceea te-am si poftit aici.

Nutrea o mare simpatie pentru tînarul diplomat, al carui parinte, unul dintre marii barbati de stat, din fosta generatie, acordase o încredere nelimitata lui Disraeli, aflat pe atunci abia la începutul carierei sale politice.

Ministrul îi puse sub ochi ziarul Times, cu corespondenta din Paris semnata de Blowitz. Disraeli o citi cu atentie.

— Ma tem ca Bismarck are sa ne dea de lucru. Daca afirmatiile lui Blowitz sînt adevarate, înseamna ca vom fi nevoiti

130

sa intervenim. O Germanie excesiv de puternica va sta ca un spin în coasta Angliei. Nu vom permite unui stat continental sa se dezvolte în asemenea masura, încît sa primejduiasca precarul echilibru european. Trista noastra experienta cu Napoleon I nu trebuie sa se mai repete.

— îmi place sa cred, domnule prim-ministru, ca preconizati o actiune energica, dar prin mijloace pasnice! Mr. Glad-stohe ne acuza ca am angajat Marea Britanic într-o politica aventuroasa, bazata numai pe utilizarea fortei.

— Dragul meu conte, iubesc pacea tot atît de mult ca si dumneata, dar ma pregatesc de razboi, fiindca am datoria sa fiu gata pentru orice eventualitate. As dori sa ma înțelegi. Nu pun mare temei nici pe amenintarile cu razbo-

, iul, care se pot reduce în ultima instanta la un bluff menit sa smulga concesii economice si politice de la cei amenintati, nu ma încred nici în asigurările pacifice ale unor capetenii de state, de o manifesta rea-credinta. Cei care nu pot sau nu vor sa înțeleaga aceste adevaruri, elementare sînt destinati sa piara zdrobiti de adversarii lor mai putin scrupulosi. Acum te rog sa ma ierti. Trebuie sa ma întorc în mijlocul invitatilor. Nu te ispiteste sa bei o cafea în tovarasia noastra?

— Va multumesc pentru amabilitate, sir, dar nu ma simt bine. Mîine ma asteapta dezbateri grele în Camera Lorzilor.

Disraeli zîmbi.

— Nu ma îndoiesc ca ai sa te descurci bine.

— Buna seara, sir!

— Drum bun, conte! si doftoriceste-te bine. Mai ales acum trebuie sa fim cu toti pe baricade. Sâ-mi lasi jurnalul. Am sa mai citesc o data corespondenta lui Blowitz, dupa plecarea oaspetilor. Mîine dimineata am sa solicit o audienta Majestatii-Sale, spre a o informa. Vrei sa ma însotesti, conte?

— Nu cred ca voi scapa devreme de la Camera, sir. Vorbiti, va rog, Majestatii-Sale si în numele meu. Contele zîmbi si continua:

— Majestatea-Sa e patimasa, iar dumneavoastra aveti o influenta moderatoare asupra sa.

Disraeli Tise.

— Voi încerca să atenuiez înclinările oarecum razboinice ale Reginei.

— Va las cu bine, sir!

— Drum bun, conte!

131

Benjamin Disraeli urca încet scara cea mare din Palatul Buckingham. Fiecare treapta pe care o lăsa în urmă îl costa un efort istovitor. Cu mâna dreaptă se sprijinea de balustrada de bronz aurit, împodobită cu frunze de acanta și cu rozete, iar cu stînga se ajuta de un baston.

Măretia regala a întregii ambiante îi crea un simțământ de satisfacție, dar și de regret. Corpul lui uzat înainte de vreme îl împiedica să guste din plin bucuriile puterii politice, în anii adolescenței și ai tineretii scrisese romane extravagante, cu aristocrați blazați, care se învîrteau în palate de o bogăție uluitoare, tesînd idile pline de farmec și intrigă tenebroase. Tatal său, evreul Isaac d'Israeli, un mare îndrăgostit de cărți și de literatură, adunase o viață întreagă mormane de fișe pentru o lucrare monumentală, rămasă doar în stare de proiect. Bătrînul citea cu uimire romanele flamboaiante ale fiului său, întrebîndu-se nedumerit și oarecum speriat de imaginația lui debordantă: „Ce știe el despre marchizi și despre duci? Familia d'Israeli, destul de veche și cu o situație materială prosperă, poate aspira cel mult să se încadreze în marea burghezie. Pînă la lumea visată de fantasmul meu fiu se alia o departare ca între pămînt și aștri.

Dornic să atragă atenția, să strălucească, să epateze, tîna-rul Benjamin purta parul foarte lung, vesminte excentrice, în culori deschise, bijuterii cu un desen baroc de o bizărie caută, la modă de altfel printre tinerii ambițioși să egaleze gloria lui Beau Brummell, regele eleganței. Vorbirea îi era înflorită, pretioasă și vag impertinentă, manierele, de o poli-tete rafinată, nu excludeau îndrăznele menite să-i socheze pe burghezii cuminti, conformiști!. Sub aparența lui frivolitate, se ascundea însă un spirit tenace, o ambiție nemăsurată, o extraordinară combativitate.

Ieri, tînarul Benjamin mînuia în romanele sale fantose imaginare din lumea înaltei nobilimi, așa cum o concepea el. Azi fantosele erau duci, marchizi, feldmaresali și miniștri, cu toți autentici. Manevranti de baghetă venerabilului Disraeli, mîrîiau ca și fiarele dresate din circuri, dar se supuneau poruncilor, stînd în două labe, făcînd giubuslucuri umiltoare și sarînd prin cercuri de foc.

Odată, ducele de Buccleuch^h avusese o altercație cu Benjamin Disraeli, ajuns șef al guvernului. În cursul unui schimb de cuvinte, aparent politicoase, dar încărcate de venin, Buc-

132

cleugh făcuse aluzie la statutul de burghez al primului ministru, dîndu-i a "întelege pe

cai ocolite ca ar trebui sa aiba o comportare deosebita fata de reprezentantul unei atît de ilustre case ducale. Disraeli îl privise prin monoclul sau ca pe un animal rar si replicase molcom:

— Ducii nu ma mai impresioneaza, dragul meu Buccleugh. Astazi fac duci dupa bunul meu plac.

Spre a da o meritata satisfactie primului ei sfetnic, regina Victoria îi oferise un titlu nobiliar. Benjamin îi multumise, exprimîndu-si recunostinta în stilul lui înflorit, atît de apreciat de batrîna suverana — în strafundul inimii regina ramasese o incorigibila romantica — dar o rugase sa acorde aceasta cinste iubitei lui sotii, Mary-Ann, el ramînînd la vechiul statut, spre a-si pastra scaunul din Camera Comunelor. Mary-Ann Disraeli devenise astfel vicontesa Beaconsfield. Opinia publica din Anglia, încîntata de modestia, primului ministru, îl acoperise cu laude Dusmanii lui, în schimb, îi înfierasera filistinismul.

În vreme ce-si depana melancolic gîndurile. Disraeli strabatea — aproape fara sa le vada — galerii si saloane pe care altadata le-ar fi devorat cu privirile. Nu-l trezeau din reverie decît durerile atroce, care-i sagetau uneori picioarele. Guta îl' supara îngrozitor. Normal ar fi fost sa fi stat acasa, înfasurat în caldurosul sau halat de interior, adîncit într-un fotoliu confortabil si cu picioarele asezate grijuliu pe un taburet.

în anticamera încaperilor de parada îl întîmpina secretarul reginei.

— Majestatea-Sa va asteapta în Salonul Alb, sir. îmi permiteti sa va sprijin?

Disraeli îngadui sa fie ajutat. Cei doi barbati mergeau încet, fara zgomot, ca niste umbre. Silueta încovoata a primului ministru, obrazul sau livid, supt de suferinta, se reflectau în oglinzile înalte, cu magnifice rame aurite.

• înainte de a intra în Salonul Alb, Disraeli multumi secretarului pentru sprijin, își trase bratul si, ramas singur, își îndrepta spinarea, ca sa nu faca o impresie urîta suveranei. Dupa ce secretarul îi anunta sosirea, Disraeli patrunse în salon si, înca de la usa, se înclina atît cît îi îngaduia spinarea întepenita. Regina, o batrînica scunda, cu obraji dolofani, statea într-un fotoliu tapisat cu saten alb. întreaga-i fiinta respira o maretie cu adevarat regala. „Deprinderea de a purta coroana împrumuta suveranilor o demnitate care cu timpul devine fireasca”, obisnuia sa spuna Disraeli.

133

Regina purta o rochie neagra, de matase, si o boneta de dantela alba, vesmînt de vaduva, de care nu se mai despartise de la moartea sotului ei, printul consort Francis-Albert, duce de Saxa-Coburg si Gotha. Expresia de suferinta întiparita pe chipul primului ministru îi trezi compatimirea.

— Ma tem, Mr. Disraeli, ca nu te simti bine. Te chinuieste guta, nu-i asa? Te rog sa

iei loc!

Primul ministru ramase uluit. Eticheta de la Curte nu permitea persoanelor primite în audienta, oricât de înalt ar fi fost rangul lor, sa stea jos în prezenta reginei. Refuza sa profite de bunavointa ei.

— Majestate, îmi cunosc îndatoririle. În calitatea mea de prim slujitor al Majestății-Voastre, trebuie sa respect cel din-tîi regulile protocolului, menit sa sporeasca stralucirea Coroanei si sa învaluie persoana suveranului într-o aura cvasi-divina.

«

Regina zîmbi.

- Sa nu mai vorbim de aura cvasi-divina a suveranului într-o monarhie constitutionala.

— Sa-mi fie cu iertare, Majestate, dar suveranul este cu atît mai venerat cu cît nu se amesteca în treburile publice. Jupiter își pastra neatins prestigiul fiindca nu cobora din Olimpul inaccesibil muritorilor.

— Iata o subtila apologie a monarhiei constitutionale. Cred ca dumneata ai fi în stare sa-l convingi si pe tar ca renuntarea la anumite prerogative ar face sa-i creasca prestigiul fata de supusi.

— Oh, Majestate, daca Țarul ar înțelege acest adevar, ar scuti poporul rus de multe necazuri. Din nefericire, dictatorii — Țarul însusi nu este decît un dictator ereditar — nu au niciodata simtul masurii. Libertatea este un bun la care omenirea nu va renunta niciodata.

— Apropo de dictatura, Mr. Disraeli, n-ai venit cumva ca sa-mi vorbești despre cancerul Bismarck?

' — Perspicacitatea Majestatii-Voastre nu ma surprinde. Bismarck din nefericire, este o batrîna caricatura a lui Napoleon I. Vrea sa reediteze în Europa un imperiu care sa dicteze celorlalte popoare regulile germane de conduita.

' — Mr. Disraeli, am citit si eu corespondenta din Paris publicata în ultimul' Times. Am fost atît de indignata, încît am scris un mesaj lui Wiihelm I, invitîndu-l sa modereze avîn-turiîe* razboinice ale cancelarului sau. Daca Germania va in-

134

vada din nou Franta, Anglia nu va mai ramîne neutra. Guvernantii de la Berlin trebuie sa-si bage bine în cap acest lucru. Disraeli își muta greutatea corpului de pe un picior pe altul, în vana speranta ca durerile i se vor mai domoli.

— îmbratisez fara rezerve punctul de vedere al Majestatii-Voastre. Evident, vom lua

atitudine în această chestiune. Dar precipitarea este un rău consilier. Trebuie să ne asigurăm mai întâi sprijinul unor state capabile la nevoie să intervină cu trotele lor armate spre a pune capăt militarismului agresiv german. Noi singuri nu constituim o amenințare capabilă să-i impresioneze pe germani. Cu flota noastră de război nu putem asedia Berlinul. Cu alte cuvinte, nu ne este îngăduit să ridicăm pumnul mai înainte de a fi siguri că-l vom înspăimînta pe adversar. Altfel riscăm să ne acoperim de ridicol.

— Atunci? Preconizezi să-l lasăm pe Bismarck să-și facă mendele?

— Cîtusi de puțin. Vom acționa însă numai după ce ne vom asigura colaborarea Rusiei ori a Austriei.

— Asta cere timp!

— Majestate, războiul îl începe cine vrea și îl termină cine poate.

— Atunci grabeste-te, Mr. Disraeli. Bismarck a devenit un om imposibil. Pînă și fiica mea, Victoria, principesa de Coroana a Germaniei, nu-i mai poate suporta aroganța. În ultima ei scrisoare îl critica aspru. și o înțeleg. Ma mir că împăratul Wilhelm se lasă condus fără să crîcneasca de acest neobrazat juncker prusac.

Disraeli deplîngea caracterul impulsiv al reginei, diametral opus înfatisării de femeie vîrstnică, obosită și resemnată. „Spre norocul ei, mă are pe mine, reflectă indulgent. Am învățat să-i frînez elanurile pripite.”

La ambasada rusă din Londra domnea neliniștea, că în preajma unor mari evenimente. Ambasadorul conte suvalov sosise în zori de la Sf. Petersburg, după ce facuse un scurt popas la Berlin. La ceasurile nouă de dimineață, contele Adler-berg, al doilea secretar de ambasada, se prezenta la Foreign Office spre a solicita, în numele ambasadorului, o neîntârziată audiență la contele Derby, ministrul de Externe al Angliei. Audiența fu fixată pentru ora unsprezece.

La zece și patruzeci, suvalov se instalează în trasura care avea să-l ducă la Foreign Office. După sosirea sa la Londra

'135

își îngăduise doar o oră de odihnă, apoi intrase sub un dus scotian care-i biciuise organismul obosit după drumul lung. Își facuse toaleta ajutat de o armată de valeti, iar după ce își aruncase ochii asupra corespondentei urgente pregătite de consilierul de ambasada Bartholomei, se instalase în trasura și plecase la drum.

Contele suvalov avea reputația unui mare amator de femei ceea ce corespundea adevărului, în culise se știa că transferarea sa din fruntea Cancelariei Secrete a țării, la ambasada din Londra s-ar fi datorat avansurilor amoroase nereușite pe care le facuse printesei Katia Dolgoruki. Cînd lăf ajunseseră la ureche aceste zvonuri, contele

suvalov zîmbise dispretuitor. Era prea hîrsit în jocul primejdios al intrigilor de la Curte, ea sa-si fi riscat cariera de dragul Katiei Dolgoruki. Existau pe lume femei tinere, cel puțin tot atît de frumoase, care i-ar fi acceptat fara ezitare iubirea. Semi-dizgratia lui îsi avea izvorul în propria sa imprudenta si aceasta îl ustura mai mult decît orice, fiindca pierduse prilejul de a se catara în fruntea ministerului Curtii, substituindu-se actualului ministru, generalul conte Andreii Adlerberg pe care-l sapase din umbra, cu tenacitate de cîrtita. Culmea era ca la ambasada din Londra avea subaltern pe un nepot al ministrului care îi pîndea desigur fiecare pas, instigat de unchiul sau, dornic a se razbuna.

Intrat în rîndurile corpului diplomatic, suvalov fusese iarasi muscat de morbul maririlor. Viza Ministerul Afacerilor Externe, cu atît mai vîrstos cu cît actualul titular al departamentului, printul Gorceakov, atinsese o vîrsta biblica. Ghinionul pare sa-l urmareasca si acum pe suvalov. Gorceakov nu voia sa înțeleaga ca intrase cu un picior în groapa, înzestrat cu o vitalitate neobisnuita, spunea tuturor celor dispusi sa-l asculte, ca are ambitia sa-si serbeze centenarul în calitate de ministru în functie. stia ca declaratiile lui îi înnebuneau pe rivali si le stîrneau bila. Poate ca în felul, acesta îl vor preceda în groapa.

suvalov tinea sa-si dovedeasca înalta capacitate politica prin cîteva lovituri de maestru, menite sa-l ridice iarasi în atentia tarului. Cînd i se încredintase misiunea de a deschide campania diplomatica împotriva lui Bismarck, se angajase în lupta cu un entuziasm maladiv. Trebuia sa obtina un succes rapid si total.

La Foreign Office, contele Derby îl primi cu acea cordialitate diplomatica stralucitoare la suprafata, dar gaunoasa

136

interior ca un mar putred, în taina, ambasadorul tarului tuturor Rusiilor si ministrul Afacerilor Externe al Marii Britanii se pîndeau precum cîinele cu pisica. Obiectivele politicii lor de expansiune în Asia îi puneau din oficiu pe pozitii antagoniste. Anglia îsi întindea dominatia asupra Asiei dinspre sud spre nord, avînd baza de plecare India, în vreme ce Rusia îsi axa expansiunea pe acelasi continent, spre est — intrînd în conflict cu China — si spre sud, ciocnindu-se de Anglia, un adversar mult mai primejdios decît Celestul Imperiu.

Dupa o foarte diplomatica introducere, ambasadorul rus intra în subiect, punînd pe tapet provocarile beliciste anti-franceze ale presei germane.

suvalov nu acumulase inutil o vasta experienta în cadrul activitatii de sef al Serviciului secret al tarului. La Londra era secondat de o retea de agenti acoperiti, extrem de abili, care-i furnizau informatii de prima mînă, susceptibile a fi folosite la masa tratativelor diplomatice. suvalov aflase ca lordul Derby era un pacifist convins, ca accepta nu fara oarecare retinere politica expansionista a cabinetului Disraeli si ca în secret fusese contactat de persoane de încredere din anturajul liberalului Gladstone, care încercau sa-l atraga de partea acestuia. Ministrul de Externe nu se pronuntase înca, fiindca avea o

datorie de recunostinta fata de Disraeli, un devotat partizan al raposatului sau parinte. Edward George Stanley, al 14-lea conte Derby. Politica externa mult mai pasnica, preconizata de Gladstone îl ispita, si de acest element suvalov era hotărât sa tina seama.

— "Politica de Dictat a cancelarului Bismarck primejduieste pacea europeana. Rusia, constienta de calamitatile revarsate de razboaie asupra popoarelor, este hotărâta sa duca de acum înainte o politica de înțelegere cu toti vecinii, precum si cu marile puteri.

Contele Derby îl privea sceptic. Pentru el, lupul înfasurat într-o blana de oaie tot lup ramînea.

— In clipa de fata, continua suvalov, interesele Angliei si ale Rusiei coincid. Țările noastre nu doresc un nou imperiu napoleonian în inima Europei.

Derby înclina .din cap în semn de încuviintare. „Dar mîi-ne! Ce se va întîmpla mîine? Presupunînd ca am zadarnici tendintele beliciste ale celui de-al doilea Reich?"

întrebarea ministrului nu fusese formulata, dar suvalov o întui, își juca deci cartea cea mare:

137

— Pot sa va informez, domnule ministru, ca armatele ruse din zona Marii Caspice au primit ordin sa își suspende marsul spre Merv. Majestatea-Sa Țarul doresce sa inaugureze în Asia o politica de înțelegere si colaborare cu Marea Britanie.

Derby clipi vadit interesat.

— Initiativa Majestatii-Sale Țarul nu poate decît sa fie salutata cu bucurie de guvernul Majestatii-Sale Regina Victoria.

Ambasadorul Rusiei își specula succesul:

— Cooperarea ambelor noastre tari își va da primele rezultate în Europa. Bismarck nu va îndrazni sa ne înfrunte.

— Austria nu v-a preocupat? întreba ministrul de Externe britanic, între Austria si Germania exista o înțelegere...

suvalov înțelese sensul frazei neterminate a interlocutorului.

— Aveti dreptate. O înțelegere denumita a celor trei împarati, la care a aderat și Rusia, înțelegerea are un caracter pur defensiv. Nu este îndreptata împotriva nimanui. Adevaratul ei sens este altul. Constituirea unui front comun împotriva democratiei, a revolutiilor, care tind sa se labarteze ca o plaga. Am fi invitat Anglia sa participe la acest front, o\ar stiam ca tara Magnei Charta n-ar fi conceput sa se alinieze Ligii celor trei

împarati

— Anglia este un stat constitutional democratic, domnule ambasador.

— Când este vorba de apararea pacii, principiile de politica interna nu pot constitui o bariera între state, într-o Europa pasnica pot coexista monarhii absolute, monarhii constitutionale si chiar republici.

Derby era reticent în ceea ce priveste buna-credinta a Rusiei, dar oferta ei sosea la momentul potrivit.

— Domnule ambasador, mîna deschisa întinsa Angliei de tara dumneavoastra nu va ramîne fara raspuns. Nu pot sa-mi iau un angajament ferm înainte de a supune guvernului Majestatii-Sale Regina propunerea dumneavoastra. Personal, pot sa va asigur ca o voi sprijini cu toata caldura. V-ar conveni sa ne întîlnim diseara la ora opt, to,t aici, în biroul meu?

In aceeasi dupa-amiaza, la orele doua, Cabinetul britanic restrîns se întruni în Downing Street, sub presedintia lui Benjamin Disraeli. Raportul prezentat de Derby nu surprinse pe nimeni. Tensiunea franco-germana era la ordinea zilei.

138

Lordul Carnarvon, secretar de stat la Colonii, lua cel dintîi cuvîntul:

— Eram sigur ca rusii vor interveni. Un singur lucru ma intriga: centrul de gravitate al politicii lor expansioniste parea sa se fi deplasat spre Asia.' Nu m-ar fi mirat nici daca ar fi dezlantuit o noua ofensiva împotriva Turciei. Nu presupun ca au renuntat la vechile lor planuri de cucerire a Constantii nopolului, de iesire la Marea Mediterana.

Marchizul de Salisbury, secretar de stat pentru Indii, îsi concentra privirile asupra lui Carnarvon, îngustîndu-si ochii datorita vederii defectuoase.

•— Explicatia este simpla, interveni cu tonul lui grav, convingator, care-i adusese atîtea succese în dezbaterile din Camera Comunelor. La ora actuala, Rusia are disperata nevoie sa-si degajeze flancurile europene, spre a putea actiona mai tîrziu în liniste împotriva Turciei. Or, pentru rusi, Austro-Ungaria este un dusman de moarte. Imperiul Habsburgic urmareste sa-si extinda sfera de influenta în Balcani, în speranta ca în-acest chip va împiedica o desteptare a slavilor din aceasta zona, care prin contre-coup ar trezi aspiratiile la independenta ale slavilor dinlauntrul Austro-Ungariei. în cazul unui razboi austro-rus, Germania nu-i va sprijini pe rusi, pe de o parte fiindca este legata printr-o alianta de sînge de Imperiul Austriac, iar pe de alta, pentru ca are de aparat granitele estice ale Prusiei. Pe noi, rusii nu pot conta, fiindca interesele noastre se ciocnesc de ale lor în Asia Centrala. Prin urmare, în eventualitatea unei conflagratii generalizate, singurul sprijin politic si militar pe care l-ar putea obtine în Europa ar fi numai din partea Frantei, adversar ireductibil al Germaniei.

— Atunci ce interes avem sa sprijinim Rusia în campania sa antigermana? exclama sir Michael Hicks-Beach, secretar de stat pentru Irlanda. Sa o eliberam de amenintarea germana, ca mâine sa se napusteasca asupra Indiei, fara sa se mai teama ca are spatele descoperit?

— Daca scapa de amenintarea germana, nu înseamna ca a scapat si de amenintarea austriaca! îsi spuse Disraeli cuvântul în sprijinul lui Salisbury. O Germanie prea puternica înseamna pentru noi un pericol potential deloc neglijabil. Avem nevoie de Franta, avem nevoie de armatele ei, ca sa frânam încercările de hegemonie ale Germaniei. Astazi, trebuie sa fim alaturi de Rusia. Interesele noastre o cer.

139

— Daca rolurile ar fi inversate si noi ne-am afla în situatia Frantei, credeti ca aceasta tara ne-ar sari în ajutor? rosti cu ironie lordul Carnarvon.

— Nu trebuie sa privim astfel chestiunea, interveni contele Derby. în politica internationala, analogiile si mai ales sentimentalismele nu-si au locul. Nu stiu ce ar face oamenii de stat francezi daca s-ar afla în locul nostru. Noi însa nu avem de ales. Adeseori, cu un mic efort, poti realiza azi lu-

.cruri care mâine ti-ar cere un efort însutit. In concluzie, propun sa ne conjugam eforturile cu ale Rusiei.

— Ce se va întâmpla daca Bismarck va respinge interventia noastra? întreba secretarul de Stat pentru Irlanda. Acceptam riscul unui razboi?

— Nu vom ajunge acolo! spuse Disraeli.

— Putem accepta si riscul unei campanii militare. Greul unui razboi continental nu l-am suporta noi, grai cinic Salisbury.

sir Stafford Northcote, cancelarul Esichierului, clatina din cap cu îndoiala.

— Un razboi nu implica numai pierderi în oameni, domnule Salisbury. Trebuie sa reflectati si la consecintele economice.

— stiti cum vor reactiona Austria si Italia, domnule ministru al Afacerilor Straine? întreba lordul Carnarvon. Italia face astazi parte din rîndul marilor puteri!

— O mare putere care abia s-a nascut! replica ironic Derby. Mai are mult pîna sa se consolideze. Cît priveste Austria, ma îndoiesc ca va accepta sa se lase tîrîta într-un razboi de dragul Germaniei. Se rezerva pentru rafiiala cu Turcia.

— Nu puteti totusi nega primejdia izbucnirii unui razboi generalizat starui sir Michael.

— în orice criza internationala exista imponderabile susceptibile sa dea peste cap cele mai înțelepte prevederi, spuse marchizul Salisbury. Nu poti face omleta fara sa spargi oua.

La patru fara un sfert, Benjamin Disraeli declara închisa sedinta Cabinetului. Raportul, concluziile si propunerile lui Derby fura aprobate. Ministrii parasira pe rând resedinta premierului. Conte Derby ramase cel din urma.

— Am obtinut un frumos succes. Pari însa nemultumit!

— De la Bucuresti mi-a parvenit chiar acum vestea unui afront pe care ni l-au facut românii. Guvernul român a refuzat sa primeasca scrisoarea de acreditare a noului nostru consul general Vivien, sub cuvântul ca în aceasta se vorbeste,

140

despre, citez: „bunele relatii care exista între Anglia, Sublima Poarta si teritoriul cîrmuit de Alteta-Voastra”.

Disraeli se aseza anevoie pe un scaun. Avea niste junghiuri îngrozitoare în piciorul drept.

— Dupa cîte stiu, Derby, românii se bucura de un statut aparte în cadrul Imperiului Otoman.

— Da. Relatii de vasalitate.

— Comic. Manifestari ale unui feudalism care nu-si mai are rostul în cea de-a doua jumătate a secolului XIX.

— Daca ar fi inumai aceasta anomalie, sir. Cert este ca turcii sunt foarte gelosi pe ceea ce numesc ei „prerogativele lor” fata de România. Daca am fi folosit o formula convenabila românilor în scrisoarea de acreditare a lui Vivien, am am provocat protestul Sublimei Porti.

Disraeli suspina obosit si plictisit:

— stiu, turcii sînt obtuzi si absurzi. Dar ce putem- face? Interesele noastre sunt legate de mentinerea statu-qwo-ului în •Balcani. Eh, contradictiile politicii externe! Sprijinim Rusia si actiunea ei antigermana, dar o sabotam în frecusurile ei cu Turcia.

— Cu românii cum procedam? Ne aratam coltii?

— Sa nu facem exces de zel. Derby? Datoria fata de turci ne-am îndeplinit-o.

— Trebuie sa va informez, sir: consulii nostri din Mo-nastir si Scutari mi-au semnalat

o efervescenta crescînda în Bosnia si Hertegovina.

— Asta ne-ar mai trebui! Conte de Derby se uita la ceas.

— Ma iertati sir, dar sunt nevoit sa ma retrag. La opt urmeaza sa-l primesc la Foreign Office pe suveranul. Pîna atunci trebuie sa redactez telegrama catre lordul Odo Russell, prin care-l invit sa declare limpede Printului Bismarck ca Anglia — asemenea Rusiei — va lua masuri energice în cazul unei agresiuni germane împotriva Franței.

Ori de cîte ori Fritz Blumel își servea clientii la restaurantul „Kaiser Friedrich”, de pe Opernring, îndeplinea un adevarat ritual. Caci Fritz nu era un chelner de rînd. Cînd aducea pe tava un „Chateaubriand” executa un original spectacol de balet, împletit cu un numar de prestidigitatie care atingea culmile fabulosului. Spre a se strecura printre mese

141

si printre clienti cu eleganta nonsalanta, savîrsea glissade, piruete, salturi, pline de gratie si elasticitate, într-un ritm diabolic de rapid, mentinînd în acelasi timp tava într-un echilibru atît de perfect, încît parea sa se lege miraculos pe un montagne russe instalat pe creste si povîrnisuri de nori. si înfatitarea lui se deosebea de a confratilor. Desi vienez suta la suta, avea tenul masliniu, parul negru si ochii de carbune, ca un sicilian. Acest exotism se datora poate bunicii lui, o italianca din Calabria, oplosita la Viena cu întreaga-i familie catre sfîrsitul secolului trecut. Tatal calabrezei, chelner ca si strănepotul sau Fritz, își cautase o viata mai buna în Imperiul Habsburgic, dupa ce în prima jumatate de viata trasese mîta de coada la Napoli, la Roma si mai în urma la Pisa. La Viena nu cunoscuse belsugul, dar se bucurase de o viata demna, calma si lipsita de grija zilei de mîine. Calabreza se maritase cu un chelner vienez, artist în meseria lui, iar copiii lor, toti baieti, îmbratisasera cariera paterna. Unul dintre ei, casatorit cu o planturoasa vaduva din Baden, adusese pe lume un unic mostenitor, pe Fritz, care continuase cu mîndrie traditia familiala. Fritz nu era mai putin mîndru de meseria lui decît un duce care-si poarta coroana ducala din tata în fiu, convins ca în acest chip își îndeplineste onorabil rolul în societate.

Fritz Bliimel era nu numai un chelner model, dar si un estetic. Contactul zilnic cu aristocratica clientela a restaurantului îl deprinsese sa-si poarte fracul cu eleganta, ca un dandy. Pe deasupra era si frumusele, inteligent si mai ales îndatoritor. Nu o data i se întîmplase ca vreuna din acele contese sau printese blazate, care frecventau în stralucita companie localul, sa-l remarce si sa-l poftasca a se prezenta — evident, dupa orele de serviciu — în cîte un budoar tainic unde era pus sa îndeplineasca alte îndatoriri, de care se achita cu aceeasi impecabila eficienta. Aceste capricioase passade nu aveau urinare. Dupa *cîteva sedinte nocturne agreabile pentru ambele parti, Fritz înțelegea ca a sosit timpul sa se retraga discret. Dupa fiecare aventura se alegea cu buzunarul îngreuiat de cîte un teanc plinut de bancnote, ori de cîte o bijuterie nu prea scumpa, dar aratoasa si îndeobste cît mai neutra, spre a nu angaja cu nimic pe donatoare.

Fritz nu primea bani si cadouri fiindca ar fi fost un gigolo. își dadea seama însă ca nu se cuvenea sa respinga bacsisurile postnuptiale, de vreme ce le accepta cu draga inima pe cele oferite la restaurant. Din cauza acestor fugitive, dar încîn-

142

tatoare legaturi — care cu greu s-ar fi numit sentimentale — mi se mai putuse îndragosti de femei din mediul sau, oricât erau acestea de dragute si „spalate”.

Permanentele lui legaturi profesionale si extraprofesionale cu aristocratia aveau si alt avantaj. în timp ce servea sampanie, homari, icre negre si stridii clientilor cu impresionante titluri nobiliare, surprindea crîmpeie de discutii, cancanuri si tot felul de rautati debitate pe seama altor nobili, astfel în-cît era întotdeauna la curent cu tot ce se petrecea în sînul înaltei societati. Uneori devenea depozitarul fara voie al unor informatii politice secrete, de o mare importanta, pentru care agentii unor puteri straine i-ar fi oferit fara ezitare apreciable sume de bani.

Spre cîntea sa, Fritz nu gîndise vreodata ca ar putea sa le valorifice împartasindu-le unor urechi interesate. Le pastra pentru sine, încîntat ca se adapa la secretele zeilor, chiar daca acestia habar n-aveau de existenta lui. Pentru majoritatea ilus-~ trilor clienti de la „Kaiser Friedrich”, Fritz nu era decît o mobila, un automat înzestrat cu viata, menit doar a le astîm-para fanteziile gastronomice cele mai extravagante.

Cînd nu era de serviciu la restaurant, Fritz își îmbraca unul dintre frumoasele lui costume — dispunea de o bogata garderoba — si pleca la plimbare. Locurile de predilectie pentru desfatarile-i peripateticene nu erau — cum s-ar crede — localurile de dans populare, cafenelele, gradinile publice, bîl-ciurile, accesibile celor de o seama cu el. Daca îl ispitea o raita prin Prater, nu-si pierdea vremea prin Wurstel-Prater-ul frecventat de mica burghezie, dornica sa se distreze prin circurile, barurile, caruselele si localurile de dans vulgare, dar atît de vesele, în care rasunau îndracite orchestre de tigani ori flasneta melancolice. Se învîrteau numai pe aleile largi, a-erate si foarte îngrijite ale selectului Nobel-Prater, creat de printul Constantin de Hohenlohe pentru vînturarea echipajelor somptuoase, ori a mîndrelor cavalcade în care figurau a-proape în exclusivitate membrii aristocratiei.

Rotindu-si bastonul prin aer, Fritz se uita admirativ la femeile tinere si frumoase adîncite în pernele trasurilor, ori tresarea înfiorat de o placuta emotie ori de cîte ori recunostea pe vreuna din eroinele micilor lui aventuri sentimentale. Printre calaretii civili sau în uniforma militara avea de asemenea multe cunostinte, caci îi servise la restaurant.

Duminica, indiferent de sezon, daca timpul era frumos, masura cu pas domol faimoasa Ringstrasse, unde, între orale

143

unsprezece de dimineata si unu dupa amiaza, putea fi vazuta . lumea selecta a Vienei. Fritz saluta în stînga si în dreapta, fiindca si aici întâlnea uneori clienti. Unii îi raspundeau la salut plictisiti, cu gesturi automate, altii îl priveau surprinsi, fiindca nu erau obisnuiti sa-l vada decît în fracul lui profesional. Cîtiva, cei mai putini, treceau pe linga el fara sa-i observe salutul. Fritz nu se supara, fiindca nu concepea sa deranjeze un personaj cu sînge albastru. Seara, cînd se întorcea acasa, își scutura hainele cu grija si, dupa ce le baga în dulap, mîncă ceva la repezeala, apoi se vîra în pat si se abandona voluptatii de a citi romane în fascicule cu marchizi, conti si contese, prinsi în vârtejul unor aventuri tenebroase, încheiate invariabil cu happy end. Fritz vorbea mai mult sau mai putin corect cîteva limbi straine de larga circulatie, dintre care nu lipseau franceza si engleza.

Serile lui libere erau însa putine, fiindca patronul restaurantului, socotindu-l indispensabil, prefera sa-i plateasca ore suplimentare.

Fritz ajunsese pe nesimtite la vîrsta de treizeci si cinci de ani. Succesele lui feminine se mai rariseră, fiindca înaltele doamne dispuse sa cumpere cîteva clipe de amor preferau pe tinerii carora abia le mijise mustata. În momentele lui de euforie, Fritz își permitea sa-si scrie memoriile, împanate bineînțeles cu multe aventuri imaginare, ca în romanele foileton. Nu banuia ca adevarul curat ar fi stîrnit mai multa curiozitate.

Viata se desfasura pentru el senina, fara zguduirii si emotii tari, cînd o întîmplare nenorocita avea sa dea totul peste cap. într-o seara, la una din mesele aflate în sectorul sau se aseză consilierul ambasadei ruse, Vasilcikov, împreuna cu 'printul Urusov, primul secretar. si unul si celalalt erau clienti vechi ai restaurantului. Fritz îi servi cum se pricepea mai bine. Cei doi diplomati, mari amatori de sampanie si de icre negre, pareau în seara aceea preocupati, absenti. Golira fara chef o sticla de sampanie si abia se atinseră de caviarul asternut pe un pat de gheata. Vorbeau cu voce joasa, asa ca Fritz, desi tragea din obisnuinta cu urechea, nu reusi sa surprinda nici o fraza, în vreme ce le turna sampanie în cupe, îl observa pe consilierul de ambasada scotînd din buzunar un carnet rosu, în care înseamna ceva. Faptul în sine era lipsit de importanta, în jurul orei doua — programul de cabaret era pe terminate —• consilierul Vasilcikov ceru nota de plata. Achita consumatia si lasa ca de obicei pe farfurie un bacsis gras.

144

Dupa plecarea celor doi diplomati, Fritz se uita dupa pi-colo, cu intentia de a-i porunci sa faca ordine pe masa. Fiindca picolul era de negasit — „tineretul de azi nu e bun de nimic", reflecta Fritz — începu sa strînga servetele. Sub unul din ele gasi carnetul rosu, uitat evident de Vasilcikov. îl lua si îl strecura în buzunar, cu gîndul sa i-l resfite cu prirna ocazie, cu atît mai mult cu cît consilierul era un client asiduu al restaurantului. Lua pe o .tava sticla de sampanie pe trei sferturi goala si cupele de cristal, iar dupa ce arunca pe brat servetele folosite, se îndrepta spre bucatarie. Facu observatie picolului, care aparuse tocmai de la vestiar, îi puse în brate tava si servetele, apoi dadu sa se întoarca în sala.

Deodata, o mîna grea i se lasa pe umar. întoarse surprins capul si se trezi în fata unui îns grav, încruntat, chelbos, îmbracat în haine închise la' culoare, dar nu de seara, deopotriva cu ceilalti clienti ai localului.

— Un moment, un moment! Nu te grabi!

întinse mîna deschisa, cu palma în sus, apoi misca din degete, ca si cînd ar fi cerut ceva.

— Ce poftesti? îl întreba Fritz, nemulțumit de familiaris-mul necunoscutului.

— Documentul! rosti acesta cu subînțeleșuri.

— Ce document? se rasti Fritz.

— Documentul lasat pe masa de consilierul rus. Hai, nu mai face pe prostul si da-l încoace!

Tonul individului capatase asprimi dezagreabile, își scoase din buzunarul dinauntru o piesa de identitate si o puse sub nasul chelnerului.

— Politia secreta! adauga.

Fritz simti ca i se înmoaie picioarele. Bîigui ceva neînteles. Agentul repeta gestul cu mîna întinsa:

— Carnetul rosu!

Tremurînd, chelnerul se executa, exhibîndu-l. Agentul îl lua si, fara sa-l deschida, îl vîrî în buzunar.

— Cui trebuia sa i-l dai? Arata-mi persoana!

— Care persoana?

— Asculta, ba! înceteaza sa mai faci pe imbecilul! Cu mine nu-ti merge! Vorbeste sau te umflu!

— Domnul consilier Vasilcikov . . .

— îl cunosti deci?

— Sigur! E un vechi client al meu.

— Aha! Te-a 'recrutat ca sa faci pe agentul lui de legatura.

10 — Uragan asupr» Europei

Ce legatura? Ce agent? si-a uitat carnetul, asta e tot. L-am luat ca sa i-l restitui.

— Va sa zica nu vrei sa-mi spui cui trebuia sa i-l dai? Bineee!

Facu un semn si alt ins, îmbracat de asemenea în haine închise la culoare, se ivi din umbra. Aparu si patronul.

— Ce s-a întâmplat, domnule Kuneke?

— Omul asta, îi explica agentul aratându-l pe Fritz, este un agent al rusilor.

Chelnerul se uita disperat la patron.

— Spuneti-i, domnule Fischer, ca sunt om cumsecade, ca îmi vad de treaba, ca din cauza mea n-ati avut niciodata bataie de cap.

Lui Fischer i se albisera buzele. Se temea sa nu fie si el implicat în treburile lui Blumel.

— Nu stiu nimic, domnule Kuneke. Crede-ma! Eu ...

Agentul îl întrerupse cu un gest, apoi se adresa cu asprime chelnerului.

— Ai sa ne urmezi, Blumel! Poate ca la politie ai sa fii mai vorbaret.

Pe Fritz îl napadira sudorile. Camasa i se udase de transpiratie, în jurul lor se adunasera câtiva chelneri si un bucatar.

— Ce poftiti? îi repezi Kuneke. Aici nu-i circ! Vedeti-va de treburi! Blumel, sa mergem!

Vulpea fugea atât de repede, încât rosul blanii ei parea sa descrie o vertiginoasa dîra de taciuni rubinii prin iarba verde, înalta si grasa. Zeci de câini de vînatoare, albi cu pete maronii, o haituiau, latrînd strident, agitîndu-si bataios cozile, saltîndu-si urechile. Larma lor se împletea cu sunetele ascutite ale trompetilor calari pe bidivii iuti, ce-si fluturau în vînt coamele ondulate si cozile stufoase.

Vînatorii, în redignote rosii, pantaloni strînsi pe picior, cizme scurte de lac si palarii înalte, îsi mînuiau cravasele, îm-boldindu-si caii — splendide exemplare cu sînge englez si arab — sa strabata vijelios spatiile, sa sara obstacole, sa se ia la întrecere cu vîntul. Groful Hiklos Esterhazy, marele maestru de vînatoare, care purta o redingota verde, semn distinctiv al functiei sale, conducea cu pricepere si îndrazneala

magnifica expeditie cinegetica, mobilizata pentru capturarea dihaniei cu blana rosie ca jeraticul.

în fruntea cetei de vînatori se afla însasi împarateasa Eli-sabeth a Austro-Ungariei, o calareata xle înalta clasa, care nu se sfia sa declare prietenilor ca este mai mîndra în maiestria-i hipica decît de zamislirea vlastarilor meniti a asigura continuitatea dinastiei Habsburgilor. Detractorii îi ridiculizau performantele, într-adevar remarcabile, spunînd ca ar fi fost mai în elementul ei dresînd caii la circ, decît îndeplinindu-si misiunea de împarateasa alaturi de augustul ei sot, împaratul Franz-Josef I. Poate ca nu se înselau. In sinea ei, Elisabeth se socotea o neîntealeasa. Pentru ea, tronul reprezenta o povara, iar eticheta imperiala o corvoada insipida. Pe cal se simtea fericita. Fericita si libera. Libera ca pasarile cerului, libera ca vintul, libera ca gîndul...

Cavalcada razbise într-o poiana prelunga, strabatuta de hududoaie sapate de apele ploilor. Vulpea, aflata pe „domeniile” ei, stia sa se foloseasca de scurtaturi, trecînd relativ usor peste obstacolele naturale. Cîinii erau nevoiti sa coboare în scobiturile adînci, apoi sa se catare latrînd si scheunînd pe versantul opus. Caii, furati de avîntul galopului întins, ajunsi de buza viroagei, se încordau si mai vîrtos si sareau, deschi-zînd un efemer pod aerian peste larga despicatura facuta în pamînt.

împarateasa înfrunta piedicile cele mai rebele rîzînd cu nepasare, biciuind mîndria calaretilor din suita, silindu-i sa repete nebunestiile ei ispravi hipice.

Un armasar negru se poticni de un ciot pe jumătate putred, ascund în iarba, si se dadu peste cap, proiectîndu-si ca-, laretul în trunchiul unui copac. Un cal din urma nu mai avu timp sa evite armasarul care facea eforturi spre a se ridica în picioare si se pravalu la rîndul sau, prinzînd-o dedesubt pe tînara calareata. Oasele ei pîrîira cu zgomot sec.

Un roib cu stea în frunte ateriza doar cu picioarele din fata pe malul opus al hududoiiului. Ramas suspendat, cu burta lipita de muchia de pamînt, se straduia sa se catare cu picioarele dinapoi pe povîrnisul foarte înclinat. Tocmai cînd era pe punctul de a se urca pe mal, acesta ceda. Cal si calaret se prabusira în adîncul viroagei.

»

Rîzînd cu hohote, împarateasa alerga ca o naluca, urmarita îndeaproape doar de trei vînatori, singurii capabili sa reziste ritmului dracesc impus de ea, printre care un barbat roscovan, masiv, cu mustanta scurta, blonda. Acesta împartasea

147

înflacararea suveranei. Din cînd în cînd, Elisabeth întorcea spre eî capul si îi surîdea cu neobisnuita caldura.

Usoara întîrziere a cîinilor si a vînatorilor înca valizi îngadui vulpii sa ajunga la bîrlog si sa se afunde în maruntaiele pamîntului. în vreme ce dulaii scormoneau latrînd asupra minusculei galerii, împarateasa sari de pe cal si, rîzînd cu pofta Se sprijini de bratul

barbatului cu mustata blonda, care descalecase, oprind ca la porunca în preajma ei.

— Vulpea a fost mai vrednica decât cei mai vajnici calareti din suita mea! De necrezut, nu-i asa, capitane Middle-ton?

Contele Elemer Bathiany, care-i ajunsese din urma si auzise vorbele împaratesei, -se arunca din. sa si puse un genunchi în pamânt.

— Majestate, am sa pun oamenii sa sape bîrlogul, daca va fi nevoie, si pîna dupa miezul noptii, spre a nu va lipsi de un trofeu binemeritat.

La Viena, în cabinetul sau din cancelariatul imperiului, contele Andrâssy, statea în picioare, cu fata spre fereasta, si asculta gînditor relatarea colegului sau, consilierul intim baron Lasser von Zoltheim, ministrul de Interne al Statului Austriac.

Adîncit într-un fotoliu, cu coatele sprijinite de bratare, baronul îsi rezema în vîrfuri degetele cu unghii frumos îngrijite.

— Expertii nostri au încercat sa descifreze inscriptiile aparent banale de pe carnetul rosu al lui Vasilcikov, dar pîna în clipa de fata n-au reusit sa le prinda firul.

— Sa nu fie o simpla agenda cu adrese, opina cancelarul imperiului, întorcîndu-se spre ministrul de Interne.

— Nici asta n-ar fi imposibil, suspina baronul.

— Poate ca agentii dumitale s-au aratat mai zelosi decât ar fi trebuit, domnule consilier intim.

— Sa presupunem ca este un simplu carnet de adrese, domnule cancelar. Nu este oare avantajos sa cunoastem mamele persoanelor care trezesc interesul consilierului ambasadei, ruse?

— Daca era ceva deosebit de important, fiti sigur, domnule consilier intim, ca nu l-ar fi purtat asupra sa. Ma indispune faptul ca în jurul chelnerului. .. cum spuneati ca îl cheama?

148

— Bliimel! Fritz Bliimel!

— S-a facut atîta tapaj. Arestarea lui în plin restaurant...

— A fost ridicat din bucatarie, domnule cancelar.

— E acelasi lucru. Credeti ca oamenii de acolo vor tacea? Vasilcikov va fi informat

mai repede decît va așteptati, cu atît mai mult cu cît este de presupus ca va face investigatii spre a-si regasi carnetul.

— Exista solutii. Bliimel i-l va duce si va spune ca l-a gasit pe masa, cum este dealtfel adevarat.

— si daca Bliimel va scapa vreun cuvînt?

— Nu va scapa. Vom sti sa-l lucram.

— în cît timp puteti dezlega . . . taina carnetului? rosti cu ironie Andrassy. Daca, bineînțeles, ascunde o taina.

— în patruzeci si opt de ore vom sti precis daca este vorba de un limbaj cifrat.

>

— Va doresc succes, domnule consilier intim. In orice caz, afacerea aceasta cade tare prost, acum, cînd Europa se afla pe marginea razboiului. Cunoasteti, cred, situatia. E mai grea decît va închipuiti. Povestea cu pîrdalnicul asta de carnet poate da nastere la complicatii nedorite.

" — în definitiv, domnule cancelar, se putea foarte bine sa, fi cazut pe mîini straine de noi.

— Credeti ca Vasilcikov nu va face legatura între pierderea agendei si arestarea lui Bliimel? în sfîrsit, vom vedea ce va iesi din toata treaba asta . . .

Baronul se ridica vexat. Nu se asteptase sa fie muștrat — cu vorbe de catifea, ce-i drept, dar care în limbajul mai-ma-rilor zilei pot capata cele mai grave sensuri, într-un fel înțelegea iritarea cancelarului. Avea un stagiul de patru ani în fruntea departamentului-Internelor si stia ca violarea secretului corespondentei personale sau oficiale a diplomatilor acreditati la Viena intra în obligatiile curente ale Serviciului secret. Numai ca aceasta operatie trebuia executata cu atîta finete, încît cei vizati sa nu prinda de veste.

Dupa plecarea lui Zoltheim directorul de cabinet anunta cancelarului vizita contesei Festetics, dama de companie a împaratesei.

— Ai avut grija s-o introduci prin culoarul secretei? spuse Andrassy.

— Desigur, Excelenta!

Cîteva momente mai tîrziu, contesa Festetics de Tolna, o persoana cu totul insignifianta — judecind dupa înfatisare — intra în cabinetul cancelarului. Acesta îi saruta mîna.

— Contesa, v-ati si înapoiat de la Godollo? Vizitatoarea își scoase manusile si își ridica voalul care-i

acoperea partial fata.

— Am venit singura, conte, pretextînd niste treburi de familie. Pe împarateasa am lasat-o însa pe mâini bune. Ida Ferenczy nu o scapa din ochi.

— împarateasa n-a terminat încă idila cu Middleton?

— Din nefericire e mai aprinsa ca niciodata. A început sa faca imprudente. Oamenii din jur nu pot sa nu observe. Ba-thiany; Esterhazy si ceilalti sînt unguri de-ai nostri. stiu sa taca. Ce se va întîmpla, însa, daca împaratul va prinde de veste? Repudierea ei ar fi un dezastru pentru Ungaria. Am pierde cel mai valoros partizan.

Cancelarul își izbi iritat palmele.

— Nu e tocmai elegant rolul de „pezevenghi” pe care-l jucam cu totii, replica încruntîndu-se. In definitiv, prea puțin ne intereseaza daca împaratul este încornorat în continuare. Exista totusi unele limite . . .

— Ce putem face? exclama contesa, în fond, complicitatea noastra, de care-si da seama, o; face si mai supla în ceea ce priveste apararea intereselor Ungariei. Scopul scuza mijloacele, conte.. .

- Poate ca ar fi bine daca i-am furniza noi amanti! Ba-thiany cred ca nu s-ar da înapoi. ..

— Bathiany o adora, conte. O adora ca un imbecil.

— Atunci Esterhazy?

— stiu eu? Sa mai reflectam!

— Nu avem mult timp la dispozitie, contesa! Cauta o solutie! Scoate-i în drum cîtiva tineri seducatori. ..

Contesa rîse:

—• împaratesei îi plac barbatii maturi. De ce nu-ti pui candidatura, conte? Esti aratos, ai trecere la femeii...

— Vai, contesa .. .

— De discretia dumitale nu ne-am îndoi. . . w

— Contesa, înapoiaza-te imediat la Godollo! Ah, buna inspiratie am avut cînd i-am

oferit în numele Statului maghiar, acest domeniu de vînatoare. Cel puțin la Godollo o avem sub supraveghere. Găsește un mijloc spre a-l îndepărta pe Middleton. Nu vreau să mai trec prin emoțiile pe care mi le-a stîrnit înparateasa în timpul călătoriei sale la Londra. Mă mir că înparatul nu a aflat nimic.

- Cine ar avea curajul să-J informeze?

150

— Cine? E destul să-ți dau un nume: arhiducele Ludwig-Viktor.

— Poate să ai dreptate. Omul asta ne urăște . . . Cînd mă vede, se înfoaie ca un motan furios, îmi face tot felul de mojiții.

— Nu te lasa provocată. Să te prefaci că nu-l observi. Dacă ar izbucni un scandal, înparateasa ar fi obligată să te sacrifice.

— Nu cred. înparateasa îmi mănîncă din palma.

— Slava Domnului! Nu uita că și Curtea de la Viena are de spus un cuvînt.

După plecarea contesei, cancelarul rămase pe gînduri. Se deprinsese să trăiască sub amenințarea primejdiilor. Dacă s-ar fi aflat că Maria Festetics, doamna de onoare a înparatesei, era în slujbă să și îi furnizeze cu regularitate informații asupra perechii imperiale, și tot din însărcinarea lui acoperea unele escapade ale Elisabetei, s-ar fi stîrnit un scandal care l-ar fi umplut cu noroi nu numai pe el, ci pe toți magnatii unguri — partizanii lui. Evident, înfrunța un mare risc, dar cît de neînsemnat era acesta față de gravele evenimente în care se lasase angrenat în 1848. Pe atunci îl haituiau autoritățile și pe capul lui se pusese un premiu, fiindcă participase alături de Deak, Bathiany și alte capetenii maghiare la rascoalele sîngeroase dezlătuite de unguri împotriva Habsburgilor. După zdrobirea răzmeritei de către ruși, chemați în ajutor de Franz-Josef, izbutise să fugă în Italia cu pretul uciderii unui granicer austriac, oare încercase să i se pună în cale. Fusesse condamnat la moarte în contumacie, în vreme ce numeroase capetenii maghiare pierneau pe esafod, el continuase în străinătate lupta împotriva tiraniei austriace. Trecuseră ani. Reacțiunea imperială instaurase un regim de teroare dirijat de Bach, ministrul de Interne, în cabinetul prezidat de printul Schwarzen-berg, dușmanul declarat al revoluțiilor și al revoluționarilor. Pe lînga liderii maghiari condamnați la temniță, grea, fuseseră a-runcați în închisoare și Avram Iancu, eroul țărânimii române din Transilvania, de asemenea Hurban și Stur, capeteniiile mișcării slovacă de eliberare, care — culmea ironiei — slujiseră Curtea de la Viena în speranța că vor fi eliberați de sub apăsarea cizmei maghiare. El, Andrassy, exclamase atunci — cu humor negru: „Cu ceea ce noi, ungurii ne-am ales drept pedeapsă, v-ați ales și voi, românii și slovacii, drept recompensă. Eh! Asta e recunoscuta Austriei!" Atît de cumplit se dezlătuiseră teroarea, încît un filozof din acele vremuri carac-

151

terizase „sistemul” lui Bach într-o singura fraza: „O armata cu arma la picior, o armata de functionari asezati la birouri, o armata de clerici tinând în mîna crucea si o armata colcaitoare de spioni”. Urmasera apoi înfrîngerile de la Magenta, Solferino si mai tîrziu de la Koniggratz. Imperiul Habsbtirgic, sfîrtecat, umilit, îngenunchiat, apelase la ungurii huliti de ieri. Se constituise astfel dualitatea austro-ungara.

Andrassy rîse. Ce reusita revansa îsi luasera maghiarii! El proscrisul, fugarul de ieri, devenise cancelarul Imperiului, consilier intim al lui Frainz-Jozef si ministru al Casei Imperiale. Pieptul nu-i era destul de larg spre a cuprinde ploaia de decoratii.

Directorul de cabinet îi întrerupse navala amintirilor, anun-tîndu-l pe seful de sectie, baronul von Hoffmann,

— Sa intre! spuse Andrassy.

În cabinet îsi facu 'aparitia un barbat scund, rubicond si vioi, ca o codobatura. Purta sub brat o mapa de piele rosie pe care o deschise si o aseza pe masa.

— V-am adus, Excelenta, conventia de comert cu România, în ultima sa redactare. Domnii Costaforu si Vulturescu s-au declarat de acord cu aceasta varianta.

Andrassy îsi arunca privirile asupra articolelor esentiale din tratat. Clatina din cap în semn de încuviintare.

— Bum! Am sa-l supun Majestatii-Sale spre semnare.

În aceeasi clipa, directorul de cabinet se ivi din nou în prag.

— Domnul prim-ministru Koloman Tisza, va roaga sa-l primiti, pentru a va face o comunicare urgenta.

Andrassy încrunta sprîncenele. Ce semnificatie avea aceasta vizita inopinata a primului ministru al Statului Ungar? întoarse privirile spre seful de sectie.

— Va deranjeaza daca-l primesc în prezenta dumneavoastra, domnule von Hoffmann?

— Excelenta, n-as vrea sa fiu inoportun . . .

— Wendell, porunci cancelarul directorului de cabinet, pof-teste-l pe domnul conte Tisza!

Tisza îsi facu o intrare teatrala de actor dornic sa-si epateze publicul. Purta o redingota turnata pe corp, o garoafa la butoniera, iar în mîna stinga îsi tinea monoculul prins cu un siret de matase neagra. Avea atitudinea aroganta a aristocratului feudal, stapîn pe sine si constient de superioritatea rasei si a inteligentei sale. Strînse cu emfaza mîna lui Andrassy si a consilierului von Hoffmann. Se rasturna într-un fotoliu:

— Te rog sa-mi ierti, dragul meu Andrassy, vizita intempestiva.

Vorbea afectat, cu gesturi rotunde, pretioase. Arunca o privire vaga asupra sefului de sectie. Ezita o clipa, apoi relua cu un zîmbet care voia sa exprime o scuza:

— N-as dori ca domnul baron von Hoffmann sa ma socoteasca nepoliticos. Trebuie sa-ti fac, Andrassy, o comunicare confidentiala.

seful de sectie zîmbi cu amabilitate silita:

— Va rog, va rog, sînt gata sa ma retrag. Dealtfel, eu am terminat ce aveam de discutat cu Excelenta-Sa.

Se retrase demn, saltîndu-si corpul micut, rotund, ca de pasare.

Andrassy îsi privi muștrator vizitatorul.

— N-ai vrut sa fii nepoliticos, Tisza, dar ai excelat prin lipsa de politete. Bietul om! L-ai facut sa se simta tare prost!

Primul ministru al Statului Ungar facu un gest de nepasare:

— Colaboratorul acesta al tau, înnobilat fiindca s-a priceput sa scîrîie tocul pe hîrtie, nva calcat întotdeauna pe nervi. Este tipul arhivarului parvenit.

— Bietul von Hoffmann! zîmbi "Andrassy. Este un foarte capabil sef de sectie si un om cu mult bun-simt. Ma întreb daca, peste zece generatii, stranepotii tai vor vorbi cu acelasi dispret despre proaspetii înnobilati din vremea lor.

Contele Tisza adopta o poza grava, severa.

— Nu stiu, draga Andrassy, daca urmasii nostri vor mai • apuca sa se bucure peste zece generatii de privilegiile de azi. Ai tu grija sa le tai craca de sub picioare.

Cancelarul se aseza la masa de lucru. — • Cum asa, Tisza?

— Dragul meu, am venit sa-ti vorbesc foarte serios, în calitate de sef al guvernului maghiar, de magnat ungur si de prieten al tau.

— Introducerea e foarte solemna. Te ascult.

— Esti pe punctul de a savîrși o greseala cu .consecinte incalculabile.

— Ce greseala?

— încheierea tratatului de comerț cu România. Andrassy își așeza mâinile pe masă.

— Cu ce păcătuiește acest tratat?

153

— Deschide granițele și vitelor românești un debuseu de prim ordin — piața austriacă — permițându-le să concureze produsele agricole maghiare.

Cancelarul nu se împacă.

— Să ne înțelegem bine, Tisza. Sunt ungur ca și tine și am suferit pentru ideile mele naționaliste. Nu pot fi acuzat că neglijez interesele Ungariei. Să revin la argumentele tale. Uită că directivele politice agricole ale guvernului maghiar recomandă agricultorilor noștri — în speta marilor proprietari - - să-și restrângă culturile, spre a provoca o creștere a prețurilor la cereale și la vite. Cisleithania nu poate admite să fie înfometată, fiindcă latifundiarii unguri doresc să-și sporească profiturile.

Tisza râse sarcastic.

— Pardon! Am uitat că în calitate de cancelar reprezinti interesele Imperiului.

- Am alte argumente și mai serioase în sprijinul tratatului. Baronul von Bruck, înapoiat dintr-o misiune de explorare politică la Constantinopol, a întocmit un raport din care reiese că Imperiul Otoman se va prăbuși, atins de o boală incurabilă — descompunerea lentă — pe care un război o poate grăbi, în asemenea eventualitate, frontierele sud-estice ale Austriei trebuie stabilite pe contraforturile munților Balcani. Tratatul comercial cu România este primul pas spre înrobirea ei.

Tisza făcu un gest de nerăbdare.

— Acestea sunt argumente specioase, inventate de germanii din Imperiu. Ei vor să constituie o contrapondere românească maghiarilor, care în concepția lor și-au luat un avânt prea mare.

Andrassy clătina din cap cu indulgență față de slaba înțelegere a interlocutorului său.

— Dacă România își va câștiga independența, nu crezi că va polariza năzuințele românilor din Transilvania? Preferi o Românie care să smulgă Ungariei teritoriile dintre Carpați și Tisa, fiindcă majoritatea locuitorilor sunt români?

Contele Tisza izbi cu pumnul în masă.

— Așa ceva nu se va întâmpla niciodată.

— N-ai fi atât de sigur, prietene, în ceea ce mă privește, să prefer o Românie integrată

într-un imperiu federalizat, habsburgis. stiu, ar fi o solutie încarcata de mari riscuri.

Prostii, Andrassy! Tot ce spui este utopic. Sernnînd tratatul comercial cu românii, încurajezi iridenta româneasca

154

din Ardeal. Deschizi taranilor români, inculti, needucati, perspective primejdioase pentru noi.

— Tisza, Tisza, iar te pripesti. Va fi de ajuns sa organizam alegerile în baza legii electorale din vremea lui Leopold, ca sa asiguram elementului maghiar majoritati confortabile, indiferent de numarul votantilor români. Dumnezeu sa ne ajute, dar aplicam acest procedeu de mai bine de cincisprezece ani. Rezultatele sînt încurajatoare. Nu crezi?

Contele Tisza facu un gest de nerabdare. »

- N-ai sa ma convingi, Andrassy. tti repet, guvernul Statului Ungar se opune încheierii acestui tratat.

Cancelarul îl privi plictisit.-

- stii ceva? Cere audienta împaratului si declara-i opozitia ta. Poate ca are sa te asculte. Desi ma îndoiesc! adauga ironic.

Se uita la ceas:

— si acum te rog sa ma ierti. Ambasadorul Germaniei* trebuie sa soseasca dintr-un moment într-altul. Mi-a cerut o audienta si i-am fixat-o la unsprezece. Iata, este unsprezece si un minut.

Chiar atunci se ivi directorul de cabinet:

— Ambasadorul Germaniei a sosit, Excelenta, si asteapta sa fie primit.

Furios, Tisza se ridica si, fara sa arunce o privire lui Wen-dell, vorbi printre dinti cancelarului:

— Ți-ai spus ultimul cuvînt, Andrassy?

— La ora actuala nu mai pot schimba nimic, raspunse, împaratul e hotarît sa-l semneze. Wendell, sa intre generalul von SchweinitzL

. Profitînd de absenta sefului de cabinet, Andrassy adauga zîmbind:

— Dragul meu Tisza, împaratul are idei putine, dar fixe. Primul ministru al Statului Ungar nu facu haz de gluma

cancelarului, desi nu-l putea suferi pe suveran. Saluta scurt si iese. In anticamera se încrucisa cu ambasadorul german. Se salutara.

Generalul von Schweinitz, seful misiunii diplomatice germane la Viena, intra arborînd un zîmbet de o cordialitate care-l facu pe cancelar sa reflecteze: „La mare ananghie trebuie sa se afle tara ta, de îmi surîzi atît de cuceritor!" Andrassy era unul dintre promotorii alianței austro-ungare, fiindca o socotea necesara supravietuirii imperiului, dar în sinea lui îi ura pe prusaci, dupa cum ura tot ce era german.

155

Generalul von Schweinitz atînsese cancelarului o mîna prieteneasca, în adîncul fiintei lui fierbea. „Am ajuns sa va soli-> citam bunavointa, bicisnicilor!" cugeta scîrbit. Partizan al Kronprinzului Friedrich, îl detesta pe Bismarck si tînjea sa-i ia locul. Nu pierdea ocazia sa-i critice procedeele de mîna forte folosite în relatiile cu celelalte state. Exista în aceasta privinta un paralelism bizar. Ambasadorul Austriei la Berlin, contele Karoly, nu se bucura de încrederea sefului sau ierarhic, ministrul de Externe. si Schweinitz si Karoly aveau însa protectori atît de* înalti, încît nu puteau fi clintiti.

Ambasadorul german începu prin a înfiera campania de presa din Franta si Anglia, care încerca sa prezinte cel de-al doilea Reich în postura unui balaur hamesit, gata sa-si devoreze vecinii.

— In cazul ca Germania ar fi silita sa se apere cu armele în mîna împotriva lupilor în piei de oaie, am dori sa stim daca guvernul Majestatii-Sale împaratul Franz-Josef își va respecta obligatiile ce-i revin potrivit „înțelegerii celor trei împarati".

Andrassy ramase oarecum socat. Generalul Schweinitz ataca direct problemele care-l interesau, cu acea sinceritate fatisa, cu acea brutalitate specifica militarilor.

— Este mai mult decît_un sondaj, continua generalul în aceeasi ordine de idei. Se pare ca suntem în ceasul al doisprezecelea. Ne aflam în acea clipa a adevarului, care ne obliga sa-l privim în fata cu seninatate, dar si cu simtul raspunderii grele ce ne incumba.

Ezitatea oglindita vizibil pe chipul cancelarului austriac dadu de gîndit generalului. Vorbise prea deschis si își înspai-mîntase interlocutorul? Prefera totusi situatiile clare, luarile de pozitii precise în ciuda riscurilor implicite.

T=T- îmi permit sa va atrag atentia, spuse domol Andrassy, ca „înțelegerea celor trei împarati" are un caracter defensiv. Daca trupele franceze ar invada teritoriul german, desigur ca ne-am alinia fortele noastre armate alaturi de cele ale Reichu-lui. Acum doua zile, marchizul d'Harcourt, ambasadorul Frantei, mi-a declarat formal ca tara sa nu numai ca nu are de gînd sa atace Germania, dar în cazul izbucnirii unui razboi impus de

Germania, trupele franceze se vor retrage deliberat pe linia râului Loire, spre a îngadui Europei să vada cine este agresorul.

Generalul Schweinitz batea „tamburul în bratul fotoliului, cu degetele sale îngalbenite de tutun.

156

— Pot să vă asigur, la rîndul meu, Excelenta, de gîndurile curate, pasnice, ale împaratului Wilhelm și ale Kronprinzului Friedrieh.

- Puteti să mă asigurați, domnule general, ca Printul Bis-marck nutrește aceleași gînduri?

Schweinitz zîmbi:

— Chiar dacă Printul Bismarck și-a făcut anumite calcule gresite, datorită informațiilor eronate pe care le-a primit, sunt convins că la ora aceasta și Domnia-Sa are aceleași vederi pacifiste.

— Domnule general, vă rog să binevoiți a comunica guvernului dumneavoastră răspunsul meu. Cred că îl va socoti satisfactor.

„Ma îndoiesc”, reflecta ambasadorul german, căruia nu-i displaceau insuccesele cancelarului Bismarck ...

Convorbirea cu Schweinitz lăsa cancelarului Andrassy un gust amar. Era încredintat că Bismarck îi va purta pica pentru refuzul său de a sprijini fără rezerve Germania. Nu avea însă motive îndeajuns de puternice spre a lega soarta Imperiului Austriac de soarta celui de-al doilea Reich. Fără a purta Germaniei ura neîmpacată a predecesorului său Beust, socotea că prietenia între state trebuie să fie supusă unor conveniente precis delimitate.

(Nu primise încă vizita ambasadorului britanic, dar era sigur că nici aceasta nu va întârzia să se producă. Principalele cancelarii europene dădeau dovadă de o mare nervozitate.

Austro-Ungaria, își zise el, nu era încă gata pentru un război. Tristele experiențe militare din ultimele două decenii vedeau nu numai o insuficientă pregătire a armatelor imperiului, ci și o îngrijorătoare absență a vitalității, a spiritului de combativitate. Austro-Ungaria putea amenința cu războiul pentru a-și intimida adversarii. Dar trebuia să nu sara peste cal, ajungînd în acel stadiu în care nu mai exista drum de întoarcere.

Tocmai cînd își formula aceste reflexii, Wendell se strecura din nou în încăperă.

—• Excelenta, sir Anthony Buchanan, ambasadorul Marii Britanii solicită să fie primit.

•

- Pentru o comunicare extraordinara, nu-i asa.?

— întocmai, Excelenta.

— Eram sigur. Sa intre sir Anthony Buchanan.

157

Sultanul Abdul Aziz, împaratul împaratilor, Regele Regilor, 'umbra lui Mahomed pe pamînt, al 32-lea suveran din neamul lui Osman si al 29-lea de la cucerirea Constantinopole-lui, se uita pe deasupra la puzderia de plane, care inundasera salile, saloanele si galeriile de la primul etaj al palatului imperial Dolma Bagtce. I se adusesera cîteva sute, iar altele soseau mereu, carate de servitori în magnifice costume orientale. Erau acolo plane cu sau fara coada, plane placate cu aur ori încrustate cu fildes si argint, plane cu capace pictate de Fragonard, Boucher sau Watteau, plane îmbracate în sîdef ori împodobite cu arabescuri combinate din pietre scumpe, plane pe ale caror claviaturi ar fi alergat agile degetele lui Beethoven, Mendelssohn sau Berlioz, plane mecanice, plane extravagante, plane sobre, lacuite în negru ca niste sicrie, plane, plane, plane ..

Sultanul se plimba printre ele, le admira, le pipaia, le examina, le încerca sunetul, rezonanta, mobilitatea clapelor ~ si chiar greutatea. Se oprea la cîte unul care-i atragea atentia prin cine stie ce podoabe bizare, se aseza pe un taburet strecurat sub augustul sau sezut de unul din pajii de serviciu si începea sa cînte, cu' cîte un deget, frînturi de melodii care-i zburau prin minte, îl urmarea de multa vreme o însiruire de note dintf-un vals auzit odinioara în timpul vizitei sale oficiale la Paris. „A fost în 1867 sau în 1868?" se întreba încurcat. La o reprezentatie teatrala cu multe cîntece si cu si mai multe femei frumoase — i se spunea opereta sau cam asa ceva •— vazuse o fata cu un chip îngeresc. Cînta superb, ca un scapete, si dansa îndracit, ridicîndu-si impudic fusta, de i se vedea tot ce avea pe dedesubt. Seara, dupa ce se înapoiase în apartamentul sau de la ambasada turca, ambasadorul i-o adusese pe fata care îsi dezgolea picioarele. Fusesse o noapte de neuitat. Frantuzoaicele cînd se dezlantuie, stiu sa faca mai bine dragoste decît turcoaicele rusinoase si atît de putin experimentate. O îmbiase pe fata sa intre în haremul imperial, dar ea pufnise în rîs si îi spusese ca nu se poate desparti de Paris, îi daruise o bratara cu rubine în amintirea noptii lor de iubire. Lui îi ramasese în memorie frîntura aceea de melodie saltareata pe care încerca sa o reînvie, cîntînd-o cu un deget pe claviatura de fildes, tot atît de alba ca si dintii unui crocodil. Aceasta fusese dealtfel singura lui amintire placuta. Cînd plecase la Paris — spre a se face simpatic Occidentului si a obtine credite necesare re-

158

dresarii financiare a imperiului — luase cu el si pe nepotii sai, Murad si Abdul Hamid. Marele vizir Aii — Alah sa-l odihneasca — îl sfatuise în taina sa nu-i lase pe cei doi frati la Constantinopole în timpul absentei sale, caci un tron vacant stîrnete invidii si pofta pacatoase. La banchetul oferit în cinstea sa de catre Napoleon al III-lea la Tuileries, Murad, mostenitorul presumptiv al tronului, se întretinuse în limba franceza

cu împarateasa Eugenia, lasându-l în umbra pe sultan, care nu cunostea decât limba turca și trebuia să se folosească în orice ocazie de serviciile unui dragoman. Vizitasera tot atunci și Londra, căci Turcia întreține relații de prietenie cu Marea Britanică. Acolo, în capitala Angliei, Abdul Hamid nu gasise altceva mai bun de făcut decât să se înhaiteze cu o căritărească de cafe chantant în compania careia fugise, spre hazul presei londoneze. Poliția britanică reușise să-l dea de urmă. El, Abdul Aziz, l-ar fi pedepsit cu strânsenie pe Abdul Hamid, dar se marginise a-l muștra, fiindcă acesta avea bunul obicei de a raporta imperialului sau unchi toate miscarile perfidului Murad. Sultanul închise cu zgomot sec capacul pianului și se ridica de pe taburet. Ori de câte ori se gândea la Murad, i se urca sângele în cap. Era convins că acesta complota în umbra spre a-i lua tronul, îl mai banuia că se pricepea să înșele nu numai vigilența lui Abdul Hamid, dar și pe a spionilor care colcaiau în jurul său.

Abdul Aziz se plictisi deodată de toate pianele, ca și de întreaga ambianță din palat. Oh, cât se simtea de nenorocit! Nimeni nu era în stare să-l înțeleagă framântările launtrice!

Îi ardeau și acum ca un fier roșu strigatele energumenilor buluciti pe trotuarele Parisului și ale Londrei, care îl huiduiau fiindcă ținea în robie zeci de milioane de creștini, însoțitorii săi și persoanele oficiale franceze și britanice se feriseră să-l traducă insultele cu care era împrăștiat. Până la urmă aflase despre ce era vorba, îl înăbușise atunci indignarea. Cum își permiteau ghiaurii acestia pacatoși să pună în discuție drepturile inalienabile ale otomanilor asupra teritoriilor din Europa de sud-est, când se știe prea bine că sultanul Mehmed al II-lea, prin cucerirea Constantinopolului, moștenise de drept Imperiul Roman de Răsărit? . . . Dar la naiba cu politica! Se saturase să-și macine nervii preocupându-se de treburile politice. Dacă el trebuia să se gândească la toate, ce le mai rămânea de făcut vizirilor și guvernatorilor? Viața era și așa destul de scurtă, de mizerabilă! Din nefericire, astăzi nu mai putea avea încredere în nimeni. Marele vizir Fuad și AH Pasa, ministrul

159

Afacerilor Straine, fuseseră singurii oameni de stat devotați lui. Fuad scotea bani din piatra seacă spre a acoperi cheltuielile pe care el, sultanul, le socotea necesare pentru construirea și înfrumusețarea palatelor imperiale. Iar Aii Pasa îi stimula augusta fantezie, sugerându-i ce splendori de artă să mai achiziționeze din Occident.

Palatul Dolma-Bagtce, înălțat de răposatul sultan Abdul-Medjid, costase sume imense, iar pentru ridicarea palatului Ceragan, același Abdul Medjid acordase credite nelimitate arhitectului Balion, poruncindu-i însă ca acest edificiu — destinat să zugrăvească puterea, bogăția și prestigiul sultanilor — să depășească Versailles-ul regilor Frantei, Palatul de Iarnă al țarilor și minunatiile arhitectonice de la Granada ale rafinaților regi mauri. Abdul Medjid-facuse însă numai începutul, fiindcă el, Abdul Aziz, trebuise să continue opera înaintasului și fratelui său. Ce putea fi mai impunător decât imensa sală a tronului, cu coloanele ei corintice grupate câte patru și cu frescele care aminteau vastele tapiserii franceze? Dar saloanele decorate cu o somptuozitate fără seamăn în lume? Dar mesele de malahit și mobilele încrustate cu pietre prețioase? Dar bazinul sapat în

alabastru? Dar cele trei sute treizeci si trei de candelabre cu ciucuri de cristal, care — în zilele de sarbatoare — inundau cu lumina palatul? A opta minune a lumii, realizata gratie mintii lui stralucite de cunosctor al frumosului, își gasise împlinirea . . . Neghiobii îl învinuiau ca a cheltuit sute de milioane de lire sterline pentru a îmbulzi în palatele imperiale tot felul de obiecte de arta lipsite de valoare! Serviciul sau secret identificase pe cîtiva opozitionisti care-si permisesesef a sa-i critice opera. Toti acestia se odihneau acum în fundul apelor Bosforului, cu cîte o piatra de gît. Mai erau si razvratiti care operau în umbra, fara a fi fost pîna acum descope-ti. El, Abdul Aziz, era sigur ca într-o buna zi îi vor cadea cu totii în mîna. Atunci va lovi fara mila, indiferent de situatia celor vinovati.

în trecere prin sala de marmora se opri în fata unei oglinzi — cea mai mare din lume — cu ape limpezi ca lacrima, ce-i reflecta imaginea pe fundalul unor candelabre de dimensiuni gigantice, turnate în aur. își netezi cu degetele fine barba patrata, înspicata cu argint, ceri încadra obrazul rozaliu, ochii adinei, animati de o lumina tainica. Orice s-ar spune — conchise — era un barbat frumos, îl supara puțin silueta prea plina, dar se consola la gîndul ca aceasta masivitate dadea întregii sale fiinte un aer de majestate inimitabila. „Nu e de

160

- mirare ca am atîta trecere la femei", își zise, rasucindu-si vîr-furile mustatilor. El, Abdul Aziz, era un consecvent. Cînd se urcase pe tron, dsclarase cu toata convingerea ca va pune capat moravurilor licentioase de la Curte, cheltuielilor somp-tuorii care secatisera tezaurul statului, abuzurilor savîrsite de înaltii demnitari. Fagaduisa ca va reîntrona austeritatea ridicata la mare cinste sub primii sultani din dinastia lui Osman si ca va impune o serie de reforme menite sa regenereze imperiul. Concediasa sutele de femei din haremul înaintasului sau, Abdul Medjid, si declarase ca se va multumi cu o singura femeie. Musulmanii traditionalisti se ridicasera vehement împotriva tendintelor monogamice ale sultanului, pretinzînd ca în acest chip ar fi încalcate învataturile Koranului. Sultanul trebuia sa aiba multe femei si sa faca multi copii, spre a alege dintre acestia pe cel mai vrednic a guverna mai tîrziu împaratia. Dupa o rezistenta care nu durase mult, cedase presiunilor si refacuse haremul, care ajunsese sa cuprinda noua sute de femei si trei mii de eunuci.

Abdul Aziz își zise ca fusese totusi mai tare decît turcii traditionalisti. In acea epoca trecuse din femeie în femeie, dar mai tîrziu se cumintise si revenise la vechiul sau principiu: monogamia. Dar cu un corectiv. Pe lînga Mihri Sultane, circa-ziana, care-si cîstigase dragostea în asemenea masura încît îl acaparase în exclusivitate, pastrase si pe celelalte sotii si odalisce din harem, fara a mai avea însa cu ele raporturi carnale.

Marele sambelan Hafir Mehmed Bey se înfatasa în stînga sultanului, cocîrjindu-si spinarea aproape la unghi drept. '

—• înaltimea-Voastra, cortegiul imperial este gata si asteapta ordinele Înaltimii-Voastre.

Abdul Aziz îl privi, neînțelegând parca despre ce e vorba.

— Cortegiul imperial? repeta automat.

. Marele sambelan tusi încurcat. Sultanul cazuse iarasi în-tr-una din acele eclipse intelectuale, de la o vreme tot mai dese.

- Astazi e vineri, Înaltimea-Voastra. în fiecare vineri, Inaltimea-Voastra își face rugaciunile la Moscheea Abdul Medjid.

Sultanul se lumina la fata. Da, își amintise. De la'o vreme memoria îi juca feste. Uita lucruri elementare, ca dupa un rastimp sa si le reaminteasca, încerca atunci senzatia unui om care iese dintr-un val de ceata în plin soare. Toate fiintele si obiectele din jur apar deodata perfect conturate, într-o atmos-

11,— Uragan asupra Europei
161

f era nefiresc de limpede. Trezirile acestea din negura uitarii erau însoțite de ciudate suferinte psihice.

— S-au adunat si vizirii? întreba Abdul Aziz, al carui chip se întunecase, acoperit de nori cenusii.

— Au sosit cu totii, înaltimea-Voastra.

— Bine! Sa mergem!

Abdul avea o rafuiala cu ministrul de Finante. Porni ca din arc spre iesirea din palat, care raspundea în piata Fun-duklu. în marele vestibul de marmora, ministrii, în frunte cu marele vizir Mahmud Nedim Pasa, înaltii demnitari ai Curtii si capetenile militare din Constantinopole, asteptau orînduiti riguros de o parte si de alta a covorului lung, de siraz, pe care avea sa calce sultanul. Toti purtau vesminte de gala si cele mai importante decoratii. Aparitia furtunoasa a lui Abdul Aziz îi facu sa se frînga de sale, ca la comanda într-o adîncă temenea. Sultanul purta o simpla redingota militara, neagra, fara nici o broderie si fara decoratii, fes rosu cu un ciucure negru atîrnat pe spate, pantaloni albi de calarie si cizme scurte, rosii, în stînga tinea o cravasa cu maciulie de aur. Fara sa raspunda la salutul demnitarilor, se protapi în fata lui lusuf Pasa, ministrul Finantelor.

— lusuf, striga furios, ai în'tîrziat cu banii! Ministrul ridica temator fruntea.

— Inaltimea-Ta, n-am reusit înca sa procur...

— Ticalosule! Ce-am sa-i spun nepretuitei mele Mihri Sultane? Ca ministrul meu de Finante nu este în stare sa-mi puna la dispozitie mizerabila suma de cincizeci de mii de lire sterline? lusuf Pasa, ma jur pe Alah, fauritorul cerului si al pamîntului, pe

profetul sau Mohamed/ pe sfântul Koran, pe cei opt sute de mii de îngerii, pe sufletul strabunilor și pe al fiilor mei, ca voi pune calaia să te scurteze cu un cap dacă pînă la înapoierea mea de la moschee nu te înfatisezi cu cincizeci de mii de lire sterline în moneda de aur! Ia aminte, lusuf Pasa, nu sunt deprins să rostesc fagaduiri desarte!

Se îndrepta mînios spre ieșire. Cînd se ivi în curtea din fata palatului, trupele de gardă, orînduite de o parte și de alta a aleii pe care trebuia să treacă imperialul cortegiu, prezentarea armele, în vreme ce fanfara militară cînta „Onorul la Sultan”.

Abdul Aziz încalca pe „Vulturul nisipurilor”, armasarul său, care fornaia rîcîind cu copita pămîntul, și porni în trap spre poarta ce răspundea în piața, înalții demnitari otomani se aruncară pe cai și alergară după augustul lor stăpîn.

Pe întreg traseul dintre palatul Dolma-Bagtce și moscheea lui Abdul Medjid, cordoane de trupe împiedicau multimea bulucită pe trotuare să ajungă la paradis. În trasuri, oprite de-a lungul bulevardului, se aflau femei tinere, cu deosebire straine, dornice să atragă privirile sultanului. Dar Abdul Aziz nu se uita nici în dreapta, nici în stînga. Precedat de o escortă calare, trecu vijelios, urmat de generali și miniștri învesmîn-tîți în uniforme acoperite cu broderii de aur. Un escadron din regimentul de gardă calare încheia cortegiul.

Lumea nu se urni nici după ce suveranul și suita se pierdura după o cotitură a bulevardului, căci voia să asiste și la înapoierea lui la palat. Vinerea era singura zi din săptămîna cînd supușii își puteau vedea stăpînul. Veneau mulți ca firele de nisip ale desertului, pentru că numai în acest chip se puteau convinge că sultanul mai este în viață. În Imperiul Otoman, schimbările de stăpîn se făceau în condiții tainice. Cînd constantinopolitani nu-l vedeau pe suveran mergînd vinerea la moschee, spre a-și face rugăciunea, știau că s-a întîmplat ceva necurat, începeau atunci să curgă zvonurile, spiritele să se înfierbînte, armele să fie scoase din ascunzături și multimea să inunde strazile.

Cînd Abdul Aziz se înapoie la palat, îl găsi pe lusuf Pasa stînd trist lînga o gramadă de saculete burduhanoase.

Chipul sultanului se lumina. După forma le cunostea conținutul,

— Ce ai acolo, lusuf Pasa?

— Aurul ordonat de Înaltăimea-Voastră, rosti ministrul ti-nînd capul plecat.

— Ei, bravo! Asta-i răspunsul care-mi place! Sadri, ia - aurul!

Ministrii, cu excepția marelui vizir Mahmud Nedim Pasa, sluga umilă a sultanului, se uitau mîniosi la saculeții cu aur care dispăreau carati de niște paji. Cu banii aceștia s-ar fi putut plăti lefurile restante ale militarilor, ori salariile cîtorva mii de funcționari civili, care nu mai văzuseră culoarea monedelor de aur de foarte multă vreme.

Padisahul arunca o privire binevoitoare de asta data asupra demnitarilor care-i adastau poruncile.

— Mahmud Nedim Pasa, sa convoci consiliul de ministri peste o ora lînga bazinul cu lei de mare! Acolo am'sa ascult rapoartele si am sa semnez hîrtille.

Pe demnitari nu-i mira fantezia suveranului. Erau deprinsi s' se întîlneasca în cele mai nastrusnice locuri. sedintele se ti-

163

neau fie în hammanul imperial, fie în grajdurile zebrelor si ale gazelor, fie lînga arena circului în care-si desfasurau programul saltimbancii, scamatorii si fiarele îmblînzite, fie în cimitir, pentru ca vizirii sa-si aminteasca în permanenta ca puterea lor este temporara si ca din lumea celor vii pot trece cit ai bate din palme în imperiul somnului vesnic.

înainte de sedinta, Abdul Aziz se retrase într-un pavilion din gradina palatului, în compania lui Selim Pasa, seful Serviciului secret. Rapoartele lui Selim îi descreteau fruntea, fiindca acesta se pricepea sa intercaleze vestile politice cu tot felul de fapte mai mult sau mai putin deocheate din lumea constan-tinopolitana. seful Serviciului secret i le însirua cu afectata seriozitate, sub pretext ca din cele mai marunte lucruri Se pot trage concluzii asupra starii de spirit a populatiei. De data aceasta Selim Pasa îsi axa raportul asupra activitatii „Tinerilor Otomani”, asociatie care-si fixase în programul marturisit crearea unei literaturi nationale, curatata de elementele arabe, persane si mai ales crestine. In realitate, obiectivele ei erau pur politice.

— Dispun de informatii precise, Înaltimea-Ta, care dovedesc ostilitatea „Tinerilor Otomani” fata de principiul recunoasterii egalitatii supusilor turci, fara deosebire de credinte religioase, principiu pe care vointa luminata a Înăîtimii-Tale l-a impus^ înca de la începutul domniei.

Abdul Aziz clatina din cap. „începutul domniei” se pierdea în negura unui trecut foarte îndepartat. Pe atunci clocotea de energie, îl animau cele mai generoase principii si pentru aplicarea lor era hotarît sa înfrunte bigotismul, ignoranta, ideile înapoiate, intoleranta. Dar frumoasele lui nazuinte se tocisera treptat, îsi pierduse entuziasmul, interesul pentru reformele politice si sociale. Dar sosise momentul sa se trezeasca din apatie. Va da o constitutie imperiului, înscriind un articol cu urmatorul continut: „Toti cetatenii si supusii Imperiului Otoman, indiferent de religie sau de secta din care fac parte, sunt denumiti fara exceptie osmanlîi si se bucura de toate drepturile în fata legilor tarii”. Dupa ce va realiza armonia politica si sociala, va putea' sa moara în liniste. Ochii sultanului se umezira, îl înduioasa, maretia propriilor sale gînduri. Chiar azi va anunta ministrilor hotărîrea sa de a acorda o constitutie supusilor sai.

— Înaltimea-Ta, continua Selim Pasa cu glasul sau atît de cald si convingator, obiectivul cel mai primejdios al „Tinerilor Otomani” îl constituie lupta împotriva absolutismului

imperial. Vor sa faca din sultan un fel de papusa mînuita din umbra de capeteniiile organizatiei lor. Sultanul fornai, îngustîndu-si ochii.

— Ai aflat numele acestor capetenii?

Selim Pasa ridica mîinile în semn de neputinta.

— N-am reusit înca sa-i identific, Înaltimea-Ta. Am introdus agenti în mijlocul organizatiei. Dar în sinul ei se aplica legi de o severitate draconica, ce îngaduie sa ne facem o- idee de chipul cum ar arata imperiul sub ocîrmuirea „Tinerilor Otomani”. Secretul este pastrat cu rigurozitate, ca si în francmasonerie. Numele sefilor supremi nu este cunoscut decît unui foarte mic'numar de membri, ramasi înca în umbra. Dar pîna la urma am sa-i dibuiesc si atunci va fî vai si amar pentru acesti dusmani ai Înaltimii-Tale si ai Imperiului.

— Ai operat arestari?

— Nu, Înaltimea-Ta! Ar însemna ,sa dau alarma. si-ar lua si mai aspre masuri de aparare, îi las sa creada ca nu le cunosc adevaratele scopuri. sefii lor marturisiti sînt niste oameni de paie, chiar daca poarta nume rasunatoare, îi las sa-si închipuie ca Politia secreta nu se ocupa de activitatea lor, ca „Tinerii Otomani” si capeteniiile lor adevarate pot opera în voie.

— îi crezi atît de prosti, Selim? , Selim Pasa ramase 'surprins,
întrebarea sultanului dovedea

ca nu era chiar atît de imbecilizat de excesul de droguri si de placeri lumesti.

— Nu-i cred prosti, Înaltimea-Ta. Dar astept sa savîrseasca imprudente. Printre ei se afla multe capete înfierbântate, într-o zi îsi vor lua zabala în dinti si se vor avînta în actiune mai înainte ca adevaratii sefi sa le dea semnalul de lupta.

Sultanul clatina din cap a îndoiala.

— Bine, Selim. Am încredere în judecata ta. Zîmbi cu tristete: Dupa moartea lui Fuad si a lui Aii, tu esti singurul om de nadejde care mi-a mai ramas. stiu, si Mahmud Nedim îmi e devotat. Dar pe el rru-l prea ajuta capul. Afara de asta, pre;i e aprig la cîstig.

Selim Pasa îsi stapîni un zîmbet ironic. Sultanul critica setea de îmbogățire a marelui vizir, cînd el însusi era nesatul de aur. Este adevarat ca, potrivit legiurilor turcesti, visteria suveranului se confunda cu visteria statului. In aceste conditii, abuzurile sultanului deveneau legitime.

— Sa mergem Ja bazinul cu lei de mare, Selim. Ne asteapta vizirii. stii, ma întreb daca

nu vor fi existînd printre ei partizani ai „Tinerilor Otomani”?

165

— Dupa cîte am izbutit sa aflu, din rîndul vizirilor ar fi fost recrutate acele capetenii oculte de care-ti vorbeam, înal-timea-Ta.

— Cum? Atît de sus a ajuns putreziciunea?

— Rpg pe Inaltimea-Ta sa nu dea de banuit vizirilor ca a? fi fost informata asupra intentiilor ascunse ale „Tinerilor Otomani”.

— Dar daca vreunul din ei va ridica aceasta chestiune, spre a ma sonda?

„înca o întrebare care dovedeste ascutimea mintii sale, reflecta Selim. Noi îl credem pe jumătate nebun. Nu cumva face doar pe nebunul?”

— Este destul ca Inaltimea-Ta sa ridice din umeri si sa raspun4a rîzînd: „Zvapaieiile unor tineri îmbatati de povesti nu ma deranjeaza. E preferabil sa se ocupe de literatura decît de politica”.

— si am sa adaug: politica ramîne apanajul vostru exclusiv, pretuitii mei viziri! zise sultanul rîzînd tacut.

Cînd Abdul Aziz sosi la locul de întîmire, ministrii își omorau timpul aruncînd pesti, dintr-o galeata, leilor de mare care serpuiau gratios prin apele bazinului. La un semn al ma-jrelui vizir, paznicii zglobiilor fiinte acvatice se îndepartara, spre a nu auzi discutiile ce aveau sa se poarte.

Sultanul lua din galeata un peste si-l zvîrli în bazin celui mai apropiat leu de mare, care-l hapai pofcios.

— Te ascult, Mahmud Nedim!

—• Ambasadorii nostri de la Paris si Berlin ne informeaza ca între Franta si-Germania domneste o foarte serioasa încordare. Se pare ca o izbucnire a ostilitatilor ar fi inevitabila-

stirea avu darul sa-l intereseze pe sultan. Se întoarce spre «ministrul de Externe:

— Resid Pasa, ce spun ambasadorii nostri de la Londra, Sf. Petersburg si Viena?

— Regina Victoria, si Țarul Aleksandr nu sunt multumiti de politica externa de mîna forte a printului Bismarck.

— si atunci cum vezi dumneata situatia în ceea ce ne priveste?

— Înaltimea-Ta, e greu de spus cum vor evolua evenimentele. O noua conflagrație între Franța și Germania ar duce fără îndoială la nimicirea aliatei noastre de totdeauna. Pentru noi, războiul din 1870 a constituit izvorul unor complicații dezavantajoase. Rușii au profitat de ocazie spre a șterge aproape toate prevederile Tratatului de la Paris care nu le conveneau.

166

Era de la sine înțeles că vor acționa în continuare spre a-și spori avantajele obținute până acum.

— Cu alte cuvinte?

— Un război în occident ar da indirect mîna liberă rușilor să-și îndrepte toate eforturile împotriva noastră.

— Dar Anglia? Ce va face Anglia, Resid Pasa? Nu cred că i-ar conveni sporirea puterii rușilor?

— Anglia ne va "sprijini, fără îndoială, Înaltimea-Ta. Dar să nu uităm că în războiul din Crimeea n-au putut să-i pună pe ruși cu umerii- la pămînt decît alindu-se cu francezii.

— Ce se va întîmpla dacă rușii vor fi tîrîți în războiul din Occident?

— Austriecii vor încerca să profite de ocazie spre a smulge din trupul Imperiului nostru Bosnia, Hertegovina, poate și Serbia. După unele informații, Andrassy ar voi să cuprindă și Principatele Unite în sînul Imperiului Habsburgic, spre a-și impune stăpînirea asupra Dunării.

Abdul Aziz arunca încă un peste unui leu de mare. Se întoarse iarăși spre ministrul de Externe.

— Potrivit opiniei duminale, Resid Pasa, situația noastră nu se va, ameliorează nici dacă abcesul plesnește în Occident.

— O confruntare cu Austria sau cu Rusia, eventual cu amîndouă, poate fi întîrziată, dar nu evitată, Înaltimea-Ta.

— Atunci ce propui?

— Să întărim armata, Înaltimea-Ta, interveniți cu brutalitate Midhat Pasa. Alta soluție nu există.

Sultanul se uita iritat la generalul care-și îngaduse să intervină neîntrebat.

— După cîte știu, ești ministrul Justiției, nu al Armatei, Midhat Pasa!

— întărirea puterii militare a Imperiului interesează pe orice turc, Înaltimea-Ta.

\Bomil lui arogant nu plăcu suveranului.

— Sa-mi dai parerea doar când am să-ți-o cer, Midhat Pasa!

Acesta voi să răspundă, dar își dădu seama că s-ar fi angajat într-un conflict prematur cu sultanul, înclina posomorit capul, încântat că-i închisese gura, Abdul Aziz făcu un semn ministrului de Război:

»

— Dumneata nu spui nimic, Riza Pasa? Departamentul dădă a "fost pus în discuție. Armata nu este gata să apere cu pieptul ei de oțel hotarele Imperiului?

Ministrul de Război ridică din umeri.

167

- De ce taci? Îl repezi sultanul. Nu ai încredere în armata turcă? În viteja ostasului turc? În spiritul său de sacrificiu? Armata noastră a pus temeliiile puterii otomane! Vorbeste, Riza Pasa!

— Înaltimea-Ta, un război nu se câștigă numai cu prețul vitejiei și al spiritului de sacrificiu, în primul rând trebuie arme. Lipsa unui armament modern surpa încrederea în victorie a luptătorilor. Străbunul tău Mehmed al II-lea a putut cuceri Constantinopole, socotit până atunci inexpugnabil, grație artileriei sale, cea mai numeroasă și mai puternică din acea vreme.

Ochii sultanului aruncară scînteii:

— Te-am numit ministru de Război ca să-mi ceri mie soluții? Pregătește armate astfel încât să fie oricând gata să intre în luptă!

Riza Pasa își încleștă falcele' apoi izbucni:

— Pentru asta îmi trebuie bani, Înaltimea-Ta! Nu numai că nu am bani să cumpăr armament, dar nici lefurile militarilor nu le pot plăti!

— și ministrul de Finanțe, ce face? zăbiera sultanul. Ce faci, lusu Pasa? Aștepti să-ți procur eu bani? Pune impozite noi! Contractează împrumuturi în străinătate!

— Înaltimea-Ta, populația e; secătuită. Iar străinătatea nu ne mai acordă împrumuturi. Stie, înaltimea Ta, că suntem amenințați de bancrută? Nu mai suntem în stare să achităm anuitățile datorate băncilor din Occident!

Abdul Aziz își înclesta pumnii.

— Mahmud Nedim, marește tributul statelor vasale! Principatele Unite și Serbia să fie chemate a sprijini efortul nostru de înarmare. Aceste țări vor avea cele dintâi de suferit în cazul unui război cu austriecii sau cu rușii.

Marele vizir făcu o mută plouată.

.— Principatele Unite nu înțeleg că nu vor accepta majorarea tributului, ci își vor spori simțurile pentru a obține independența. Suntem informați că în curând împăratul Franz-Josef își va pune semnătura pe tratatul comercial încheiat cu românii.

— Să interzici printului Carol să dea urmare acestui tratat!

— și dacă va refuza? Ce facem, Înalțimea-Ta? Trimitem împotriva Principatelor Unite o expediție de pedeapsă?

— De ce nu?

— Abia vor aștepta austriecii și rușii să se folosească de acest prilej spre a ne ataca.

163

— îi iubesc ei atât de mult pe români? zise sultanul batjocoritor.

- Nu-i iubesc. Departe de asta. Dar își vor face din ei niste instrumente spre a ne lovi. Dealtfel, dacă noi am fi învinși, românii nu ar obține decât avantajul de a-și schimba stăpânii...

Sultanul avu un moment de sovaială.

—r_ Atunci ce este de făcut?

— Vom interveni pe lângă marile puteri garante ale Tratatului de la Paris, cerându-le să interzică Principatelor Unite a semna tratate incompatibile cu statutul lor de țări vasale, spuse ministrul de Externe.

— Ați mai făcut asemenea intervenții și ce rezultate ați obținut? întrebă cu mînie reținută Midhat Pasa. Politica -manusilor de catifea trebuie să înceteze. Faceți cunoscut românilor că Principatele Unite sunt provincii ale Imperiului Otoman. Provinciile privilegiate, dacă vreți, dar nimic mai mult. Să-și bage mintile în cap românii, că independența n-o vor

- obține în vecii-vecilor.

Ministrul de Externe clatina din cap, neîncrezător în eficacitatea formulei lui Midhat

Pasa.

— stii dumneata, Midhat, ca românii pretind sa atribuie tarii lor titulatura oficiala de România? Ca au de gînd- sa bata moneda si sa înfiinteze decoratii? Drepturi regaliene rezervate statului suzeran?

Midhat Pasa schita cu vârful cizmei în nisipul din preajma bazinului contururile Moldovei si ale Munteniei, pe care .le strivi apoi cu talpa.

— Ma întreb daca n-ar fi totusi preferabil sa-i provocam' a încalca tratatele de vasalitate încheiate cu noi, pentru a le aplica dupa aceea represalii severe!

— Ultimele noastre razboaie n-au fost tocmai fericite, Midhat Pasa, replica marele vizir, încercînd sa-i domoleasca avîntul. Cel mai înțelept lucru pentru noi este statu quo-ul. Nu trebuie sa dam pretexte rusilor. Nu trebuie, nu trebuie! . . .

Printul Clovis de Hohenlohe, ambasadorul Germaniei la Paris, coborî din trasura si, dupa ce raspunde cu o înclinare a capului la salutul soldatului care-i prezenta arma, urca agil treptele cancelariatului Reichului.

.169

În vreme ce strabatea salile îmbracate în stuc si marmora, era întîmpinat cu ploconeli servile de functionarii mai mari sau mai marunti. Toti îi zîmbeau larg, rostind cele mai respectuoase formule de bun venit.

Printul raspundea cu amabilitate distanta. Trebuia sa fie în garda, fiindca atitudinea reverentioasa a acestor înși avea o motivare care putea sa-l coste scump, daca ajungea la auzul lui Bismarck. Se raspîndise un zvon în culise cum ca printul cancelar ar avea de gînd sa se retraga din activitate datorita sanatatii sale subrede. Se mai insinua de la om la om, cu titlu absolut confidential, ca adevaratul substrat al acestei plecari intempestive si-ar gasi sorgintea în divergentele ivite între împaratul Wilhelm si primul sau sfetnic. Mai circulara si alta data asemenea scorneli, de care el, Clovis, nu tinuse seama, caci le cunostea lipsa de temei.

Deosebiri de vederi, oricît de violente, dintre Kaiser si cancelar nu degenerasera niciodata în conflicte ireconciliabile, în ceasul al doisprezecelea, Bismarck își prezenta demisia, iar suveranul i-o respingea, cedînd implicit presiunilor. De data aceasta, Hohenlohe era împresurat de temeri, dar si de vagi sperante, fiindca numele lui fusese rostit în legatura cu succesiunea la postul de cancelar. Desi se socotea un devotat cirac si colaborator al printului Bismarck, nu s-ar fi codit sa-i ia locul. Dar nu concepea sa-si dezvaluie adevaratele sentimente mai înainte de a vedea cum vor evolua evenimentele.

Cînd directorul de cabinet îl informa ca Alteta-Sa printul Bismarck îl va primi, Hohenlohe își netezi instinctiv plastro-nul gris-perle în care era înfipt un ac cu un mic smaragd în-•canjurat de diamante. Tusi spre a-si drege glasul si intra în cabinetul

„titanului de la Varzin", cum i se mai spunea cancelarului.

Bismarck statea posomorit la biroul sau urias, pe care se aflau cîteva hîrtii aduse la seninat.

Ambasadorul se înclina deferent:

— Alteta ...

Cancelarul ridica ochii de deasupra hîrtilor si mormai ceva de neînteles, care putea tot atît de bine sa fie o formula de bun venit sau o înjuratura. Hohenlohe simti un fior. Nu-l vazuse niciodata pe seful sau direct atît de prost dispus.

— Ce vesti îmi aduci de la Paris? rosti cancelarul, de data aceasta inteligibil.

— Aceeasi atmosfera de încordata asteptare, Alteta!

170

— Hm! Da! Hm! bolborosi iarasi cancelarul, uitîndu-se pe sub sprincene la ambasador. Ia loc!

Hohenlohe se executa prompt. Desi avea acelasi titlu nobiliar ca si Bismarck, desi era socotit drept unul dintre cei mai abili diplomati, desi în cercurile palatului se spunea ca ar fi cu deosebire indicat sa preia conducerea Ministerului de Afaceri Straine în cazul retragerii actualului titular, se simtea mic si neajutorat în fata cancelarului, care-l strivea nu numai cu masivitatea.-! fizica, dar si cu personalitatea sa uriasa.

Bismarck îsi simtea gura amara. Supararea îi rascolise ficatul. Avea, prea multa, experienta în domeniul politicii externe, ca sa nu-si.dea seama ca ceva nu este în regula. Francezii, cla-mîndu-si pasivitatea, se dovedeau niste adversari mai periculosi decît îsi închipuisese. Poate ca ar fi fortat razboiul, daca nu s-ar fi manifestat pîna si în sînul armatei o opozitie fatisa fata de planurile lui agresive. Manteuffel si von Kameke nu erau decît, niste surogate de ofiteri prusieni. Un adevarat soldat se supune ordinelor superioare fara sa crîcneasca. Daca i se porunceste, se arunca în foc, pentru ca se simte legat de jura-mîntul militar. Manteuffel si discipolii lui ajunsesera sa-i discute hotarârile. N'-ar fi avut acest tupeu daca n-ar fi fost încurajat de Kronprinz si de Kronprinzessina Friedrich, sotia lui. Pe de. alta parte, cancelariile marilor puteri intrasera într-o agitatie de rau augur, S-ar fi zis ca întreaga omenire complota împotriva lui. împaratul, în loc sa-l sustina, închizînd gura generalilor dizidenti, le facea lor jocul.

Bismarck izbi cu pumnul în masa, facînd sa sara cerneala din calimara.

Hohenlohe se stradui sa-i descifreze gîndurile pe chip.

— Odo Russell si-a anuntat vizita! rosti cancelarul ex-abrupto. Ma întreb ce l-a

determinat sa-mi ceara.atît de urgent audienta!

Hohenlohe banuia, dar prefera sa nu se pronunte. Directorul de cabinet intra chiar în clipa aceea.

— Ambasadorul Marii Britanii, Alteta!

- Hohenlohe, asteapta-ma în salonul alaturat! îi porunci cancelarul. Ai grija sa lasi usa întredeschisa. Vreau sa auzi tot ce se vorbeste aici. Fata de dumneata nu am secrete.

Ambasadorul german încerca un simtamînt de usurare. Lui Bismarck nu-i ajunsesera la ureche zvonurile care circulau. Altfel nu i-ar fi vorbit atît de prietenos. Cînd un subaltern, oricît de apreciat, îi trezea suspiciunile, îl zdrobea. Asa se în-tîmplase cu Arnim, cu Delbrück, cu Stolberg. Pe toti îi izgo-

171

nise din viata politica, din arena parlamentara, si îi aruncase în neant. El, Clovis, nu voia sa le împartaseasca soarta. Trecu în salonul alaturat, asa cum i se ceruse, si ramase în dreptul usii întredeschise, în asa fel încît sa auda tot fara sa fie vazut.

Lordul Odo Russell își facu grav intrarea în cabinetul cancelarului. Chipul sau era impenetrabil.

„Nu îmi aduce vesti bune!” cugeta Bismarck, în vreme ce îi strînse mîna si îl invita cu un gest sa ia loc.

Fara sa-si piarda vremea cu introduceri, lordul ataca subiectul vizitei sale:

- Alteta, guvernul Majestatii-Sale Regina Victoria a Angliei este foarte îngrijorat de norii negri ai razboiului care se profileaza la orizont. Starea de tensiune intervenita între tara 'dumneavoastra si Franta ne preocupa în cel mai înalt grad. Factorii de raspundere ai tarii mele au purtat lungi si cuprinzatoare discutii cu reprezentantii autorizati ai Rusiei, ajungînd la un deplin acord în privinta unei atitudini comune fata de grava criza actuala. Cabinetul de la Saint James nu poate ramîne indiferent fata de amenintarea pacii de care se face vinovat Imperiul German.

Bismarck avu senzatia ca se sufoca. Ambasadorul Angliei folosea un limbaj de o violenta neîngaduita în uzantele diplomatice. Fu ispitit sa riposteze cu acelasi ton, dar își dadu seama ca evenimentele luaseră o întorsatura mult prea serioasa, în c.ursul dupa-amiezei de ieri avusese o discutie lamuritoare cu ambasadorul Austriei. Declaratiile lui, foarte politicoase si enervant de alambicate ca si raportul ambasadorului german acreditat la Viena, nu permiteau Germaniei sa-si faca iluzii asupra unui eventual sprijin militar sau cel putin diplomatic din partea Austriei. Italia, care se bucura de sprijinul Reichu-lui în politica sa de îngradire a puterii temporare a Papei, refuzase de asemenea sa se solidarizeze cu Germania. Nu daduse un raspuns categoric, dar termenii evazivi,

folositi cu farmaceutica dozare, dezamagisera profund pe seful diplomatiei Reichului.

Bismarck avu brusc revelatia totalei izolari a tarii sale. Era de necrezut. Europa — atât de apatica, de timorata cu cinci ani în urma --se ridica acum fara echivoc împotriva Germaniei imperiale.

Cancelarul zîmbi cu bonomie:

— Domnule ambasador, sunt surprins de ceea ce aud! Amenintarea pacii? Nori de razboi? Nu înțeleg ce vreți sa spuneti.

172

Lordul Russel ramase nedumerit. Nu se asteptase la aceasta replica. Sau era luat în zeflemea? Se putea astepta la orice din partea lui Bismarck.

- t)a, da! relua cancelarul zîmbind cu blîndete. Nu stiu sa existe neînțelegeri între Germania si Franta. Raporturile noastre cu Parisul sunt satisfacatoare. Nu credeti, domnule ambasador, ca guvernul dumneavoastra a fost indus în eroare?

— Negati, Alteta, existenta virulentelor articole antifran-ceze publicate în presa germana?

Cancelarul ridica din umeri.

— Presa este absolut independenta în tara mea, domnule ambasador. Nu accepta ingerinte din partea guvernului, care, în consecinta, nu-si poate asuma vreo raspundere în aceasta chestiune.

— Ce aveti de spus, Alteta, de amenintarile formulate de cercurile militare? Nu suntteti informat de acest lucru?

— Domnuîe ambasador, sa privim lucrurile realist. Militarii sunt chemati sa-si faca datoria în cazarmi si pe cîmpurile de instructie. Nu au a se amesteca în politica.

Lordul starui cu usoara ironie:

— Atunci cum explicati propriile dumneavoastra instructiuni catre agentii diplomatici germani din strainatate? Le-ati recomandat sa informeze guvernele pe lînga care sunt acreditate asupra înarmarilor considerabile ale Frantei, înarmari care va obliga sa va împotriviti eventual pe calea armelor.

Cîteva clipe cancelarul se abtinu sa raspunda. Respira greu ca dupa o lunga fuga. îi trebuise o mare tarie sufleteasca spre a putea renega în cîteva minute politica ostila Frantei, pe care G promovase în ultimele luni.

— Domnule ambasador, relua cu voce joasa, nu va pot declara nimic în plus.

Lordul Russell se ridica de pe scaun.

— Alteta, voi-raporta guvernului meu explicatiile Altetei-Voastre. în ceea ce ma priveste, ma socotesc satisfacut.

Nu gasise necesar sa întinda coarda, cerînd asigurari formale. Oricum, demersul lui diplomatic fusese încununat de succes. Saluta si parasi încaperea, îndata ce usa se închise în urma acestuia, Bismarck se ridica de la masa de lucru si se duse la fereastra. O deschise larg. Trase adînc în piept aerul caldut, primavaratic.

— Mi-am dat seama cît de greu v-a fost sa raspundeti lordului Russell, zise Hohenlohe, aparînd în preajma lui. Aveti

173

realmente de gînd sa abandonati politica antifranceza? Sa instaurati o atmosfera de pace?

Bismarck îsi sprijini mîinile pe pervaz, ca si cînd ar fi dus în spinare o povara uriasa.

— Un barbat de stat trebuie sa stie sa si renunte!

Dupa cîteva momente de tacere, se înapoie la masa de 'lucru si agita un clopotel. Directorul de cabinet se si înfiinta.

— Alteta?

— Bancherul Bleichroder sa vina la mine!

I se spunea „evreul printului”, poate în deriziune, facîndu-se o paralela cu ceea ce se numea în trecutul nu prea îndepartat, „evreul Curtii”. Pe atunci, printii, marii duci, episcopii, electorii si regisorii care guvernau ciupercaria de statulete din Sfîntul Imperiu Roman al Germaniei aveau în preajma cîte un bancher israelit, foarte priceput în treburile financiare, care le furniza subsidii si juca în acelasi timp rolul unui ocult ministru de Finante. Printre multi altii, fondatorii dinastiei Rotschild fusesera niste „evrei ai Curtii”.

De atunci termenul acesta se perimase. In occidentul Europei, evreii ieseniera din ghettouri. In scurt timp ajunsesera sa detina un rol de frunte în viata economica a vechiului continent. Dincolo de Ocean, în Statele Unite ale Americii, se impusesera de multa vreme.

Pe Gerson Bleichroder — înnobilat de Bismarck si blagoslovit cu particula von — nu-l supara epitetul de „evreu al printului”, fiindca înalta protectie a acestuia îi asigura o

imunitate binevenita în Germania bîntuita înca de un aprig antisemitism, care, desi nu atingea virulenta progromurilor din Rusia, ramînea totusi extrem de raspîndit.

Gerson von Bleichroder avea mare consideratie pentru ascensiunea materiala a Rotschildzilor si într-o oarecare masura le copia procedeele. Pentru a deschide portile bine pazite ale saloanelor aristocratice, care dadeau-tonul la Berlin devenise consul onorar al Angliei. Dar aceasta stratagema nu-i reusise, spre disperarea nevastei sale, Miriam, avida sa patrunda în lumea consemnata în almanahul Gotha. Ce-i folosea averea uriasa agonisita de sotul ei în mai putin de zece ani, daca nu izbutea sa -se desprinda din mediocritatea societatii burgheze?

Nici trecerea de care se bucura în ochii cancelarului Bismarck, al carui devotat om de afaceri devenise, nu-l. ajutase pe Bleichroder sa forteze barierele mondene ridicate în calea

174

sa. Tenacitatea este însa în general rasplatita. Spre a-si atinge scopul, sacrificase mari sume de bani, împrumutînd pe termen lung pe cîtiva nobili bogati în documente de familie ce le ilustrau originea straveche si foarte ilustra — unii dintre acestia pretindeau a coborî din personaje biblice — dar prin contre coup atît de saraci, încît le suiera vîntul prin buzunare, în schimbul subsidiilor banesti acordate, se multumea sa fie vazut în compania lor la teatru, în restaurante, la cursele de cai ori în trasura. Toti acestia catadicseau sa-i primeasca invitatiile la baluri si sa se ospateze la dineurile lui, avînd tainicul simtamînt ca deroga. Aristocratii cu o situatie materiala sigura, continuau sa-l evite. Se spunea în surdina ca înalta societate berlineza era împartita în doua tabere. Cei care-l vizitau si rîdeau pe seama lui si cei care rîdeau pe seama lui fara sa-i calce pragul. I se 'reprosau stîmgaciile, gafele, lipsa de maniere. Bleichroder se prefacea a nu sti ca este criticat, ridiculizat, ca în jurul sau si al sotiei sale se teseau anecdote pline de haz usturator.

Daca n-ar fi fost Miriam la mijloc, n-ar fi facut atîtea eforturi spre a intra în gratiile aristocratiei. Miriam era însa dornica sa traiasca din plin, sa epateze, sa trezeasca invidii, razbunîndu-se pentru tineretea irosita în umilinta si saracie. Cînd o vedea violent fardata, înzorzonata cu podoabe scumpe, dar de prost gust si acoperita cu blanuri somptuoase iarna sau vara, îl cuprindea un fel de mila si atunci îi cumpara tot ce voia ea, umplîndu-i dulapurile cu rochii si- bijuterii extravagante.

Daca nobilimea facea înca nazuri, corpul diplomatic, au grand complet, îi frecventa saloanele, fiindca nicaieri în Berlin tratatiile nu erau mai alese, mai îmbelsugate. Tinerii secretari si atasati de ambasada puteau înnadi intrigi sentimentale mai mult sau mai putin durabile, culegînd totdeauna informatii pretioase.

Bleichroder nu era atît de lipsit de finete precum se spunea. La receptiile rezervate aristocratiei vieneze, nu-si pofta rudele si nici pe coreligionari, primiti doar în cadru restrîns. Treptat, cercul relatiilor sale nobile se largise, fiindca faima generozitatii lui —

în realitate foarte calculata — îi determinase pe tot mai multi printi, conti si baroni sa-i solicite în taina sprijinul financiar. Treceau prin birourile lui si solicitante cu rang nobil, care aveau nevoie de bani multi spre a-si achita datoriile facute la jocul de carti, notele de plata ale croitoreselor si bijutierilor, subsidiile acordate în secret

175

amantilor tineri. Ar fi fost absurd sa se creada ca ajutoarele furnizate de Bleichroder erau dezinteresate. Nu cerea dobânzi mari, dar nu se sfia sa pretinda ipoteci când cuantumul împrumuturilor depasea anumite limite, în felul acesta dirija un continuu transfer de proprietati imobiliare din mâinile nobililor care se ruinau încet, dar sigur, în mâinile sale.

Dar acestea erau afaceri marginale, în calitatea lui de „evreu al printului” se ocupa nu numai de fructificarea capitalurilor cancelarului Bismarck, ci si de al altor latifundiari cu sânge albastru, care inu-si permiteau sa faca personal speculatii la Bursa, îndeletnicire incompatibila cu rangul lor nobiliar.

Fiindca bancherii din dinastia Rotschildzilor nu cuprinse-sera si Berlinul în imperiul lor financiar, Bleichroder atinsese în lumea bancara din Germania culmi neatinse de confratii • sai din aceasta tara. în sfera intereselor lui intrau si industria grea, si constructiile de cai ferate, si comertul cu strainatatea, si exploatarea minelor de carbuni, si constructiile navale. Avera lui personala se cifra la multe sute de milioane de marci, iar bijuteriile nevestei lui ar fi putut constitui un tezaur regal.

Ca aspect, acest titan -al finantelor nu se deosebea cu nimic de burghezii care în jurul orei prânzului se plimbau molcom prin Ring. Mijlociu de statura, putin adus de spate, cu un profil semitic accentuat de parul lung, lasat de o parte si de alta a urechilor, si mai ales de ochelarii cu lentile” groase, albastrui, ce-i fereau de lumina puternica a soarelui ochii slabiti si bolnavi, purta costume elegante comandate la Londra. O camelie îi decora invariabil butoniera de la rever. Dimineata, dupa ce-si termina toaleta si își lua micul dejun, se privea câteva clipe în oglinda, atât cât îi permitea vederea. Reflecta atunci cu melancolie asupra ironiei soartei care-i oferise posibilitatea de a fi elegant abia acum, la batrânete, când cochetaria lui nu mai putea cuceri nici o femeie. Avea atâtea costume în vasta sa garderoba, încât pe multe dintre ele nici nu avusese ocazia sa le poarte

Acum se pregatea sa .plece la Banca, Intârziase de la programul de lucru pe care si-l fixase singur, fiindca în primele ore ale diminetii fusese asaltat de solicitanti cu si fara co- -roana nobiliara. Printre acestia se aflase si un foarte important personaj, Viktor, duce de Ratibor, print de Corvey si de Hohenlohe-Waldenburg-Schillingfurst, general a la suite în armata prusiana, membru ereditar al Camerei Seniorilor si mare

176

cruce onorara al Ordinului Maltei. Ducele era verde la fata, îndata ce intrase în camera de lucru a lui Bleichroder, se asezase pe un scaun spre a mai rasufla. Perle de sudoare îi

îm-borboceau fruntea si obrazii.

— Ar auzit, Bleichroder, ce ticalosie a savîrsit Strussberg?

— Am auzit ceva, înaltimea-Voastra.

- A abuzat de încrederea mea, Bleichroder. De încrederea mea si a miilor de deponenti care sînt pe punctul de a fi ruinati de acest escroc! Blestemata fie ziua cînd m-am lasat încîntat de vorbele lui mestesugite si am acceptat presedintia consiliului de administratie al societatii sale de constructii de cai ferate.

— stiu ca la ora actuala se afla într-o oarecare dificultate.

— Dificultate? în curînd va fi declarat în stare de faliment, închipuieste-ti, dupa ce a obtinut concesiunea construirii unor cai ferate în România, a lansat un împrumut pe piata germana, necesar executarii în termen, si potrivit caietului de sarcini, a întregii lucrari. Ei bine, ce crezi ca i-a trecut prin cap? Majoritatea fondurilor detinute le-a folosit în speculatii bursiere. A achizitionat actiuni care la ora actuala nu mai au nici o valoare, în public circula zvonul ca as fi patronat aceasta odioasa afacere. Nici eu, nici ceilalti membri ai consiliului de administratie nu avem vreun amestec în mal-versatiunile lui Strussberg. Te rog sa ma cr.ezi!

— iSunt convins, Inaltimea-Voastra, replica bancherul. Ducele facu o pauza, apoi relua cu ton de ruga:

— îmi pare rau ca sunt nevoit sa fac acest demers. Dar dumneata, Bleichroder, esti singurul om capabil sa ne scoti din impas.

Pe chipul bancherului plutea o expresie nedefinita.

— Ce-as putea sa fac eu? Sa scot din buzunar banii cu care sa acoper deturnarile de fonduri si celelalte nereguli sa-vîrsite de Strussberg?

Ducele de Ratibor îsi împreuna mîinile:

— Trebuie sa existe o solutie, Bleichroder! Dumneavoastra, financiarii, sunteti plini de resurse. Nu se poate, Bleichroder, sa ma lasi prada clinilor. Daca Strussberg si Ambron, complicele lui, vor fi arestati, va veni rîndul nostru sa fim lapidari, desi nu suntem vinovati cu nimic.

— înaltimea-Voastra, îmi dau seama ca sunteti o victima. Strussberg v-a invitat sa faceti parte din consiliul de administratie spre a se folosi de numele dumneavoastra si a-i orbi cu stralucirea lui pe deponenti. Pentru ... amabilitatea dum-

12— Uragan asupra Europei

neavoastra, v-a oferit jetoane grase si unele participari la beneficii. Exact?

Ratibor avu impresia ca desluseste o umbra de ironie în glasul bancherului. Rosti posomorit:

— Exact! si acum sunt tîrît în noroi.

— Nu trebuie sa va faceti griji excesive, Înaltimea-Voas-tra! Judecatorul de instructie, care va stabili vinovatiile, va

va spala de orice responsabilitate.

— Bleichroder, încearca sa fii rezonabil! Un proces de o asemenea natura m-ar ruina, chiar daca pîna la urma as fi scos din cauza, în eventualitatea ca dumneata ai accepta sa preiei administrarea societatii, care si-ar continua activitatea normala, 'urmarile pena'le s-af restrînge numai asupra lui Strussberg si a lui Ambron.

— Înaltimea-Voastra, nu sunt avocat, dar banuiesc — în limita slabelor cunostinte juridice ce posed — ca rationamentul Înaltimii-Voastre este într-o oarecare masura just. V-ati consultat desigur cu un om de legi...

— Fireste, Bleichroder. Daca iei asupra dumatile asociatia, ma salvezi si pe mine, si pe ceilalti membrii ai consiliului, salvezi economiile nenumaratilor oameni care le-au încredintat lui Strussberg.

Ducele se congestionase la fata. Tîmplele îi zvîcneau. O durere surda îi strîngea ceafa ca o gheara. Continua cu disperare:

— Bleichroder, daca nu preiei dumneata aceasta afacere, se va stîrni un scandal care va murdafi întregul regim!

Bancherul ramase cu privirile atintite spre covorul de Be-lucistan din mijlocul încăperii, ca si cînd ar fi cautat o inspiratie în arabescurile delicat colorate. Dupa o tacere fara sfîrsit pentru vizitator, raspunse domol:

— Nu pot sa va dau un raspuns, Înaltimea-Voastra. Trebuie sa reflectez, sa analizez datele problemei. . .

Exulta. Un duce, membru al uneia dintre cele mai vechi familii princiare din Germania, îi implora ajutorul. El, Ger-son Bleichroder, von Bleichroder, avea puterea sa-l curete de pacate sau sa-l scufunde în iad.

T- Da, da! Am sa reflectez, Înaltimea-Voastra.

Secretarul își facu aferat intrarea.

— Alteta-Sa printul Bismarck va pofteste la Palatul can-celariatului, domnule.

— Bine, multumesc. Se întoarce spre duce: Am sa va în-cunostiintez de îndata ce voi gasi o oale convenabila pentru

178

toate partile în cauza, bineînteles cu exceptia lui Strussberg. Pe el nimic nu-l mai poate scoate din porcaria în care s-a vârît. Acum va rog sa ma iertati! Trebuie sa plec!

Concedie pe ducele de Ratibor, asa cum ar fi concediat pe orice solicitant. Folosea doar un limbaj mai elegant.. .

Cînd se vazu pe pernele trasurii, în drum spre cancelariat^ își trecu mîna peste fata. Neîntreruptul lui sirag de triumfuri îi oferise satisfactii necuprinse. Dar începuse sa oboseasca. Traia într-o mare tensiune. Un pas gresit si ar împartasi situatia lui Strussberg. I-ar fi posibil sa se. retraga din afaceri si sa ajunga la adinei batrîneti, bucurîndu-se de o liniste a spiritului asigurara cu prisosinta de venituri mai mult decît confortabile. Dar se deprinsese cu lupta cotidiană asa cum pruncii se deprind cu laptele supt de la sinul doicii.

îndata ce ajunse la cancelariat, fu introdus în cabinetul printului Bismarck, care se afla în compania lui Hohenlohe, ambasadorul Germaniei la Paris, Bleichroder facu -imediat o asociatie între prezenta lui Clovis Hohenlohe aici si vizita pe care i-o facuse ducele de Ratibor. Hohenlohe si Ratibor erau frati.

Bismarck statea la biroul sau si pufaia nervos dintr-o pipa. Batea cu degetele darabana în bratul fotoliului, iar fruntea îi era încarcata de nori. Niciodata nu-l vazuse Bleichroder atît de suparat. Lasînd mustiucul pipei între dinti, Bismarck începu sa-i vorbeasca, deschizînd pe jumătate buzele:

— Bleichroder, as vrea sa-mi faci un serviciu. Sa te ocupi personal de afacerea .Strussberg si sa vezi ce mai poate fi salvat. Strussberg își va primi pedeapsa. Societatea, trecuta în alte mîini, trebuie sa reia constructia cailor ferate, asa cum si-a luat angajamentul fata de statul român si de toti acei care au participat cu fondurile lor banesti la finantarea acestei afaceri. Nu-ti cer imposibilul, Bleichroder. Iti va da ceva de lucru treaba asta, dar o faci pentru Germania. Mai ales azi, nu avem nevoie de scandaluri finaciare.

Bleichroder se uita piezis la printul de Hohenlohe, care statea impasibil si absent, ca si cînd nu l-ar fi interesat discutia purtata între cancelar si bancherul sau. „Jocul influen-telor a început sa opereze", reflecta evreul. Spre a-si salva fratele, Hohenlohe a intervenit pe lînga cancelar, iar cancelarul ma solicita pe mine. si cum solicitarea lui Bismarck echivaleaza cu un ordin, jocul optiunilor mele se reduce- la o unica varianta:

„acceptarea fara rezerve". Bleichroder cunostea spiritul razbunator al cancelarului.
„Bismarck, aseme[^]

179

nea lui lehova, pedepseste crima pîna la a treia sau la a patra generatie", îsi zise bancherul. Se adresa zîmbind printului :

— Alteta, devotatul dumneavoastra serv Bleichroder... •

— Von Bleichroder, îl corecta Bismarck.

Bancherul înțelese ca i se aminteau obligatiile fata de cancelar, inclusiv mult comentata si criticata-i înnobilare. Relua supus.

— Va asigur. Alteta, ca von Bleichroder se va stradui sa se arate demn de încrederea Altetei-Voastre. Ma voi ocupa de afacerea Strussberg. îmi permit doar sa rog pe Alteta-Voastra sa-mi acorde sprijinul si mai departe. S-ar putea ca organele judiciare si de stat sa-mi puna piedici.

— Ma voi ocupa de aceasta chestiune. Sunt sigur ca printul Hohenlohe îsi va multumi pentru sprijinul pe care îl acorzi indirect fratelui sau, ducele.

Ambasadorul se înclina.

— Domnule von Bleichroder, îti ramîn îndatorat, Bancherul zîmbi umil?

- Multumiti Altetei-Sale printul Bismarck. Cancelarul clatina din cap.

— Bine, bine! Numai treburile sa mearga cum trebuie! Dragul meu Hohenlohe, diseara esti invitatul meu la cinș. Te astept la opt precis.

Hohenlohe se înclina iarasi.

— Va multumesc, Alteta!

înțelese ca trebuia sa se retraga. Bismarck avea desigur de discutat chestiuni personale cu evreul sau.

Dupa plecarea lui Hohenlohe, cancelarul pufai de cîteva ori din pipa, rumegîndu-si gîndurile.

— Bleichroder, care este tendinta la Bursa?

— Alteta, majoritatea actiunilor înregistreaza scaderi datorita zvonurilor de razboi. Manifesta o tendinta de urcare doar actiunile legate de industriile de armament.

— Dar rentele de stat?

— Sunt în scadere accentuata, Alteta. Mi-as îngadui chiar sa va sugerez a va degaja de rentele de stat pe care le detineti actualmente, precum si de unele pachete de actiuni amenintate sa se prabuseasca datorita agravarii conflictului cu Franta.

— O întrebare, Bleichroder! O atenuare a încordarii fran-co-germane si un reviriment în favoarea pacii ar avea repercusiuni imediate asupra Bursei?

180

— Desigur, Alteta! Tendinta de baisse ar fi urmata de o brusca miscare de hausse, care ar afecta si rentele de stat.

— Cu alte cuvinte, aceasta înviorare s-ar produce rapid.

— Fireste.

— Primii informati despre rasturnarea situatiei pe plan politic ar realiza beneficii uriase la Bursa, nu-i asa?

— Desigur, Alteta.

— Daca, în schimb, încordarea internationala s-ar agrava, tendinta de baisse s-ar accentua în aceeasi proportie?

— Acestea sînt axiome în domeniul Bursei, Alteta. Bismarck observa ca tutunul din pipa se consumase. Se

trezise pe limba cu un gust neplacut de cenusa rece. Lasa pipa pe marginea scrumierei.

— Bleichroder, în cursul zilei de mîine sa nu te misti de acasa. Sa astepti mesajul meu. Daca vei primi o invitatie la

"Vairzin, înseamna ca vei alerga la Bursa si vei vinde toate rentele mele de stat si toate actiunile susceptibile sa înregistreze scaderi, în cazul unei iminente izbucniri a razboiului. Daca te voi anunta ca invitatia la Varzin se revoca, cumperi masiv actiuni si rente de stat.

„Deci mîine se va alege pacea sau razboiul", reflecta bancherul,-foarte vioi la minte.

— Alteta, ma voi conforma dispozitiunilor Altetei-Vbas-tre!

— înca o recomandare, Bleichroder! Nimeni nu trebuie sa afle daca va fi pace sau razboi, decît dupa aparitia primelor comunicate în presa.

— Gura mea va fi cusuta, Alteta. Dealtfel, tranzactiile în Bursa le voi face prin interpusi. Prezenta mea acolo si operatiunile pe care le-as trata personal ar da de banuit celorlalti jucatori, foarte atenti la tot ce se petrece în jurul lor,

— Foarte bine, Bleichroder!

Bancherul se retrase, repetându-si ploconelile. Va executa, desigur, dispozitiunile cancelarului, dar nu se va sfii sa beneficieze personal de aceasta veste trufanda. Bleichroder parasi cancelariatul fredonînd un cîntec, ceea ce nu i se mai întîm-plase de multa vreme.

— M-am saturat! M-am saturat de toti si tle toate! exploda exasperat Monsieur Amedee Pigeon, zvîrlind paria cu care-si netezise pîna atunci parul orînduit cu carare la mijloc.

181

Se aseza suspinînd pe un scaun. de. linga masa de toaleta si, lasîndu-si capul în jos, simti cum i se umezesc ochi.

— M-am saturat! repeta exasperat. M-am saturat de printi si de printese, m-am saturat sa fiu servit de lachei obraznici, m-am saturat de palatul asta lugubru, de culoarele lui întunecate, m-am saturat de eticheta de aici, mai severa, mai apasatoare decît disciplina cazona, m-am saturat sa tot aud la ferestrele dormitorului meu mersul sacadat al soldatilor din garda! Nu mai pot! Nu mai pot! Daca situatia asta mai dureaza mult, înnebunesc! ... si eu nu vreau sa înnebunesc! Nu! Categorie, nu!

Pendula din cui, încrustata într-o racla de abanos si de sticla, scoase un sunet cristalin. Monsieur Amedee Pigeon se uita cu groaza la cadranul auriu. Peste un sfert de ora trebuia sa se prezinte în cabinetul de lucru al împaratesei si acolo'sa înceapa" calvarul de fiecare seara: lectura acelor romane fade, siropoase, care-l faceau sa-si ia cîmpii. si nu le ,citea o data, ci de doua ori, spre a sari peste pasajele care ar fi lovit neplacut augustele urechi cu îndraznelile lor licentioase. Poate ca împaratesei si celor patru printese le-ar fi placut sa asculte, din cînd în cînd, si cîte o scena de dragoste, limitata dealtfel la un sarut pe dosul palmei, dupa ce amorezul cobora îndraznet manusa iubitei pîna la începutul degetelor. Dar contesa von Hacke, dame du palais, o batrînica timida si sperioasa, nu uita sa-l întrebe ori de cîte ori îl prindea • singur pe sala: „Sper ca ai eliminat pasajele shoking, Monsieur Pigeon!

Tot el avea sarcina sa corijeze scrisorile printeselor, scrise — toate, vai! — într-o frantuzeasca atît de scîlciata, încît el, Amedee, trebuia sa le refaca de la început si pîna la sfîrsit, avînd grija de fiecare data sa laude pe autoarea masacrului lingvistic: „Alteta, zi de zi faceti progrese! în curînd veti scrie scrisori ca o adevarata pariziana". Odata, Monsieur A-medee Pigeon crezuse ca îl loveste apoplexia cînd printesa Charlotte îl întrebase candid: „Monsieur Pigeon, cînd crezi ca am sa pot compune scrisori cu Madame de Sevigne? As vrea s-o fac praf pe vara.me, Louise!"

Cu cîta sadica placere i-ar fi declarat ca nici ea si nici vara ei nu vor reusi în vecii-vecilor sa scrie corect frantuzeste, fiindca erau lenese si proaste, iar profesoarele lor de limba franceza atingeau culmile ignorantei. Dar nu o facea, fiindca îi era frica, fiindca nu voia sa-si piarda slujba bine platita.

182

Ofînd, se ridica de pe scaun si trecu din nou în fata oglinzii, îsi înnodea cravata-plastron si o împodobi cu un ac încrustat cu un minuscul topaz, iar "dupa ce îsi încheie redingota, se privi critic în oglinda, pe toate fetele, "fiindca marea maes-tra a Casei reginei, Excelenta-Sa contesa von Schulemburg-Burg-Scheidungen — oh, ce teutonica însiruire de nume — îi pretindea sa fie întotdeauna îmbracat a quatre epingles. Contesa von Schulenburg era foarte mîndra de titlul ei de excelenta, legat de ramgul sau la Curte. Sa fi îndraznit cineva sa i se adreseze omitînd excelenta! si-ar fi aprins un snop de paie în creștet.

îsi parasi apartamentul si dupa ce facu o scurta vizita în biblioteca palatului, de unde lua romanul „Monsieur de Ca-mors" de Octave Feuillet, o peltea romantioasa si melodramatica, se îndrepta spre cabinetul de lucru al împaratesei. Daca nu l-ar fi stimu'lat perspectiva unei mosteniri care avea sa-i asigure o existenta onorabila, lipsita de prezenta exasperanta a capetelor încoronate si a progeniturii lor, de mult si-ar fi facut seama. Ar fi înghitit un pumn de ace cu gamalie ori s-ar fi aruncat — cu o piatra agatata de gît — în vreunul din lacurile din jurul Berlinului.

Cu romanul lui Feuillet sub brat, patruse în încaperea în care partea feminina a familiei imperiale — mai putin printesa de Coroana — se si întrunise în prezenta nelipsitei doamne von Hacke.

Monsieur Amedee Pigeon facu o reverenta în fata împaratesei, care picta o acuarela de dimensiuni modeste, asezata pe un sevalet înalt, si se ploconi spre cele doua printese prezente. Charlotte, cea mai mare, avea 15 ani, iar Victoria, cea mai mica, 9. Saluta si pe doamna von Hacke, apoi se aseza pe scaunul sau. Desfacu volumul si tusi dregîndu-si glasul, asa cum facea întotdeauna înainte de a-si începe lectura.

- Un moment, Monsieur Pigeon! îi spuse împarateasa zîm-bind cu bunatate. Sa-i asteptam si pe printi!

— Prea bine, Majestate! raspunse* supus Amedee Pigeon.

Momentele acestea, cînd trebuia sa stea nemiscat, în asteptarea îngaduintei de a-si începe lectura, î se pareau cele mai chinuitoare. Eticheta nu-i permitea sa se uite la împarateasa sau la vreuna din printese. Nici asupra doamnei von Hacke nu-si putea atinti privirile, caci nu s-ar fi cuvenit. Trebuia deci sa adopte o expresie neutra, caci daca ar fi admirat, de pilda, tablourile sau obiectele de arta asezate pe mese ori

183pe pedestale, ar fi dat impresia ca le ignoreaza pe augustele membre ale familiei

imperiale.

Printii Wilhelm - - 16 ani -- fi Heinrich :— 13 ani — intrara zgomotosi.

Monsieur Amedee sari de pe scaun si îi întâmpina frîn-gîndu-se de mijloc.

— Bonsoir, Monsieur Pigeon! spuse printul Wilhelm.

— Bonsoir, Monsieur Pinson! rosti printul Heinrich, care-nu pierdea ocazia sa i se adreseze folosind de fiecare data numele altei pasari.

Ca de obicei, ieftina gluma princiara provoaca o blînda dojana din partea împaratesei:

— Voyons, Heinrich, îl superi pe Monsieur Pigeon!

Tot ca de obicei, lectorul se înrosea, bolborosind încurcat:

— Oh, Alteta-Sa este atît de spirituala!

— Putem începe! zise împarateasa, în vreme ce tinerele vlastare imperiale se asezau pe scaune.

Monsieur Pigeon desfacu iarasi volumul, dar fu întrerupt din nou de aparitia Excelentei-Sale contesa Schulenburg, care purta sub brat o mapa de piele rosie. Dupa privirea contesei, împarateasa înțelese ca i se aduceau vesti interesante.

— Monsieur Pigeon, în seara aceasta întrerupem lectura! O vom continua mîne. Copii, duceti-va la culcare! Amelie, dumneata ramîi aici! se adresa contesei Hacke.

Printesele si printii - - încmtati ca scapasera de corvoada lecturii - - facura cîte o reverenta împaratesei, apoi iesira, cei dintîi. înainte de a închide usa în urma lui, printul Heinrich arunca peste umar lectorului un-sonor:

— Au revoir, Monsieur Chouette!

Francezul zîmbi silit, iar dupa cîteva ploconeli; parasi la rîndul sau încaperea.

— Luise, ia loc! o pofti împarateasa pe contesa Schulenburg. Ce noutati?

— Majestate, mi-am îngaduit sa va aduc programul ceremoniilor, cu prilejul vizitei Țarului Aleksandr, precum si compozitia suitei sale ...

împarateasa facu o mutra dezamagita:

— Numai .atît?

— Nu m-ati lasat sa termin, Majestate. Este vorba nu numai de suita oficiala, ci si de cea oficioasa.

Augustei îi scînteiera ochii:

— Sa mu-mi spui ca si-a adus tiitoarea? Asa cum a facut în timpul Expozitiei universale de la Paris!

184

—• Majestate, printesa Katia Dolgoruki îl însoteste pe Țar si va locui într-o vila din apropierea ambasadei ruse. împarateasa se strîmba scîrbita.

— Fiecare om are organe rusinoase, dar nu si le arata în public. Țarul sfideaza în asa hal opinia publica, încît își glorifica propria turpitudine. Ma întreb ce simtaminte încearca biata Țarina?

— Țarina este o martira! interveni contesa Hacke indignata. Marea maestra trecu la alta ordine de idei:

— Majestate, se pare ca rusii îi vor da serios de furca printului Bismarck.

împarateasa își subtie buzele.

— Cine seamana vînt, culege furtuna! Cancelarul va suferi consecintele propriei lui agresivitati. si-a închipuit ca poate dicta întregii Europe asa cum dicteaza bieteii Germanii ...

De o mîndrie maladiva, iute la mînie, inflexibila, îl detesta pe Bismarck, socotindu-l doar un parvenit setos de putere. Cancelarul i-o platea cu aceeasi moneda. O acuza ca exercita o înrîurire nefasta asupra sotului ei, împaratul, ca se lasa influentata de intriganti, ca da ascultare cancanurilor de la Curte, ca pune piedici realizarii politicii imperiale.

Bismarck încercase în nenumarate rînduri sa-l convinga pe împarat a interzice suveranei amestecul în treburile de stat. II amenintase chiar ca va demisiona daca împarateasa va mai pune piedici împlinirii planurilor lui. Satul de asemenea scene, Kaiserul pretinsese sotiei sale sa ceara scuze cancelarului. Augusta îl privise de sus: „Eu? Eu sa cer scuze parvenitului? Ma crezi poate nebuna, Wilhelm! Prefer sa pierd Coroana decît sa ma înclin în fata acestui individ care te-a transformat într-o fantosa lipsita de vointa".

Parasise încaperea trîntind furioasa usa. Dupa exploziile verbale ale Augustei, Kaiserul explica intimilor sai cu ton de scuza:

„Eh, ce pot sa fac! Sîngele rusesc al împaratesei iese cîte-odata la suprafata!"

Facea aluzie la ascendentă ei imperială. Fiica a «marelui duce de Saxa-Weimar, era nepoata a țarului Paul I. Caracterul ei fantasmatic, neîmblânzit, avusese o puternică înrâurire și asupra tânărului print Wilhelm, fiul Kronprinzului, care ajunsese să-i împărtășească antipatia față de cancelar.

185

„Atâta timp cât va trăi împăratul Wilhelm, declarase o dată Bismarck printului de Hohenlohe, Reichul va înflori. După moartea lui, potopul se va abate asupra Germaniei”.

Dezacordul dintre împărăteasa și nora ei, soția Kronprinzului, ridică un semn de întrebare în mintea curtenilor. Amîn-două îl urau pe Bismarck, dar între ele nu se puteau înțelepe.

„Noroc că între împărăteasa și printesa' de Coroană există o mare dihonie, spunea Bismarck colaboratorilor apropiați. Dacă s-ar fi unit împotriva mea, nu știu ce m-aș fi i-f acut.”

Destainuirile contesei Schulenburg asupra Katiei Dolgoruki aprinseră iarăși pe Augusta.

— Sper că Țarul -nu va avea neobrazarea să-și aducă ibovnica aici, la Curte!

— De la despotii orientali te poți aștepta la orice, spuse cutremurîndu-se contesa Hacke.

— Bismarck este atît de lipsit de scrupule, relua împărăteasa, încît ar fi în stare să acorde amantei imperiale onorurile datorate unei regine, numai spre a-l face pe Țar să-i

- accepte planurile.

Augusta lasase deoparte acuarela.

— Majestatea-Voastră poate să fie "linistită, încerca să o domolească marea maestra. Katia Dolgoruki nu va veni la Curte. Nu are un statut oficial.

— Bine că nu s-a oficializat rangul de „dama a țarului"! făcui Augusta.

— La Berlin, Katia Dolgoruki se afla incognito, Majestate.

— Multumescu-ti, Doamne! își făcu împărăteasa semnul crucii.

La orele opt precis, printul de Hohenlohe sosi la reședința cancelarului Bismarck, răspunzînd invitației acestuia. Nu-și făcea iluzia că-l va găsi pe amfitrion printre oaspeți, în asemenea ocazii, Bismarck apărea abia după orele unsprezece, fiindcă pînă atunci rezolva hîrtii oficiale în cabinetul său de lucru sau primea în audiență diverse

personalitati marcante, de care nu avusese timp sa se ocupe în cursul zilei.

în absenta sotului ei, printesa Bismarck îi îritîmpina pe invitati cu o amabilitate putin obisnuita doamnelor de ranrul ei. Johanna Bismarck ramasese aceeasi femeie inimoasa, vrednica, simpla si plina de generozitate. stia sa fie tot atît de binevoitoare cu printii, cît si cu burghezii de rînd. îmbracata sobru, pastra o nealterata cumpatare si în vorbire, si în maniere.

186

În preajma printesei se afla Herbert Bismarck, în redingota si cu plastron gris-perle. Cu o jovialitate condescendentă, facea glume nu întotdeauna reusite. Herbert, aprecia printul Hohen-lohe, ilustra teoria neputintei vlastarilor coborîti din genii, de a se ridica deasupra mediocritatii. Printul Bismarck, orb la imperfectiunile fiului sau, pregatea terenul spre a-l înscauna mai tîrziu cancelar al Reichului. Aceste reflectii îl facura pe Hohenlohe sa ajunga la concluzia ca si „marele” Bismarck avea „micile” lui slabiciuni.

Pe o masa lunga asezata în sufragerie erau orînduite pe tavi de argint tot felul de bunatati: cîrnati, brînzeturi variate, sardele, heringi, icre negre, oua rascoapte, dulciuri si fructe, foarte multe fructe. Pe bufet stateau aliniate nenumarate sticle cu bere', bautura preferata a cancelarului. Toate acestea dovedeau gusturile lui simple, repulsia fata de retetele gastronomice complicate. Aceleasi gusturi se evidentiau si în mobilierul sobru, burghez, a carui soliditate constituie elementul de capetenie.

Printre însetati se aflau barbati politici partizani ai cancelarului, diplomati germani, precum si cîtiva prieteni din copilarie. Majoritatea venisera cu sotiile. Cunoscînd gusturile amfitrionului, mai toate purtau rochii închise la culoare, cu bijuterii putine si discrete.

Printul Hohenlohe, în felul sau un sibarit, aprecia sta-, tornicia cancelarului, care ajunsese în culmea gloriei, fara sa renunte la moravurile simple ale junkerilor.

Ambasadorul observa cu interes ca sosirea Țarului Alek-sandr la Berlin, anuntata pentru dimineata urmatoare, devenise subiectul de capetenie al comentariilor. Nu era pentru întîia data ca autocratorul tuturor Rusiilor facea o vizita unchiului sau, Kaiserul. Subiectul discutiilor dintre cei doi împarati avea sa îmbrace de data aceasta un caracter politic mai accentuat, datorita tensiunii franco-germane. Desi presa nu mentionase decît în trecut si în termeni voalati, nervozitatea manifestata de Londra si Sf. Petersburg, oamenii politici avizati stiau ca la Berlin se pregatea o batalie diplomatica.

Hohenlohe asculta parerile tuturor, dînd raspunsuri evazive ori de cîte ori i se cerea parerea.

La unsprezece își facu aparitia si Bismarck. Cu fortata bu-na-dispozitie — Hohenlohe remarca nuanta — amfitrionul schimba amabilitati si glume cu mai toti oaspetii. Facu pîna si cîteva complimente unor doamne, foarte flatate de atentia

lui. Hohenlohe, care-si cunostea bine „patronul”, deslusi crisparea abia vizibila a santurilor adinei din obrazii acestuia, expresia ochilor sai obositi, nervozitatea gesturilor. Dupa un timp, Bismarck facu semn ambasadorului sau la Paris sa-l urmeze într-o camera alaturata.

Îndata ce se vazura singuri, cancelarul îsi lepada masca joviala si se adresa cu seriozitate diplomatului:

— Printe, în cursul diminetii de mâine se va juca soarta Europei, înainte de a deschide discutiile cu Țarul si cu Gor-ceakov, voi primi vizitele ambasadorului austriac si ministrului plenipotentiar al Italiei. De raspunsurile acestor diplomati depinde atitudinea pe care o voi adopta fata de Anglia si de Rusia. Poate ca eu voi reusi sa obtin de la ei, în ceasul al doisprezecelea, ceea ce n-au izbutit ambasadorii nostri .de la Viena si Roma.

Hohenlohe zîmbi sceptic:

— Austria nu-mi inspira încredere, împaratul Franz-Josef are memoria tenace. Nu uita înfrîngerea de la Sadowa. În 1870 a încercat sa schiteze o alianta cu Italia si Franta împotriva noastra. Printesa de Metternich, sotia fostului ambasador austriac la Paris si vara a lui Andrassy, clama cui voia s-o asculte ca Austria nu ne-a declarat razboi fiindca a fost împiedicata de Rusia.

—> Ei da, rusii ne-au fost recunoscatori fiindca i-am ajutat sa înabuse insurectia polonezilor. Franta, abandonata de ei ieri, a devenit marea lor dragoste de azi.

— 'Optica lor politica s-a schimbat între timp, Alteta. ,

— O optica foarte versatila!

— Oamenii politici sunt în general versatili, Alteta. Statornicia nu are trecere decît în ochii oamenilor de rînd si cu principii solide. Trist, dar adevarat.

— Totusi, pusa în fata pericolului slav, Austria va fi silita sa ne ceara sprijinul.

— Sa- ni-l ceara, Alteta, dar nu sa ni-l si dea. Cît priveste Italia, esite un stat prea.putin important, ca sa joace un rol în actuala criza.

— Sa nu dispretuiesti niciodata statele mici Si nici pe cele cu un potential militar scazut, printe. Napoleon a nesocotit * acest principiu cînd a invadat Spania, o putere de mîna a treia, o umbra palida si rahitica a Spaniei lui Carlos Quintus. Poporul spaniol, ridicat împotriva opresorilor sltraieni, i-a macinat numeroase corpuri de armata. Daca Napoleon ar fi avut acest surplus de trupe în campania din Rusia sau la Waterloo,

alta ar fi fost astazi harta Europei. Daca marile puteri uita experienta lui Napoleon, fac o greseala pe care o pot plati cu lacrimi de sânge.

— De acord, Alteta. Italienii, desi latini, ca si spaniolii, sunt lipsiti de energia si combativitatea ibericilor. Afara de aceasta, li se aplica si lor teoria versatilitatii. Noi i-am socotit, prieteni, fiindca ne-am ridicat împotriva autoritatii temporare a Papei, obstacolul principal în calea întemeierii Italiei unificate. Astazi regele Victor Emanuel al II-lea îi subventioneaza în taina pe iezuitii expulzati din Italia.

— Refuz sa cred ca austriacii vor îmbratasa cauza rusilor, dusmanii lor de moarte. Mîine de dimineata, printe, vom cunoaste hotarîrea destinului. ..

Gemînd, cancelarul Bismarck se trezi din somn. Naduseala îi naclaise fruntea si obrazii. Simtea pe grumaz umezeala gulerului camasii lipit de piele, întregul trup era scaldat într-o sudoare fierbinte, neplacuta, îl chinuise din nou cosmarul acela obsedant, care-si avea izvorul în copilarie. Retraia în vis anii întunecati, petrecuti între zidurile- reci, inospitaliere ale pensionului Plamann. Instructorii îl trezeau dimineata lovindu-l peste sale cu latul unei sabii. Acest salbatic tratament matinal facea parte din educatia sportiva impusa tinerilor vlas-tari ai junckerilor, destinati sa poarte uniforma militara deopotriva cu mai toti înaintasii lor, de-a lungul unui sir neînterupt de generatii. Retraia cu groaza pedepsele aspre, de cele mai multe ori nemeritate, care plouau pe capul elevilor,, caci pretexte se gaseau destule. In visele lui urîte, se revedea în fata tablei negre fara a fi în stare sa traseze o singura linie, fiindca bucata de creta i se farîmita în mîini. Alteori i se dadeau spre rezolvare probleme imposibil de rezolvat, îsi tortura creierul, cautînd cu disperare solutii spre a scapa de loviturile de cravasa ce aveau sa se abata asupra lui. în instructorii absurzi si sadici se deprinsese sa vada niste dusmani de moarte. Impresiile-i din copilarie lasasera urme atît, de adineî, înejt si acum încerca de multe ori senzatia ca îl pîndesc din umbra tot felul de vrajmasi. Pîna si pe cei maî apropiati colaboratori îi privea cu suspiciune. Era convins ca toti barbatii politici îi pîndeau locul. si atunci se apara, apli-cînd sanctiuni severe sau îndepartînd numerosi oameni, fara ca acestia sa se fi facut cu ceva vinovati fata de el. Era atît de irascibil, de coleric, încît într-unul din. momentele lui de

189

luciditate declarase lui Hohenlohe: „Veninul din ficat ma împinge adeseori la actiuni \nejustifiate! Da, da, ma face sa-mi pierd liberul arbitru, ceea ce este foarte grav!" .

Cosmarurile îi tulburau somnul ori de cîte ori evenimentele politice îi sporeau tensiunea nervoasa. Vizita tarului, cu toate implicatiile ei, îl punea pe carbuni aprinsi.

Se uita la ceasul de pe noptiera, luminat de lampa aprinsa toata noaptea. Se facuse patru si un sfert. Coborî din pat, îsi trase pe .mîneci un halat si trecu la fereastră. Dadu dra-periile la o parte si deschise geamurile. Noaptea atîrma grea asupra firii. De undeva auzi latratul unui dulau. Cei doi cîini imensi, tolaniti pe covorul de la picioarele patului, mîrîiră. Colosii acestia, de un negru-albastrui ca antracitul, erau*prietenii lui cei mai

buni. Acasa îl urmau pesite tet. Uneori cobora cu ei în cabinetul :sau de lucru de la cancelariat. îl amuza •expresia de teama a ambasadorilor straini, a functionariilor superiori veniti cu hîrtii la semnat.

Statu un sfert de ora fata în fata cu noaptea, depanîndu-si gîndurile. Recapitula discutia purtata în ajun cu ^Hohenlohe. Acest print mediatizat era inteligent, avea experienta, fler si pe deasupra parea sa-i fie devotat. Dar cine poate sti ce zace în mintea unui om?
»

Se îmbraca fara sa apeleze la serviciile valetului si, urmat de cîini, trecu în biblioteca. Lua dintr-un raft un tratat de filozofie de Hegel. Zîmbi. Trecusera luni de zile de cînd nu mai frunzarise o carte. Treburile politice îi acaparau întreaga existenta.
* 1

Se aseza într-un fotoliu si deschise volumul la un capitol care-l interesa odinioara: „Fazele succesive ale evolutiei universale”, începu lectura, îl impresiona logica strînsa a teoriilor expuse, frumusetea polisilogismelor: „Ceea ce numim suflet nu este decît somnul spiritului, spiritul pasiv” . . . Repeta: „Somnul spiritului. . . somnul spiritului .. . somnul spiritului . . .”

Atipi cu volumul deschis sprijinit pe genunchi. Valetul îl °:gasi sforaind, cu barbia înfipta în piept, cu mina întinsa peste paginile tiparite . . .

1

La orele unsprezece, cancelarul Bismarck, în uniforma de colonel al cuirasierilor de garda, statea pe peronul garii din Berlin, alaturi de împaratul Wilhelm, si astepta trenul care avea sa-l aduca pe tar, împreuna cu suita lui. In departare

190

aparuse deja imensul cap al sarpelui de fier, scotînd pe nari scînteii si fum. Ochii numeroaselor personaje în vesminte de gala, grupate pe peron în ordinea importantei, se îndreptara într-acolo. Soarele se oglindea în instrumentele muzicale ale fanfarei, în decoratii, în fireturi, dîndu-le stralucire.

Printre înaltii demnitari prezenti la ceremonie se afla si printul de Hohenlohe. Desi era unul dintre actorii dramei care avea sa fie jucata în viitoarele ore, pastra un fel de detasare fata de evenimentele în curs, ceea ce îi îngaduia sa fie în acelasi timp si spectator. Admira aparenta impasibilitate a cancelarului, desi acesta ascundea în strafundul sufletului sau amaraciunea înfrîngerii. Bismarck, reflecta el, era un actor rafinat. Numai asa se explica degajarea cu care privea spre trenul imperial. Hohenlohe cunostea rezultatul audientelor acordate de cancelar în primele ore ale diminetii trimisilor diplomatici ai Austro-Ungariei si Italiei. Guvernele celor doua state gasisera formule politicoase spre a-si justifica refuzul de a sprijini Germania. Hohenlohe regreta ca profetia i se împlinise.

Îl însoțise pe Bismarck în drumul său de la cancelariat la gara. Acolo, în trasura, ascultase vorbele încărcate de amaraciune ale omului care visase să ridice Reichul german pe culmi nemăintâlnite în trecutul istoric. Acum era hotărât să - cedeze.

„Dar asta nu înseamnă că sunt un înfrînt, adăugase Bis-

marck cu reținută mîndrie. Ceasul rafuilelor a fost doar amî-

nat. și Anglia, și Rusia, și Italia, și Austro-Ungaria își vor

-plăti nesocotita. Voi face din Italia și Austro-Ungaria niste

sateliți ai Germaniei. Iar pe englezi și pe ruși îi voi pedepsi

cu propriile lor arme ..."

Trenul trase la peron, salutat cu urale de comandă. Garnitura încremeni în scîrțit de frîne, astfel încît vagonul tarului se opri în dreptul covorului roșu pe care stătea teapan împăratul Wilhelm, îmbrăcat în uniformă de general rus și încadrat de Kronprinz și de Bismarck.

Portiera vagonului imperial se deschise și în prag se ivi țarul Aleksandr în uniformă de general german. Privirile lui se plimbară asupra peronului întesat de oficialități și de trupe. Era într-o excelentă stare de spirit, îl dispunea vremea frumoasă, ambianța de sarbătoare, întîlnirea cu împăratul Wilhelm, pretutindeni sau unchi, dar mai ales îi dădea aripi prezenta iubitei lui Katia, de care n-ar fi conceput să se despartă nici pentru cîteva zile. La țarina, rămasă la Sf. Petersburg, nu se-

191

mai gîndea. Interminabila ei boală începuse să-l plictisească. O compatiunea pentru suferințele ei fizice și morale. Departe de ea se simtea însă tînar, plin de viață, de energie și, mai cu seamă, capabil de fapte mari.

În urma țarului coborau din vagon demnitarii Curtii imperiale ruse, aghiotant! și personalități politice. Printre acestea se remarcă printul Gorceakov. O expresie de satisfacție rautăcioasă plutea pe chipul său ridat. Sosea la Berlin înarmat cu cele mai puternice atu-uri. În sfîrșit, îl prinsese la strîm-toare pe Bismarck, marele său rival. Acum îl va juca așa cum îi va conveni.

Țarul și împăratul Wilhelm își dadură acolada. Fanfara intona imnul imperial rus și pe cel german. Apoi Aleksandr, însoțit de Kaiser, inspectă compania de onoare, în vreme ce fanfara cîntă „Onorul la general".

Lordul Odo Russell, ambasadorul Marii Britanii, se afla în grupul membrilor corpului diplomatic. Zîmbind în colțul gurii, se uita la cei doi cancelari, rus și german, cu o

cordialitate plina de fatarnicie, -Urma prezentarea demnitarilor germani si a agentilor diplomatici straini, apoi cei doi suverani parasira gara într-o trasura a la Daumont, escortata de un detasament de cuirasieri de garda.

într-una din trasurile încadrate în impunatorul cortegiu, care se îndrepta în uralele multitudini spre palatul imperial se afla Herr von Madai, directorul Politiei. Vizitele anuale ale tarului la Berlin îi puneau nervii la grea încercare. De la o vreme, anarhistii îi haituiau pe monarhi mai strasnic decât îi haituiau vînatorii pe iepuri si pe fazani. Când sosea Aleksandr II, își pierdea si somnul si pofta de mîncare. stia ca acesta fusese nu de mult tinta unor atentate nereusite, atît la Sf. Petersburg, cît si la Paris. La Berlin, asemenea ispravi nu trebuiau sa se repete, în ajunul vizitei imperiale, titularul departamentului internelor, contele Eulenburg, îl chemase în cabinetul sau de la minister: „Baga de seama, von Madai, raspunzi cu capul de securitatea Țarului! Daca va fi victima vreunui atentat aici, la Berlin, nu-ti ramîne decât sa-ti tragi un glonte în tîmpla! Ne-am înteles?" Von Madai nu ridicase obiectii. Dar se pusese temeinic pe lucru. Din ordinul sau fusesera arestati preventiv ori pusi sub supraveghere sute de suspecti. Mobilizase toate fortile politienesti. Siguranta si ser-, viciile secrete. Se putea bizui si pe un important numar de militari, pusi provizoriu la dispozitia departamentului Internelor de catre generalul von Kameke, ministrul de Razboi. Dupa

192

ce amplasase toate elementele de paza în dispozitiv, von Ma-dai se rugase fierbinte Domnului sa-l fereasca de ghinioane. Dialogul cu Atotputernicul îl desfasurase între peretii locuintei sale. Directorul Politiei era un catolic convins, dar socotea prudent sa-si ascunda credinta religioasa, spre a nu risca sa-si piarda postul.

Odinioara, pe cînd era recrut la infanterie, îl înnebuneau marsurile istovitoare de cîte cincisprezece sau douazeci de kilometri. Ca sa i se para mai scurte, își alegea pe" parcurs felurite obiective din aproape în aproape: o borna kilometrica, un tufis pe margine de sant, o casa ori o fîntîna. Jocul acesta se repeta aparent la infinit.

Cînd trasura cu cei doi monarhi sosi la ambasada rusa, unde tarul avea sa locuiasca pe tot timpul sederii sale la Berlin, von Madai respira usurat. Primul obiectiv — din aproape în aproape — fusese atins, fara incidente. Nadajduia ca si restul vizitei imperiale se va derula în aceeasi ordine perfecta, astfel încît la sfîrsit sa poata primi de la augustul oaspete decoratia conferita tuturor demnitarilor germani care aveau vreo legatura cu primirea oficiala . . .

Marele maestru al ceremoniilor, contele Stillfried d'Alcan-tara und Rattonitz, era un personaj impozant, grav, rigid, care veghea cu severitate asupra respectarii protocolului în toate manifestanle vietii de la Curte, în conceptia lui, eticheta con-stiluia osatura monarhiei, iar ceremonialul devenea un riguros ritl i a l, mai important chiar decât formalismul religios.

Kaiserul se conforma indicatiilor pe care contele Stillfried i le supunea cu cel mai

profund respect, dar si cu intransigenta, fiindca în sinea lui le recunostea necesitatea. Un suveran este asemenea unui actor aflat într-o reprezentatie permanenta. Pompa cu care se înconjoara nu face decât sa-i ridice prestigiul, sa-l plaseze în galeria semizeilor.

Contele Eulenburg, influentat de directorul Politiei, încercase sa-l convinga pe Stillfried a simplifica ceremonialul vizitei tarului, astfel încît acesta sa nu fie nevoit a figura în acele splendide cortegii oficiale, foarte apreciate de public, dar care constituie'un îndemn la actiune, pentru atentatori.

Marele maestru îi raspunse inexorabil:

- Un rege rapus de asasini în cursul unei ceremonii devine erou, asemenea soldatilor cazuti pe cîmpul de onoare. • A se sustrage obligatiilor ce-i revin, -echivaleaza cu un gest

13— Uragan asupra Europei

193

de lasitate. Suveranii bizantini nu s-au eschivat niciodata de la exigentele etichetei.

- Pe vremea aceea, conte, nu existau pistoale, grenade, explozivi. Pe atunci un monarh înconjurat de o escorta puternica era în mod practic invulnerabil. Astazi conditiile s-au schimbat.

— înțeleg punctul dumneavoastra de vedere, tipic oricarui ministru de Interne, dornic sa fie aparat de raspundere. Sarcina dumneavoastra este sa luati masuri de securitate, care sa garanteze viata Țarului.

Contele Eulenburg<îsi dadu seama ca era inutil sa mai staruie. Țarul, plasat în fata alternativei lui Stillfried, nu va ezita sa-si etaleze temeritatea, cavalerismul. Facu totusi o ultima tentativa pe lînga cancelarul Bismarck. Raspunsul acestuia nu se deosebi de replica marelui maestru al ceremoniilor. „Intra în meseria unui suveran sa-si asume anumite riscuri. Dealtfel, Eulenburg, crezi ca un simplu cetatean care traverseaza strada nu este expus primejdiei de a fi calcat de vreo trasura? Fiecare om — încoronat sau nu — își urmeaza propriul destin."

Eulenburg banuia ca Bismarck n^ar fi fost deloc suparat daca tarul ar fi cazut victima unui atentat. Rusia, preocupata de schimbarea stapînului, s-ar fi interesat mai putin de soarta Frantei. Afara de aceasta, cancelarul era bucuros sa procure cît mai multa bataie de cap ministrului sau de Interne, pe care de mult nu-l mai vedea în culori trandafirii.

Asemenea generalilor care-si conduc trupele pe front, contele Stillfried dirija cortegiile imperiale de-a lungul si de-a latul Berlinului, vizita tarului la palatul imperial, întoarcerea vizitei la ambasada rusa, dineurile de gala, trecerea în revista a trupelor, precum si multe alte ceremonii, toate solemne. Stillfried se afla în elementul lui. N-ar fi omis nici o piesa din -acest carusel al marimilor zilei, care constituia propria lui ratiune de a exista.

Executînd programul stabilit de marele maestru al ceremoniilor, tarul, facu în aceeași după-amiază o vizită unchiului său, împăratul .Wilhelm. Cu acest prilej purtara o convorbire la care nu asista decît Kronprinzul Friedrich. Demnitarii celor doi suverani asteptau în anticamera, întrebîndu-se ce urmări vor avea asupra Europei discuțiile angajate la un nivel atît de înalt și cum se va lichida nodul.gordian: tensiunea fran-co-germana.

După aproape două ore, usa cabinetului de lucru al Kai-serului se deschise și în pragul anticamerei aparură tarul, zîm-

194

bitor, satisfăcut plin de măreție, condus de unchiul său. și chipul acestuia, oglindea numai bonomie și înțelepciune. „S-au înțeles între ei! reflectara oamenii politici. Dar pe seama cui?" ' Se înserase cînd Aleksandr II se înapoie la ambasada rusa. Deși cancelarul Gorceakov și ceilalți demnitari ruși erau nerăbdători să afle cu un moment mai devreme rezultatul convorbirilor purtate de tar, acesta nu făcu decît să traverseze clădirea ambasadei și apoi să străbăta grădina, pînă la poartă

-practicată de curînd în. zidul înconjurător de piatră. Pe sub bolta micuță, împodobită cu trandafiri agatatori, abia înfrunziti, Aleksandr trecu într-altă grădină, care înconjura o vilă în stil rococo. Acolo era gazduita printesa -iKatia Dolgoruki. Katia îl aștepta în ușă. După ce o sărută pe gură, fără să se sinchisească de aghiotantul de serviciu care-l însoțea pre-

- tutindeni, intra în vilă, ținîndu-și iubita de mijloc. Un foc bun îl aștepta într-un salon de la etaj, fiindcă vremea era încă neobisnuit de rece.

Țarul se instala pe un fotoliu, în preajma caminului. Katia i se așeza la picioare, pe o pernă, sprijinindu-și barbia de genunchii lui și uitîndu-i-se în ochi ca un câțel topit de dragoste pentru stăpînul său.

— Seara asta ti-am dedicat-o tie, îi spuse tarul mîngîind-o pe creștet. Spre disperarea maestrului de ceremonii, am pretextat o indispoziție pentru a mă dispensa de un dîneu oficial.

Katia surise fericită. Inima tarului se încălzi la focul iubirii ei. Fiint-i această serafică și, paradoxal, atît de excitantă îl făcea să se simtă minunat de tînar.

- O' iar ,acum am primit vestea de la Sf. Petersburg,' zîse Katia. Iurii s-a plimbat prin parc, calare pe poneiul său. Ne trimite de acolo bezele dulci.

Katia sărută mîna tarului.

- Nu știu cum să-ți mulțumesc, Sasa, fiindcă ai poruncit să mi se trimită zilnic vestea despre Iurii!

- Scumpa mea, nu este lurii copilul, nostru? Vlastarul meu preferat?
- Pe Olga o iubesti mai -putin? 'îi reprosa naiv Katia.

— Cum poti sa-mi pui astfel de întrebări, iubito? Un om își pretuiește un ochi mai mult decât pe celălalt? N-am făcut pentru lurii 'și pentru Olga ceea ce nici un tar dinaintea mea n-ar fi cutezat sa faca? Prin ucaz imperial i-am ridicat la rangul de printi și le-am acordat titlul de Alteta! și pe tine am sa te scot din obscuritatea pe care sunt silit sa o accept, atîta vreme cît împarateasa se afla înca în viața. Ți-am fa-

195

gaduit și am sa-mi respect cuvîntul. Dupa moartea ei am sa te fac Țarina!

Katia își lipi obrazii de genunchii împaratului.

— Aleksandr, nu-mi doresc mariri, nu nazuiesc decât sa pastrez iubirea ta! Sunt fericita sa traiesc în umbra tronului tau, aiîta vreme cît stiu ca numai pe mine ma iubesti!

Țarul clatina energic din cap:

— Nu! Nu este drept- sa suferi pentru mine! stiu -ce înseamna sa te feresti de ochii lumii, sa înduri critici și afronturi din partea unchilor, a fratilor și a fiilor mei, din partea nobilimii geloase pe privilegiile ei, din partea filistinilor deghizati în puritani. Trebuie sa ma crezi, Katia! Nu doresc moartea nimanui. Cu atît mai- putin a împaratesei, desi alaturi de ea nu m-am simtit niciodata fericit. Dar nici nu ma pot opune destinului, împarateasa va muri fiindca o roade o boala neiertatoare. Va muri, asa cum a murit si fiul meu cel mare, Nikolai. Nici pentru el n-am putut sa fac nimic. Da, da! împarateasa este condamната. Destinul vrea sa piara, ca tu sa-i iei locul!

— Sa nu te mai aud vorbind astfel, Sasa! exclama înspai-mîntata, acoperindu-si cu mîinile urechile cu loburi roze ca petalele de trandafiri.

— îti cunosc modestia, Katia, rosti tarul cu dragoste. Dar drumul tau spre Tron este deschis. Ai sa-i urci treptele, fiindca aceasta este vointa mea! Te voi încorona Țarina, chiar de va trebui sa ma razboiesc cu lumea întreaga!

— Scumpul meu, nu doresc sa devin Țarina înfruntînd voia familiei tale!

— Familia mea este acum și a ta, Katia. Nu uita, copiii nostri au devenit fratii vitregi ai Țareviciului! Daca feciorii mei din casatoria cu împarateasa Maria Aleksandrovna vor pieri.. .

— Sasa, nu rosti cuvîntul acesta!

— Sufletul meu, în lume exista și viața și moarte. Am spus, dacă vor pieri, coroana va trece asupra lui Iurii și a Olgai. Voi stabili prin ucaz imperial dreptul lor, înlăturînd de la domnie pe frații și pe nepoții mei.

— Sasa, dacă mai spui un cuvînt, plec din camera! Țarul își pleca încet capul și o saruta pe creștet.

— Cît ești de bună, de pură, Katia! Uite, ca să nu te supăr, am să-ți vorbesc de altceva. Vrei să-ți spun ce am discutat cu unchiul meu Wihelm și cu Kronprinzul?

— Dacă-ți face plăcere . . .

196

- îmi face! Chiar ~cînd ești țar, nu ți se oferă de multe ori prilejul să asculți pe suveranul unui stat mare jurîndu-se pe toți sfinții ca nu a avut de gînd să pornească război împotriva unei țerte țări și as-ța numai pentru a nu te indispuie! Ochii Katiei sclipira:

— O, preaputernicul meu Țar! Exista oare oameni pe lumea asta care ar îndrăzni să te înfrunte?

Aleksandr rîse:

— Tot ce pot să-ți spun este că Wilhelm și fiul lui nu se numără printre acei care ar accepta cu seninătate primejdia unei ciocniri violente cu Rusia.

îmbătat -de propria sa forță, Aleksandr se ridica din fotoliu și începu să se plimbe prin camera.

— Tatal meu, Țarul Nikolai— Dumnezeu să-l odihnească - mult s-ar mai bucura dacă ar ști că fiul său este astăzi

arbitrul destinelor Europei.

- Audiența solieita'ta Țarului, de către Bismarck va avea semnificația unui drum la Canossa, spuse printul Gorceakov consilierului d'Oubril, ambasadorul Rusiei la Berlin. Discuția purtată de Majestatea-Sa cu împăratul Germaniei a limpezit cîrul politic al Europei. Nu-i mai rămîne Printului Bismarck decît să facă amenda onorabilă.

Gorceakov rîdea cu poftă, încîntat că îl silise pe marele său rival să se umilească.

Dacă ar fi cunoscut calculele lui Bismarck, ar fi fost mai puțin linistit. Cancelarul Germaniei înregistrase desigur un dureros însucces pe tărîm diplomatic, dar, analizînd lucrurile la rece, rezultatele obținute se reduceau la- efecte morale în general-neglijabile. Evident, Franța scapase de spectrul războiului, iar amorul propriu al

germanilor belicisti era sensibil diminuat. Puterea politica si militara a celui de-al doilea Reich ra-mînea nestirbita. Bismarck trasese însa învataminte pretioase, care aveau sa-i fie de mare folos în desfasurarea ulterioara a -evenimentelor.

— în stadiul actual, am fi putut risca, paralel cu o campanie împotriva Frantei, o confruntare militara cu Anglia, sau cu Rusia, luate separat, explica, el printului de Hflhenlohe, înainte de a pleca la ambasada Rusiei. Dar un razboi pe doua fronturi — Franta de o parte si Rusia de cealalta —, la care s-ar adauga o blocada maritima impusa de Anglia, ar echivala din partea noastra cu o neghiobie de neiertat. Crezi,

197

Printe, ca am renuntat la telurile mele politice? N-am facut decît sa amîn o rafuiala cu Franta si cu cei oare o sustin. Dar nu sine die! Voi lovi în adversarii nostri cund vor fi angajati în conflicte internationale, care le vor limita libertatea de actiune. Esecul înregistrat acum se datoreste clericalilor, polonezilor, femeilor intrigante dornice sa se amestece în politica si mai ales speculatorilor la Bursa, care si-au vazut interesele periclitate de perspectiva unui razboi.

Hohenlohe admira în tacere echilibrul sufletesc al cancelarului, care parea sa nu-si fi pierdut optimismul, încrederea în propriile calcule. Chiar daca suferea în sinea lui, îi ascundea cu arta deziluziile.

— Printe, ne revedem la minister, dupa audienta la Țar. îti voi împartasi impresiile mele.

Aleksandr II îl primi pe Bismarck într-unul din saloanele de parada ale ambasadei, îi întinse cordial mîna:

— Sunt bucuros, Printe, ca între Germania si Rusia nu mai exista' interese antagonice. Unchiul meu, Kaiserul, si-a exprimat via sa dorinta de a vedea întronata în Europa o pace trainica. Nu vreau sa cred versiunile lansate de presa, cum ca dumneata ai fi autorul regretabilei crize franco-germane, care la un moment dat a fost pe punctul de a incendia întregul continent.

— Majestate, tin sa va asigur ca eforturile mele — interpretate rauvoitor de dusmani — n-au tins decît spre salvagardarea pacii. Doresc o pace durabila între Franta si Germania. Este lesne de înteles acest lucru, cu atît mai mult cu cît noi suntem aceia care am beneficiat de pe urma ultimului razboi. Pe de alta parte, nu pot sa nu recunosc ca regenerarea atît de rapida a Frantei si atitudinea dusmanoasa manifestata fata de noi de cercurile revansarde, ne-a inspirat cele mai vii îngrijorari. Socotesc ca interventia Majestatii Voastre în actuala criza vizeaza pe cei care ameninta pacea. Or acestia — declar cu toata taria —,nu suntem' noi.

Țarul clatina din cap, obosit parca de staruinta interlocutorului de a atribui Frantei toate responsabilitatile.

— Domnule cancelar, tin sa va previn ca iubesc pacea si ca voi face tot ce-mi va sta în putinta spre a o apara, în 1870 ati obtinut victoria asupra Frantei -gratie neutralitatii noastre. Daca lucrurile se complica iarasi, nu vom mai ramîne neutri. De asta puteti fi sigur.

Bismarck suspina usor.

198

— Majestate, daca am fi avut de gînd sa defilam cu trupele noastre pe strazile Parisului, n-am fi alarmat mai întîi Europa. Nimic n-ar fi fost mai simplu decît sa facem o promenada militara, strâbatînd Franta pîna la Atlantic. Este lesne de înteles ca ati fost victima unei alarme false.

Țarul se încrunta. Nu-i placea sa i se spuna ca era atît de naiv încît se lasa înșelat de aparente. Discutia se încheie cu asigurarile lui Bismarck asupra sentimentelor de prietenie nutrite de poporul german fata de rusi.

— Majestate, în afara de aceasta neînțelegere care s-a lichidat în chip atît de fericit, nu exista între tarile noastre motive de frictiune. Germania nu va vedea niciodata cu ochi rai sporirea puterii rusesti în Asia ori în Europa de sud-est. Vetii gasi întotdeauna în noi niste prieteni buni, pe care va veti putea bizui la nevoie

Chipul tarului se însenina.

— Domnule cancelar, iau cu placere nota de asigurarile duminale. Sper ca în viitor relatiile ruso-germane vor cunoaste o mare înflorire.

Bismarck se retrase cu zîmbetul pe buze. Dar zîmbetul i se sterse de pe chip de îndata ce parasi ambasada rusa. Berli-nezii care-l vazura trecînd cu trasura pe Uter den Linden remarcara expresia de o concentrata mînie asternuta pe chipul lui.

Cupa cu venin pe care i-o rezervasera rusii nu se golise înca. Printul Gorceakov trimisese • o circulara emfatica tuturor agentilor "diplomatici rusi acreditati pe linga puterile europene, în care sublinia rolul hotarîtor jucat de tar pentru salvarea pacii. Presa straina se grabi sa publice numeroase articole, amplificînd intentionat comentariile acide ale lui Gorceakov asupra cancelarului Bismarck. Mare vîlva facu o telegrama prin care acesta era desemnat sub un epitet putin elegant: „Zanatecul de la Berlin". Ziarele pariziene se grabira sa elogieze actiunea energica a tarului Aleksandr si a printului Gorceakov în favoarea Frantei, iar contele Derby, interpelat în Camera Comunelor, declara rituos ca Anglia si Rusia au împiedicat izbucnirea unui nou razboi. Pîna si presa germana opozitionista se- alatura corului de denigratori ai politicii lui Bismarck.

Ranit profund în amorul sau propriu, acesta profita de ocazie ca printul Gorceakov se afla înca la Berlin, spre a-i face o vizita la ambasada. Fata de cancelarul rus, nu se simti obli-

gat sa recurga la limbajul diplomatic folosit în prezenta tarului. Cu o ironie care atingea insolenta, îi facu reprosuri.

- Regret, Printe, ca n-ai gasit un procedeu mai elegant spre a-ti manifesta dusmania fata de mine. Nu a fost deloc loial sa ma lovesti pe la spate, când m-am aflat la strâmtoare

Gorceakov facu o mutra îndurerata.

- Scumpul meu cancelar, nu ma cunosti de vreme ce îmi aduci asemenea acuzatii nedrepte, în 1870 am pledat pe lînga Țar sa nu intervina în sprijinul Frantei. Nu mai e nevoie sa-ti amintesc presiunile diplomatice pe care le-am exercitat asupra lui Franz-Josef ca sa-l împiedic a face cauza comuna cu Napoleon al III-lea. Mai este cazul sa-mi pui la îndoiala loialitatea?

Bismarck zîmbi sarcastic.

— Prietenie se numeste reprezentatia de circ pe care ai montat-o în dauna mea? Țin sa-ti amintesc. Printe, c.a asemenea procedee între doi ministri de externe nu pot decît sa dauneze statelor respective. „Zanatecul de la Berlin", oricît

•de îngaduator ar fi, nu poate admite glume ieftine pe seama lui.

— la'ta înca un repros nemeritat. Telegrama în chestiune a fost gresit înțeleasa de functionarul de la posta care a pri-mit-o. Afirmatia mea poate fi dovedita. Originalul depesei se afla desigur la telegraf.

- Pretextul e anemic, Printe! Daca ai tinut totusi sa obtii . elogiile Parisului, nu era nevoie sa primejduiesti relatiile cordiale existente între Reichul german si Imperiul ru,,s. Ca sa-ti fac placere, sunt gata sa bat, aici la Berlin, monede de cinci franci cu profilul dumitale si cu inscriptia: „Gorceakov, pro-

.teguitorul Frantei". Sunt de asemenea dispus sa organizez la ambasada germana de la Paris reprezentantii de teatru în care sa apara un personaj cu aripi de înger, dar cu chipul dumitale, spre a-ti glorifica rolul de înger pazitor al Frantei! Sa fim - seriosi. Printe, dar în cazul meu ai cam sarit peste cal.

— Excelenta, sunt flatat ca la vârsta mea îmi atribui asemenea performante hipice!

— Tocmai de aceea ar trebui sa le eviti, Printe! La vârsta noastra, o oarecare moderatie nu strica. Facu o pauza, apoi relua zîbind: Din fericire, am o inima larga. Schita un gest rotund, care parea sa exteriorizeze spatiul vast ocupat de sufletul sau. Nu port pica nimanui. Nici chiar dusmanilor mei.

„Mincinos mai esti, amice"! reflecta Gorceakov, lasînd sa i se oglindeasca pe chip

sarcasmul.

200

- Cînd dumneavoastra, rusii, veti avea nevoie de sprji-hul meu, continua Bismarck, am sa va întind o mîna prieteneasca, în pofida palmei pe care a primit-o. Germania ramîne o mare putere. Sprijinul ei merita înca a fi pretuit. Ma tem dealtfel ca^ în curînd îl veti solicita.

Lui Gorceakov nu-i placu întorsatura luata de conversatia . lor. Cu toata antipatia lui fata de Bismarck, îsi zise ca nu era înțelept sa staruiasca a-si afisa triumful. Adopta un ton conciliant:

- Sa lasam rastalmarile, Printe. Sa dam uitarii episodul acesta trist si sa aratam lumii ca marele Reich german si Imperiul Țarilor pot dirija cu fermitate destinele Europei. Nu glumesc deloc, Printe! Exista oare ,pe glob state în stare sa egaleze fortele noastre reunite? Imperiul Otoman se clatina ca un om bolnav si abia îst mai trage sufletul. Franta, aflata în chinurile refacerii, nu mai e capabila sa joace un rol important în arena internationala: Austria a devenit o putere de mîna a doua. Anglia poate constitui o forta militara de temut numai conjugîndu-si eforturile cu ale unei mari puteri continentale. De celelalte state europene, americane sau asiatice, sa nu mai vorbim. Sunt ca si inexistente.

Bismarck îsi lovi manusile de palma mîinii stingi. Repeta cuvintele lui Gorceakov:

— Anglia poate constitui o forta militara de temut numai conjugîndu-si eforturile cu ale unei mari puteri continentale . . . Ai spus un mare adevar, Printe! Ramîne de vazut spre cine va înclina Anglia. Spre Germania sau spre Rusia? Criza franco-germana rezolvîndu-se amiabil, dispar si cauzele neînțelegerii dintre Anglia si Germania. Bismarck lansa o sageata: Nu stiu însa daca solidaritatea manifestata recent fata de Rusia se va mentine si în viitor. Prea multe interese va despart! Sa nu ne mai ascundem dupa deget, Printe. Balcanii, care pentru noi nu valoreaza nici cît oasele unui soldat pomeranian, exercita fata de dumneavoastra, rusii, o putere de atractie usor de înteles. Dar în Balcani au interese si englezii, protectorii Turciei, au si francezii, care au cochetate -de-a lungul secolelor cu sultanii de la Constantinopole, au si italienii, care n-au uitat Dalmatia, are si Austria, care si-a axat expansiunea spre sud-est, au si românii, si sîrbii, si bulgarii, care-si vor independenta ... O, Printe, Printe, cu cîta usurinta ati lovit în Germania, singura putere europeana care v-ar fi putut sprijini în. Balcani fara sa va ceara compensatii.

Gorceakov îsi musca buzele:

201

— Trebuie stabilita o noua ordine în sud-estul Europei!

— Am înteles. Transformarea Balcanilor într-o zona de influenta ruseasca, daca între

timp pretentiile dumneavoastra nu vor creste . . .

Gorceakov rîse ironic:

— Sa nu-mi pomenesti, Printe, de pretinsul testament al lui Petru cel Mare ... Un om politic înzestrat cu bun-simt nu poate crede asemenea baliverne.

Rîse si Bismarck, dezgolindu-si dintii îngalbeniti de tutun sub franjurile mustatii albe.

— în discutii nu ma folosesc niciodata de argumente cladite pe fapte discutabile. Nu stiu daca testamentul pomenit de dumneata a existat sau nu. stiu însa ca parintele actualului Țar, energicul si militarosul Nikolai I, a declarat: „Acolo unde drapelul Țarului a fluturat o data, nu va mai fi scoborît în vecii-vecilor!"

Gorceakov se scarpina dupa ureche:

— Se poate sa fi spus asa ceva. Nu-mi mai amintesc.-

— Germania n-ar avea nimic împotriva daca stindardul vostru ar cuprinde sub faldurile lui noi si întinse teritorii în Asia. Acolo, interesele noastre nu se vor ciocni niciodata.

Cancelarul rus își potrive ochelarii pe nas.

— În schimb, ati dori o sporire a autoritatii germane în Europa, nu-i asa?

— Pe noi, Printe, ne avantajeaza permanentizarea actualului statu-quo.

— Scumpe prietene, n-am stiut pîna acum ca modestia este una din trasaturile esentiale ale caracterului dumitale. Sunt placut surprins de aceasta revelatie . .

— Modestia si corectitudinea, Printe. In chestiunea Orientului, Germania va juca rolul unui onest intermediar între marile puteri interesate.

— Daca se va ivi din nou o chestiune a Orientului. Bismarck izbucni în rîs.

— Crezi, Printe, ca ai de a face cu un copil? Cerneala de pe ziarele care comenteaza în fel si chip rosturile politice ale vizitei Țarului si a dumitale la Berlin nu se va usca bine si chestiunea Orientului va rabufni cu violenta.

Gorceakov îl privi cu nedisimulata admiratie. Bismarck era totusi un adversar cu care merita sa-ti încerci puterile, îl întreba:

202

- Printe, este o profetie sau o afirmatie bazata pe elemente concrete?

- si una, si alta, dragul meu prieten rus. si una, si alta ...

Nu se scursese o luna de zile de la memorabila discutie dintre Bismarck si Gorceakov. într-o dimineata din prima decada a lunii iunie, Herbert Bismarck intra agitat în sufrageria în care cancelarul își lua micul dejun, înainte de a pleca la minister. Vînturînd o gazeta prin aer, striga înfierbîntat:

— Ai avut dreptate, tata! Hertegovina a luat foc! Citeste si dumneata!

Puse ziarul pe masa, sub ochii parintelui sau. Acesta decupa tocmai miniaturala cupola a unui ou fiert plasat într-un ouar de argint. Fara sa-si întrerupa ocupatia, raspunse calm:

— N-am ochelarii la îndemîna. Spune-rrii tu ce scrie!

- Un convoi militar turc a fost atacat de localnici în apropiere de Mostar. Dupa ce au izgonit escorta, crestinii au ridicat un mare numar de arme, disparînd apoi în munti, în aceeasi zi, un detasament de jandarmi turci a fost încercuit si lichidat pîna la ultimul om. Tulburari sînt semnalate si în cîteva localitati din apropierea frontierei cu Austria.

Bismarck scoase cu lingurita din oul descapatînat un galbenus apetisant, chihlimburiu, si îl savura cu vadita placere.

— Ei, ce zici? întreba Herbert, usor dezamagit de impasibilitatea tatalui sau.

Cancelarul lasa lingurita pe marginea farfuriei. Privind gînditor un punct în spatiu, rosti domol:

— Turcii vor aplica represalii care nu vor face decît sa înviioreze focarul; S-ar putea ca osmanlîii sa izbuteasca a înabusi razmerita, ceea ce nu cred. Daca tulburarile vor lua amploare, Rusia va interveni în favoarea crestinilor si în sprijinul propriilor ei interese. Razboiul cu turcii îi va macina fortele. Franta nu va putea acorda Constantinopolului decît un neglijabil suport moral. Cînd trupele rusesti vor fi angajate în Balcani, îi voi stîrni pe englezi si pe austrieci împotriva Țarului. Atunci uraganul se va'abate asupra Europei, îrr aceasta lume cuprinsa de furtuna, Germania va juca rolul de arbitru, iar la sfîrsit va impune legea sa si învinsilor, si învingatorilor. Acum timpul lucreaza pentru noi. Nu ne ramîne decît sa stam deoparte si sa privim zvîrcolelile combatantilor. Vom interveni numai în momentul ales de noi. în viitor vom încuraja

203

politica expansionista a rusilor. Ii voi asigura de adeziunea mea totala -- desigur platonica — la actiunea lor de dezmembrare a Turciei. Prin însasi pasivitatea noastra fata de acest conflict, vom pune paie peste foc. Paradoxal, nu-i asa? Foarte curînd, Țarul si Gorceakov ne vor cauta prietenia. si eu am sa-i sustin. Am sa-i sustin asa cum sustine frînghia pe spîn-zurat..

Server Pasa încerca sa atipeasca. Drumul lung si greu îl istovise. Dar zguduiturile trasurii care salta prin hârtoape si zgomotul asurzitor facut de sinele de fier ale rotilor pe bolovanii colturosi nu-l lasau sa adoarma. Se uita pe fereastra deschisa la peisajul salbatic si își zise ca povârnisurile repezi ale muntilor cu vai adânci, încâlcite, justificau într-o oarecare masura succesele insurgentilor, mai toti localnici si deci buni cunoscatori ai terenului. Dar aceasta era singura explicatie a esecurilor întâmpinate de trupele turcesti?

Cînd fusese convocat de marele vizir, Mahmud Nedim Pasa, care-i anuntase investirea în functia de comisar imperial în Hertegovina, Server Pasa acceptase numirea, dar în sinea lui fusese tare nemulțumit. Cariera sa, indiscutabil stralucita, se depanase în posturi administrative si diplomatice. Fusese secretar de ambasada la Viena si la Paris, însărcinat cu afaceri la Sf. Petersburg, apoi subsecretar de stat la Ministerul Comertului si mai tîrziu prefect al Consitantinopolelui. Cînd reglementarea dificultatilor relative la canalul de Suez impusese numirea unui priceput comisar imperial în Egipt, el, Server Pasa, fusese desemnat pentru acest post. Se achitase corect de sarcinile sale, ceea ce determinase Sublima Poarta sa-l transfere comisar în Creta, unde izbucnise tocmai o razmerita sîngeroasa, care facuse sa se clatine din temelii dominatia turca asupra insulei. Dupa pacificarea Cretei, ascensiunea lui continuare. Ministru de Externe, apoi ambasador la Paris si în cele din urma ministru al Lucrarilor Publice.

în Creta daduse rezultate bune, dar numai el stia cîte eforturi îl costasera sugrumarea rascoalei cretaiilor violenti, neînduplecati, fanatici si mai ales dusmani 'de moarte ai turcilor. Devenea din ce în ce mai greu pentru osmanlîi sa tina în Irîa milioanele de ghjauri care începusera sa ridice capul. Dupa ce se deprinsese cu comoditatea slujbelor administrative si

204

diplomatice, lui Server Pasa îi parea tot mai greu sa se readapteze vietii aspre de militar.

stia ca în Hertegovina va avea de întâmpinat mari greutati. Predecesorul sau, Dervis Pasa, își frînsese gîtul fiindca nu fusese în stare sa înabuse insurectia ghiaurilor, care se întinsese, în mai putin de cinci saptamîni, de-a lungul si de-a latul întregii provincii, îl întrista nereusita lui Dervis Pasa, caci îl cunostea de multa vreme ca pe un ostas capabil, lucid si cu multa, initiativa. Daca un om pe masura lui se daduse peste cap, ce surprize îi va rezerva destinul succesorului?

Ca sa ajunga la Mostar, cel mai scurt drum ar fi fost prin

. localitatile Niksici, Trebirije, Biljani si Stolatz. Dar Trebinje si regiunea înconjuratoare cazusera în mîinile rascultatilor. Astfel, fusesera taiate caile de comunicatie ale turcilor cu Ragusa, cel mai important punct de aprovizionare de pe coasta Adriaticii. Acum era nevoit sa coteasca de la Niksici spre dreapta si, prin Gasko, sa ajunga la Stolatz. Dar drumul acesta era îngrozitor de prost. Rascultatii distrusesera

[si cîteva poduri spre a stînji mişcările trupelor otomane. Selim Aga, seful escortei, bun cunoscător al ţinutului, îl prevenise ca în curînd va trebui sa-si continue calatoria calare, deoarece trasura va deveni inutilizabila.

Server Pasa era indispus, îl dureau capul si spinarea. Poate ca îmbatrînise. Împlinise 54 de ani, o vîrstă care nu putea fi numită matusalemica, dar care îşi cerea totuşi drepturile, începuse sa se întunece. Prin satele pierdute în munti apareau luminate licarinde ca stelele. Lui Server Pasa nu-i placea regiunea, desi peisajele erau superbe. Ar fi preferat sa se afle la Paris, în cabinetul somptuos al ambasadorului turc, decît sa rataiasca pe drumurile nenorocite ale Herte-govinei. Aproape ca regreta eficienta de care daduse dovada în Creta. Aceasta frumoasa carte de vizita contribuise desigur în largă masura la transferarea lui în Hertegovina.

Trecusera de Rusovo si se apropiau de Niksici, unde Server Pasa avea. de gînd sa doarma douasprezece ore, fara întrerupere. Desi era în iulie, se lasase o racoare placuta. Dinspre munti batea un vînticel care matura colbul spre stînga drumului, spre satisfactia lui Server Pasa. Pîna atunci inhalase norii de praf, încapătînati sa însoteasca trasura. Generalul fusese ispitit sa ordone escortei — care stîrnea o tromba de pulbere înabusitoare — sa ramîna în urma, dar dupa ce judecase mai adînc, renuntase la acest gînd. Fusese prevenit

205

ca drumurile nu erau sigure si ca oricînd ar fi putut deveni tinta unui atac dusman.

Motaia, saltat pe pernele îmbracate în piele si atît de tari încît îi învinetisera sezutul, cînd trasura, se opri brusc. Auzi zgomot de glasuri, apoi ropotul unor cai apropiindu-se în galop de portiera. Fesul lui Selim Aga se ivi în cadrul ferestrei. În preajma lui se afla un tînar ofiter turc, care, dupa cîte îşi amintea generalul, nu facea parte din escorta.

- Regret, Excelenta, dar va trebui sa ne întoarcem din drum. Un curier de la Cartierul General al Excelentei-Sale Negib Pasa a venit în întîmpinarea noastră spre a ne aduce la cunostinta ca orasul Niksici a fost ocupat de rebeli.

— Ce? urla Server Pasa.

Vestea îl izbise neplacut, în primul rînd fiindca nu mai avea unde sa doarma. Cît drum va mai trebui sa parcurga pîna la un popas cu posibilitati de cartuire convenabila?

Curierul Abdul Aga îi repeta stirea, însotind-o de amanunte. Insurgentii atacasera prin surprindere localitatea, macelarind un detasament de infanterie si capturînd doua tunuri cu munitia respectiva.

Server Pasa se trezise de-a binelea.

—r Unde îl pot gasi pe Negib Pasa?

— La cartierul sau general, Excelenta.

— Condu-ma acelo!

— Ma tem ca va trebui sa mergeti calare. Vom folosi niste drumuri impracticabile pentru trasuri.

Limbajul cîntat al ofiterului îl enerva pe general.

— Bine, bine! Un cal!

Cîteva minute mai tîrziu, galopa pe urmele curierului-ca-lauza.

„Culmea ar fi sa cad în vreo cursa! reflecta furios Server Pasa. Ce strasnica lovitura ar fi pentru insurgenti daca ar captura pe noul comisar imperial al Hertegovinei. Ar avea cu ce sa se laude. Iar eu m-as compromite în ochii marimilor de la Constantinopole. Nu cred însa ca as apuca sa-mi aflu mazilirea, caci mai înainte ar avea grija ghiaurii sa ma puna la zid”.

Regreta ca se lasase antrenat în nesabuita expeditie nocturna, înțelept ar fi fost sa faca calea întoarsa, asa cum i se recomandase. La urma urmei, ar fi poposit undeva,- pe marginea drumului, si ar fi dormit pe pernele trasurii, învelit într-o patura, înjurînd furios, își înfipse pintenii în pînteceie calului, care necheza sporindu-si galopul.

206

Strabateau un fel de canion despicat între doi pereti verticali, cu o dîra de cer stropit cu stele serpuind pe deasupra. Caii își încetinisera mersul, caci paseau pe un asternut nesigur de bolovani, iar potcoavele faceau mare zgomot.

Dupa mai bine de doua ore, cavalcada sosi la destinatie. Cartierul general al lui Negib Pasa era instalat într-un sat cu case putine, parasit de întreaga suflare barbateasca valida. Numai femeile si batrînele ramasesera prin gospodarii. Tratamentul suferit de ele nu parea sa fi fost blînd, judecind dupa vaietele care razbateau din cîteva case.

Negib Pasa ramase foarte surprins de vizita consilierului imperial. Barba îi crescuse în neorînduiala, caci în ultimele saptamîni nu avusese timp sa se îngrijeasca de înfatisarea sa. Server Pasa se uita mustrator la tinuta neglijabila a generalului. Propria lui uniformă, desi colbuita, cadea impecabil. Raportul pe care i-l prezenta Negib Pasa era însa atît de sumbru, încît uita de imperfectiunile vestimentare ale generalului, spre a se adînci în analiza situatiei militare. Cunostea înca de la Constantinopole dificultatile întîmpinate de trupele otomane, dar realitatea vazuta la fata locului era mult mai trista.

— Potrivit ordinelor Excelentei-Sale Dervis Pasa, am atacat cordonul militar stabilit de insurgenti în jurul localitatii Bilek, urriînd ca dupa îndeplinirea acestei misiuni sa degajez garnizoana din Trebinje, de asemenea încercuita. Potrivit rapoartelor primite,

Niksici nu era în primejdie de a fi ocupat de rasculati, c'are se îndreptau spre Trebinje. În ultimul moment si-au schimbat obiectivul si, profitînd de faptul ca trupele noastre din Niksici erau neîndestulatoare, l-au atacat si ocupai prin surprindere.

Server Pasa nu mai asculta restul explicatiilor. Era mîniat, fiindca Negib Pasa se lasase manevrat ca un începator de niste rebeli ignoranti. Rusinos! Rusinos! Va trebui sa preia personal conducerea operatiilor, li apuca groaza cînd se gîndea la dificultatile care îl asteptau la Mostar. Dervis Pasa se dovedise incapabil. Lipsa de coordonare dintre trupele comandate de generalii Negib, Husein, Ahmed-Hamzi Selim si Sefket era manifesta. In asemenea conditii, nu-l mai surprindeau înfrînge-rile repetate ale otomanilor.

Comisarul Imperial parasi posomorit cartierul general al lui Negib Pasa. La Constantinopole primise instructiuni categorice: înabusirea insurectiei, în cel mai scurt timp, spre a rapi marilor puteri prilejul de a interveni. Or constatarile lui la fata locului erau mai mult decît pesimiste. De un succes .

207

imediat nici nu putea fi vorba. Observatiile sale, trunchiate desigur, duceau la o singura concluzie: trupele turcesti trebuiau întarite grabnic. Altfel, rezultatul campaniei de represiune era pus sub semnul întrebării.

La Mostar, unde Server Pasa ajunsese dupa o dementa cursa calare — caci timpul scurt îl mîna de la spate — Dervis Pasa, umilit, trist, bolnav de suparare, dadu în primire succesului sau însemnele puterii.

— Ghiaurii de aici sînt draci, nu oameni. Apar si dispar ca nalucile, dar nu mai înainte de a ne fi casapit multi soldati. S-ar zice ca nu ne batem cu oameni, ci cu vîntul si cu ploaia, cu noaptea si cu zorile, cu apele si cu muntii. Caci moartea ne pîndeste de pretutindeni. Trupele noastre sînt neîndestulatoare. Cu jumatati de masura, Server Pasa, nu se poaie face nimic, înaltii demnitari din Constantinopole pretind minuni, dar minuni >nu se mai întîmpla în zilele noastre. Eu am dat gres. îti urez sa ai mai mult noroc decît mine. Daca nu ti se vor da întariri, ma îndoiesc însa ca vei ajunge la vreun rezultat. Parasesc Hertegovina scuturindu-mi papucii de tarina ei blestemata. Pentru mine se încheie acum cel mai urît capitol din viata. Ghiaurii astia pacatosi au reusit sa-mi compromita cariera. Poti sa fii sigur ca dupa înapoierea mea la Constantine -pdle voi fi trecut pe linia moarta. Marile'esecuri, ca si succesele prea rasunatoare, nu îti sunt niciodata iertate.

Pe Server Pasa îl fulgera un gînd cumplit. Nu cumva dusmanii lui din capitala îl trimisesera aici fiindca stiau ca îsi va frînge aripile? Server Pasa — învinsul — va putea fi scos din competitii si aruncat definitiv la gunoi.

Dervis Pasa saluta, ducînd mîna la inima, la buze si la frunte.

— Iti doresc, Server Pasa, sa ai numai succese! Ma îndoiesc însa ca urarea mea se va împlini. In pacatosenia asta de tara, si norocul s-a ridicat împotriva noastra.

Comisarul imperial destituit parasi încaperea, gârbovit nu atât de greutatea vârstei, cât de apasarea nenorocirilor abatute asupra lui.

Server Pasa hotărî sa ia masuri energice si pline de îndrazneala. Norocul — își zise — favorizeaza pe temerari, îndata dupa luarea oficiala în primire a noului post — redusese ceremonia instalarii la o simpla întâlnire de aclimatizare cu reprezentantii autoritatilor otomane din Mostar — convoca pe ofiterii sai de Stat-Major si, în fata unei harti desfasurate pe un perete, analiza situatia militara. Fronturile de lupta —

208

daca se putea vorbi de asa ceva în încîlceala de operatii tactice impuse de razboiul de guerila purtat de insurgenti — indicate cu stegulete rosii si verzi, inspirau concluziile cele mai triste. La Dabar, la Nevesinje, în valea Narentei si la Trebinje, rebelii izbutisera sa puna pe fuga garnizoanele turcesti si sa instaleze conducatori administrativi alesi dintre crestinii localnici. Detasamentele turcesti din Drieno si Ciarnia fusesera împresurate. Rebelii blocasera de asemenea Stolatz si Liubinje. Lipsa de provizii în aceste localitati se facea atât de acut simtita, încît capitularea garnizoanelor turcesti respective se putea produce dintr-un moment într-altul.

Server Pasa își mai arunca o data privirile asupra stegu-letelor verzi si rosii, proliferate pe întinsul hartii Hertegovi-nei, apoi se adresa ofiterilor de sub comanda sa:

- Domnilor, nu voi cauta responsabili pentru esecurile de pîna acum. Pe viitor însa, nimeni sa nu se astepte la vreo îngaduinta din partea mea. Voi înlatura pe toti comandantii care nu vor da rezultatele pretinse de mine: Predecesorul meu îmi vorbea dezamagit de norocul potrivit noua. Se poate. Dar .aceasta nu va îndulci rigorile mele fata de acei ofiteri care se vor dovedi nu numai nenorocosi, ci si incapabili. Cu soii zp si motivari nu se poate îndrepta situatia. Vreau rezultate bune si numai rezultate bune! Cine socoteste ca nu va putea corespunde exigentelor mele severe, dar juste, sa-mi spuna deschis, îl voi desarcina imediat pe comandamentul sau. Este preferabil pentru incapabili sa se retraga de bunavoie decît sa-si încheie cariera în fata Curtii Martiale.

Ofiterii își aruncara priviri furise. Principiile profesate de noul comisar imperial nu prevesteau nimic bun. Socoteau însa nedrept sa li se atribuie lor în exclusivitate responsabilitatea esecurilor de pîna acum, cînd printre cauzele acestora se puteau cita tot atât de bine armamentul învechit si echipamentul prost al trupelor, întîrzierea achitarii lefurilor si carentele subzistentei unitatilor militare angajate în lupta. Nu îndraznira a enunta verbal aceste argumente, deoarece erau convinsi în sinea lor ca si noul comisar imperial le cunostea ' greutatea.

— Pe viitor, continua Server Pasa, îmi propun sa actionez pe doua cai. Pe de o parte voi lansa o proclamatie, invitînd' populatia insurgenta sa depuna armele în schimbul unor importante reforme politice. Pe de alta, ordon intensificarea operatiilor militare. De acum înainte trebuie sa ne înfatisam rebelilor întinzîndu-le prieteneste mîna dreapta, dar încles-

tînd amenintator pumnul sîng, înmanusat în otel. Pusi în fata acestei alternative, vor lasa — sper —• bunul-simt sa-i determine a alege o solutionare pacifica a actualei crizei. Domnilor, un singur lucru este important de retinut: trebuie sa punem capat insurectiei pe orice cale!

Conferinta militara se prelungi pîna dupa miezul noptii. Ofiterii prezenti expusera diferite ipoteze în legatura cu viitoarele operatii militare.

Daud Pasa, seful Statului-Major, îsi spuse cuvîntul:

— Excelenta, confuzia care dainuie la ora actuala pe di-feritele fronturi este datorata lipsei de logica pe care razboiul de guerila îl impune desfasurarii operatiilor militare, într-o campanie care angajeaza trupe regulate din ambele tabere, cu manevre si contramanevre în mare masura previzibile, declansarea unei ofensive bine gîndite si exemplar executate are toate sansele sa - duca la obtinerea victoriei. In razboiul de guerila, elementul surpriza domina. Focare insurectionale-pot izbucni în orice moment în spatele propriilor noastre linii, taînd caile de comunicatii, împiedicînd aprovizionarea, evacuarea ranitilor, circulatia curierilor, în esenta, posibilitatea coordonarii armonioase a operatiilor militare. Aici, în Hertego-vina, ne batem orbeste. Primim lovituri de unde nu ne asteptam, iar loviturile noastre cad de cele mai multe ori în gol.

Lui Server Pasa nu i se spunea nimic nou. în Creta avusese de a face cu o insurectie deosebit de primejdioasa, care pusese în cumpana pastrarea insulei în stapînirea otomana. Reusise sa o înabuse în sînge. Va repurta si aici acelasi succes? Vecinatatea frontierelor Imperiului austro-ungar complica serios situatia.

Cînd Server Pasa parasi cladirea comandamentului militar din Mostar spre a se înapoia la resedinta sa, domnea o bezna atît de adîncă, încît soldatii care-i escortau trasura se foloseau de torte aprinse spre a lumina strazile orasului. Comisarul imperial se simtea atît de obosit, încît atipise cu barbia în piept.

Deodata, o vapaie portocalie, orbitoare lumina ca ziua peisajul citadin, iar cîteva secunde mai tîrziu, o bubuitura asurzitoare, ca de sfîrsit de lume, zgudui pamîntul, înspaimîntînd caii echipajului si ai escortei.

Trezit din toropeala, Server Pasa bolborosi buimacit:

— Ce-i? Ce s-a întîmplat?

210

— O explozie, Excelenta! rosti îngrijorat aghiotantul sau, capitanul Rustem. în centrul orasului!

Lui Server Pasa îi pierise somnul, cu atât mai mult cu cât bidiviii -înhamati la trasura, în agitatia lor, de puțin scapasera sa nu o rastoarne. Vizitiul îi linisti anevoie. Cortegiul își continua drumul în trap întins. Comisarul imperial își potrivi fesul care i se lasase pe ochi si se adînci în pernele banchetei.

Trasura iese într-o piata a orasului inundata de lumina purpurie a unor cladiri în flacari. Oamenii alergau încolo si încoace, straduindu-se sa stinga focul.

Capitanul se uita consternat pe geamul portierei pe care îl deschise. Un politist în uniforma se apropie în graba de trasura. Saluta militarest pe comisarul imperial, care scosese capul afara. Era rosu ca un rac fiert.

— Excelenta, îmi permiteti sa raportez! Resedinta Excelentei-Voastre a fost aruncata în aer! Vom cauta imediat o noua locuinta pentru Excelenta-Voastra.

Server Pasa riposta ursuz:

— In noaptea asta am sa dorm la comandament! Înainte de a parasi Mostarul, Dervis Pasa îi urase noroc.

Avusese noroc, de buna seama, de vreme ce zaborise la conferinta pîna dupa miezul noptii. Daca s-ar fi înapoiat mai devreme la locuinta ce i se rezervase, acum ar fi zacut sfîsiat de explozie sub ruinele casei calcinate.

— La comandament! porunci vizitiului.

Calvarul lui - Server Pasa abia începuse. Apelul sau catre insurgenti nu ramase fara ecou. Afla astfel prin iscoade ca unele capetenii ale rebelilor hotărîsera sa se întîlneasca undeva, în apropiere de Trebinje, spre a discuta propunerile comisarului imperial, ceea ce duse la o întrerupere a opera-tiilor de guerila, încercările lui de a obtine precizari asupra locului reuniunii — în vederea organizarii unui detasament de comando în sarcinat sa-i captureze pe participantii la reuniune — ramasera infructuoase. Profitînd de acalmia instalata pe fronturile de lupta, ordona lui Husein Pasa sa lanseze un atac nocturn prin surprindere asupra localitatii Trebinje. Politica mîinii întinse si a pumnului înmanusat în, fier își gasea astfel pentru întîia data aplicarea. Manevra lui Huseir. Pasa fu încununata de succes. Lipsiti de comandantii lor, a-flati la consfatuire, rebelii care ocupau orasul fura dati peste cap si siliti sa se retraga pe înaltimile înconjuratoare.

211

Server Pasa afla ceva mai tîrziu ca întrunirea capeteniilor avusese loc la monastirea Kossierovo, de pe rîul Trebnitz, situata nu departe de Trebinje. Pentru detasamentul lui Hu-sein ar fi fost o jucarie sa captureze monastirea. Dar ocazia era pierduta.

Noul comisar imperial se grabi sa trimita la Constanti-nopole un curier purtator al unui comunicat de razboi cu-prinz'înd relatarea succesului de la Trebinje. Fostii lui colegi t

din guvern, care voiseră să-l piardă, aveau să constate că Server Pasa nu era plamadit din același aluat ca molii Dervis Pasa.

Dar înseninarea fu de scurtă durată. În vreme ce inspecta o unitate militară din garnizoana Mostar, îi ajunseră la cunoștință, una după alta, două vesti urâte. Curierul — un capitan de infanterie — și escorta sa cazuseră într-o ambuscadă. Pe de altă parte, capetenii întrunite la Kossierovo, socotindu-se înșelate — de Husein Pasa, care lovise în cursul a ceea ce socotiseră ei o întrerupere bilaterală a focului, relua-se aprig operațiile de guerilă, în seara aceleiași zile, Server Pasa scăpa teafăr după o tentativă de atentat săvârșită împotriva lui pe o stradă din Mostar. Agresorul reuși să se facă nevăzut după o urmărire epică pe ulitele târgului, grație — desigur — complicității creștinilor localnici.

Comisarul imperial ordonă represalii exemplare. Cinci fruntași ai ghiaurilor fură executați prin împușcare în piața publică. Riposta nu se făcu așteptată. O patrulă alcătuită din patru soldați turci, comandați de un gradat, fu exterminată după un violent schimb de împușcături în fața primăriei orașului. Faptele disparură și de data aceasta. Represaliile pornite de o parte și de altă se înaspriră, sporindu-și nu numai frecvența, dar și victimele.

Server Pasa încerca să forteze nota, poruncind lui Negib Pasa să organizeze o vastă operație de curățire a regiunii de la nord de Stolatz. Coloana principală de trupe otomane căzu într-o ambuscadă, suferind — după o luptă grea — pierderi cumplite. Supraviețuitorii turci, în cap cu nefericitul general scăpat ca prin minune din grindina de gloante dușmane, reușiră să se salveze refugiindu-se pe pozițiile ocupate de Husein Pasa,

Speranțele lui Sever Pasa de a pune rapid capăt răzmeritei se spulberau. Circa zece mii de insurgenți herțegovieni înarmați rudimentar, dar animați de o neobosită sete de libertate, înfruntau cu dârzenie incredibilă zeci de batalioane

212

turcești, numeroase escadroane și baterii de artilerie, la care se adăugau unități de jandarmi și de basibuzuci, provocându-le uriașe pierderi umane și materiale, macinându-le așa cum sunt macinate grauntele între pietrele de moară.

Server Pasa era un fatalist. La Mostar îl fulgera prima dată teama că, pe mosorul destinului, firul succesorilor lui ajunsese la capăt, în Creta nu-l copleșise niciodată disperarea, deși trecuse prin momente poate și mai grele decât aici, în Herțego-vina. Vârsta înaintată să-i fi tăiat elanul? Cert este că în mijlocul acestei lumi ostile, pe care trebuia, dar nu era în stare să o supună, se simți pentru prima oară bătrân. Sentimentul acesta de neputință crescând pe țărîm profesional îi crea același îngrozitor gol sufleteș pe care i-l provocase — odată cu îngrămădirea ireversibilă a anilor — începutul pierderii virilității.

Doctorul Edgar Huret, directorul maternității din spitalul Cahin, intra vijelios în

spalatorul rezervat corpului medical. Spectacolul oferit de un grup de zece studenti care-si frecau mîinile cu sapun, sub supravegherea internului Ambrosii Sablic, îl umplu de mînie.

— Ce cautati în spalatorul rezervat medicilor? Cine v-a autorizat sa folositi sapunul si prosoapele spitalului?

Studentiii încremenira, ramînînd în aer cu mîinile sapunate. ' Doctorul se întoarse spre intern.

— Domnule Sablic, cunosti, rînduielile, din acest spital? Cum de le-ai permis tinerilor sa intre aici?

Sablic, care tocmai își stergea mîinile cu un prosop, replica linistit:

— Studentii vin din sala de disectie domnule director. Au studiat cadavru uei lauze rapuse de febra puerperala.

— Ei si?

— Acum au în program vizitarea saloanelor cu lauze, .sub îndrumarea domnului doctor Lucas-Champoniere.

— si ce-i cu asta?

-7- Domnul doctor Lucas-Champoniore a interzis studentilor care vin din salile de disectie sa intre în maternitate mai înainte de a se .spala bine pe mîini si de a-si curata unghiile cu peria.

.— Stupid! Cadavrele sînt curate! Curate ca pamîntul, ca apa si ca focul! Domnilor studenti, terminati cu spalatul!

213

Alta data sa nu va mai prind aici! Castul sapunului si al apei, voi avea grija sa-l pun în contul doctorului Lucas-Champoniere. Iar dumneata domnule intern, sa vii cu mine.

— Cu studentii ce fac?

— Crezi ca nu sunt în stare sa umble si singuri? Dupa toate aparentele, sunt de mult întarcati!

Fornaind, iese din spalator urmat de Sablic. Era atît de furios, încît parea ca scoate fum pe nari. Mergea grabit, sal-tîndu-si abdomenul si leganîndu-si gusa rozalie, revarsata peste gulerul înalt, scrobite. Parul, adus cu arta peste chelie, începuse sa se zburleasca. Doctorul Huret arata ca un arici pus pe harta.

Strabatu cîteva culoare, salutat cu respect si teama de infirmiere si de medicii mai tineri întîlniti în drum.

— Unde e doctorul Champoniere? întreba pe o sora.

— În salonul trei, domnule director. Ajuns în fata usii salonului 3, Huret se opri.

— Pofteste-l aici pe doctorul Champoniere! porunci lui Sablic.

Cîteva clipe mai tîrziu, Lucas-Champoniere iese din salon, precedîndu-l pe intern. Era calm, desi îsi închipuia "ce avea sa urmeze. Sablic avusese grija sa-l previna.

— Domnule director, nu are rost sa va pierdeti cumpatul. Sapunul folosit de studenti, periutele de unghii si tuburile cu pasta de dinti sunt cumparate de mine.

Obrajii directorului se facura plumburii.

— Domnule doctor, ti-am pus în vedere de repetate ori ca îti este interzis sa introduci în maternitatea condusa de mine practici contrarii rînduielilor medicale astazi în vigoare, îmi este indiferent ca sapunul .si pasta sunt cumparate de dumneata. Resping însa cu hotarîre niste inovatii lipsite de orice ratiune.

—• Domnule director, nu este vorba de o inovatie personala ci de masuri profilactice adoptate recent de somitatile medicinei. Am studiat teoriile doctorului chirurg Lister si am urmarit efectul antisepsiei aplicate riguros în spitalul sau. I-am ascultat conferintele la universitatea din Glasgow...

— Lister' si toti sarlatanii de teapa lui cauta doar sa-si faca reclama.

Lucas Champoniere se stradui sa-si struneasca nervii.

— Domnule director, doctorul Lister nu este un -sarlatan. Pansamentele, tifonul, vata, catgutul, instrumentele chirurgicale dezinfectate cu acid fenic si mai ales pulverizarile ferJ-

214

cate abundente folosite de el au dus la rezultate operatorii uluitoare. Mortalitatea pacientilor tratati în sectia lui a scazut de la 60 la 15 la suta.

— Prostii! stiu eu cum se întocmesc statisticile! ' Champoniere simti ca i se urca sîngele în cap. Huret era

un obtuz înrait, încerca o furie bolnavicioasa împotriva a tot ce era nou.

— Domnule director, si în sectia mea procentul de mortalitate este în scadere. De ce?

Am aplicat prescripțiile profesorului Lister!

— Baliverne!

Champoniere nu se mai putu abține. Izbucni exasperat:

— Nu înțelegi, domnule doctor Huret, ca studentii care vin de la morga spitalului, unde au efectuat disecții asupra femeilor moarte de febra puerperala, și intra în saloanele cu lauze, fara sa se fi spalat, raspîndesc infectia? si moartea?

— Champoniere, nu e nevoie sa strigi la mine!

— Cum sa te fac atunci sa înțelegi, domnule director, ca prin piedicile puse ucizi cu buna-stiinta lauze nevinovate, care asteapta de la noi viata, nu moartea!

— Atitudinea dumitale este incalificabila, Champoniere! zbiera directorul, fara sa-i pese ca tulbura linistea. Daca nu încetezi cu panglicariile pseudo-medicale, voi lua masuri sa fii îndepartat- din acest spital. Baga de seama! Sunt capabil sa o fac!

Îi întoarce spatele si se îndeparta gesticulînd. Își agita bratele, rotindu-le ca o moara de vînt.

Doctorul Champoniere își trecu mîna prin par. Exclama suspinînd:

— Nimic nu este mai cumplit, Sablic, decît ignoranta • agresiva! Du-te si adu-i pe studenti. Sper ca s-au spalat bine

pe mîini...

La • sfîrsitul aceleiasi saptamîni, avînd o zi libera, Sablic hotarî sa treaca pe la locuinta pe care o ocupa laolalta cu ceilalti patru colegi ai sai — fratii Stancev. Aleksandr Kristic si Florin Beldie — în imobilul din Rue Visconti. Pastrasera mansarda aceea insalubra, desi ar fi putut renunta la ea, deoarece studentilor din ultimul an care-sî faceau stagiul de interni li se asigura cazarea la spital.

Dar madame Emilie Durând, cîrnatareasa, nu se mai putea lipsi de prezenta frumosului sîrb si a prietenilor lui. Ea le furniza banii pentru chirie, pe care studentii îi varsau în mîi-nile lui Modeste Durând, foarte încîntat ca își pastra loca-

215

tarii. Desigur, nu-i deranja sa aiba un pied-a-terre în oras, La spital nu-si puteau aduce prietenele de ocazie, iar legaturile sentimentale cu surorile, gata oricînd sa se ofere tinerilor interni în speranta unei eventuale casatorii, nu îi ispiteau deloc.

Cînd sa intre în cladire, se auzi strigat de madame Emilie, aparuta în pragul pravaliei.

— Ce se întâmpla cu domnul Kristic? îl întreba cu reproș în glas. N-a mai dat pe aici de trei săptămâni.

Era trista, descumpanita. Continua, furnizând un pretext ieftin:

— Voiam să-i dau banii de chirie pentru luna viitoare. Stii, domnul Durând a devenit foarte exigent. Eh, criza!

Ochii cîrnataresei se umezira. Un suspin adînc făcu să i se umple ca un cimpoi pieptul amplu, întemnitat în bluza de matase înflorată. Zîmbi sfîos:

— Dacă rămîi la noapte afci, ai putea să treci dumneata să iei banii.

Sablic stia ce avea să i se ceară în schimb. Acum însă lui nu-i ardea de așa ceva.

— Nu stii dacă am să pot rămîne diseară acasă. Dar dacă vine Aleksandr, îl trimit negresit la dumneata.

Saluta cu raceala și intra în coridorul clădirii urmărit de privirile triste ale cîrnataresei. Ajuns sus, Sablic deschise toate ferestrele, fiindcă mansarda se încinsese ca un cuptor. Dar și curentul de aer era atît de fierbinte, încît își dezbracă haina, cămașa, și după ce rămase pe jumătate gol se întinse pe canapeaua desfundată care-i servea drept pat. Îl obseda scena penibilă dintre doctorii Huret și Champoniere. Cu o zi înainte murise sub ochii lui o lauză îngrijită în secția doctorului Rinaldi, prieten al directorului maternității. Nu putea uita cumplita agonie a femeii care se zbuciuma scaldată în sudori și sfîșiata de dureri atroce. Aceeași febră puerperală care secera recolta grea de victime an de an. Îmbratisase, ca și tatăl său, cariera medicală, spre a-i ajuta pe oameni să înfrîngă suferințele, să se bucure de viață. Agonia lauzei, la care asistasă neputincios, îl zguduise sufletește, înainte de a afla "de la doctorul Champoniere proprietățile miraculoase ale antisepsiei, socotea febră puerperală o fatalitate. Fata de loviturile ei capricioase nu existau mijloace de apărare. După ce Champoniere îi vorbise cu însufletire despre perspectivele minunate deschise de doctorul Lister celor suferinzi începuse să vada lucrurile într-o altă lumină. Lister furniza medicilor

216

o nouă armă în lupta împotriva morții. Poate că această armă era încă imperfectă, dar nimic nu trebuia precupetă pentru a face din ea un mijloc eficient pentru combaterea bolilor. % Auzi zgomotul unei chei învîrtite în ușă de la intrare și glasul lui Aleksandr Kristic.

—• Ce-i cu tine, bătrîne? Nu ești în apele tale!

Sablic îi istorisi împlinirea de la spital, criticînd acerb modul în care unii discipoli ai lui Esculap își îndeplinesc îndatoririle profesionale.

— Doctorii Champoniere si Huret sunt mai opusi decît cei doi poli ai pamîntului. Huret ma face uneori sa simt un mare dezgust pentru cariera medicala. Din fericire, Champoniere repara tot ce strica Huret. Deunazi, ne vorbea noua, internilor, despre conditiile sanitare mizerabile din armata franceza. Serviciul sanatatii este ca si inexistent. Pentru îngrijirea celor 6 000 de soldati francezi raniti în batalia de la Solferino fusesera afectati doar doi medici, în timpul razboiului din 1870, interventiile chirurgicale se faceau în conditii îngrozitoare. O amputare echivala cu o condamnare la moarte. Toate ranile supurau, iar septicemia se instala cu întreg cortegiul ei de fenomene nenorocite, culminînd cu moartea pacientilor. Champoniere, care a asistat la aceasta hecatomba, îmi spunea ca chirurgii se temeau sa mai opereze. Erau pur si simplu incapabili sa stavileasca infectia purulenta. Unii cunosteau teoriile lui Lister referitoare la germenii nocivi din aer dar refuzau sa le dea crezare. Puneau, ca si Huret, anti-sepsia în rîndul sarlataniilor.

— Am auzit ca un chimist, Louis Pasteur, membru al Academiei de Medicina, se ocupa de aceasta chestiune. Deocamdata, rezultatele .obtinue n-ar fi concludente, replica Kristic.

— Retrograzii din rîndicina nu vor admite ca au gresit nici dupa ce vor fi pusi în fata unor probe axiomatice.

Sablic nu raspunse. Tacerea se asternu în mansarda supraîncalzita. De jos, din" strada, se auzi zgomotul unei trasuri si trapul cailor pe caldarîm.

— Ai adormit? întreba sîrbul.

— Nu. N-am adormit. Ma gîndeam la ororile din Herte-govina. La conditiile nenorocite de îngrijire a ranitilor din tabara noastra. Medicii sunt putini, medicamentele lipsesc . . .

— Cazurile de gangrena trebuie sa fie extrem de frecvente.

217

— Fereasca Dumnezeu Bosnia de prapadul abatut asupra Hertegovinei.

Urma iarasi o pauza.

— Te cauta cîrnatareasa! spuse Sablic, atacînd alta ordine de idei.

Voia sa-si stearga din minte scenele sumbre inspirate de chinurile crestinilor din Hertegovina, înclestati într-o lupta neegala cu turcii.

- M-a vazut cînd urcam la mansarda cu o midineta. - si?

. — N-a indraznit sa-mi spuna nimic, fiindca în pravalie se afla si monsieur Durînd.

(3mul asta e cumsecade, îmi facea smecher semn cu ochiul.

— Cumsecade? Ne-a jumulit ca pe gîste.

— în schimb, acum stam pe gratis.

Prinsera un zgomot de pasi urcînd în graba scarile. Usa se deschise si Florin Beldie irupse în încăpere.

— Bine ca am dat de tine, Ambrosii, se adresa gîfîind lui Sablic. Te-am cautat la spital, dar mi-au spus de acolo ca ai zi libera. Iti aduc o veste! si în Bosnia au izbucnit tulburari!

Sablic sari în picioare.

— Ce spui?

— Situatia turcilor este atît de grea, încît guvernato-rul Bosniei a fost înlocuit cu Reuf Pasa.

— Se spune ca Reuf Pasa este un sadic, interveni Kristic. Sablic începu sa se plimbe prin camera, framîntîndu-si

surescitat mîinile. Deodata se opri din mers.

— Baieti, ma înapoiez imediat în tara, la mine acasa.

Kristic se ridica într-un cot.

— Ce ai înnebunit? Vrei sa pierzi internatul? Sâ-ti com-promiti examenul de diploma?

— Daca s-au rasculat si bosniecii, înseamna ca rostul meu este acolo. Ranitii au nevoie de îngrijiri medicale.

— Medic fara diploma? Cine are sa' te ia în serios? starui sîrbul.

— Ma vor lua în serios cînd vor vedea cum îi voi îngriji pe raniti. Am sa aplic teoriile lui Lister.

Beldie puse mina pe umarul bosniacului.

— Te înțeleg, Ambrosii! Kristic suspina.

218

— si eu îți dau dreptate, Ambrosii!- Dar nu pot accepta cu inima usoara sa te vad tîrît în

luptele sîngeroase de acolo. Poate ca te vom urma si noi.

—• Fara diplome? surise Sablic.

— Țara are nevoie de oameni capabili sa se bata, nu dej petice de hîrtie.

— stim destula medicina ca sa fim de folos ranitilor. Cînd ai de gînd sa pleci, Ambrosii?

— Vînd ceva boarfe, ca sa-mi fac rost de bani pentru drum, apoi ridic palaria si-i spun Senei: „Te las cu bine, doamna! Sper sa ne revedem în vremuri mai bune!”

—• Nu te preocupa.de bani! spuse Kristic. Sîntem si noi pe aici!

— Atunci mîine plec.

— Crezi ca turcii au sa te lase sa intri.în Bosnia?

— Gasesc eu o cale!

— Dumnezeu sa- te ajute, Ambrosii! spuse Kristic. Bosniacul rîse.

— smecherule, ai scapat de un concurent la gratiile cîr-tataresei.

— Haidem sa bem cîte un pahar cu vin în cinstea Iuti. Ambrosii! Eu fac tratatie! se oferi Beldie.

— Sa-i luam cu noi si pe fratii Stancev, propuse Kristic.

— Numai sa le dea drumufl de la .spital, zise Beldie.

— Spitalele au si garduri, adauga Sablic. Iar la nevoie, gardurile pot fi sarite. La drum, baieti!

Lui Aleksii Kostov se cuibarise frica în suflet si îi sugea vlaga, asa cum se cuibareste capusa în lîna oii si-i suga sîn-gele. Avea o casa aratoasa în Batak, vite zdravene si pamînt , destul. Ar fi putut trai în liniste, fara sa-i pese de ziua de mîine. Dar lui Aleksii Kostov îi era frica nu- numai de ziua de mîine, ci si de cea de azi sau de ieri. Era bine vazut de Sait Kudret, seful sectiei de jandarmi din comuna. Ori de cîte ori îl întîlnea ofiterul, îi zîmbea binevoitor si-îl batea prieteneste pe umar, exclamînd în auzul tuturor: „Om de nadejde, este Aleksii Kostov! Aferim, bre!” Basibuzucii si "mai ales cerkezii oplositi în Batak, dupa ce rusii îi izgnosiera din tara lor de bastina, stateau cu el la taifas în jurul unei mese din' cîrciuma din sat. si cum basibuzucii si cerkezii faceau ca vremea sa fie senina sau mohorîta, dupa cum le era si lor cheful,

Kostov ar fi trebuit sa se simta tare bine, fiindca nu era putin lucru sa fii privit cu simpatie de mahomedanii care-i socoteau pe bulgari niste paria, buni doar sa trudeasca pentru stapînii lor islamici. Dar pe Kostov îl strîngea în chingi frica, îi era frica, desi judecatorul, muezinul si beiful, latifundiarul satului, nu i-ar fi refuzat nici o favoare. Frica îi strecura fiori de gheata de-a lungul sirei spinarii, taindu-i respiratia, facîndu-l sa se trezeasca noaptea scaldat în sudori reci.

Spaima aceasta cumplita îl urmarea ziua si noaptea, în somn si în stare de veghe, în mijlocul lumii si în singuratatea odaii sale cu drugii de fier la ferestre.

Lui Kostov îi era frica de bulgarii lui. Ii era atît de frica, încît în mai putin de doi ani îi albise parul ca la un mosneag, desi la vîrsta lui ar fi trebuit sa sparga piatra cu pumnul.

Tragedia sa începuse cu doi ani în urma. Pentru cîtiva pumni de arginti, vînduse turcilpr pe un bulgar de-al sau, pe nume Levski. Levski fusese capetenia bulgarilor patrioti intrati în lupta cu veneticii stapîni ai tarii lor, pentru a redo-bîndi libertatea de care se bucurasera odinioara, cînd tara lor avea la cîrma bulgari dreptcredinciosi, nu renegati, ca acum.

Kostov îsi blestema ceasul cînd se lasase ispitit de premiul pus de turci pe capul lui Levski si pe al prietenului si camaradului sau de lupta Dimitrii Obhti. Poate ca n-ar fi facut'acest pas daca nu l-ar fi împins de la spate nevasta-sa, o femeie zdravana, barbatoasa, însetata de bani.

Pentru bulgart, Levski devenise un erou national. Ani de zile cutreierase deghizat tara lui, cazuta sub "stapînirea straina, îndemnîndu-si compatriotii sa se organizeze în comitete, care — la momentul potrivit — sa ridice steagul revoltei împotriva turcilor. Tot Levski organizase o retea subterana alcatuita din oameni de nadejde, care aveau sarcina sa-i ajute pe bulgarii urmariti de autoritatile otomane, sa treaca Dunarea în România, unde erau feriti de urgie.

Cînd umbla pe ulitele satului, Kostov simtea în ceafa arsura privirilor care-l urmareau razbunatoare. De cînd Levski pierise spînzurat de turci, nici un bulgar nu-i mai daduse/mîna, nici un bulgar nu-i mai calcase pragul, nici un bulgar nu-l mai privise în ochi. Cei cu care se încrucisa pe drum priveau peste capul lui, ca si cînd el nici n-ar fi existat, ca si cînd moartea l-ar fi despartit de cei vii.

Kostov ar fi fugit poate din satul lui si ar fi încercat sa se topeasca în lumea larga, daca nevasta-sa, Arghira, nu l-ar fi înfruntat dîrza: „Unde vrei sa te duci? Cu ce-ai sa traiesti

220

prin straini? Aici te-ai nascut, aici trebuie sa ramîi! Afara de asta, toata agoniseala noastra aici se afla! Ce-ti pasa de neghiobii care te dusmanesc? Tu esti cu' stapînii, cu puterea! Ei sînt numai cu saracia, cu deznadejdea, cu ura lor neputincioasa!"

Dar avutia durata din vânzarea unui om de acelasi neam îi adusesese, pe lînga belsugul mult visat, atîta ura si atîtea umilinte, încît i se rascolea tot veninul din ficat. Copiii de pe strada aruncau cu pietre dupa el. Jandarmii turci trageau la raspundere pe parinti, punîndu-i sa plateasca amenzi grele. Pedepsele nu stavilisera avîntul copiilor, care-l sîcîiau în alte chipuri. Ascunsi pe dupa garduri, trageau cu prastiile în pasaretul din curtea lui Kostov, spre furia Arghirei care-i blestema cumplit. Cînd Kostov îsi înhama caii la caruta spre a pleca la drum, aceiasi copii ocheau cu prastia în crupele bidiviilor, care tîsneau din loc si o luau razna fara conducator, izbind caruta de toate gardurile pîna o sfarîmau. Kostov stia ca tot copiii dadeau foc la stogurile liii de' fîn ori de cîte ori pîndarii se aflau în alt capat al tarlalelor.

La circiuma nu se mai ducea, fiindca în afara patronului bulgar, care schimba cu el cîteva cuvinte zgîrcite, legate numai de comanda care i se facea, Kostov nu vedea decît cefi si spinari întoarse ostentativ. Dar la cafeneaua din mijlocul satului, frecventata numai de turci, era primit cu mare bucurie. Stapînul pravaliei, Aii, un musulman habotnic, originar din Brussa, îl îmbratisa ca pe un frate si îl cinstea cu cîte o cafea gingirle.

Dar oea mai îngrozitoare umilinta o îndurase Kostov la biserica din -sat, dupa ce se aflase ca el fusese vînzatorul lui Levski. Cînd îl vazuse intrînd în lacasul sfînt, parintele An-ghel Stancev întrerupsese citirea evangheliei si, spre nedumerirea enoriasilor, începuse slujba mortilor, dupa tot tipicul, pentru raposatul Aleksii Kostov, care statea lînga iconostas, teafar si plesnind de sanatate, învinetit de ciuda, dar si cuprins de înfricosare, Kostov se îndreptase spre iesire printre crestinii care se dadeau la o parte din calea lui ca si cînd s-ar fi temut sa. nu se molipseasca de ciuma. Cînd pasise pragul, auzise din urma glasul preotului, care rasuna atît de ca- , vernos încît s-ar fi zis ca se ridica din adîncurile parîntului, afurisindu-l pe el si pe toti ai lui, din tata în fiu, pîna ce neamul Kostovilor se va stinge urît de întreaga suflare bulgareasca.

221

Aleksii fugise ca si cînd l-ar fi izgonit o haita de lupi. Nu se oprise decît la sectia de jandarmi. Ofiterul turc îi ascultase cu gravitate pasul, apoi ordonase unui subofiter sa ia patru oameni si sa-l ridice din biserica pe preotul Stancev.

— Am sa-l raspopesc eu pe barbosul asta pentru purtarea lui dusmanoasa fata de orînduirea turceasca!

Arestarea preotului facuse mare vîlva. Enoriasii îi } huidui-sera pe jandarmii turci, si daca nu trecusera la violente, aceasta se datora batrînului prelat care-i îndemnase sa-si pastreze calmul, spre a nu oferi prilej autoritatilor otomane sa treaca la represalii, dînd apa la moara lui Kbstov si protectorilor lui. O delegatie a comitetului eparhial plecase la Constantinopole spre a se plînge mitropolitului Antim, exarhul bisericii autonome bulgare.

înalatul prelat se înfatisase personal la Sublima Poarta, soli citind eliberarea preotului.

Marele vizir, informat pe cale administrativa de agitatie stîrnita în sînul populatiei bulgare din Batak, se înfatisase sultanului Abdul Aziz spre a-i raporta cele 'întîmplate. Padisahul, care încredintase de curînd administratia Bisericii bulgare mitropolitului Antim în exclu-r sivatate, deoarece socotise ca în acest chip si-i va apropia pe bulgari, daduse dezlegarea cuvenita. Spre marea bucurie a populatiei crestine din Batak, preotul Anghel Stancev fusese eliberat si repus în drepturi, în acelasi timp fusese povatuit ca pe viitor sa se poarte frumos fata de Aleksii Kostov, prietenul si protejatul autoritatilor turcesti. .

Hasim Pasa, guvernatorul general al vîlailor Tuna' — zis si al Dunarii — daduse porunci strasnice ca Aleksii Kostov sa fie ferit de orice neplaceri, întelegea astfel sa rasplateasca serviciile ghiaurului care, denunîndu-l pe Levski, Sngaduisu autoritatilor otomane nu numai sa captureze si sa execute pe seful miscarii de eliberare a bulgarilor, ci sa si smulga prin tortura marturisirile lui Dimitrii Obhti, ce dusesera la capturarea a optzeci de capetenii bulgare dusmanoase stapînirii otomane. În cursul cercetarilor reiesise ca Levski si partizanii, lui pregatisera o insurectie, care datorita lui Kostov fusese înabusita înfasa.

Eliberarea preotului Stancev fusese o grea lovitura morala pentru Aleksii si în acelasi timp un motiv de îngrijorare pentru viitor,-caci dadea o prima de încurajare dusmanilor sai declarati ori ascunsi.

Trecusera doi ani de la spînzurarea lui Levski. Kostov îl vazuse atîrnînd în lat, cu mîinile legate la spate si cu capul

222

acoperit de o gluga neagra. Trupul lipsit de viata se legana încet, ca limba unui pendul. Impresionat, Kostov zdrobise pendulul din locuinta sa, o piesa foarte scumpa, cumparata de la Rusciuc cu argintii tradarii.

Ziua si-o petrecea mai mult în casa. Avea acum destui bani sa plateasca oameni — mai toti venetici — care sa-i munceasca pamîntul si sa-i îngrijeasca vitele. Daca n-ar fi avut-o pe Arghira, averea lui s-ar fi dus de rîpa, caci lupta lui tacuta cu strigoii nu-i mai dadea timp sa se ocupe si de treburile gospodariei. Arghira, în schimb, se învîrtea ca argintul viu. Spre deosebire de Aleksii, torturat noaptea de cosmaruri, ne-vasta-sa dormea ca un prunc, caci constiinta ei nu mai avea puterea sa stea treaza. Ziua muncea mai cu temei decît trei barbati la un loc, asa ca înserarea o gasea vlaguita, dar în culmea fericirii, fiindca buna ei stare cunostea o înflorire fara seaman în trecutul familiei.

' — De ce -nu te faci calugar, Aleksii Kostov? îl mustra Arghira. Stai încuiat în casa ca un schimnic în chilie. Oamenii au sa spuna ca au izbutit sa-ti bage frica în suflet.

— Mai lasa-ma si tu, femeie, cu vorbele astea! De ei sa-mi fie frica?

— Asta ma întreb si eu! Turcii îti sînt prieteni. Te apara de toti pacatosii care ne rîvnesc

bunastarea. Ți-au dat si bani multi! Ce mai vrei? .. . _

— Nu mai vreau nimic . ..

— Mai scoate si tu nasul afara din casa! Du-te si te plimba, sa vada lumea ce toale frumoase ai! Sa se uite cu ochii cît cepele la caii tai!

— Bine, bine! raspundea Kostov, saful de cicalele ei si macinat de propria lui spaima.

Iesea din casa numai în plina zi si doar prin locuri umblate. Cînd se afla printre bulgari, ochii lui cautau cu disperare fesul vreunui turc, pe care sa-l cheme în ajutor în cazul ca ar fi fost atacat de compatriotii sai. îl obseda groaza ca va fi ucis la înghesuiala, ca va simti între coaste arsura împunsaturii unui pumnal, ca își va da sufletul pravalit în tarîna, fara sa i se întinda o mîna de ajutor.

De cînd venise vara, dormea cu geamurile deschise, caci nu-i placea caldura. Dar pusese la ferestre drugi de fier care sa-l fereasca de hoti sau de ucigasi. Din cînd în cînd își numara monedele de 'aur ascunse într-un chiup sub un strat gros de faina. Arghira urmarea atunci avida jocul pieselor stralucitoare printre degetele lui scurte si batatorite. Amîndoi pre-

223

tuiau cu atît mai mult proaspatul lor belsug cu cît înainte vreme traisera în mare saracie.

— De ce te tot framînti, omule? îl întreba Arghira iritata de suspinele si vaicarelile lui. Ce-ti lipseste? Tocmai' acum, cînd am facut cheag, plîngi de parca ti-ar fi murit toate neamurile. Ar trebui sa te bucuri, fiindca avem bani pentru a ne înzestra fetele, baiatul, si sa ne. mai ramîna si noua destui!

De cîteva zile, Arghira își mutase patul în odaia de musafiri, fiindca nu se mai putea odihni alaturi de Aleksii, care gema si se zvîrcolea în somn. Aleksii resimtise dezertarea ei, nu fiindca i-ar mai fi pastrat vreun rest de afectiune, ci pentru ca era lasat singur cu tenebrele si cu strigoii lui. . .

-Ca si în fiecare seara înainte de culcare, Kostov verifica usile daca sînt încuiate si ferestrele daca sînt închise. Arghira sforaia de duduia casa. Fetele si baiatul adormisera de mult. Kostov le invidia somnul. Lui i se mîmpla sa-l prinda zorile fara sa atipeasca o clipa.

Se uita pe fereastra la caraula care veghea în fiecare noapte în jurul casei. Era un grec zdravan, cu muschi 'e otel, dar slab la minte. Fiindca nu era bun de munca. Aleksii îl angajase paznic, în curte se mai aflau si trei dulai ciobanesti, ce latrau pe întrecute.

Dupa ce vazu ca toate sunt în ordine, Kostov -îsi facu smerit rugaciunea de seara în fata

'icoanei, cerînd lui Dumnezeu si Sfintei Fecioare iertarea pacatelor. Se culca înfiorat de temeri ascunse, asa cum i se întîmpla noapte de noapte.

Dupa ce se vîrî sub velinta, începu sa prefire printre de--^gete niste metanii de chihlimbar, caci —• i se parea lui — îl ajutau uneori sa adoarma. Dar ceasurile se scurgeau fara sa poata atipi. Se facuse foarte tîrziu. Kostov auzi caraualele turcesti strabatînd ulita principala si strigînd spre stiinta oamenilor ca noaptea este la jumătate, iar în sat domneste linistea. Apoi adormi. . . Mai bine zis, începu sa se framînte si sa geama, chinuit de acelegsi vise cumplite care-l bîntuiau fara ragaz. Se facea ca -alerga în sus pe un povîrnis pietros, urmarit de o armata de morti iesiti din morminte. Era oare în preajma Judecatii de apoi? Cadavrele vii faceau un zgomot^ ciudat, un fel de fîsîit serpesec care-l umplea de groaza. Alerga, alerga, pierzîndu-si suflul. . . Deodata se simti însfacat de mîini scheletice. Stîrvurile revenite -la viata îl trîntira jos si se apucara sa-i înfunde gura cu pamînt. . . -•

Kostov se trezi sufocat de un calus care-i umplea gura. Doi barbati tineri — erau cumva iesiti din groapa? — îl le-

224

gau fedeles. Un al treilea agata un lat de cîrligul lampii din tavan.

- Ai fost condamnat la moarte, Aleksii Kostov, fiindca ti-ai vîndut fratii turcilor! În noaptea asta ai sa-ti scuipi sufletul spurcat, atîrnînd în streang! îi soptea o voce aproape de ureche.

Kostov facea sfortari desperate sa strige, dar calusul din gura nu-l lasa. îsi zise ca oamenii care voiau sa-l ucidă nu erau morti. Respirau, vorbeau, miroseau a sudoare. Deodata în mintea lui se făcu lumina. Cei trei tineri erau din satul lui. îi recunoscuse. Da, da! îi recunoscuse. Adorjan Trancev, Andrei Tankov si Ghirko Sloveikov,

Sloveikov lega latul, Tankov si Trancev îl ridicara pa Kostov în capul oaselor, apoi îl luara pe sus spre frînghia atîr-nata în mijlocul tavanului.

— Esti greu, Kostov! Te îngreuiaza pacatele! Dar ai sa platesti pentru ele! 'Viata ta ticaloasa nu face nici cit pielea unui sobolan mort! Acum ai sa stii si tu cum s-au chinuit, înainte de a-si da sufletul, fratii pe care i-ai tradat!

Lui Kostov i se cascara ochii cît prunele. Era atît de strasnic legat, încît nu putea face nici o miscare.

În drum spre lat, Tankov doborî -din greseala o masuta întîlnita în drum. Nu o observase în semiîntunericul din odaia în care scliپea timid doar flacara unei candelے. Pe masuta se aflau cîteva obiecte ce cazura cu zgomot pe podea.

- Repede! Baga-i capul în lat, Ghirko! porunci Trancev.. în clipa aceea usa se deschise

si în prag se ivi Arghira

cu, o pusca în mâini. Camasa-i alba atârna largă în jurul trupului bolovanos, ca valtrapurile pe o iapa trupesa.

Arghira trase.

Sloveikov se agata spasmodic cu mâinile de lat, apoi se prabusi cu pieptul sfîrtecat de plumbi. Femeia se avînta ca o furie asupra celorlalti doi tineri, rotindu-si arma prin aer. Îl lovi între sale pe Țankov, care icni, scapîndu-l pe Kostov din brate.

De afara se auzi fluieratul caraulei si-ropot de pasi. Trancev se repezi asupra Arghirei, îi smulse arma din mîna si o înabrînci într-un perete. Alerga apoi la Țankov care se îndoise sagetat de dureri în sira spinarii, îl ipuca de mijloc*

- Ține-te de gîtul meu! îi spuse. Trebuie sa fugim! Iesira tot pe usa pe care intrasera. Arghira se lovise atît

de rau, încît nu mai era în stare sa se ridice de jos. Kostov zacea pe podea. Usa dinspre pridvor pîrîi, apoi se prabusi sub

15 — Uragan asupra Europei

225

greutatea caraulei, care se napusti în camera, balabanîndw-si bratele lungi.

— Ce s-a întîmplat, bre?

si în strada duduira pasi. Veneau în fuga jandarmii turci, alertati de focul de arma tras de Arghira.

— Au luat-o pe aici, banditii! racni femeia, aratînd usa dinspre sala care ducea în dosul casei.

Câraula se repezi într-acolo.

Tîrîndu-se pe podea, Arghira se apropie de Aleksii si începu sa-i desfaca" frînghia ...

— Tilharii! Nemernicii! Ucigasii! bodoganea firoasa, îi scoase si calusul.

Jandarmii turci navalira în odaie.

— Au vrut sa-l ucida pe Aleksii! Pe prietenul vostru! Banditii au fugit pe acolo! Pe cîinele asta de jos l-am împuscat eu!

Jandarmii ^ alergara dupa cei doi fugari. Comandantul lor ramase în urma. U întoarse pe Sloveikov cu fata îa sus.

— Asta e de aici, din sat!

Îi pipai artera carotida, apoi se ridica și îl izbi cu piciorul în ceafa.

— Mort! Altfel I-as fi facut sa spuna și cât. lapte a supt de la ma-sa!

Arghira îi eliberase din frînghie pe Aleksii, care sughita fara sa se poata opri.

— N-avea grija, Kostov, prietene! îi spuse turcul, îi prindem noi pe banditi! Bine ca ai scapat cu viata!

Arghira frictiona bratele barbatului ei, spre a-i restabili circulatia sîngelui.

— Au sa plateasca ticalosii! si ei, si parintii, si fratii, si toate neamurile lor! Sa nu-mi zici mie Arghira daca are sa-mi scape vreunul!

Pe Kostov îl podidi un plîns nervos.

- Ăstia na se lasa pîna nu îmi fac de petrecanie! Nu, nu se lasa!

—• Ma întreb cum de nu au latrat cîinii?! exclama Arghira. Poate ca i-au otravit! Ah, am sa le arat eu!

Lacrimile se scurgeau pe obrazii scobiti de riduri ai barbatului.

— Nu se lasa pîna nu ma vad pe nasalie! Daca si-au pus în gînd sa ma omoare ...

— Taci! urla Arghira! Taci, taci!

£26

, într-o camera din dos a casei parohiale, popa Anghel Stan-cev, tînarul învatator Ivanov, fierarul Danilov, precum si Za-gorski, înteleptul satului, ascultau raportul lui Anastas Ana-dolski, servitor la primarie. Lui Anastas i se spunea idiotul satului, fiindca umbla lalîu, avea ochii zbanghii si bolborosea tot timpul vrute si nevrute. Primarul, un turc bondoc, mare amator de femei, mai ales tinere si crestine, obisnuia sa-l ciocaneasca în cap cu degetul facut cîrlig si sa-i spuna rîzînd:

— N-ai în teasta asta minte nici cât un copil de o schioapa! Auzi, suna a lemn! Ar trebui sa-ti schimbi capul, Anastas! ' Du-te la tîmplar si spune-i sa-ti faca unul nou! Poate te-oi mai destepa si tu!

Anastas rîdea tîmp. si își vedea mai departe de treaba. Dar Cînd se afla printre capetenii • comitetului bulgaresc tainic din sat, își revenea la normal si arata ca orice om întreg la minte. Fiindca turcii îl credeau idiot, nu se fereau sa vorbeasca în-prezenta lui despre treburi care nu trebuiau sa »ajunga la urechile crestinilor. Odata, comandantul

jandarmilor se uitase banuitor la Anastas, care matura pe sala lînga usa deschisa a odaii de lucru a primarului. Usa si ferestrele erau date de perete, ca sa se mai vînture putin aerul fierbinte.

- si daca aude, ce? exclamase primarul. N-are tinere de minte, si cu turceasca nu se prea descurca. L-am verificat eu.

Pe Anastas îl plictisea rolul interpretat de atîta vreme, dar stia ca o facea pentru interesul comunitatii bulgaresti, asa ca îsi continua jocul.

— La noapte or sa perchezitioneze toate casele. Coman-. dantul jandarmilor a hotarît sa-i prinda pe Trancev si pe Țan-

kov, chiar de- va fir sa rascoleasca întreg satul. Vor cauta si în turla bisericii, si în altar.

- Pagîni mizerabili! scrîsni 'popa, morfolindu-si furios -'mustata.

— si cu familiile tinerilor ce au de gînd?

- Spuneau ca n-au sa le dea drumul pîna nu vor pune mina pe faptasi.

— I-au batut pe batrîni?

- Eh, i-au bumbacit ei, dar nu .prea tare. Sunt convinsi ca Țancov si Trancev au lucrat de capul lor.

- Cu lesul lui Sloveikov ce au de 'gînd sa faca?

- îl tin într-o magazie, la postul de jandarmi. Ca sa-l sileasca pe batrînul Sloveikov sa faca destainuiri.

— Batrînul Sloveikov nu stie nimic, zise învatatorul. Zagorski, înțeleptul satului, clatina din cap cu durere.

227

— Cit au sa mai dainuie nelegiuirile astea?

— Au sa dainuie pîna o sa le punem noi capat! spuse învatatorul.

Preotul ofta din admcul'rarunchilor.

— Daca a murit Leyski, nu stiu cine ar mai putea sa-l înlocuiasca?

— Se vor ridica alti Levski, parinte! vorbi învatatorul cu patos. Asa cum noi am preluat în satul asta sarcinile vechiului comitet risipit si fugarit, asa se vor gasi si alti oameni de

nadejde care sa preia mostenirea lui Levski.

Fierarul, un urias cu o barba neagra, ampla, revarsata pâna la brîu, izbucni mînios:

—• Cît mai asteptam? Eu, unu, m-am saturat.

—• Rabdare! zise învatatorul. Botev ne-a trimis vorba de la Bucuresti sa nu ne pierdem nadejdea. La ora hotarita de comitetul nostru din România, vom ridica armele.

— Pîna atunci ce facem" cu baietii nostri? întreaba Zagorski, înțeleptul satului, revenind la subiect.

— Acum unde sunt? întreba învatatorul.

— La mine, în podul sopronului, îi lamuri fierarul.

— Cînd au de gînd sa înceapa descinderile? se întoarse preotul spre Anastas.

— La miezul noptii.

— Daca-i asa, trebuie sa-i scoatem pe baieti din sat îndata dupa ce s-o însera.

— Unde-i trimitem? exclama Zagorski.

—• Prin oamenii nostri, îi trecem Dunarea în România, spuse învatatorul. De asta ma îngrijesc eu.

Zagorski își izbi înciudat palmele de genunchi.

— Nu ma- dumiresc cum de au dat tinerii gres! Planul a fost atît de bun ...

— Am stat cu ei de vorba, spuse fierarul. Totul s-a dat peste cap datorita unei întâmplari neprevazute. Nevasta. lui Kostov nu mai dormea cu el în odaie, ceea ce baietii nu stiau, în plan era pregatit sa i se faca si ei de petrecanie, odata cu Kostov. Viperelor trebuie sa le zdrobesti capul. Dar ea a apucat sa dea alarma. Au avut noroc, pacatosii!

— Eu am plecat, zise Anastas. Parinte, daca întreaba cumva primarul sau jandarmii ce am cautat la dumneata, sa-i spui ca am venit sa ma împartasesc.

— Bine, Anastas. Asa am sa spun.

„Prostul" sartului pleca. Pleca si învatatorul, însoțit de fierar.

- S-ar zice ca Dumnezeu tine cu tâlharii! rosti cu obida' Zagorski.

- Nu blestema, Iakov! Caile Domnului sunt numai de el stiute!

— Sa Vezi cit rau are sa faca satului treaba asta zadarnicita cu Kostov.

- Cîiad am pus cu totii la cale uciderea lui, stiam]a ce trebuia sa ne asteptam.

Zagorski scoase din chimir putin tutun prafuit si o foaie uscata de porumb, din care facu o tigare grosolana. Si-o aprinse si pufai un fum amar, înecacios. Tusi.

- Ma ierti ca te afum, parinte!

. Tacura un timp. Preotul se uita gînditor pe .fereastră la niste porumbei care se zbenguiau prin vazduh.

- Fericite sunt pasarile cerului fiindca se bucura de libertate.

Zagorski dadu din cap.

- într-o zi o sa fim si noi liberi. Ai auzit ce ne spunea rusul care a venit cu Trepov? Ţarul va ridica armata si se va napusti asupra turcului.

- Numai de-ar ridica-o mai repede.

- Ai mai primit vreo veste de la feciorii tai? întreba înțeleptul satului.

Expresia atît de aspra a ochilor preotului se îndulci.

- Acum sunt interni la un spital de la marginea Parisului. La anul or sa-si ia diplomele.

- Bravo! O sa avem si noi doi doctori în comuna. Adauga dupa cîteva momente de ezitare: Numai de n-ar ramînea si ei acolo, asa cum a facut baiatul prietenului meu Dogorov.

- Nicf o grija, Zagorski! Copiii mei nu-si uita tara!

— Mai ai vreo veste din Hertegovina?

- Cînd am fost saptamîna trecuta la exarhat, am aflat ca se duc lupte mari acolo. Turcii încearca- sa le tina sub obroc, dar stirile le scapa printre degete. Cica si în Bosnia ar fi izbucnit tulburari.

- si noi. ce facem? Stam cu mîinile în sîn?

- O sa vina si rîndul nostru. Va fi atunpi vaj si amar pentru toti turcii si pentru toate

cozile lor de topor!

Zagorski se ridica anevoie de pe scaun. Era batrîn si îl dureau oasele.

— Numai de-as trai sa vad Bulgaria libera.

229

— Ai sa traiesti, Zagorski! Ai sa traiesti si ai sa -te bucuri, laolalta cu noi toti. Iar baietii mei or sa se îngrijeasca de sanatatea ta, ca sa apuci suta de ani.

Zagorski tusi iarasi, înecat de fumul întepator al tigarii.

— Sa te auda Dumnezeu, parinte! Apoi, la buna vedere!

Dupa lunga-i goana, trenul opri gîfîind«în gara din Tver. Frînele scîrîira, iar tampoanele se izbira cu zgomot metalic. Pasagerii îmbulziti pe panglica peronului, încadrati cu geamantane, booele, saci, cosuri, luara cu asalt usile vagoanelor, punînd stavila celor care voiau sa coboare. Se stîrni busculada. Oamenii iritati strigau, înjurau, se chemau între ei, protestau, facînd mare harmalaie.

în multimea dezlantuita, transpirata, haotica, se singulariza un barbat vîrstnic, distins, cu favorite sure, într-un foarte elegant costum de calatorie,' urmat de valetul sau care dirija aferat o armata de hamali încarcati cu valize din piele de porc. - Necivilizati! rosti dispretuitor printul, uitindu-.se cu repulsie la gloata care se agita în jurul sau. Umbla atent, fe-rindu-se pe cît îi era cu putinta sa se atinga de hainele roase si nu prea curate ale taranilor barbosi si ale tîrgovetilor cu iz de usturoi si alcool, care se îngramadeau-cuprinsi parca de isterie.

Sviatopolski-Mirski lasa o dîra de parfum discreta - - lavanda si mosc — foarte agreabila dupa emanatiile de sudoare acra ale celor mai multi pasageri.

Miriam Rubin, o adolescenta cu trasaturi vag semite dar de o extraordinara frumusetate, care-si cara un geamantan de carton jupuit pe alocuri, aspira placut surprinsa boarea de lavanda si se uita fugitiv la barbatul cu favorite argintii. Tatal ei, Mose Rubin, haham la o macelarie rituala de pe cheiul Volgai, îsi ridica servil palaria neagra, garnisita cu blana de vulpe, si-l saluta pe print, încovoiindu-si spinarea cocîrjat-"i. Dar printul nu-l observa. Trecu mai departe spre un vagon de. dormit cu ^prtierele deschise, în fata caruia nu se înghesuia nimeni. Hahamul zîmbi stingherit, fiindca nu era luat în seama de fata cu sotia si cu fiica sa. si el cara un geamantan voluminos, desi era subtire ca un tîr si arata atît de fragil, încît parea ca o simpla adiere l-ar putea doborî.

230

- Nu m-a vazut! Nu e de mirare! In îmbulzeala asta „te poti izbi piept în piept cu un prieten fara sa te recunoasca! Mare om si printul asta!

Miriam îl privi cu mila nedeghizata. Aerul umil al parin-•telui ei o irita si o înduioasa totdeauna, întelesese ca persona--jul în chestiune era foarte important. Parea sa fie militar dupa modul cum își tinea semet capul si își bomba pieptul.

- îl cheama Sviatopolski Mirski I-ul si este prietenul si adjunctul marelui duce Mihail Ifikolaievici, guvernatorul Caucazului.

Vorbea cu un fel de mîndrie, ca si cînd s-ar fi referit la o ruda cu o înalta situatie.

-*^- Lasa prostiile si grabeste-te! îl repezi consoarta sa Rasela Rubin, care-si salta sînii uriasi, pînțelele revarsat si crupa lata ca de elefant, tinînd de toarta cutia unei viori. S-o. urcam pe Miriam în vagon si pe urma poti sa bati cîmpii despre printii tai.

- Lasa, mama, nu te mai agita atîta, o povatui cu oarecare brutalitate fiica-sa. Trenul sta mult în gara asta. Nu pleaca fara mine. Rîse: -Comica chestie! Sviatopolski-Mirski I-ul! Parc-ar fi cap încoronat!

Hahamul zîmbi încîntat, fiindca reusise sa-i trezeasca interesul. De obicei, Miriam îl lasa sa vorbeasca fara a parea ca îl asculta, îl durea indiferenta fiicei sale, care-l trata ca pe o cantitate neglijabila. Explica doct:

- îi zice Sviatopolski-Mirski I-ul fiindca sunt mai multi printi în viata cu acest nume, dar el este cel mai însemnat dintre toti. înainte de a ma stafcifi la Tver, am locuit într-un sat de pe una din mosiile lui din Galitia. Eh, ce om! Odata a stat de vorba cu mine.

- si ce ti-a spus?

- „Mai 4aie-ti perciunii astia, Rubin! Ce-ti place sa umbli cu tirbusoanele la urechi?" Eh, glumet om printul!

Sviatopolski Mirski I-ul se urca în vagonul cu paturi; salutat respectuos de seful de tren care facea de .veghe spre a nu îagadui vulgului sa dea navala peste boierime.

'Mose Rubin se uita smerit spre usa care-l înghitise pe print si acum îi hapaia pe hamalii încarcati cu valize de piele

.

Miriam încerca brusc un simtamînt de revolta fata de umilinta parintelui ei. O umilinta abjecta, care scuza grosolania printului. Ura resemnarea evreilor ce-si plecau grumazul, ac-ceptînd fara crîcnire împilarile goimilor.

231

— Printul asta e un om ca toti oamenii! spuse încru-n-tîndu-se.

Cu un efort de imaginatie, îl vazu pe print depozat de titlul lui nobiliar, lipsit de puterea-i politica, despuat de vestimentele elegante; jerpelit, nervos, supt de mizerie, carînd bagaje pentru niste calatori plini de importanta, printre care se afla si tatal ei. Dar hahamul Mose Rubin nu-i gase'a locul printre potentati. Umilinta îl îndobitocise, îi marcase prea profund caracterul.

Vorbele ei sadira o expresie de frica în ochii hahamului.

— Miriam, sopti uitîndu-se banuitor în jur. Nu se cuvine sa cîrtim împotriva orînduirilor lui lehovah!

— Prostii! suiera Miriam.

— Nu va mai sfaditi! îi dojeni Rasela Rubin, exasperata de nesfîrsitele certuri dintre tata si fiica. Haide, Miriam, urca-te în vagon! Acum pleaca trenul!

Mose Rubin rosti catranit:

— Unde e norocul sa plece fara ea!

întotdeauna fusese potrivnic visurilor nebunesti ale fiicei sale, care nazuia sa studieze filozofia la facultate. „Are sa se nenoroceasca, se vaieta Raselei. Ai sa vezi! Ehe, un tata simte cînd copilul sau este pîndit de primejdii!" Rasela îl repezea: „Nu mai cobi, omule! Cobe ai fost o viata întreaga!"

- Va las cu bine! spuse simplu Miriam.

Se oprise "la usa unui vagon de clasa a III-a. Primul iures "se potolise. Fata lua geamantanul din mina tatalui ei si cutia cu vioara adusa de maica-sa, apoi intra pe-culoar, carîndu-si voiniceste bagajele.

— într-o zi n-o s-o mai vedem! gemu Mose Rubin, ster-gîndu-si cu batista soioasa ochii aposi.

— Esti un .tîmpit! se rasti Rasela. stie Miriam ce face. E mai deteapta decît noi toti.

— Am vazut eu destepti d'astia frîngîndu-si gîtul, Rasela. Femeia suspina adînc. Rosti aproape soptit:

— Cum i-o fi norocul. N-o s-o condamnam fiindca s-a saturat de mizerie, fiindca vrea sa-si croiasca o viata mai buna! Poate ca o sa ajunga acolo unde nazuie. Merita sa încerce. Daca o sa dea gres, o sa se întoarca acasa.

•— O sa gaseasca oricînd la noi o mîncare si urv pat, spuse Rubin, tamponmdu-si cu batista fruntea asudata. Daca m-ar fi ascultat, i-as fi gasit un sot blînd, iubitor si cu parale, asa cum cere datina. Poate chiar un viitor rabin, caci — slava lui Dumnezeu —

cunosc destui învătaței deștepti și cu multa

232

carte. Ofta: Aș fi capatuit-o cu cel mai înzestrat tânăr, fiindcă Miriam e fată frumoasă, îți seamănă ție, Rasela.

— și ție îți seamănă, Mose!

Cei doi soți se priviră cu ochi umeziți de duioșie, apoi se apropiară timizi de o fereastră a vagonului, unde aparuse capul fetei. Era lume multă în tren. Atât de multă, încât la fiecare geam se bulucea câte un ciorchine de capete.

Locomotiva fluiera, apoi pufai în tempo rapid, patinându-și roțile înainte de a se urni.

- Drum bun, Miriam! striga înabusit Rasela.

- Să te întorci cu bine, fetito! bolborosi Mose. Vagoanele defilau prin fața lor, la început încet, apoi mai

repede. Vazura după un geam favoritele sure ale printului Sviatopolski-Mirski.

- în curând o să meargă și Miriam la vagon cu pături! spuse Rasela. Să vezi tu dacă n-o să meargă.

Ultimul vagon al garniturii se îndepărta, urmat de fluturarile de batiste ale celor rămași pe peron

Miriam rămase la fereastră, uitându-se după silueta bon-doacă a gării, care se micșora treptat. Vântul se încurcă în părul ei roșu cu tonuri de aur vechi. Mose Rubin nu exagera când spunea că fată lui este 'frumoasă. Miriam era nu numai frumoasă dar emana — fără voia ei — o senzualitate debordantă, stîrnind pe toți bărbații. Când își trase capul înăuntru, fiindcă gara nu se mai vedea, câțiva tineri ce ocupau două bănci, fată în fată, se înghesuira spre a-i face loc.

- Domnișoară, pofteste lângă noi! o îmbie unul dintre ei, cu par lung și lăvăliera roșie. N-ai să stai în picioare pînă la Sf. Petersburg!

Miriam accepta invitația. Alți doi tineri îi luau geamantanele și le pusese peste celelalte bagaje din p'lăsa de deasupra uneia dintre bănci. Niste tate planturoase, cu obraji roșii, bucalati, ce stateau cu rîndul pe niste cufarase înghesuite pe culoarul dintre bănci se uitau cu ciuda la tînara evreică și la tinerii care pentru ea găsiseră un loc-liber.

Justin Aleksandrovici Pavlov¹ se prezenta pletosul. Student la drept. Cestialți sunt tovarasi de suferință: Grisa, Sasa, Rem, Feofil, Vania și Volodea. Mergem cu toții la fa-

cultate.

Volodea se uita lung la Miriam.

- Nu cumva esti studenta la filozofie? Te-am vazut parca pe acolo!

- Ai ghicit, rîse evreica. Numele meu este Miriam.

233

— Miriam Rubin, nu-i asa? exclama triumfator Volodea. Ai vorbit odata la o adunare studenteasca despre „Libertatea, t-eren prielnic pentru dezvoltarea individualismului burghez”. îmi amintesc ca ai fost foarte aplaudata.

Studentii dadura mina cu Miriam. Frumusetea ei exotica îi fascina.

— Apropo de cenferinte! interveni Grisa. L-ana. ascwltat la Moscova pe Katkov varbind despre datoria sfînta a rusilor d-e a-i dezrobi pe fratii lor slavi din Balcani.

— L-am auzit si eu, zise Vania. Omul asta are o putere de convingere uluitoare. Electrizeaza sala.

Feofil clatina din cap în'semn de încuviintare.

— Este într-adevar extraordinar. L-am ascultat vorbind despre panslavism si pe Demlevski, si pe Aksakov si pe Dos-toievski. Katkov îi întrece însa pe toti.

— Numai la cheta din seara aceea, adauga Vania, s-au adunat cîteva sute de ruble. Transformate în arme, vor lua drumul Kertegovinei si Bosniei.

— Raspunzînd la apelul lui Katkov, s-au înscris si vreo douazeci de voluntari dornici sa se bata cu turcii pe frontui din Balcani, întari Volodea.

— Slavii de sub stapînirea esmanlîilor trebuie eliberati striga aprins Sasa.

— Prostii! replica Justin. Ii „eliberati” ca sa treaca de sub stapînirea sultanului sub ocrotirea tarului. Nu prea vad avantajele acestei pseudoeliberari.

Grisa îl lovi usor cu cotnl, spre a-i închide gura. '

— Amicul' meu glumeste! se adresa eelorlalti studenti.

Facu o schima, fixînsu-l cu privirile pe Instin. Acesta întelese se'mnalul de alarma. N-ar fi exclus ca în vagon sa .se afie vreun agent al Politiei secrete deghizat în taran. Pentru vorbe mai putin îndraznete, un om putea nimeri în celulele subterane din fortareata „Piotr si Pavel”.

. Miriam se uita cu simpatie la tînarul protestatar.

— Am un var ofiter de infanterie, spuse -.Iustin. Va pleca' în cwrînd în Serbia, odata cu generalul Cernaiev:

— Se • spune ca .pregatirile militare ale Serbiei sunt terminate si ca în curînd va declara razbsi Turciei, zise Vania.

- în mod practic, sîrbii au intrat de mult In razboi, opina Feofil. Voluntari de-ai lor trec neîncetat granita în Bosnia si Hertegovina,

— si muntenegrenii îi ajuta pe rasculati!

234

— li ajuta, fiindca vor sa puna mîna pe Hertegovina, spuse Justin Aleksandrovici Pavlov. si sîrbii vor sa-si anexeze Bosnia. Ca la cadril: în loc de changez les dames, changez le» maitres.

Rem se uita ciudat la Pavlov.

- S-ar zice ca ti-a secatuit sufletul! Ai devenit un materialist vulgar.

-^si tu ai ramas un idealist ieftin!

Cei doi studenti se înfruntara din ochi, ca niste cocosi pusi pe harta.

- Ei, ce v-a gasit! interveni Grisa cu prieteneasca mustrare. Jos sabiile! In lumea asta e loc pentru toate opiniile. De gustibus

- Mai bine sa vorbim despre femei, propuse Vcnia, spr? a risipi tensiunea.

Volodea îl contrazise:

—. Cînd o avem pe Miriam printre noi, sa vorbim despre femei? E ca si cînd ai vorbi despre niste planete marunte, uitînd ca ne aflam în apropierea soarelui.

Miriam rîse:

- Ma flatezi, Volodea!

- N-am facut complimente decît femeilor care le merita.

- si asta de cîte ori se întîmpla pe zi, Volodea? întreba malitios Pavlov.

- Iar ati scos sabiile? se încrunta în gluma Grisa.

- Spiritul de combativitate este propriu barbatului, rosti sententios Volodea.

Discutia se încinse acerba așa cum se întâmpla ori de câte ori se întâlneau studenți cu sînge fierbinte. Cele mai variate teme - - arta, muzica, filozofie, politica, 'știința — fura abordate și disecate cu înflăcărare. Minam era încântată. Se simtea în elementul ei. Oh, cît de departe ramasesera micii burghezi evrei din Tver, cu meschinele lor dorințe și avînturi. Nu regreta deloc că se lasase antrenată în vârtejul acestei lumi de tineri generosi, care, chiar dacă se plasau pe poziții antagonice, o faceau cu bună-credință, cu daruire, convinși că numai de partea lor se afla adevărul. Era constientă că se angajase pe un drum primejdios, în primul rînd, fiindcă puține femei cutezasera să tindă spre o carieră uryversitară. În al doilea rînd, pentru că era evreică, statut care îi crea un capitis diminutio în societatea rusă.

începuse prin a se înscrie la secția de vioară la conservatorul, unde tinerele fete aveau acces. În același timp se de-

235

dicase studiului filozofiei, în speranța obținerii autorizației de a se înscrie la facultatea de litere, ceea ce nu era deloc ușor.

Dar Miriam era tenace. Atît de tenace, încît își uimise colegii. La aceasta se mai adăuga și o bogată cultură — livrescă ce-i drept — dar care îi permitea să atace cele mai variate subiecte din domeniul filozofiei, istoriei și filologiei. '.

Clăntănitul ritmic al roților de tren însoțea discuțiile studenților, ' la care Miriam participa cu pasiune. Treptat se lăsa noaptea. Tinerii, atît de vehemenți în susținerea propriilor opinii, adormira unul câte unul, cu capul rezemat de spetezele de lemn ale banchetelor. Numai Miriam și Justin ramasesera 'treji și' își vorbeau în șoaptă. Pasagerii cu locuri în picioare se așezaseră înghesuți pe bagaje, iar pe genunchii lor stateau alții, mai ușori. Țăranii, practici se chincisera pe culcare și picoteau, toropiti de somn și de zgomotul ritmat al roților.

— Ești imprudent, spuse Miriam lui Justin. Clamezi în public teorii socotite primejdioase. Te expui să fii întemnițat.

— Revolutionarii nu se tem de riscuri. Dacă s-ar teme de riscuri, de închisoare, n-ar mai fi revolutionari.

— Uite, chiar în clipa aceasta faci o mare imprudență. De unde știi că eu nu sunt o agentă provocatoare?

Justin rîse.

— Ochii tăi nu pot să mintă. Curatenia sufletului tău se citește pe chip.

si Miriam surise:

— Poate ca ai dreptate. si eu ar trebui sa fiu banuitoare fata de tine, mai ales acum, cînd agentii provocatori abunda.

•—Nici eu si nici-tu nu avem aerul unor lupi în piele de oaie.

•— Asculta-mi povata, Justin. Schimba-ti felul de a te comporta în lume! Afla ca si. eu sunt o'revolutionara. Am citit pe Marx, pe Engels, pe Feuerbach, pe Prsudhon.

— stii germana, franceza?

— Orice evreu stie mai mult sau mai putin germana. Idisul este o nemteasca stricata. Cit priveste franceza, am avut un parizian în familie.

— Cum s-ar spune, esti cosmopolita.

— Nu. Sunt produsul unor conditii sociale vitrege si complicate. Dar asta nu înseamna ca m-am resemnat sa le accept pasiv. Sunt hotarîta sa lupt împotriva lor., Sa contribui cu

236

slabele mele puteri la construirea unei lumi noi, din care sa dispara nedreptatea, apasarea, privilegiile.

. — Lumea noua preconizata de Marx! rosti' Justin cu dispret.

— Da. De ce nu?

- Eu sunt partizanul lui Bakunin si lupt pentru desfiintarea oricarui fel de opresiune. Individul trebuie sa se bucure de libertate totala. Orice organizare de stat, de orice natura ar fi ea, trebuie nimicita, fiindca ascunde în smul ei sîmbu-re}e tiraniei. Dupa ce vom narui ultimele vestigii ale ordinii sociale, vom porni de la zero si vom crea o lume cu adevarat noua. Esite inutil sa îmbraci pe un batrîn în haine tineresti, caci nu îi vei reda tineretea.

— Nu cred ca anarhia preconizata de Bakunin este formula cea mai potrivita pentru regenerarea societatii.

— O sa mai stam de vorba la Sf. Petersburg, Miriatn. Sper sa ne mai întîlnim acolo.

- Fireste, Justin.

- Am sa-ti prezint cîtiva camarazi de-ai mei. Capete luminate. Ai sa-i admiri.

- Poate arn sa-i admir.
- îmi place neîncrederea ta. Dovedeste un spirit critic. Nu accepti orice teorie fara sa o filtrezi. Daca ai merge alaturi de noi...
- Atentie la imprudente, Justin î
- Bine. Ana tacut. Am sa trec la alta ordine de idei. Cînd ne revedem? La Sf. Petersburg?
- Abia peste cîteva «le. Nu uita, sunt evreica. Trebuie sa-mi aranjez niste treburi oa sa pot ramîne în capitala. La Mescova si la Sf. Petersburg, evreii sunt indezirabili. N-ai stiînt? -
- si aceasta forma de opresiune va fi lichidata, laolalta cu toti acei care e sustin!

Miriam surise:

- Pîna atunci sa atipim si noi cîteva ceasuri, Justiia. Sunt tare obosita. Emotiile plecarii, pregatirile _de =drum, recoma»-darile familiei na-au istovit.
- Jos familia! Jos oprelistele familiale! Jos exploatarea parintilor de catre copii, si exploatarea copiilor de catre pa-
- ~inti! 'Sa traim cu toti lifeeri de orice con-strîngere, liberi ca pasarile cerului!
- Bine, Justin. Acum sa dormim putin. Somn usor.

267

îsi sprijini capul de spatarul banchetei si închise ochii. Justin o privi cu simpatie. Miriam îl cucerise din prima clipa, cu profilul ei încîntator, cu fruntea-i înalta, inteligenta!

Ochii lui cazura asupra cutiei de vioara din plasa de isus. Voi sa o întrebe daca ea însasi cînta la acest instrument, dar se razgîndi. Miriam adormise. Respira regulat. Lumina slaba din tavan arunca asupra obrazului ei o tenta chihlimbarie. Justin ofta satisfacut. Viata urîtita de tirania stapînilor pastra totusi si - aspecte frumoase. Miriam era unul din aceste aspecte.

Somnul îl prinse în timp ce contempla profirul delicat al fetei .

Miriam sosi la Sf. Petersburg dimineata la zece. în vreme ce studentii îi coborau bagajele din plasa, ea observa ca Justin schiopateaza, încerca o usoara dezamagire. Daca îi trecuse la un moment dat prin minte ca. s-ar fi putut îndragosti de Justin — sare, fara sa fie frumos, era înzestrat cu o mare, putere de atractie — îsi zise acum ca o continuare a idilei lor nu si-ar mai fi avut rostul. Apoi, tot atît de repede, • se învinui ca este

meschina ca se lasa manevrata de impulsuri contrare firii' 'ei generoase. Când coborî pe peron, înconjurata de studentif care se întreceau sa-i care bagajele, îl vazu pe printul Sviatopolski-Mirski descinzînd demn din vagon si îm-bratisînd afectuos-un tînar elegant, venit-în întîmpinare.

Printul strabatu apoi peronul, urmat de hamalii încarcati cu valize, si se pierdu în multime.

Miriam îl urmari cu privirea: Sviatopolski-Mirski reprezenta o lume inaccesibila ei. O lume pe care o detesta, fiindca asigura permanentizarea unei stari de lucruri inadmisibile în ultimul sfert al secolului XIX. Nu avu însa timp sa refleateze mai adînc asupra acestei chestiuni, fiindca frîmîntarile sosirii în capitala o acaparara, excluzînd pentru moment orice alte preocupari.

Gara Nikolai, folosita de trenurile sosite de la Moscova, era relativ apropiata de cartierul în care Miriarn îsi gasea adapost în cursul sederilor ei la Sf. Petersburg. Când iesi în piata din fata garii, .se desparti de studenti, fagadui-ndu-le sa-i revada în curînd, apoi .porni pe jos spre Balsaia Balotnaia. Prefera sa economiseasca banii de trasura.

238

Lasa-ma sa-ti ' car bagajele pîna la dumneata acasa, spuse JuS'tin, ivindu-se ca din neant în preajma ei. Eu n-am decît valiza asta mica.

Miriam se uita cu îndoiala la piciorul schip al stude»-tului, dar îi accepta serviciile. Ea ramase sa-si poarte doar cutia viorii.

— Cînti bine la vioara? o întreba Justin.

— Destul de bine.

— As vrea sa'te ascult!

- Am sa te invit odata la mine si am sa-ti cînt. Justin zîmbi plin de încîntare.

- Cum de poti urma si conservatorul si filologia în acelasi timp?

- Ma descurc.

- Se spune ca evreii sunt degenerati datorita vechimii rasei. Dar printre ei se nimeresc si inteligente superioare.

- Tu, un nihilist, mai crezi în asemenea baliverne?

- Ai dreptate. Nu cred în nimic. Adica nu. Gresesc. Cred în distrugere si în moarte. Sunt un fel de executant al zeitei Nemesis.

- Cum se împaca nihilismul cu Olympul? Justin rîse cu pofta.
- Eh, o figura de stil!

Miriam nu se desparti de Justin decît în fata casei cu cinci etaje de pe Bolsaia Bolotnaia, unde locuia de obicei.

- Am sa trec pe la dumneata, zise studentul.
- Nu mai devreme de începutul saptamînii viitoare! La revedere!

Miriam intra în casa si batu la usa apartamentului propri-etaresei, o evreica botezata, casatorita odinioara cu un functionar superior de la Posta. Ramasa vaduva, îsi asigura existenta recoltînd chiriile casei de raport, caci pensia de pe urma postasului era neîndestulatoare.

Tamara Krusevskaia avea saptezeci de ani, dar nu renuntase la cochetarie, îsi vopsea parol, se farda violent, purta profuziune de gateli, dantelute, margele, volanase, brose, bratari si multe inele. Avea cincizeci de chiriiasi, numai crestini, fiindca nu voia sa-si creeze complicatii cu politia. Facuse exceptie doar pentru Miriam, cu care avea îndepartate legaturi de rudenie.

Tamara îi fixase o chirie modica, pe care o pretindea însa la termene fixe.

239

— Bine ai venit, Minam! o întâmpina deschizîndu-i usa. Ce mai e nou la Tver? Cum se descurca parintii tai în vremurile astea grele? Sa stii ca am sporit chiriile! Dar pe tine te las cu vechea chirie.

— Multumesc, matusa Tamara.

Proprietateasa se uita în susul si în josul culoarului si, dupa ce constata ca' nu este nimeni care sa o auda, sopti fetei:

— Mi-ai adus putin matas? •

Desi se crestinase, nu se putea lipsi de acest aliment pascal, care îi amintea bucuriile copilariei si adolescentei.

— Ți-am adus, matusa Tamara. Desi a trecut de mult Pastele, mama ti-a pregatit-o anume. In legaturica asta se mai afla o gaina fripta, niste muschi de porc afumat si o sunca. Toate pentru dumneata, din partea tatalui meu. Mai e înauntru si o pelerina de dantela brodata de mama.

Tamara primi cu placere darurile si, dupa ce le duse în camera ei, reaparut cu o cheie.

— ^Pofitim cheia camerei tale, Te-a asteptat toata vara. Dinauntru- se auzi un latrat de catel.

— Te las! adauga. Ma asteapta Piki, scumpul mamei. Nu uita sa aranjezi treaba cu politia.

— Nici o grija, matusa Tamara. îmi las lucrurile sus si alerg la co.misariat.

Trebuia sa obtina viza de sedere în Sf. Petersburg, ceea ce nu era deloc usor, desi Mose Rubin unsese multe usi ca sa nu scîrîie. Interventiile costasertj mult, 'dar pentru fata nu se dadea înapoi de la sacrificii.

Miriam ajunse la comisariat aproape de ora prînzului. La viza pasapoartelor se afla un ins necunoscut ei. Acesta îi examina pasaportul si, dupa ce o privi pe deasupra ochelarilor, o întreba inchizitorial:

— Certificatul medical unde e?

Miriam îl privi nedumerita. «

— Certificatul medical? Care certificat? .

— Nu mai face pe proasta! Daca nu-mi aduci certificat ca ti-au facut, examinarea trimestriala, nu pupi viza de ra-mînere în Sf. Petersburg! N-am pofta sa-ti îmbolnavesti clientii! Spitalele sînt si asa destul de pline!

Miriam se înrosi pîna în vîrful urechilor. Acesta nu cunostea combinatiile ei cu comisarul-sef al'sectiei. Miriam, în calitatea ei de evreica din provincie, avea nevoie de o viza

240

speciala pentru a ramîne noaptea în capitala. Ori singurii evrei îndreptatiti sa obtina aceasta viza erau medicii si prostituatele. Restul puteau frecventa ziua orasul, dar aveau obligatia sa-l paraseasca înainte de apusul soarelui. Li se îngaduia sa-si petreaca noaptea doar în comunele din jurul capitalei. A doua zi de dimineata aveau voie sa revina în oras. Evreii gasiti noaptea în Sf, Petersburg se expuneau platii unei mari amenzi, precum si la o pedeapsa privativa de libertate. Tinerele evreice dornice sa urmeze cursurile facultatilor erau obligate sa se foloseasca de o trista stratagema: declarau ca sunt prostituate. Comisarii, desi cunosteau. realitatea, închideau ochii, fiindca erau gras mituiti.

- As dori sa stau de vorba cu domnul comisar-sef, spuse Miriam.

- Pofteste! îl gasesti în biroul lui. Ma îndoiesc însa ca pentru ochii dumitale frumosi îsi va primejdui cariera, dîn-du-ti viza de ramînere noaptea în oras fara certificatul

de examen medical.

Miriam intra cu îndrazneala în biroul comisarului-sef. Dar aici avu o surpriza penibila, în locul lui Velikov, pe care-l cunostea de multa vreme, se afla un comisar hirsut, negricios la fata, originar probabil din sud. Se va arata oare acesta tot atât de înțelegator ca predecesorul sau? Pentru ca nu stia cu cine are de-a face, Miriam se margini sa declare ca era prostituata si ca se supusese vizitei medicale, dar ca uitase sa își ia adeverinta. Nu avusese curajul sa-i dezvaluie adevaratul motiv al sederii ei la Sf. Petersburg, caci se temea sa nu intre în conflict cu legea. Era sigura ca pîna, la urma va ajunge la un modus vivendi cu noul comisar-sef. Mai toti insii din tagma lui' se lasau bacsaluiti, daca, bineînțeles, concesiile care li se cereau nu implicau încălcari flagrante ale codului penal. Spre usurarea ei, comisarul se arata binevoitor.

- Bine. Te cred pe cuvînt. Dar sa-mi dai o declaratie scrisa ca ai fost la vizita medicala si ca te-au gasit sanatoasa: Numai asa îți eliberez viza de sedere în oras.

- Va multumesc, domnule comisar-sef.

:— Petrov, ma cheama. Comisarul-sef Petrov. Daca ai vreo nevoie, vii direct la mine.

O masura de sus si pîna jos, cu ochi de cunoscato'f. Adauga zîmbind.

- Esti draguta! Foarte draguta! Ma întreb cum de ti-ai' ales meseria asta? Prea banoasa nu este. Poti da lovituri doar

16 — Uragan asupra Europei

241

vîrîndu-te pe sub pielea vreunui batrîn bogat. Cred însa ca pezevenghîul tau e ageamiu. Cu cine lucrezi?

Miriam zîmbi încurcata:

— Lucrez . . . singura ...

- Mai bine. îți pastrezi cîstigul pentru tine. Nu te mai dijmuiesc pestii si madamele. Dar asta comporta si riscuri. Poti sa manînci o asemenea chelfaneala de la concurenta, încît sa ajungi la spital.

Miriam nu stia ce sa raspunda. Era ispitita sa-i spuna adevarul, dar pîna la urma se abtinu.

- Ascuta, fetito!, zise comisarul-sef. Daca se agata vreun pezevenghi de tine, sa vii sa-mi spui. îl potolesc eu, de nu se mai leaga de tine niei una din leprele astea. Nu-ti cer decît sa fii linistita, sa nu-ti racolezi clientii pe Nevski Pros-pekt, sa eviti scandalurile si sa te instalezi într-o casa convenabila. Daca ai sa te comporti, asa cum îți cer, ai sa te bucuri de protectia mea. Hai, du-te sa-ti dea viza!

Miriam parasi nelinistita comisariatul. Obtinuse autorizatia de sedere în Sf. Petersburg, dar echivocul situatiei în care intrase putea sa-i creeze neplaceri. Numeroasele formalitati ale înscrierii în noul an scolar o acaparara însa In asemenea masura, încît uita în curînd de temerile ei. • Tamara KrustNvskaja' cunostea stratagemele folosite de Miriam pentru a ramîne în capitala si se bucura de reusita lor. Mijloacele acestea clasice de a eluda legea le, mai foloseau si alti evrei. Comisarii însarcinati cu eliberarea vizelor de sedere stiau a se preface ca nu cunosteau realitatea. I» acest chip își rotunjeau veniturile extraprofesionale.

Miriam gasi timp sa se întîlneasca si cu Justin, care venea din cînd în cînd sa o invite la plimbare. Cutreierau librariile, muzeele, bibliotecile publice, asistau de la galerie la reprezentatii teatrale sau de opera si, cînd se saturau de aerul închis, ieseau sa se bucure de natura pe Krestovskii Ostrov. Dupa ce umblau pe aleile nesfîrsite, drepte si largi ca niste bulevarde, se odihneau pe cîte o banca, admirau tacuti bratul Nevei, ori^ se lansau în lungi si înflacarate controverse politice. Miriam se deprinsese cu infirmitatea colegului ei. Cu autorizatia Tamarei, îl poftise la ea acasa si îi, cîntase Ia vioara sonata nr. 9 în la major de Beethoven. Studentul' o ascultase fermecat, aplaudînd entuziast, între ei încolti treptat o prietenie amoroasa.

242

.Pentru Miriam- se deschideau perspective roze. Nu o supara nimeni' Discutiile angajate cu studentii asupra panslavismului abia daca aduceau o nota de agitatie în existenta

ei.

într-o seara se îhapoie mai devreme acasa. Umblase toata ziua, cercetînd anticariatele în cautarea unor carti de filozofie, si dupa ce își preparase ceva de mîncare, se întinsese pe pat si începuse sa citeasca „Critica, ratiunii pure" de Kant..

Se întunecase. Prin fereastra deschisa patrundeau, odata cu zgomotele potolite ale strazii, tot felul de gîze fragile,, care dantuiiau în jurul lampii aprinse. Deodata usa fu data la o parte si în cadrul ei aparut comisarul-sef Petrov, cu o> sticla de vin si o cutie sub brat. Plin de voie buna, intra în camera.

- Am venit s.a vad cum te-ai instalat. Bravo! îmi place? Aseza sticla si cutia pe masa si se uita la cartile -orînduite

pe un raft. încerca sa descifreze cîteva titluri fara a înțelege mare lucru.

- Este pentru întîia oara ca vad carti afît .de complicate-în camera unei fete cu ocupatia ta! exclarna mirat.

Miriam sarise din pat si statea consternata în picioare. Nu stia- cum sa reactioneze, în timp ce studia în continuare titlurile înscrise pe cotoarele volumelor, Petrov își dezbraca haina, o aseza pe spatarul unui scaun, apoi începu sa-si -desfaca nodul de la cravata.

- Hai, dezbraca-te si tu, spuse aruncînd fetei o privire peste umar. în seara asta nu am timp sa stau decît cel mult o jumătate de ora.

Pe Miriam o încolți panica. Inima îi batea sarabanda. Protesta :

- Nu se poate! Aștept pe cineva! Fruntea comisarului-sef se încrети.

- Daca e vreun client, îi faci vînt!

- Te rog sa pleci! rosti Miriam cu mînie retinuta. Am sa-ti explic mai tîrziu.

Se îndrepta spre usa spre a o deschide, dar comisarul o» însfaca de brat si o trase spre el.

— Faci pe nebuna?

— Iesi! striga Miriam furioasa.

A

Cu mîna ramasa libera, Petrov o plesni cu putere peste fata, zapacind-o. Miriam deschise gura sa strige dupa ajutor, dar un pumn repezit în pîntece. o facu sa icneasca, fulgerata de o durere cumplita.

Comisarul-sef o îmbrînci în pat si cu o miscare brusca îi rupse rochia de sus si pîna jos. Gîfii suierat:

- Catea! Faci pe nebuna cu mine? Lasa ca îti arat eu! Catea! Catea!

Se prabusi asupra fetei, care gemu înspaimîntata ...

Dupa ce termina, Petrov coborî din pat. Parul ravasit îi atîrna pe frunte. Broboane de sudoare i se scurgeau pe obraji si pe gît. Camasa umezita de transpiratie i se lipise de spinare. Se încheie furios la pantaloni, apoi se privi în oglinda mica de la usa de toaleta, bolborosind furios:

— Din cauza ta, catea, arat acum ca draeu! Cum am sa ies în oras în halul asta? Pantalonii stau pe mine ca niste tirbusoane! Am sa-ti platesc pentru fitele astea! îti revoc viza, asta am sa fac!

Deodata. dadu sa se raseasca pe calcîie.. O vazuse în oglinda pe Miriam rasarind în spaitele lui cu o lampa de metal ridicata deasupra capului în chip de arma. Striga furios:

— Ai înnebunit? Lasa lam ...

Nu apuca sa-si încheie fraza. Suportul de bronz al lampii îl trazi în creștet, desfîndîndu-i calota craniana. Se apuca instinctiv de marginile mesei de toaleta, pe care o trase în cadere, rasturnînd-o. asupra lui. Sticlele cu colonie, pudri-era, o cutie cu giuvaeruri ieftine se risipira peste pieptul sau. Deodata înceta sa mai respire. Bucati de

creier se lipisera de suportul lampii, pe care Miriam o tineă încă în mână. -îndobitocita de oroare, se uita la cadavrul de la picioarele ei.

— Ce-am făcut?! murmura. Ce-am făcut?!

În vreme ce își punea manusile de piele glace, maiorul Schina, aghiotant al Domnitorului Carol I al României, stătea în capul de sus al scării de marmură care cobora în curtea de onoare și de acolo privea cu un sentiment de satisfacție compania de gardă — în tinuta de paradă — aliniată în fața intrării principale a palatului, escadronul de cavalerie care încadra trasura „la Daumont” a Domnitorului, stationată în dreptul peronului, mulțimea de curioși masată în stradă, dincolo de grilajul aurit al curții, rochiile multicolore ale femeilor cochete, cerul senin de un albastru mmpede ca ochii unui prunc, soarele — lampadar feeric — aninat de culmea văzduhului strabatut de săgețile capricioase ale rîndunelelor.

2.44

Ambianța senină, festivă era în ton cu vizita oficială pe care Domnitorul avea să o facă la Rusciuc, răspunzînd invitației protocolare a Sublimei Porți.

Maiorul Schina știa că relațiile dintre Imperiul Otoman — suzeran — și România — vasală — se deterioraseră mult în ultima vreme. Micul, dar vigurosul Principat Român manifesta tendințe de emancipare văzute cu ochi rai de oamenii de stat turci, care voiau să eternizeze niste tratate de atîrnare politică devenite nu numai anacronice, dar și puțin viabile în acel ultim sfert al secolului XIX, care își propunea să impună pretutindeni în lume principiul naționalităților. Vizirii de la Constantinopol se străduiau să cîrpească edificiul imperial otoman, redîndu-i o coeziune de mult pierdută.

Maiorul Schina era mîndru fiindcă țara lui — condusă de cîteva minți luminate — pasea încet, dar sigur pe drumul cuceririi unei independente năzuite de întreaga suflare românească. Difereau numai mijloacele. Oamenii poKttci prudenți, și într-o oarecare măsură timorați, preconizau folosirea tratativelor pasnice, chiar dacă încheierea lor cu succes ar cere mult timp. Alți barbati de stat, mai dinamici, mai dîrji, nu excludeau apelul la forță, singura capabilă să taie nodul gordian.

Privirile maiorului Schina, ca și ale românilor de toate cuîerile și -nuantele politice, erau îndreptate spre lupta dis-peraia angajată pe tărîmurile nu prea îndepărtate ale Bosniei și Hertegovinei. Tulburările izbucnite acolo pareau să vestească lumii civilizate începutul prohodului atotputerniciei otomane asupra Europei de sud-est.

În concepția sfetnicilor sultanului Abdul Aziz, vizita Domnitorului Carol la Rusciuc avea menirea să demonstreze Occidentului și Rusiei imperiale că relațiile "dintre suzeran și vasalii săi erau idilice și că tulburările din Besnia și Hertego-vi»a aveau caracterul unor simple incidente spsradice. Maiorul Schina citise cu legitimă mîndrie programul ceremoniilor legate de această vizită. Principelui Carol urmau să i se acorde onoruri ca și cînd ar fi fost cap încoronat. Evident, aveau să fie pastrate și cîteva detalii

de protocol destinate sa ilustreze discret dependenta României de Imperiul Otoman. Dar daca se va da dovada de o reciproca bunavointa, eyentuâlele incidente, rezultate ale unor susceptibilitati exacerbate, vor putea fi evitate. Maiorul Schina nu se temea de incidente. Era militar de cariera si ca atare prefera calea armelor. Dar ceasul rafuielilor nu sunase înca. România trebuia sa aleaga

245

cu multa grija momentul declansarii actiunilor menite sa . anuleze tratatele, îmbatrânite si nedrepte care o mai legau de Imperiul Otoman.

Gîndurile maiorului Schina fura brusc întrerupte de un ghiont în coasta. Iritat, se rasuci pe calcîie. Locotenentul Vol-voreanu, ofiter de ordonanta, de serviciu la ora aceea, care tocmai iese din palat, se împiedicase de covorul lung, desfasurat pe scara de marmura, si doar printr-un miracol de echilibristica evitase o cadere ridicola pe trepte în jos. In acea fulgeratoare fîlfire de brate care-l readusese la verticala, îl înghiontise însa pe maior de fata cu toata lumea. Rusinat, confuz, îsi ceru scuze. Maiorul îl privi sever, iar dupa ce îsi îndrepta tinuta, rosti sec:

— Nu-i nimic. Dar pe viitor sa fii mai atent! .

Paloarea ofiterului era însa atît de accentuata, expresia ochilor atît de ratacita, încît Schina se simti obligat sa-l .întrebe cu solicitudine:

— Ce e cu dumneata, Volvoreanu? Nu te simti bine? Arati de parca abia ai iesit din mormînt!

Nu gasise o comparatie mai potrivita, dar imaginea sa literara spori dezorieterea locotenentului, care suspina adînc:

— Ah, domnule maior, nu îmi mai vorbiti de moarte! Aghiotantul domnesc îsi privi suspicios subalternul.

— Ce tot îndrugi acolo, Volvoreanu? ... Locotenentul facu o schima jalnica.

- Nu îndraznesc sa va spun cît mi-e de negru sufletul domnule maior!

— Fii mai explicit, omule!

— Am avut un vis, domnule maior. Schina zîmbi ironic.

- Pentru atîta* lucru arati atît de descompus?

— Dar ce vis, domnule maior! Se facea ca Alteta-Sa Principele Carol zacea pe treptele unui edificiu — n-as putea, sa va spun daca era biserica, palat, geamie ori gara —• scaldat în sînge, cu tunica sfîsiata si cu o mîna înclestata de o bara metalica strîmba.

- Ai văsat dumneata toate amănunțele astea? rosti maiorul cu neîncredere!^

— Absolut! Ma tem sa nu fie un vis premonitoriu!

— Fugi de aici!

— Daca turcii vor încerca sa profite de ocazie . . .

— Lasa fantasmagoriile, Volvoreanu, si treci la locul tau în cortegiul, în orice caz, sa fii cu ochii în patru. Vis premo-

nitoriu sau nepreraonitoriu, avem datoria sa veghem asupra securitatii Domnitorului. Eu am sa calatoresc în stînga trasurii domnesti, în ceea ce "ma priveste, am sa fii foarte atent. Hai, limpezeste-ti gîndurile!

în vestibul se stîrni agitatie. Se ivira cîtiva ofiteri în tinuta de ceremonie, precum "si un grup de demnitari în fracuri împodobite cu decoratii. Toti se asezara de o parte si de alta a "scarii, deschizînd un drum strajuit de un dublu rang de personaje solemne, nemiscate si aliniate ca niste soldati de phimb.

Printul Carol își facu aparitia. Purta uniforma de general de infanterie. Desi foarte tînar, avea tinuta unui suveran înnascut. Compania de garda si esadronul de cavalerie prezentara armele. Domnitorul coborî fara graba scarile, în-dreptindu-se spre trasura. Un lacheu în livrea galonata îi deschise portiera. Printul se aseza pe bancheta din dreapta. La stînga sa lua loc Lascar Catargi, seful guvernului si presedintele partidului conservator, în vreme ce lacheii închideau portierele, maiorul Schina încalca si se plasa în stînga trasurii domnesti. Cortegiul se puse în miscare. Capul coloanei, alcatuit dintr-un detasament de cavalerie, strabatu în trapul cailor curtea si iesi în strada, escortînd echipajul princiar. Lumea adunata în piata .din fata palatului izbucni în urale. Pompa domneasca, în care vedeau o reflectare a autoritatii statului, îi impresiona placut. Fie ca se schimba garda la palat, fie ca se constituiau cortegii solemne, curiosii se buluceau pe lînga grilajul aurit si urmareau cu emotie spectacolul.

Maiorul Schina scruta cu ochi de vultur lumea îmbulzita pe trotuare. Luase în zeflemeavisul ofiterului, dar în sinea lui nu era atît de calm pe cît voia sa para. Desi își depana existenta în antepenultimul deceniu al secolului XIX — secolul stiintelor pozitive — nu se putea dezbara de unele superstitii, adînc înradacinate în sufletele muritorilor de rînd. Marele Iulius Caesar nu fusese oare prevenit sa nu-si faca aparitia în Senat, fiindca un vis îi prevestise moartea? Mai erau desigur si alte cazuri care nu-i veneau acum în minte, întoarse fugitiv capul spre locotenentul Volvoreanu, ce urma trasura domneasca, pastrînd în priviri aceeasi expresie de teama superstitioasa.

• în dreptul portierei opuse își manevra calul colonelul Gre-ceanu, primul aghiotant domnesc. Cu pieptul scos înainte, își etala fireturile si decoratiile. „Ar trebui sa fie mai putin plin de" el, dar mai vigilant fata de siguranta Domnitorului", re-

flecta mîniat Schina, cautînd din ochi prin multime vreun indiciu care sa tradeze prezenta unui eventual anarhist. Anarhismul si anarhistii tineau sub o permanenta teroare pe-mai toate capetele încoronate, pe mai toti presedintii de republica si pe mai toti barbatii de stat cu faima deosebita.

Un obiect inform tîsni din mijlocul publicului descriind o traiectorie curba, destinata sa-si încheie cursa în trasura domneasca. Instinctiv, maiorul Schina întinse sabia în calea ciudatului proiectil, dar spre surpriza sa, prinse în lama stralucitoare un buchet care se înfipse ca un pui într-o frigare. Primul ministru observa scena si zîmbi imperceptibil. Nu se putea spune ca „vigilenta” aghiotantului, care calarea în dreptul portierei sale, nu era treaza.

Maiorul Schina se înrosi jenat. Cu o vîslire rapida, scutura buchetul care se desprinse din lama, cazînd lînga rigola. Incidentul îi _racori putin fierbinteala, dar grija lui spori iarasi cînd cortegiul ajunsese la gara Filaret, unde se adunaseră de asemenea multi curiosi, în ajun avusese o lunga convorbire cu prefectul capitalei, care îl asigurase ca luase toate masur-rile de paza. în afara de politistii în uniforma, însarcinati cu pastrarea ordinii, agenti în civil împanau multimea, pîndind orice gest suspect.

— Raspund personal de viata Printului, „ declarase cu ifos prefectul. >Am raportat dealtfel toate masurile ordonate de mine clomnu'ui prim-ministru, care — sa nu uitati — este si seful meu direct, în dubla lui calitate de cap al guvernului si de ministru de Interne. A apropat -între- totul dispozitiile mele.

Cînd trenul domnesc se urni, maiorul .Schina respira linistit. Centrele populate reprezentau cea mai mare primejdie pentru existenta capeteniiilor de state. La cîmp deschis, între aurul holdelor de grîu si al vazduhului însorit, temerile .nu-si mai aveau locul. Locomotiva mîncea spatiile cu viteza -ametitoare — peste patruzeci de kilometri pe ora — concurînd cu stralucire si intrepiditate toate mijloacele de locomotive cunoscute. „Asemenea culmi, reflecta maiorul Schina, dupa ce se instala comod în vagonul rezervat demnitarilor Curtii, cu greu vor mai fi atinse în viitoarele decerni” ..

- Este Incontestabil ca.ne aflam în pragul unor grave si hotarîtoare evenimente, spuse gînditor printul Carol, arun-cîndu-si privirile asupra fîsiilor galbene ale holdelor, ce al-

248

ternâu cu verzi culturi de porumb ori de lucerna, într-un magnific mozaic miscator. Domnul Bratianu si partizanii sai preconizeaza o politica externa mult mai activa decît cea urmata de guvernul prezidat de dumneata, domnule Catargi, Considera cu totul nepotrivit imobilismul nostru politic astazi, cînd întreaga Europa fierbe. Opinia publica pare sa-l "urmeze. Suferintele fratilor nostri crestini din Bosnia si Her-tegovina, care au ridicat armele spre a-si cuceri libertatea nu ne lasa indiferenti.

Lascar Catargi se adânci în fotoliul sau așezat lângă fereastra.

- Alteta, nu poate fi vorba de un imobilism politic. Sunt și eu român și în consecință, doresc din adâncul sufletului să ne eliberăm de sub tutela otomană. Surit de acord cu Alteta-Voastră că ne aflăm într-un moment crucial. Edificiul puterii otomane pîrîie din toate încheieturile. Zidurile lui cu crapături adânci se vor prăbuși, în curînd. Ce se va întîmpla înșă după ce turcii vor fi siliți să se înapoieze la ei acasă în Asia Mică? Nu se va crea oare în sud-estul Europei un vacuum pe care vor încerca să-l umple rușii sau austriecii? Departe de mine să aduc laude stăpînirii otomane! Dar sub turci ne-am bucurat de o cvasi-independență, întărită de secularele noastre capitulații! cu Sublima Poartă, Acelasi lucru se va întîmpla dacă vom schimba stăpînii? Să facem o comparație între situația actuală a României și cea a Poloniei. Nu credeți că în ceea ce ne privește suntem privilegiați?

— Dacă m-aș folosi de argumentele duminale, domnule Catargi, ar trebui să fac observația că, în cadrul Imperiului Austro-Ungar, maghiarii supuși coroanei habsburgice detin o poziție mult mai privilegiată decît românii sub suzeranitatea otomană.

- Ce se întîmplă înșă cu românii din Transilvania, Alteta? Situația lor actuală este infinit mai grea decît a românilor dintre fruntăriile Imperiului Otoman.

Printul zîmbi oarecum enigmatic:

- Conte Karoly — sunt informat —• se teme îngrozitor -de o ipotetică integrare a României în sistemul politic austro-• ungar. Aportul nostru ar determina o pondere sporită a ele-•mentului românesc, care ar obține o importanță nouă în mozaicul popoarelor puse sub egida Habsburgilor. Dar să încetăm cu aceste speculații! Noi, românii — îmi îngadui cred, domnule Catargi, să folosesc acest termen — dorim să fim liberi, stăpîni pe pămîntul și pe destinul nostru. Sunt un Hohenzol-

249

lern, domnule Catargi, iar un Hohenzollern nu poate accepta la nesfîrșire o stare de inferioritate față de sultanii otomani. Nu putem îngadui nici protectoratul Rusiei, ori al Austro-Un-gariei. Sunt prietenul conservatorilor, dar asta nu mă împiedică să apreciez politica externă preconizată de domnul Bra-tianu și de liberalii săi, mai pozitivă, mai realistă. Nu mi-am însusit încă bine limba românească, dar mi-am însusit în schimb sufletul românesc. Simt pulsul acestui popor, domnule prim-ministru. Românii vor să devină liberi! Liberi și independenți!

— Liberi suntem, Alteta. Suzeranitatea turcească este numai de fatadă.

— Această fatadă, cum o numești dumneata, lezează onoarea românească. Am învățat aceste lucruri stînd de vorba mi numai cu domnii Brătianu și Kogălniceanu, ci și cu alți români, mai puțin importanți, dar tot atît de patrioți. Doresc, domnule Catargi, să adopti o atitudine mai dură față de turci.

— Tratatetele existente ne leaga nu numai fata de turci, Alteta, ci si de celelalte mari puteri, Anglia si Franta s-au aratat în ultima vreme ostile încercarilor noastre de a ne elibera de sub tutela turceasca. E destul sa amintesc atitudinea neprietenoasa a acestor tari fata de noi, dupa ce am semnat tratatul economic cu Austro-Ungaria. Franta nu uita prietenia ei traditionala cu Imperiul Otoman, iar Anglia își clameaza amicitia fata de turci pentru ca îi dusmaneste pe rusi, puternicii ei rivali din Asia. Pe tabla de sah a politicii europene ni se atribuie doar un rol de pion, Alfeta.

— Te multumeste aceasta situatie, domnule Catargi? Pe Bratianu nu-l multumeste.

— Acest Bratianu a ajuns un fel de sperietoare pentru mine, Alteta, surise cu usoara malitiozitate primul ministru. Alteta-Voastra nu trebuie sa uite ca noi, conservatorii, constituim cel mai dîrz sprijin al tronului.

-As prefera, domnule, Catargi, ca întreaga tara sa-mi acarde cu aceeasi dîrzenie sprijinul.

In vagonul salon își facu intrarea colonelul Greceanu

— Alteta, îmi permit sa va raportez ca în cinci minute trenul va sasi în gara Giurgiu.

—Multumesc, domnule colonel. •Ofiterul izbi calcîiele si parasi demn salonul. Printul Carol se ridica din fotoliu, precedat de primul-ministru, si își îndrepta instinctiv tinuta.

250

— Sultanul este slujit de un ministru de Externe abil, Resid Pasa nu m-a invitat la Constantinopole, fiindca stie ca

• as fi gasit un pretext spre a ma eschiva de la o corvoada care mi-ar fi impus sa ma înclin supus în fata padisahului. La Rusciuc, în absenta liii Abdul Aziz, nu voi fi obligat sa fac temenele nimanui, asa ca aparentele vor fi salvate. Ma întreb însa ce vor turcii de la noi? N-au aranjat ei vizita asta protocolara numai pentru ochii Occidentului.

— în curînd le vom afla gîndurile, .Alteta. Resid Pasa stie totusi ca detinem atuuri puternice. Ne vor menaja, ca sa nu le crearn si noi complicatii.

- Exasperarea îi face pe unii oa'meni de stat sa adopte solutii temerare, domnule Catargi. N-ar fi: exclus sa încerce a ne intimida.

Primul ministru își orîndui panglica marelui cordon al Ordinului Osmanie, instituit' de Abdul Aziz în 1861, si care îi fusese conferit în preziua vizitei la Rusciuc, spre a se da astfel o si mai mare stralucire evenimentului. si printul arbora însemnele aceluiași ordin.

Locomotiva fluiera prelung. Prin fata ferestrelor vagonului salon prinsera sa defileze cartierele marginase ale orasului Giurgiu.

Primirea Domnitorului Carol la gara, în sunetele fanfarei militare si în uralele giurgiuvenilor în haine de sarbatoare, strecura iarasi fiori de emotie în sufletul maiorului Schina.

Pe peron se mai afla, în afara autoritatilor civile si mi-iitare, generalul turc Hassim Pasa, încadrat de o numeroasa suita. Hassim avea sa reprezinte pe sultan' la ceremoniile care urmau sa culmineze cu o defilare a trupelor turcesti din gar-, nizoana Busciuc în onoarea Domnitorului ,României. Maiorul Schina arunca din nou o privire furisa spre locotenentul Vol-voreanu, care pasea în coada suitei domnesti. Visul acestuia ajunsese sa-l obsedeze.- Cosmarurile sunt, de obicei, rezultatul unei cine prea copioase. Poate ca tânarul ofiter- benchetuse in ajun. Dar explicatia nu-l multumi.

Asista cu aceeasi teama la schimbul de strângeri .de mâini dintre Hassim Pasa si printul Carol, la trecerea în Bevista a companiei de onoare si la iesirea cortegiului în piata garii, neagra de lume. Nici de data aceasta nu se întâmpla nimic.

Inspectia Domnitorului la santierul naval, unde avea sa fie lansata la apa o noua canoniera româneasca, îi spori iarasi

251

temerile. Cine stie daca printre muncitori nu se va fi strecurat vreun anarhist. Traversarea Dunarii pe bordul unei nave cu zbaturi, sub pavilion românesc, îi mai destinse nervii. Batea un vînticel -placut, racorindu-i fruntea transpirata.

Debarcarea la Rusciuc fu salutata cu'salve de artilerie. Pe chei, printul Carol trecu în revista o companie de onoare, apoi întregul cortegiu se îndrepta spre cîmpul de instructie al orasului, unde urma sa se desfasoare parada militara. Printul Carol, Hassim Pasa si ofiterii lor de Stat-Major calareau pe cai arabi de o mare frumusetate. Pe strazile strimte ale orasului dunarean,"casele'joase, în stil oriental, puneau zagaz vîn-tului. Razele soarelui cadeau la verticala, încingînd armele, castile metalice, decoratiile, uniforme strînse pe corp. Maiorul Schina avea senzatia ca sîngele îi vfierbe în vine. Sudoarea tîsnea din pori ca din stropitoare. siroaie de transpiratie îi inundau obrazii si ceafa, îmbibînd dezagreabil gulerul brodat cu aur al tunicii.

Dupa ce cortegiul strabatu -orasul în panta si iesi pe teren deschis, boarea molcoma impregnata de miresmele florilor-de cîmp, prinse iarasi sa racoreasca firea, în departare aparura — profilîndu-se pe o liziera de .copaci — trupele turcesti, perfect aliniat, care aveau sa defileze prin fata Domnitorului. Acum maiorul Schina înceta sa se mai teama pentru viata printului. „Militarii sînt loiali, nu savîrsesc atentate, reflecta el Soldatul se bate vitejeste, cu arma în mîna, în vazul tuturor, nu ataca perfid, asemenea viperelor care pîndesc victimele, stînd ascunse prin ierburi ori-pe dupa bolovani."

Defilarea trupelor prilejuia maiorului Schina un spectacol — pentru el — întotdeauna încîntator. Fanfarele militare faceau sa vibreze vazduhul, marcînd cu ritmul lor marsaluiala batalioanelor de infanterie si trapul saltat al escadroanelor de cavalerie ..

Plasat în stînga printului Carol, Hassim Pasa urmarea cu coada- ochiului reactiile pe care parada impecabila a trupelor era firesc sa le astearna pe chipul ilustrului sau oaspete. Alesese pentru aceasta desfasurare de forte regimentele cu cea mai desavîrsita pregatire militara, spre a-l impresiona pe Domnitor si a-l face sa se gîndeasca temeinic înainte de a se alipi turbulentilor vasali crestini care cutezaseră sa se ridice împotriva stapînirii otomane. Dar expresia ochilor printului era impenetrabila.

252

Hassim Pasa stia ca imperiul se afla în pragul unor grele încercari. Insurectia din Bosnia si Hertegovina nu numai ca n» putea fi înabusita, dar ameninta sa incendieze si provinciile învecinate. Ultimele vesti din Muntenegru sosite la Con-statitinopole indicau o exploziva stare de spirit a localnicilor. In eventualitatea ca muntenegrenii ar ridica la "rîndul lor steagul rebeliunii, Sublima Poarta s-ar vedea pusa în fata unei probleme greu de rezolvat. Daca la aceasta se adaugau si rapoartele provenite din Serbia, situatia promitea sa devina pur si simplu alarmanta. Se parea ca sîrbii se aruncasera în bratele rusilor, care le furnizau în ascuns arme, munitii, precum si numerosi voluntari. Ceva mai mult, existau indicii potrivit carora între români si sîrbi s-ar fi dus tratative secrete în vederea unei actiuni comune în sprijinul rebelilor din Bosnia si Hertegovina. Presa de la Belgrad si din Bucuresti denunta cii aceeasi vigoare „atrocitatile" savîrsite de turci în provinciile rasculate. Hassim Pasa încerca o mare indignare fata 'de tupeul ^mîzgalitorilor de hîrtie" crestini din cele doua tari, care îsi permiteau sa înfierceze riposta militara otomana. Se asteptau oare ca Sublima Poarta, înspaimîntata de articolele lor nesabuite, sa abandoneze partida, îngaduind unor vasali . nesupusi sa rastoarne seculara ordine otomana? Cînd capetenile politice de la Constantinopole îl -alesesera pe Hassim Pasa spre a-l primi pe Domnitorul românilor, avusesera în vedere calitatile lui de diplomat, împletite atît de abil cu cele de conducator de osti.

Defilarea se încheie într-o adevarata apoteoza. Regimente de cavalerie galopara într-o desavîrsita ordine prin fata printului Carol. Hassim Pasa se abtinuse sa prezinte si unitatile de basibuzuci si de cerkezi, care ar fi facut o impresie urîta cu racnetele lor salbatice.

Dupa terminarea parazii, generalul turc primi felicitarile oaspetelui, apoi printul fu poftit — cu întreaga lui suita -la un banchet oferit de Hassim Pasa în sa'la cea mare a primariei orasului. Pe masa lunga, acoperita ou flori, portelanuri fine si argintarie masiva, fura servite .tot felul de specialitati gastronomice orientale, precum si vinurile cele mai alese. Desi Coranul interzicea consumul bauturilor alcoolice, se facuse exceptie de la aceasta opreliste în cinstea oaspetilor români, carora nu li se putea pretinde sa-si spele gîtlej urile, dupa mîn-carurile grase, cu siropuri si limonate dulci, singurele îngaduite la festinurile islamicilor'.

253

Cînd se ajunsese la cafele si la lichioruri, Hassim Pasa se gîndi ca sosise momentul sa profite de buna dispozitie a oaspetilor de peste Dunare si sa atace chestiunile care-l inte-

resau.

- Ceremoniile militare desfasurate astazi, Alteta, nu fac decât sa ilustreze sentimentele de prietenie ale Înaltimii-Sale Sultanul fata de Alteta-Voastra, între turci si români au dainuit si speram ca vor dainui si mai departe legaturi de încredere si pretuire reciproca.

Printul Carol dadu replica, folosindu-se de acelasi limbaj •diplomatic:

— Suntem încredintati ca relatiile dintre tarile noastre, Excelenta, vor cunoaste o si mai accentuata înflorire, daca Sublima Poarta va da urmare justelor doleante prezentate de agentul nostru din Constantinopole, generalul Ghica, ministrului dumneavoastra de Externe, Resid Pasa.

Generalului turc nu-i placu riposta printului, însa afecta o atitudine plina de bunavointa:

— Nu am mandat sa discut doleantele formulate de trimisul Altetei-Voastre, dar sunt convins ca ele. vor fi analizate cu toata atenta si ca vor gasi înțelegerea factorilor nostri politici de raspundere. Evident, rezolvarea satisfacatoare a chestiunilor ramase încă în litigiu ar putea fi grabite* daca Alteta-Voastra ar da dovada de o apreciere mai realista a propriilor noastre revendicari, îmi permit sa atrag atentia Altetei-Voastre ca tonul violent al presei din Principate ...

- Din România vreti sa spuneti, 11 - întrerupse printul, zîmbind cu afectata candoare.

Hassim Pasa se prefacu a nu fi retinut interpelarea oaspetelui în- mijlocul frazei sale, pe care o continua, arborînd acelasi zîmbet afabil:

— ... la adresa Sublimei Porti, care depune cele mai staruitoare si legitime eforturi în vederea înabusirii insurectiei din Bosnia si Hertegovina, nu este de natura a netezi asperitatile existente, încă în relatiile dintre Sublima Poarta si cabinetul ministerial al Altetei-Voastre. Trebuie sa conveniti si dumneavoastra ca Înaltimea-Sa Sultanul era obligat sa actioneze cu cea mai mare energie împotriva unor supusi care si-au uitat îndatoririle fata de Statul Otoman suveran.

Srîsul nu pieri de pe buzele printului:

- Daca ar sta în puterea guvernului meu sa puna stavila violentelor verbale ale ziaristilor care v-au trezit supararea, desigur ca ar lua masurile de rigoare. Din nefericire, consti-

254

tutia noastra asigura libertatea presei, a cuvîntului, a opiniilor. Numeroase reviste si ziare îmi zugravesc caricatura, fara sa ma formalizez pentru asta: îmi dau seama ca, burzuluin-du:ma, n-as ajunge la nici un rezultat. N-as face decât sa-i întarît pe gazetarii ostili -persoanei mele. Cunoasteti, cred, dic-tenul, latin: de gustibus et coloribus. . . Nu

mai e nevoie sa-î termin, nu-i asa?

Hassim Pasa simti ca începe sa fiarba. Acest principe marunt își permitea oare sa-l ia în bataie de joc? Nu lasa totusi a i se citi pe fata contrarietatea.

— Exista si un alt motiv care primejduieste armonia din-Ire Imperiu si Principate.

— si România, Excelenta!

— si România, admise Hassim Pasa, cu gândul ca aceasta concesie verbala nu angaja cu nimic responsabilitatea guvernului turc. Ma refer la azilul gasit în România de bulgarii care se dedau la actiuni criminale împotriva autoritatilor- otomane, în satele si orasele de la sud de Dunare.'Nu mai vorbesc de agitatie întreținuta sistematic de anumite comitete bulgaresti, tolerate de autoritatile române. Inaltimea-Sa Sultanul ar aprecia drept un gest amical al Altetei-Voastre o înasprire a supravegherii acestor comitete. Izolarea capeteniiilor în case de detentie ar pune capat actiunilor dusmaKoase ini-tiate de bulgarii refugiati în tara dumneavoastra.

Printul cunostea bine aceasta chestiune, fiindca o discutase atât cu membrii 'cabinetului conservator, cât si cu liderii partidului liberal. Mihail Kogalniceanu îi prezentase însa cea mai completa si documentata opinie asupra comitetelor bulgaresti constituite pe teritoriul României. Carol își zise ca putea sa dea.un raspuns- generalului turc care sa reflecte conceptia atât a guvernului român, cât si a opozitiei. Conservatorii si liberalii, atât de diametral opusi în chestiunile de politica interna, erau de acord a îngadui bulgarilor refugiati sa-si creeze pe teritoriul României organele lor de conducere, în vederea continuarii si înaspririi luptei împotriva tiranicei dominatii otomane.

- Excelenta, rosti domol printul Carol, România se aliniaza conceptiei acelor state care socotesc de datoria lor sa acorde azil refugiatilor politici. Trebuie sa va amintesc. Excelenta, ca existenta unor comitete bulgaresti este confirmata nu numai în România, ci si în Austria si Rusia. Chiar si pe teritoriul Turciei activeaza asemenea comitete, care își propun sa se ocupe de scolii, de biserici, de stiinta, de literatura.

255

—r Aceasta este doar firma sub care se organizeaza subversiunea, actiunile sortite sa submineze autoritatea de stat otomana, spuse Hassim Pasa, nemulțumit de interpretarea idilica data de Domnitorul României activitatii comitetelor^ bulgaresti. La Bucuresti, la Ploiesti, la Braila, la Galati, bulgarii pregatesc atacuri înarmate -împotriva administratiei si a unitatilor militare turcesti.

- Va asigur, Excelenta, ca de-a lungul Dunarii dispunem de forte suficiente de politie care sa împiedice declansarea unor actiuni violente împotriva Turciei, care si-ar avea bazele de plecare în tara noastra. Credeti-ma, Excelenta, vom lua cele mai energice masuri împotriva acelor bulgari care vor încerca sa initieze actiuni politice active pe teritoriul României.

- Suprimarea acestor comitete, Alteta, ar taia raul de la radacina.

— Opinia publica din tara noastra n-ar îngadui asa ceva. .Excelenta. Românii nutresc cele mai adânci sentimente de • prietenie fata de fratii lor crestini din sudul Dunarii. Un singur lucru putem face: sa atragem atentia comitetelor bulgaresti — carora le-am acordat ospitalitate — sa nu ne compromita autonomia si neutralitatea prin actiuni incompatibile cu politica noastra externa.

Hassim Pasa zîmbi cu amaraciune.

- Regret, Alteta, ca nu am putut ajunge la nici un acord în problemele care înrautatesc actualmente relatiile dintre Constantinopole si Bucuresti. Multe din cererile guvernului dumneavoastra ar putea fi rezolvate, daca ati manifesta înțelegere fata de justele noastre doleante. Țin sa va reamintesc, Alteta, ca pîna acum nu am utilizat forta pentru a va impune punctul nostru de vedere.

— Nu se poate spune, Excelenta, ca .în trecutul ceva; mai îndepartat nu ati utilizat-o, desi autonomia Principatelor Române, garantata prin tratate, le asigura dreptul de a nu admite imixtiunea Turciei în treburile lor interne ...

De* pe locul sau de la capatul mesei în forma de potcoava, la mijlocul careia erau instalati printul Carol si reprezentantul sultanului Abdul Aziz, maiorul Schina urmarise cu atentie încordata starile sufletesti oglindite foarte subtil pe chipul celor doi înalti interlocutori.

256

Schina traise prea multa vreme printre diplomati, spre a nu-si fi însusit acea rafinata capacitate de' a citi cu relativa usurinta fizionomiile aparent indescifrabile. In copilarie avusese un camarad de joaca surd, pe care-l învățase sa-i descifreze cuvintele dupa miscarea buzelor. In acest mod se deprinsese el însusi sa distinga vorbirea unor persoane care discutau în soapta, spre a nu fi auzite de cei din jur.

Finalul convorbirii dintre Domnitorul Carol si Hassim Pasa facu iarasi sa creasca îngrijorarea maiorului. Nu vor încerca oare turcii sa-l sugrume pe Domnitor, acum, dupa ce constatasera ca este refractar oricaror sugestii ale oamenilor de stat otomani? Era greu de conceput ca se va înscena vreun atentat împotriva lui tocmai acum, cînd se afla la Rusciuc în calitate de oaspete al sultanului.

Trecusera de mult acele vremuri eînd capetenii de armata ori de popoare erau poftite la diverse tratative, unde li se întindeau capcane în care cadeau fara posibilitate de a se apara. Nu se putea însa contesta ca turcii erau insondabili, iar reactiile lor imprevizibile. Schina nu avea nici o încredere în principiile lor morale.

Spre linistirea sa, Domnitorul își încheie vizita la Rusciuc fara ca vreun incident sa-l fi tulburat. Cînd se vazu iarasi în tren, pe teritoriul României, ultimele lui temeri se topira.

Dupa ce-l cauta din ochi pe locotenentul Volvoreanu, îi zîmbi în zeflema: „De vise si de sperietori sa nu tii niciodata seama!”

Intra în compartimentul rezervat aghiotantilor domnesti. Colonelul Greceanu si locotenent-colonelul Filiti jucau table spre a-si mai omorî timpul. Maiorul Schina se aseza pe un loc liber de lînga usa si, rezemîndu-si capul de spatarul banchetei atipi. Auzea ca prin vis exclamatiile celor doi jucatorj, zgomotul rostogolit al zarurilor, tacanitul rotilor... Se trezi din somn doar cînd seful de tren îi anunta ca în zece minute vor intra în gara Filaret.

Stapînindu-si un cascat, se ridica de pe-bancheta. Se privea tocmai în oglinda si își orînduia ledunca si esarfa de fir, cînd un soc violent, însoțit de un scrîsnet de fiare sfarîmate, îl proiecta în usa din stînga sa. Umarul si cotul lui trecura prin geam, facîndu-l tandari, iar fruntea i se izbi de pervaz. . .

Cînd își reveni în simtiri, se afla întins pe o targa asezata pe iarba, nu departe de un vagon rasturnat, în preajma lui statea în picioare locotenentul Volvoreanu, pe care-l vedea de jos în sus, asa cum îi vad spectatorii din fotolii de orches-

17— Uragan asupra Europei

257

tra pe actorii veniti la rampa. Ofiterul avea un cucui în frunte, o pata neagra de dimensiunile unui monoclu sub ochiul stîng si mîneca sfîsiata.

— Ce s-a întîmplat? bîigui naucit maiorul Schina. Anarhistii ... au aruncat trenul... în aer? . . .

— A fost o deraiere. Se pare ca un acar ar fi schimbat gresit acul. Ancheta nu a stabilit înca 'daca este vorba de un simplu accident sau de un atentat.. .

— si Domnitorul? ... Ce i s-a întîmplat Domnitorului? . . .

— Â suferit o trauma la rotula genunchiului drept. Nimic grav! Daca, bineînțeles, nu vor surveni complicatii.

Maiorul Schina ridica bratul, dar aceasta miscare îi provoca o sagetare dureroasa în teasta. Gemu.

— Alta data sa nu mai visezi, Volvorene! Sa te abtii de la asemenea ispravi! Rîse palid: Te pomenesti ca Pithia s-a reîncarnat în dumneata! Ei, dracia dracului! ...

Baronul Karl von Hartenstein, consilier intim si sef de sectie în Ministerul Afacerilor Straine al Imperiului Austro-Ungar, își tria documentele si notele de care avea sa se slujeasca la conferinta cu ambasadorii Germaniei si ai Rusiei, care urma sa se desfășoare în cursul aceleiasi dupa-amieze la cancelariaJt.

De dimineata fusese primit de contele Andrassy, care desemnase persoanele ce trebuiau sa faca parte din delegatia austriaca. Punctul de vedere oficial fusese stabilit în cursul unei sedinte de lucru anterioare. Cancelarul limitase concesiunile pe care ar fi fost dispus sa le faca rusilor. Tulburarile din Bosnia si Hertegovina luaseră o amploare neasteptată, tulburând serios liniștea oficialitatilor austriece.

Baronul era încântat fiindcă fusese chemat să-l secondeze pe cancelar în spinoasele tratative care aveau să se deschidă. Alegerea sa dovedea înaltă încredere de care se bucura în ochii sefului sau ierarhic. Drumul spre posturi și mai înalte îi era deschis. Andrassy detinea portofoliul Afacerilor Straine de aproape patru ani, rastimp în care oamenii politici încep să se uzeze. Hartenstein își crease unele legături în smul familiei imperiale și al partidei germane, care i-ar permite să se aștepte la o promovare spectaculoasă în cazul unei demisii a cancelarului. O retrogradare a lui Andrassy n-ar fi imposibilă. Sub cancelariatul său, diplomatia austriacă nu repurtase suc-

258

cese, își zise baronul. Alianța celor trei. Împărați era fragilă și avea un caracter defensiv, care-i scădea din importanță și eficacitate. Pentru moment, nimeni nu avea de gând să atace Imperiul habsburgic. Dacă Austro-Ungaria va fi silită să se angajeze în lupta cu Rusia, cugeta baronul, Germania va interveni numai după ce va socoti că ambii combatanți sunt la pământ. Astfel își asuma lauri unei păci pe care o va impune Europei.

El, Karl, nu-l putea suferi pe cancelarul Germaniei, după cum nu-i putea suferi nici pe ungurii care ajunseseră să se creadă alfa și omega în imperiul dualist. Din nefericire, împăratul Franz-Josef nu era capabil să întrevadă viitorul sumbru deschis în fața austrieșilor, striviti între prusacii din nord și maghiarii din sud. În 1870 preconizase o alianță cu Franța, dar nu i se daduse ascultare. Evident, pe atunci nu fusese decât un simplu consilier al Curții, un personaj de mîna a doua. Acum însă devenise șef de secție. Nu-l mai despartea decât o treaptă de vârful piramidei diplomatiei austro-ungare.

După ce terminase ședința de lucru cu Andrassy, venise acasă spre a-și restaura forțele cu un prînz frugal, stropit cu un pahar de Tokay, spre a-și păstra nealterată luciditatea.

Se uita la ceas. Peste o oră, conferința trebuia să se deschidă. Mai avea timp pentru ceașca de cafea și pentru Havana care-l așteptau pe birou, își muie tacticos buzele în bautura fierbinte, aromată. Recunoscuse încă o dată că avea o bucatărie neîntrecută. Pînă și cafeaua o prepara cu artă.

Se întreba dacă ședința cu ambasadorii se va prelungi adînc în noapte. La zece era invitat cu soția sa, baroneasa, la o recepție oferită de marele maresal al Casei imperiale, contele Larisch-Monich. Acest personaj merita să fie cultivat; în culise se zvonea că se va însura cu nepoata împărătesei Elisa-beth.

Ușa cabinetului de lucru se deschise brusc și în încăpere pătrunse surescitată cumnatul

sau, contele Haugwitz-Revent-low. Agita ultimul numar din ziarul Neues Wiener Tagblatt. • Iarta-ma, Karl, ca am intrat, neanuntat! Sunt negru de suparare. Intrarea mea în Ordinul Cavalerilor de Malta este compromisa. si cariera ta va avea de suferit.

- Ce s-a întâmplat? exclama speriat baronul. ,

în graba lui de a pune pe masa ceasca de cafea se stropi pe reverul redingotei. si-l sterse automat cu batista.

- Cumnatul nostru, colonelul! gîfîi Haugwitz trântind ziarul pe masa.

259

-^ Ei, ce e cu el?

— A fost audiat de judecatorul de instructie.

— Ceee? Von Werner? Nu se poate!

— Ba se poate! Este anchetat în legatura cu falimentul Bancii de Credit Rural.

Baronul se lasa sa cada pe scaunul sau. Se înrosi ca un homar fiert. Tîmplele începusera sa-i zvîcneasca violent.

— Ulrich sub ancheta? Nu pot sa cred!

— Ce rusine pe capul nostru! Ce rusine pe capul nostru! bolborosea contele, învîrtindu-se prin camera ca o fiara închisa dupa gratii.

Baronul lua ziarul si îsi arunca ochii pe prima pagina. Falimentul Bancii de Credit Rural era relatat cu lux de amanunte pe trei coloane. Afara de colonelul von Werner, membru în consiliul de administratie, mai fusesera anchetate înca opt persoane. Directorul Bancii se afla deja sub stare de arest.

— In Ordinul Cavalerilor de Malta nu sunt primiti candidatii cu rude condamnate 'la pedepse infamante! se jelui contele.

— Adio, portofoliu ministerial! rosti lugubru consilierul intim. O raza de speranta îi licari brusc în ochi: Dar Ulrich n-a fost arestat!

- Citeste ultima fraza! zbiera Haugwitz, smulgîndu-i ziarul din mîna: „Fata de uriasle fraude savîrsite si de complicitatile condamnable care au început sa iasa la iveala în cursul anchetei, noi arestari sunt iminente”.

— Vai! gemu amfitrionul.

Contele ridica mâinile spre cer* într-o deznadajduita si teatrala invocare:

— Doamne, arunca asupra orasului astuia ciuma, holera, un foc pustiitor sau orice alta calamitate! Sa nu mai aiba lumea timp sa citeasca presa!

Disperarea lui Haugwitz era atît de comica, încît smulse un zîmbet cumnatului, care se mai racori putin.

— Pîna nu-l aresteaza, sa nu ne pierdem cumpatul, Willi! Ma cuprind racorile cînd ma gîndesc la reprosurile pe care are sa mi le faca nevasta-mea! îsi consulta din nou ceasul: Du-te la Marichen si previn-o! Dar cu menajamente! Eu nu mai am timp. Trebuie sa plec la minister.

îsi lua mapa sub brat si parasi încaperea, uitînd sa mai strînga mîna cumnatului sau . . .

În drum spre cancelariat, se adînci în pernele trasurii, ca si cînd ar fi încercat prin aceasta scufundare sa se faca invi-

260

zibil fata de oamenii de pe strada. Vînzatorii de ziare, purtînd sub brat vrafuri de Neuers Wiener Tagblatt, alergau pe trotuare, zbierînd: „Falimentul.Bancii de Credit Rural. Arestarea bancherului Miinchen”.

Baronul îsi adînci pe frunte palaria cilindru. Cînd ajunse la cancelariat si coborî din trasura, avu impresia ca portarul îl privea ciudat. si functionarii cu care se încrucisa pe culoare pareau sa-l salute cu un fel de ironie imperfect ascunsă.

„Voi fi silit oare sa-mi prezint demisia?” se întreba chinuit. „În orice caz, va trebui sa-l informez pe Andrassy. Nu vreau sa-mi reproseze mai tîrziu ca am încercat sa ma ascund dupa degete. Oh, Doamne, ce nenorocire!”

Cînd intra în sala de sedinta, unde urma sa aiba loc conferinta, vazu ca se mai aflau acolo cîtiva secretari, precum si consilierii von Revertera si von Wolfarth. Acestia îl întîmpi-nara ca si cînd nimic nu s-ar fi întîmplat. Se prefaceau oare ca nu stiu nimic? Poate ca în sinea lor se bucurau. Scapau de un concurent!

Se ivi în sfîrsit si contele Andrassy, urmat la scurt interval de ambasadorii Germaniei si Rusiei, însoțiti de delegatiile respective. Nici acestia nu pareau sa fie informati de falimentul Bancii, înainte de a se aseza cu totii în jurul mesei, baronul facu în asa fel încît sa se apropie de cancelar, li sopti, spre a nu fi auzit de cei din jur:

- înainte de deschiderea sedintei, este de datoria mea sa va informez ca o nenorocire în familie ma pune în delicata situatie . . .

Andrassy îl întrerupse nerabdator:

- stiu! O sa discutam despre asta dupa sedinta!
- Mie nu mi se poate imputa nimic, Excelenta!
- Sunt convins, domnule baron. Sa trecem la locurile . noastre.

În calitatea lui de gazda și de ministru al Afacerilor Straine al Austro-Ungariei, Andrassy deschise dezbaterile. După ce' sintetiza în câteva cuvinte situația critică din Bosnia și Herțegovina, aduse vorba despre interesul arătat de marile puteri față de această chestiune. Se" margini apoi la generalități, amintind printre rînduri dorința sinceră a Austro-Ungariei de a salvagarda pacea în Balcani.

Baronul Hartenstein se strădui să se concentreze asupra expunerii cancelarului, în ajun, acesta îi daduse instrucțiuni precise:

2frl

— Linia noastră de conduită trebuie să va fie clară, domnule, șef de secțiune! Imperiul nostru este interesat ca în Balcani să domneasca cel mai deplin calm. Ne pronunțăm pentru statu quo. După cum prea bine știți și dumneavoastră, nu suntem pregătiți pentru război.

„Într-adevăr, reflecta Hartenstein. În ultimii ani am suferit numai înfrîngeri și nu ne-am ales cu nici o învățatură. Armata-imperiului dualist este prost instruită, prost înarmată, prost condusă. Dacă nu ne schimbăm nu numai mentalitatea, ci și întreaga structură politică, suntem pierduți!”

— Rusii vor încerca probabil să impună soluția unei confruntări militare cu Turcia. Am fi idiota dacă le-am face jocul. S-ar folosi de noi spre a-i doborî pe otomani, apoi s-ar napusti asupra noastră, spre a ne scoate cu forță din Balcani, în recentul conflict diplomatic franco-german, Gorceakov și ceilalți oameni politici ruși au demonstrat omenirii că ar fi fost gata să atace Germania, în cazul ca aceasta ar fi atacat Franța. Atitudinea lor brutala dovedește că ostirile Țărului sunt oricînd pregătite să intre în campanie.

— Dar dacă amenințările rusilor au fost doar un bluff? întrebă Hartenstein.

— Se prea poate să fi fost un bluff, replică Andrassy. Dar aceasta nu ne îngăduie să le încercăm puterea, așa cum fac țarii care masoara adineii mea grăsimii unui porc înfingîndu-i un ac în coaste.

— Să nu uităm factorul Anglia, Excelenta. Țara aceasta insulară s-a declarat dispusă să coopereze cu Rusia împotriva Germaniei expansioniste, în oazul izbucnirii unui război ruso-turc, mă întreb dacă Anglia nu-si va întoarce armele împotriva Țărului.

— N-ar fi exclus, domnule baron. Noua însă nu ne este permis să ne lasăm tîrîți în

aventuri militare balcanice. Nu vom scoate castanele din foc pentru a crea avantaje politice rusilor.

Acum, în plina conferința, Hartenstein asculta răbdător cuvântarea șefului său, care se străduia să glorifice pacea în lume, subliniind însă că Austro-Ungaria este pregătită să intre, la nevoie, în război.

Hartenstein îl privea critic, reflectând cu cinism: „încerci să demonstrezi că Austro-Ungaria este o mare putere, că posibilitățile noastre militare atârna greu în balanța echilibrului european. Crezi că rușii sunt atât de prosti încât să nu-și dea seama de slăbiciunea armatelor noastre?”

262

Andrassy continua să brodeze pe aceeași temă: — Corespondența pe care am purtat-o în ultimele săptămâni cu ducele Decazes și cu lordul Derby oglindește dorința francezilor și a englezilor de a apăra cu orice pret pacea, înțelegem și noi să fim consecvenți acestei politici. Când am creat alianța celor trei împărați, am făcut-o pentru a ne ridica împotriva revoluțiilor, împotriva agresorilor, oricare ar fi aceștia. Să-mi fie cu iertare, domnilor ambasadori, dar în Bosnia și Hertegovina, agresoare sunt populațiile creștine. Nu avem dreptul să le încurajăm să-și ridice capul, sfidând autoritatea Sultanului, căci mai devreme decât ne-am închipui s-ar putea ca evoluția să fie transportată și în țările noastre.

Andrassy vorbea aproape o oră, subliniind obligația marilor puteri de a descuraja insurecțiile, oriunde s-ar produce, ele. Încheie, presupunând în sinea lui că generalul Ignatiev, șeful delegației ruse, va adopta o atitudine contrară, preconizând războiul împotriva turcilor asupritori. Spre surprinderea sa, și Ignatiev folosea un ton moderat. Deplânse cruzimile săvârșite de basibuzuci în Balcani și imposibilitatea autorităților turcești de a instaura un regim echitabil de percepere a impozitelor, astfel încât creștinii să nu fie sistematic lezați.

- Sunt într-un tot de acord cu concluziile Excelentei-Sale contele Andrassy referitor la îndatorirea marilor puteri de a înabusi cu toată energia mișcările revoluționare. Nu este însă mai puțin, adevărat că vexațiunile la care sunt supuse popoarele creștine din Imperiul Otoman trebuie să înceteze. Propun să reflectăm serios asupra unor reforme minimale, pe care guvernul turc să fie obligat să le adopte. Pentru moment, guvernul rus nu recunoaște necesare modificări structurale pe harta Europei. Echilibrul existent este satisfăcător. Și prezintă, garanții de pace pentru o lungă perioadă de timp.

Generalul von Schweinitz, ambasadorul Germaniei, zâmbea imperceptibil. Delegatul rus glumea oare când afirma că actuala ordine politică internațională garantează pacea? Abia se scursese trei luni de când Europa scăpase miraculos de război care ar fi incendiat-o de la Atlantic la Marea Neagră și din Baltica până la Mediterană. Dacă înțeleptul Kaiser Wilhelm — pe care el, Schweinitz, îl venera — n-ar fi socotit necesar să facă unele concesiuni Angliei și Rusiei, astăzi trupe umbrite de faldurile a tot felul de steaguri ar fi

marsaluit prin sate si orase pustiite de bombardamente. Este probabil ca diplomatia sa încapa pe mîna generalilor, îsi zise Schweinitz. Militarii sunt mai capabili decît civilii sa aprecieze ororile razboaielor, fi-

263

indica ei sunt cei care dirijeaza mijloacele de distrugere. Diplomatii de cariera, familiarizati doar cu somptuoasele lor cabinete instalate în palate marete, au alta optica si este firesc sa fie asa. Pentru ei, conflictele internationale se asemuie cu niste partide de sah, evident de o mare amploare, dar care pot fi solutionate prin abile miscari de piese. Dar piesele de pe tablele de sah sunt moarte, în vreme ce multimele cuprinse în vîrtejul razboaielor sunt vii, si pîna la urma platesc gugu-maniile diplomatilor, reflecta von Schweinitz.

întelegerea dintre Austro-Ungaria si Rusia care parea sa domine înca de la început dezbaterile conferintei, îl surprinse. Pe el, personal, nu-l indispunea acest lucru, fiindca •— asemenea Kaiserului Wilhelm — se socotea prea batrîn spre a se lansa în aventuri politice si militare. Din nefericire, cancelarul Bismarck avea propriul sau joc, mult mai primejdios, iar el, Schweinitz, trebuia sa-i urmeze directivele fiindca îi era subaltern. Poate ca si-ar fi îngaduit sa favorizeze în taina tendinta de întelegere dintre participantii la conferinta daca n-ar fi fost flancat de doi adepti fanatici ai lui Bismarck: consilierul conte Donhoff, primul secretar de ambasada si printul Ratibor, atasatul militar, care aveau misiunea sa saboteze întelegerea dintre austrieci si rusi, desi aparent pledau pentru o apropiere între aceste doua popoare. Ambasadorul german era indispus fiindca Bismarck îi recomandase sa torpileze conferinta si sa determine o agravare a tensiunii politice în Europa.

„Rusii trebuie angrenati în complicatii atît de serioase în est, încât sa nu mai aiba timp a se preocupa de politica Germaniei în vest”, îi spusese Bismarck în cursul ultimei lor în-trevederi la Berlin.

Acum, la masa conferintei, generalul îsi spunea cuvîntui, constient de minciunile diplomatice, la care era nevoit sa recurga.

— Guvernul Majestatii-Sale Imperiale Kaiserul Wilhelm saluta cu bucurie orice întelegeri intervenite la masa verde a tratativelor diplomatice. Suntem de acord ca nu trebuie sa încurajam razmeritele. Insurectia bosniecilor si a herzegovie-nilor poate inspira idei periculoase si polonezilor. Revolutiile din 1848 si Comuna din Paris din 1870 sunt îndeajuns de vii în memoria noastra, pentru a ne sadi vointa ferma de a le zadarnici repetarea. Suntem de acord si cu propunerile Exce-lentei-Sale contele Ignatiev referitoare la recomandarea unor reforme umanitare, pe care Sultanul sa le acorde supusilor sai

264

crestini din Balcani. In cursul dezbaterilor acestei conferinte ne va reveni sarcina gasirii

unei formule politicoase, dar ferme, în stare sa demonstreze Sublimei Porti ca nu mai poate tergiversa luarea masurilor pretinse de marile puteri.

Facu o pauza, pregatind bomba care avea sa dea totul peste cap.

- Socotesc totodata ca orice demers pe care conferinta va hotărî sa-l faca va trebui sa obtina si adeziunea celorlalte mari puteri europene, în speta Anglia, Franta sMitalia.

Lansa apoi o sageata la adresa rusilor:

— Excelenta, continua generalul adresându-se direct lui Ignatiev, sunt încredintat ca Marea Britanie, atât de receptiva si de binevoitoare fata de aspiratiile pacifice ale Imperiului Rus, manifestate cu atâtă înfocare în ultima vreme, va da dovada de acelasi spirit de cooperare si în actuala criza din Balcani.

Ignatiev încasa calm lovitura.

.Contele Donhoff se uita cu admiratie la ambasadorul sau.

„Nu este prost batrînul general! reflecta. Nu este deloc prost. Le-a demonstrat cu finete rusilor ca, dupa atitudinea dusmanoasa pe care au manifestat-o fata de noi în conflictul nostru cu Franta, nu au a se astepta la nici un suport din partea Germaniei în frictiunile care se vor naste inevitabil între ei si englezi, acum, când criza orientala intra într-o faza noua si extrem de primejdioasa”.

Ambasadorul rus la Viena, consilierul Novikov, se bucura de hapul otravit pe^, care Schweinitz îl oferise pe o tava de aur lui Ignatiev. Când i se comunicase de la Sf. Petersburg ca Ignatiev va prezida delegatia rusa, încercase o adînca amaraciune. Firesc ar fi fost sa i se încredinteze lui aceasta misiune. Fusese acrediat la Viena în august 1870 si de atunci nu daduse nici o ocazie de nemulțumire cancelarului Gorcea-kov. Aici, la Viena, avusese prilejul sa cunoasca îndeaproape sfararile diplomatiei austriece. Atunci de ce fusese preferat Ignatiev? Fiindca era reprezentantul Rusiei la Constantino-pole, iar chestiunile tratate, de conferinta erau legate de Turcia? Acest argument nu statea în picioare. Ignatiev, putea sa fi facut parte din delegatia rusa, prezidentia ramînînd a fi asumata de el, Novikov. Supararea lui era precumpanita însa • o satisfactie incipienta. Daca rusii nu-si vor atinge obiec-ivele propuse, vina va fi atribuita lui Ignatiev. Or, dupa chipul cum demarase conferinta, se parea ca delegatiei ruse

265

nu i se deschidea un drum presarat, cu flori. Gîndurile lui No-vikov fura întrerupte de Andrassy, care-i pronunta numele:

- în cursul unor discutii preliminare purtate cu domnul ambasador Novikov, i-am împartasit punctul meu de vedere referitor la satisfacerea unora din revendicarile cele mai stringente ale insurgentilor crestini din Bosnia si Hertego-vina. Socotesc

însa ca nu putem lua o hotarâre unilaterală în această privință. Trebuie să ascultăm și cuvântul răsculatilor.

- Propuneti să tratăm cu răsculatii, trecînd peste capul autoritatilor turcești? întrebă Schweînitz.

- Nicidecum! Vom face Sultanului o propunere rezonabilă: consulii noștri vor fi autorizați de Sublima Poartă, să ia contact cu șefii insurgenților. Exigentele acestora vor fi transmise unui comisar special, numit de Sultan. Comisarul le va comunica pașahului, care le va analiza și va decide înfaptuirea unor reforme corespunzătoare.

Ignatiev ar fi preferat adoptarea unei formule mai eficiente, dar înainte de a parasi Sf. Petersburg, printul Gorceakov îi dăduse instrucțiuni categorice: „Să vă arătați concesiv, conte, fiindcă armata nu este încă pregătită pentru un război cu Turcia”. „Acum două luni am acceptat riscul unui război cu Germania, obiectase Ignatiev. Eram atunci mai bine pregătiți decît acum?” Gorceakov replicase zîmbind fin: „Atunci stiam că îi avem pe englezi alături de noi. În cazul unui război ruso-turc, este probabil că Marea Britanie să se ridice contra noastră. Cum nici Austro-Ungaria nu ne este pentru moment favorabilă, perspectiva unei campanii militare apropiate nu ne surîde”. Argumentele lui Gorceakov, își spusese generalul Ignatiev, nu erau lipsite de sens. Pacătuiau însă prin-tr-un exces de prudentă. Raportul întocmit de el, Ignatiev, asupra fortelor militare turcești, înaintat cancelarului Gorceakov și țarului, prevedea o rapidă prăbusire a apărării otomane în cazul unui război cu Rusia. Europa, luată prin surprindere, se va înclina în fața faptului împlinit. Gorceakov îi răspunsese printr-un mesaj cifrat, în care susținea un punct de vedere contrar. „Nu cred că Europa se va înclina în fața faptului împlinit. Amintiti-vă criza franco-germană”.

- Salut propunerea dumneavoastră, Excelență, se adresa Ignatiev contelui Andrassy, dar mă tem că aplicarea ei va cere foarte mult timp. În Bosnia și în Hertegovina oamenii mor. Se petrec orori incompatibile cu principiile umanitare ale secolului XIX. Turcii se vor comporta tot atît de crud ca și

266

barbarii coborîți odinioară de pe podisurile Asiei. Basibuzucii și cerkezii nu se deosebesc cu nimic de mongolii lui Timur Lenk.

Andrassy răspunse cu răceală:

— Guvernul pe care-l reprezint, nu poate face un cazus belii din tulburările din Bosnia și Hertegovina. Aceasta este o chestiune internă, care îi privește pe turci, înțelegem să intervenim, dar numai verbal și din considerente umanitare. La ora actuală nu este cu putință să facem mai mult. Nu cunosc părerea delegației germane ..

• Ma asociez opiniei dumneavoastră, interveni generalul Schweinitz. Afară de aceasta, Germania nu se poate angaja într-un conflict internațional în care interesele ei nu sunt

direct lezate. Criza din Balcani nu ne afecteaza cu nimic. Daca am acceptat sa participam la aceasta conferinta, am facut-o în baza înțelegerii intervenite în 1872 între Berlin, Viena si Sf. Petersburg, prin care cei trei împarati își propuneau sa se ocupe în comun de treburile Orientului, în cazul ca turcii ar ataca Rusia sau Austro-Ungaria, evident, am interveni. Dar în clipa de fata, aceasta eventualitate nu are sanse sa se produca.

Lui Ignatiev nu-i ramase decât sa se ralieze opiniilor celorlalte delegatii desi era constient ca suferise o înfrîngere.

Se înserase cînd Andrassy declara sedinta închisa. Diplomatii urmau sa se întîlneasca din nou în dupa-amiaza urmatoare, spre a pune la punct — de comun acord — nota catre Sublima Poarta. Apoi delegatii parasira în corpore sala de conferinta, în aceeasi seara erau invitati la un dineu oferit de cancelarul Andrassy.

Dupa plecarea diplomatilor straini, baronul von Harten-stein ceru lui Andrassy permisiunea de a-i vorbi între patru ochi.

- Am socotit necesar, Excelenta, sa va aduc la cunostinta ca tin la dispozitia Excelentei-Voastre demisia mea.

Andrassy îl privi gînditor.

- Cred ca este prematur sa vorbim despre o demisie. Cumnatul dumneavoastra, colonelul von Werner, n-a fost însa arestat. Daca se va întîmpla acest lucru, voi aviza. Pîna atunci am sa va trimit la Constantinopole, spre a remite Sublimei Porti nota pe care am discutat-o astazi. Va dati seama — presupun

- ca as fi putut folosi pentru acest demers pe ambasadorul nostru din capitala Turciei. Socotesc însa ca este mai înțelept sa fiti absent din Viena atîta vreme cît cumnatul dum-

267

neavoastra se va afla sub ancheta. Sunt convins ca, în ceea ce-l priveste, se va da ordonanta de neurmarire. Atunci va veti putea înapoia cu fruntea sus la Viena.

Baronul facu un gest de acceptare. Cancelarul îi aurea pilula, expediindu-I în Turcia. Era totusi o consolare. Orice alt ministru de Externe i-ar fi cerut sa demisioneze.

- Va multumesc, Excelenta. Sper ca nu-mi veti lua în nume de rau daca în seara aceasta nu voi participa la dineu. Va înțeleg. Am sa explic delegatilor strafni, daca voi fi întrebat, ca o indispozitie subita v-a împiedicat sa va bucurati de compania noastra. Nu va mai retin, domnule sef de sectie. Buna seara!

Anton Pavlovîci Stoilov, agent secret al Comitetului pan-slavist, își pleca gura carnoasa, acoperita pe jumătate de fran-jurii mustatii sure, spre urechea lui Gârboy, negutatorul.

Ochii si nasul se vedeau de deasupra barbii lungi si stufoase, ca si cînd s-ar fi ridicat de dupa un gard de par.

— Ascuta-ma pe mine, Piotr Kuzmici, încheie afacerea! Ai sa cîstigi bani multi!

— Bani multi, bani multi! Dar si riscurile sunt mari. în treburi d-astea nu sunt ageamiu.

- stiu, d-aia am si venit la dumneata. Oamenii mei platesc bine.

— Ce o sa se întîmple însa cu oamenii mei daca o sa-i prinda turcii? Crezi ca e usor sa le treci pe sub nas sase tunuri, o mie de pusti si munitia respectiva, fara ca ei sa miroasa ceva? Nu! Transportul pe Dunare e foarte periculos. De ce nu folosesti, ca si pîna acum, drumul prin România? Românii nu fac dificultati pentru transporturile de arme spre Serbia, Bosnia si Hertegovina. Se prefac ca nu le observa si le lasa sa treaca mai departe.

- Dar drumul pe uscat cere timp, Piotr Kuzmici. Transportul pe mare si apoi pe Dunare e si mai rapid, si mai economic.

— Ai uitat sa spui: si mult mai primejdios.

Agentul înscrise pe o foaie de hîrtie un numar cu multe zerouri si o aseza pe birou, sub ochii lui Gârbov. Acesta clipi interesat.

— Ți-am spus eu, Piotr Kuzmici, ca oamenii mei sunt darnici, îi sprijina întreaga Rusie. Nu mai vorbesc de avan-

268

tajele pe care le vei recolta în alte domenii. Am. sa-ti spun un secret!

- Da-i drumul!

— Oamenii mei ar putea sa trimita armele pe mare sub pavilion rusesc. Oficial însa, statul nostru nu trebuie sa fie amestecat în astfel de treburi. Comitetul panslavist trimite rascalatilor din Balcani ofiteri instructori sub firma volunta-

• riatului. La fel si cu armele. Statul nu vede, nu aude. Gârbov se scarpina în ceafa.

— Cînd vreti sa ajunga transportul la sîrbi?

- Cît mai repede! Pentru asta capeti si o prima. Negutatorul se rasuci pe scaun, îl ispitea oferta. Spre a-si

spori profitul, scoase din manseta o ultima obiectie care-l facu pe agent sa se încrunte surprins:

- Sa jucam cu cartile pe masa, Anton Pavlovici!
- Sa jucam, Piotr Kuzmici!
- Discutam despre treaba asta de cîteva ore, dar nu mi-ai spus ca ultimele doua transporturi de arme, expediate pe Dunare, au fost capturate de turci.
- si ce-i cu asta? raspunse agentul cu prefacuta naivitate. Oricum, beneficiile dumitale sunt atît de grase, încît merita încercarea.

Gârbov facu mintal cîteva calcule si conchise ca treaba era totusi rentabila. Strîmba din nas, dar numai asa, de forma. Daca se lasa rugat, putea sa reproseze mai tîrziu comitetului — în cazul unui insucces — ca numai datorita planurilor lor, contrare celei mai elementare logici, se ajunsese la o asemenea situatie.

- Accepta, Piotr Kuzmici, si n-o sa-ti para rau, starui Anton Pavlovici Stoilov. Ți-am propus vreodata afaceri proaste? De ce sa nu recunosc? Am si eu comisionul meu. si înca destul de plinut! Ei, batem palma!

- Batem, Anton Pavlovici! Te astept poimîine seara la mine acasa. Sa punem la punct chestiunile banesti..

- Am înteles. Vin cu acontul.

Dupa plecarea vizitatorului, Gârbov își freca încîntat mâinile. Afacerile ou arme erau cele mai banoase. Daca s-ar fi dedicat exclusiv acestui comert, ar fi fost astazi de zece ori mai bogat. Ar fi rivalizat cu D^midovii. Important era sa nu se rezume la operatii de cumparare si vînzare, ci sa* înfiinteze cu timpul propria sa industrie de armament. Gârbov rîse. La saizeci de ani, nazuia sa se angajeze înrt-o noua activitate. Dadea dovada de prezumtiozitate sau energia lui vulcanica îl

269

va învrednici — în dispretul vîrstei — sa paseasca- triumfator pe un drum inexplorat de el pîna acum?

Tinerilor si geniilor nimic nu li se pare imposibil. Iar Piotr Kuzmici se socotea tînar si se simtea tînar. Pîna si dragostea lui patimasa pentru Masa își gasea izvorul în aceeasi tinerețe neînfrînta a sufletului si a trupului, care refuza decrepitudinea inerenta vîrstei. Numai asa se putea explica imperioasa atractie pe care dansatoarea de cabaret o exercita asupra sa. Simturile lui aprinse nu erau oare manifestari ale aceleiasi tinereți dezlantuite? Alti barbati de vîrsta lui renuntasera de mult la placerile senzuale. Priveau cu pasivitate resemnata femeile tinere, socotindu-le niste obiecte de arta. Erau asemenea unor animale scopite, pacifice, amortite, care uitasera pîna si de existenta dragostei. -

Gârbov se uita la ceas. Se facuse tîrziu. Anton Pavlovici se eternizase într-o discutie

care, la urma urmei, ar fi putut dura cel mult o jumatate de ora. El, Piotr, ar fi trebuit s-o scurteze, pentru a avea timp sa se duca acasa si sa se schimbe cu niste vesminte mai aratoase. Nu se cuvenea sa alerge la „Ursul Siberian” în haine de lucru, își mai zise ca acolo veneau tot felul de oameni în frac, dar care abia aveau cu ce sa-si plateasca o modesta consumatie. Pe cînd el se ducea îmbracat simplu, cu cizme de iuft în picioare, dar cu buzunarele doldora de bani.

în camera lui de lucru nu se aflau oglinzi. „Cînd închei afaceri de milioane, obisnuia sa spuna, nu ai timp de cochetarie”. De data aceasta regreta lipsa unui. astfel de obiect, în care sa-si examineze imaginea. Gasi însa un surogat- de o-glinda: geamurile cu fundal de' noapte, care-i reflectau chipul cu relativa limpezime, își încheie nasturele de la gît al camasii rusesti,, își pieptana mustatile si barba, își netezi cu palma parul, apoi își scutura vestonul din stofa englezeasca de un cenusiu închis, înainte de a-si lua din cuier palaria, își pipai buzunarul dinauntru al hainei, în care-si tinea portofelul cu bani. Satisfacut, parasi biroul.

- Celelalte încăperi ale sediului sau comercial erau goale. Functionarii plecasera de mult. Ramasese doar paznicul de noapte, un tip îmbatrînit înainte de vreme, pe care Gârbov îl cunoscuse cu multi ani în urma.

Cînd iese în strada, își ridica privirile spre peticul de cer înstelat înconjurat de nori negri si își zise ca furtuna din aer se înrudea cu furtuna din sufletul sau. La „Ursul Siberian” intra pe usa din dos, fiindca patronul, încîntat de un client

270

atît de prodig, daduse porunca salariatilor sai de toate categoriile sa-i împlineasca toate gusturile, oricît ar fi fost de trasnite. Portarul îl saluta cu respect, fiindca negutatorul îl bacseluia generos de fiecare data. Batu în usa Masei. Ii raspunse un glas plictisit:

— Intra!

La insistentele lui Gârbov, directorul localului atribuisa în exclusivitate Masei o cabina si o garderoba, privilegiu acordat numai vedetelor cu mare succes la public.

Negotatorul împinse usa. Masa se farda în fata oglinzii. Purta doar un straveziu kimono, care lasa sa i se desluseasca, formele armonios modelate. Cu o familiaritate dobîndita în urma deselor lui vizite facute Masei, negutatorul se aseza pe un scaun lînga masa de toaleta. Cîntareata se pudra. Era atît de preocupata de aceasta operatie, încît nici nu raspunse la salutul lui. Ajunsese sa-l accepte ca pe o mobila, pe care nu o putea arunca, desi prezenta ei nu-i facea nici o placere.

Gârbov scoase din buzunarul hainei o cutie de catifea rosie. O deschise tot el, fiindca Masa nu se învrednicise niciodata sa acorde vreo atentie darurilor lui. Desfacu precaut capacul si scoase la iveala un inel cu un diamant urias.

- E pentru tine, Masa! Apele lui sclipitoare simbolizeaza focul din inima mea.

Artista de cabaret arunca o privire distrata asupra bijuteriei.

- Multumesc, Piotr Kuzmici. Daca vrei, arunc-o în sertar.

Negutatorul se executa, întristat de indiferenta ei. Trase sertarul, în care se mai aflau si alte cutiute de catifea cu bijuterii, toate cumparate de el. Deasupra cutiutelor cu un stagi
giu mai lung se asternuse o pelicula de praf, dovada ca Masa nici nu se uita la ele.

în ciuda numeroaselor sale vizite în cabina, atitudinea Masei fata de el ramasese tot atât de rece ca si în primele zile. Gârbov era îndârjit de refuzul cîntaretei de a i se darui, desi — în prezenta lui — nu se jenase sa faca dragoste cu John Fenton.

- Zilele acestea plec în România, la Galati, Masa.

- Drum bun! replica ea sec.

- N-ai vrea sa mergi cu mine? Actrita jl privi cu dispret si compatimire.

- Ce sa fac la Galati?

271

- Sa mai scapi si tu din atmosfera îmbîcsita de aici! Nu ti s-a urît de betivanii care te plesnesc cu palma peste crupa cînd treci printre mese? Nu vrei sa arati si tu, macar o data, ca o cucoana respectabila, însoțita de un barbat cumsecade?

— Crezi ca daca te-as însoți la Galati mi-as schimba conditia? Tot tîrfa as ramîne.

Gârbov o privi cu seriozitate. Rumegase multa vreme propunerea pe care avea sa i-o faca.

- Vreau sa ma însoțesti în calitate de sotie. Masa își întrerupse o clipa machiajul.

— stii ca ai haz, Piotr Kuzmici? Sa ma marit cu dumneata, ca mai tîrziu sa spuna lumea: „Uite-l pe Gârbov cu curva lui! L-a luat pentru ca e bogat. Spera sa-l mosteneasca". Lasa-te de fleacuri, Piotr Kuzmici!

— Masa, raspunde-mi! Vrei sa fii sotia mea? Actrita îl masura cu privirile, surprinsa:

— Chiar vorbești serios?

— N-am fost niciodata mai serios. Masa rîse în coltul gurii.

— Fostele prostituate nu pot fi sotii bune. l_____

- Dar tu nu esti o prostituata!
- Atunci ce sunt?
- O victima a lumii ticaloase în mijlocul careia ai trait.
- Ti-as propune, Piotr Kuzmici, sa te duci acasa si sa faci un dus rece. Pîna mîine au sa-ti treaca fumurile betiei.
- Afla ca n-am baut un strop de alcool.
- Daca as accepta, ce-ar zice ai tai-? îmi închipui ca ai familie.
- Ce-ti pasa de ei?
- Cum sa nu-mi pese? Au sa spuna ca ai înnebunit. Or sa încerce sa te puna sub interdictie.
- Am patru copii — doi baieti si doua fete — care ma stiu de frica.
- Mai e ceva, Piotr Kuzmici: nu te iubesc!
- Cu timpulai sa ma iubesti. Masa rîse trist.
- îti aduci aminte cînd am facut dragoste cu Fenton?
- Da, îmi aduc.
- Nu te temi ca as putea sa repet isprava? Nu uita, Piotr Kuzmici, m-am deprins cu un fel de viata putin respectabil.
- Am sa te feresc de ispite.
- Cum? închizîndu-ma în harem?

272

- __ Uu. Am sa te las sa-ti dai singura seama ca barbatii
- nu vor decît sa se culce cu tine, apoi sa te arunce ca pe o coaja de portocala.
- __ Poate ca îmi place sa fiu aruncata ca o coaja de portocala. De unde stii ca nu ispasesc pacatele unor strabuni ne-»giuiti? Daca sunt blestemata, de ce sa te tîrasc dupa mine?
- __ Vom împarti blestemul, Masa.

Dama de consumatie îl privi cu mila:

— Esti îndragostit rau, Piotr Kuzmici! Pacat de tine! Vino mîine sa-ti dau raspunsul. Acum pleaca! Vreau sa ra-mîn singura! Hai, du-te! Du-te mai repede, caci altfel încep sa strig!

Gârbov iese descumpanit din cabina, își închipuise ca cererea lui în casatorie îi va jvovoca Masei un sentiment daca nu de iubire, cel putin de recunostinta, îi oferea posibilitatea de a parasi cu fruntea sus spelunca, de a deveni sotia respectata a unui negutator bogat, de a avea o familie, poate si copii, caci slava Domnului, el Piotr, se simtea în putere sa zamisleasca o droaie de plozi, împotrivirea Masei nu numai ca-l irita, dar îi crea un fel de neîncredere în propriul lui noroc, care pîna acum nu-l parasise niciodata. Dupa o viata de împliniri — devenise dintr-un „nimeni” un milionar, un „burghez notabil ereditar” - se poticnea în fata unui zid de gheata. O lume întreaga i] menaja, îi acorda o mare importanta. Numai dama aceasta de consumatie îl trata ca pe un „nimeni”. S-ar fi crezut ca se încheiase un ciclu al vietii lui.

în seara urmatoare se înfatisa din nou la „Ursul Siberian”, coplesit de o emotie pe care nu si-o putea stapîni. Se simtea asemenea unui infractor aflat în fata judecatii unui tribunal, asteptîndu-si sentinta. De Masa depindea fericirea, viitorul lui, dezlegarea de a-si continua nestingherit activitatea. Cei mai multi oameni, cînd ating pragul celor 60 de ani sînt obsedati de trecut. Piotr era convins ca viitorul îi rezerva împliniri si mai mari. Faptul ca Anton Pavlovici Stoilov venise sa-i propuna masivul transport de armament — urmat desigur si de altele — în numele puternicei miscari panslaviste, dovedea ca persona-itatea lui era înca pretuita. Cînd se vazu în cabina Masei, simti

i se taie respiratia. Era atît de pura, atît de frumoasa si în acelasi timp atît de rascolitoare, încît îl încolti din nou senzatia aceea stranie de a se afla în prezenta Mariei Magdalena.

Masa își terminase tocmai machiajul si se pregatea sa intre în sala, pentru a-si debita numarul. Purta un furou scurt

— Uragan asupr» Europei
273

de paiete, ce-i dezgolea picioarele pîna la coapse si sîinii pîna aproape de sfîrcuri.

— Mi-ai fagaduit un raspuns, Masa!

Ea îl privi absentă, ca si cînd l-ar fi vazut pentru prima i oara. Deodata chipul i se întuneca:

— Ce raspuns? rosti cu usoara raguseala în glas.

- Ți-am cerut sa-mi fii nevasta! striga Gârbov exasperat. Mi-ai pretins un timp de gîndire . . .

Masa se uita prin el ca prin sticla.

„E nebuna sau face pe nebuna?” reflecta furios negutatorul.

— Da, da, îmi amintesc, sopti ea.

Facu câtiva pasi spre usa, clatinându-se. „E beata?” se întreba Gârbov.

Unde te duci! striga, stapînindu-si cu greu clocotul launtric.

- Ma asteapta clientii, rosti ea privind fix drept înainte, , ca o somnambula.

- Mai întîi da-mi raspunsul! zbiera Gârbov, apucînd-o de ; umeri si rasucind-o cu fata spre el.

O respiratie grea, aproape suieratoare agita pieptul excitat al Masei.

- Raspunde-mi! urla negutatorul, zgîlfînd-o atît de tare, încît parul ei, prins în ace de cap, se desprinsese si îi cazu în suvite cîrliontate pe frunte si pe gît.

— Nu! raspunse ea. Nu! Nu te iubesc! Esti batrîn! Esti prea batrîn!

Lui Gârbov i se urca sîngele în cap.

— Dar Fenton? E tot atît de batrîn ca si mine! si cu el te-ai culcat în fata mea!

— si ce-i cu asta?

— Te-au întins mai toti clientii locantei asteia împutite.

- Trebuie sa-ti dau tie socoteala, Piotr Kuzmici? îl sfida ea. Mi-am facut meseria! .

Mîna grea a lui Gârbov o plesni cu sete peste obraz, lasînd urme paralele de degete.

- si cu mine de ce nu-ti faci meseria, tîrfa? Ce astepti, '• sa te trîntesc aici pe podea?

— Daca ai face asa ceva, m-as omorî! Tonul ei exprima o finalitate inexorabila.

Gârbov gemu, înclestîndu-si atît de tare mîinile pe umerii ei, încît unghiile lui îi strapunsera pielea, însîngerînd-o. O îm-brînci spre usa.

274

—Dtwte! Du-te la clientii tai, curvo!

Masa se izbi cu un icnit de tablia de lemn a usii si ramase acolo rastignita, asa cum o

vazuse el facînd dragoste cu Fenton. înnebunit de furie, o dadu la o parte si iesi din camera .. .

Zorile îl'gasira ratacind pe strazile orasului. Desfacuse nasturii camasii taranesti purtate pe sub haina, ca sa-si mai racoreasca pieptul incins. Talpile cizmelor bocaneau pe caldarîm trezind ecouri, tulburînd linistea strazilor adormite. Cîte un politist în uniforma îl privea întrebator, dar îl lasa în pace. Gârbov parea un om ametit de bautura. Abia cînd soarele se ridica dupa coama acoperisurilor, negutatorul fu în stare sa ia o hota-rîre. Se înapoie la „Ursul Siberian”. Acolo, doua femei de serviciu spalau scarile de la intrare. Portarul de zi îl informa ca localul era închis.

- Dar patronul? întreba Gârbov.

- A plecat acum o ora. Sa se culce. — Unde sta? Da-mi adresa lui!

- Nikolaievskaia 86. Aproape de gara Țarskoie Selo. Uitînd sa-i multumeasca, Gârbov porni grabit într-acolo.

Fiindca nu gasi nici o birja libera, facu tot drumul pe jos. Era într-o asemenea stare de excitare nervoasa, încît nici nu simtea oboseala, desi umblase ca un nauc toata noaptea.

Galubovski, patronul „Ursului Siberian”, dormea cînd la usa apartamentului sau batu cu nerabdare Gârbov. Galubovski îi deschise. Avea ochii cîrpiti de somn si parul cazut pe frunte în neorînduiala. își aruncase peste camasa de noapte un halat de matase. Era iritat, fiindca fusese trezit atît de devreme, dar cînd îl vazu pe Gârbov, clientul larg la puna, se îmbuna b,rusc.

- Cu ce te pot servi, Piotr Kuzmici?

- Vreau sa-ti vorbesc! Dar nu aici! Pe sala!

- Poftim înauntru!

Se dadu la o parte, lasîndu-l sa patrunda într-un vestibul dominat de o oglinda mare. în cuier atîma pardesiul lui Galubovski si o mantila de matase. Intrara într-un salon cu mobile Secession încarcate cu tot felul de scuiaturi, ciucuri, perne si animale de plus. O usa întredeschisa permise lui Gârbov sa vada interiorul dormitorului, într-un pat larg, de mahon, dormea o femeie cu sînii dezgoliti. Galubovski închise usa camerei de culcare.

- îmi ierti deranjul, Piotr Kuzmici! Pot sa-ti ofer o visi-nata? ,

- Multumesc. Nu vreau sa te retin mult.

- Atunci cu ce-ti pot fi de folos?

Casca toropit de somn.

Gârbov își vârî mâinile în buzunare.

— Cît îmi ceri ca s-o concediez! pe Masa? Galubovschi facu ochii mari.

— S-o concediez? Țineai parca la ea!

- N-am venit aici ^a ma justific. Poti sau nu sa faci treaba asta? Daca-mi spui da, fixeaza si pretul! Nu ma toclesc!

Galubovski mirosi o afacere buna. Gârbov era un client bun de jumulit.

— Cred ca o sa ne înțelegem, Piotr Kuzmici. Desi Masa este o foarte excitanta dansatoare, care-mi aduce multi clienti...

- Ți-am spus ca sunt gata sa te despagubesc regeste! Dar îti mai cer ceva: sa faci în asa fel încît nici un patron de „santan” sa n-o mai angajeze.

Galubovski își vârî mîna în barba si se scarpina nervos.

— Asta nu e prea usor ...

— Ți-am spus, platesc oricît!

Amfitrionul închise ochii, facu mintal niste socoteli, apoi replica hotarît:

— Fac treaba, Piotr Kuzmici. Dar o sa te coste. stii, oamenii sunt hapsîni. Cînd adulmeca un cîstig usor, nu le scapi les^ ne ... Vino mîine la ora asta tot aici! Atunci am sa-ti spun ce isprava am facut! ...

Gârbov avea cunostinte si la Politie. Unsesse de atîtea ori rotile — caci comertul lui necesita complezente din partea oficialitatilor — încît ajunsese sa-si faca prieteni la mai toate nivelele. Sforile trase de el își dovedira în acest domeniu efectul. Comisarul-sef din cartierul locuit de Masa o înștiinta ca nu-i va mai acorda o noua viza de sedere în Sf. Petersburg. Dupa expirarea actualei vize, va fi obligata sa paraseasca fara zabava capitala. Un alt comisar, de la politia de moravuri, o ridica de pe strada si o duse cu duba, laolalta cu alte prostituate, la arest, unde o retinu doua zile. Intre timp, Galubovski o con-cedie, fiindca nu se prezentase la serviciu.

Masa nu-si facuse economii, își cheltuia ultimul ban pe fleacuri. Odaia ei, dintr-o vetusta casa de raport din preajma garii Varsovia, era plina cu pisici si catei de ipsos, cu papusi, cu gateli ieftine, cu manusi de toate culorile si lungimile, dar mai ales cu multe încălțari. Masa adora în special pantofii decoltati, ghetele înalte cu sireturi si cizmulitele rusesti.

Primele ei neplaceri fura urmate de altele. Furnizorii din cartier, care pâna atunci o aprovizionasera pe datorie, multu-nindu-se adeseori a fi platiti în natura, încetara brusc sa-i mai •acorde credit.

Masa își angaja încaltamintea la casa de amanet, dar nu obtinu decît putini bani, care se topira foarte repede. Proprieta-reasa constata brusc ca Masa ramasese în urma cu chiria. Îi puse în vedere sa evacueze casa. Disperata, Masa încerca sa ica trotuarul. Dar nu apuca sa racoleze decît doi clienti, caci politia de moravuri o lua cu furgonul de pe strada. I se atrase atentia ca nu mai avea condicuta de prostituata. Apoi i se dadu un avertisment sever: daca va mai fi prinsa agatînd barbati, va fi întemnitata pentru prostitutie clandestina.

Disperata, flamînda, fara o para în buzunar, Masa se îndrepta într-o noapte spre podul Troitki de peste Neva. Cînd ajunse la mijloc, se apropie de parapet si dupa cîteva clipe de gîndire se arunca în apa cu bulboane mari, rotitoare. S-ar fi înecat, daca un barbat între doua vîrste nu ar fi sarit dupa ea. Abia o scoase la mal.

Masa ar fi putut sa se înapoieze la parintii ei din Perm, dar ar fi însemnat sa-^si recunoasca vina de a-i fi mintit. In putinele scrisori trimise acasa, se laudase ca ducea un trai îmbel-.sugat, onorabil. Toate prietenele.ei, ramase în obscurul oras de provincie, o invidiau.

într-o seara, pe cînd ratacea înfometata pe strada, se întîlni ca din întîmplare cu Piotr Kuzmici. Plin de compatimire fata de starea ei nenorocita, negutatorul o pofti la un restaurant economic din apropiere. Nu se mai împauna cu averea lui. Comanda cîteva mîncaruri simple, dar succulente. Masa se arunca asupra lor ca un animal hamesit.

Gârbov stiu de data aceasta sa-si înfrîneze patima. Se arata întelegator, blînd, patern:

- Cum de ai ajuns în halul asta, fetito? Spune-mi si mie! As putea sa te ajut.

Dupa ce hapai primul fel de mîncare, frînata oarecum de Gârbov care o sfatuia sa manînce mai încet, ca sa nu-si faca rau, îi istorisi tot ce patimise.

- Ticalosii! exclama negutatorul cu falsa compasiune:

- Vor sa ma trimita la urma, i se plînsa Masa. Decît sa ma duc la ai mei, acasa, prefer sa ma sinucid.

— Vai, vai, vai! exclama Gârbov, clatinînd din cap ca un metronom. Biata fetita! Trebuie sa fac ceva pentru tine . . . Nu, nu, nu. Nu ma privi asa! Nu-ti cer nimic în schimb, încearca

sa vezi în mine un prieten devotat, un unchi afectuos, care vrea sa-ti dea o mîna de ajutor. Poti sa ai toata încrederea. As putea sa-ti fiu tata.

Masa nu observa falsitatea pozitiei lui, fiindca vinul cu care Gârbov o îmbiase pahar dupa pahar asternuse o pînza de ceata asupra ratiunii ei. Dupa ce Masa termina de mîncat, negutatorul o privi cu fatarnica bunatate.

- Hai, te duc pîna la usa casei tale! Pe urma te las, fi, indca mai am niste treburi.

Citi umbra de neîncredere din ochii fetei, dar se prefacu a nu o fi observat, își zise în sinea lui: „Lasa, fetito, te domesticesc eu! încetul cu încetul, ca pe cîrlani. De data asta nu mai îmi scapi. Te-am legat fedeleș. M-ai frecat ca pe hotii de cai, dar mi-a venit si mie rîndul”.

își respecta fagaduiala. O conduse numai pîna în pragul casei ei si, înainte de a se desparti, îi strecura în palma banii pentru chirie.

— I-ai! Cînd ai sa poti, ai sa mi-i restitui! Ți-i dau cu împrumut! Nu-ti cer nimic în schimb.

Se apropie de Masa. Gestul ei instinctiv de a se retrage îl indispuse, dar nu lasa sa i se citeasca pe chip contrarietatea. O saruta cast pe frunte. Masa respira usurata.

- Daca vei mai avea nevoie de mine, ma poti gasi la birou.

Ii dadu adresa scrisa pe o bucata de hîrtie.

— Multumesc, rosti Masa, învinsa de bunavointa lui.

— Daca n-am sa fiu acolo, lasi vorba ajutorului meu, un batrîn cumsecade. Acum te las cu bine! '

Pleca, aruncîndu-i o ultima privire peste umar. Masa flutura din mîna, apoi intra în casa. Proprietareasa o astepta pe culoar.

— Ei, cînd evacuezi casa? o întreba cîinoasa. Boarfele ti le retin, ca sa ma dezdaunez de paguba pe care mi-ai facut-o ramînînd în urma cu chiria.

Masa îi întinse mîna deschisa în care tineau banii primiti de la Gârbov.

— Poftim chiria! si nu te mai vaicari! Ai si un supliment! Proprietareasa lua banii, îi numara si îi strecura în buzunarul halatului murdar, îmbracat peste camasa de noapte slinoasa.

Cînd se înapoie trimufatoare în camera ei, Masa constata ca nu mai avea nici un ban. Deodata începu sa rîda. Facu o pirueta si se lasa sa cada pe pat, „Nu ma mai gîndesc la

ziua de mâine! Pasările cerului cum traiesc? Astăzi sunt satulă! și puțin amestecată! Vinul m-a dat gata. A fost foarte bun." .

278

închise ochii și adormi cu fața în sus și cu mâinile încrucișate pe piept, ca o moartă . . .

A doua zi dimineața porni din nou în căutarea unui serviciu. Era înviorată, fiindcă Dumnezeu și Maica Domnului își plecaseră iarăși ochii asupra ei. Bătăia la ușă cântărea localuri de noapte, dar nu găsi nicaieri de lucru, în cele din urmă acceptă un post de chelneriță într-un local deocheat din preajma portului. Dar când se înfățișa spre a-și lua slujba în primire, i se spuse că fusese o greșală. Postul nu mai era liber. Nu-i dădura alte explicații. Masa avu senzația că cerul se prăvalește asupra ei. Parăsi disperată localul. Avea să o ia de la început cu mizeria? Se duse la biserică și îngenunche în fața altarului. Plânse, se izbi cu pumnul în piept în semn de pocăință și făgădui Sfintei Fecioare că pe viitor va duce o viață curată, își aminti de Gârbov. Poate că acea îi va da ceva de lucru.

, Când ajunse în fața imobilului de pe Sagorodnîi Prospekt, unde Piotr Kuzmici își avea birourile, încerca o strângere de inimă. O clipă se văzu în postura unei vietăți slabe și oropsite, care încearcă să intre în vizuina unei jivine. Dar nu avea de ales. Patruse în clădire.

- Domnul Gârbov nu va poate primi chiar acum. Are ceva de discutat cu un client, îi explică bătrânul lui ajutor, un un-chias cu plete lungi ca de popa.

Ceva mai târziu, din biroul lui Gârbov iese un bărbat voinic, îmbrăcat în negru, cu glas puternic ca de clopot.

- Va să zică, zilele acestea pleci la Galați, Piotr Kuzmici.

- Plec, Anton Pavlovici Stoilov! stii, vorba din strabuni: „Ochiul stăpînului îngrasa viața”. Dacă nu sunt eu acolo, să pun umarul, nu se face nimic.

Bătăia palma, apoi Anton Pavlovici își lua rămas bun, cal-cînd zgometos.

Cînd o văzu pe Masa, Gârbov fu cuprins de friguri. O criză de isterie pe care nu o putea stăpîni.

- Ce_e cu tine, Masa? îi vorbește cu afectată blîndete. Iar ai dat de necazuri? Hai la mine în birou, să stăm puțin de vorba. Am zece minute libere la dispoziție.

Acum el se transformă în personajul solicitat, greu accesibil, care făcea o mare concesie primind-o pentru un scurt interval de timp.

îndată ce rămase singura cu Gârbov, Masa începu să plîngă. Negutatorul o mîngîie pe

par.

279

1

- Nu-mi place cînd te vad trista. sterge-ti lacrimile si spu-ne-mi ce te doare. Cit are-sa depinda de mine, n-ai sa mai duci mizerie.

Masa îi istorisi cum pierduse postul de chelnerita. Gârbov zîmbi duios. Scoase din buzunar niste bani, dar nu prea multi, pentru ca Masa sa nu capete veleitati de independenta. O va finanta, dar foarte zgîrcit:

- Uite, ai aici cîteva ruble. Sper sa-ti ajunga o zi, dou.i. Nu am mai mult asupra mea. îmi pare rau de tot ce-mi spui. Voi cauta sa-ti gasesc un rost. Se uita la ceas: Haiti, am în-tîrziat! Daca vrei sa mai stam de vorba, putem lua iarasi masa împreuna. Ne întîlnim la restaurantul micut unde am fost si aseara. La 8 îti convine?

— Da, la 8, bîgui Masa, stergîndu-si lacrimile.

- Daca întîrzii putin, te asezi la masa si ma astepti. Acum du-te. Am de lucru.

O expedie încîntat de chipul cum se îpleteau itele...

Seara ajunse la restaurant cu douazeci de minute întîr-ziere. Masa îl astepta cuminte în fata unei cafele. Gârbov q saruta pe frunte, apoi se aseza pe scaun, frecîndu-si mîinile. Comanda chelnerului o cina îmbelsugata. Nu uita vodca, vinul si cafelele. si de data aceasta se arata plin de o calma solicitudine. Dezgropa din strafundul memoriei tot felul de glume mai mult sau mai putin desuchate, auzite în tinerete prin tîr-gurile umblate de el. Masa îl ascuta cu placere si rîdea stimulata nu atît de „poantele” ieftine, cît de alcoolul care începuse sa i se urce la cap. Paradoxal, Masa, o dama de consumatie, nu era deprinsa cu bauturile. La „Ursul Siberian” anima clientii, prefacîndu-se ca soarbe laolalta cu ei cele mai tari bauturi. Chelnerii îi serveau însa la pahar apa colorata sau limonada.

Vinul tare si dulce comandat de Gârbov o ameti, creîndu-i o stare de buna dispozitie rareori încercata.

Cînd parasi restaurantul, Masa avu senzatia ca pluteste pe nori. Se rezema cu încredere de bratul negutatorului. Chicotea cuprinsa de euforie.

— Nu stiu ce am, dar îmi vine sa ma -culc aici, în drum, ca pe o saltea de puf, spuse rîzînd.

Gârbov o simtea plapînda, neajutorata, ajunsa în sfîrsit la cheremul lui. în drum spre locuinta Masei, vazu un gang întunecos, deschis ca o gura de tunel, la parterul unei case

cu multe etaje, cufundate în bezna. Negutatorul nu mai putu rezista patimei. Se uita pe furis în jur și, după ce constata că

280

sunt singuri, o împinse pe Masa în gang, „Ai să joci acum după un am să-ți cânt eu, apoi am să-ți dau un picior de ai să nimeresti iarasi în noroiul în care te-ai complacut!” reflecta cuprins de fiori. O lipi de perete, și o avu în ciuda împotrivirii ei. Împerecherea aceasta fu pentru el o sublimă revelație. Până atunci cunoscuse amorul numai sub aspectul îndeplinirii obligațiilor conjugale, fata de o femeie uscată, îmbatrânită înainte « vreme, masculinizată de o muncă fără răgaz. Acum supunea un corp tânăr, fierbinte, care-i daruia momente de o necuprinsă voluptate. Obținuse victoria mult visată, dar în același timp își faurise propriile lanturi care aveau să-l robească în veci Masei. Avusese de gând că după ce-și va satisface poftele să o lase în drum, batjocorind-o cu cele mai triviale vorbe, înțelese însă că o astfel de despartire nu se va petrece niciodată.

înduiosată de plînsul fetei, încerca neîndemînat să o consoleze.

- lăsa-mă, sufletele, porumbite! Am fost un ticalos, un nebun! Dar trebuie să mă înțelegi și să mă ierți! Ai să fii soția mea! Tot ce am pe lumea asta, va fi al tău! Da, da, nu rostesc vorbe mari! Soarta a vrut să rămînem împreună! Te iubesc, turturica mea!

Caută în zădărnici vorbe mestesugite, care să-i exprime profunzimea sentimentelor, sinceritatea lor. Odată — era pe atunci un simplu băiat de țară — cunoscuse într-o circumstanță un student beat. Recita versuri de dragoste pentru o iubită perfidă, care-l parasise fiindcă preferase un ofiter prostănac, dar înzorzonat cu gaitane de aur. Erau atît de frumoase cuvintele cîntate de studentul ametit de bautură, încît Gârbov adolescentul îl ascultase transportat pe altă lume. Dacă ar fi fost în stare, i-ar fi recitat și el Masei vorbe tot atît de în-cîntătoare. Nici nu-i trecea prin minte că la vîrsta lui era ridicol să vorbească de dragoste, unei fete cu patruzeci de ani mai tînără. Acum se simtea tînăr, periculos de tînăr.

O conduse la locuința ei pe Masa, care încetase să i se mai împotrivescă. Rămase toată noaptea în camera ei. Nu mai avu nevoie de multe vorbe spre a o convinge să-i fie soție. Masa îi accepta pasivă toate propunerile. S-ar fi zis că acolo, în gang, puterea ei de rezistență se sfărîmase.

Cîteva zile mai tîziu, după îndeplinirea formalităților impuse de canoanele Bisericii ortodoxe, Masa deveni tovarasă

viața a lui Piotr Kuzmici Gârbov. La ceremonia nuptială J asistă decît doi martori, bătrînul funcționar din birourile

281

negutatorului și grajdarul care-i îngrijea de cai. În aceeași zi, Masa fu instalată fără

pompa în casa sotului. Gârbov era atât de fericit, încât ar fi fost dispus sa-si sarbatoreasca nunta oferind un praznic pentru doua sute de invitati, înțelepciunea lui de om de afaceri, simtul de prevedere îl ferira însa de o publicitate care n-ar fi putut decât sa-i dauneze. Nuntasii s-ar fi interesat de originea fetei. Cum s-ar fi descurcat' sa le explice ca o luase dintr-un bordel, intitulat eufemistic cafe cfiantant? Se margini sa comunice celor doua fete ale lui si ginerelui ca aveau datoria s-o iubeasca sau, daca nu erau în stare de asa ceva, s-o respecte pe mama lor vitrega. Ii mai anunta ca își va petrece calatoria de nunta în România, la Galati, unde îl chemau afaceri urgente. '

Țiganka batrîna, urîta, cu o cununa de monede mici de aur barîndu-i fruntea paralel cu streasina basmalei înflorate, îi prinse mîna, oprindu-l din drum.

— Lasa-ma sa-ti citesc în palma, flacaule! Sa-ti spun ce te asteapta!

. <

Baiatul vru sa-si smulga mîna.

— N-am vreme, babo!

Dar degetele aspre, negricioase ale tigancii, erau puternice ca niste gheare, îl retinu împotriva vointei lui si, cu o miscare brusca, îi desfacu palma. Ochii batrînei scînteiară ca doi carbuni aprinsi peste care trece o pala de vînt.

— Ai sa fii sultan, flacaule!

îi saruta podul palmei. Scîrbit de atingerea buzelor ei, dar uluit de fantastica prezicere, baiatul își trase mîna dintr-a ei.

— Esti nebuna, babo!

Privindu-l în ochi, tiganka rosti cazuta în transa:

•— Am citit tot ce am avut de citit! Acolo, în palma ta, destinul si-a înscris hotarîrea! Ai sa încingi sabia lui Osman si ai sa stapînesti imperiul acesta mare! Am mai vazut în palma ta sînge, rîuri de sînge! si munti cu creste pierdute în nori! Dar tu ai sa te catari pe culmile lor! Ai sa fii sultan, flacaule! Acum fugi! si sa nu-mi dai nici un ban, ca sa se îplineasca prezicerea!

Deodata se cutremura, înspaimîntata parca de un vârtej de vedenii cumplite:

282

— Fugi! Fugi odata! Vad în jurul tau morti, mormane de morti si corbi, nouri de corbi! ... si... si...

îngrozit, baiatul o lua la fuga, facîndu-si loc printre multimea pestrăta îmbulzita pe

ulitele strimte ale bazarului. Se opri doar în fata unei fîntîni cu apa limpede, întemnitata într-o scoica de marmura, își vârî mîinile în apa și își stropi obrajii îmbujorati.

întîmplarea asta bizara se petrecuse cu multi ani în urina. Pe baiat îl chema Abdul Hamid și era al doilea fiu al sultanului Abdul Medjid, mort de timpuriu și urmat la cîrma imperiului de fratele sau Abdul Aziz. Mostenitor prezumtiv al tronului fusese proclamat Murad, primul fiu al raposatului [padisah.

Astazi Abdul Hamid avea 33 de ani. Slabanog, usor adus

; de spate, bolnavicios, obosea repede și atunci gîfîia de parca

ar fi fost gata sa-si dea sufletul. Medicul, care-l îngrijisera în

copilarie și în adolescenta, ori de cîte ori erau chemati la

"capatîiul sau spre a-l scapa de variatele boli abatute asupra

lui ca vulturii ciocli pe cadavre, clatinau din cap, zicîndu-si

ca augustul lor pacient nu va mai supravietui mult. în ciuda

previziunilor pesimiste, Abdul Hamid înfrîngea boala și își .

relua existenta normala, în asteptarea altei maladii menite

sa-i secere viata.

Vorbele tigancii nu se împlinisera. Dar Abdul Hamid nu renuntase la sperantele sadite de batrîna în sufletul sau, desi Abdul Aziz plesnea de 'sanatate, iar Murad, printul, era ocolit de boli de parca i-ar fi facut cineva farmece. Dar nici el, Abdul Hamid, nu murise, și acesta era esentialul. Nu-l rodea nerabdarea, fiindca era fatalist.

Nu semana cu fratii și cu verii lui, mai toti barbati frumosi și falnici. Pe Abdul Aziz îl labartasera mîncarurile prea copioase și îl buhaise bautura, în tinerete, actualul sultan s-ar fi putut masura cu oricare dintre efebii imortalizati în marmura de Praxitele. Abdul Hamid arata, în schimb, ca unul din acei armeni subnutriti care fac comert ambulant cu zaharicale ori cu bauturi racoritoare pe strazile Constantinopolului. Asemanarea aceasta bizara daduse nastere într-o vreme la tot felul de susoteli rauvoitoare. Se scornise ca Faise, cadîna, una dintre favoritele lui Abdul Medjid, o armeanca de o mSre frumuseti, ar fi întretinut relatii vinovate cu Tablakian Nisan — și el armean — sufragiu al sultanului. Din aceasta legatura tainica s-ar fi nascut Abdul Hamid, care pastrase trasaturile fizice ale neamului armenesc. Padisahului nu-i ajunsesera la

\J 'T l

*tf >. jff. " ^

- ^J > ' ^i

\$'0 z DM e o i

riile, thanpVreIe. subterane si mînuia ^jiiei. \$" fiindca furtul îi procura strect, ' pe furis în apartamentul cîtev/^^titerii de pret. Urmase o care 4v-T^ acces în încaperile prin-L supllsi a fturilor pentru a li se ni HaihiH Vt" scosese nici un cuvînt " ^ile ih • jrziu, Presto Hanum des-'mera ^est^ giuvaerurile cu prici-r— ia - ii vorbise cu severitate,

trei 5-^

'-•ale padisahului pentru pra a *" ^nstrîns. Ma îndurereaza Uare n i.Ii niste nevinovati sa pri-

n Cainta, Abdul Hamid îsi

x a mai cadea în I?acat In „Faci pe marinimoasa

Nu «rniaresti decît sa sa joc asa cum ai

a' femeie

m

ca ?sto

•raf

ti

>are

a-devâfa^!^ gîndiri, fiindca Presto ui Medjid. O lingusea, o :atei;f^^/du-si însa rezerve min-aim sg - razbun, Presto Hanum, xai fa'CUt sub masca de a-ti l^,, <*\ din mine un instru-dat si n-ai sa-ti dai am facut din tine o; rbita ii" J'^-opria ta vanitate,

fa Vi >i«

"<ures

num

Su

3e nr^°Pria -

... ziua m care neghiobia

•li si

întîrzia a se ma-vîrau în încurca-pntea sa-l scoata. î-Jamid îsi speriasse l^ afemeiat,
cutre-fce ale Coftstantî-l ^ CM 'Prostituate de cea l Bcturne, încheiate

^ fetiva feciori mult

^ikn^^S imperiului. Daca

'-erelef

K ^

285

s-ar fi marginit la atîta n-ar fi fost înca prea rau. Fiindca Presto Hanum îi dadea .multi bani pe mîna, îsi amenajase aproape de cimitirul Eyub un pavilion izolat, umbrit de cîtiva cipresi imensi. Din colo de un mare loc viran se ridicau ruinele fortificatiilor constantinopolitane. Atît de singuratica era cla-. direa, încît strigatele din interiorul ei s-ar fi pierdut în vegetatia salbatica, luxurianta, care se întinsese pe mari întinderi, rareori calcate de piciorul omului. Precautium'le fusesera necesare, fiindca Abdul Hamid si prietenii lui îsi luasera obiceiul sa rapeasca fete tinere si sa le aduca acoperit la ochi în pavilionul de lînga cimitir. Acolo le siluiau pe rînd, iar dupa ce se saturau, le transportau, de asemenea, legate la ochi, undeva, la marginea orasului — niciodata în acelasi loc — unde le lasau în mila lui Alah.

Ispravile acestea ar fi continua poate nestingherite daca într-o zi tinerii n-ar fi ridicat cu forta — în plina strada — pe fiica unui functionar al ambasadei Marii Britanii. Faptul era cu atît mai grav cu cît fata avea nationalitatea britanica. Se stîrnise mare scandal. sir Henry George Elliot, ambasadorul Angliei, se prezentase personal la Ministerul Afacerilor Straine pentru a cere anchetarea urgenta a cazului si aspra pedepsire a vinovatilor.

Politia turca intrase în actiune.. Investigatiile pornite cu energie dadusera de firul întregii afaceri. Cînd ministrul de Externe aflase ca Abdul Hamid însusi era implicat, îl trecu-sera sudorile. Vlastarul imperial, înfricosat de întorsatura luata, îsi cautase iarasi refugiul sub aripa nuli tei Presto Hanum. O implorase sa faca totul pentru ca sultanul Abdul Medjid sa nu afle adevarul. Favorita imperiala intervenise prompt. Prin mijlocirea unor abili negociatori, platise o suma uriasa functionarului exasperat de necinstirea fiicei sale. Atît de tentanta fusese suma, încît îndureratul parinte îsi retrăsese plîngerea. sir Henry

Elliot acceptase musamalizarea afacerii, cu atât mai mult cu cât nu voia să lase a se aterne umbre asupra idilicelor relații anglo-turce.

Gratie sacrificiului pecuniar al lui Presto Hanum — banii îi luase din caseta ei personală — Abdul Hamid scapase fără pete pe obraz. Aceasta nu însemna că sentimentele lui față de îngâduitoarea favorită imperială se modificaseră. Era fix-cedîntat că intervenția ei fusese motivată de aceleași interese meschine.

Resentimentele lui împotriva lui Presto Hanum erau alimentate în parte și de Pertevale, sultana valide, care se gîin-

286

să și-l apropie. Prin intermediul lui putea afla dedesubturile multor intrigi tesute în sânul familiei imperiale. Ba-trîna sultana — o fostă spalatoreasă — era foarte iubită de plebea constantinopolitană, care vedea în persoana ei o trasatură de unire între sultan și straturile cele mai de jos ale poporului. Petrevale, mama padisahului Abdul Medjid și a lui Abdul Azi², mostenitorul prezumtiv al tronului, căuta să atragă în sfera intereselor ei și pe nepoții sortiti să domneasca poate într-o zi. Cu popular bun-simt, își dirija cu maiestrie barca prin bulboanele intrigilor "de la Curte, spre a supraviețui într-o lume în care delatiunea, minciuna, tradarea, egoismul feroce, parvenitismul, crima constituiau virtuți sui-ge-neris.

Pertevale, ca orice mama exclusivistă, ura pe cadînele imperiale, pe favoritele și pe odaliscele care atrageau, fie și pentru scurt timp, atenția augustilor ei vlastari.

Abdul Medjid își daduse sfîrsitul cînd Abdul Hamid, fiul sau al doilea, împlinise vîrsta de 19 ani. Pe treptele tronului se urcase Abdul Aziz, fratele suveranului defunct, căci așa cereau legile dinastice. Frații urmau la domnie înaintea copiilor, pentru că sabia lui Osman să nu fie încinsă de vreun minor incapabil să o mînuiască energic împotriva ghiaurilor.

Pentru Abdul Hamid schimbarea de stapini nu fusese pagubitoare. Unchiul sau, Abdul Aziz, îl ura pe Murad, care avea să-l urmeze la tron. Nu vedea un rival în nepotul sau Abdul Hamid, căci acesta ar fi devenit mostenitor prezumtiv numai în cazul dispariției lui Murad. Ceva mai mult, Abdul Hamid i se arăta supus, devotat și gata să-i servească interesele oricînd și sub orice formă.

Se scursesera ani. Abdul Aziz devenise un suveran banuitor, închis în sine, aspru și cu totul impermeabil la fra-mîntările lumii din afara palatului imperial. Printre puținii oameni care reuseră să-i cîştige încrederea se afla și Abdul Hamid. Acesta pasise pragul vîrstei de 33 de ani. Organismul său atît de subred razbise totuși nevatamat din hatisul bolilor de tot felul. Sexualitatea lui exacerbata, neînfrînarea îl adusesera nu demult în pragul morții. După o noapte de des-frîi, în vreme ce se afla în vizită la Presto Hanum, i se făcuse rău și își pierduse cunostința. Medicii chemați în grabă l avertizaseră că o nouă sincopă îl va expedia pe lumea cealaltă. Dacă nu va pune capăt

exceselor, se putea socoti de pe acum un om terminat. Abdul Hamid trecuse printr-o spaima atît de mare, încît hotarîse sa puna capat abuzurilor. Asta

287

nu înseamna ca renuntase cu totul la placerile lui. Din actor devenise însa spectator. Scene de desfrîu dezlantuî se desfa, sura u sub ochii, lui, fara ca el sa participe direct. Dar acest surogat de senzatii tari îi lasa un gust amar, de neîmplinire. îi crea o stare nervoasa de încordare care-si gasea o incompleta supapa prin derivative derizorii, prin perversiuni condamnate de Koran.

Neputinta de a se elibera din lanturile firii sale patimase printr-un erotism excesiv îl silea sa-si caute satisfactii mai cuprinzatoare pe alte tarîmuri. Constatase, de pilda, ca în domeniul intrigilor excela. Daca-si punea în gînd, era capabil sa sadeasca zîzanie între cei mai buni prieteni, între parinti si copii, între cei mai uniti soti, între sultan si colaboratorii sai apropiati.

Eforturile lui erau acum concentrate asupra deschiderii unei prapastii definitive între padisah si mostenitorul prezumtiv al tronului. Cînd printul Murad va fi depozat d,' drepturi, poate chiar suprimat, nu-i va lua locul el, Abdul Hamid? Campania de denigrare a fratelui sau mai mare cuprindea mijloace de o mare perfidie. Opera cu migala, asemenea unui paianjen ce-si tese cu infinita rabdare pînza destinata sa imobilizeze victima, asemenea unui aurar ce faureste bijuterii minutios modelate, în felul lui, era un artist. Facuse din intriga o arta.

Pe sultan izbutise sa-l monteze treptat împotriva lui Murad. Acum se apropia de acel moment culminant care avea sa-si gaseasca împlinirea prin lichidarea, fizica a rivalului sau Caci el, Abdul Hamid, era dusmanul jumatatilor de masuri. Loviturile lui trebuiau sa fie definitive, astfel încît vrajmasul cazut sa nu mai ridice vreodata capul.

Cînd se înfatisa la usa apartamentului' imperial si ceru sambelanului de serviciu sa-l anunte padisahului, își facuse deja planul de bataie. Dupa ce-l lasa singiircîteva momente, sambelanul se înapoie si îi 'vorbi ceremonios:

— Abdul Hamid Efendi, va rog sa ma urmati! Înaltimea-Sa Sultanul va asteapta în salonul verde.

Precedat de solemnul demnitar, Abdul Hamid patrunse într-o lunga galerie îmbracata în oglinzi si strajuita de numeroase usi cu magnifice, panouri sculptate si aurite. Spre uimirea printului, în fata fiecărei usi se afla cîte un ins care asternea cu penelul, peste panourile aurite, fluturi de toate marimile si culorile, zburdînd pe deasupra unor exuberante flori exotice. Alti pictori zugraveau flori si fluturi pe oglinzi,

288

pe cristalele ferestrelor. Efectul era de un baroc derutant. g_ar fi zis ca în magnifica

încapere crescuse peste noapte o jungla invadată de fluturi și de flori, cu atât mai stranii cu cât erau creațiile plastice ale unei multimi de pictori foarte diferiți în concepțiile lor artistice. Dacă ar fi existat o unitate de stil, decorația insecto-florală ar fi reușit poate să realizeze un tot armonios. În actuala ei formă însă, se reducea la un *m&tum compositum* absurd.

Din celălalt capăt al sălii parveni pînă la prînt glasul tunator al sultanului:

- Ei, ce zici, Abdul, de ideea mea? Am adunat toți pictorii din Constantinopol și i-am pus să împodobească palatul cu flori și cu fluturi. Am vrut să creez o ambianță de veselie, de abundență coloristică! M-am saturat de atmosfera tristă, opresivă, din acest palat. Aveam impresia că mă aflu într-un cavou.

Încă de la mijlocul sălii Abdul Hamid se frînse de sale, într-o umilă ploconire.

- Minunată idee, Înaltăimea-Ta! Cîta bucurie, ce de culori! Cînd am intrat în această sală, am avut impresia că pasesc pragul Paradisului!

Abdul Aziz își lăți buzele carnoase într-un zîmbet satisfăcut.

- Îmi împărtășești gusturile! Iată o dovadă că ai imaginație! Că nu te limitezi la tipare învechite, stereotipe!

Abdul Hamid se ploconi iarăși, reflectînd cu ascunsă ironie: „Pianele au zburat! Cînd au să zboare și fluturii astia? și ce-ai să mai nascocesci după ce ai să te sature de fluturi și de flori?” Aduca cu glas tare, afectînd entuziasmul:

- Ma întreb, Înaltăimea-Ta, dacă în această luxuriantă ambianță vegetală nu și-ar găsi un minunat cadru niste pauni înfoiați și cîteva caprioare gracile?

Abdul Hamid se uita critic în jur, apoi chipul i se lumina:

- Ideea ta nu-i rea deloc! Am să poruncesc să mi se aducă niste gazele ... și niste caprioare... în definitiv, dacă tii în casa cîini, de ce n-ai tine și alte soiuri de animale?... și cîteva leoparzi ar fi decorativi! Dar ce ne facem dacă leopar-

și se napustesc asupra gazelelor? N-ăs vrea să transform sala această într-o arenă de circ, în care vietățile pădurilor să se devoreze între ele.'... Am să reflectez totuși și asupra acestei chestiuni, împăratul Abisiniei nu păstrează oare în permanentă lei în preajma lui?

|9— Uragan asupra Europei

289

Se apropie de Abdul Hamid și îl bătuse amical pe umăr:

— Bine că nu ești un mormoloc taciturn ca fratele tău Murad! Ai idei și asta e mare lucru!

Un pictor care zugravisese un fluture cu aripi negre îi atrase brusc atenția. Chipul sultanului se întuneca:

— Ce-ai făcut acolo, Aii? Un fluture cernit?

Pictorului începu să-i tremure paleta. Se bîgii, speriat de tonul sultanului:

— Un fluture african, Înaltimea-Voastra!

-•Sa nu vad fluturi negri! striga Abdul Aziz. Nu vreau culori posomorite, ai înțeles?

- îl modific îndată! rosti supus artistul. Cu voia înalțimii-Voastre, am să zugrăvesc un Catopsilia.

— Ce mai e și asta^

— Un fluture galben din Reni.

— Catopsilia să fie!

Se întoarse spre Abdul Hamid și îi vorbi separat:

— Dacă îi scapi din mîna pe artiști, faci tot felul de prostii! Trebuie să fii cu ochii pe ei și să-i strunești în fiecare clipă! îl lua de brat: Ei, ce vești îmi aduci?

Abdul Hamid ridica din umeri plin de modestie:

— Nimic însemnat, Înaltimea-Ta. Deunazi stăteam de vorbă cu Sitki Bey, aghiotantul fratelui meu, Murad. îmi spunea că l-a ascultat o seară întreaga recitînd cu mult patos^ versuri franceze.

— Francezești?

Abdul Hamid suspina^cu afectată tristete:

— Murad nu citește decît poezii și romane franceze. Spune că noi, turcii, n-avem o literatură proprie cu care să ne laudăm. N-are vrea să-l critice pe fratele meu, dar nici nu pot accepta defaimarea a tot ce este turcesc. ,

— Cum adică?

— Laudînd literatura franceză, Murad își dezvăluia indirect admiratia pentru lumea occidentală. N-am să spun că tradează interesele imperiului. Nu cred că merge pînă acolo. Nu este însă mai puțin adevărat că sentimentele lui pro franceze, supăra pe mulți turci, care resping orice ploconire față de Apus.

Abdul Aziz îl asculta încruntându-se tot mai tare.

— Ai dreptate. Desi Franta si-a dovedit în numeroase ocazii prietenia fata de noi, nu îns_eamna ca trebuie sa ne supunem întru totul influentei ei. înțeleg sa ne facem din

290

aceasta tara un instrument politic. Nu pot însa accepta sa devenim, noi un instrument în slujba intereselor franceze.

— Acelasi lucru îmi spuneam si eu, Înaltimea-Ta. Gînditor, sultanul prinse sa-si traga cu dreapta degetele

manii stingi, pîna ce falangele începura sa pîrîie.

— Voi dispune sa fie supravegheat mai atent, în orice caz, îti multumesc, Abdul, fiindca m-ai prevenit.

'— Nu am avut în vedere, Inaltimea-Ta, decît apararea tronului si a intereselor Înaltimii-Tale.

'.— îti apreciez onestitatea, Abdul. Sa fii si mai . departe cu ochii în patru. Sa-mi raportezi tot ce face si tot ce spune Murad!

Abdul Hamid ofta iarasi.

- Din nefericire, Murad se fereste de mine. Acum cîteva zile am avut cu el 6 altercatie destul de violenta. Mi-a reprosat ca m-am facut unealta Înaltimii-Tale.

Afirmatia nu era exacta. Murad îl acuzase ca prin felul lui de a fi se facea, fara sa-si dea seama, unelata dusmanilor sai de la Curte. Nu-l desemnase pe sultan în mod expres, dar AbduJ Hamid nu ezita sa prezinte o versiune a discutiei cu Murad, din care reiese ca acesta îl socotea pe Abdul Aziz dusmanul sau personal. La sfîrsit adauga cu prefacuta mîh-nire.

- îmi pare rau, ca destainuirile mele îl pun pe Murad într-o lumina urîta. însa dragostea mea frateasca este eclipsata de veneratia si devotamentul închinat Înaltimii-Voastre.

Convorbirea cu padisahul fusese .purtata cu glas scazut, spre a nu fi surprinsa de urechi indiscrete. Abdul Aziz își privi cu simpatie nepotul:

- Sunt mîndru de tine, baiatule!

în aceeasi clipa, sambelanul intra aferat:

- Alteta-Sa marele vizir solicita Înaltimii-Voastre permisiunea de a se înfatisa în audienta.

Sultanul ara'ta cu un gest liota de pictori repartizati la usi si ferestre:

- Nu vezi? Sunt ocupat. Sa vina mâine!

sambelanul facu stinga împrejur si parasi încaperea. Peste cîteva momente reveni:

*

- Alteta-Sa marele vizir cere iertare Înaltimii-Voastre fiindca staruie sa fie primit în audienta. Este vorba de chestiuni extrem de urgente.

Abdul Aziz ridica spre cer o privire resemnata:

/ 291

— La ce bun sa am un mare vizir, de vreme ce este incapabil sa rezolve singur problemele de stat? Bine, sa vina! Se întoarse spre Abdul Hamid: Poti sa pleci. Nu uita ce ti-am poruncit!

— Ordinele Înaltimii-Tale vor fi executate întocmai! / Printul ar fi dorit sa afle ce avea de raportat marele vizir. Daca ar fi facut însa cel mai neînsemnat gest care i-ar fi tradat curiozitatea, ar fi trezit banuielile padisahului, ceea ce nu era deloc recomandabil. Se încrucisa la iesire cu Nedim Pasa, care-l saluta cu respect.

Primul demnitar al imperiului era un bun diplomat, îl menaja pe Abdul Hamid, desi sansele acestuia de a se urca pe tron erau minime. Actualul padisah nu-si pierduse înca tineretea, iar Murad era un barbat zdravan, care parea sa aiba o viata lunga înainte. Existau însa imponderabile în stare sa rastoarne cele mai riguroase ordini succesoriale. Trebuia deci sa fie pregatit spre a face fata oricarei eventualitati.

Ajuns în prezenta padisahului, Nedim Pasa se închina sa-rutîndu-i mîna întinsa condescendent.

Unul dintre pictorii turci observa scena si reflecta amuzat: „Acum doua secole i-ai fi lins vîrful cizmelor! Nu se poate spune ca nu am evoluat!" Slugarnicia marelui vizir devenise proverbiala la Constantinopole.

Nedim Pasa vorbi cu gravitate sultanului:

— As fi vrut sa fiu mesagerul unor vesti îmbucuratoare, înaltimea-Voastra. Din nefericire, trebuie sa va informez ca dusmanii nostri n-au dezarmat.

Sultanul arunca o privire circulara asupra pictorilor care trageau cu urechea, desi se prefaceau, atenti la treburile lor.

— Sa iesim pe balcon. Nedim. Aici domneste mare zapuseala.

Peste cîteva clipe, sultanul — rezemat de balustrada de marmora a balconului — asculta raportul marelui vizir.

— Înaltimea-Ta, baronul von Hartenstein, trimisul special al împaratului Franz-Josef, precum si ambasadorii Rusiei si Germaniei mi-au prezentat în cursul acestei dimineti, cîte o nota — cu un continut identic — prin care guvernele respective roaga pe Înaltimea-Voastra sa acorde drepturi populatiilor crestine din Balcani, precum si convenabile conditii insurgentilor din Bosnia si Hertegovina.

Scoase din mapa de marochin rosu, tinuta pîna atunci sub brat, nota marilor puteri tradusa în turceste.

Abdul Aziz o parcurse cu privirile si îsi îngusta mînios ochii.

292

— La o nota atît de insolenta, Soliman cel Mare ar fi raspuns cu o declaratie de razboi.

Marele vizir se stradui sa tempereze avîntul sultanului:

— îmi permit sa atrag atentia Înaltimii-Voastre, ca cele trei guverne nu au facut decît sa-si exprime o dorinta. Nu ne ameninta cu represalii în cazul ca masurile cerute nu ar fi traduse în practica.

— Asta ar mai fi lipsit! riposta Abdul Aziz, burzuluin-du-se. Sa respingi nota, Nedim!

Marele vizir închise cîteva clipe ochii, ca si cînd ar fi încercat sa-si stapîneasca suferinta provocata de o lovitura fizica.

— Nu este chiar atît de simplu, Înaltimea-Voastra. Marile puteri au pretins recent achitarea neîntîrziata a anuitatilor restante la împrumuturile de stat contractate de noi.

Sultanul zîmbi batjocoritor.

— Ai afirmat adineaori ca marile puteri nu ne ameninta cu represalii.

- Sunt în dreptul lor sa, ceara anuitatile, Înaltimea-Voastra.

- De ce o fac tocmai acum? Recurg la o presiune economica! *

Marele vizir îsi îndeparta si îsi apropie usor mîna dreapta de corp, într-un gest care-i exterioriza mîhnirea si neputinta.

- Suntem la cheremul lor, Înaltimea-Voastra. Dacă pîna mai ieri as fi îndrăznit să sugerez Înaltimii-Voastre să respingă nota celor trei guverne, fiindcă Europa se afla în pragul unui mare război, nu o mai pot face azi, cînd spiritele din Occident s-au linistit, iar privirile Austro-Ungariei și ale Rusiei se îndreaptă hulpave spre noi.

Abdul Aziz clatina negativ din cap:

- Austro-Ungaria și Rusia nu se vor înțelege niciodată. Interesele lor în Balcani sunt prea divergente. Ambasadorul nostru la Viena mi-a raportat că austriecii ar dori să pastreze statu-quo în sud-estul Europei. Nu vor să-și sporească numărul supușilor slavi, anexînd provinciile astăzi turcești.

- Nu se știe cum vor reacționa, Înaltimea-Voastra, în cazul ca rușii ne vor declara război, cu intenția de a cuceri Balcanii și Constantinopolele.

- În asemenea eventualitate, Austro-Ungaria va ataca Rusia.

- Cine ne garantează că nu se va petrece un fenomen invers?

- O alianță austro-rusă? Niciodată, Nedim!

293

— N-ai fi atît de sigur, Înaltimea-Voastra. Perfidia ghiaurilor nu cunoaște margini. Spre a ne lovi, ar fi în stare să se alieze și cu ostirile diavolilor din infern.

— Franța ne va sprijini, Nedim!

— Franța, amenințată cu războiul de Bismarck, striga către toate vînturile că în cazul unei invazii își va retrage trupele pe râul Loire. În asemenea condiții, - e de neconceput că ar interveni direct pentru a apăra teritoriile imperiului nostru. Să nu ne bîzuim pe Franța, Înaltimea-Ta.

în ochii sultanului licari o lumină.

- Să ne întoarcem atunci privirile spre Anglia. Interesele ei în Asia și Europa de sud-est sunt diametral opuse intereselor Rusiei.

— Jocul dublu al Angliei mi-a repugnat întotdeauna, Înaltimea-Voastra. În cursul recentei crize franco-germane, a adoptat o atitudine comună CLI Rusia:

— Nu va face același lucru în cazul unui conflict turco-rus, Nedim.

— Înaltimea-Voastra are dreptate. Și eu cred că englezii ne vor sprijini. Dar în schimbul acestui sprijin voi cere compensații economice sau teritoriale. Britanicii sunt negustori aprigi, Înaltimea-Voastra. Agenții nostri de la Londra și Cairo ne-au

semnalat interesul crescând al Marii Britanii pentru Canalul de Suez.

—• Egiptul este o provincie cvasi-independentă, Nedim. Pretensiile Angliei față de Suez îl vor sili pe Kediw să ne ceară ajutorul și, în consecință, să reîntre sub tutela noastră. Până la urmă, tot noi vom obține avantaje.

— Ar fi ideal dacă actuala criză s-ar rezolva în sensul previziunilor înaltimii-Voastră. Va trebui să-l tatonez pe sir Henry Elliot. Să sperăm că Anglia va fi dispusă să ne acorde sprijinul.

— Foarte bine, Nedim! Cheama-l pe sir Henry. De ce nu i-arn determina pe englezi să se încaiere cu rușii? . . .

sir Henry Elliot, ambasadorul Marii Britanii la Constantinopol, obișnuia să compare diplomația cu luna, în sensul că amândouă aveau o față vizibilă pentru toată lumea și alta față ascunsă vulgarului. Față ascunsă constituia o forță ocultă mai eficientă decât francmasoneria, Societatea Iezuitilor și Confreria Maltei, luate la un loc.

294

Când primi invitația de a se înfățișa la Sublimă Poartă pentru a avea o convorbire cu marele vizir Nedim, sir Henry Elliot banui ce anume i se va cere. Convocarea cădea cum nu se poate mai bine, căci turcii se prezentau în postura de solicitanți într-o afacere pe care diplomația britanică intenționa de mai multă vreme să o pună pe tapet. sir Henry Elliot fusese prevenit de lordul Derby în privința intențiilor guvernului Majestății-Sale Regina de a-și extinde influența asupra Egiptului, precum și de a-și stabili baze militare în estul Mediteranei. Pentru realizarea acestui ultim deziderat era necesară anexarea unor insule din zonă, printre care Ciprul și Creta, obiective de primă importanță.

Mahomed Nedim Pasa îl primi pe sir Henry cu o curte-nie direct proporțională cu interesul inspirat de un eventual sprijin politic al Marii Britanii. Oferi ambasadorului o havană și deschise conversația printr-un comentariu asupra vremii, preambul indispensabil în discuțiile cu englezii, chiar dacă acestea atacau cele mai arzătoare subiecte. Nu uita să-l întrebe cu toată bunavoința pe sir Henry asupra progreselor învățătura obținute de fiul acestuia, student în primul an la Oxford. Aluneca apoi pe îndelete asupra temei care motivase întrevăderea. Vorbi despre importanța opiniei publice britanice și despre înalta pretuire acordată de guvernul otoman barbatilor de stat de la Londra.

sir Henry îl asculta cu răbdare, fiindcă știa că aceste preambuli sunt tot atât de necesare, ca și primele mutări ale pionilor la începutul partidelor de șah. În cele din urmă, Nedim Pasa își arunca în luptă piesele cele mai puternice:

— Cred că ați fost informat, Excelență, asupra notelor diplomatice trimise Sublimei Porți de către guvernele Rusiei, Germaniei și Austro-Ungariei în legătură cu tulburările

din Bosnia si Hertegovina. Intrucât aceste provincii fac parte integranta din Imperiul Otoman, pacificarea lor constituie un clasic exemplu- de politica interna. Marea Britanie, care si-a facut un titlu de glorie în a milita pentru respectarea drepturilor suverane ale statelor, nu poate decît sa fie de acord cu punctul nostru de vedere, cum ca amestecul celor trei împarati în treburile launtrice ale tarii noastre este intolerabil si inadmisibil.

sir Henry îl asculta netezindu-si molcom favoritele sure.

— înțeleg indignarea Altetei-Voastre. Guvernul britanic urmareste cu simpatie eforturile oamenilor. dumneavoastra de stat în vederea calmarii spiritelor din Bosnia si Hertegovina.

Marele vizir, zîmbi, înclinînd cu multumire capul.

- Am apreciat întotdeauna prietenia sincera manifestata de dumneavoastra si de guvernul dumneavoastra fata de cauza poporului turc, încolțit de dusmani puternici si hrapareti, în momentul de fata, Imperiul Otoman are nevoie de sprijinul tuturor prietenilor sai. Am fi extrem de fericiti daca Marea Britanie ar trece de la sentimentele platonice de amicitie la o atitudine mai activa în favoarea noastra. Nu putem uita rolul hotarîtor jucat de tara dumneavoastra în rezolvarea crizei franco-germane.

Szr Henry își freca usor mîinile subtiri si foarte îngrijite.

- Dorinta noastra cea mai vie este sa aparam drepturile inalienabile si imprescriptibile ale statului turc. Este adevarat ca, în cadrul crizei franco-germane amintite de dumneavoastra, Anglia a adoptat o atitudine energica. Sa nu uitati însa. Alteta, ca în chestiunea aceea aveam un singur adversar. Germania. O Germanie izolata datorita politicii ei externe lipsite de realism si masura, în cazul dumneavoastra, datele problemei se schimba. Trei mari puteri si-au coordonat eforturile pentru a exercita presiuni asupra guvernului otoman. Un atac diplomatic frontal n-af avea sanse de izbîn-da. în cazul dumneavoastra, numai o politica abila, împletita cu un foarte activ joc de culise, ar putea recolta rezultate pozitive.

sir Henry facu o scurta pauza, spre a sectiona vârful havanei. si-q aprinse tacticos si, dupa. ce îi.-savura aroma, expira fumul albastrui.

- Excelenta, nu-înseamna ca Anglia se va eschiva de la un sprijin pe care în ultimii ani vi l-a acordat fara rezerve. Suntem nevoiti însa a lucra cu manusi, fiindca avem de-a face cu forte coalizate, care atîrna foarte greu în balanta politicii europene. Afara de aceasta, actualul guvern conservator este hartuit de opozitia liberala, în frunte cu Mr. Glad-stone, care a gasit cu cale sa faca propaganda în sprijinul insurgentilor din Bosnia si Hertegovina. Spre a interveni fatiș si eficient în ajutorul dumneavoastra, ne sunt necesare doua elemente, în primul rînd, cîteva succese militare ale trupelor dumneavoastra împotriva rebelilor. Lichidati focarele razmeritei sau cel puțin limitati-le.

în al doilea rînd, guvernul conservator are nevoie de unele avantaje politice si economice, spre a precumpani argumentele antiotomane ale lui Mr. Gladstone. Opinia publica din tara noastra —• capabila oricînd sa scurteze viața unui guvern — trebuie sa vada ca

296

noi, conservatorii, am obtinut compensatii în schimbul sprijinirii Sublimei Porti.

sir Henry Elliot zîmbi cu finete, apoi adauga cu tonul unui magistrat binevoitor fata de un elev oarecum limitat:

— Trebuie sa înțelegeti, Excelenta, ca englezii se aprind repede în favoarea popoarelor oprimite. Trebuie sa le 'oferi mari avantaje ca sa uite cît sunt de generosi.

Marele vizir se framînta în fotoliul sau. stia ca acum va începe partea cea mai grea a discutiilor: tîrguiala. Prietenia britanicilor trebuie cumparata. si cum aceasta prietenie nu putea fi platita în bani, caci Imperiul Otoman se afla în pragul falimentului, era evident ca va trebui sa'faca cesiuni în alte domenii.

sir Henry Elliot surîdea placid. Citea gîndurile interlocutorului. Le dadu mintal o replica: „Trebuie sa te învoiesti, vizirule, a desprinde cîteva teritorii din trupul imperiului, în definitiv nu e prea greu pentru voi, turcii, sa va despartiti de ele, fiindca tot nu sunt ale voastre. Odinioara le-ati luat cu japca si acum le daruiti unei tari prietene, dispuse sa va ajute, dar nu pe gratis”.

Surise si marele vizir.

- Sunt încredintat ca vom ajunge la un acord. V-ati gîndit deja la compensatii?

Ambasadorul flutura mîna, ca si cînd ar fi mentionat niste bagatele.

- Ah, nimica toata. O insula sau doua în estul Mediteranei, pe care s-ar amenaja baze navale britanice, capabile sa participe la apararea imperiului dumneavoastra. As vrea sa nu ma înțelegeti gresit. Va cerem aceste pecete de pamînt în interesul dumneavoastra. Va dati seama, cred, ca Imperiul Britanic dispune de teritorii atît de întinse, încît cîteva insule stîncoase mr reprezinta mare lucru, însa aceste baze navale ne-ar permite sa intervenim prompt în sprijinul Turciei, daca ar fi, atacata.

Marele vizir tusi încurcat. Ar fi preferat sa i se, ceara cîteva deserturi în Asia Mica. Sultanul tinea mult la insulele din marile Egee si Mediterana. Nu se batuse oare Turcia cu ghearele si cu dintii pentru pastrarea Cretei? Anglia era prea hrapa-reata. Nedim Pasa își zise ca va trebui sa reflecteze adînc înainte de a da un raspuns afirmativ.

- Sunt dispus sa deschidem negocieri, Excelenta, spuse marele vizir cu politete.

- stiu ca savîrsesc o indiscretie, declara sir Henry, dar o .fac pentru un prieten. Ambasadorul nostru la Paris a si intervenit pe linga ministrul de Externe al Frantei, Decazes, spre a-l determina sa adopte o atitudine mai ferma în favoarea Turciei. Decazes stie cît ne datoreaza .. . Marele vizir înclina capul:

- Va asigur, Excelenta, ca recunostinta mea are sa se materializeze în chip cuprinzator, îmi voi permite sa va pun o întrebare: Ce raspuns îmi sugerati sa dau Germaniei, Aus-tro-Ungariei si Rusiei?

- Un raspuns dilatoriu, Alteta. Promiteti mult, dar fara precizuni. Totul este sa cîstigati-timp. Dupa ce veti zdrobi rebeliunea, veti putea vorbi cu alt ton. Daca pacificati Bosnia si Hertegovina, notele celor trei mari puteri devin fara obiect. Daca nu veti izbuti sa înfrîngeti razmerita, lucrurile se vor complica. Serbia si Muntenegrul'abia asteapta sa intervina în ajutorul rebelilor. Agentii nostri din Belgrad nerau semnalat o agitatie belicista crescînda, manifestata la toate nivelele. Rusii au grija sa o activeze fo]osindu-se de toate mijloacele: propaganda, furnizori de arme, consilieri militari...

— Cunoastem manevrele Rusiei, rosti posomorit marele vizir. .

— Atunci actionati! în cel mai scurt timp rebeliunea crestinilor din Bosnia si Hertegovina trebuie sa fie zdrobita. Daca nu veti izbuti, se vor stîrni vînturi naprasnice, care vor primejdiu însasi existenta Imperiului Otoman, în ceea ce ne priveste, nu dorim ca Turcia sa dispara!

Ambasadorul se feri sa adauge ca mîne sau poimîne permanentizarea prezentei osmanlîilor în Europa ar putea sa nu mai corespunda intereselor Angliei, în acest caz, soarta Imperiului Otoman, ar fi pecetluita.

sir Henry Elliot era un duplicitar. Dar un duplicitar inteligent, îi repugnau sentimentalismele si angajamentele, luate pe termen lung. în conceptia lui, prieteniiile durau atîta timp cît existau interese comune care sa le cimenteze .. .

Aii Sadri, basibuzuc'ul, îsi repezi piciorul în usa, spar-pînd-o, apoi se napusti odata cu ploaia si cu întunericul în camaruta luminata vag de jeraticul din vatra.

— Mihalek, nu mai ai scapare! zbiera turcul. Preda-te!

Trezit brusc din somn, Mihalek bosniacul — surprins numai în camasa si în izmene - - sari de pe lavita si întinde bratul sa apuce barda de pe lada din preajma ferestrei. Mai iute de mîna, turcul îsi repezi spanga înainte-. Vîrful lamei lungi, cu doua taisuri, strapunse coastele si bojocii lui Mihalek si, dupa ce îi iesi prin spate, se înfipse în peretele durat din bîrne. Bosniacul ramase atîrnat în teapa orizontala, inert, ca o papusa

dezarticulata si spintecata, din care, în loc de tarîte, începu sa curga o dîra serpuitoare de sînge.

Atunci tîsni strigatul unei femei — nevasta lui Mihalek. Despletita, pe jumătate dezbracata, se ridica îngrozita de pe lavita, tinînd un sugar în brate.

Aii Sadri îi smuse pruncul si, apucîndu-l de picioare, î! roti de cîteva ori pe deasupra capului, ca pe o prastie, izbin-du-l de perete. Se auzi o trosnitura slaba, în vreme ce sîngele împrorat de micutul trup transformat într-o masa de carne si oase sparte stropi peretii si hainele turcului.

Sadri se napusti apoi asupra femeii, si, în vreme ce alti turci irupeau în încăpere, o trînti cu violenta la pamînt, îi ridica fustele si se prabusi gîfîind asupra ei...

La biserica din mijlocul satului, o toaca prinse sa bata zanatic, dînd alarma. Dar glasul toacei se stinse, cînd preotul care mînuia ciocanelele de lemn, se rasuci pe-o parte, trasnit în ceafa de un glonte, si se narui, zgîriind cu unghiile tarina într-o ultima zvîrcolire.

Capitanul Haldun Cepen, tinînd în mîna pistolul • înca fu-megînd, se uita la mogîldeata" cernita, întinsa la picioarele lui.

• si popa era unul dintre capeteniile rasculatilor din sat? întreba calm ofiterul, aruncînd o privire peste umar, spre Kralec, bosniacul care-i slujea drept calauza si informator.

Kralec era vînat la fata si tremura ca o frunza de plop. îsi pipai instinctiv punga cu piastri de la chimir — pret al delatiunii — apoi îsi sterse picaturile de ploaie de pe obraz cu dosul palmei. Ochiul lui se plecara asupra cadavrului prabusit sub scîndura cîntatoare a toacei.

- Coordona miscarile rasculatilor de aici cu cei de peste munte. Mihalek era mîna lui dreapta.

- Esti sigur ca numai cei treizeci si doi de oameni cuprinsi pe lista pe care mi-ai dat-o au luptat împotriva trupelor noastre? Baga de seama, daca încerci sa scapi pe vreun rebel, n-are sa-ti fie bine!

299

Kralec îsi încheasta falcile, apoi rosti cu exasperare în glas:

— Pe cine sa fi acoperit? Nu este oare pe lista si varul meu Dubcic? Ce-ati fi vrut mai mult? Sa ma trec si pe mine?

Auzul capitanului prinse din zbor tipete ascutite de femei, tropot de cal, bufnituri de picioare si de paturi de arme în usi care nu voiau sa se deschida, porunci repezite, urlete

de furie, înjuraturi. Rasunara cîteva detunaturi razletite si la intervale tot mai rare, ca în cele din urma sa înceteze.

— I-am luat ca din ceaun! zîmbi satisfacut capitanul.

Din casa parohiala iese o femeie batrîna, în camasa de noapte si cu o broboada pe umeri. Strigînd, veni în fuga spre cadavrul preotului. Cînd îl vazuse pravalit în ploaie, îngenuncha în noroi si îl lua cu spaima si durere capul inert între palmele ei înaprinite de munca.

Capitanul nu-i acorda nici o privire. Urmat de informatorul care calca împleticit, se îndrepta spre ulita. O geana de lumina alburie aparuse spre soare[^]rasare.

- Zorile! zise capitanul, uitîndu-se spre cerul care cernea o ploaie rece, marunta.

Locotenentul Refik Erten, urmat de un sergent si doi soldati, veni în întîmpinarea capitanului. Lipi calcîiele si îi raporta satisfacut:

— Misiunea a fost îndeplinita, Cepen Aga. Dintre cei treizeci si doi de indivizi cuprinsi pe lista, treisprezece au fost capturati, cinci au cazut în lupta si numai doi au reusit sa fuga. Restul n-au putut fi gasiti.

— Pune la socoteala si pe poga. L-am lichidat-eu însumi.

— înseamna ca numarul rebelilor neutralizati se ridica la nouasprezece.

— Rezultatul este multumitor. Putea fi însa si mai bun. în sfîrsit, esentialul este ca dam un exemplu.

O femeie aproape goala, cu parul vîlvoi si capul zebrat de zgirieturi, iese tipînd dintr-o casa, haituita de un soldat turc congestionat si însetat de luxura.

— Lasa femeia în pace! zbiera capitanul. Sau vrei sa-ti zbor creierii? Se întoarse spre locotenentul Erten: Am dat ordin ca familiile arestatilor -sa nu fie molestate. Ne batem cu barbatii, nu cu femeile si copiii! Raspunzi personal, Erten, de comportarea oamenilor tai. I-ai dus pe arestati în fata primariei?

— I-am dus, Cepen Aga!

•— Atunci sa mergem! Vii si tu, Kralec!

300

— Cum poruncesti, Cepen Aga, rosti supus informatorul.

Pornira într-acolo. Capitanul pasea tantos în fruntea grupului. Kralec se uita pe sub sprîncene la cei doi ofiteri. stia ce spectacol va urma. Nu-i repugna sa se faca unealta

turcilor, cu at-ît mai mult cu cît acestia îi rasplateau cu darnicie servi'oiite. Îl stingherea doar faptul ca avea sa fie vazut* jn tovarasia osmanlîilor de catre compatriotii sai pe care-i vîn-duse.

Cînd sosira în piata primariei, cei treisprezece bosnieci rebeli capturati stateau nemiscati sub paza unui detasament de soldati turci cu baioneta la arma. De jur împrejurul pietei se-vedeau femei, batrîni, copii si cîtiva barbati schilozi, spre a fi martori la spectacol.

Începuse sa se lumineze de ziua. Cerul capatase o tenta cenusie-viorie. Ploaia încetase. Se sîrnisese un vînt rece, care risipea norii.

Cînd Haldun Cepen se opri în mijlocul pietei, un gradat turc dadu cîteva ordine scurte plutonului de sub" comanda sa. Soldatii orînduira pe captivi de-a lungul unui perete al primariei. Legati de mîini, bosniacii asteptau întunecati sa li se împlineasca ursita.

Un dragoman — grec de origine — vorbi multimii adunate în piata:

— Vetii vedea, oameni buni, cum sunt pedepsiti ghiaurii care au cutezat sa se rascoale împotriva autoritatii înaltimii-Sale Padisahul!

Alt pluton de soldati se alinia într-un front adînc de trei rînduri, în fata bosniecilor arestati.

- Iei comanda detasamentului de executie! porunci Haldun Cepen locotenentului.

Prizonierii stateau nemiscati. Vîntul pornise sa sufle, ra-vasipdu-le parul, întunecati, se uitau cu detasare stranie la turcii care aveau sa-i execute. Linistea lor avea ceva de dincolo de lume. S-ar fi zis ca în clipa aceea ochii lor se deschideau asupra vesniciei. Pe Kralec îl ignorau. Priveau prin el' ca prin sticla. Femeile, bulucite de cealalta parte a pietei si sagazuite de un cordon de soldati, plîngeau, se jeluiau, îsi smulgeau parul.

La porunca locotenentului, soldatii din detasamentul de executie dusera armele la ochi. Gurile pustilor tinteau spre piepturile captivilor.

- Foc T ordona locotenentul Erten.

301

Armele îsi slobozira plumbii, care se înfipsera, grindina, în trupurile crestinilor, secerîndu-i.

Doua femei lesinara. Zbieretele celorlalte aveau ceva din urletul unor animale.

- Trompet, suna adunarea! ordona capitanul. Azi ne-am facut datoria. Putem pleca!

Nu-i placea misiunea care i se încredintase, dar o îndeplinise fara crîcnire, asa cum i se

cuvine unui militar.

Unul dintre bosniacii împuscati nu murise încă. Pravalit în tarina, tresarea convulsiv, horcaind. Locotenentul Erten își cunoștea îndatoririle. Cu sânge rece, se apropie de trupul încă palpitând, își scoase revolverul din portarma și îi trase două gloante în ceafa. Rănitul încremeni.

Trompetul ridică spre cer apelul sau muzical. De pe ulitele laterale aparura în pas alergător soldați turci, îndreptându-se din mers dezordinea > uniformelor. Un tânăr cu mustata abia mijită se încheia la pantaloni.

„A vrut să-și dovedească lui și camarazilor că este bărbat, reflecta întristat căpitanul Cepen. Atâta vreme cât va trăi, omul asta va avea față de femei reacții bolnavicioase, îl pling!”

Îi reveni în minte imaginea preotului pe care-l ucisese. „Am împuscat un om pe la spate! N-am motive să fiu mândru de mine!” reflecta cu scârba.

Kralec arunca o privire piezită asupra cadavrelor întinse lângă zidul primăriei.

— Ucigasule! îi striga o femeie. Dumnezeu să te trasnească, Kralec, pe tine și pe toți ai tăi, până ți se va stinge neamul tău păcatos.

— Tradătorule! zbiera alta.

— Vândutule!

— Denunțator nemernic!

' — Sufleiu! să ți se perpească pe jeraticul iadului până la judecata de apoi!

Kralec simți o slăbiciune bizară în picioare. Genunchii începuseră să-i tremure. Nu îl muștră conștiința fiindcă își vînduse compatrioții, căci nu avea conștiința, îl indigna însă pasivitatea căpitanului Cepen, care nu-l apăra de insultele femeilor dezlănțuite. Se așteptase la alt tratament, mai ales acum, • după ce-și dovedise încă o dată devotamentul față de turci. Spre mînia sa, căpitanul îl privi pe sub sprîncene, apoi scuipă în tarina.

302

. în clipa aceea se petrecu un fapt fără precedent în acel ținut, unde lupta pentru existență și pentru libertate îmbracă de secole forme violente. Femeile care îl înproscaseră cu ocări pe Kralec, fiindcă nu cutozaseră să-i blesteme și pe turci, fură cuprinse de un fel de frenezie asasină. Disperarea, mînia, durerea înăbușară instinctul de conservare. Urlînd zănotec, își făcuseră mîinile gheare și se napustiră asupra soldaților și ofițerilor turci, luîndu-i prin surprindere. Femeile înarmate doar cu acel curaj nebunesc pe care-l inspira deznădejdea, conștiința că totul este pierdut și că ultimele margini ale răbdării au fost'

atinse, se încaierasera cu militarii osmanlîi, înzestrati 'cu pusti, baionete si pistoale. Se încinse o lupta fara îndurare. Ungheil se înfipsera ascutite în globii ochilor — plesnindu-i în obraji — sfîsiindu-i, în gîtlejuri — smulgînd si sectionînd arterele carotide. Cinci sau sase «• femei se aruncara ca niste tigroaice însetate de sînge asupra lui Kralec. Acesta zbiera înspaimîntat, încercînd zadarnic sa se apere de -pumnii care-l potopira, de ghearele ce-i deschisera, pîrtii de sînge în carnuri. Doborît la pamînt, calcat în picioare, scuipat, zdrobit, încremeni cu teasta despicata ca un dovleac spart.

în cumplita învalmaseala, armele de foc ale turcilor nu puteau sa fie folosite. Dar în cele din urma superioritatea fortei barbatesti izbuti sa se impuna. Osmanlîii sfarîmara atacul femeilor, dar cu pierderi surprinzatoare. Lupta se încheie cu zeci de femei ucise sau grav ranite. Din rîndurile turcilor, cîtiva soldati, cu ochii smulsi din orbite si aîrnatii ca doi ciucuri însîngerati de-a lungul obrazilor, bîjbîiau prin întunericul care avea sa-i înconjoare pîna la sfîrsitul vietii si scoteau strigate inarticulate. Altii, cu vesmintele rupte, se zvîrcoleau în tarina, avînd rani deschise în locul barbatiei lor smulse. Cîtiva, marcati de semnele precursora ale mortii, se Straduiau zadarnic a-si stavili cu palmele facute tampon sîn-geie care tîsnea gîlgîind din carotidele sfîsiate.

Capitanul Haldun Cepen, cu fata zgîriata, cu uniforma zdrentuita, cu nasturii smulsi, vaduvit de fes, arunca în jur priviri nedumerite. Cîteva muieri nebune fusesera pe punctul de a-l rusina, înfrîngîndu-l si pe el, si pe soldatii Sai. Furia lor îi dadu însa mult de gîndit. Daca asa luptau ghiaurii împotriva osmanlîilor, acestia puteau renunta la speranta de a mai tine sub calcîi Bosnia si Hertegovina ...

303

în gradina ambasadei Frantei soarele în asfintit arunca tonuri de un auriu tandru asupra grupurilor de invitati din lumea diplomatica si cosmopolita a Constantinopolului. în jurul meselor lungi cu gustari si racoritoare, adapostite sub mari si pestrite umbrele de soare, lacheii în livrele serveau amatorilor preparate gastronomice rafinate, sampanie, vinuri scumpe si tot felul de mixturi fanteziste, mai mult sau mai putin alcoolizate. Arta conversatiei — a nimicurilor rostite cu spirit, a întepaturilor fardate, a clevetirilor acide, îndulcite de un subtil humor — atîngea culmile perfectiunii. Oamenii saloanelor, de toate vîrstele, îsi sustineau cu înflorire rolul. Amatorii de sporturi elegante jucau cricket ori tenis, animînd cu vesmintele lor albe peluzele de un verde catifelat si terenurile de sport.

i

Contele de Bourgoing, ambasadorul Frantei, însotit de contele de La Tour-Maubourg, secretar de ambasada, se plimba printre invitati schimbînd amabilitati, zabovind ceva mai mult în preajma personalitatilor cu influenta pe lînga Sublima Poarta. Mare admirator al frumusetii feminine, facea lungi popasuri în preajma doamnelor tinere si seducatoare. Contesa de Bourgoing, care-i cunostea mania, dealtfel inofensiva, se prefacea ca nu-i observa manevrele.

înapoia mastii de mare senior dedicat vietii usoare, Bourgoing ascundea cu abilitate talente de diplomat priceput a trage sforile atît pe tarîmul negocierilor internationale, cit

si în maracinisul relatiilor profesionale din propriul sau minister. Kermessa oferita de el era menita sa constituie nu numai un eveniment monden, ci sa-i si permita a schimba cu reprezentantii diplomatici ai marilor puteri acreditati la Constanti nopole cîteva impresii asupra sîngeroaselor framîntari din Balcani. Statuse de vorba cu baronul von Werther, ambasadorul Germaniei, cu contele Zichyi-Vasonykeo, ambasadorul Austro-Ungariei, si cu contele Corti, ministrul plenipotentiar al Italiei. "Von Werther se aratase zgârcit în aprecieri. Declarase onctuos ca Imperiul German iubitor de pace doreste sa joace rolul de intermediar lucid între Turcia si puternicii ei vecini din nordul Balcanilor. Contele Zichyi îsi marturisise îngrijorarea fata de agravarea, tensiunii din Bosnia si Hertegovina. „Austro-Ungaria, declarase el, doreste restaurarea ordinii. Existenta unui stat otoman puternic, nedivizat, la granitele sud-vestice ale imperiului nostru nu poate decît sa ne

304

convina." Ministrul plenipotentiar al Italiei fusese de asemenea reticent. „Am tsa fiu sincer cu dumneavoastra, Excelenta. Italia unificata este un .regat tînar, aflat înca în stadiul consolidarii. Guvernul tarii mele urmareste cu atentie evenimentele din Bosnia si Hertegovina, dar nu se poate pronunta a-supra atitudinii pe care o va adopta în cazul agravarii situatiei din Balcani. Asteapta hotarîrea marilor puteri, în orice caz, consolidarea pacii este si va ramîne telul politicii tarii .mele."

Contele de Bourgoing asculta cu blazarea diplomatului de cariera declaratiile unanime ale ambasadorilor care se întreceau sa cînte pe toate glasurile pacea, în vreme ce sîngele curgea gîrla în Balcani. Poate ca ar fi încercat sa faca mai mult pentru crestinii de acolo, dar factorii de raspundere de la Paris îsi manifestasera în repetate rînduri dorinta de a^sl pastra —• daca nu neutralitatea absoluta, caci acest lucru nu era cu putinta — cel putin o atitudine de expectativa, îmbinata cu o bunavointa accentuata fata de Imperiul Otoman, legat de Franta printr-o prietenie multiseculara.

Amfitrionul trecea pe lînga un grup de tineri diplomati* ciiid atentia îi fu atrasa de peroratia aprinsa a unui ofiter în uniforma marinei militare franceze. Ofiterul avea b figura deschisa, interesanta.

- Dragul meu viconte, vorbea acesta atasatului de ambasada, de Vogue, argumentele invocate de dumneavoastra, diplomatii, sunt de un fariseism nu numai ridicol, ci si revoltator. Am fost întotdeauna un 'mare admirator al lumii orientale. I-am slavit frumusetea, exotismul si meritele incontestabile. Dar atrocitatile din Balcani îmi trezesc indignarea st mînia. Se petrec crime inimaginabile. Barbati, femei, copii mor asasinati fara ca dumneavoastra, diplomatii, sa faceti altceva decît sa purtati discutii interminabile, adbrmind opinia europeana cu tot felul de scamatorii verbale.

Mr. Hughes, tînarul secretar cu afacerile orientale de pe lînga ambasada Marii Britanii, zîmbi amuzat de înflacararea ofiterului.

- în ceea ce ma priveste, domnule locotenent, îti admir pasiunea, umanitarismul,

dorinta vie de a îndrepta* printr-o singura trasatura de condei nedreptatile din lume. Menirea dumneavoastra, a militarilor, este sa taiati cu sabia nodul gordian. Menirea noastra este sa-l desfacem cu rabdare si migala, pentru a gasi solutiile pacifice cele mai bune.

20 — Uragan asupra Europei
305

- Simultan se desfasoara sub ochii dumneavoastra masacre care pun pecetea rusinii pe obrazul lumii civilizate! starui ofiterul de marina. Dumneavoastra, diplomatii, discutati si iar discutati, depanându-va existenta în liniste si confort, în aceste conditii nu este de mirare ca dati dovada de rabdare, de migala. Ar trebui sa fiti pusi în situatia nenorocitilor care pier secerati de armele soldatilor turci. Atunci as vrea sa vad ce ar mai ramîne din rabdarea si migala dumneavoastra.

Viconte de Vogii arunca o privire rapida în jur.

- Nu uita, prietene, ca ne aflam în Constantinopole. La 'cermessa aceasta participa numerosi turci. N-as vrea sa te,

. auda.

Ofiterul pleca fruntea cu afectata umilinta.

- Oh, da! Eternele .conveniente! Cer scuze fiindca am cutezat sa pledez pentru salvarea copiilor care pier ucisi de gloante sau de foame, pentru apararea femeilor crestine batjocorite, calcate în picioare de stapînii turci, pentru respectarea drepturilor cele mai elementare ale populatiilor crestine din cuprinsul Balcanilor umbriti de flamurile otomane!

Contele de • Bourgoing, dupa ce asculta de la distanta, neobservat, filipica ofiterului, se întoarce spre însotitorul sau.

- La Tour, cine este marinarul acesta? Declaratiile lui incendiare ar putea sa ne creeze neplaceri. Nu spun ca nu ar avea dreptate, dar n-ar strica o oarecare masura în folosirea termenilor prea energici.

Contele de La Tour-Maubourg "facu un semn discret tîna-rului dragoman Perrucher de Longeville, care se afla în gru-pjul ofiterului. Dragomanul se apropie de ambasador.

— Cum îl cheama pe locotenentul cu care stati de vorba? îl întrîsba secretarul de ambasada.

— Jullien Viaud. Un tip foarte original, în orele libere scrie romane sub pseudonimul Pierre Loti.

— Atrage-i atentia sa-si modereze limbajul.

— Prea bine, domnule conte.

Bourgoing si secretarul de ambasada se îndreptara spre. un cerc de diplomati ceva mai vîrstnici, adunati în jurul principelui Iancu Ghica, agentul diplomatic al României. Bourgoing si Ghica se cunosteau înca de la Paris si se pretuiau reciproc. Depasisera de mult stadiul relatiilor protocolare. Acum erau prieteni si se mândreau cu aceasta prietenie. ,

305

Bourgoing prinse afectuos de brat pe Ghica si, dupa ce se, scuza fata de anturajul acestuia, îl invita sa faca împreuna o mica plimbare prin gradina.

- Dragul meu Principe, te rog sa ma însotesti în cabL-netul meu de lucru, îi spuse, dupa ce se îndepartara de grupul diplomatilor. Vreau sa-ti arat un document care ar putea sa te intereseze. In schimb, am sa-ti cer sa ma luminezi într-o chestiune delicata, evident, daca îti va fi posibil.

Se strecurara pe cai ocolite în cladirea ambasadei. Bourgoing adora sa creeze o atmosfera de mister, de suspense, spre a-si epata interlocutorii. Când se vazura în birou, scoase din-tr-o casa de fier un document:

- Iata o depesa semnata de ministrul meu, Decazes. îti recomand sa citesti pasajul în legatura cu evenimentele din. Bosnia si Hertegovina, -caci îmi pare cel mai semnificativ.

Principele Ghica lua documentul si îsi arunca privirile asupra rîndurilor mentionate:

„Scrisoarea domnului baron Jomini, scria Decazes, exprima cu mare claritate vointa Rusiei de a evita, în demersurile pe care ne invita sa le facem, tot ceea ce ar depasi limitele unei actiuni morale, tot ce ar constitui o ingerinta în afacerile interne ale Turciei. Este vorba numai de unele masuri pe tarîm diplomatic spre a circumscri si, în ultima instantă, a potoli insurectia, astfel încît sa o împiedicăm a provoca o criza primejdioasa pentru pacea generala. Puterile se vor a-dresa tuturor partilor în cauza, insurgentilor, muntenegrenilor, sîrbilor. precum si Sublimei Porti. Spre a sublinia caracterul pacific al acestor bune oficii, domnul Jomini insista ca toate Puterile sa-si dea concursul, astfel încît acesta sa fie unanim.

în ceea ce ne priveste, suntem recunoscatori cabinetului de la SI'. Petersburg, fiindca a contribuit a se adopta de catre • celelalte, doua guverne, german si austro-ungar, cu care se afla în relatii mai strînse, un program susceptibil-de a fi acceptat de catre celelalte Puteri, si care va deveni comun tuturor, cu atît mai mult "cu cît va pastra un caracter lipsit de ideea unei interventii armate."

Printul lancu Ghica recunoscuse rîianiera alambicată a formulelor adeseori întîlnite în corespondența diplomatică oficială. *

- Te rog să observi, -adauga Bourgoing, că Muntenegru } și Serbia sunt menționate pentru întîia oară alături de părțile aflate în conflict.

307

Ghica îi restituie documentul, iar ambasadorul îl reintegrează în casa de fier.

- știi desigur, Principe, că propunerile celor trei guverne prevăd constituirea unei comisii alcătuite din consuliile marilor Puteri, care să ia contact cu insurgenții în vederea găsirii unei •soluții în stare să pună capăt insurecției.

— Da. știu acest lucru.

— în baza depesii 'lui Decazes, am formulat o adresă către consulul nostru, desemnat să facă parte din comisie. Dacă-mi permiteți, am să ți-o citesc, pentru că subliniază caracterul pacific al demersului nostru.

— Te rog! Ascult! surise Ghica. Ambasadorul Frantei îl privi banuitor.

— Zîmbesti? Ți se pare că ceva nu este în regulă?

— Te rog, citește! 'Vom discuta acest aspect mai tîrziu. Ambasadorul își puse tacticos ochelarii și începu lectura

cu glas tare:

— „Guvernul Republicii Franceze a fost invitat să ia parte la demersurile destinate a duce la pacificarea Bosniei și Herțegovinei. A aderat la această propunere, ținînd seama că o hotărîre asemănătoare a fost luată de către Anglia și Italia, îndeplinirea acestei sarcini umanitare de conciliere trebuie să fie încredințată consulilor respectivi și dumneavoastră, domnule consul, veți avea misiunea de a reprezenta Franța în •această gravă împrejurare.

în consecință, prima dumneavoastră grijă va fi să alegeți, de comun acord cu colegii străini, un loc_unde va veți întîlni spre a lua primul contact în vederea stabilirii modului de lucru. Tot acolo va veți putea reîntîlni, dacă în cursul îndeplinirii misiunii dumneavoastră va deveni necesară o nouă discuție comună. Inspirîndu-vă, înainte de toate, din potrivirea de vederi -și de intenții a diverselor guverne, veți avea grijă să evitați tot ceea ce ar putea să apară în ochii guvernului otoman, ca .și în ochii populațiilor aflate în cauză, drept o intervenție colectivă. Va veți margini la o acțiune coordonată."

lancu Ghica zîmbi iarăși, îl amuza subtilitatea formulelor.

Contele de Bourgoing se uita pe deasupra ochelarilor la diplomatul român, tusi spre a-si drege glasul, apoi relua lectura:

— „Va veti prezenta în cursul misiunii dumneavoastra, nu în calitate de consul al Frantei, ci de persoana oficiala investita de marile Puteri cu o sarcina speciala de conciliere.

308

Veti declara insurgentilor ca nu au a se astepta de la nici un ajutor din partea marilor Puteri si îi veti sfatui sa intre cât mai degraba în raport cu comisarii speciali desemnati în mod expres la Constantinopole, care au însarcinarea sa asculte plmgerile populatiei. Acestor personaje vor trebui sa-si exprime revendicarile si plîngerile lor.

Fara sa refuzati cu desavîrsire a asculta doleanțele insurgentilor, va veti abține de a le provoca, precum si de a dfis-cuta motivele nemulțumirilor lor. Nu le veti hrani nici un moment iluzia ca Puterile le vor garanta îndeplinirea dorintelor formulate de ei.

Va veti da silinta sa obtineti din partea bandelor înarmate asigurarea ca nu vor mai ataca trupele otomane atîta timp cât vor dura negocierile. Ar fi un mare succes daca, gratie bunelor dumneavoastra oficii, veti reusi sa opriti varsarea de sînge, sa calmati spiritele si sa pregatiti o pacificare durabila.

" Dupa ce va veti îndeplini mandatul, va veti înapoia la postul dumneavoastra, fara a astepta rezultatul definitiv al tratativelor angajate între autoritatile otomane si populatiile . insurgente."

Ambasadorul își încheie lectura, apoi aseza cu grija documentul pe masa, ca si cînd acesta ar fi fost de sticla si s-ar fi temut sa nu-l sparga. Se adresa diplomatului român:

: în primul rînd, ce parere ai despre piesele consultate?

Ghica clatina din cap cu vizibila compatimire.

— Bietii crestini! încercati sa-i îmbatati cu vorbe si sa-i dati pe mîna dusmanului, legati fedeles!

- Principe, Franta nu doreste un razboi generalizat în Europa. Or chestiunea orientala e capabila sa declanseze o conflagratie mondiala.

— Ma îndoiesc ca veti realiza ceva.

- îti împartasesc temerile, Principe. Acum sa-ti pun si eu o întrebare. Agentii nostri din Serbia si Muntenegru ne-au semnalat intense pregatiri de razboi pe teritoriile acestor tari. Mai suntem informati ca rusii le trimit mult armament. Traficul de arme se face pe teritoriul României, pe a devenit la ora actuala o placa turnanta a întregului conflict.

Daca dumneavoastra, românii, ati sista aceste transporturi.,.

— De ce am face-o? România nu poate accepta permanentizarea actualei stari de lucruri din Balcani. Popoarele din aceasta parte a lumii sunt îndrituite sa se smulga de sub cal-eiul otoman, sa-si câstige libertatea si independenta.

309

Ambasadorul francez îsi încrucisa bratele.

- Sa presupunem ca îsi vor câstiga independenta. Vor putea sa o si pastreze? Dumneavoastra, românii, sunteti în cea mai delicata situatie. Va aflati la rascrucea a trei mari imperii. Sub turci va bucurati — mai mult sau mai putin — ce o autonomie pe care nu se stie daca veti mai fi capabili sa o pastrati în cazul ca veti intra sub tutela Rusiei ori a Austro-Ungariei.

— Noi tintim alta varianta. Independenta totala. Potrivit capitulatiilor încheiate cu Poarta în secolul XV, ne bucuram de toate drepturile unui stat independent, care a încheiat un tratat de suzeranitate cu Imperiul Otoman.

— Nu va gânditi ca o Criza Orientală 'acuta reprezinta o sabie cu doua taisuri? Ati putea pierde tot ce ati câstigat pâna acum. România a mai fost teatru de razboi.

- Acceptam riscurile, conte!

— Turcii sunt foarte suparati pe dumneavoastra, românii, fiindca acordati azil politic refugiatilor bulgari.

— Orice stat independent are obligatia sa acorde azil politic asupritilor. România îndeplineste o datorie umanitara fata de refugiatii bulgari, vînati ca fiarele de catre jandarmeria turca. Nu-i vom abandona, indiferent de primejdiile la care ne expunem.

Bourgoing era vizibil preocupat. Trecu brusc la alt subiect:

— Principe, crezi în sinceritatea rusilor cînd ne asigura ca nu vor razboiul?

Iancu Ghica îsi arunca privirile spre fereastra deschisa. Grupurile de invitati se zareau miscîndu-se pe fundalul peluzelor verzi.

— Sunt prea aproape de el, conte, spre a-ti putea da un raspuns lipsit de prejudecati, în general, fata de marile imperii din. Jur încerc un simtamînt de teama. Am fost de prea multe ori ocupati de catre trupele lor, sub diferite pretexte,

.ca sa nu am suspiciuni. Un mare filozof german enunta o teorie ciudata la prima vedere. Altruismul îsi are izvorul în cel mai feroce egoism, într-o zi am sa-ti dezvolt aceasta

teorie, aparent paradoxala.

Bourgoing își pleca încet capul împovarat de gânduri.

— Ma întreb care este parerea intima a lui Decazes? In sfîrsît, sa ne întoarcem în gradina, la invitati!

310

tâmpa cu gaz aerian arunca o lumina vînata-alburie asu- pja camerei de hotel, împodobita pretentios cu covoare românești și orientale de o cali^{te} îndoielnica, asupra patului de bronz cu cearsafuri mototolite, umezite de transpirație, asupra pernelor mari, strivite, ce pastrau încă tiparul unor obraji și urme de fard, asupra „lavoarului” cu lighean de portelan cu zoaie pe fund, asupra cîtofva sticle de sampanie destupate și goale, bulucite lînga un perete, asupra farfuriilor cu resturi de alimente de pe masa, asupra paharelor pline pe jumătate cu virf și însoiosate de urmele unor degete, asupra unui barbat cu gît de taur și piept lat, îmbrobonat de sudoare, asupra părului sau negru, cret, cazut în late pe fruntea arsa de soare, asupra mîinii lui puternice ce cuprindea ca într-un-caus sînul femeii tinere, pe jumătate dezbracata, violent machiata și parfumata, strînsa tandru de umarul sau.

- Esti frumoasa, zambila mea! Frumoasa foc și al dracului de stîrnitoare! bolborosi ragusit bar-batul, în vreme ce o învaluia cu priviri lubrice. Sa ma ia Belzebut de picioare și sa ma azvîrle ca din prastie în cazanele lui cu smoala aprinsa, daca am mai strîns vreodata în brate o zvîrluga patimasa ca tine!

își lipi ca niste ventuze buzele carnoase de sînul ei alb și catifelat. Le aspira mirosul de carne tînara, usor transpirata.

— Acolo, în pat, relua împleticindu-se în limba, te încolaceai în jurul coapselor mele ca o vita de vie pe un arc, ca un sarpe boa pe un leopard! Rîse: Ai vazut tu un sarpe boa încolacindu-se pe un leopard? Eu am fost martor la o lupta pe viata și pe moarte! Da, da! Nu ma crezi? Afla ca asa este! Leopardul se umfla în foaie ca sa nu-l zdrobeasca strînsarea uriasei reptile. Gîfîia, gîfîia ... și biciuia cu coada pa-mmtul, stîrnind praf! Deodata, pasele leopardului au pîrîit! ... Au trosnit cu un zgomot sec! . . . Fiara înlantuita a mai zvîcnit o data, apoi s-a lasat moale ca o cîrpa!

Barbatul își morfoli buzele și exclama plîngaret:

- Un leopard de toata frumusetea ucis de un sarpe! ... Bietul leopard!

Își lua mîna de pe sînul femeii și apuca unul din paharele cu sampanie. 11 duse la gura și îl goli dintr-o sorbitura, își sterse mustatile cu dosul palmei, apoi cu inconsecventa betivilor trecu brusc de la jale la mînie. Izbi -cu pumnul în masa:

311

- Dar eu n-am sa fiu ca leopardul ucis de sarpe! Eu sunt puternic! Uite ce muschi am! Pune mîna!

îsi încorda bicepsii. Femeia îi pipai sfielnic. Exclama admirativ:

— Vai, ce zdravan esti!

Umflîndu-se vanitos în pene, barbatul scoase din buzunar o moneda de argint.

— O îndoii între degetul cel mare si aratator! ... O îndoii ca pe o rondeîa de carton. Uitate!

Se încorda spre a trece de la vorbe la fapte. Moneda prinsa în menghina degetelor refuza sa se lase îndoita. Barbatul se înrosi ca un curcan

— Ei, dracie! excl'ama furios si dezamagit. M-au lasat puterile! Rîse: Tu esti de vina! Numai tu! M-ai stors de puteri ca Dalila pe Samson! Ai auzit de Dalila? De Samson?

Femeia clatina din cap, zîmbirid:

— N-am auzit.

îsi petrecu degetele prin desisul de par negru si cret, crescut luxuriant pe pieptul lui larg si musculos.

— Ma gîdili! rîse el. Dar îmi place! Cînd am sa ma întorc de la drum, am sa-ti aduc un sirag de peruzele, ca ochii tai frumosi!

— Sa nu te coste prea mult! rosti ea cu prefacuta marinimie. Celor pe care-i iubesc nu le pretind daruri! Nu vreau sa-i pun pe cheltuiala!

— De mine nu-ti face griji, fetito! A.m bani! si pot sa fac si mai multi bani! Cît ai zice Aijtin!

— Antin, iubitule! N-ai sa ma crezi! Dar esti primul om care mi-ai trezit dragostea!

— Gazela mea!

O saruta lipicios pe buze

Usa se deschise si în camera aparut un chelner purtînd pe o tava doua sticle de sampanie si un castron cu gheata.

•— Bine 'te-ai gîndit, baiete! striga cu chef barbatul. Terminasem proviziile alcoolice! Mi se uscaser gîturile! ... -

Chelnerul puse sticlele în. frapiera de pe masa si rasturna asupra lor gheata din castron. Destupa expert una din sticle, folosindu-se de servetul tinut pîna atunci profesional pe brat. Trecu apoi pe la spatele perechii' de îndragostiti spre a umple paharele. Cînd ajunse în dreptul barbatului, lasa sticla pe podea fara zgomot si, rasucind cu un gest rapid servetul în chip de streang, i-l petrecu fulgerator pe dupa gît si strînse cu putere. Femeia se crampona de bratele victimei, lasîndu-se

312

greu asupra lor. Totul se petrecu în cîteva frînturi de secunda. Barbatul se zbatu spasmodic. Vertebrele cervicale plesnira. Capul sugrumat se lasa pe o parte. Ochii omului se Tim-Ilasera, gata sa iasa din orbite. Limba îi tîsni vîната peste buzele groase, conturate ca niste lipitori în jurul gurii cascade. Corpul barbatului paru sa se dezarticuleze, lasîndu-se nioale pe o parte. Chelnerul desfacu latul improvizat si apucîridu-si victima de umeri, o rezema cu pieptul si cu capul de masa. Femeia se trase la o parte, cu un rictus de scîrba întiparit pe chip.

- A plesnit, leopardul! eclama ironic. Halal leopard! Cel mult un motan gras!

Chelnerul scotoci buzunarele pantalonilor omului, si scoase o batista, un briceag si cîteva monede metalice. Trecu la dulapul din stînga ferestrelor, îl deschise si începu sa scotoceasca hainele agatate pe umeras. Exhiba un portofel rotofei gasit în buzunarul unui veston. Ii desfacu si îi inventarie la repezeala continutul:

— Bani turcesti, romînesti, rusesti. . . Iata si acte! Femeia îl privea impasibila. Chelnerul manipula priceput

documentele. Le citi atent,

- Exact asa cum ma asteptam: Leonid Nedelkovic. Aici, la hotel, s-a înscris sub un numei fals. Credea ca are sa ne scape! Idiotul!

— Banii arde-i si scrumul arunca-l în hazna! zise femeia. Sa se creada ca a fost ucis pentru a fi jefuit. Ia si actele!

Se asigura ca perdelele erau bine trase. Lua cîteva haine si le arunca pe jos în neorînduiala, spre a lasa sa se înțeleaga ca ucigasii cautasera bani.

•—*• Acum sa iesim, continua ea. Peste un sfert de ora te întorci si dai alarma! Oamenii nostri sînt pregatiti?

— Toti stiu ce au de facut.

— In regula.

Femeia si chelnerul — care-si vîrî în buzunar banii si actele lui Nedelkovic — iesira

fara zgomot, apoi închisera încet usa în urma lor. Lampa cu gaz aerian ram.ase sa lumineze o-brazul cenusiu al cadavrului pravalit peste tablia mesei, peste farfuriile cu resturi de mâncare si peste paharele cu urme de degete ... «

Zorile presarasera pe cer miriade de violete cu petale aeriene, când birja trasa de doi roibi cu crupa plina opri în fata

313

unei cladiri înalte, cu un portal^ în stil românesc. De sub cosul ridicat al trasurii se ivi - un cap prelung, încadrat de barbete roscate.

- Aici e Hanul lui Manuc? întreba într-o româneasca stricata.

— Aici, domnule, raspunse birjarul.

- Vad ca scrie „Hotel Dacia" obiecta strainul dupa ce își arunca privirile asupra firmei de deasupra portalului.

— S-a schimbat doar numele, explica birjarul. Eh, ne înnoim si noi! Pentru urechile boieresti, cuvântul han nu mai suna frumos.

Strainul mormai ceva, coborî din trasura, plati cursa si patrunse pe sub portalul cu bolta joasa în curtea interioara a cladirii, înconjurata de pridvoare" orînduite pe trei nivele. Purta pe bratul stîng o cuvertura scotiana, frumos împaturita, iar în stînga o valiza mica. Hainele lui de calatorie aveau o croiala tipic nemteasca. Strainul arunca 6 privire fugitiva asupra trasurilor, carutelor cu coviltir, carelor si postaîioanelof — ' toate fara cai - - ce inundau curtea. Printr-o usa înalta cu doua canaturi larg deschise, zari un rînd de bidivii instalati între stanoagele grajdului amenajat la parterul aripii din stinga a imobilului.

În partea dreapta se ridicau treptele de lemn ale unei scari exterioare, care facea legatura între etaje. La picioarele scarii, deasupra unei usi cu sculpturi românesti, scria pretentios Bu-reau de 'reception. Deschise usa si patrunse într-o sala vasta, marginita lateral de o tejghea, la care un tîn-ar completa aferat niste scripte. Noul-venit' tusi zgomotos spre, a-si face cunoscuta prezenta. »

— Hm! Buna dimineata! Numele meu este Adam Koller. Sper ca mi s-a retinut camera 14, asa cum v-am anuntat în scris.

Tînarul tresari speriat, apoi saluta cu amabilitate profesionala :

— Buna dimineata, domnule! Camera va asteapta! Deschise un registru: Pasaportul dumneavoastra, va rog!

Lua documentul prezentat de strain si începu sa treaca laborios datele într-un registru,

îndeplinea formalitățile cu o încetineală care-l făcu pe Adam Koller să exclame supărat:

— Grabeste-te, tinere! Sunt obosit! îmi caligrafezi datele personale cu atîta migală de parcă ai vrea să te prezinti la un concurs de scriere frumoasă! Da-mi cheia și fă-ți treaba

814

după plecarea mea. îmi înapoiezi pasaportul după ce am să cobor.

Tînarul se roși. Arunca o privire încărcată de teamă în susul scării. -.

— Ma iertați, domnule. Ma gîndeam că ați dori o cafea înainte de a vă instala în camera. Puteti fi servit în sala de alături.

— Multumesc, n-am nevoie de cafea, ci de cîteva ore de somn. Hai, da-mi cheia!

Tonul lui de comandă îl intimida pe tînar, care i-o întinse după o scurtă sovaială.

— Ma gîndeam că v-ar prinde bine...

— Lasa-mă pe mine să-mi port de grijă, baiete! Lua cheia și porni pe scări în sus.

— Etajul, întîi pe dreapta, domnule! îi recomanda tînarul. Adăuga apoi, lovit parcă de o inspirație: N-ați dori să vă dau o cameră mai bună la etajul doi? Chiar acum s-a eliberat.

— Multumesc. Camera 14 am comandat-o, camera 14 să rămîna.

Adam Koller calca apăsător pe treptele scîrțîtoare acoperite cu un covor roșu. „Unii oameni te omoară cu amabilitatea!” reflecta contrariat. Era asemenea copiilor somnoroși pe care toate îi supăra. Ajuns la primul etaj, se opri spre a expira adînc și, după ce se uita la numerele înscrise deasupra ușilor, se îndreptă spre camera sa. Domnea o liniște profundă, întreg hotelul părea să doarmă. Doar niste rîndunele se roteau în dreptul unor cuiburi făcute sub o boltă a pridvorului.

Ajuns în dreptul, camerei sale, Adam Koller vîrî cheia în broasca. Tocmai o răsucea, cînd ușa camerei alăturate — cea cu numărul 15 — se deschise și doi inși în halate albe ieșiră purtînd o targă pe care se reliefa o siluetă omenească acoperită în întregime de un cearceaf, în urma lor mergea un barbat în negru, între două vîrste, care arunca o privire încărcată de teamă spre pasagerul camerei 14. Prin ușa ramasă deschisă de la 15, Koller zări doi inși care pareau să cerceteze interiorul odăii. '

— S-a întîmplat ceva? întreba.

— Un accident regretabil! replica cu un zîmbet silit barbatul în negru. Eu sînt Kiriazi, directorul hotelului. Dă-mă nevoie de mine, mă găsiți oricînd la recepție. Acum vă

rog sa ma iertati . . .

Pleca pe urmele celor doi brancardieri. Lui Adam Koller îi trecuse brusc somnul. Fara sa mai insiste, intra în camera

315

sa, dar avu grija sa lase usa putin întredeschisa, spre a putea urmări tot ce avea sa se petreacă pe pridvor. Puse valiza jos, arunca pledul scotian pe pat, lua un scaun și se așeza lângă usa. Draperii de catifea acopereau ferestrele în întregime, astfel încât în odaia lui domnea întunericul. Oamenii care ar fi trecut pe pridvor n-ar fi putut sa-l vada.

Adam Koller simți o poftă nebună sa fumeze, dar se abtinu. Capatul aprins al țigării i-ar fi tradat prezenta. O în-r trebare obsedantă îi munea creierul. Ce se întâmplase în camera de alături? Avusese loc realmente un accident sau pasagerul ei fusese asasinat? Suspina adine. Se lasase antrenat în aceasta fantastica și riscantă acțiune numai de dragul nevestei sale, o sîrboaică frumoasă, devotată pînă la sacrificiu țării ei. El, Adam Koller, un pasnic ofiter de marina comercială, austriac de origine, activă în sprijinul cauzei sîrbilor porniti a se răsula împotriva stăpînilor otomani. Se lansase în contrabandă de arme, sub nasul turcilor și al austriecilor, care condamnau în egală măsură rascoalele și-pe rasculati. Este adevărat, nu o făcea numai din marinimie, înfrunța primejdii fără număr, dar și beneficiile erau uriașe. Merita totuși sa braveze moartea, zi de zi, pentru un pumn de arginti? Nedelkovic, omul sau de legătură, își daduse sfîrsitul. El, Adam, îi va împărtăși • oare soarta? Nedelkovic fusese totdeauna un mare afemeiat și un patimas amator de bauturi tari. Agentii secreți, oricît de hîrsiti, trebuie sa se ferească de excese, în meseria lor, greselile nu sunt permise. Orice abatere, oricît de neînsemnată, le poate fi fatală.

Koller simți iarasi imboldul imperios al organismului ca-re-si cerea portia de nicotina, își,-blestema slabiciunea, dar în cele din urmă .îi sucomba, își aprinse o țigară, dar avu grija să-i. ascunda vîrful aprins în causul mîinii. Aspira fumul de care nu se mai putea lipsi. Infima cantitate de otrava inhalată îi liniști în parte nervii. Se scursesera cîteva ore fără ca el sa se fi miscat de pe scaun. Barbatii care cercetasera camera 15 — probabil politisti, socotind după înfățișarea lor și după respectul manifestat de oamenii de serviciu ai hotelului — plecasera de mult.

Adam Koller își aprinsese a douăzecea țigară. Nicotina îi pungise limba. Aștepta însa cu îndarătnicie urmarea. Caci moartea lui Nedelkovic trebuia sa aiba o continuare.

El, Adam, nu-si putea dezvalui în fața autoritatilor românești legătura cu sîrbul. Ar fi însemnat sa i se ceară lamuriri, sa fie reținut pentru cercetari, sa-si piarda timpul. si el nU-si

316

îngaduiască luxul de a-si pierde timpul. Avea datoria sa rămîna pe baricadă, sa repare ce

mai putea fi reparat după dispariția violentă a lui Nedelkovic. Bietul Nedelkovic! Îl intriga faptul că legăturile lui din București nu fuseseră în stare să prevină asasinatul. Agentii turci — căci numai lor li se putea imputa uciderea sîrbului — lucraseră cum nu se poate mai bine. Aproape că le admira lovitura . . .

Piotr Kuzmici Gârbov sosi la Hanul lui Manuc — alias hotelul „Dacia” — în aceeași dimineață, la ora 11. După ce se instala într-o cameră la etajul doi, comanda să i se aducă apa caldă. De cînd se însurase cu Masa, capătuse gustul curăteniei, în fiecare dimineață se spăla pînă la brîu cu apă rece, iar înainte de a se îmbracă, își pieptăna parul și barba, stro-pindu-le apoi cu cîteva picături de lavandă. Renunțase la cămășoara taranească încheiată într-o parte și cu poalele scoase pe deasupra pantalonilor. Purta cravată, deși înnodarea ei îi cerea eforturi uriașe. Renunțase și la cizmele de iuft, fixîndu-se la ghetele cu nasturi: Cu pantofii nu se putuse familiariza. La fiecare pas i se părea că erau gata să-i sara din picioare. Dacă pleca în călătorie fără să fie însoțit de Masa, revenea la vechea lui îmbracaminte. Cînd își puneă cămășoara și cizmele — cu talpa groasă prinsă cu tinte, se simțea în elementul său. Întors acasă, îl exila provizoriu într-o cameră dosnică.

Sosiseră în România însoțit de Masa, careia îi oferise în acest chip o călătorie de nunta, îmbinată cu propriile lui interese de afaceri. Cînd acceptase să furnizeze arme de foc și muniție Serbiei, o făcuse fiindcă i se daduse prilejul să cîștige mulți bani. Poate că și Masa îl determinase indirect să se angajeze în acest trafic. Luînd-o cu el în România, o scotea din atmosferă sferă ostilă pe care fiicele lui o creaseră acasă, la Sf. Petersburg, tinerei sale soții. Cînd se însurase cu ea, îl condamnaseră nu numai rudele, ci și cunoscuții, căci prieteni în adevăratul sens al cuvîntului nu avea.

Toate ar fi fost bune, dacă Masa ar fi înlăturat —• acum» după căsătorie •— barierele de neînțeles pe care le ridicase după ce îl cunoscuse la „Ursul Siberian”. Din nefericire, nici după ce i se pusese pirostriile pe cap, Masa nu se arătase mai blajină, mai înțeleghătoare. Se întîmpla să se scurgă sap-tămîni fără să-l primească în patul ei. Cîteodată, Piotr Kuzmici ajungea în pragul exasperării. Dădea navala că un nebun în dormitorul ei — la Sf. Petersburg locuiau în camere sepa-

31?

^

rate --hotărît să facă caz de forță spre a-și valorifica drepturile conjugale. Cînd o vedea înșă firavă, lipsită de apărare, cu ochii rotunjiți de groază, făcea stînga împrejur și se întorcea învins în odaia lui. Cîteodată o ura. „Femeia asta îmi va aduce nenorocirea!” se căina, smulgîndu-și parul din cap. „I-am dat tot. Ce mai vrea? Se uita la mine cu scîrba, de parcă aș fi un vierme de pămînt.” Dar peste cîteva ore își făcea reproșuri că •o nedreptatea. „Așa e firea ei”, reflecta resemnat. Poate că într-o zi are să mă iubească. Trebuie să fac orice jertfă ca •să o cîștig.

După sosirea lui în România, zăbovise cîteva zile la Galați. Acolo își lasase soția în grijă

unui reprezentant comercial~al sau, casatorit cu o femeie de o stricta moralitate. In compania acesteia, Masa avea sa fie în deplina siguranta. Apoi plecase !a Bucuresti, unde trebuia sa-l întâlneasca pe Nedelkovic. Nevasta lui nu avea ce cauta în lumea contrabandistilor si a agentilor verosi, pe care trebuia sa-i frecventeze.

Cîteodata îsi spunea ca îsi pierduse mintile, de vreme ce se vîrîse în contrabanda de arme. Cîstigurile pe care avea sa îe obtina justificau oare riscurile? Spre a-si gasi o scuza, invoca idealurile slavofililor adoptate si de el. Apoi se întreba daca nu se mintea pe sine cînd pretindea ca actiona în virtutea unor teluri marete. Aceste contradictii îl macinau de la o vreme, chinuindu-l, rapindu-i bruna de echilibru sufletesc recîstigat dupa ce, izbutise sa o aiba pe Masa. Unele victorii sunt gaunoase, îsi daduse prea tîrziu seama de acest trist adevar. Casatoria lui cu Masa era falimentara. De la o vreme îl încoltisera presimtiri rele. Se angajase însa pe un drum fara întoarcere.

Sosise singur la Bucuresti si acum resimea lipsa Masei. Va scurta pe cît posibil sederea în acest oras. De îndata ce va stabili modalitatea transportului de arme spre Serbia, se va înapoia la Galati si acolo va petrece cîteva zile încîntatoare în tovarasia nevastei sale.

Framîntat de gînduri, se îmbracase pe îndelete, uitînd sa rnaî priveasca ceasul, îsi aminti deodata ca la ora unu avea intîlnire cu Nedelkovic, care-l astepta la camera 15. îsi puse palaria, îsi pipai portofelul cu acte si cu bani, ce-i umfla haina la piept, apoi iese din camera.

în curtea hanului domnea mare-forfota. Soseau si plecau trasuri si carute încarcate cu marfuri. Pe Piotr Kuzmici îl în-•cînta lumea pestrita a tîrgurilor. între negustori si tarani se simtea cel mai bine. îsi reaminti ca nu avea timp de pierdut.

318

Cobori pe scara de lemn la etajul I. Strabatu pridvorul pîna în dreptul camerei 15. Batu la usa si astepta sa i se deschida. Auzi o cheie rasucindu-se în broasca. Gârbov îsi îndrepta palaria si îsi netezi instinctiv barba. Usa scîrtîi, lasînd sa apara -un cap prelung, cu plete si mustati stufoase, negre ca abanosul.

- Domnul Nedelkovic? întreba Piotr Kuzmici, ducînd niîna la palarie.

- Exact! i se raspunse.

- Sunt Gârbov, Piotr Kuzimici Gârbov.

— Ah, da. îmi pare bine! Te asteptam, domnule Gârbov, ' pofteste înauntru!

Barbosul deschise larg usa. Zîmbind, întinse negutatorului rus o mina mare si larga ca o lopata. Piotr Kuzmici i-o strînse, apoi intra în camera. Usa se închise în urma lor . . .

De la postul sau de observatie, Adam Koller urmarise întreaga sce*ia. în mintea lui se

facuse lumina. Sosise momentul sa intre în actiune. Se ridica de pe scaun, iese în pridvor si,, dupa ce încuie usa în urma sa, porni pe scari în jos . . .

Se facuse ora doua si un sfert când Gârbov parasi camera 15. Discutia sa cu sîrbul fusese cît se poate de cuprinzatoare, împreuna pusesera la punct — amanuntit — chipul în care .avea sa fie efectuat transportul de arme. Piotr Kuzmici era încîntat. Se asteptase sa întîmpine dificultati serioase. „Prosti negustori mai sunt domnii slavofili de la Moscova si Sf. Petersburg! cugeta, i-latesc cît nu face un trafic lesnicios, pe care si un prost l-ar duce la capat fara osteneala.'L

I se facuse o foame grozava. Cobori la restaurantul de la parter. Desi sala era arhiplina, dibui o masa libera ascunsa in parte dupa un ficus urias. Un chelner i se înfatasa cu lista de mîncaruri. Dupa ce scutura profesional cu un servet cîteva firimituri de pe fata de masa. întreba zîmbind cu amabilitate stereotipa:

— Ce doreste domnul?

Gârbov nici nu se uita la meniu.

- Poti sâ-mi prepari vreo zece pastravi, rasol si^ o rata fripta? întreba pe ruseste.

•— Desigur, domnule, replica chelnerul. Doriti si vin?

- Din cel mai bun. Ce-mi recomanzi? — Crîmposie de Dragasani.

319

— Strasnic! si la sfîrsit o sticla cu sampanie. La început sa-mi dai o tuica de prune. Dar sa fie tare, sa-mi pîrîie urechile!

Dupa ce i se aduse tuica, goli dintr-o înghititura toiul, în-•chizînd cu încîntare ochii. Când îi deschise, zari în fata lui un barbat cu barbete roscate. t

-^ Domnul Piotr Kuzmici Gârbov, nu-i asa? întreba noul-venit, într-o ruseasca aproximativa.

— Eu! Cu ce va pot fi de folos?

Barbatul cu barbete roscate trase un scaun si se aseza fara ceremonie la masa lui Gârbov.

- Numele meu este Adam Koller. Capitanul Koller, adau-' ga. Acum cîteva minute ati parasit camera 15.

Gârbov încreti sprîncenele.

- Sa presupunem ca ar fi asa. Ce te intereseaza pe dumneata?

- Ma intereseaza foarte mult. În camera 15 ati fost primit de un individ cu numele de Nedelkovic.

.Gârbov începu sa fiarba.

— Asculta, domnule . . .

- Nu ma întrerupeti! rosti dîrz intrusul. Adevaratul Nedelkovic se afla la ora aceasta pe o masa la morga. A fost asasinat în cursul noptii trecute. Dumneavoastra ati stat de vorba cu un fals Nedelkovic.

Negutatorul se albi la fata.

— Ce tot vorbești, domnule?

— Dumneavoastra urma sa predati uri transport de arme statului sîrb. N-u e nevoie sa-mi confirmati. stiu,tot!

Gârbov simti ca se sufoca.

— De unde esti, domnule? 'De la Politie?

— Eu urma sa efectuez transportul de arme.

Rusul avu senzatia ca parul din crestet i se ridica perie. Il cuprinse brusc frica. Prea multi stiau despre acest transport.

— Cine-mi garanteaza mie ca tot ce-mi spui este adevarat? bolborosi.

— Falsul Nedelkovjc, cu care ati luat contact în camera 15, este un agent al turcilor. Daca apuca sa transmita sefilor lui informatiile obtinute de la dumneavoastra, transportul de arme este compromis. Dumneavoastra veti suferi o paguba serioasa în bani, iar sîrbii vor fi lipsiti de niste pusti, astazi mai necesare pentru ei decît aerul pe care-l aspira.

Pe Gârbov îl trecura sudorile.

320

— Te-am mai întrebat, domnule Koller, cu ce-mi dovedesti buna dumitale credinta.
„

— Va pot preciza numele omului din tara dumneavoastra care v-a angajat .pentru efectuarea acestui transport. Mai a-daug ca armele urmau sa intre în România pe la

purcîutul de frontiera Ungheni st ca în momentul de fata ar fi trebuit sa se afle la Galati.

- Aceste informatii puteau sa scape, starui Gârbov a-si manifesta neîncrederea.

Capitanul de marina suspina cu îngaduinta.

- Te înțeleg, domnule Gârbov. E firesc sa- fii banuitor. Dumneata esti pus în fata unei dileme. Ce este mai demn de crezut? CuvîntuJ lui Nedelkovic întîlnit — potrivit programului — într-o camera din Hanul lui Manuc, sau cuvîntul unui ins despre care habar n-ai avut pîna acum? Din pacate, trebuie sa alegi si înca repede. Sa nu spui mai tîrziu ca nu ai fost prevenit.

Argumentele marinarului parura sa-l zdruncine pe Gârbov.

- Domnule Koller, cuvintele dumitale sunt mestesugite. Daca as lua legatura cu agentul diplomatic al Serbiei...

- Asta cere timp, domnule Gârbov. Apoi este îndoielnic ca agentul diplomatic — un personaj oficial — ar accepta sa se amestece într-o afacere de contrabanda, chiar daca aceasta îi serveste tara ..

- Hm! ai dreptate, domnule Koller.

Capitelul simti ca este pe punctul de a cîstiga partida. Trebuia sa speculeze avantajul,

- DoTtnule Gârbov, este cazul sa te decizi acum, pe loc. . Unde, cînd si cum trebuie sa predai transportul de arme persoanelor recomandate de Nedelkovic?

Negutatorul rus trase adînc aer în piept, apoi isi descarca brusc sacul:

- Poimîine urma sa ma întîlnesc la Galati cu Nedelkovic - - cu falsul Nedelkovic, cum pretinzi dumneata — într-o taverna din port cu firma „La rechinul Alb". Acolo avea sa-mi prezinte pe un capitan de nava, pe nume Layos Nagy, care urma sa preia armele.

Un zîmbet larg se asternu pe chipul lui Koller.

- Diabolic plan! si uluitor de simplu. Nagy este în» slujba turcilor, îmbarcînd armele pe nava lui, le daruiai osmanlîilor. La ce ora trebuia sa te întîlnesti. cu falsul Nedelkovic?

- La zece de dimineata.

- Bine. La ceasul hotarît sa te înfiintezi la „Rechinul alb".

21 — Uragan asupra Europei

321

Gârbov observa ca marinarul nu i se mai adresa cu „dumneavoastra", dar nu se

formaliza. Era limpede, Koller schimbase tonul, acum cînd se stia stapîn pe situatie.

- Domnule Koller, ai informat autoritatile românești asupra crimei savîrsite de falsul Nedelkovic?

Umbra unui surîs se asternu pe buzele capitanului.

— Astfel de chestiuni le lichidam între noi, contrabandistii, fara participarea autoritatilor. Asta e regula jocului.

Gârbov înclina din cap:

— încurcat joc!

— Se vede ca esti nou în meserie, domnule Gârbov.

— Omul învăta și cînd se vede pe patul de moarte, Koller își netezi barbetele.

- Ai dreptate, învăta sa moara. Din nefericire, nu apuca sa mai vorbeasca nimanui despre aceasta ultima experienta.

Se ridica de la masa.

- Am plecat, domnule Gârbov. Nu uita sa fii punctual la „Rechinul alb"! Te las cu bine!

își puse palaria pe cap, duse mîna la bor, într-un salut vag militaresc, apoi se îndeparta, strecurîndu-se printre mese . .

începutul de toamna izgonise caldurile toride si adusese în schimb ci racoare placuta, binefacatoare, în portul Galati, activitatea se desfasura intens. Sute de hamali încarceau ori des-rarcau nave de tot felul — bricuri, goele'te, barchentine, bri-gantine, vapoare cu zbatuiri alinia'te de-a lungul cheiuriîor. Marinari, calatori, cete de gura-casca, negustori, pungasi de •buzunare, cersetori, graniceri, carausi, hamali umblau încolo sr încoace într-un îmens furnicar. Piotr Kuzmici Gârbov, își facea loc prin multime, deschizînd pîrtie cu pieptul sau lat si sputernic ca etrava unei corabii. Ocolea stivele de marfuri, aspira cu extaz mirosul de gudron si de apa, se bucura de vînticelul care-i mîngîia placut fruntea si obraji. Grijile pricinuite de transportul de arme nu reuseau sa-i umbreasca optimismul. Se gîndea la Koller. Omul acesta, atît de sigur pe sine, îl impresionase. Acceptase propunerea sa, fiindca era' dator sa-si ia toate masurile de precautie. Din fericire, armele era'u înca în posesia lui. „Misterul Nedelkovic" avea sa se limpezeasca în curînd.

La zece precis, Gârbov calca pragul „Rechinului alb", în contrast cu lumina puternica de afara, penumbra din sala

-oasa si afumata îi paru foarte adîncă. După ce-si mai obisnui ochii se uita la mesele slinoase, cu multi betivani în; jur. Cei mai multi erau marinari. La o masa de lînga tejghea se afla capitanul Koller. Gârbov îl saluta ridicînd mîna, apoi își plimba privirile în cautarea mult contestatului Nedelkovic, fara sa-i gaseasca.

Koller îl pofti cu un semn al mîinii la masa lui. Negutatorul se aseza pe un scaun în fata marinarului, care-i turna într-un pahar vodca ruseasca. Capitanul își ridica paharul:

- In sanatatea dumatile, domnule Gârbov.

Sorbi bautura laolalta cu oaspetele sau, apoi umplu din nou paharele.

- Acum sa îndeplinim datina mortilor, adauga, varsînd pe podea un fir de alcool: Pentru sufletul bietului Nedelkovic si al impostorului -care a încercat sa-i fure identitatea.

Gârbov îl privi atent:

- Ce vrei sa spui?

Capitanul de marina zîmbi placid.

- N-ai aflat? Individul care te-a întîmpinat pe dumneata în camera 15 s-a spînzurat azi-noapte într-o odaita a unui han din preajma portului.

, Negutatorul clipi des:

- Va -sa zica de asta nu s-a înfatisat la întîlnire. Fii sincer, domnule Koller, ai vreun amestec în ... lichidarea lui?

Marinarul tîtîi din limba:

- Vai, domnule Gârbov, între oameni de lume asemenea întrebări nu se pun. Tot ce pot sa-ti declar e ca falsul Nedelkovic si-a platit crima.

- Am înteles. L-a muștrat constiinta si s-a spînzurat, replica Gârbov.

- Iata versiunea exacta... si oficiala! sublinie Koller. Acum sa trecem la chestiunile noastre . ∴ Ma ofer sa efectuez transportul de arme, daca ai încredere în mine.

- Ce garantii îmi oferi, în afara de sinuciderea falsului Nedelkovic? Ai uitat sa-mi spui cum îl chema de adevarat?

- Suleiman Seyda. I se mai spunea si Aram Arvatinian. La Galati era cunoscut sub numele Refik Bey. Care era însa adevarata lui identitate, nimeni nu poate sti. Cred

ca nici Serviciul secret turc nu o cunoaste. si acum sa stam fle vorba despre garantii. Exista aici, în Galati, sucursala unei firme Eîrbesti de import-export. Scopul ei nemarturisit este contrabanda de arme. Lucreaza cu autorizatia tacita a agentului

323

comercial sîrb din Galati. Cu acest agent poti sta de vorba chiar în dimineata aceasta, îti convine formula? — îmi convine.

- Chelner, plata! striga marinarul, izbind cu verigheta în tablia mesei. Mai repede! Ma grabesc!

— A început sa se însereze mai devreme, Charikleia. Ce pacat ca a trecut vara! suspina. Aprinde lampile, Giannaris! Abia vad sa ma îmbrac.

- Le aprind îndata, domnule consul .general! replica servitorul, repetînd ordinele stapînului.

Doskos, consulul general al Greciei la Belgrad, alese din dulap o cravata de matase neagra cu ape rosiatice.

— Crezi ca se potriveste la redingota neagra, Charikleia? Era un adept al 'elegantei vestimentare sobre, pe care se

straduisa a si-o însusi înca de pe cînd îsi facea stagiul de consul în Marea Britanie. Cînd fusese înaltat la gradul de consul general si transferat la Belgrad, încercase un simtamînt de amaraciune. stia ca viata mondena, stralucitoare, cu care se deprinsese la Londra avea sa-i lipseasca în capitala Serbiei Charikleia, sotia sa, plînsese ca si cînd i-ar fi lovit o mare nenorocire. „Ce-o sa ne facem în acel fund de lume, Hektor? O sa traim între trogloditi! O sa uitam sa ne mai purtam omeneste!" El încercase sa o consoleze: „Este maj bine sa fii primul într-un sat din Spania, decît _al doilea la Roma, a spus Caesar". Charikleia fornaise printre lacrimi: „Parerile lui Caesar nu ma încalzesc cu nimic. La Belgrad vom pierde cei mai frumosi ani din viata".

Dupa ce se instalase în noul post. Hektor Doskos constatase ca traiul din capitala Serbiei nu era chiar atît de îngrozitor pe cît îsi închipuise. Se mai aflau acolo cîtiva consuli cu familiile, în compania carora, atît el, cît si Charikleia îsi petreceau placut serile. La reuniunile dansante de la Cercul Militar, ofiterii din garnizoana se comportau civilizati si erau niste foarte buni dansatori. Pe lînga militarii sîrbi se mai aflau la Belgrad si numerosi ofiteri rusi, înrolati voluntar în armata sîrbă. Tineretea lor stimula pe maturele sotii ale consulilor, care se lasau antrenate la dans cu nemarturisita placere. Lipseau contii, marchizii si ducii care ornau saloanele din Mayfair, dar notabilitatile locale nu erau cu nimic mai prejos de marea burghezie din capitalele occidentale.

324

Un singur lucru îl indispuinea pe consulul general Doskos: patimile politice ale sîrbilor, care îmbracau forme mai violente chiar decît în Grecia lui natala, patria zguduirilor sociale endemice. Asasinarea printului Milan, tatal actualului suveran, se înscria în acel val de aprinse framîntari nelipsite mai tuturor popoarelor din vitregita peninsula Balcanica. La Londra, nervozitatea politica a cetatenilor englezi se manifesta numai în cadrul dezbaterilor parlamentare din Camera Comunelor — si mai putin din Camera Lorzilor — dezbateri care pastrau dealtfel un decorum îndeosebi apreciat de consulul general Doskos. Aici, la Belgrad, avea impresia sa traia deasupra unei pivnite încarcate cu dinsmita. Un nebun putea oricînd sa aprinda fitilul, aruncînd întreg edificiul în aer.. .

Giannaris aprinse lampile, în încaperile vaste, dar joase, ale apartamentului amenajat la primul etaj al consulatului Greciei — pentru a servi drept locuinta sefului misiunii consulare si sotiei sale — se oplosise o lumina aurie, catifelata, care predispuinea la visare si lenevie.

Dupa ce îsi facu un impecabil nod la cravata, Doskos îsi îmbraca redingota, tinuta cu respect de servitor. Sub înfatisarea sa de sluga docila si bine dresata, Giannaris ascundea un temperament vulcanic. Originar din Creta, se avîntase cu furie în rascoala care incendiase insula cu cîtiva ani în urma. în cursul actiunilor de guerila angajate între insurgenti si trupele otomane, ucisese cu mîna lui peste douazeci de inamici. Zdrobirea insurectiei îl silise sa se refugieze în Grecia, fiindca se pusese un premiu pe capul lui. Dupa vicisitudini fara numar, ajunsese în serviciul unui tînar agent consular francez din Atena, pe nume Antoine Guillemot. Veniturile personale ale lui Guillemot erau anemice, asa ca nu-si putuse angaja un servitor stilat, desigur 'mai costisitor. Avea însa talent pedagogic, în mai putin de un an facuse din Giannaris un valet de înalta clasa. Rebelul din Creta se acomodase cu noua sa conditie care-i asigura daca nu belsugul, cel putin hrana si o îmbracaminte decenta. Guillemot nu era zgîrcit. Din putinul lui îl lasa si pe Giannaris sa se înfrupte, între stapîn si sluga se statornicisera relatii de pretuire reciproca si chiar de afectiune fara ca aceasta sa excluda formalismul si deosebirea de pozitie sociala.

Cînd Guillemot parasise Atena, în urma transferarii sale într-un post din Extremul-Orient, fusese nevoit sa se desparta de Giannaris. Un servitor localnic, deprins sa se hraneasca frugal, cu un pumn de orez si din cînd în cînd cu

325

cîte un peste, avea sa-l coste mai putin. Chiar si transportul lui Giannaris peste mari i-ar fi grevat bugetul.

în ajunul plecarii lui Guillemot la noul si îndepartatul sau post, .sosise la Atena, Hector Doskos, pentru a primi dispozitii de la Ministerul Afacerilor Straine, înainte de a se prezenta la Belgrad. Cei doi agenti consulari se cunoscusera cu cîtiva ani în urma, la Londra. Guillemot îl recomandase calduros pe Giannaris lui Doskos, care acceptase sa-l ia în serviciu. De atunci, acesta nu avusese niciodata a se plînge de alegerea facuta. Cretanul se dovedise a fi un servitor fara cusur, întrunea calitatile valetilor englezi, fara

a avea si pretentiile acestora.

Totusi, Giannaris nu era un automat dedicat în exclusivitate slujirii stapînului. Cretanul avea preocuparile, framîn-l arile si îndoielile lui. Rascoala din Bosnia si Hertegovina îi evoca insurectia din insula lui de bastina. Calmul cu care consulul general Daskos urmarea desfasurarea sîngeroaselor lupte ale rebelilor îl nedumerea. Traind în preajma lui Guillemot si mai tîrziu a lui Daskos, ajunsese sa se familiarizeze treptat cu mentalitatea diplomatilor ce-si faceau un titlu de glorie din detasarea cti care priveau gravele evenimente din jurul lor. Dar pentru el aceasta atitudine echivala cu o tradare a intereselor populatiilor crestine ramase înca sub cal-cîiul otoman. Nu împartasise parerea sa consulului general, fiindca acesta nu numai ca nu i-o ceruse, dar ar fi fost chiar profund socat daca servitorul ar fi cutezat sa si-o expuna prin viu grai.

— Giannaris, adu-mi decoratiile- în miniatura! porunci Daskos dupa ce își îmbraca redingota.

Ori de cîte ori mergea în audienta la palat, își prindea la rever un lantisor de aur, de care atîrnau principalele sale decoratii, reduse la proportii minuscule. Ordinele în marime naturala le arbora numai la receptiile diplomatice, la sarbatorile nationale si la ceremoniile de gala.

— Sa nu întîrzii, Hektor! îi recomanda Charikleia. în seara aceasta avem invitati!

— Draga mea, sper ca printul Milan n-are sa ma retina mult. Daca pîna la opt nu m-am întors, asezati-va la masa fara mine.

Lua tocmai palaria cilindru din mîna lui Giannaris, cînd îi ajunse la ureche un îndepartat murmur de voci care crestea în intensitate. Charikleia trecu la fereastra si dadu putin la o parte perdeaua. O masa compacta de oameni, cu pancarte si

626

drapele sîrbesti, aparuse la capatul strazii. Zvonul de glasuri se transforma treptat într-un vuiet puternic.

— înca o manifestatie! exclama scîrbita Charikleia. Sîrbii astia nu s-au plictisit sa tot defileze pe strazi, strigînd împotriva otomanilor? Ce vor? Sa se bata cu turcii? Țîntarul vrea sa se încaiere cu armasarul!

Daskos nu raspunse. Nu comenta niciodata evenimentele politice de fata cu servitorii. Parerile lui angajau într-o oarecare masura Grecia. Colportarea si mai ales denaturarea lor i-ar fi pricinuit dezagremente.

- Voi încerca sa ma întorc înainte de opt, vorbi sec. Te las cu bine, draga mea!

își lua manusile, bastonul și parasi încaperea. Cupeul îl aștepta în fața consulatului. Coloana manifestanților era atât de masivă, încât se revarsase în lungul și în latul strazii asemenea unui puhoi ce își umple pîna la buza albie. Trasura rămase imobilizată mai bine de un sfert de ora. Abia după ce se scurseră ultimii manifestanți, echipajul se urni, îndreptîndu-se spre palatul princiar.

Se făcuse șapte și un sfert cînd ajunse la destinație. Doskos coborî din trasura, duse solemn mîna la palarie, răspun-zînd la salutul santinelor, apoi intra în clădire. Ofiterul de ordonanță al principelui îl conduse pîna în anticamera cabinetului princiar. Printre persoanele care așteptau să fie primite în audiență, Doskos recunoscu pe colonelul Sturdza, agentul diplomatic al României, pe Marcovic, ministrul de Interne, pe colonelul comandant al garnizoanei Belgrad și pe colonelul Becker, o figură proeminentă printre ofiterii superiori ruși care vizitau de la o vreme tot mai des Serbia. Strîn-se mîinile cunoscutilor. Prezenta acestor personalități în anticamera printului, la o ora atât de tîrzie, presupunea evenimente serioase în perspectivă. Toti aceștia vorbeau despre ploile torențiale cazute în ultimele zile asupra capitalei și a nordului Serbiei, cînd usa cabinetului princiar se deschise, îngaduind printului de Wrede, agent diplomatic și consul general al Austro-Ungariei, să apară după încheierea audienței sale la seful statului.

„

Austriacul saluta cu politete rece, apoi parasi anticamera. „Printul nu e în apele lui”, reflecta Doskos, care îi analizase atent fizionomia. Ofiterul de ordonanță anunța pe agentul diplomatic român că este așteptat de Alteta-Sa..

327

Printul Milan fuma iritat o țigară de foi. Discuția cu secretarul de legatie Wrede îi lăsase un gust amar. Diplomatul îi prevenise în termeni categorici că Imperiul Austro-Ungar nu va tolera o intervenție militară; a Serbiei împotriva turcilor, în calitate de putere garantă a autonomiei statului sîrb, socotea de datorită să păstreze intangibilă actuala ordine politică din Balcani. Guvernul imperial austro-ungar va socoti drept o gravă încălcare a obligațiilor asumate de către Serbia, orice încercare a acesteia de a sprijini insurecția din Bosnia și Hertegovina. În cazul că guvernul de la Belgrad își va materializa ostilitatea față de Imperiul Otoman suzeran. Austro-Ungaria va fi obligată să-și reconsidere poziția față de Serbia, care va suferi consecințele proprii sale nesocotite.

Limbajul arogant al diplomatului austriac reliefa desigur nervozitatea guvernantilor de la Viena. Printul Milan se temea că amenințările Austro-Ungariei nu vor rămîne litera moartă. Rușii îl încurajasera să meargă înainte cu orice riscuri, asigurîndu-l de sprijinul lor. Vor merge înșă pîna acolo încît să accepte o confruntare militară cu Austro-Ungaria, de dragul Serbiei? Imperiul țarilor avea tot interesul să surpe edificiul puterii otomane, dar va acționa oare pîna la ultimele limite? În cazul unui război austro-rus, Germania ar rămîne indiferentă? Bismarck nu va încerca să răzbune umilinta suferită în cursul recentului conflict germano-francez, datorită intervenției rușilor? Dar Marea Britanie? Ce va face Marea Britanic? Atitudinea ei turcofilă era arhicunoscută. Rușii riscau să-și

ridice iarasi în cap întreaga Europa, asa cum se întâmplase în razboiul Crimeii. în cazul unei noi înfrîngerii a Rusiei, ce se va întâmpla cu Serbia împresurata numai de dusmani?

Incontestabil, interesele Serbiei erau comune si celorlalte popoare crestine dinlauntrul Imperiului Otoman. Era însa de presupus ca ele vor actiona în cel mai deplin acord? Daca s-ar fi ridicat toate deodata împotriva turcilor, nimic n-ar mai fi putut împiedica prabusirea puterii otomane si izgonirea osmanlîilor din Europa. Daca? Daca? Daca? Acest daca îl exaspera pe printul Milan. Intuitia lui politica îl îndemna sa intre în actiune. Ce se. va întâmpla însa daca va da gres?

Printul Milan îsi zise ca trebuia sa aiba în vedere si interesele propriiei sale dinastii. Serbia voia razboiul. Parintele Bau fusese asasinat fiindca nu se aratase îndeajuns de zelos tn domeniul pregatirilor militare ale tarii. Actualul cabinet

828

Oiinisterial era alcatuit din nationalisti convinsi. Daca Ristici va veni la putere, vor intra în guvern numai belicisti intransigenti, care-i vor crea o situatie imposibila. seful politiei sale secrete îl prevenise ca toti sefii de departamente, în cap cu primul ministru, faceau parte din „Omladina”, o asociatie extremista dusmanoasa Turciei si prietenilor ei. „Omladina” nu se sfia sa foloseasca mijloace teroriste. Printul Milan nu voia "sa împartaseasca soarta tatalui sau. Era constient ca trebuia sa actioneze în spiritul nazuintelor poporului sau daca voia sa-si consolideze dinastia, sa-i asigure continuitatea. In cursul calatoriei facute recent la Viena, spre a discuta cu împaratul Franz-Josef situatia exploziva din Balcani cancelarul Andras-sy îl lasase sa înțeleaga ca Austro-Ungaria va sprijini revenirea la cîrma Serbiei a dinastiei Karagheorgtiievici, înlaturata cu forta de actuala dinastie a Obrenovicilor, în cazul ca el Milan, nu se va alinia politicii adoptate de guvernul austriac fata de Turcia. santaj calificat, care-i daduse serios de gîndit.

Printul, zdrobea tocmai cu nervozitate vîrful aprins al tigarii pe jumătate consumate în scrumiera de pe birou, Cînd ofiterul de ordonanta îi anunta intrarea agentului diplomatic al României.

Expresia de amaraciune întiparita pe chipul lui Milan se sterse. Trimisul statului vecin nu trebuia sa-i citeasca pe fata tulburarea provocata de convorbirea purtata cu printul Wrede.

La aparitia colonelului Sturdza, îi întinse cordial mîna si îl pofiti sa ia loc.

- Domnule colonel, v-am invitat spre a va notifica oficial un eveniment de mare însemnatate pentru mine si pentru dinastia mea. M-am logodit cu printesa Natalia, gratioasa fiica a raposatului colonel Kesko si a sotiei sale, nascuta printesa Sturdza. Sunt bucuros fiindca logodnica mea este si nepoata dumneavoastra.

Colonelul afecta o foarte placuta surpriza, desi în realitate fusese informat din timp

asupra acestui eveniment. Prezenta respectuoase felicitari tânărului logodnic și îi ura ca dinastia Obrenovici să se perpetueze pe tronul Serbiei pentru binele țării și al poporului sârb. Printul îi mulțumi.

- Instalarea pe tronul Serbiei a unei printese .cu sânge românesc va cimentea legăturile de prietenie dintre țara mea și România, domnule colonel. Va rog să fii interpretul meu pe lângă Alteta-Sa printul Carol și să-l asigurați, în acest moment de mare bucurie pentru mine și pentru Serbia, de sen-

329

timele de caldă prietenie pe care le port Altetei-Sale și frumoasei dumneavoastră țară.

Colonelul Sturdza își făcuse rezerve asupra autenticității „sîngelui românesc” și „sentimentelor românești” ale printesei Natalia. Tînara logodnică a printului Milan era de un snobism feroce, îmbatată de visurile-i de mărire intrate în domeniul realității grație printului Milan, luase hotărîrea ca prin odraslele pe care le va zămisi să patrundă în familia imperială rusă. Va fi destul să-și introducă prin căsătorie pe vreuna din fiice în clanul marilor duci, ca să ajungă a se înrudi cu Romanovii. Desigur că i se va recunoaște meritul de a se fi lepadat de originea ei românească. La ora actuală, cartea rusă era mai puternică. Colonelul Sturdza, deși se aflase la Belgrad în momentul logodnei, nu fusese poftit la ceremonie tocmai pentru că Natalia voia să rupă orice legătură cu familia ei din partea mamei.

Printul Milan accepta zelul de neofit al Nataliei, pentru că atitudinea ei era apreciată nu numai de ofițerii ruși din armata sârbă, ci și de contele Ignatiev, căci prin intermediul printesei se întărea partida pro-rusă din Serbia. Milan ar fi dorit totuși ca simțămintele antiromânești ale viitoarei soții să nu fie clamate cu atîta ostentație, mai ales. acum, cînd Serbia avea atîta nevoie de cooperarea politică a barbatilor de stat de la București.

— Evenimentele din Bosnia și Hertegovina impun, domnule colonel, luări de contact mai strînse între Sârbia și România. As propune, domnule colonel, să angajăm discuții concrete asupra acestei chestiuni.

— Voi supune guvernului român propunerea Altetei-Voaș-tre.

Printul se ridică de la masa de lucru:

— Sper să putem angaja în curînd convorbiri rodnice, domnule colonel.

Cei doi bărbați își strînseseră cordial mîinile, apoi agentul diplomatic român se retrase. Printul Milan rămase gînditor. Dacă ar putea să-i determine pe români, pe greci și pe muntenegreni să-i împărtășească vederile, s-ar face un pas hotărîtor pe drumul obținerii independenței tuturor. Porunci ofițerului de ordonanță să-l introducă pe consulul general al Regatului Grec. Era decis să facă și guvernului elen o ofertă formală de alianță. Știa că va întâmpina dificultăți, între anii 1860 și 1862 se desfasurasera intense tratative

diplomatice între Serbia și Grecia, în vederea încheierii unei alianțe în-

330

f*1

potriva Imperiului Otoman, având drept obiective eliberarea conationalilor aflați în teritoriile rămase sub guvernarea directă a turcilor, precum și împărțirea Peninsulei Balcanice. Detronarea regelui Otho al Greciei pusese capăt discuțiilor, care fuseseră reluate abia cinci ani mai târziu, sub domnia regelui George, noul suveran elen. În acel timp izbucnise răscoala din Creta, în august 1867 se încheiase un tratat de alianță care stabilea obligația celor două state de a declara război Turciei cel mai târziu în martie 1868. Același tratat mai prevedea ca Bosnia și Hertegovina, eliberate de sub turci să fie alipite Serbiei, Greciei revenindu-i Epirul și Thessalia. Mai înainte însă ca noua convenție să intre în vigoare, printul Mihail Obrenovici al Serbiei fusese asasinat — el, Milan, fiind chemat pe tron. La scurt timp după acest eveniment, răscolii creștini, lipsiți de un sprijin efectiv din afară, capitulasera. Guvernul de la Atena atribuisese eșecul insurecției din Creta jocului dublu practicat de sârbi, care — pretindeau elenii — își vînduseră aliații, spre a dobîndi în schimb de la turci evacuarea unei baze militare detinute de aceștia pe teritoriul sârb. Tânărul print Milan socotise ca izbucnirea răscoalelor din Bosnia și Hertegovina era de natură să netezească asperitățile politice dintre Serbia și Grecia, lupta comună în-a-i potriva turcilor primind asupra oricăror alte considerente. Stia că tratativele nu vor fi usoare. Fără a fi un în-cercal psiholos, simtea instinctiv că Doskos nu-i era prieten.

Consulul general al Greciei își făcu grav intrarea. Se comporta ca și cînd ar fi fost primit în audiență la palatul Buc-kingham de către regina Victoria. Nu fiindcă ar fi acordat aceeași considerație printului Serbiei. Socotea însă că seful unei misiuni diplomatice se respecta pe el însuși cînd se su-a • pune ceremonialului.

- Luati loc, domnule consul general!

Doskos se așeza în fotoliu, își împreună mîinile, le spri-*. jini pe genunchi și rămase în poziție de așteptare.

Printul se interesa protocolar de sănătatea regelui George, apoi trecu la subiectul care-l interesa: insurecția din Bosnia și Hertegovina și comunitatea de interese sârbo-grecești.

- Ministrul meu de externe a făcut unele tatonări în legătură cu o alianță între țările noastre, - domnule consul -ge-< neral. Convorbirile au fos't întrerupte în august din cauza vîi .zitei mele la Viena. De atunci au intervenit noi factori: imposibilitatea turcilor de a înfrînge răscoala, intervenția mari-* lor puteri, încercările Sublimei Porți de a găsi o ieșire din

331

impas. Toate acestea fac necesara o reluare a negocierilor dintre tarile noastre. Suntem în ceasul al doisprezecelea, domnule consul general. As fi putut încheia o alianta cu Munte-negrul, dar în momentul de fata interesele noastre si ale acestei tari nu sunt convergente. De Grecia nu ne desparte nimic. Este natural ca, dupa înlaturarea dominatiei turce în Balcani, teritoriile locuite de greci sa revina Greciei, iar cele locuite de sîrbi sa fie atasate Serbiei, în Macedonia elementele grecesti si sîrbesti sunt oarecum amestecate. Dar asta nu ne poate împiedica sa ajungem la o întelegere. Unindu-ne eforturile, atît pe tarîm militar, cît si politic, pentru a lovi Turcia, vom obliga armatele otomane sa se bata pe trei fronturi daca tinem seama si de rascoala din Bosnia si Hertego-vina. Cred ca pot conta si pe bulgari. Comitetul bulgarilor de la Bucuresti, cu care suntem în contact permanent, ne-a asigurat ca, în schimbul unei subventii de 50 000 de ducati, necesari achizitionarii de arme, vor putea crea o diversiune, rasculînd populatia din Bulgaria împotriva turcilor. Pregatirea unei insurectii în Thessalia ar cadea în sarcina dumneavoastra. Pot sa va informez, domnule consul general, ca emisarii nostri au luat deja legatura cu capeteniiile albaneze în scopul declansarii unor acte de ostilitate împotriva osmanlii-lor. As dori sa cunosc si punctul dumneavoastra de vedere. Doskos ascultase impasibil expunerea printului.

— Alteta, nu am mandat sa ma pronunt în aceasta problema. Voi aduce la cunostinta guvernului meu propunerile Altetei-Voastre. -

Milan ramase descumpanit de raceala replicii consulului general. Se asteptase la alta reactie.

— Nu mi-ati vorbit despre România, Alteta, relua Doskos dupa cîteva momente. Guvernul meu doreste sa cunoasca si pozitia dumneavoastra fata de aceasta tara.

Doskos era curios sa afle cum va motiva printul ocolirea acestui punct nevralgic. Guvernul de la Atena evitase pîna acum sa-si ia vreun angajament fata de Serbia. Instalarea unui puternic stat slav în Balcani, substituit puterii otomane, nu i-ar fi convenit sub nici o forma. Doskos era convins sa România — o insula latina într-o mare slava — împartasea temerile oamenilor politici eleni.

— Guvernul de la Bucuresti înclina spre o solutionare pacifica a crizei orientale, raspunse cu tact diplomatic.

332

— Concluzia este valabila în ceea ce îi priveste pe conservatori, completa Doskos. Liberalii nu sunt adeptii unui pacifism cu orice pret.

- Din nefericire, domnule consul general, la Bucuresti liberalii sunt în opozitie.

- Va fi greu, Alteta, sa se încheie în Balcani un sistem de acorduri antiotomane fara participarea României.

Printul Milan își încreți nemulțumit fruntea. Doskos începuse să-și dezvăluie jocul. Caută să obțină concesiuni sporite, invocând imposibilitatea încheierii unei alianțe greco-sârbe mai înainte ca Belgradul și Atena să se asigure de sprijinul României? Sau era pur și simplu ostil unei alianțe cu Serbia?...

Milan își arunca privirile asupra ceasului de bronz de pe masa de lucru, dînd a înțelege reprezentantului grec că audiența se încheiase.

— Domnule consul general, sper că veți pleda pe lînga sefii dumneavoastră ierarhici, în sprijinul cauzei pe care v-am expus-o. Țin să vă atrag atenția că în momentul de față Serbia dispune de o armată bine înarmată și antrenată.

Trimisul grec parasi scortos cabinetul princiar, lasînd în urmă o atmosferă glacială. Printul Milan îi intuise just opiniile. Doskos era adversarul aventurilor militare.

Deopotrivă cu un mare număr de intelectuali și bancheri greci, socotea că în viitoarele decenii se va ajunge treptat la o contopire a populației grecești autohtone cu populația turcă, constituindu-se un stat nou, o replică a Imperiului Bizantin de odinioară. Grecii, partizani ai formelor de luptă violentă, socoteau utopic* proiectul contopirii evolutive. Ultimul cuvînt aveau să-l rostească desigur oamenii politici de la Atena și regele George.

După plecarea lui Doskos, ofiterul de ordonanță introduse pe colonelul Becker. Pe lîngă gesturile domoale și pedanteria consulului general grec, comportamentul colonelului rus respira energie, dinamismul, îndrăzneala. Atitudinea acestuia față de print era a unui camarad de arme, care nu se poate elibera de o expansivitate cazona.

— Alțeta, l-am văzut pe Doskos iese din posomorit ca un cioclu din cabinet, în trecere, mi-a aruncat o privire «asasina. Colonelul Becker rîse: Doskos nu-și poate ascunde sentimentele antislave înșusite la Londra. Omul acesta oglindește mentalitatea grecilor, care traiesc de cîteva decenii încoace la remorca englezilor.

333

— Nu-l pot uita pe Byron, zîmbi printul Milan. Adăuga apoi cu tristete: Mai tem că încercările mele de a-i atrage într-o alianță antiotomană vor da gres. Mai am o speranță. Am fost informat că noul lor prim-ministru, Kumunduros, și-a început cariera politică luptîndu-se pe baricade în Creta. Să sperăm că sentimentele lui turcofobe nu s-au schimbat. Cînd ajung în vîrfurile piramidei, unii oameni își modifică optica.

Becker clatina din cap în semn de încuviințare.

— În privința lui Kumunduros, parerile sunt împartite. Ambasada noastră de la Constantinopol deține informații potrivit cărora Kumunduros și-ar fi luat angajamentul față de Anglia și Franța să nu intervină în criza Balcanică.

- Spera sa obtina compensatii pe alta cale. Prosti mai sunt si grecii! exclama printul cu adînc resentiment. Nu-si dau seama ca umilindu-se în fata marilor puteri nu vor obtine nimic? Anglia are tot interesul ca Turcia sa pastreze Bosforul, spre a-i tine în sah pe rusi. Solidaritatea europeana fata de islamicii barbari veniti din strafundurile Asiei si statorniciti pe teritoriile Bizantului defunct s-a dovedit a fi lamentabila si în trecut si acum.

Colonelul își rasuci mustata cu vîrfuri lungi si ascutite ca niste sulite.

— Kumunduros si partizanii lui nu sunt alfa sj omega în politica greceasca. Pot sa va aduc si o veste buna. Recent am intrat în contact cu un grec foarte influent, Leonidas Vulgaris, care a participat la toate rascoalele grecilor, de la razboiul din Crimeea încoace. Vulgaris este partizantul unei strînse cooperari între toate popoarele crestine din Balcani, si în sprijinul acestei idei întretine o activa corespondenta cu capeteniiile patriotilor bulgari, bosnieci si muntenegreni, în cadrul ultimei mele convorbiri cu Vulgaris, i-am sugerat sa reînvie defuncta alianta sîrbo-greaca. A parut entuziasmat de propunerea mea. Generalul Ignatiev l-a invitat la Constanti-nopele. Vrea sa-si faca din el un instrument.

Becker arata cu un gest teatral harta Balcanilor, aninata între ferestrele, cabinetului princiar.

— Cînd Serbia va intra în lupta împotriva Imperiului O-toman, se vor rascula si bulgarii, si muntenegrenii, si albanezii, si macedonenii, si grecii, si românii... întreaga peninsula va lua foc sub picioarele turcilor...

334

Ambrosii Sablic, studentul în medicina, statea întins pe burta de-a latul brînei scobite de degetele vînturilor si ale ploilor si privea printre stîncile crenelate de pe buza prapas-tiei o floare mica, alba, delicata, cu petale catifelate si corola de culoarea mierli. Daca ar fi întins mîna, ar fi putut s-o rupa, dar Sablic nu se îndura s-o faca. De ce sa puna capat firavei existente a plantei leganate de vînticelul sprintar?

•Toamna începuse sa repeada asupra muntilor trîmbe vîn-toase si sa coboare din vazduh perdele de ploaie rece, marunta. De cîteva ore încoace, cerul se luminase deodata, de parca b uriasa mîna ar fi dat la o parte draperiile plumburii, spre a învalui iarasi firea în retea a ariei a razelor de soare.

Petalele delicatei flori pareau fasonate în fildes. Dincolo de coronita lor se deschidea un hau care serpuia printre peretii abrupti ai muntilor. In adîncul lui aparura primii cer-cetas, turci. Daca micuta planta ar fi fost catarea unei pusti, si Sablic ar fi apasat pe tragaci, capetenia grupului de turci s-ar fi pravalit la pamînt. Dar studentul se abtinea sa traga, desi avea în mîna o arma pe care o putea folosi, dupa cum pu trageau nici tovarasii lui, rasfirati de-a lungul brînei. Primisera ordine precise. Nu vor deschide focul decît în momentul cînd grosul coloanei inamice se va angaja între peretii stîncosi ai

canionului.

La scoala de medicina din Paris învățase să vindece oameni. Aici, în munții Bosniei natale, învățase să-i ucidă. "Nu se scurseseră nici două luni de zile de când parasise capitala Franței, spre a se înscrie voluntar în rândurile luptătorilor pentru independența din țara sa. Pentru el, acest interval de timp părea să fi durat secole. Atât de profundă era ruptura dintre lumea pariziană, hipercivilizată, super rafinată, și lumea ilirică, salbatică de mizerii, umilinte și ignoranță, încât Sablic avea senzația de a fi coborât aici de pe alta planeta.

Când tatăl său, doctorul Sablic, luptător activ în rândurile revoluționarilor, îl prezentase lui Liubibratic, una dintre cele mai proeminente figuri ale insurecției antiotomane, Ambrosii se simțise marunt și neînsemnat. Liubibratic îl strivise cu personalitatea lui copleșitoare, cu reputația lui de neînfricat portdrapel al independenței poporului său. Acesta ascultase cu interes odiseea tânărului student, care izbutise să patrundă pe teritoriul Bosniei înfruntând mari dificultăți. Calatoria de la Paris la Spalato se desfășurase în condiții normale. De

335

îndata însă ce pusese piciorul pe cheiul portului dalmatian, sicanele începuseră să curgă. Autoritățile austriece închiseseră granița cu Bosnia și Hertegovina, luând măsuri draconice spre a împiedica trecerile clandestine de voluntari sau contrabandă de arme.

Capturat de o patrulă în vreme ce încerca să se strecoare pe furis printre verigile lanțului de grăniceri austrieci, fusese zăvorât în celula unui post de poliție. Nu-l reținuseră mult. După patruzeci și opt de ore de detenție, îl anunțaseră că va fi expulzat din Dalmatia. Dacă va încerca să se întoarcă, va fi pedepsit cu asprime.

Îl duseseră sub escortă până în port și îl îmbarcaseră pe o navă cu destinația Ancona. Îndata ce vasul iese din rada, Ambrosii se aruncase în mare și se înapoiase înotând până la tarm. Datorită înserării, isprava sa nu fusese observată nici de pasageri, nici de personalul vaporului. Când se vazuse iarăși pe terra firma, o luase pe cai ocolite spre graniță. Se afundase în munți, ascunzându-se după stânci ori de câte ori zărea grăniceri austrieci. Parcurgea drumul în etape mici, fiindcă umbla numai noaptea. Suferise de foame și de sete, mai ales ziua, când stătea pitit în câte o grota, ori după vreun pîlc de arbuști, spre a nu fi observat de grăniceri.

După câteva zile de „v-ati ascunselea”, avusese norocul să-i iasă în cale un păstor cu oile — bosniac de origine — care-i înțelesese pasul și îi daduse calauza pe lovan, ajutorul său, un baietandru dezghetat, tot atât de ostil austriecilor, cât și turcilor. După lasatul nopții, lovan îl condusesse printr-un labirint de poteci de munte până la granița turcă. Pe drum, baietandru îi șoptise că slujise drept calauza și altor bosnieci din străinătate pe care îi ajutase să se înapoieze în patrie. Ca-răse și arme pentru insurgenți. lovan îl ajutase pe Ambrosii nu numai să treacă granița, ci să se și strecoare printre patrulile grănicerilor turci. Noaptea se îngâna cu ziua, când baietandru se opri pe im tapsan și îi

aratase un masiv paduros ce se ridica întunecat dincolo de o vale nu prea adîncă.

—'- Acolo sunt oamenii pe care-i cauti, îi spusese. Cobori pe poteca asta, treci cu piciorul pîrîiasul de jos si urci apoi pe o poteca serpuita, pîna ce ajungi pe o brîna. Acolo te vor opri santinelele alor nostri. Cu ele ramîne sa te descurci singur.

Ambrosii voise sa-i strecoare o recompensa baneasca. Flacaul îl refuzase:

336

— Aici, în munti, nu avem ce face cu banii. Te las cu bine! îti urez sa ucizi cîti mai multi turci!...

îsi fluturase mîna, apoi facuse drumul întors... Plin de multumire, Liubibratic se uitase zîmbind la Am-brosii si îl batuse pe umar:

— Bravo! Ma bucur ca ai ajuns cu bine printre noi. Tatal tau mi-a spus ca ai urmat medicina. Avem mare nevoie de doctori.

— Nu sunt înca doctor, domnule Liubibratic. Trebuia sa-mi dau ultimele examene ca sa obtin diploma. Dar n-am mai avut rabdare...

— Bine ai facut, Ambrosii! Gratie învataturilor tale ai sa alini multe suferinte si ai sa scapi de la moarte multi oameni. Daca ai sti cîti raniti au pierit fiindca n-a avut cine sa-i îngrijeasca... Sunt printre noi cîtiva doctori — poti sa-i numeri pe degete — ajutati de niste felceri cu multa bunavointa, dar cu putina pricepere. Tamaduiitorii cu leacurile lor babesti nu ne lipsesc, dar nu ne sunt de nici un folos. Picioarele si bratele nu se amputeaza cu ierburi... Am sa te repartizez la grupul lui Pilic. Vetii avea mult de lucru. Se vor ivi ocazii cînd va trebui sa pui mîna si pe. arma. în razboiul asta se bat nu numai barbatii valizi, ci si batrînii, si femeile, si copiii, si schilozii.

Cînd sosise în sectorul lui Pilic, tînarul student — desi pregatit sufleteste de culorile întunecate ale tabloului zugravit de Liubibratic — ramasese îngrozit de starea jalnica a ranitelor, înghesuiti întrun adapost înjghebat din crengi împletite, zaceau pe asternuturi de fîn, mîncati de viermi, invadati de muste, lipsiti de îngrijire, de medicamente. Ranile infectate, purulente, gangrenele urît mirositoare, luate în pripa si tratate rational, ar fi fost usor vindecabile.

Mai-marele peste infirmerie era un felcer de vreo cincizeci de ani, Anghel Krilevic, un ins bondoc, cu obrazii rozalii si nasul rosu. Cînd Dragoe Pilic îl înstiintase ca va -trece sub ordinele lui Ambrosii Sablic, felcerul aruncase o privire ironica tînarului student. „Mucosul asta sa-mi porunceasca mie? reflectase jignit si amuzat totdeodata. Am sa-i scot curînd din cap fumurile de sefie! Ehe, frumuselule, te fac eu sa-mi ciugulesti boabe din palma!"

•

Ambrosii îi simtise instinctiv ostilitatea, într-un fel, îi da-" dea dreptate. „Cînd ai ajuns

la o anumita vîrsta, e greu sa te supui unui tînar cu mustata abia mijita."

22 — Uragan asupra Europei

33 i

- O sa ne înțelegem noi, soptise felcerul cu o condescendenta ascunsa nedibaci sub un zîmbet familiar.

în zilele urmatoare, Ambrosii se asternuse energic pe lucru. Ordonase unor ajutoare de ocazie sa curete cu sîrg infirmeria. Ceruse pentru confortul ranitilor saltele umplute cu fîn si pe cît posibil cearsafuri si perne.

— Oamenii nostri sunt deprinsi cu viata grea, obiectase felcerul. Daca-i corcolim si facem din ei niste domnitori, unde ajungem? N-au vazut ei cearsafuri nici la mama acasa!

Ambrosii nu împartasea opinia secundului sau. Se înfatîsase lui Pilic si îi ceruse saltele, cearsafuri si perne.

— Am nevoie si de medicamente, de instrumente chirurgicale, de spirt, de fese si de vata...

— Crezi ca e nevoie de toate astea? întrebasese seful grupului, în sfîrsit, daca spui dumneata...

Doua zile mai tîrziu, organizase o incursiune fulger în o-raselul din vecinatate. Obiectiv: luarea cu asalt a cazarmii turcesti si a spitalului militar turc, capturarea cazarmamentului, a medicamentelor si a instrumentelor chirurgicale cerute de tînarul student în medicina. Misiunea fusese dusa la îndeplinire. Ambrosii primise tot ce dorise, cu exceptia medicamentelor, a spirtului si a tifonului, - de care si osmanlîii duceau lipsa. Expeditia se încheiase însa cu un grav bilant de morti si raniti. Astfel, numarul pacientilor din infirmerie se dublase.

— Pentru cîteva cearsafuri nu merita sa- pierdem atîtia oameni! obiectase felcerul cu virtuoasa indignare.

Pilic convenise ca se cam depasise masura, dar nu facuse comentarii, fiindca el însusi ordonase expeditia. Neîncrederea în competentă lui Ambrosii, sadita în sufletul sefului gruparii si alimentata staruitor de Krilevic, precum si de prietenii a-cestuia, sporise cînd — dupa o ciocnire. sîngeroasa cu pote-rele turcesti — studentul se prezentase lui Pilic si îi ceruse sa se rechizitioneze toate sticlele si balercutele cu slibovita, precum si orice alte rachiuri tari aflate în posesia oamenilor din subordinea sa, pentru a fi afectate infirmeriei.

— Ce vrei sa faci cu atîta bautura? exclamase Pilic, descumpanit. Sa-ti îmbeti ranitii?

— si pentru asta, replicase Ambrosii. La amputari, alcoolul baut în cantitati convenabile

amorteste partial durerea. Dar rolul sau este esential ca dezinfectant. *

Pilic începuse sa rîda:

338

- Daca torni spirt pe rani, ustura. Cum ramîne cu amorteala?

Ambrosii se straduise sa-i explice teoriile doctorilor Lister si- Champoniere.

Spre marea-i surprindere, dusmanul lui prin definitie — felcerul — i se alaturase, sprijinindu-l cu caldura. seful grupului ridicase obiectii:

— Vreti sa-mi ridic oamenii în cap? Bauturile alcoolice întaresc curajul! Cîteva înghitituri zdravene înainte de lupta fac minuni.

- Cu acelasi alcool pot salva vietii omenesti. Nu e mai important? staruise Ambrosii.

Pilic fornase furios, dar dupa cîteva momente de gîndire își scosese de la brîu bidonul îmbracat în pîsla si îl întinsese studentului.

- Fa începutul cu slibovita asta. Mai am doua sticle pline in adapost. Ți le trimit si pe alea. Dar sa dea dracu.sâ mai moara ranitii...

- Noua masura capatase în curînd tarie de lege nescrisa. Oamenii de sub comanda lui Pilic facusera mare taraboi, fiindca nu voiau sa se lipseasca de bautura lor întaritoare, în cele din urma se supusesera, fiindca seful lor avea un caracter inflexibil.

— Cel care va ascunde cea mai neînsemnata cantitate de alcool, pentru uzul sau personal, va fi împuscat! Fara judecata!

Oamenii se îndîrjiseră contra lui Sablic, făcîndu-l raspunzator de toate neplacerile, îl priveau cu dusmanie fatisa si nu pierdeau prilejul sa-l ponegreasca.

— Asta e fie nebun, fie cel mai nerusinat individ din lume. Sa spuna altora povestea asta cu dezinfectantele. Vrea sa pastreze toata bautura pentru sufletul lui nesatios. seful îi face toate mendrele! S-a ticnit si el!

Studentul își vedea însa netulburat de treaba. Cazurile mortale printre ranitii lui se înmulțisera. Amputările nu mai erau urmate invariabil de infectii si de gangrenari iremediabile. Potrivit dispozitiunilor sale, numai el si felcerul Kri-levic aveau dreptul sa umble la rezervele de alcool. Era multumit. „Daca doctorul Champoniere ar vedea cît de „bine ma descurc, m-ar felicita. S'-ar bucura ca lectiile lui au dat roade.”

într-o zi constatase ca un recipient cu slibovita, abia destupat în ajun, se golise pe jumătate. Desi facea economie de

dezinfectant, proviziile de alcool scadeau mereu, însemna ca cineva umbla în taina la recipiente si fura alcoolul. Ambrosii împartasise observatiile sale felcerului, care ridicase din u-meri.

— N-as crede, domnule Sablic. Cine ar avea curajul? Cred ca te înseli!

Pe student nu-l convinsese -replica lui Krilevic. Când observase pe unii oameni din tabara dînd semne de ebrietate, se pusese la pînda. Desi îndatoririle sale profesionale îi rapeau 'tot timpul, istovindu-l, se hotărîse sa renunte cîteva nopti la odihna si sa faca de veghe. Desi se prefacea ca doarme, tinea sub observatie — printre genele întredeschise — lada cu sticle de alcool, asezata nu prea departe de patul sau. Înca din prima noapte, vigilența lui daduse roade. Dupa al doilea cîntat al cocosilor zarise o umbra apropiindu-se tiptil de lada si ri-dicîndu-i capacul. Cuprins de indignare, sarise din culcusul sau si îl apucase pe hot de gît:

— Te-am prins, banditule!

Îl tîrîse — în ciuda zvîrcolirilor acestuia — pîna la un foc care ardea potolit într-o vatra improvizata, sub un ceaun cu apa calda, pregatita pentru orice eventualitate. Spre stupoarea lui deslusise la lumina chipul violaceu al felcerului, îi daduse drumul din strînsoare:'

— Tu?! bolborisise uluit.

Furios, Krilevic își frictionase grumazul.

— Era cît p-aci sa ma sugrumi! îi reprosase.

— Tu! repetase studentul cu retinuta mînie. Tu erai hotul! Am sa te dau pe mîna sefului!

Felcerul îl privise sfidator.

— N-ai decît! Am sa-i spun ca si tu te îndestulai din alcoolul ranitilor! Barem sa ne împuste pe amîndoi.

Îl tutuia pentru întîia oara.

Studentul scrîsnise, abtinîndu-se cu greu sa nu-l însface iarasi.

— stii* bine ca eu nu beau un strop de alcool...

— Haida-de! si-ti închipui ca are sa te creada cineva! Am sa spun ca l-ai vîndut! Pot sa pun si pe altii sa jure.

— Ticalosule!

— Mai încet cu înjuraturile! Pot sa ti-o întorc!

— Banditule! Felcerul rînjise:

340

- Crezi ca m-ai înșelat si pe mine, ca pe Pilic, cu teoria ta asupra dezinfectantelor? Ai vrut sa-ti faci un stoc personal, de care sa nu se atingă nimeni...

În mintea studentului se facuse atunci lumina.

- Va sa zica de asta mi-ai tinut partea cînd am cerut sefului sa rechizitioneze alcoolul?

- Dar ce-ai crezut? Ca-ti cînt în struna pentru ochii tai frumosi?

Sablic facuse o schima scîrbita.

- Ți-ai zis ca sunt hot ca si tine!

— Da Asa mi-am zis.

— Daca mai scoti o vorba, te ucid! Felcerul rîsese în coltul gurii.

— Daca te apropii de mine, zbier! si spun cui o vrea sa ma asculte ca te-am prins la lada cu alcool. Daca taci, tac!

— Scîrnavie!

- Putoiule, faci de ocară un batrin cu parul alb? Vrei sa te dau pe mîna oamenilor? Aici sunt cunoscut de peste treizeci de ani! Tu esti un venetic!

Ambrosii își încleștase pumnii.

- De data asta am sa tac. Dar daca te mai prind la lada cu alcool, te împusc! Auzi tu? Te curat cu mîna mea! Pe urma am sa vad cum am sa ma descurc! Baga de seama hotule! Am sa fiu cu ochii pe tine! Zi si noapte!

Felcerul cascade somnoros.

— Începi sa ma plictisesti! Ma duc sa ma culc. Daca vrei sa veghezi mai departe, n-ai decît.

Se îndreptase spre culcusul sau, legănîndu-si domol umerii si bratele. Studentul ramasese lînga foc. Ii alimentase cu cîteva gîteje, caci era gata sa se stinga, apoi se

culcase. Era sigur ca un interval de timp felcerul nu va mai încerca sa fure. Bravada lui de împrumut ascundea o mare lasitate...

Urmasera zile grele. Detasamente turcesti tot" mai numeroase atacau cuiburile de rezistenta organizate de insurgenti în creierii muntilor, dar eforturile lor ramîneau sterile. Bos-nieci ripostau făcând incursiuni prin surprindere în zonele .stapînite de osmanlîi. Ciocnirile se încheiau cu pierderi grele si de o parte si de alta. Grupurile rasculatilor se împutinau, •desi voluntari soseau fara întrerupere.

Pilic era un sef înnascut, îsi conducea cu pumn de fier oamenii, nascocind planuri de lupta care stîrneau admiratia lui Ambrosii.- Incursiunile lui erau lovituri de maciuca pentr* inamic. Adeseori lua prizonieri. Dupa ce le smulgea informa-

341

tiile de care avea nevoie, îi împusca. La fel procedau si otomanii. Nimeni nu se încumeta sa asigure paza si hrana captivilor. Primitive erau conditiile de lupta, primitive erau armele. Ambrosii avea cîteodata impresia ca se înapoiase în pîjn ev mediu. Compatriotii lui se bateau folosind flinte stravechi, cutite,. securi si ghioage. Din cînd în cînd primeau pe cai deturnate pusti ceva mai moderne, pistoale si lazi cu munitie. Atunci tabara era în sarbatoare. La interventia directa a lui Pilic, Ambrosii acceptase sa distribuie oamenilor cîte un paharel de slibovita.

Pierderile umane se mentineau însa la un nivel ridicat. Studentul se oferise sa participe la lupte. Pilic ezitase sa-i dea încuviintarea. Uciderea singurului medic autentic din grupul sau ar fi echivalat cu un dezastru, într-o >zi, un puternic detasament turcesc reusise sa atace tabara. Ambrosii si ranitii capabili sa puna mîna pe arme participasera, alaturi de oamenii valizi, la respingerea inamicului. De atunci, Pilic aprobase ca si personalul medical sa se bata, dar numai în cazuri deosebit de grave.

Studentul crestase pe patul armei sale cinci semiluni minuscule, numarul osmanlîilor ucisi de mîna sa. Acum, pe cînd statea la pînda în dosul stîncilor crenelate si urmarea înaintarea detasamentului inamic de-a lungul vail, se înfiora de bucurie. Era sigur ca va mai cresta doua sau trei semiluni, înca din noaptea trecuta Pilic fusese informat de o iscoada asupra iminentei unui atac turc împotriva taberei sale. Peste doua mii de osmanlîi aveau sa constituie- un detasament neobisnuit de puternic în acele lupte de guerila în care erau angajate formatiuni mult mai reduse. Se parea ca seful fortelor militare otomane se hotarîse sa foloseasca o tactica noua: lovituri succesive, date de detasamente suficient de tari spre a lichida pe rînd grupurile insurgentilor.

Pilic se afla în acel moment în adapostul sau, amenajat la marginea taberei. Acolo îsi instalase pe tînara sa nevasta, Ana. Îndeobste, femeile nu erau tolerate în sînul gruparilor de insurgenti, spre a nu fi supuse represaliilor în cazul unei eventuale caderi în mîinile inamicului. Cu Ana, Pilic facuse' exceptie. Era tînara si foarte frumoasa. Daca ar fi lasat-o în sat, ar fi expus-o primejdiei de a fi brutalizata de turci, care nu se aratau deloc indulgenti cu sotiile insurgentilor retrasi în munti.

Se casatorise de curînd cu Ana, desi diferenta de vîrsta era de vreo treizeci de ani. Prima sa nevasta, Aleksia, fusese

342

Katjocorita dfe o ceata de cerkezi, în timp ce el lipsea de acasa, potopita de scîrba si de rusine, femeia se sinucisese. Pilic jurase sa se razbune. Se spunea ca moartea Aleksiei contribuise hotarîtor la înregimentarea lui în rîndurile insurgentilor si la înversunarea cu care îi vîna pe turci.

Dupa cîtiva ani de vaduvie se însurase cu Ana. Asupra ei revarsase nesecatele lui rezerve de iubire si devotament. Poate ca în noua lui sotie o vedea pe Aleksia renascuta din ta-rîna. Pe Ana o adora, în dragostea lui fanatica, îsi spusese ca ^fcebuie sa o fereasca de alti barbati, fie ei musulmani sau ^ftestini. Simtamintele lui pentru nevasta-sa îmbracasera pîna la urma caracterul unei gelozii ce atingea marginile nebuniei. •Paca ar fi putut s-o izoleze între zidurile unei gineceu ermetic închis, ar fi fost multumit. Din nefericire pentru el, Aha nu admitea sa fie claustrata. Cînd se maritase cu vîrstnicul Dragoe Pilic, îsi închipuise ca va gasi în sotul ei un protector 'cu sentimente vag paterne, care sa o-lase sa se bucure de viata, de lumina, de tinerețe.

Abia dupa ce i se pusesera pirostriile pe cap îsi daduse seama de greseala savîrsita. Dar era prea tîrziu ca sa mai dea 'i înapoi. Dupa primele luni de convietuire, ajunsese sa vada în : sotul ei un tiran, care o exaspera cu dragostea lui exclusivista, în gîndul Anei se zamislise planul evadarii, al eliberarii din pînza de paianjen tesuta în jurul ei. si-ar fi dorit sa gaseasca un barbat care sa o smulga din colivia ei aurita, sfarîmînd lanturile-i matrimoniale atît de apasatoare. Ana nu avea voie, de pilda, sa se duca singura cu ulciorul la izvor. Un batrîn rnut si pe jumatate cretin, devotat lui Pilic, îi aduna gateje pentru foc, îi cara putinele provizii, îi aducea apa si o ajuta la gospodarie. Anei nu-i era îngaduit sa umble prin tabara. Pilic se temea de pornirile oamenilor lui, mai toti tineri, care resimteau îndelungata lipsa a femeilor.

Cînd surprinsese în preajma adapostului sau si al Anei pe un flacau, ajuns acolo nu se stie din ce pricini, îl batuse atît de rau, încît îl lasase în nesimtire. Gestul lui stîrnise nemulțumire în tabara. Abia scapase sa nu fie linsat de proprii .lui oameni. Furtuna se potolise cu greu. De atunci însa nimeni nu mai cutezase sa se apropie de zona interzisa. Cînd tabara se muta din motive tactice, Ana era obligata sa mearga alaturi de sotul ei si sa nu vorbeasca barbatilor.

Ambrosii se îndoia uneori-de integritatea mintala a sefului sau. Paradoxal, omul acesta atît de neînfrînat era un admirabil conducator de mase. Energia, bravura, sobrietatea, aspri-

343

mea, judecata sa limpede, initiativele fericite luate în momentele cele mai grele îl faceau sa fie temut, dai* si respectat de oamenii de sub comanda sa. Nu- o data salvase

existenta întregii grupari, gratie unor solutii tactice de ultim moment, la care nici unul din locotenentii sai nu s-ar fi gîndit.

Ambrosii o vazuse în cîteva rînduri pe Ana, dar de la departare si fara sî-i fi adresat vreun salut. Putuse aprecia atunci cît era de fascinanta. Daca în locul vesmintelor ei taranesti ar fi purtat o rochie eleganta, ar fi facut furori chiar si la Paris. si Ana îl vazuse. Ambrosii crezuse ca desluseste în ochii ei o scînteie de interes, dealtfel repede stinsa.

. Gîndurile acestea se perindau cu rapiditate prin mintea lui, în vreme ce acolo, în fundul vaii, coloana osmanlîilor se desfasura de-a lungul- meandrelor unui pîrîu cu albie pietroasa, aproape secatuita. Floarea care în închipuirea lui jucase o clipa rolul unei catari de pusca parea acum sa stea aninata în parul Anei.

Un om din preajma sa, pe nume Senkovic, duse arma la ochi. Gestul acesta îl trezi pe Ambrosii din visare, în acelasi timp, Viikovic, unul dintre locotenenti, care statea pe burta lînga Senkovic, sopti printre dinti:

— Lasa pusca! Nu trage nimeni decît la ordinul sefului!

— Ma manîncea buricul degetului pe tragaci! încerca sa glumeasca Senkovic.

— Au început sa te lase nervii! îl repezi locotenentul. Stapîneste-i! Vrei sa dai totul peste cap? Un foc tras acum ar da alarma. Surpriza pe care le-am pregatit-o turcilor cu atîta sîrg s-ar duce dracului!

— Bine, bine! Am înteles! replica Senkovic potolit. Ambrosii se uita din nou la coloana turcilor, ondulata ca

un sarpe. Un ofiter calare comanda avangarda. Unitatile de infanterie erau urmate de o baterie de artilerie. Cai mici si vioi trageau tunurile usoare, de munte. Soarele învaluia cu aur povîrnisurile împadurite. Un manunchi de raze se strecura în fundul vaii, aprinzînd parca armele infanteristilor.

Coloana inamica se tîra ca un fantastic miriapod în adîncu-rile canionului, sub privirile încordate ale bosniecilor.

Atunci Pilic ridica bratul. Simultan, pustile insurgentilor începura sa scuipe foc. Coloana de jos se disloca brusc. Turcii alergau fara nici o noima, ca niste furnici împanicate. Se ciocneau între ei, se învîrteau în loc, cautau sa fuga înapoi si iarasi înainte. Loviti de plumbii rasculatilor, cadeau în tarina, sub

344

picioarele camarazilor îngroziti. Unii trageau în sus, la întîm-plare.

Pilic ridica iarasi mîna. Alti oameni ai sai, care stivuisera .din timp stînci pe marginea

brînei, le urnira icnind. Blocurile de piatra tîsnira în gol ca din prastie, antrenînd si altele în rostogolul lor.

Cuprinsi de spaima, osmanlîii se agitau haotic. Avalansa înghitea spatiile, sporindu-si iuteala si volumul. Huruitul ei cutremura muntii. Nori de praf pornira sa se ridice în volute uriase. O perdea cenusie de pulbere, aurita pe-alocuri de razele soarelui, împiedica sa se mai vada spectacolul de jos.

Se scurse mult timp pîna ce curentul de aer ce-si vînzolea palele între peretii canionului matura norii de pulbere. Cînd' bosniecii se itira pe marginea brînei, spre a deslusi ce se mai întîmpla în adîncul vaili, nu mai vazura nici urma de viata. Trupuri omenesti zdrobite, amestecate cu gramezi de sînci mînjite de sînge, cu resturi de tunuri si de arme îndoite, zaceau într-o totala nemiscare...

Dragoe Pilic îsi petrecu pe dupa umeri bratele ranitei, îsi lua pusca în mîna stînga, iar cu bratul drept înlantui mijlocuJ mladios al nevestei.

— Te las cu bine. Ana! N-am sa lipsesc mult. Te-as fi luat cu mine. dar nu se poate. Va trebui sa ma strecor pe carari "de munte umblate numai de caprele salbatice. Sa ma astepti cuminte, auzi tu?

O saruta si, dupa ce o mai sorbi o data din priviri, parasi trist adapostul. Soarele roscovan, ca nasul unui betiv, se reze-mase de creasta unui munte. In curînd avea sa se întunece. Noaptea îi ferea pe rasculati de puterile turcesti.

Pilic pleca la drum însoțit de Vîlkovic si de o calauza încercata. S-ar fi descurcat si singur, dar nu-i era îngaduit sa lase nimic la întîmplare. Fusese convocat la cartierul general al lui Liubibratic, unde aveau sa se ia hotarîri în legatura cu viitorul Bosniei. Pîna acolo urma sa strabata zone aflate sub controlul turcilor. Daca el ar fi împiedicat sa ajunga la destinatie, Vîlkovic i-ar lua locul.

Pîna la înapoierea sa, lasase tabara sub comanda Iu* Vasi-lievic, al doilea locotenent, în caz ca Vasilievic ar cadea în lupta, Ambrosii Sablic, „doctorul", era desemnat sa-i ia locul. Pilic se atasase de tânarul acesta cu idei trasnite, dar atît de vrednic si de priceput. Promovarea lui Ambrosii trezise dusma-

345

nii. Oamenii care se socoteau îndrituiti sa aspire la comanda, datorita faptelor lor de arme si vechimii în grupare, se vedeau înlaturati de un mucos care-si dadea aere de medic, desi nu era decît un simplu student. Poate ca voluntariatul lui fusese doar un pretext. Credeau mai degraba ca veneticul acesta fusese dat afara din scoala pentru cine stie ce nazbîtii! si 'acum facea pe eroul'!... în fruntea nemultumitilor era felcerul.

Pilic fusese informat- de framîntarile lor, dar nu le daduse importanta. „Tinerii sunt întotdeauna rau vazuti de cei vîrst-nici, care simt cum îsi pierd pamîntul de sub picioare,

reflecta el cu indulgenta. Batrânii nu trebuie sa uite totusi ca, mai devreme sau mai târziu, trebuie sa cedeze locul tinerilor."

Judeca lucrurile din afara, fiindca el nu se socotea vîrstnic. La cincizeci de ani, se supunea celor mai grele privatiuni si înfrunta viata ca si cînd abia i-ar fi dat tuleiele în barba.. Nu își luase oare nevasta tînara? Nu își îndeplinea sarcinile de sot ca orice nou însuratel? își uimise femeia cu înflacararea lui amoroasa!

Cînd noaptea se lasa catifelata si senina peste crestele muntilor, Pilic si însotitorii lui se îndepartasera mult de tabara. Nu schimbaseră nici un cuvînt, caci stiut este: calatorul nu trebuie sa-si iroseasca puterile taifasuind. Apoi, în linistea noptii, glasurile merg departe, tradîndu-i pe cei care se ascund. Pilic si cu bosniecii sai nu se oprira decît în zori, cînd facura un lung popas, la adapostul unor stînci înalte, rasucite ca niste oameni cuprinsi de zvîrcoliri. Patrusesera deja în zona inamica. Trebuiau sa umble cu multa grija. Aproape de prînz trecu prin apropierea lor o patrula de turci care se opri la umbra unor stînci spre a se mai odihni si a-si mai sterge sudoarea de pe frunte. Pilic si ai sai — pititi ceva mai sus, pe povîrni-sul accidentat — le auzeau vorbele si rîsetele.

— Ce facem? Le sarim în cap? întreba în soapta Vîlkovic, stîrnit de vecinatatea osmanlîilor.

Pilic îl atinse pe umar:

— Linisteste-te! îi sufla aproape de ureche. Daca-i ucidem, se va da alarma. Potere turcesti vor porni pe urmele noastre. Ne vor împiedica poate sa ajungem la Liu,bibratic. si asta nu trebuie sa se întîmple!

Vîlkovic se supuse cu parere de rau. Apoi turcii plecara mai departe, în control, pierzîndu-se dupa un pîlc de arbusti.

Abia dupa ce se întuneca, Pilic si ai lui se pusera iarasi în miscare. Mergeau tacuti, pasind cu grija, aproape tiptil, spre

346

a nu tulbura linistea. Cercetau cu privirile împrejurimile înă-"inte de a se aventura prin locurile descoperite si pîndeau orice zgomot. Aproape de ivirea zorilor le ajunse la ureche rapaitul îndepartat al unui violent schimb de focuri...

— Se bat dincolo de creasta din dreapta, spuse Vîlkovic, oprindu-se o clipa din mers.

— Haide! Lasa vorba! replica aspru Pilic. Vreau sa trecem valea asta înainte de a se lumina!

Marsul lor fortat se încheie abia cînd stelele începura sa [paleasca, învinse de asaltul zorilor. Zgomotul detunaturilor se •întetise. Pilic se uita înapoi spre haul pe care abia îl

strabatusera.

— In sfîrsit, o sa ne putem odihni, spuse Vîlkovic gîfîind. Se lasa sa cada pe un petec de iarba si se întinse cu burta • în sus.

Pilic trase cu urechea la detunaturile parca mai apropiate.

— Mergem înainte! porunci. Turcii din sectorul asta au acum treburi mai arzatoare decît sa bata coclaurile pentru

! capturarea întîmplatoare a cîtorva insi.

Vîlkovic vru sa spuna ceva, dar se stapîni. Suspina, se ridica în picioare si porni pe urmele lui Pilic, care mergea tinînd barbia înfipta în piept, de parca ar fi înfruntat o vije-lie.

De dupa culmea muntilor din fata se ivira deodata nourii vinetii de ceata, care prinsera sa coboare apoi tavalug pe povîr-nîsurile repezi, în curînd negura îi înghiti pe cei trei oameni, care se apropiara unul de altul, spre a nu se pierde printre perdelele pufoase de ceata.

Milic, al treilea din grup, un tînar cu muschi de taur, îi sopti lui Vîlkovic, chicotind:

- Pe o vreme ca asta poti sa te izbesti piept în piept cu un urs si sa zici ca-i om.

— E mai rau sa crezi ca ai dat peste un urs si sa te trezesti fata în fata cu un detasament turcesc.

- si ce daca? replica nepasator Milic. Casapim vreo zece si dupa aia ne topim în ceata.

„Sfînta nebunie a tineretii! reflecta Vîlkovic. Eh, la vîrsta lui, credeam si eu ca sunt nemuritor!”

Îl dureau picioarele, fiindca era orasean si nu se Deprinsese cu cataratul pe munti, deopotriva cu seful sau si cu tîna-rul Milic.

Catre jumatatea zilei facura un popas spre a îmbuca brînza si pîne. Brînza era strasnic de buna. Pastorii o adusesera în

347

dar luptatorilor. Pîinea, framîntata în tabara din faina de grîu amestecata cu faina de secara, era de o calitate îndoielnica, dar celor trei calatori înfometati le paru mai gustoasa decît cozonacul. Se odihnira doar o jumatate de ora, apoi Pilic dadu semnalul plecarii.

— Sus toata lumea! Nu se cuvine sa lenevim!

Vîlkovic era atît de obosit, încît îl apucasera greturile. Îi venea pe gît o zeama amara cu un vag gust de brînza. Picioarele îi atîrnau ca pietrele de moara. Facea eforturi uriase ca sa si le miste. Tocmai cînd era pe punctul de a abandona cursa, cu riscul de a-si atrage fulgerele lui Pilic, atinsera un avanpost al gruparii lui Liubibratic. Dupa ce fura identificati, li se permise sa intre în tabara. Liubibratic îi primi bucuros: - V-o fi foame dupa atîta drum! Sa li se aduca de aJe gurii! porunci oamenilor lui. Pilic, o halca de oaie fripta nu va ispiteste?

Vîlkovic se aseza pe o gramada de gateje.

— Eu as vrea sa dorm! Sunt atît de obosit, încît mi-a pierit si foamea.

Liubibratic îl dadu în primire unui om de-al sau:

— Du-lîn adapostul oaspetilor! Dupa cum arata, de buna. seama are mai multa nevoie de somn decît de mîncare. Se întoarse spre Pilic: Au sosit toti delegatii. Mîine de dimineata deschidem consfatuirea. Avem lucruri serioase de discutat. Dupa ce mînînci, sa tragi un somn bun si tu. Eu ma duc la postul de comanda. Arn trimis un detasament de optzeci de insi în ajutorul gruparii lui Stankovic. Oamenii lui se bat cu turcii. Auzi împuscaturile? Zîmbi: Sunt informat ca ai nimicit un corp expeditionar dusman în Valea Fecioarelor. Felicitari!

— Cum de ai aflat? se minuna Pilic.

— Vestile bune merg iute, rosti Liubibratic, batîndu-l afectuos pe umar.

— Pe aici se gaseste ceva slibovita? întreba Pilic.

— Cîta vrei!

— Atunci trimite-mi un clondir întreg. De doua luni n-am mai pus alcool pe limba. Mi^ai trimis un doctor care si-a pus în gînd sa ne faca pe toti sfînti!

Consfatuirea capeteniiilor rascoalei începu a doua zi de dimineata, cam pe la ceasul cînd soarele se ridica deasupra vîr-furilor drepte ale brazilor. Vreo treizeci de oameni înarmati cu pusti, pistoale, sabii si cartuse prinse în centuri, arsi de

348

! soare, si cu o hotarîre rece în ochi, aveau sa ia parte la discutii. Ridicasera armele, alegînd sa moara, decît sa mai îngaduie abuzurile si minciunile turcilor, darnici în fagaduiri desarte. Liubibratic vorbi cel dintii, facînd un istoric al luptelor purtate de insurgenti. Enumera succesele dobîndite cu mari jertfe, dar si înfrîngerile. Aminti luptele inegale dintre insurgentii prost înarmati, dar animati de vointa de a învinge, si

trupele turcesti, tot mai numeroase. Nu uita sa spuna ca oamenii sai, în numar de numai 300, fusesera nevoiti sa abandoneze mai multe pozitii si sa se retraga la Krujevito, unde rezistasera o bucata de timp otomanilor comandati de Osman Pasa. În ciuda superioritatii numerice a armatei sale, generalul turc nu reusise sa ia cu asalt fortul natural în care insurgentii se retransa'sera. Alarmat de pierderile umane si de epuizarea soldatilor sai, îsi retrasese trupele spre Grab, dar pe parcurs cazuse într-o ambuscada organizata de gruparea lui Peko Pavlovic. Dupa o lupta corp la corp, batalioanele otomane înjumatatite se refugiasera spre Grab.

Capeteniile îsi aruncara priviri întrebatoare. Erau mirati de elogiile aduse de Liubibratic lui Peko Pavlovic, când era cunoscuta marea lor rivalitate. Aveau de gând sa-si întinda mîna? Dupa ce luara cuvîntul si alti vorbitori, spre a raporta 'adunarii faptele lor de arme, se ridica Peko Pavlovic. Cu neobisnuita curtenie, sublinie ca succesul gruparii sale fusese usurat de dezorganizarea inamicului, slabit dupa atacurile sale asu-

. pra pozitiiilor aparate de Liubibratic. Dar dupa acest armistitiu verbal, Pavlovic relua tema pe care o sustinea cu atîta înflacarare, împotriva convingerilor camaradului sau de arme Liubibratic.

— Luptele purtate pîna în clipa de fata au dovedit sa sfortarile noastre, oricît de mari, nu sunt îndestulatoare spre a în-frînge puterea militara otomana. Avem nevoie de un sprijin activ din afara. si acest sprijin nu-l putem astepta din partea guvernelor Europei, care-si pierd vremea în negocieri fara de sfîrsit cu calaii popoarelor noastre, în vreme ce parintii, fiii si fratii nostri uda cu sîngele lor tarina. Trebuie sa avem ajutorul Muntenegrului. Aceasta tara, pe care turcii nu au putut niciodata sa o înngenunche, este în stare sa arunce în balanta greutatea armelor ei, astfel încît laolalta sa-i înfrîngem si sa-i izgonim pe islamici. Daca unirea fortelor noastre militare cu ale muntenegrenilor va fi urmata si de o unire politica, vom avea dreptul sa privim cu cea mai mare încredere viitorul.

349

Cîteva dintre capeteniile prezente îsi facura semn cu coatele.

— Cîti bani a primit Pavlovic de la austrieci ca sa cînte unirea cu vecinii nostri din sud? sopti un bosniac barbos si negru, ca un arap, la urechea vecinului sau.

Toti cunosteau sprijinul acordat de Austria Muntenegrului, spre a precumpani influenta cîstigata de rusi în Serbia.

Dupa ce Pavlovic îsi încheie tirada, Liubibratic ceru din nou cuvîntul. Cu mult tact, se declara de acord cu punctul de vedere al lui Pavlovic asupra necesitatii unui ajutor din afara, dar sustinu ca acest ajutor numai Serbia îl putea da în chip dezinteresat.

- De sîrbi ne apropie nazuintele noastre, suferintele îndurate în comun. Sa nu uitam armele pe care Printul Milan ni le trimite cu atîta marinimie, voluntarii sîrbi care sosesc

neîntrerupt spre a ne întări rîndurile...

„Omul asta primește desigur aur și de la sîrbi, și de la ruși”, își ziceau partizanii lui Pavlovic.

Ceru apoi să vorbească Pilic. Cu glasul lui sacadat, aspru, necultivat, de țaran muntean, își manifesta violent dezaprobarea față de opinia lui Liubibratic, cît și de aceea a lui Pavlovic.

— Ne batem ca să fim liberi în țara noastră, stăpîni pe pămîntul nostru, ca să faurim viitorul după placul și nevoile noastre. Nu vreau — și sunt încredințat ca cei mai mulți dintre noi gîndesc la fel — nu vreau, zic, să înlocuiesc atîr-iiarea de turci cu atîrnarea de alt popor, fie el rus sau german. Să păstrăm legături de prietenie, de bună vecinătate și cu Serbia, și cu Muntenegrul, să primim și sprijinul rusilor, și al românilor, și al grecilor, dacă vor să ni-l dea fără să ne ceară nimic în schimb. Mortii noștri/care și-au dat viața pentru libertatea visată de atîtea secole, se vor rasuci în morminte d-aca vom avea negliobia să facem doar un schimb de stăpîni. Am zis!

Se așeza pe locul său, mormăind în barba cuvinte neînțelese, pe care cei din jur le talmăcira drept o înjurătură.

Printre capetenii se stîrni vrajbă. Unii erau partizanii lui Pavlovic, alții ai lui Liubibratic. Dar nici Pilic nu rămase fără adepți. Discuțiile se înfierbîntară. Furioși, oamenii se împrós-cau cu înjurături și se acuzau de trădare. Cîtiva dintre ei se încaierară și abia fura domoliți."

Liubibratic era consternat de anarhia în care alunecaseră dezbaterile menite să gasească o dezlegare a crizei. Ceru frenetic

350

să facă liniște, apoi vorbi despre marile puteri care pro-suneau încetarea ostilităților dintre creștini și turci în schimbul lor drepturi acordate populațiilor răscolite.

— Drepturi? Sub ocîrmuire turcă? Niciodată! zăbiera Pilic. Să se termine cu stăpînirea Sultanului! Să sfărîmăm jugul tur-

gsc! Nu există altă cale! Cei care gîndesc altfel sunt trada-» ari!

— Să nu o luăm nici așa! se oțărî, un muntean bolovanos, o barba lungă de popă. Trebuie să ascultăm toate parerile! De asta ne-am întrunit! Nu spunem să rămînem mai departe sub turci! Doamne ferește! Dar să auzim ce ni se

•. propune!

— Cunoaștem ofertele consulilor, interveni Pavlovic cu mînie. Sunt ieftine. Să și le

pastreze!

— Sa nu închidem toate portile! urla Aleksa Petrovic, un bosniac urias, cu mâini batatorite si mari ca rîiste cazmale. Martor mi-e Dumnezeu, am jertfit pentru lupta noastra doi feciori si piciorul asta! rosti izbînd cu palma o proteza de lemn. Mai am trei baieti în viata. Sunt gata sa-i vad si pe ei murind cu arma în mîna pentru libertate. Dar pentru atîtea jertfe, vreau sa stiu daca la capatul drumului ne asteapta izbavirea. Nu vreau sa piara întreaga suflare crestina de aici, ca mai tîrziu sa-i ia locul paginii si veneticii.

— Esti un las! racni Pilic.

— Am sa te fac sa-ti înghiti vorbele astea, nemernicule! zbiera Petrovic, scotînd de la brîu un pistol încarcat, cu care-l tinti pe Pilic. .

Vecinii lui izbutira sa-l dezarmeze.

Liubibratic se avînta între cele doua capetenii învrajbite.

— Bateti-va dupa adunare, în cutite sau cu pistolul, daca socotiti ca nu suntem îndeajuns de urgisiti, pierzînd atîtia oameni în luptele cu dusmanul. Ucideti-va între voi! Dati apa la moara turcului!

Spiritele luasera foc. înjuraturile, amenintarile, insultele curgeau gîrla. încrucisîndu-si fatalist bratele, Liubibratic se uita posomorit la oamenii dezlantuiti. Adunarea se încheia jal-nic. Nu numai ca nu se luase nici o hotarîre, dar capeteniiile insurectiei se aratau a fi mai divizate ca niciodata.

Posomorit, Pilic porni la drum catre tabara sa. Ciocnirea lui verbala cu Petrovic se încheiasa fara varsare de sînge. Liubibratic si partizanii sai izbutisera sa-i convinga pe cei .doi ad-

351

versari ca era în interesul revolutiei sa se împace. Pilic si Pe-trovic îsi dadusera mîna, fara sa scoata o vorba.

Pe drumul întoarcerii, în fapt de seara, Pilic si oamenii lui fura surprinsi de o patrula turca, în schimbul de focuri, ce urma, Vîlkovic cazu ranit. Din 'rîndul turcilor pierira doi oameni. Lasatul noptii puse capat luptei. Pilic si tînarul Milic *e retrasera la adapostul întunericului, carîndu-si camaradul ra-. nit pe o targa improvizata.

Dupa o cursa istovitoare, printr-o ploaie rece, cernita zi si noapte, ajunsera în preajma taberei. Oamenii îi primira plini de curiozitate.

— Ce vesti aduceti? —• Ce s-a discutat?

— Rusii, marile puteri din Apus, au iesit din amortire?

— Când primim arme? Munițiile sunt pe sfîrșite! Pilic ridică mîna.

— Sa ducem mai întîi pe omul asta la infirmerie. Pe urma stam de vorba.

Oamenii luara targa pe. care Vîlkovic agoniza si se îndreptara degraba spre punctul de ajutor.

— Doctorul! Unde este doctorul? întreba Pilic, dupa ce intra în adapostul faurit din crengi împletite, în care ranitii si bolnavii erau orînduiti pe asternuturi de fîn, acoperite cu cergi si cearsafuri curate.

Krilevic, felcerul, se ivi în graba dintr-o încăpere alaturata, ce slujea drept sala de operatii.

— Bine ai venit, sefule! îsi lati gura slugarnic. Ma bucur ea te avem iarasi printre noi. Ochiul stapînului îngrasa vaca!

— Lasa proverbele, felcerule!'Ocupa-te de Vîlkovic!. Unde «. doctorul?

Krilovic ridică smerit privirile spre cer:

— Dumnezeu sa mai stie! Pilic se încrunta:

— Ce vrei sa spui?

— Eh, cînd pisica nu-i acasa... Pilic îl însfaca de reverul hainei:

— Ce ma tot prajesti la foc mic? Nu-mi plac vorbele cu ascunzisuri!

Felcerul paru sa-si ia curajul' în dinti.

— Hai! Da-i drumul! bolborosi Pilic.

— Sablic e la nevasta dumitale.

Felcerul vazu paloarea asternuta brusc pe chipul sefului sau.

352

— Ce spui, ma? îl zgîltîi Pilic. - Dupa plecarea dumitale...

— Ei?

— S-a dus în fiecare zi s-o vada...

— Pe cine, ma? Pe Ana?

— Pe ea, sefule!

Pilic gemu ca o fiara ranita, îsi smulse pistolul de la briu si, :mbrincindu-l pe Krilovic, porni în fuga spre bordeiul sau. îl potopise o mîriie oarba, irationala. Cateaua care-l facuse de rusine în fata oamenilor trebuia pedepsita.

Usa bordeiului era întredeschisa. O izbi cu piciorul cu atîta putere, încît o rupse din balamale. Deodata simti'ca îi îngheata sîngele în vine'. Ana era întinsa pe pat, iar Sablic, era aplecat asupra ei. La intrarea intempestiva a lui Pilic, studentul întoarse surprins capul.

— Cîine! scrîsni Pilic.

Pistolul lui scuipa foc. Trasnit în cosul pieptului, Sub!ic •tresari, ramase o clipa nemiscat, apoi se prabusi peste trupul ' Anei, care urla strident.

— De ce l-ai omorît?

Femeia se trase de sub corpul inert a! studentului si coborî din pat. Se uita nedumerita la propria ei camasa, înrosita în dreptul sinilor rotunzi si tari de sîngele tîsnit din rana lui Sablic. Cu ochii mariti -de groaza se uita la barbatul ei care încremenise tinînd în mîna pistolul înca fumegînd.

— De ce ai facut asta? îngaima Ana.

Buzele i se albisera. Barbia îi tremura, în clipa aceea era _afît de furioasa, încît Pilic fu ispitit sa îngenunche si sa-si îngroape capul în poalele ei.

— Cum ai putut sa te culci cu el? bîgui înfiorat.

Pe chipul femeii se ivi o expresie de stupeoare. Dupa cîteva clipe, izbuti sa rosteasca:

—• Sa ma culc cu el? Esti nebun? îmi dadea îngrijiri. Dupa plecarea ta am lesinat. . . Era sa mor . . . Sablic a venit. . . M-a 'cercetat. . . Mi-a spus- sa nu ma sperii.. . Mi-a zîmbit blînd-. „Esti însărcinata, mi-a zis. Ce-are sa se bucure seful nostru cina are sa'se-întoarca ...” Da, da, m-a îngrijit Sablic... si tu . . si tu l-ai ucis . . . De ce l-ai ucis? De ce? .

Cînd iese din geamie, Pertevale, batrîna sultana valide, clipi des spre a-si desprinde ochii cu lumina afît de vie si_de puternica de afara, dupa penumbra catifelata din interiorul cla-

353

dirii. în aceeași clipa fu asurzita de ovatiile unor oameni buluciti de o parte si de alta a

intrării edificiului religios. Deși imaginea formată treptat pe retina ei era tulburată, de mici puncte luminoase, miscatoare, ca niște musculite de aur, știa că mulțimea adunată spre a o saluta cuprindea mai ales cersetori, vaduve sarace, orfani famelici și tot felul de dezmosteniti ai soar-tei. Acum asteptau să fie miluiți cu câteva monede marunte.

Batrâna sultana-mama se opri pe ultima treaptă de jos și întinse mîna spre singura ei însoțitoare, o sclava nubiană, ba-trîna și ea ca timpul, care scoase de sub pulpana vesmîntului negru, lung și amplu, o pungă pîntecoasă plină de bancute lucitoare. Pertevale își înfipse degetele în gramada de maruntis și scoase dinauntru un pumn de piese pe care le distribui fără grabă nevolnicilor îmbulziți în fața ei. Erau acolo și batrîni, și ologi, și ciungi, și eczematosi cu rani deschise, purulente, și cretini, și babe cocosate, strîmbe, uitate de Dumnezeu și de diavoli, și copii scrofulosi, gusați, ori cu ochii mîncati de boli, și prostituate hidoase și îmbatrînite, și țărani nevoiași pripasiți prin labirintul stradelor mizere din cartierele deocheate ale Constan-tinopolelui, și invalizi de război dați uitării de mai-marii zilei. Cînd își împartea obolul, Pertevale atingea mîini murdare și mîini diforme, rîni mutilate și mîini roase de ulceratii. Dar nu încerca un simțamînt de scîrba și nici nu se temea de contaminare, fiindcă era fatalista, fiindcă socotea drumul vieții dinainte trasat de o putere divină, în fața căreia și cersetorii, și împarații sunt egali.

Pertevale, înainte de a deveni sultana, fusese spalatoreasa. Dar o spalatoreasă atît de seducătoare, încît sultanul Mahmud o alesese dintr-o mie de candidate, toate frumoase, spre a și-o face soție. Dacă Aîlah i-ar fi ocîrmuit altfel destinul, Pertevale ar fi îmbatrînit saraca și parasită, iar după o existență tristă, sordidă, ar fi murit într-o bujdura de la periferiile capitalei.

Saracimea orașului o diviniza, fiindcă era milostivă și dădea tuturor cîte puțin din fondurile ei personale, pe care nu le cheltuia spre a-și ridica palate, ci pentru a dura lacasuri de rugăciune și fîntîni publice.

Pertevale era înzestrată cu un simț al măsurii, cu o înțelepciune nativă, dar mai ales cu o însușire foarte prețioasă: previziunea. Poate că vîrsta, experiența o ajutasera să patrundă — grație meditațiilor adînci - - taine pe care tinerii nu au timpul și nici preocuparea să le dezlege. Deși existența ei se depăna în izolarea aurită a haremului imperial, nu se

«54

rupsesse de realitățile cotidiene. Dificultățile întîmpinate de țara ei o îngrijorau profund. Le cunostea prin intermediul oamenilor de încredere din preajmă, cît și din spusele fiului ei, sultanul. Acesta le minimaliza însă importanța, căci preocupările lui erau legate doar de satisfacerea propriilor sale plăceri. " După ce goli de bancute saculețul pregătit de batrîna sclavă, sultana valide se îndreptă spre cupeul negru, modest, tras de doi cai și condus de un singur vizitiu, care o aștepta în stradă. Puzderia de nevoiași îi deschidea cu grabă drum, ploconi ndu-se și binecuvîntînd-o. Pertevale le răspundea flutu-rîndu-si mîna mică și slabă.

Echipaj»! strabatu în trap domol drumul pîna la palat, fiindca sultanei valide nu-i placea iuteala. „Am sa ajung moartea din urma si fara sa alerg cu limba scoasa!"

Pertevale era gînditoare. în racoarea populata de umbre a geamiei, statuse de vorba, în soapta, cu un batrîn hoge, care o tinea la curent cu starea de spirit a constantinopolitanilor. Hogeia avea la rîndul sau informatori recrutati din rîndul barbierilor specializati în operatia circumciziunii. Umblînd din casa în casa, spre a îndeplini ritualul religios legat de trecerea copilandrilor în rîndul barbatilor, auzeau tot felul de zvonuri si de vorbe acide, care oglindeau nemulumirea constantinopolitanilor exasperati de esecurile repetate ale cercurilor conjuca-toare ale statului atît în treburile dinlauntru, cît si în cele din afara. La mizeria populatiei satelor si a oraselor se adaugau lipsurile îndurate de functionarii publici si de militarii care-si primeau cu mari întîrzieri drepturile banesti, precum si înabusirea aspiratiilor spre o viata mai buna a tineretului din scoli. Aceste mari greutati generau o stare de efervescenta primejdioasa, capabila sa rabufneasca luînd forme violente.

Pertevale era hotarîta sa vorbeasca fiului ei, sultanul, despre trista stare de lucruri, desi îi cunostea nepasarea. Cînd ajunse la palat, se îndrepta spre apartamentul imperial. sambelanul de serviciu o informa ca Înaltimea-Sa se afla în sala de consiliu. Prezida o sedinta a cabinetului ministerial.

- Daca Gratie Voastra va binevoi sa vina mai tîrziu . . .

Cu un gest sec, Pertevale. îl împinse la o parte si intra în apartamentul feciorului ei. sambelanul suspina, dar»se supuse. stia, sultana valide insipra frica însusi padisahului. Bâtrîna strabatu cîteva încaperi si se opri într-un salon mobilat în stil chinezesc. De dincolo de usile închise din celalalt capat al salonului razbatea zgomotul de voci. Sultana valide trase pîna în

355

dreptul usii un scaun de abanos încrustat cu fildes, pe care se aseza, lipind urechea de tablia pictata cu fluturi exotici. Recunoscuse glasul ragusit al primului ministru Nedim Pasa.

- înteleg indignarea Înaltimii-Voastre, dar în ciuda întaririlor trimise, forteile noastre de represiune, desi înregistreaza succese notabile, nu reusesc sa sfarîme rebeliunea. Daca insurgentii n-ar primi arme din Serbia si din Muntenegru, de mult i-am fi zdrobit. Pot totusi sa asigur pe Înaltimea-Voastra ca eforturile trupelor noastre nu vor ramîne la infinit sterile . . .

— Nu-mi bate cîmpii, ministrule, despre viitoarele noastre succese. Restrînge-te la înfrîngerile de pîria acum. Ce fac generalii? Am primit ieri un raport. Cica Osman Pasa ar fi operat o retragere strategica: Nu-mi ceri, Nedim Pasa, sa-l sj decorez, fiindca a scapat fara sa cada prizonier?

- Înaltimea-Voastra, Osman Pasa a cucerit totusi fortul Grab.

- Baliverne, ministrule! A pierdut o jumătate de țară și a cucerit un fort. Ar merita să-l destituie. Sever Pasa, ce se întâmplă acolo? Mai tem că va trebui să cadem la' tranzacție cu țărânii aceia care ne țin în saș trupele. Oh, puternice Al-lah, de ce ne-ai harazit atât de umilinte? Puterea otomană a cucerit odinioară jumătate din Europa; azi nu poate rapune

O mîna de barbari slavi. Mai mare rusinea! . . . Server Pasa, te-am numit comisarul meu special -în Bosnia și Hertegovina, ca să studiezi și să-mi raportezi revendicările rebelilor. Consulii desemnați să facă pe intermediarii între dumneata și zădărnicișii puși pe rele' n-au obținut încă 'nici un fel de date? Au stîrnit atîta tapaj ...

O tuse bruscă, prelungită îi curma vorbele. Sultanei validă

Îl se strînsese inima. Fiul ei suferea, îl îmbolnăveau de nervi nenorocirile de ghiauri. Tusea lui Abdul Aziz se domoli treptat. După ce-și regăsi suflul, padisahul relua:

—• Au făcut atîta tapaj în legătura cu misiunea -lor de pacificare, încît mi-am închipuit că pînă acum au ajuns la un •limbaj comun cu insurgenții . . .

Glasul lui Server Pasa vadi o notă de amarăciune:

— Rebelii nici nu se gîndesc să stea de vorbă cu consulii. Unele capetenii, dezavuate de ceilalți lideri ai răscoalei, au formulat cîteva revendicări minimale.

— Ce vpr?

- Întîi: creștinilor din Bosnia și Hertegovina să li se asigure deplină libertate religioasă și dreptul de a fi martori în justiție pe picior de egalitate cu musulmanii.

\

- Asta le puttm acorda.. Altceva? ..

— Al doilea: să le fie îngăduit a-și constitui o miliție proprie.

— .Absurd, Server Pasa! Absurd. Asta înseamnă stat în stat. Mai departe?

- Al treilea: impozitele lor să fie plafonate. Autoritățile să nu le mai sporească arbitrar.

- Dacă am accepta aceste revendicări, suntem siguri că rebelii vor depune imediat armele? întrebă sultanul exasperat.

- Nu suntem siguri, Înaltimea-Ta, replica Server Pasa.

- Atunci ce facem? Eternizam o rascoala de care profita numai rusii si austriecii? striga Abdul Aziz.

Glasul ministrului de Afaceri Straine, Rasid Pasa, interveni domol:

- îmi permit-sa supun din r\ou Înaltimii-Voastre sugestiile ambasadorului Marii Britanii.

- Am nevoie de solutii, nu de sugestii! tuna sultanul. Sunt satul de sfaturi!

- într-un fel, sugestia lui sir Henry Elliot echivalaza cu D solutie. Ce-i drept, provizorie.

- stiu ce vrea. Sa angajez discutii cu rebelii, ca sa dovedesc Europei.buna mea credinta. Sa câstig timp spre a zdrobi

rascoala.

- Exact, înaltimea-Voastra. Marea Britanie nu va îngadui marilor puteri sa intervina mânu militari, atîta vreme cît se vor purta discutii între noi si insurgenti. Nu cred ca în momentul de fata exista.o formula mai buna.

Replica sultanului se .lasa asteptata. Pertevale se întreba emotionala la ce expedient se va opri fiul ei.

- Sa discutam cu zdrentarosii? Ar însemna sa ma umilesc! Sa umilesc Turcia si pe turci! Nu, nu pot! Armele sa hotarasca!

"Atunci se facu auzit glasul „cavernos al ministrului de Finante, Yusuf Pasa:

- Inaltimea-Voastra, ma tem ca va trebui sa acceptam formula negocierilor. Cel putin de ochii lumii. Avem nevoie de' sprijinul guvernului britanic si al opiniei publice engleze. si asta cît mai repede!

— De ce atîta graba?

— Imperiul se- afla în pragul bancrutei, înaltimea-Voastra. Tezaurul -statului este gol. Nu mai suntem în stare sa platim anuitatile la împrumuturile externe.

357

— Cum s-ar spune, ma puneti cu spatele la zid, gemu sultanul.

- Nu avem de ales, Înaltimea-Voastra.

Urma iarasi o pauza lunga, apasatoare. Pertevale îsi simti palmele umede. Tîmplele o dureau. „Bietul meu baiat! sopti. Bietul meu baiat!"

Vocea sultanului se auzi ca un murmur obosit:

— Bine! Ministrul de Justitie sa întocmeasca proiectul unui irade si sa mi-l supuna spre aprobare. Akif Pasa, acorda zdrentarilor mai mult ehia decât cer. Dar sa strecori câteva chichite în stare sa blocheze la nevoie negocierile. Voi sorbi cupa pâna la fund, desi bautura e tare amara! ..

În clipa aceea rasunara vorbele lui Husein-Avni Pasa, ministrul de Razboi. Tonul lui era ciudat. Parea vag ironic:

— Înaltimea-Voastra, cupa aceasta cu venin ar putea sa nu atinga augustele voastre buze, daca Înaltimea-Voastra ar binevoi sa ne avanseze din caseta imperiala doua sute de milioane. Cu acesti bani am plati lefurile militarilor, am achizitiona cel mai modern armament si am plati anuitatile restante. Dati-ne doua sute de milioane, Înaltimea-Voastra, si garantez cu capul înabusirea rascoalei ghiaurilor în mai putin de doua luni.

Pertevale simti ca inima începe sa-i bata foarte tare. Criza pe care o prevazuse de mult se apropia cu pasi repezi. Daca ministrul de Razboi îndraznea sa faca apel la caseta personala a sultanului, însemna ca rana ajunsese la" os.

Se asternu din nou o lunga tacere, ca-si când vorbele lui Husein-Avni ar fi avut proprietatea- sa înghete buzele tuturor membrilor cabinetului.

Deodata Abdul Aziz replica într-un fel de bolboroseala aproape ininteligibila, îl înabusea indignarea:

- Te-ai gândit temeinic, Husein-Avni Pasa, înainte de a formula cererea? Caseta mea particulara nu este tezaur public.

- Înaltimea-Voastra, starui ministrul de Razboi, este vorba numai de un împrumut. . .

— Nimic! Nimic! Nimic! Nu dau nici un ban! striga deodata sultanul. Nu sunteti în stare sa administrati fondurile publice si apelati la economiile mele? La averea mea personala? Este o cutezanta prea mare, Husein-Avni! Cauta alta solutie! Spune-i ministrului de Finante sa-si puna capul la bataie si sa scoata bani din piatra seaca! D-aia l-am însărcinat în fruntea departamentului! Daca este incapabil sa-si înde-

plineasca sarcinile, demite-l, Nedim Pasa! Eu nu dau nici un piastru! Acoperiti deficitul bugetar cum veti sti! Vindeti-va pe voi! Poate asa veti procura ceva bani. Sunteti însă atât de limitati, încât ma îndoiesc foarte ca veti gasi vreun amator sa va cumpere! si cu asta am încheiat sedinta!

Se auzi zgomot de scaune miscate din loc. Peste câteva clipe, Abdul Aziz intra singur în salonul chinezesc. Emotionata, sultana valide îi iese în întâmpinare.

— Baiatul meu, te-au suparat ministrii!

— Atîta neobrazare n-am mai pomenit! bombani padisa-hul, stergîndu-si cu batista sudoarea de pe frunte. Au ajuns sa-mi cerseasca banii! Nu mai lipseste mult ca sa iasa pe strada, cu mîna întinsa, dupa pomana! Ce timpuri! Ce oameni! exclama cu dispret.

Pertevale se apropie fiul ei si îi mîngîie obrazul buhait Cît. esti de frumos!" reflecta îndurerata. Adauga apoi cu glas tare:

- Poate ca ar fi bine totusi sa le dai o mîna de ajutor. Abdul Aziz se trase cu un pas înapoi si o privi de sus pîna

jos, ca si cînd atunci ar fi vazut-o pentru prima oara.

- Tu, mama, îmi vorbești așa? Vrei să vad și în tine un dusman?

- Imperiul e în greu impas, fiule!

- Pentru ce am ministri? Dacă ar fi trait azi Baiazid, Mehmed al II-lea sau Sbliman cel Mare, ar fi tras în teapa pe toti vizirii mei! Ah, pe ce mîini a încaput imperiul!

- As vrea sa-ti spun doar. . .

- Destul! striga Abdul Aziz. Nu-mi place sa fiu dascalit.

- De ce nu vrei sa stai cu mine de vorba, așa, ca odinioara . . .

- Ce sa vorbim? Mi-ai cerut bani pentru constructia unei geamii. Ți i-arri dat. Nu ti-e de ajuns?

- Abdul. . .

- Iarta-ma! Trebuie sa te las. Ma asteapta Mihri. stii bine ca e însărcinată, ca nu poate suporta absenta mea.

Pertevale clatina din cap cu amaraciune.

- stiu, Abdul. stiu. Ma tem ca fructul trupului ei are sa-ti aduca numai nenorociri.

.

' Abdul Aziz o privi cu enervare:

- Fiul meu si al lui Mihri sa-mi aduca nenorociri? Nu stii ce vorbești! Ți-ai pierdut mintile! în sfîrsit, alta data o sa stam mai mult de vorba. Acum n-am timp.

• " 359

Se îndepărta brusc de maica-sa, lăsând-o singură în mijlocul salonului chinezesc. Pertevala stătea cu capul plecat, cu mâinile împreunate, întruchipând jalea, în ambianța aceea somptuoasă, atitudinea ei era cel puțin insolită. După ce sultanul părăsi încăperea, Pertevala rosti cu durere:

— Urmează-ți destinul, Abdul! Așa ți-a fost scris! Să te nenorociți singur!

Când coborî scara de marmură a marelui hol de la intrare, drumul său spre Mihri, paradisul zărilor, lângă o ușă, Yusuf Izedin efendi, comandantul gardii imperiale. Deși încă a împlinit 18 ani, printul manifesta o precocă tendință spre înfrângere. Purta uniformă de gala și toate decoratiile, așa cum impune protocolul înalților demnitari chemați în audiență.

Abdul Aziz se uita mirat la fiul său, apoi își aminti că el

însuși îl convocase spre a-l sădăni, îl apostrofa cu severitate,:

- Yusuf, iar ai început să-ți faci de cap! Mi s-a raportat

că te desfrânez laolaltă cu câțiva derbedei. Ca joci cărți pe

șervețuri!

— Eu? Joc cărți? se înroși, tânărul print, înălțimea-Voastră a fost greșit informată.

— Ascultă, Yusuf, nu încerca să mă protestezi! Cumnatii lui Abdul Hamid te-au furat de 800000 de plăci. Cu derbedei astia ți-ai găsit să te înhaitezi? Mahmud Darnad și Nuri Damad sunt niște trăsori. Am să vă pedepsesc pe toți trei. Pe Mahmud și pe Nuri cu arest la domiciliu, iar pe tine cu tăierea fondurilor bănești pe termen de trei luni*Iar dacă nu te vei cîntăci, vei ști să aplic măsuri și mai aspre.-Să nu zici că nu te-am prevenit!

Printul Yusuf se făcuse pămîntiu.

Sultanul vru să mai spună ceva, dar îl încolțiră alte gînduri. Își puse mâinile la spate și plecă bodoganind. Ieși din jaluzele, traversă grădina de trandafiri și se îndreptă spre pavilionul soției sale favorite. Mergea tot mai grabit. Ajunse aproape în fugă la ușa de mahon înkrustat cu aur a fermecătorului edificiu durat pentru Mihri. Soția lui favorita nu mai suporta compania celorlalte femei din harem. Pavilionul, o bijuterie arhitectonică în stil persan, clădită din marmură, lemn de cedru, onix și malahit, adaptată mobile plătite cu aur și înkrustate cu pietre semiprețioase, covoare inestimabile și obiecte de artă aduse din China și din Japonia. Nimic nu i se părea îndeajuns de bun și de scump pentru Mihri. Pertevala era foarte amărîta de ascendentul câștigat de sclava cir-

caziana asupra fiului ei. Abdul Aziz ar fi putut avea pe cele mai frumoase femei din cuprinsul imperiului. Nu exista turc care n-ar fi fost fericit sa-i daruiasca pe oricare dintre fiicele sale. Dar sultanul avea ochi numai pentru Mihri, singura în stare- sa-i înfierbânte simturile. Ce farmece folosise fiinta a-ceasta blestemata spre a-i subjuga fiul? se întreba Pertevak'>. Mobilizase pe cele mai pricepute vrajitoare din Constantine)-pole spre a combina filtre capabile a-l elibera pe sultan din pînza de paianjen tesuta cu abilitate în jurul lui de perfida circaziana.

într-o vreme, Pertevale se gîndise sa încheie o alianta cu Mihri. Aceasta se întîmplase pe vremuri, cînd circaziana înce-prea sa se afirme în harem drept o-foarte serioasa candidata la rolul de favorita a sultanului. Mihri acceptase cu ostenta--liva recunostinta sprijinul sultanei valide^ dar dupa ce izbutise sa provoace o fixatie a padisahului asupra ei* manifestase tendinta de a se elibera de sub tutela pe care batrîna sultana valide îsi închipuise ca si-o va impune fara osteneala.

Cînd Pertevale îsi daduse seama ca se facuse — fara voia ei — instrumentul ascensiunii circazienei, fusese cuprinsa de furii, între cele doua femei se angajase o lupta surda pentru cîstigarearea unei influente exclusive asupra sultanului. Pertevale "se bizuia pe puterea dragostei filiale a lui Abdui- Aziz, care i se aratase întotdeauna supus, devotat si extrem de afectuos. Mihri aruncase în batalie toate farmecele ei. Cu talent inimitabil, îl prinsese pe sultan în mreje. Totdeodata, îl înstrainase treptat de T'ertevale.

Sultana valide nu concepuse la început sa-si recunoasca înfrîngerea, socotind .preferinta acordata de Abdul Aziz circazienei drept un capriciu trecator. Dar cînd îsi daduse seama c;": "n ochii fiului sau nu mai era decît o tolerata, se resemnase sa intre în umbra, desi nu încetase sa teasa intrigi împotriva ..parvenitei".

Sultanul intra în apartamen-tul favoritei, emotionat si înfierbântat la culme, în prezenta ei uita ca este batrîn, ca trupul i se deformase, ca sufletul îi era uscat, ca îsi pierduse entuziasmul, iluziile. Se simtea iarasi tînar si uimitor de viril.

Ajuns în prezenta circazienei — întinsa molatic pe o sofa acoperita cu perne de matase — îi lua mîna într-a lui si se prosterna lasîndu-se într-un'genunchi pe covorul cîe Smirna. Ji îmbratisa apoi cu priviri lacome formele armonioase.

- Azi de dimineata, Mihri, am platit arhitectului înca stece milioane de piastri. stii la- cît se ridica pîna acum valoa-

361

rea lucrarilor viitorului tau palat? La cinci sute de milioane de piastri. Aproape cît toate cheltuielile de razboi ale imperiului.

Mihri îl privi sagalnic pe sub genele-i lungi, arcuite.

- Nu merit oare, scumpul meu Abdul?

- Am achitat si diadema cu diamante montata de Van Groot la Amsterdam. M-a costat, cu toate cheltuielile, 20 de milioane de franci francezi. Ți le-am cumparat ca sa-ti fac placere, desi mie nu-mi plac.

- De ce? clipi ea cochet.

- Fiindca palesc pe lînga stralucirea ochilor tai. Sultanul se pleca extatic asupra gurii parfumate a circa-

zienei. Mîna ei fina, cu degete lungi si subtiri, îl cuprinse pe dupa grumaz, gîdilîndu-i ceafa. Pe Abdul Aziz îl strabatu un fior de voluptate atît de intens, încît simti ca vintrele îi iau foc. Gemînd, se pravală la picioarele sclavei.

— Iubita mea! . . . Lumina ochilor mei! . . . Viata mea! . . .

La Paris ploua . . .

O nloaie de toamna urîta si trista facea ca „Orasul Lumina” sa para mohorît, cenusiu, funebru.

Bancherul TSdouard Dervieu-iesi din cladirea Bancii „Creditul Funciar”, iar dupa ce își arunca privirile asupra cerului plumburiu peste care înserarea își lasa umbrele cernite, își ridica înfiorat de frig gulerul pardesiului, apoi se urca în. cupeul oprit la marginea trotuarului. "Era tot atît de posomorit ca si vremea.

- La locuinta domnului de Lesseps! porunci vizitiului.

Se auzi o sfichiuitura de bici vînturat prin aer, blînd îndemn auditiv pentru caii obositi de cursele lungi din aicea dupa-amiaza. Echipajul se urni, stîrnind apa mocirloasa de pe strada.

Bancherul se adînci în pernele banchetei si își petrecu rîna peste fata, într-un gest care-i exterioriza epuizarea. La „Creditul Funciar” întîmpinase un refuz politicos, dar categoric.

Cînd sosise la Paris, venind de la Cairo, fusese animat de cel mai viu optimism, în urma unor lungi discutii, obtinuse de la Kedivul Ismael al Egiptului o optiune prin care acesta îl autoriza sa negocieze pe piata franceza vînzarea unui stoc de 177000 de actiuni ale Companiei Canalului de Suez. Nu-si închipuise, desigur, ca va reusi sa-si procure fara eforturi cele

362

92 de miloane de franci francezi, pretinsi de Ismael în schimbul pachetului sau de actiuni. Dar nici nu banuise ca bancherii parizieni se vor arata atît de refractari achizitionarii acestui stoc, care ar permite Frantei sa obtina în mod practic controlul

asupra Canalului de Suez. Amarît, facea reflectii acide asupra mînuitorilor aurului, închistati, mediocri, lipsiti de imaginatie, de previziune. „Nu au simtul perspectivei! Nu sunt în stare sa vada decît pîna în vârful nasului! Ratez cea mai uriasa afacere a secolului din cauza lipsei de înțelegere a unor imbecili cu pretentii de experimentati financiari!"

Era atît de cufundat în gînduri încît nici nu baga de seama cînd cupeul se opri în fata casei prietenului sau, Monsieur Ferdinand de Lesseps. Abia dupa ce vizitiul coborî de pe capra si deschise portiera, Dervieu exclama trezit parca din vis:

- Ha!? Ce s-a întîmplat?

În clipa aceea vazu fatada locuintei lui Lesseps, luminata de un felinar ofticos.

- Da. am ajuns! rosti automat, pentru sine.

Coborî din cupeu, strabatu trotuarul lacuit de ploaie si, dupa ce își lasa gulerul de la pardesiu, izbi cu ciocanul agatat în usa de la intrare, îi deschise un servitor, care-l conduse ceremonios la stapînul casei.

Monsieur Ferdinand de Lesseps purta o cocheta haina de casa din catifea de matase. Era înalt, subtire si avea parul argintiu, întreaga lui persoana emana un aer de eleganta.

- Ei, ce-ai facut? întreba nerabdatoare gazda.

- Nimic! replica descurajat vizitatorul. Le-am explicat ca o asemenea ocazie nu se ivate de doua ori. în loc sa profite

•de faptul ca Kedivul este strîns cu usa de creditorii si ca trebuie sa realizeze pîna la 1 decembrie anul acesta suma de 92 milioane franci, se pierd în discutii sterile. Directorul „Creditului Funciar" mi-a declarat ritos ca nu poate lua nici o ho-l tarîre înainte de a studia, printr-o comisie trimisa la fata locului, rentabilitatea canalului. Auzi absurditate! Optiunea mea expira peste o saptamîna. Iar bancherii francezi reflecteaza asupra expedierii unor experti la Cairo. Numai dusul implica o calatorie de peste zece zile.

— Oamenii acestia sunt orbi sau cretini-? exclama Lesseps.

— Varianta a doua este mai valabila. Dragul rgeu Ferdinand, eu personal sunt la capatul resurselor. Socotesc ca este cazul sa te adresezi personal lui Decazes. încearca sa obtii .sprijinul guvernului. Daca pierdem actiunile Kedivului, pierdem controlul asupra Canalului de Suez. Cu Ismael ne putem

363

acomoda-. Cine stie însa cum se va comporta viitorul stapîn al pachetului de actiuni?

- Eduard, ma linisteste oarecum faptul ca 92 de milioane nu pot fi procurate peste

noapte: Nu stiu ce grup financiar ar fi destul de puternic spre a debursa-aceasta suma. La noi, în Franta, nu prea vad . . .

- De acord! Dar în lumea asta mai sunt si rusi, si germani, si englezi, si americani. . .

Lesseps clatina dîn cap cu îndoiala.

- Nu-i vad pe rusi încercînd sa puna piciorul în Africa. Interesele lor sunt legate de Asia. Nemtii au privirile îndreptate spre vest. Englezii.au fost întotdeauna ostili construirii canalului. I-au contestat utilitatea.

- Nu-i socotesc atît de prosti, Ferdinand, încît acum, în ceasul al doisprezecelea, sa nu-si dea seama de însemnatatea canalului. Trebuie_sa te duci chiar acum la Decazes!

Lesseps se uita la întunericul de afara.

- La .ora aceasta' nu mai e nimeni la minister, Edouard.

— Cine îti vorbeste de minister? Du-te la el acasa. Nu înțelegi ca nu este nici un moment de. pierdut?

Stingherit, Lesseps se scarpina în creștet.

— Nu sunt în relatii atît de amicale cu Decazes, încît sa-i fac o vizita neanuntata. Este totusi ministrul de Externe al Frantei.

— Ei si? -Va înțelege ca protocolul poate fi neglijat, cînd interesele superioare ale statului sunt în -joc. •*

— Bine. Ma duc la Decazes, accepta gaxda. îsi suna servitorul: Firmin, pregatește-mi redingote neagra!

Ducele Decazes se uita lung la oaspetele sau, inginerul Ferdinand de Lesseps, îsi scutura nedumerit capul, apoi îsi aprinse tigara de foi la flacaraia uneia dîn luminarele înfipte în sfesnicul cu multiple brate de pe masa de lucru.

— Am retinut argumentele dumneavoastra, domnule de Lesseps, asupra necesitatii achizitionarii de catre Franta a actiunilor detinute actualmente de Kediv. Sunt gata sa intervin pe lînga „Creditul Funciar" spre a obtine fondurile necesare. Ma retine însa de la o actiune energica aspectul politic al chestiunii si în special eventualele complicatii pe tarîm international.

— Nu vad, domnule ministru, ce complicatii s-ar putea naste.

— Rascumpararea actiunilor Kedivului de catre un grup parizian ar transforma Compania Canalului de Suez într-o întreprindere în exclusivitate franceza, în drfept, nici un text nu se opune încheierii cu succes a unei operatiuni de-acest fel. Sunteti însa sigur ca Marea Britanie nu va. ridica obiectii? stiti prea bine, domnule de Lesseps, ca cine stapîneste Suezul, stapîneste drumul spre Indii. Ma îndoiesc ca în aceste conditii englezii vor accepta sa lase canalul pe mîini straine. Trebuie sa gasim o formula acceptabila si pentru noi, si pentru cabinetul de la Saint James.

Decazes își ridica de pe nas ochelarii si începu sa stearga laborios cu batista lentilele groase, ca si cînd ar fi asteptat ca migaloasa operatie sa-i sugereze o idee salvatoare.

Lesseps se agita nerabdator pe scaunul sau. -îșitipai bu-tonii de la mansete si își netezi cravata cu plastron.

- Nu cred ca scrupulele dumneavoastra, domnule ministru, ar trebui sa va împiedice a profita de oportunitatea oferita Frantei.

- Ba da, ba da, stimate domnule de Lesseps. Sa nu uitam ca Anglia ne-a sprijinit în mod hotarîtor în cursul recente crize franco-germane. si n-ar fi exclus sa mai avem nevoie de sprijinul ei. Bismarck e cu ochii pe noi, domnule de Lesseps. Abia asteapta sa, savîrsim o greseala "tactica spre a profita de ea, folosind-o în defavoarea noastra. Nu, nu! Nu ne putem îngadui luxul de a ramîne izolati într-o Europa dominata de cel de-al doilea Reich.

- Atunci, ce solutii preconizati, domnule ministru?

- Va trebui sa luam contact cu lordul Derby. 'îl vom informa asupra intentiei noastre de a cumpara actiunile Kedivului. Daca nu va ridica obiectii, voi face demersul cerut de dumneata pe lînga „Creditul Funciar", în eventualitatea ca își vor exprima dorinta sa participe la aceasta op'eratie, îl voi ruga pe lordul Derby sa ne faca propuneri în acest sens. Le voi discuta cu reprezentantii Angliei. ..

Lesseps parasi indispus locuinta ducelui Decazes. în aceeași seara se prezenta la domiciliul lui Dervieu de pe bulevardul Saint-Germain. Bancherul ocupa un apartament rezidential la primul etaj al unui imobil de raport. »

Lesseps intra tulburat la prietenul sau. - Decazes e un catîr!

îi repeta argumentele ministrului de Externe. Dervieu ofta

adînc:

365

- Prostia se plateste, Ferdinand! Franta pierde o pozitie nesperat de puternica în nord-estul Africii. Daca am fi socotit necesar, 'am fi putut gîtui caile de' comunicatie ale

Europei cu Asia.

— Vezi departe, Edouard!

- Sunt unul dintre putinii bancheri care cântăresc și aspectele politice ale marilor afaceri. Din nefericire, rămân un neînțeles.

— Eu te-am înțeles, Edouard.

- stiu. .Daca ai avea 92 milioane, mi le-ai avansa ca sa perfectez tranzactia.

— Fara discutie!

Dervieu își aprinse un trabuc și începu să-l pufăie nervos.

- N-am să cedez! declară cu dârzenie. N-am să cedez pînă ce n-am să procur cele 92 de milioane. Am să bat la ușile tuturor bancherilor. Cu sau fără Decazes, voi încheia această afacere! Este imposibil să nu găsesc cîțiva oameni de finanțe limpezi la cap, care să nu-și dea seama ce venituri formidabile se pot realiza de pe urma exploatarea Canalului de Suez. . . Sper că l-ai rugat pe Decazes să nu facă nici un demers pe lînga lordul Derby, înainte de expirarea opțiunii. Nu trebuie să pierdem această șansă . .

— Nici o grijă. M-am gîndit și eu că trebuie să epuizăm orice mijloc înainte de a discuta cu englezii. Să sperăm. E-douard, că în zilele care vor urma vom avea mai mult succes ...

Îmbracă't în halatul său de catifea fanată și cu picioarele slabe, osoase, vîrîte în papucii largi, foarte comozi. Disraeli, primul ministru al Marii Britanii, se așeza la micul secretariat Louis XV din camera sa de culcare, își muie pînă în calimara și se pregăti să continue scrisoarea începută în ajun și pe care o lasase neterminată. Se gîndi cu anticipată plăcere la interesul cu care Lady- Chesterfield îi va citi rîndurile. Corespondența aceasta se desfășura cu regularitate-între batrîna doamnă și Disraeli.

Înclinarea manifestată de seful cabinetului britanic față de femeile cu părul alb îl făcuse odată pe ducele de Warwick — mare adversar al primului ministru — să exclame ironic: „Disraeli este un gerontofil impenitent. Din fragedă tinerețe i-au plăcut babetele!" Vorbele ducelui ajunseseră la urechea lui Disraeli, care nu se formalizase. „La anii mei, prefer să fiu

366

galant cu femeile vîrstnice, decît să mă fac ridicol învîrtin-du-mă ca un cocos pe lînga fetele tinere!"

Disraeli recită primele pagini. Constata cu plăcere că descriesese colorat ultima sa călătorie la Balmoral și atențiile de care se bucurase din partea reginei. Nu uitase să

sublinieze delicatetea suveranei, care îl trimitea în fiecare dimineata pe sir William Jenner, medicul ei personal, spre a-l examina si a-i purta de grija. Apoi vizitele reginei în dormitorul sau, ori de câte ori crizele de guta îl, împiedicau sa paraseasca odaia. 'Disraeli reîncepu sa scrie: „Ce-ai zice, scumpa mea, daca ti s-ar spune ca un ministru primeste pe regina, înfasurat într-un halat de casa si cu papucii în picioare? M-ai crede? Ei bine, asa ceva mi s-a întâmplat mie!"

Se întreba daca afectiunea dedicata reginei nu îmbraca vesmîntul unei delicate prietenii amoroase? Adversarii sai îl acuzau ca o coplesea pe suverana cu cele mai extravagante complimente, spre a-i cîstiga simpatia, încrederea si — de ce nu? - - dragostea. „Victoria este femeie si, ca orice femeie, apreciaza totul prin prisma ovarelor", cleveau rauvoitorii. „John Brown, servitorul ei scotian, este o proba vie a ratacirilor sentimentale în care poate cadea o vaduva, chiar daca este înaintata în vîrsta." Asociatia de idei îl facu pe Disraeli sa se întrebe nu fara oarecare malitiozitate: „Sa fie oare adevarat ce se sopteste în legatura cu relatiile echivoce dintre. Victoria si servitorul ei preferat? Hm, eu personal n-as crede. Dar mai stii?"

Ridica iarasi pana deasupra hîrtiei, cînd o usoara bataie în usa îl f acu - sa ridice capul.

- Intra!

Davies, valetul sau personal, se ivi purtîndu-si demn capul prelung, încadrat de barbete albe, stufoase ca doua boschete de meriso'r frumos fasonate si abundant ninse.

- A sosit domnul avocat Greenwood, sir.

- Greenwood? exclama Disraeli. Ah, da! Sa ma astepte în biblioteca.

îsi aminti ca lordul Derby îi vorbise de dimineata, fara entuziasm, despre un oarecare Greenwood, care-i adusese vesti ciudate în legatura 'cu niste negocieri tainice purtate între Kedivul Egiptului si un grup de financiari francezi, asupra unor actiuni ale Companiei Canalului de Suez. Derby — care se intitula „un realist prin excelenta", -- nu avea nici o încredere în proiectele fantasmagorice. Canalul de Suez. pretindea el, se nascuse mort. Oricît s-ar stradui Actualii lui ad-

367

ministratori, nu-l vor face sa cîstige niciodata importanta atribuita de visatorul Lesseps. Disraeli ciulise urechile. Spiritul sau fantasc — nu era pe degeaba romancier — mirosise o afacere grandioasa.

— Trimite-i vorba lui Greenwood sa se prezinte dupa-amiaza în Downing Street, îi spusese lui Derby. Vreau sâ-î ascult si eu.

—• Cum doriti, replicase ministrul Afacerilor Straine. Ma tem însa ca are sa .va rapeasca un timp pretios cu balivernele lui trasnite . . .

Disraeli lasa cu regret pana din mîna si închise capacul secretaire-ului cu admirabile intarsii.

— Cît e ceasul, Davies?

- sase si douazeci, sir!

- Bun. Pregateste-mi fracul. La opt trebuie sa fiu la palat. Baia e gata?

— Gata, sir!

Disraeli se balaci un sfert de ora îri apa calda, parfumata cu esente orientale - - cochetaria ramasese una dintre marile lui pasiuni - - apoi începu ,sa se îmbrace, își pusesese tocmai vesta, ajutat de Davies, cînd aparut un lacheu cu o caseta din lemn de trandafir.

„

— Din partea Majestatii-Sale, sir.

Lui Disraeli i se lumina chipul ridat. Judecînd dupa proportiile casetei, parea sa adaposteasca una din acele înalte decoratii cu care regina recompensa serviciile înaltilor demnitari. „Sa fie Ordinul Jaretierii?" se întreba cu anticipata placere.

Cu gesturi delicate, deschise caseta. Deodata facu ochii mari. Pe un asternut împletit din panglicute roz se rasfata o camelia de o rara frumuseté. „M-a ispitit o clipa pacatul orgoliului!" își zise zîmbind. Gestul Victoriei era înduiosator, îmbraca fracul, apoi își prinse floarea la butoniera. „Cîti barbati din aceasta tara se pot mîndri cu o floare primita din partea reginei?" reflecta cu mîndrie, în vreme ce se admira în oglinda venetiana. Camelia aceea delicata îi paru mai pretioasa decît cele mai înalte decoratii.

Se uita la ceas. Se facuse sapte fara cincî. „Sa stam putin de vorba cu Mr. Greenwood, apoi... la palat!" își zise înviorat.

Trecu în biblioteca si întinse mîna avocatului. Se aseza într-un fotoliu.

— Mr., Greenwood, ia loc. Spune-mi, te rog, ce stii, despre actiunile Kedivului. Dar pe scurt, fiindca sunt foarte grabit,

668

Avocatul era unul dintre acei oameni de legi priceputi sa lungeasca sau sa scurteze o pledoarie — potrivit circumstantelor - - fara a o face sa-si piarda din puterea ei de convingere. Intra direct în subiect, în stilul cel mai laconic:

— Ieri la prînz, într-un restaurant parizian, am stat de vorba cu un înalt functionar de la „Creditul Funciar", care mi-a vorbit despre încercările unui bancher francez, pe nume t)ervieu, de a-si procura fonduri în valoare de 92 milioane de franci, în vederea

achizitionarii actiunilor Companiei Suezului, detinute actualmente de Kediv .-. .

Disraeli își propusese să acorde avocatului Greenwood un

sfert de ora, dar subiectul dezvaluit de acesta îl captiva atât

de tare, încât îngadui să treacă mai bine de treizeci de minute

fără să întrerupă. Când vizitatorul își încheie expozeul, pri-

'mul ministru îi zîmbi cu satisfacție.

- Este bine că ai ajuns la mine! Sunt de acord cu dumneata. Chestiunea merita toată consideratia. Te asigur că voi face tot ce-mi va sta în putință spre a-i da o rezolvare corespunzătoare intereselor Marii Britanii, îți mulțumesc, Mr. Greenwood.

Disraeli își părăsi vizitatorul, apoi se urcă în cupeul său, care-l duse în 'galopul cailor pînă la palatul Buckingham, unde sosi punctual, așa cum procedea un adevărat gentleman, chiar dacă este șeful cabinetului. Era însă atât de preocupat de cuvintele lui Greenwood, încât străbătu marele hol și urcă scara de onoare spre apartamentele de parada abia răspunzînd la salutarile curtenilor, ale înalților demnitari, ale diplomatilor, ale capetenilor de armate și ale celorlalti invitați, care-i recunosteau meritele și-i acordau respectul 'cuvînit, deși mulți dintre ei nu-i împărtășeau opiniile.

Regina Victoria oferea un banchet în cinstea printului imperial Muzafer-ed-Din, mostenitorul prezumtiv al tronului Persiei. Augustul oaspete era însoțit de o foarte numeroasă suită, printre care însuși unchiul său, ~~printul Abas Mirza, fratele sahin-sahului. Vizitele personalităților exotice procurau multă bătaie de cap demnitarilor palatului și personalului de serviciu. Se știa, de pildă, că printul imperial — asemenea ilustrului său părinte, împăratul, care vizitase Londra cu cîțiva ani în urmă — obisnuia să prînzească și să cîneze singur în apartamentul său, direct pe un covor. Se mai știa că nu-i plăcea să i se taie carnea, ci prefera să rupă cu dinții halci pe care le mesteca zgometos, că felurile lui favorite erau fripturile de miel, de berbec și de pasare, că arunca oasele

24 — Uragan asupra Europei

369

peste umăr, fără să-i pese dacă nimereau peste mobilele somptuoase din jur, că scuipa fără jenă îmbucaturile care nu i se pareau îndeajuns de gustoase.

•Lordul Sambalan, marchizul de Hertford, și maestrul de ceremonii, generalul sir Edward Cust, erau înspăimîntați anticipat, de încălcarile protocolului pe care vizitatorii exotici le săvîrșeau fără intenția de a jigni, dar care dădeau totuși peste cap niste reguli seculare, spre scandalizarea puristilor.

Lordul Stewart, conte de Beauchamp, care fusese prezent și la vizita sahin-sahului, se

straduisese să risipească temerile demnitarilor Curtii,, spunându-le că tatăl actualului print imperial, în ciuda reputației sale proaste, făcuse dovada că printre occidentali se putea comporta ca un occidental.

Regina Victoria era ostilă recepțiilor, banchetelor, balurilor, parazilor și în general tuturor ceremoniilor. După moartea sotului ei, printul consort Albert, se claustrase în apartamentele-i private, refuzând să aibă contacte cu lumea exterioară. Excepție făceau numai ministrii primiți în audiență pentru chestiuni de serviciu.

Disraeli nu fusese zgîrcit în eforturi spre a o smulge din izolarea voluntară, îi demonstrase cu mult tact că în situația ei de suverană avea obligații și față de Coroană, și față de țară. Unei văduve oarecare îi este permis să se rupă de lume, dacă sufletul ei cernit îi dictează o asemenea comportare. A-ceeasi văduva, dacă este regină, trebuie să se încline în fața rațiunii de stat, înabusindu-și jalea și înclinarea spre claustrare și meditație. Victoria îi înțelesese argumentele, cu atât mai mult cu cât presa și în special radicalii începuseră să o atace, acuzând-o că nu-și cunoaște îndatoririle de cap încoronat.

Victoria ar fi preferat să-l primească pe printul imperial Muzafer cu mai puțină pompă, dar Disraeli se străduise să-i demonstreze că Persia constituia o putere deloc neglijabilă, și că trebuia menajată, cu atât mai mult cu cât Anglia avea nevoie de prietenia ei spre a precumpani irezistibilă expansiune a rusilor în Asia.

Argumentele primului ministru avuseseră darul să o convingă. Spre a face pe plac lui Disraeli, ordonase să i se pregătească printului o primire plină de strălucire.

— Un singur lucru mă deranjează, marturisise Viștoria primului ei sfetnic. În prezenta acestor figuri imperiale, eu, o simplă regină, sunt pusă într-o stare de inferioritate. și,

370

slava Domnului. Marea Britanică nu este o putere de mîna a

două.

*

Disraeli zîmțase placid:

— Victoria regină este stăpîna unui imperiu colonial atît de întins, încît titlul de împărăteasă i se cuvine de drept.

Sedusa de, această idee, suverana îl privise cu admirație,, că pe a opta minune a lumii.

— știi că ai dreptate, Mr. Disraeli? Cum de nu m-am gîndit pîna acum la asta? Imperiul meu colonial este mai întins decît toate posesiunile pe care Spania și Franța la un loc le-au avut vreodată. De ce n-ai purta titlul de împărăteasă? De ce?

Disraeli nu-și tradase panica launtrică. Dacă Victoriei îi intrase în cap să devină

împarateasa, nu se va lăsa pînă nu î se va îndeplini .dorinta. Numai ca lui îi va reveni neplăcuta sarcina sa transforme visul în realitate. Disraeli stia ca nu-i va fi deloc usor sa Convinga opinia publica si propriul sau partid sa accepte transformarea regatului britanic în imperiu. Încercase sa dea un raspuns evaziv:

- Majestate, voi .studia cu toata atentia aceasta chestiune.

- S-o studiez, si cît mai grabnic! staruise Victoria, a-^ prinzîndu-se . . .

Banchetul în cinstea printului imperial avea sa se desfășoare în marea sala de bal, transformata pentru circumstanta în sufragerie. Doua sute de invitati urmau sa participe la festin. Pentru aceasta ocazie solemna fusesera scoase la iveala tacîmurile si sfesnicele de aur faurite pentru regele George al IV-lea.

Lui 'Disraeli îi placeau ceremoniile. Gustul sau înnascu: pentru fast si pentru marire îsi gasise o triumfatoare împlinire. Cînd regina îsi facu aparitia, anuntata cu gravitate ck maestrul de ceremonii, primul ministru îi iesi în întîmpinare,. înclinîndu-se adînc. Era satisfăcut. Victoria îsi pusese cele mîi frumoase perle,'dovada ca ascendentul sau asupra ei nu suferise nici o stirbire.

Dar ceea ce îl încînta si mai mult fu expresia de afectiune tandra asternuta pe chipul reginei la vederea cameliei prinse la butoniera lui. Protocolul ar fi impus primului mmistru sa arboreze cel mai înalt ordin de care dispunea, în conceptia ei» gestul lui Disraeli exprima o delicatete sufleteasca împletita cu o galanterie usor desueta, care ascundeau în esenta un. sentiment de nemărginita adoratie.

371

în acea ambianta euforica nici printul Muzafer ~nu facu r.ota discordanta. Manierele lui erau lipsite de acel exces de rafinament, atît de apreciat în saloanele britanice, dar gesturile bruste, modul zgomotos de a vorbi, de a rîde, puteau fi lesne atribuite tineretii care refuza sa se lase strînsa în chingi. La masa se comporta civilizât. Nu arunca oasele peste umar, asa cum proceda cu spontaneitate marele Henry VIII Tudor, care ridicase splendoarea monarhiei britanice pe culmi atinse pîna atunci doar sub domnia marelui Henry V Monmouth. Nu lua cu degetele bucatile de carne din farfurie si nici nu scuipa peste fata de masa, asa cum se temuse marele sambelan. Se arata respectuos fata de regina si manifesta o dispozitie optimista de bun augur.

Pe de alta parte, .si Victoria stia sa se impuna. Silueta ei plina se contura majestuos pe fundalul' baldachinului cu falduri grele, purpurii, care adapostea'tronul regal.

Festivitatea din acea seara se încheie în chipul cel mai satisfăcator, în cadrul unei scurte conversatii cu printul Abas Mirza, fratele sah-in-sahului, Disraeli strecura cîteva aprecieri elogioase asupra imperiului persan si a suveranului sau, subliniind ca Marea Britanic va fi oricînd gata sa-l apere de tendintele apucatoare ale Țarului. Abas, Mirza, stia ca nici intentiile Angliei nu erau absolut curate. El ar fi preferat ca cele doua mari

puteri aflate în permanent conflict sa se arate mai puțin rapace, lasând Persia sa vieteasca si sa se dezvolte în liniste. Dar se pare ca asa ceva nu era posibil si ca marile puteri se dovedeau mai pradalnice decât fiarele padurilor.

Disraeli se înapoie la resedinta sa din Downing Street într-o stare de excitatie' usor de înțeles.- Regina se aratase mai binevoitoare ca niciodata, festivitatile primirii printului imperial Muzafer se desfasurasera armonios, lasând sa se întrevada o îmbunatatire a relatiilor dintre Persia si Anglia, iar mai • presus de orice, Disraeli se vedea în pragul unei batalii politice spectaculoase, al uneia din acele lovituri epocale, destinate sa slujeasca stralucit interesele imperiale ale Angliei: intrarea Canalului de Suez în patrimoniul britanic.

În dimineata urmatoare, întocmi un memoriu destinat reginei, în care demonstra cu lux de argumente necesitatea achizitionarii actiunilor Keditului. Victoria îmbratasa, ca de obicei, Dpiniile primului ministru si îl însărcina sa actioneze cu energie.

În aceeasi zi, Disraeli trimise o telegrama cifrata generalului Stanton, agentul Marii Britanii la Cairo, dându-i instruc-

372

tiuni sa faca neîntârziat o oferta de cumparare a actiunilor vi-ce-regelui Ismael. Ii mai recomanda sa pastreze secretul negocierilor, pentru ca financierii francezi sa nu fie preveniti asupra intentiilor Angliei de a intra în competitie.

În telegrama de raspuns, Stanton îl informa ca' se înfatisase în audienta Keditului si îi transmisese propunerea guvernului britanic. Ismael, iritat de temporizarile, francezilor, se declarase dispus sa vînda pachetul sau de actiuni Angliei, în schimbul sumei de 100 de milioane franci francezi, bineînțeles dupa expirarea optiunii acordata bancherului Dervieu

A doua 7,\ de dimineata, Disraeli convoca de urgenta pe membrii cabinetului în Downing Street si le expuse situatia.

- Sa nu cadem, gentlemen, în greseala predecesorilor nostri, care s-au multumit sa-si manifeste ostilitatea -fata de proiectul deschiderii canalului, si sa se dea apoi deoparte, îngaduind unei companii franceze sa. duca lucrarea la bun sfîrsit. Palmerston nu era departe de adevar cînd reprosa,- în 1840,

' lui Thiers ca, prin construirea canalului, Franta tindea sa-si ure controlul comunicatiilor dintre Mediterana si Oceanul Indian. Gentlemen, optiunea acordata bancherului Edouard Dervieu expira în patruzeci si opt.de ore. Pîna atunci trebuie sa procuram cele 100 de milioane de franci francezi, sau suma corespunzatoare în lire sterline. Am calculat-o. Ne trebuie exact patru milioane de lire.

Contele de Malmesbury, Lordul Sigiliului Privat, ridica o obiectiune:

- Kedivul a cerut Frantei 92 de milioane de franci. De ce a majorat pretul?

- Pentru ca a început, probabil, sa-si dea seama de valoarea actiunilor pe care le detine. Gentlemen, timpul ne împinge de la spate. Trebuie sa ne grabim, daca nu vrem sa ne ia înainte reprezentantii altor tari. Sa profitam de ocazie ca de aceasta chestiune sunt informate la ora actuala numai gu-' vernele Frantei si Angliei. Cum Franta este oarecum scoasa din joc prin tergiversarile bancherilor parizieni, drumul ne ra-mîne deschis numai noua.

Dupa ce discutara aspectele procedurale ale chestiunii, membrii cabinetului îsi dadura asentimentul pentru achizitionarea actiunilor. • .

- Se ridica alta problema: de unde procuram banii într-un termen atît de scurt? întreba cancelarul Esichierului, Prea Onorabilul sir Stafford Northcote. Parlamentul nu este în sesiune spre a aproba plata acestei sume.

373

— Putem apela la Banca Angliei! propuse secretarul de stat al Coloniilor, contele de Carnarvon.

- Imposibil! replica sir Stafford. Nici primul ministru însusi nu poate cere aceasta suma Bancii Angliei. Legea nu îngaduie acestei institutii sa împrumute bani guvernului, atîta vreme cît Parlamentul nu este în sesiune. Sa presupunem ca l-am convoca în sesiune extraordinara pentru obtinerea aprobarii. Spre a ne procura într-un termen atît de scurt patru milioane de lire sterline, banca ar trebui sa execute operatiuni susceptibile sa creeze dificultati pe piata monetara. O panica poate fi provocata foarte usor...

- Nu avem nici timp sa ne tragem sufletul! exclama Disraeli, stergîndu-si cu batista fruntea asudata. Deodata i se lumina chipul: Gentlemen, ma autorizati sa împrumut acesti bani de la o banca particulara?

Membrii cabinetului îsi aruncara priviri întrebatoare.

- Nu- avem timp de pierdut! îi zori ducele de Richmond, Lordul presedinte al Consiliului Privat.

— Ne asumam o mare responsabilitate, opina lordul Derby. sir Stafford Northcote declara formal:

— In ceea ce ma priveste, îmi dau acordul. Interesele Angliei sunt în joc.

Opinia lui favorabila facu dîra. Unul cîte unul, membrii cabinetului i se raliara. Exultînd, Disraeli ridica sedinta.

Un sfert de ora mai târziu convoca în cabinetul sau pe Richard Lingen, secretar permanent al Trezoreriei. După un scurt conciliabul, Mr. Lingen părăsi clădirea din Downing Street.

— La Banca Rothschild! ordona vizitiului. Repede!

Mr. Lingen era un om al cifrelor. Jongla calm cu sutele de 'mii și cu milioanele de lire sterline, ca și când ar fi avut de-a face cu sume modice. Dar operațiunile acestea se savârseau pe hîrtie. Acum i se încredintase o misiune neobisnuită. Să apeleze la o bancă particulară, spre a putea finanța tranzacția dorită cu atîta înflăcărare de seful sau direct, Mr. Disraeli. Acesta îi recomandase o vizită la Banca Rothschild, singura detinatoare de mari rezerve de aur. Chiar și în asemenea condiții, patru milioane de lire reprezentau o sumă fabuloasă. Va putea banca să onoreze angajamentele luate de cabinetul britanic față de Kediul Ismael? Existau precedente în-curajatoare. Dar patru milioane de lire sterline constituiau totuși o sumă impozantă, în sfîrșit zarurile fuseseră aruncate...

374

Baronul Lionel de Rothschild statea adîncit într-un fotoliu, în fața somptuosului său birou Louis XVI, și mîncă struguri. Rupea cu delicatețe boaba după boabă, le mesteca .recules, ca și când ar fi savîrsit un ritual, și după ce' le spargea cu voluptate între dinți, le savura carnea delicioasă, sucul dulce și parfumat. Era un mare amator de struguri și de stafide. Medicul său personal îi recomandase o susținută cură de struguri și de stafide, elogiînd binefacătoarele lor efecte terapeutice. Consumul stafidelor era vital pentru însoțitorii caravelor care strabateau deserturile sau lanturile de mînti salbatice. Doctorul îi vorbise în termeni ditirambici despre chipul miraculos în care boabele zaharate regenerau puterile sleite din cauza eforturilor deosebite de mari și a condițiilor climatice vitrege. „Strugurii asigură vigoare tinerilor, iar bătrînilor le redau tinerețea și limpezimea minții!”

Lionel ramăsese profund impresionat de argumentele medicului, în sezonul culesului de vii, consuma în fiecare dimineață cîte două sau trei kilograme de struguri, iar în restul anului își completa regimul alimentar, relativ sobru, cu apreciable cantități de stafide. Calitățile lor nutritive, la care se adăuga probabil și autosugestia, îl faceau să se simtă vioi, bine dispus și plin de elan juvenil, deși vîrsta lui reală era destul de înaintată.

Respecta cu atîta strictete orarul alimentar, încît nu se jena să-și consume porția de struguri chiar dacă în cabinetul său se afla un conte, un marchiz, un membru al Parlamentului sau un ministru, își îngaduia acest lux, fiindcă gratie posibilităților sale adusesese mari servicii Angliei. Contribuise la reușita unui împrumut guvernamental de douăzeci milioane lire sterline, în scopul rambursării proprietarilor de sclavi din Dominiile Britanice, care suferiseră pagube de pe urma abolirii sclaviei. Jucase un rol de capetenie în procurarea unui fond de opt milioane lire sterline, rnenit să fie folosit de guvernul britanic pentru procurarea de alimente populației Irlandei, lovita de marea foamete din 1847. șapte ani mai târziu, asigurase succesul împrumutului de șaisprezece milioane de lire sterline, necesare finanțării războiului din Crimeea. Cu această ocazie,

Lionel Rothschild savîrsise o radicala schimbare de orientare politica, renunţînd la traditia pacifista a familiei sale. Avusese — ce-i drept — un motiv puternic. Sprijinind razboiul împotriva Rusiei tariste, combatea indirect antisemitismul rusesc. Noua lui atitudine corespundea dealtfel convingerilor 'sale religioase. Era atît de habotnic, încît nu se sfiise sa de-

375

clare odata, în mijlocul dreptcredinciosilor adunati în noua sinagoga evreiasca din Londra: „Astazi ne-am emancipat, dar daca aceasta emancipare ar dauna credintei noastre, ar fi pentru noi un blestem si hu o binecuvîntare".

Spre deosebire de parintele sau, Nathan, fondatorul ramurii britanice a dinastiei Rothschild, care dispretuia lumea aristocratica, si nu facea nici un caz de rangul sau baronial, Lionel îsi afisa titlul nobiliar, pentru a nu fi snobat de înalta societate britanica.

„Baronul" Lionel îsi savura deci portia de struguri cotidiana, cînd directorul sau de cabinet îi anunta vizita secretarului permanent al Trezoreriei, Mr. Lingen. Fara sa-si întrerupa masticarea, îi facu semn sa-l introduca.

Intrigat si oarecum socat de modul în care era primit, Mr. Lingen îi explica scopul vizitei sale. Nu uita sa adau. . ca Mr. Disraeli,'personal, îi încredintase aceasta sarcina delicata.

. Lionel Rothschild continua sa-si manînce calm strugurele, ca si cînd i s-ar fi vorbit despre cel mai banal fapt divers.-Nici nu-i trecuse prin cap sa ofere — din simpla politete — un ciorchine secretarului permanent.

Dupa ce Mr. Lingen îsi încheie expunerea, batrînul lasa sa se scurga cîteva momente, iar dupa ce scuipa un sîmbure, îi spuse linistit:

— Va dau banii. Va rog sa comunicati prietenului meu, Mr. Disraeli, ca voi avansa Kedivului Ismael.-suma de patru milioane lire sterline.

Smulse din ciorchine. patru, boabe deodata si le vîrî pe toate patru între buzele-i decolojate. Le înghiti cu deliciu, ridicind barbia si lasîndu-si cîteva clipe pleoapele galbui peste cioburile oculare, asemenea unui cocos care înalta ciocul si închide fugitiv ochii dupa ce a sorbit cîteva picaturi' de apa.

Mr. Lingen parasi smerit biroul omului care rupea din comorile lui patru milioane de lire sterline cu aceeasi usurinta cu care smulgea patru boabe dintr-un strugure...

Primul ministru al Marii Britanii era un om bolnav, obligat sa tina un regim strict. Fiindca organismul lui uzat' suporta greu socurile alcoolului, se dispensase de a-l mai savura, desi într-o vreme nu dispretuise bauturile tari. Din coche-' tarie, la dineurile oficiale nu refuza un pahar de claret, de fine Napoleon, sau o cupa de sampanie.

Demonstra în acest

376

chip înamicilor sai ca este încă sanatos, de vreme ce se-putea "delecta cu bauturile spirtoase.

Disraeli se afla încă în pat după o chinuitoare noapte de insomnie, când Davies îi aduse pe tava, odata cu micul dejun, un exemplar al ziarului Times, având pe prima pagina un articol laconic, scris însă cu litere groase: „Banca Rothschild & Sons' l a creditat contul Kediului Ismael cu suma de patru milioane lire sterline, în acest mod, pachetul de acțiuni al vice-regelui Egiptului a trecut în posesia guvernământului jjeștatii-Sale Regina Victoria".

seful cabinetului britanic savura articolul, citindu-l încet, cuvânt cu cuvânt. Se întinse cu deliciu, gest pe care nu-l mai

.se de multa vreme, caci dimineata membrele îi erau aproape anchilozate. Vestea buna din Times facuse sa-i revina apucaturile tineretii.

Se uita zîmbitor la draperiile care filtrau razele unui soare magnific, desi Londra se afla în plin sezon al ceturilor.

— Davies, astazi sarbatoresc o zi mare! rosti voios. Ca s?, o cinstesc asa cum se cuvine, sa-mi aduci un pahar cu sampanie.

- Prea bine, sir! replica imperturbabil valetul. Disraeli îi arata cu g'est dispretuitor paharul cu lapte si ft-liutele de pâine prajita etalate pe tava.

— Du toate acestea afara! Adu-mi un muschi de vaca în sânge, o omleta cu ciuperci si un pudding indian! Suspina: Ce-o fi mai târziu, om vedea!

în vreme ce valetul parasea dormitorul, Disraeli se adinea în perne. Gratie sprijinului providential al amicului sau Lionel Rothschild, daduse o lovitura 'de maestru, lasându-i pe francezi cu buza umflata, își zise ca nu se purtase tocmai frumos fata de prietenii lui de dincolo de Canalul Mîrrecii. Dar în politica înalta sentimentalismele nu-si au rostul.

Era sigur ca multi membrii ai Parlamentului britanic vor manifesta scrupule tardive, desi ratificasera în unanimitate achizitionarea pachetului 'de acțiuni. Mai stia ca Sir Stafford, 'asemenea unui nou Gaîahad. va declara fariseic, avînd grija sa o faca în prezenta a cît mai multor martori: „N-a fost un gest cavaleresc din partea .noastra! Ne-am lasat antrenati de argumentele primului ministru!" în felul acesta își Va socoti constiinta absolvita de posteritate.

Disraeli încearca sa-si imagineze cum va reactiona Parisul. „Perfidul Albion ne-a oferit încă un esantion de josnica duplicitate politica!" „Oamenii politici de toate culorile ma

vor

377

împrosca desigur cu o ploaie de injurii", își zise batrînul prim-ministru, suspinînd resemnat. „Eh, nu poti sa le faci tuturor pe plac! Cel mai bun tort nu are decît un numar limitat de portii. Destepti sunt acei care stiu sa se înfrupte din ele!"

Se întreba ce mutra vor face Dervieu si Lesseps. Sigur ca vor exclama plini de amaraciune:- „Noi, francezii, am durat canalul cu pretul unor grele jertfe umane si materiale, iar englezii ni l-au sterpelit printr-o scamatorie ieftina!".

Disraeli ridica din umeri. „Scopul scuza mijloacele! Flota Angliei va avea acum misiunea legitima de a apara Suezul! si, prin ricoset, de a-si face simtita prezenta la portile Con-stantinopolelui! Cred ca la ora asta Gorceakov își smulge tufele de par care i-au mai ramas în jurul cheliei"...

Miriam închise ochii, strîngîndu-si cu putere pleoapele. Nu mai voia sa vada întunericul umed, lipicios, îmbibat cu emanatii de trupuri femeiesti nespalate, care se mula material în jurul corpului ei. Pierduse notiunea timpului. Se afla doar de cîteva luni în închisoare, așteptînd sa fie judecata pentru asasinarea comisarului-sef Petrov, dar pentru ea detentiunea aceasta luase proportii infernale. Ziua o umplea de scîrba promiscuitatea în care fusese aruncata, înghesuita laolalta cu zeci de femei fara vîrsta, slutite de mizeria Vietii în temnita, de imposibilitatea de a se îngriji, de apasarea-deznadejdii care descompune curajul si puterea de rezistenta, Miriam avea senzatia ca se scufunda irezistibil într-un smîrc puturos si ca nu-si va mai gasi mîntuirea. Mai toate detinutele erau ucigase sau hoate. Unele își suprimasera~pruncii zamisliti de pe urma unor împerecheri întîmplatoare, fiindca fusesera incapabile sa poarte pe umeri raspunderea întretinerii unui copil neasteptat si nedorit. Altele își otravisera sotii deveniti incomozi sau își omorîsera rudele înstarite care refuzasera sa moara înainte de a le fi venit sorocul hotarît de Dumnezeu. Cîteva femei, înnebunate de gelozie, își asasinasera iubiti nestatornici ori rivalele pe care si le închipuiau slujite de o fascinatie irezistibila. Erau acolo- si hoate impenitente, si schingiuitoare de copii, si complice la escrocherii, .si profanatoare de morminte; o întreaga gama de fiinte declasate, lipsite de educatie, de morala, de mila. Nu crutau si nu asteptau sa fie crutate. Pe. Miriam o fulgerase nu o data îndemnul de a se sinucide, dar în mijlocul acelor femei ciudate, cu chipuri si com-

378

portari animalice, nu gasise conditii prielnice pentru a-si duce gîndul la îndeplinire. Detinutele, înraite de asprul regim penitenciar, se luau la harta din orice nimic si adeseori ajungeau sa se încaiere cu atîta înversunare, încît gardienii abia reuseau sa le desparta.

Daca în timpul zilei framîntarea tovaraselor de dormitor o mai smulgea din noianul gîndurilor negre,, noaptea, cînd lumina era stinsa si nu se auzeau decît sforaituri,

împletite cu soaptele si foiala unor detinute incapabile sa adoarma, deznadejdea ei atingea paroxismul. Ore întregi plîngea pe înfundate, blestemînd nedreptatile lumii din afara, care facuse din ea o ucigasa si o aruncase în tagma puscariaselor.

Cîteodata cadea într-un fel de prestatie ce dura zile întregi. Nu se trezea din amortire, din destramarea-i sufleteasca, decît atunci cînd era dusa la judecatorul de instructie care-i pregatea dosarul în vederea trimiterii ei în fata Curtii cu Juri. Magistratul acela cu par sur si barbete albe. o exaspera cu calmii] lui rece, atît de nepotrivit cu agitatia ei la-untrica. Magistratul îi analiza cazul cu impasibilitatea omului de legi, aplecat numai asupra aspectelor juridice ale afacerilor penale intrate în sfera sa de cercetare.

Nu deslusea în ochii lui vreo umbra de înțelegere pentru zbuciumul ei sufletesc, pentru motivarile morale ale crimei savârsite de ea. Judecatorul nu manifesta idei preconceptuate, nu se comporta cu severitate, dar nici nu-i arata mila, de parca aceste simtaminte omenesti ar fi fost incompatibile cu misiunea lui.

Marturiile acumulate împotriva ei erau zdrobitoare. Avocatul delegat din oficiu spre a-i apara interesele era proaspat Iti meserie. Impresionat de piesele de la dosar, toate strivitoare, i se' adresase descumpanit cu prilejul unei vizite la închisoare: „Domnisoara Rubin, cazul dumitale este disperat. Cauta sa-ti amintesti circumstante pe care sa le folosesc în pledoaria mea de la Curtea cu Juri. Trebuie sa gasesti ceva! Cauta! Cauta! Altfel suntem pierduti!"

Cu toata amaraciunea ei, Miriam zîmbise amuzata o clipa de modul în care avocatul se referea la situatia ei, formulînd ultima fraza la persoana întîi plural.

„Cînd vom termina aceasta discutie, domnule avocat, îi spusese ea cu tristete, te vei întoarce la dumneata acasa, printre cei dragi. Eu ma voi întoarce într-o încăpere cu gratii. Abia acum am înțeles cum trebuie sa se sîmta pasarelele închise în colivie. Eu nu am nici consolarea de a putea cînta."

•379

Acum, în mi'ez de noapte, Miriam recapitula tragicul lant de întîmplari care avea sa se încheie, desigur, cu o condamnare la munca silnica si cu deportarea în Siberia. Lungita în patul ei, statea cu fata în sus, cu ochii atintiti în bezna sj plîngea. Lacrimile i se prelingeau din coltul ochilor spre u-recfii, udîndu-i-le.

Simti pe grumaz o atingere. Se trase instinctiv spre cealalta margine a patului. Femeia care dormea lînga ea se mis-case probabil în somn. Dar atingerea se repeta, de asta data mai insistenta, înfiorata, Miriam vru sa se ridice, dar bezna se anima brusc. Mîini, multe mîini, o însfacara cu putere de brate si de glezne, imobilizînd-o. O perna i se abatu peste fata, împiedicînd-o sa strige, sufocînd-o. Vru sa se împotriveasca. Se zbatu cuprinsa de^o groaza dementa- Musca perna, gemînd.

Simti un gol în creier, în jurul ei totul îsi pierdu consistenta. si perna, si întunericul, si

mîinile care-i framîntau pofticioase trupul...

— Ridicati-i perna de pe gura! se auzi un glas soptit. O omorîti! Nu vedeti? Nu mai misca!

, Murmurele se ciocneau acum de parca le-ar fi învîrtejii vîntul:

— A murit?

— Nu. Respira înca.

— Cred ca a lesinat.

— Se preface.

— Hai lasati-o! Sa nu avem mca o crima pe cap, susoti o voce ragusita, aspra, ca de barbat...

Judecatorul de instructie Feofil Aleksandrovici Petrov își potrive ochelarii cu rame rotunde, metalice, pe nasul cocîrjat. Lentilele groase, de miop, dadeau ochilor lui aparenta unei fixitati deconcertante.

— Introdu pe' arestata Miriam Rubin! porunci grefierului.

Aleksii Fomici Gordeiev își ridica de pe scaun sezutul revarsat, prins în pantalonii largi ca niste salvari, merse lega-nîndu-se-pîna la usa, o deschise fara graba si, scotînd capul pe jumătate în sala posomorita, marginita de banci, pe care stateau arestati sub escorta si diversi martori, rosti taraganat:

— Miriam Rubin!

380

Judecatorul nu ridica ochii de deasupra dosarului cînd auzi pasii nesiguri ai femeii scîrîind pe. scîndurile tocite. Nu-i ridica nici cînd îi ajunse la ureche un plîns hohotit.

- Sa ma scoateti din sala patru, domnule judecator! Nu, mai pot suporta sa ramîn în dormitorul patru! Uitati-va c» mi-au facut!

Feofil Aleksandrbvici se îndura sa-si îndrepte privirile spre arestata, îi vazu-obrajii tumefiati, cearcanele negre, vî-nataile de pe grumaz, zgîrîieturile de pe mîini. Cu o miscare brusca, Miriam își desfaca bluza la piept, lasînd sa se vada echimozele de la începutul sinilor.

— Acopera-te, femeie! grai judecatorul, întunecîndu-se si plecînd'iarasi privirile asjnpra dosarului. Dupa o pauza, adauga cu aceeasi voce joasa, impersonala: Te-au batut?

- Mai rau!

Feofil Aleksandrovici pleca încet capul în semn de încuviintare.

- înțeleg, în închisori se mai întâmpla asemenea lucruri. Dacă nu voiai să ajungi aici, n-ar fi trebuit să ucizi.

- Va rog să mă mutați în alta sală! starui Miriam, a-junsa în pragul isteriei. Nu mă mai întorc în sala patru. Mai bine mă omor!

Judecatorul de instrucție începu să ropotească ritmic cu degetele lui subțiri, cu vîrfuri îngalbenite de nicotină, tablă biroului acoperit cu piele neagră.

- Crezi că dacă am să cer directorului închisorii să te mute în alta sală, au să se schimbe lucrurile? Ești tânără Miriam Rubin, și deloc urâtă.

Grefierul se uita uimit pe deasupra ochelarilor la șeful său. De cînd lucrau împreună, îl auzea pejitru înfîia oară făcînd aprecieri personale asupra unui arestat aflat în cercetarea sa. Aproape că se bucura. Descoperise, o fisură în cuirasa judecatorului. O slabiciune, oricît de mică, trage după sine o altă. Judecatorul Petrov îi calca pe nervi cu probitatea lui, inflexibilă.

Miriam își încheiase nasturii bluzei. Suspinînd, repeta ce . un copil:

— Nu mă mai întorc în sala patru! Nu mă mai întorc în sala patru! Pentru nimic în lume!...

Magistratul înceta să mă bata cu degetele darattana. Spre stupoarea subalternului său, rosti concesiv:

- Bine! Asază-te la masă aceea și dă-mi o declarație; Ce ți s-a întâmplat noaptea trecută. Am să fac tot ce pot..

381

Judecatorul print Iurii Iosipovici Sviatopolski-Mirski iz-foucni în rîs:

— Scumpul meu Andrei Konstantinovici, pînă și proverbială integritate a lui Petrov a sucombat în fața frumuseții unei femei, care pe deasupra mai e și evreică!. N-ar fi e|x-cîș ca după această capitulare, bietul Petrov să se sinucida. Să golim un pahar de sampanie în memoria defunctei sale intransigente.

Printul Sviatopolski Mirski și prietenul său, consilierul conte Andrei Konstantinovici Panin, ridicară solemn cupele, .apoi sorbira pînă la fund sampania franțuzească. ^

' Chelnerul destupa o nouă sticlă. Pocnetul dopului fu atît de puternic, încît se auzi

deslusit, desi orchestra cînta un zgomotos vals vienez.

Patronul localului, care-si facea obisnuitul rond printre mese, se opri în dreptul celor doi magistrati, îi saluta ploco-mindu-se si frecîndu-si Jovial mîinile.

— Sper ca Excelentele-Voastre sunt bine servite! Printul examina critic sampania din cupa.

— Bautura asta nu e deloc rea.

— Veuve Cliquot 1861, Excelenta. Tot ce am gasit mai 'bun ps piata franceza. La „Ursul Siberian” clientii nostri sunt -stapînii nostri. Pentru a le satisface gusturile rafinate, nu ne dam înapoi de la nici un sacrificiu.

Printul clatina dubitativ din cap.

— Cu programul asta ai cam ,scrintit-o! E foarte sarac.

— Saptamîna viitoare, Excelenta, se va produce pe ringul -nostru de dans o trupa de balerine de la Paris, într-o versiune noua, foarte îndrazneata, de french-cancan.

îsi duse la gura tuguiaata mîna dreapta cu primele trei degete împreunate într-un gest menit sa-i illustreze entuziasmul.

— Un numar .fara precedent la Sf. Petersburg. Se pleca •spre cei doi printi si le sopti misterios: Balerinele vor avea pantalonii crapati, -în focul dansului... va închipuiti...

— Am' vazut asa ceva anul trecut, la Paris, rosti blazat contele Panin. A propos, n-am mai vazut-o pe Masa. Ce-i cu ca?

Patronul suspina cu afectata tristete.

- Eh, l'amour, Excelenta. Un negustor putred de bogat 3-a pus pirostriile pe cap. Panin pufni în rîs:

382

__ Dupa ce a avut-o întreg Petersburgul? Cine este fericitul mire?

__Piotr Kuzmici Gârbov, Excelenta. Se spune ca averea lui

v nu este mai prejos decît a printului Pemidov.

Patronul saluta, apoi trecu la masa altor clienti, tot atît de simandicos!.

— Tu te-ai culcat cu Masa? întreba Panin .pe prietenul sau.

— O data sau de doua ori, declara cu simplitate Sviato-polski. Nu era grozava. Ma întrebam daca n-are sa adoarma sub mine.

- Esti crud, Iurii. Eu am gasit-o delicioasa.

— Eh, de gustibus...

- Ai dreptate. Sorbi o înghititura de sampanie: Am a-uzit ca ti-au repartizat dosarul Miriam Rubin.

Printul Sviatopolski ofta:

- Din nefericire!... Are sa-mi dea mult de lucru. O evreica tânara ucide pe un comisar-sef aflat în exercitiul functiunii. Destul ca sa aprinda patimi....

Panin clatina capul' în semn de îndoiala.

- A violat-o în exercitiul functiunii?

- E absurd sa pretinzi ca o prostituata poate fi violata Este ca si cum s-ar spune ca ai savîrsit un sacrilegiu bîndî apa dintr-un pahar pe care l-au mai folosit o mie de_oameni, îsi scoase din buzunarul jiletcii ceasul de aur si îl consulta: Vorbindu-mi despre dosarul Miriam Rubin, mi-ai adus aminte-ca mîine am sedinta la Curtea cu Juri. Plec! Trebuie sa ma odihnesc. Sa am capul limpede. Sa nu adorm în timpul pledoariilor. Avocatii sunt atât de monotoni, încît actioneaza asupra nervilor mai eficient decît cel mai verificat soporific. Chelner, nota de plata!

- Pardon! Esti invitatul meu, zise contele Panin, pri-vindu-l cu un zîmbet sardonic.

- Ce te uiti asa la mine? îl întreba Sviatopolski nedumerit.

- 'Ma întreb daca fascinanta evreicuta n-are sa te cucereasca si pe tine asa cum l-a cucerit pe "incorputibilul Pe-trov!

— Facem pariu ca am sa-i rezist? rîse printul. Femeile n-au reusit înca sa-mi fure mintile. Cu atît mai mwlt n-are sa ma zapaceasca o ucigasa încadrata de gardieni si încoltita de procuror, de jurati, de avocatii partii civile, uneori si de judecatori. Ar putea eventual sa^mi inspire mila.

(Printul Sviatopolski-Mirski strînse mîna colegului sau,.

383

dpoi vag indispus, parasi localul. Declarase cu emfaza lui Pa:-vin ca femeile n-aveau nici o putere asupra lui, iar acesta nu-l contrazise fiindca îi cunostea reputatia de

irezistibil Casanova. Dar succesele lui se curmasera cu multi ani în urma.-Un accident de calarie soldat cu o disîocare a soldului si cu o spartura a rotulei piciorului drept îl tintuise multa vreme la pat. Se vindecase anevoie si de atunci umbla s,chio-paînd. Infirmitatea îi crease un complex de inferioritate. Nu mai facea avansuri femeilor, de teama sa nu fie respins. Retinerea aceasta nu numai ca nu-i întunecase aura de mare curcitor, ci îi intensificase .stralucirea. Se spunea ca devenise pretentios, ca .nu-l mai atrageau decît femeile desavîrsit de frumoase, ca noile lui escapade amoroase se desfasurau în cel mai adine mister. Zvonurile devenisera atît de fantastice, în-cît ajunsesera sa-i atribuie legaturi sentimentale clandestine ou însasi împarateasa. Argumente ar fi fost în sprijinul a-eeestei "teze. Tarul își neglija sotia, iar aceasta își gasise un suport în iubirea tînarului print. Diferenta de vîrsta dintre ei nu conta. Catherina a II-a, ajunsa în pragul batrînetii, avea amanti imberbi.

^

Culmea este ca numai Iurii nu cunostea fabulele tesute în jurul sau. îl comparau cu Byron, care nu-si pierduse puterea de a fascina, desi era infirm, ca si printul Sviatopolski.

Ajuns la locuinta sa de pe Kazanskaia, Iurii se dezbraca •si, înainte de culcare, deschise o istorie a Angliei. Cîteva pagini de lectura îl ajutau sa-si uite gmdurile triste si sa treaca oe nesimtite de la starea de veghe la somn. Cînd nu se folosea de acest expedient, era chinuit de insomnii îngrozitoare, "si retraia aventurile din trecut, încercînd o amaraciune ca:-e-l otravea lent, surpîndu-i tot mai mult moralul.

Abia împlinise 35 de ani. Necesitatile fiziologice îl sileau sa caute uneori compania nocturna a unor femei. Se multumea atunci sa ia de pe strada prostituate - - la întîmplare - - pe:-recînd o ora sau doua într-o camera sordida de hotel, apoi .se înapoia la el acasa "coplesit de scîrba.

Aluziile lui Panin la o posibila intriga amoroasa cu .Miri am Rubin îi trezira un întreg proces psihic. De multa vreme astepta sa i se întîmple ceva. Ce anume, r.-ar fi putut apune, într-o vreme se gîndise sa umple golul în care avea :senzatie ca se scufunda, casatorindu-se cu o femeie care sa-i fie si tovarasa de viata, si amanta si — de ce nu? —

- sprijin moral. Dar ce femeie — care,sa corespunda cît de cît idealurilor lui — ar fi acceptat sa se dedice unui infirm? Poate

?84

vreo dezamagita dornica sa gaseasca în aceasta casnicie un refugiu. Lui Iurii îi repugnav asemenea solutii, își depana deci existenta solitara, alternînd între culmi de disperare si scurte încercari de a-si recîstiga un precar echilibru sufletesc.

- De obicei lectura a zece sau cincisprezece pagini îi astîm-para framîntarea, ajutîndu-l sa-si uite amaraciunea si sa se cufunde în neantul viselor, în imperiul lor își retraia epoca de glorie dinaintea accidentului, cînd toate femeile i se da-ruiau. Mai tîrziu, influentate probabil de subconstientul sau zbuciumat, visele devenisera mai chinuitoare decît

realitatea, prin însasi posibilitatea lor de a amplifica emotiile. Se vedea facînd avansuri unor femei frumoase, care-i batjocoreau în public infirmitatea. Fantasmelor luau si alte forme. Era obsedat de cosmaruri populate de ucigasi cu chipuri ascunse în ceata, care-l fugureau, silindu-l sa-si tîrască picioarele grele, într-un istovitor si zadarnic efort de a scapa cu viata.

încercase sa foloseasca sedative, spre a-si transforma somnul într-o noapte amorfa, vecina cu nefiinta. Dar narcoticele aveau asupra lui un efect paradoxal, risipindu-i somnul, creîndu-i o stare de veghe dureroasa prin intensitatea ei.

Cautase atunci un derivativ, pierzîndu-si noptile la masa verde. Jocul de carti capata o mare putere de atractie pentru cei ce vad în el farmecul fructului oprit. Dar cele mai delicioase mîncăruri îsi pierd savoarea cînd consumul lor devine fastidios datorita includerii într-un regim alimentar obligatoriu. Jocul de carti administrat în doze mari, silite, îl scîr-bise tot atît de mult ca si celelalte expediente, toate falimentare,. încercate pe rînd cu acelasi dezolant insucces.

în cele din urma se oprise asupra lecturii. Devora pu o ardoare bolnavicioasa romanele, impresiile de calatorie, cartile de aventuri, tratatele de istorie, de stiinta, îsi crease un univers aparte în dom'eniul spiritului, dar care nu-i putea suplini frustrarile din lumea reala.

Acum citea cu sîrg „Istoria Angliei” de Hume, în paralel cu piesele istorice ale lui Shakespeare. Aceasta gimnastica a mintii si a vointei parea sa aiba efecte linistitoare. „Am început probabil sa ma resemnez”,- îsi spunea cu tristete.

Partea 2

Ajunsesese la pasajul întemnitarii lui Richard II, vitregitul rege al Angliei, care suferise între zidurile temnitei privatiuni cu atît mai greu resimtite, cu cît în epoca lui de stralucire se bucurase de toate satisfactiile accesibile unui suveran tî-nar, frumos si plin de vitalitate. Richard fusese un mare admirator al femeilor. Lipsa lor, dupa ce fusese aruncat într-o

52 — Uragan asupra Europei

385

celula umeda a castelului Pomfret, îl costase desigur enorm. Iurii gasea un paralelism tulburator între situatia lui si aceea a nefericitului suveran. Infirmitatea ridicase în jurul lui ziduri si gratii, izolîndu-l de toate bucuriile.

Gîndurile generate de destinul tragic al regelui Richard î] facura pe Iurii sa adoarma foarte tîrziu. Dupa un somn zbuciumat, îl trezi valetul sau, .Samuil, care-i pregatise micul dejun, baia cotidiana si îmbracamintea potrivita pentru sedinta de la Curtea cu

Juri.

Printul hotarî sa parcurga .pe jos drumul pîna la tribunal, îsi pusesese o haina de blana ampla si o caciula trasa adînc pe urechi. Desi era doar mijlocul lui noiembrie, se lasase un ger zdravan, asternînd chiciura pe copacii desfrunziti, pe balustradele podetelor, pe ornamentele cladirilor, pe monumentele solitare, pe acoperisurile cupeurilor, pe barbile si pe mustatile barbatilor.

Ajuns la tribunal, Iurii se încrucisa în Sala pasilor pierduti cu prietenul sau, consilierul Panin.

• Pari cam mahmur, Iurii, îl tachina interlocutorul. sampania de aseara sa fie de vina? Nu cred. Ai baut putin si ai plecat devreme, îmi închipui mai degraba ca dupa „Ursul Siberian" te-ai ratacit prin alcovul .vreunei tinere doamne... Lasa, nu mai face schime! Iti cunosc apucaturile! Vezi ce faci cu Miriam Rubin!

„La dracu cu Mîriam Rubin!" reflecta iritat printul, dupa ce se desparti de prietenul sau. Insistentele lui Panin erau obositoare. Intra posomorit în sala de sedinta, fiind salutat cu respect de toti cei prezenti. Expresia chipului sau paru de rau augur avocatului acuzatei.

Grefierul facu apelul partilor si al martorilor. Din înaltul fotoliului prezidential, Sviatopolski îsi plimba automat privirile asupra publicului, neobisnuit de numeros. „Sadicii se delecteaza cu o noua imolare", îsi zise scîrbit. Vazu si doamne acoperite cu bijuterii si blanuri, si ziaristi înarmati cu blocnotesuri si creioane pregatiti sa astearna pe hîrtie noutati sorbite de cititori, si „tate" înfasurate în saluri si broboade, dornice sa povesteasca vecinelor tot ce au vazut si au auzit, si rentieri apatici, blazati, deprinsi sa-si piarda timpul indiferent ca se aflau la cafenea sau într-o sala de tribunal, în sfîrsit, întreaga gama a însetatilor de scandaluri, a colportorilor de zvonuri. Nu lipseau nici tinerii radicali, gata sa se foloseasca de orice prilej1 spre a critica regimul tarist si a stîrni agitatie în public. Mai ,ales de acestia avea oroare prin-

386

tul Ori de cîte ori încercau sa faca galagie, îi evacua, fara a «na seama de protestele lor.

Se spunea ca Sviatopolski-Mirski este un judecator aspru, un gardian neînduplecat al ordinii, al disciplinei, si un dus-nan tot atît de neînduplecat al dezordinii, al haosului, al anarhiei.

Dupa ce examina publicul din sala, printul îsi îndrepta în fine privirile spre acuzata. Ovreicuta din boxa, în jurul careia facuse atîta haz Panin, era într-adevar remarcabila.

Parul ruginiu, cu nuante rubinii, ca si ovalul regulat al chipului cu trasaturi exotice, ochii migdalati, prelungi, cu scaparari salbatice — acuzatii din boxa au de cele mai multe ori aerul unor fiare haituite —, paloarea pielii catifelate, frumusetea excitanta a corpului

suplu, cu linii juvenile, contribuiau a-i înzestra fiinta cu o bizara vraja. Printul înțelese de ce Miriam Rubin îl cucerise pîna si pe incoruptibilul Pe-trov. Privind-o, gasi o justificare si negutatorului care se îndragostise de Masa — dama de consumatie de la „Ursul Siberian” -- făcînd-o sotie, stergîndu-i cu buretele trecutul inavuabil.

Observa ca. acuzata își îndrepta insistent privirile spre o pereche vîrstnica: un evreu emaciat, cu mîini subtiri si degete atît de lungi, încît pareau niste paianjeni în stare de nemiscare, precum si p femeie grasa, vulgara, cu franjurile unei'peruci negre lasate în forma de breton pe fruntea umbrita de o basma neagra. Dupa expresia îngrozita si oarecum tîmpa întiparita pe fetele lor, printul dedtise ca erau parintii (fetei din boxa. Desi batrînul evreu era foarte urît, avea un aer care putea fi regasit — desigur foarte vag — si pe chipul acuzatei.

Intre timp, procurorul începuse sa-si dezvolte rechizitoriul Darii Dobrovici Gagarin era un magistrat integru, dar cîinos. Argumentarile sale se înlantuiiau cu o logica implacabila, reusind mai întotdeauna sa demonstreze impecabil vinovatia nenorocitilor intrati în mîna lui. Îsi îndeplinea rolul de acuzator public cu o asprime inflexibila, socotind ca misiunea lui era sa curete lumea de raufacatori. In discutiile cu colegii nu ezita sa preamareasca legile crîncene de odinioara, care sanctionau furtul cu amputarea mîinilor si crima cu taierea capului.

Desi studiasse înca din ajun dosarul, printul se lasa furat

- elocinta rece, taioasa a lui Gagarin, care se pricepea ca

nimeni altul sa întoarca împotriva acuzatului argumentele fo-

387

losite de aparare. Acest procedeu îl aplica si în cursul audier martorilor.

Cînd avocatul apararii invoca în sprijinul clientei sale forta majora - - crima fiind o consecinta a socului psihic suferit de acuzata în urma violarii ei de catre comisarul-sef Petrov — Gagarin riposta cu ironie acida:

— Se poate 'oare vorbi de viol în cazul unei prostituate, . care își cîstiga existenta comercializîndu-si cu nerusinare propriul corp?

. Cînd avocatul înfatisase Curtii certificatul medical care constata violul, mentionînd ca sus-numita Miriam Rubin fusese fecioara, acuzatorul public replicase prompt:

- Certificatul acesta dovedeste neîndoios ca acuzata s-a dat drept prostituata, spre a eluda legile si regulamentele care nu îngaduie evreilor — cu exceptia medicilor si a femeilor de strada — sa ramîna noaptea în Sf. Petersburg. Este o circumstanta agravanta în sarcina acuzatei. Comisarul-sef Petrov nu avea de unde sa stie ca are de-a face cu o pseudo-prostituata. Iar acuzata, adauga procurorul îndreptîndu-si necrutator degetul spre

Miriam, atribuindu-si statutul de femeie usoara, stia la ce se expunea.

Defilarea martorilor se încheie fara ca declaratiile lor sub prestare de juramînt sa aduca ceva nou fata de piesele de la dosar.

Tinerii radicali din sala murmurau în semn de dezaprobare ori de cîte ori reprezentantul ministrului public aducea noi si apasatoare argumente în defavoarea acuzatei. Iurii fu nevoit, sa-i ameninte în repetate rînduri cir evacuarea, în epoca .adolescentei fusese si el un partizan convins al democratismului occidental. Dar odata cu trecerea anilor i se potolise înflacararea. Preocuparile noi, legate de activitatea profesionala — cariera militara pe care o îmbratisase cu entuziasm —, apoi accidentul, care avusese o înrîurire atît de puternica asupra psihicului sau, aruncasera valul uitarii asupra idealurilor de odinioara. Cînd parasise armata, silit de infirmitatea care-l facuse inapt pentru cariera armelor, crezuse ca viata lui se oprise, asemenea unui ceas cu mecanismul neîntors. Intrase apoi în magistratura, fiindca era o fire activa si nu putea suporta sa-si plînga la infinit nenorocirea.

Acum, avînturile generoase ale tinerilor, care se ridicau vehement împotriva absolutismului tarist si cereau o democratizare a institutiilor tarii, îi pareau exagerate, lipsite chiar de sens.

388

Dîrzenia oglindita uneori în ochii tinerei evreice îl nedumerea. Desi Miriam Rubin se afla într-o situatie extrem de grea,, iar asupra ei plutea amenintarea de a-si petrece foarte multi ani prin gheturile Siberiei, adoptase o atitudine de sfidare, care într-un fel îi trezi admiratia. Tenacitatea ei de a-si urma studiile universitare în capitala, înfruntînd orice riscuri, merita evident, tot respectul.

Dezbaterile procesului se apropiau de sfîrsit. Printul ajunsese sa doreasca achitarea tinerei fete. In cursul carierei sale de magistrat avusese prilejul sa cunoasca multi ofiteri de politie. Naravurile lor îi anihilasera orice încredere în probitatea aparatorilor ordinii publice.

Defunctul comisar-sef Petrov nu fusese nici mîi rau si nici mai bun decît colegii sai din Politie. Fapta lui ar fi savîrsit-o si altii. Miriam Rubin era o victima desemnata a luxurii lor. Petrov avusese ghinionul sa pice pe o femeie capabila sa se apere. Tînara evreica nu fusese prima lui prada. Printul ar fi pus ramasag ca Petrov avea la activul lui si alte cazuri asemanatoare.

Contrar obiceiului sau de a fi impartial, printul nu ezitase sa conduca dezbaterile de asemenea maniera încît sa usureze sarcina apararii. Spre -nedumerirea lui Gagarin, pusese mar-"torilor întrebări mestesugite, menite sa scoata în evidenta curatenia sufleteasca a fetei si sa îngaduie membrilor juriului a-si face o idee cît mai exacta asupra adevaratelor cauze ale crimei. stia, de pilda,, ca oamenii acestia — în majoritate intelectuali, mici burghezi, meseriasi si rentieri — erau foarte receptivi la argumentele

care i-ar fi îndrituit să adopte o poziție contrară punctului de vedere susținut de reprezentantul ministrului public, își manifestau astfel opoziția față de totalitarismul tarist.

Pînă și Miriam își daduse seama de atitudinea binevoitoare a judecătorului, care, aparent, nu contravenea cu nimic regulilor de conduită impuse unui împărtășitor al dreptății, între procuror și președintele instanței se angajase un duel ascuns.

Rechizitoriul lui Gagarin, dezvoltat cu strălucire, fu urmat de pledoaria apărării, palidă, neconvingătoare, insignifiantă. Printul dadu instrucțiuni juratilor asupra modului în care tre-, buiau să aprecieze faptele, astfel încît să se facă dreptate, apoi aceștia se retraseră în camera de chibzuintă.

Escortată de gardienii care o încadraseră tot timpul, Miriam fu îndrumată într-o încăpere alăturată. Acolo avea să

389

astepte pînă ce va fi chemată în sală spre a i se citi sentința. Cu barbia sprijinită în piept, stătea pe o bancă, ținându-și privirile aplecate asupra pardoselei de mozaic. Recunoscuse în sală, printre tinerii veniți să asiste la proces, grupul de studenți pe care-i cunoscuse în tren. Erau și Justin, și Volodea, și Grisa, și Vania, și Sasa, și Rem și Feofil. Nu putuse schimba cu ei nici un cuvînt. Dar în tot timpul dezbaterii Miriam îi simțise 'sufletește alături de ea. O încurajasera cu privirile lor mai elocvente decît cele mai înflăcărâte îndemnuri.

Apoi gîndul fetei fugi la juratii care aveau să joace rolul ursitelor. O strabatu un fior. Uciseseră! Dar fapta ei avea o justificare. N-ar fi putut spune că o macinau regretele. La închisoare, printre puscăriase, precum și în cabinetul judecătorului de instrucție, cîstigase o experiență îngrozitoare, care — paradoxal — o îmbogățise sufletește. Pînă a nu fi aruncată în temniță, își închipuise că ocnasii alcatuiesc o turmă cenusie de indivizi fără personalitate, fără sentimente, fără idealuri. Abia după ce ajunsese în mijlocul detinutelor își daduse seama că fiecare dintre ele avea o viață proprie, o traiere launtrică mai intensă poate decît la indivizii din afara zidurilor închisorii. Oamenii care și-au pierdut libertatea sunt siliti — tocmai din cauza izolării lor — să cugete mai mult, să-și analizeze trecutul, să facă speculații asupra viitorului, să încerce a uita că sunt parcați între grății asemenea vitelor destinate abatorului.,

Un aprod băga capul pe ușă și făcu semn gardienilor să o aducă pe acuzată în sală. Miriam-. simți un val de căldură sufocantă, în cîteva clipe asudase ..atît de tare, încît bluza i se umezise, lipindu-se de spinare.

Cînd se văzu în sală de sedințe, trase adînc aerul în piept. Schimba o privire cu părinții ei, care stăteau în picioare, așteptînd apariția juratilor. Bietii bătrîni! Erau atît de slabi, de neajutorati!

Juratii intrara în sala si își ocupara locurile.

Presedintele Curtii, tânărul schiop pe care-l zarise în gara din Sf. Petersburg alaturi de unchiul sau, generalul Sviato-polski-Mirski, puse prima întrebare purtatorului de cuvânt al juratilor:

- Este vinovata de crima acuzata Miriam Rubin? Raspunsul întârzie de parca interpelatul s-ar fi temut sa rosteasca vorbele atât de grele pe care toata lumea le astepta cu înfrigurare. Glasul ragusit de emotie al primului jurat rosti solemn:

390

— Miriam Rubin nu este vinovata de crima.

Tânara evreica închise ochii. „Sunt libera! Libera!” își zise. așteptînd sa o potopeasca fericirea. Nu încerca însa nici un sentiment. Atît de puternic fusese socul provocat de raspunsul primului jurat, încît îi paralizase capacitatea de a se bucura.

în sala izbucnira aplauze.

Procurorul statea impasibil, ca si cînd s-ar fi aflat la sute de verste departare.

Parintii ei plîngeau...

Un sfert de ora mai târziu, Miriam parasea tribunalul înconjurata de tinerii ei prieteni si de o multime de oameni care o aclamau. Autoritatea fusese înfrînta. Domeniul justitiei ramînea singurul în care societatea însetata de libertate era autorizata sa-si spuna cuvîntul.

Abia mai târziu Miriam își dadu seama de realitate. Era înca nauca, dar avea în sfîrsit constiinta evenimentului pe care-l traia. Dupa ce ordonase punerea ei în libertate, presedintele Curtii o prevenise sa paraseasca orasul înainte de a se mtuneca. deoarece nu se mai putea prevala de condicuta de prostituata.

înflacararea publicului entuziasmat de achitarea fetei devenise atât de zgomotoasa, încît agitatie din jurul ei luase proportii de manifestatie publica. Prietenii ei o sarutau felicitînd-o pe întrecute. Deodata Miriam simti ca cineva o tragea de haina, întoarse mirata capul. Lînga ea "se afla Mose Rubin. Ochii îi erau rosii de plîns, perciunii îi atîrnau strîmbi, palaria, încadrata cu o fîsie de blana de vulpe, i se lasase pe o parte, ca la betivani.

— Sa mergem la gara, Miriam, îi spuse timid, în curînd are sa se întunece. Sa nu ne prinda noaptea în sL Petersburg. Pentru noi, comoara mea, orasul asta e blestemat.

Miriam se uita nehotarîta la parintii ei. Justin îi vorbi la areche:

— Dacă vrei să rămâi la noapte în oras, îți facem noi rost de un loc unde să te adăpostești. Nici în catacombele Romei nu poți găsi o ascunzătoare mai bună!

În clipa aceea Miriam avu senzația că își joacă destinul pe o aruncătură de zar.

— Rămân! murmură. Se întoarse spre Mose Rubin și șopti: Voi duceți-vă la gara, tata! Am să vin și eu după voi. Luați-vă bilete și urcați-vă în tren. Dar numai două bilete să luați. Dacă întârziți, să nu mă așteptați. Plecați singuri!

. 391

Batrînul evreu vru să spună ceva, dar Miriam îl săruta pe obraji. O îmbrățișă și pe mama-să. Rasela era atât de impresionată, încât își pierduse graiul.

— Hai, mama, duceți-vă! Dumnezeu să vă ajute!

Mose Rubin înțelese că avea să se înapoieze la Tver însoțit doar de nevasta-să.

— și cu tine ce o să se întâmple, Miriam? Degetele ei fine îi mângâiau obrazul.

— Am să mă descurc, tata. Dumnezeu are grijă de fiecare fir de iarbă...

Mose Rubin înclină din cap resemnat: '•—• Bine, fiica mea. Cum zici tu ...

Ramase în mijlocul drumului, alături de Rasela, în vreme ce Miriam se îndepărta laolaltă cu prietenii ei.

— Am pierdut-c, Mose! rosti prin sughituri Rasela. Hahamul își duse mâna la inimă:

— Cum o fi vrerea lui Dumnezeu, femeie... Noi să mergem la gara.

Cu fruntea plecată, bucuroși fiindcă fiica lor fusese și-tată, tristi pentru că se desparteau de ea pentru totdeauna, porniră spre gara. Facura câțiva pași, apoi întoarseră capul ca la un semnal. Miriam se pierduse în multimea de oameni.

— Haidem, Rasela! zise Mose cu falsă fermitate. La Tver e locul nostru!...

Printul Sviatopolski-Mirski și procurorul Gagarin se întâl-niră la ieșirea din tribunal. Fulguia. Clopoteii troicilor cântau în văzduhul de sticlă. Gagarin salută încruntat și vru să treacă mai departe. Printul îl prinse de brăț:

— Ești supărat pe mine, Dării Dobrovici? Procurorul îl privi posomorit:

— De ce să fiu supărat pe dumneata, Iurii Iosipovici? Juriul a hotărât achitarea evreicii.

•

— Pe vremea asta e minunat sa mergi pe jos, spuse printul. Fulgii de zapada zboara ca niste fluturi... fluturi cu aripi de gheata.

Gagarin f ornai nemultumit:

- îti arde de poezie, Iurii' losipovici! Nu vezi, din pacate, ca institutia juratilor — noua la noi — sapa temeliile societatii. Nenorocitiia astia, învestiti cu puterea de a-i absolvi pe nelegiuiti, achita pe toti ucigasii, pe toti nemernicii, pe toti

392

dușmanii ordinii noastre sociale, numai ca sa faca în ciuda autoritatilor de stat! Pff, mi-e scîrba!

Cei doi magistrati se îndreptara spre Nevskii Prospekt. Iurii mergea precaut, caci pe jos se facuse ghetus, iar piciorul beteag îi juca uneori feste.

Se opriira în fata unui chiosc de ziare, pe care vânzatorul se pregatea sa-] închida. Printul cumpara un jurnal de seara. Un titlu scris cu litere groase pe prima pagina îi atrase atenta: „Grave evenimente politice si militare în Balcani, întrevederile diplomatice care au avut recent loc între reprezentantii marilor puteri au drept scop gasirea unor solutii acceptabile tuturor partilor interesate, mai înainte ca situatia politica internationala sa se deterioreze în asa masura încît >sa faca imposibila o reglementare pacifica a divergentelor ce despart la ora actuala Europa în doua tabere antagoniste. Din surse demne de încredere aflam ca..."

Printul Sviatopolski întrerupse lectura articolului, împaturi ziarul si îl vârî în buzunarul mantalei.

- Se zice ca razboiul bate la usa, Darii Dobrovioi. Procurorul ridica din umeri, nepasator:

- Daca n-a izbucnit în primavara asta, înseamna ca criza a trecut. Marile puteri vor pacea.

- Dar se înarmeaza...

- Eh, si vis pacem...

Vânzatorul de ziare coborî cu zgomot metalic obloanele chioscului. Fulgii de zapada se întetira. Se oplosise un frig aspru, patrunzator, adus pe aripile vîntului tocmai dinspre cercul polar...

Cortine de ninsoare, cu falduri ample, se lasau încet asupra orasului Sibiu, acoperind cu o plapuma alba, pufoasa, casele cu stresini late, strazile înguste si serpuite, transformînd prozaicele privelisti citadine într-un feeric decor de teatru. Natura își îmbraca

straie festive spre a întâmpina stravechea si «mereu noua sarbatoare a Craciunului.

Se lasau si umbrele albastre ale înserarii, iar odata cu ele aveau la ferestre sclipiri de lumina aurie, irizate prin bizarele petale ale florilor de gheata de pe geamuri.

Pasii putinilor trecatori împodobiti cu beteala zapezii erau

iiti de zgomot. Siluetele omenesti își pierdeau aparent con-

stenta si acum pluteau imateriale peste un învelis de nori.

393

O ceata de copilandri, înfasurati în cojoace tot atât de albe ca omatul din jur, urcau veseli panta repede a unei strazi si se minunau, ca în fiecare an dealtfel, de frumusetea ireala a ninsorii.

— Mama iarna își scutura pilotele, împrastiind fulgi de gîsca! zise Mitru Muntean, desfacînd bratele si ridicînd fata spre vazduh, de parca ar fi vrut sa îmbratiseze si sa sarute ninsoarea.

- Ar fi trebuit sa te faci poet, ma! îl tachina colegul sau de scoala, Culita Preda.

Dorin Alexe, un adolescent plinut, cu obrajii înspicati de acnee, duse degetul la buze, într-un gest de o imperioasa elocventa :

- Ssst! Fara galagie! Am pornit la treaba, nu la joaca! Mitru si 'Culita pusera imediat Mu guri. Dorin avea dreptate. Trebuiau sa pastreze linistea. Domolit, Mitru își trase caciula pe urechi si își vârî mîinile în buzunarele cojocului. Erau sase baietandri. Cel mai mare, Ion, avea saptesprezece ani. Cel mai mic, Iliuta, abia împlinise paisprezece. Mergeau acum pe lînga ziduri, misteriosi ca niste conspiratori, uitîndu-se banuitori în jur.

Se întunecase bine cînd ajunsera în piata cea mare. Perdelele de ninsoare erau atât de groase, încît izolau grupurile ae oameni într-un fel de compartimente cu pereti jucausi de zap_ada. Cînd trecura pe lînga biserica romano-catolica, nu-i vazura zidurile decît pîna la înaltimea unui stat de om. Cui--mile lor se pierdeau în neant. Ajunsera mai mult pe bîjbîite în fata palatului Bruckenthal. O luara la dreapta pe o straduta îngusta si iesira în piata primariei. Ninsoarea se întetise. Fulgii de nea se topeau însa de îndata ce atingeau o-brajii.

- Sunt learca de naduseala! sopti Iliuta Macelar u, ce] mai mic dintre baieti, la urechea lui Mitru.

— Te-o fi cuprins frica! îl ironiza Mitru.

— Ce frica?! își umfla Iliuta pieptul. M-am înfierbântat alergând.

Nu era el pe degeaba nepotul lui Ilie Macelaru, prietenul și tovarasul de luptă al lui Avram lăncu.

Ajunși în fața edificiului întunecat al primăriei, se opriră spre a-și mai trage sufletul. Culita își șterse nasul cu dosul palmei.

— Ei? îi dădă drumul?

— Îi dădă, zise Ion cu hotărâre.

394

Se strecurară pînă în fața intrării clădirii. Portalul se

ta semet, purtînd deasupra o inscripție în ungurește, încoronată de emblema habsburgică: un vultur cu un șarpe în gheare. Amănuntele emblemei nu se puteau deslăși, dar ba-ietării o cunosteau foarte bine, fiindcă o priviseră adeseori cu scîrba și ură. În concepția lor, că și a tuturor românilor din Transilvania, pasărea rapitoare habsburgică înlăntuia în ghearele ei șarpele care simboliza neamul românesc.

— Acum! zise Ion, desfăcînd picioarele și așezîndu-se înfipt în fața portalului.

Rusan și Culita se așezară de o parte și de alta a lui, pe-trecîndu-și bratele ca la hora. Pe umerii lor se urcară Mitru și Dorin, alcatuind o piramidă, în vîrfurile careia se catara Moise.

- Ai ajuns la emblema? întrebă de jos, cu glas înăbușit, Ion.

- Ajuns, babo!

- Atunci la treabă!

Cu mișcări iute, precise, Moise scoase de la brîu, de sub cojoc, un cutit scurt, pe care îl folosi drept surubelnită spre a desprinde emblema din lacasul ei. Deși nu voia să o recunoască, Moise era foarte emotionat. Nu de teamă că darîmă un semn heraldic al Habsburgilor, faptă a cărei gravitate era știută tinerilor, > ci de mîndrie, pentru că fusese ales pentru această misiune plină de însemnatate. Este drept că în balanța atîrnase în primul rînd argumentul că era cel mai ușor dintre băieți și că deci își putea îndeplini sarcina acolo, sus, în liniște și fără să se grăbească, fiindcă nu-i obosea pe cei de jos.

În vreme ce Moise lucra înfrigurat, flăcăii de sub el încercau să strabată cu privirile perdelele groase de ninsoare, tragînd cu urechea la cele mai mici zgomote, spre a destrăma piramida și a se face nevăzuți dacă s-ar ivi vreun reprezentant al hulitelor autorități maghiare. Se părea însă că pronia hotărîse să-i favorizeze. Sibienii care ar fi

trecut la cîtiva pasi de ei nu i-ar fi putut deslusi, atît de deasa era ninsoarea.

Moise ajunsese îa ultimul surub.

- Cînd zic psst, va trageți repede la o parte! sopti celor de jos.

- stim ce avem de facut, .replica Mitru cu Acelasi ton. Mai ai mult?

în cîteva clipe sunt gata.

Moise mai mesteri putin, pîna ce simti ca emblema se lasa grea peste umarul lui drept. Reusise sa desprinda ulti-

395

mul surub. Acum avea sa urmeze partea cea mai anevoioasa. Sa lase emblema sa cada fara sa-i loveasca pe cei de jos. Era prea masiva ca sa o arunce în laturi. —• Pssst! exclama.

Piramida se îndeparta brusc de zidul cladirii. Moise abia izbuti sa nu-si piarda echilibrul, în aceeasi clipa, emblema din lemn sculptat si aurit se prabusi. Mitru simti o lovitura puternica peste ureche, ca un fel de arsura. De dedesubtul sau, Rusan bolborosi furios:

— Ce faceti, ba? Vreti sa-mi scoateti umarul din loc? Emblema cazuse cu zgomot, frîngîndu-se în doua pe trotuarul de piatra. Baietandrii desfacura într-o clipa piramida si o luara la fuga care încotrb. Poarta de lemn ghintuita a primariei se deschise cu putere:

- Ce-i acolo? rosti în ungureste un glas puternic. Gei sase baietandri alergau acum pe lînga biserica evanghelica din fata primariei, îndreptîndu-se spre celalalt capat al pietei, cu intentia de a coborî pe Reisper-Gasse spre Orasul de jos.

In dreptul ferestrelor luminate ale unei cîrciumi, Mitru se izbi piept în piept cu un baietandru în straie taranesti maghiare.

— Nu vezi pe unde mergi? îl repezi flacaul furios. Mitru fugi mai departe. Urechea îl ardea. Simtea pe obraz prelingîndu-se ceva .cald. „Sînge!" își zise.,-în ciuda durerii ascutite, bucuria îi dadea aripi. El si cu. tovarasii lui își îndeplinisera planul. Ce-si putea dorj, mai mult?

Alerga fara sa se uite înapoi. Ajuns în coltul lui Reisper-Gasse cu Latern-Gasse, își duse mina la ureche si, cînd si-o trase, o vazu — în lumina unei vitrine — plina de sînge rosu, întunecat. Izbucni în rîs. Un rîs nervos care-i exterioriza oarecum usurarea de a fi scapat cu bine.

„Ranit în lupta, soldatul se întorcea acasa." Micsora pasul si își încorda auzul... Nu-l

urmarea nimeni, își zise ca nu mai avea rost sa fuga. Lînga mohastirea Ursu-linelor ramasese dinainte hotarît sa se adune întregul grup. Tamponîndu-si cu batista urechea din care sîngele curgea a-bimdent, Mitru porni fluierînd spre locul de întîlnire.

Ieronim Muntean puse în iesle cîte un brat de fîn pentru fiecare bou si un alt brat pentru vaca. în grajdul mai curat decît o camera de oaspeti domnea o caldura umeda, mîngîie-

396

toare. Lumina unui opait se oglindea în ochii blânzi si atît a frumosi ai vitelor. Mirosea a fîn si a asternut proaspat de •e Se pornise un viscol naprasnic, neobisnuit prin acele 3curi. Vijelia zgîltîia din tîtîni usile grajdului, suiera pe sub stresini, de parca s-ar fi stîrnit un cor de iele, dar înauntru era placut si bine. „Asa trebuie sa fie în rai”, își zise Ieronim, iftînd plin de multumire. Cînd se afla singur cu vitele lui, »ra fericit. Ele nu-l suparau niciodata. Cînd se îmbolnavea a murea una dintre ele, atunci era tare rau. Pierderea unui bou sau a unei vaci însemna o catastrofa pentru gospodarie. Oamenii din Apoldul de Jos nu erau bogati. Pentru ca un om pagubit de moartea unei vite sa-si poata cumpara o alta, trebuia sa intervina întreg satul, fiecare satean contribuind cu cîte putin. Mai tîrziu, micile datorii erau treptat achitate. si totul reintra în normal Daca bineînteles nu cadeau pe capul omului alte urgii. Caci în acele vremuri viata nu era deloc usoara pentru taranii din Apoldul de Jos si din satele învecinate...

Dupa ce se mai uita o data la vite si constata plin de multumire ca aveau crupa plina, iar parul bine tesalat le lucea cum luceste catifeaua, iesi din grajd si închise cu grija usa îri> urma lui. în iernile grele — si asta era o iarna grea — lupii hamesiti coborau din creierii muntilor si patrundeau în miez de noapte prin sate, atacînd oameni si vite. Nici pe cîini nu-i crutau. Dar taranii de la Apoldul de Jos aveau zavozi zdraveni, care se încaierau cu lupii, punîndu-i adeseori pe fuga. Dimineata, cînd ieseau din case, satenii gaseau zapada, atît de alba si neteda în ajun, calcata în picioare, botita si îmbibata cu sînge. Lesuri de cîini si de lupi zaceau sfîsiate si pe jumătate devorate de fiarele supravietuitoare, înnebunite de foame.

Ieronim vazu ca viscolul se si pusese pe ridicat troiene. Vîntul batea cu atîta putere, încît fulgii de zapada îl sfichiu-iau peste fata ca niste bice minuscule.

De undeva, de departe, îi ajunse la ureche urletul unui

lup. Lui Ieronim i se înfiora pielea, desi nu era fricos. stia

a ce înseamna sa ai de-a face cu fiarele padurii, «aci i se

tîmplase nu o data ca acestea sa-i iasa în cale. Atunci își

Jarase cu înversunare viata. Cînd se înapoia teafar si victo-

> în sat, nu se lauda cu ispravile sale, caci primejdiile,

>ta pentru existenta si moartea erau tot atît de firesti pen-

taranii de la munte, precum erau munca, hrana, somnul

11 dragostea.

397

Ieronim intra în casa, dupa ce mai întîi își scutura de zapada opincile. Strabatu tinda si se opri în bucatarie. În vatra ardea un foc bun, iar în aer pluteau aburi îmbietori de mîncare. Maria, nevasta-sa, întinsese pe masa un servet mare, brodat, si orînduise castroanele si lingurile de lemn pentru Ieronim si pentru cei patru copii ai lor, Ilie, Ana, Mitru si Filoftea, care nu cutezasera sa se atinga de mîncare mai înainte ca tatal lor sa se fi înapoiat de la grajd.

Mitru statea lînga vatra. Se oblojise de parca l-ar fi durut, dintii. Ieronim îl privi cu mustrare:

— Cine stie cu ce derbedei te-pi fi încaierat la Sibiu de te-ai întors cu urechea pe trei sferturi dezlipita de teasta!

Mitru pleca ispasit capul.

— Matusa Tea mi-a pus niste ierburi, în cîteva zile n-o sa mai am nici urma de rana.

— în loc sa te zbugui în vacanta, stai si bolesti! se otarî iarasi Ieronim.

Ilie, cel mai mare dintre vlastari, un flacau voinic de vreo douazeci de ani, aduse tatalui sau un ziar cam mototolit si pe jumătate ud.

• Ți l-a trimis cumâtrul Aron. îl are de peste munti. Sa-l citești repede si sa i-l dai înapoi. Cica ziarul asta trebuie sa mai umble si pe la altii.

— Fireste ca trebuie, raspunse cu convingere Ieronim, luînd ziarul si despturindu-l cu grija. Sa stim cu totii ce spun si ce gîndesc fratii nostri de dincolo de Carpati.

Ochii îi straluceau ca si cînd înlaurîtrul fiintei lui s-ar fi aprins o lumina. Adauga plin de""multumire:

— E tare placut sa desfaci un ziar românesc, dupa ce ai avut de-a face numai cu gazete unguresti si nemtesti. Paginile astea deschid o fereastră spre aerul proaspat respirat de fratii nostri de dincolo...

își puse pe nas o pereche de ochelari cu rane de metal.

Un articol mai amplu de pe pagina întâi îi atrase atenția. Citi primele rînduri, apoi își spuse că era atît de, interesant, încît merita să-l împartasească și alor lui.

—: Ascultați ce scrie în „Românul”, zise: „Popoarele cucerite de Imperiul Otoman sunt lovite, chinuite și saracite de către cea mai stupidă administrație, și din cauza asta suferă și tac de ani întregi. Din cînd în cînd, cîte unul din popoare este cuprins deodată de disperare și se rascoală; atunci toate celelalte stau cu brațele încrucisate, cu inima „strapunsă de dîrîr și cu capul plecat de frică. Cînd cei care patimesc nu

398

parvin a se înțelege între dînsii pentru salvarea lor, cînd nu

și nu pot să-și precizeze voința și partea de țărîm ce i se cuvine, cînd nu sunt în stare să-și formuleze în unire cerințele, să se disciplineze și să-și combine acțiunea cu maturitate și unanimitate, cum să ne mirăm dacă deosebirea de interese, rivalitățile și temerile — unele temeinice, altele exagerate -- fac ca puterile străine să susțină fiecare în felul său menținerea guvernământului otoman în Europa, marginindu-se deocamdată a-i cere reforme în favoarea popoarelor ce ele înșile știu și marturisesc că Turcia nu va fi în stare, cu toată bunăvoința ce ar avea, să le pună în practică în mod regulat și eficace?...”

Ieronim întrerupse lectura. Ramase cîteva clipe cu privirile pironite în gol.

— Popoarele oropsite și împilate își vor lepăda odată și odată jugul, într-o zi, lacrimile se vor usca și pentru noi, soarele va răsări și bucuria ne va mîngîia sufletul...

Flăcările din vatră îi aruncau peste chip jocuri de umbră și lumini, scotîndu-i în evidență santurile adînci, săpate în obraji, în colturile gurii și pe frunte.

- Supă este gata, spuse Maria.

Puse castronul mare și pîntecos pe masă și începu să toarne cu polonicul fiertura în castroane. Ieronim lăsa cu regret ziarul și se așeza în capul mesei. Și copiii se instală pe scaunele lor. După ce făcu rugăciunea, Ieronim începu să-și soarbă supă.

Dulăii din curte prinseră să latre furios, smucindu-se în lanțuri.

- Cine să fie la ora asta? se întreba Maria.

Se auziră pași grei pe pridvor apoi batai puternice în ușă.

- Deschide! porunci Ieronim fiului său mai mare.

Ilie se execută. În cadrul pervazului se ivi încruntat plutonierul Horvâth Istvan, șeful postului de jandarmi din A-podul de Jos. Purta arma pe umăr. Un strat de zapadă înghețată i se asternuse pe chip și pe epoleți. Era urmat de doi jandarmi, de asemenea

înarmati. Fara sa se descopere, plutonierul intra în bucatarie, își plimba privirile asupra celor din casa. si le opri asupra lui Mitru.

- Dumitru Muntean, esti arestat! Urmeaza-ne! • Ieronim sari de pe scaun. Protesta:
- Ce înseamna asta? Vreti sa ridicati un copil în toiul ptii? Cu ce s-a facut vinovat?

Plutonierul replica aspru:

399

— Fiul dumitale, împreuna cu alti derbedei, a doborât emblema Majestatii-Sale Imperiale de pe primaria din Sibiu.-Fapta asta se pedepseste grav, Ieronim Muntean. Foarte grav!

Ieronim se uita la fiul sau cu mînie, dar si cu nemarturisita admiratie. Avu brusc revelatia ca Mitru nu mai era un copil. Doar un barbat putea savîrși asemenea ispravi.

— Trebuie sa fie o greseala! spuse.

- Nu e nici o greseala. Feciorul dumitale a fost vazut la locul crimei.

— Crima? bolborosi Ieronim.

— Da! Crima de lese-majestate.

Ilie își înclesta pumnii. Era gata sa se napusteasca asupra jandarmilor. Ieronim îi intui intentiile, îi facu semn sa se stapîneasca. Maria izbucni în plîns. Fetele încremenisera. Mitru se facuse vînat. Brava însa situatia.

— Urmeaza-ne! îi porunci jandarmul.

Baietandrul se ridica de la masa si se îndrepta spre jandarmi. Ana se dezmetici. Alerga si aduse cojocul si caciula fratelui ei.

— Buna seara, tata, buna seara mama! spuse Mitru. Va las cu bine! adauga, uitîndu-se pe rînd la Ilie si la cele doua fete.

- Sa nu-ti faci griji, fiule! îl îmbarbata Ieronim. Au sa se lamureasca lucrurile si ai sa te întorci acasa.

în sufletul lui banuia însa ca n-avea sa-si mai vada cu-rînd baiatul. Era convins ca Mitru savîrsise fapta care i se imputa. „De ce Dumnezeu nu mi-ai spus nimic? Daca as fi stiut, as fi luat masuri de prevedere. Ti-as fi gasit o ascunzatoare, ori te-as fi trimis peste munti. De ce nu te-ai destainuit? Nu sunt eu tatal tau?" Dar vorbele acestea le gîndi numai, își saruta feciorul si îl conduse prin zapada pîna la poarta.

Cîinii latrau furiosi la jandarmii unguri. Viscolul ridica vîr-tejuri de zapada ce se luau la întrecere cu potopul de ninsoare smucita de palele turbate ale vîntului....

În noaptea aceea somnul nu se atinse de pleoapele lui Ieronim și ale Mariei, în zori, Ieronim alerga la postul de jandarmi. Nu i se îngadui să-și vada fiul și nu fu primit nici de plutonierul Horvâth. După ce se lumina de ziua, își făcu rost de un cal de la un vecin și porni calare spre Apoldul de Sus. Satul acesta — spre deosebire de Apoldul de Jos, locuit numai de români — cuprindea și un mare număr de sași. Departarea nu era mare, dar viscolul ridicase pe sosea troiene uriașe, ase-

400

nienea unor dune de zapada. Uneori, calul se înfunda pînă la piept în omat. Furtuna de zapada era atît de violentă, încît viabilitatea scăzuse aproape la zero. Cînd suieratul vijeliei se mai potolea, se auzeau în departare urletele lupilor.

Ieronim își pipai instinctiv cutitul de vînatore de la brîu «i toporisca prinsă la oblînc. Nu avea asupra lui nici o armă de foc, fiindcă acestea erau interzise românilor. Este adevărat că oprelistile erau de cele mai multe ori încălcate. Pustile stăteau ascunse prin unghere nestiute de nimeni, fiind folosite numai la mare nevoie. și Ieronim avea o flintă straveche tainuită într-un colț al surei, după un perete dublu din lemn. Acum i-ar fi prins tare bine. Dar nu putea să riste a fi prins cu o armă de foc asupra lui cu atît mai mult cu cît știa că jandarmii unguri sunt cu ochii pe el, mai cu seama acum, după arestarea lui Mitru.

Trebuia să ajungă la Apoldul de Sus în ciuda oricărui dificultăți, fiindcă acolo își avea cabinetul un avocat sas, foarte cunoscut în împrejurimi, pe nume Hans Krech. Krech nu era biîK> vazut de autoritățile maghiare, fiindcă se^ arată binevoitor românilor, aparînd\i-le adeseori cauzele. Krech era bătrîn dar avea experiența și stăpînea ca nimeni altul arta interpretării legilor.

La ora prînzului, Ieronim sosi la destinație.

- Cum ai ajuns la mine pe vremea asta? îl întreba avocatul, uluit de temeritatea vizitatorului. Eu aveam două procese la Sibiu, dar n-am îndrăznit să înfrunt viscolul. Eh,< la vîrsta mea oamenii sunt prudenți sau poate mai fricoși. Se' agata de viața ca de un colac de salvare. Ei, ce te aduce pe la mine?

Ieronim îi istorisi cum se pricepu mai bine năpasla care că.zuse ne capul fiului său. Avocatul îl asculta atent, apoi rosti cu gravitate:

- Să-mi semnezi o procură, ca să mă pot ocupa de cazul feciorului dămitale. Te previn însă că situația băiatului e foarte grea. În stadiul actual al cercetărilor, mă îndoiesc chiar că mi se va îngadui să-i consult dosarul. În sfîrșit, am să vad ce am să pot face.

Drumul de întoarcere al lui Ieronim fu și mai anevoios. Vîntul îi batea din față, orbindu-

1. De mustati si da. sprîncene i atîrnau minusculi turturi de gheata. Nasul si urechile îi înghetasera atît de tare, încît le spala cu zapada ca sa nu-i de-iere. Pe fruntea si pe pieptul calului se azezasera platose de gheata.

— Uragan asupra Europei

401

începu sa se întunece cînd Ieronim ajunse acasa.

— SMaria, ai vreo veste de la Mitru?

— Nici una, barbate.

Ea îsi duse sortul la ochi, spre a-si sterge lacrimile.

- Nu mai boci, femeie! o repezi. Prea cobesti. Pîna la urma o sa-l scapam noi.

Dadu o noua raita pîna la postul de jandarmi, dar nu fu lasat sa intre înauntru, în noaptea aceea îsi colinda prietenii si cumetrii, spre a se sfatui eu ei. Facu o vizita si parintelui Hanes care se oferi sa împrumute bani pentru avocat.

Spre dimineata, viscolul înceta. Cazu brusc si vîntul, iar soarele - - un soare cu colti de ger - - se ivi radios pe dupa buza norilor plumburii, care pornira sa se scurga asemenea unei turme de oi spre muntii acoperiti cu caciuli de zapada. Troienele albe sclipeau orbitor. Vazduhul era de o limpezime nefireasca.

Pe Ieronim îl rodea nerabdarea. Avocatul îi fagaduise ca va veni în cursul diminetii, bineînteles daca vremea se va mai îmbunatati. Pe la zece aparut în sat si sania avocatului, trasa de doi cai grei de povara.

— Numai cu bidivii astia puteam înfrunta troienele, spuse Krech taranului care-l astepta în fata bisericii, asa cum fusese convenit. Acum ma duc la ptostul de jandarmi, sa vad ce noutati pot afla. Iar dumneata, du-te acasa. Vrei sa îngheti în gerul asta? îti cunosc adresa.

Numai acum îsi dadu seama Ieronim ca abia îsi mai simtea picioarele si urechile.

— Bine, domnule avocat. MsC duc acasa. Poate ca e mai bine asa.

Cînd intra în bucataria calda, în care nevasta-sa si cele doua fete preparau d-ale mîncarii pentru avocat, îsi scoase caciula si se lasa sa cada pe o lavita.

— Unde e Ilie?

— Da de mîncare la vite.

— Trebuie sa stau si cu el de vorba. Sa nu dea si el de vreo încurcatura. Mai stii? ..

Cine ar fi crezut ca lui Mitru are sa-i treaca prin cap sa doboare emblema Habsburgilor? si el si Ilie sunt feciorii mei. Dar abia acum îmi dau seama ca nu-i cunosc deloc. Sunt strain de ei. Da, da, strain!

Peste vreo jumatate de ora sosi si avocatul. Era posomorit.

— N-am putut sa aflu mare lucru. Jandarmii au gura- cusuta. Nici pe baiat nu mi-au îngaduit sa-l vad. Abia cînd am vrut sa plec, plutonierul Horvâth mi-a spus ca Mitru trebuia

402

sa fie transportat la Sibiu, dar ca din cauza viscolului l-au retinut la post.

Maria începu iarasi sa plînga. . . v

— Adu ceva de mîncare domnului avocat, o îndemna Ieronim. Trebuie sa-i fie foame dupa ce a facut atît drum pîna la noi. Eu ma duc în "pivnita dupa rachiu si dupa niste vin.

încerca sa-si încurajeze nevasta, arborînd o atitudine calma In realitate îi fierbea stomacul, de parca l-ar fi pîrjolit flacarile iadului.

Dupa ce gusta din friptura de gaina si din placintele întinse pe masa, avocatul dadu peste cap o ceasca de rachiu.

- Ca sa-mi tina de cald, pe gerul asta. De copil sa n-aveti rija. Mîine am sa vin iarasi. Dau eu de firul trebii asteia.

îsi puse paltonul îmblanit, caciula si pleca, lasînd pe Ieronim si pe nevasta-sa sa se framînte fiindca nu aflasera nimic despre Mitru. Se scurse noaptea si se facu iarasi zi. Ieronim se duse din nou la post. De data aceasta vazu acolo sania comandantului companiei de jandarmi. „Am sa-l astept pe capitan sa iasa, îsi zise. Am sa-l întreb de Mitru. Va trebui sa-mi spuna ceva".

Ieronim baga de seama ca nu mai era singur. Multi tarani din comuna se adunasera acolo, în fata postului, si stateau de vorba, grupuri-grupuri. Din cînd în cînd, privirile lor se îndreptau asupra lui. „Suntem si, noi aici", pareau sa spuna. Ieronim simti ca i se încălzeste inima „Prietenii la nevoie se arata", îsi zise, repetînd un dicton ramas din stramosi.

Trecu o ora, trecura doua, trecura trei. . . într-un tîrziu aparu si capitanul. Era posomorit si îsi punea manusile stînd în capul de sus al scarii. Ieronim îsi scoase respectuos caciula si se apropie cu buna-cuviinta:

- Domnule capitan, sa traiti! Sunt Ieronim Muntean. Tatal lui Mitru Muntean, care este

reținut aici, la post. As vrea să știu ce se întâmplă cu feciorul meu.

Capitanul clipi des. își îmbumba manusile, iar după o scurtă editare rosti ursuz:

- Să vii să-ți iei baiatul! Chipul taranului se lumina:
- Să trairi, donînule capitan! Pot să-l iau chiar acum? Ofiterul ezită o clipă:
.
- Să vii cu o caruță. Baiatul dumitale a murit. Un atac de inimă.

Ieronim rămase ca o stână de piatră. După un timp bîgui:

- Feciorul meu . . . a murit?

403

- Din nefericire, omule. Medicul legist întocmeste procesul-verbal de constatare a decesului. și copiii sunt uneori bolnavi de inimă.

Vorbele capitanului zburară din om în om. Țăranii încetară să mai vorbească între ei. își scoaseră caciulile. Capitanul îi privi stingherit, apoi rosti cu glas tare., în ungurește:

- Hai duceți-va pe la casele voastre. Circulați! Ulita e făcută pentru umblat, nu pentru sfat!

Se încrunță, fiindcă țăranii nu se clintiră. Nu se mai uitau la capitan, de parcă nici n-ar fi existat, în schimb, privirile lor se îndreptară pline de compatimire asupra lui Ieronim.

Această stare nemiscă în fața scării. O pală de vînt făcu să-i fluture șuvițele de par cenușiu, ușor ondulat, O vîntă îi zvîcnea în pulsări violente la tîmplă dreaptă. Ieronim se întoarse cu spatele spre capitan și porni încet spre biserică. Mergea cu pași rari. ca după o înmormîntare. Ochii îi erau secătuiți. Privirea-i aspră fixa un punct în văzduh, dincolo de coama cenușie a acoperișului înalt al lacasului dumnezeiesc. Apoi ochii lui cătară spre biserică, întîrziară asupra turlei, încadrată de alte patru turle mai mici. și ceilalți oameni se uitară într-acolo. Cunoșteau acum cu toții gîndurile care-l săgetau pe Ieronim. Turla cea mare și cele patru turle mai mici le indicau drumul pe care aveau să-l urmeze.

Cel mai bătrîn dintre țărani își făcu semnul crucii:

— Amin! rosti cu glas tare.

Ceilalți oameni își duseră și ei mîna dreaptă, cu cele trei degete apropiate, la frunte, la pierisi la*umeri. '— Amin! graira,

— Amin! pronunta raspicat'si Ieronim Muntean.

La tara, vestile circula repede, pe cai numai de ele stiute. Nu au nevoie de curieri, nici' de telegraf si' nici de literele tiparite ale gazetelor, în intervalul celor trei zile scurse între moartea lui Mitru Muntean si înmormântarea sa, zvonurile prinsesera sa zboare din om în om, sa capete contur, greutate, sa creasca asa cum creste laptele ,pus la fiert, ca pâna la urma sa se reverse potopind constiintele, înfierbântînd mintile, sadind samîhta unor rabufniri patimase, manifestate incipient prin conciliabule tainice, prin recriminari amare, prin atitudini de fronda manifestate fatîs.

Cînd zgomotul sec al pamîntului rasturnat cu lopata peste sicriul de brad proaspat geluit puse capat ceremoniei fu-

404

nebre, taranii români din Apoldul de Jos, din Apoldul de Sus

î din Bod nu se risipira pe la casele lor, ci ramasera cu

capul descoperit în frigul aspru, ca si cînd prezenta lor ar fi

t necesara spre a veghea mormîntul lui Mitru Muntean.

parintele Hanes ramase la capatiul coamei de pamînt

proaspat, fara sa-si scoata patrafirul si tinînd crucea înclinata,

si cînd ar fi adus un suprem omagiu din partea bisericii

baietandrului care avea sa ramîna vesnic tînar în memoria

tuturor acelor ce vedeau acum în el un martir al cauzei

românilor.

Nu se rosteau cuvântari. Oamenii taceau, dar tacerea lor era elocventa, plina de semnificatii adînci. Jandarmii, care asistau de departe la strania si tacuta continuare a slujbei mortilor, se priveau mirati si cu o vaga îngrijorare. Plutonierul Horvâth respira greu, morfolindu-si în mustata mînia. Ar fi poruncit oamenilor sa se risipeasca, dar nu avea motive. Nimeni nu-i putea împiedica sa stea descoperiti în preajma unui mormînt. Daca taranii astia îndaratnici ar fi facut o manifestatie seditioasa, daca s-ar fi dedat la demonstratii ostile statului, guvernului maghiar, cum i-ar mai fi luat la goana, cum i-ar mai fi pocnit cu patul armei, cum i-ar mai fi ridicat pe cei mai înversunati dintre ei, în cap desigur cu Ieronim Muntean. Dar mîinile îi erau legate, fiindca oamenii pastrau linistea. O liniste care pe el nu-l însela. O liniste amenintatoare, {suportabila ... îsi izbi cizmele cu cravasa pe care o purta întotdeauna asupra sa si înjura printre dinti. ..

Țaranii stateau neclintiti si se gîndeau la tot ce aflasera în legatura cu moartea lui Mitru Muntean. Reconstituiseră ade-

arul din crîmpeiele adunate de colo si de colo ... De la avocatul Krech, care obtinuse o audienta la capitanul de jandarmi Cerekes; de la cîrciumarul din Apoldul de Sus, în prezenta caruia clientii ametiti de bautura vorbeau vrute si nevrute; de la ibovnica unui jandarm dornic sa arate cît de multe stie;

l la un om de serviciu de la primarie, care tragea cu ure-

iea la tot ce-si spuneau capeteniiile administratiei maghiare .. .

Stenii aflasera astfel ca Mitru Muntean fusese denuntat de un informator al politiei, pe nume Domjanic Layos, care-l

âzuse lînga primaria din Sibiu foarte curînd dupa doborîrea -mblemei habsburgice. Ridicat de jandarmi si dus la'post, fu-ese batut pentru a-si divulga complicitii. Se pare ca o lovitura

uternicâ de pumn îl proiectase cu tîmpla de un colt de masa.

i pierduse cunostinta si din clipa aceea nu se mai trezise. Murise fara sa fi rostit vreun nume.

405

Plutonierul Horvâth se uita cu ciuda, dar si cu un fior de teama nemarturisita la-Ieronim Muntean, la parintele Hanes, si la multimea neclintita de tarani care stateau cu capul descoperit în ger. stia ca din rîndurile parintilor acestor .oameni își recrutase Avram lancu tovarasii de lupta, care se ridicasera apoi împotriva stapînilor maghiari, în acea sîngeroasa revolutie din 1848. Fapta lui Mitru Muntean dovedea ca flacara razvratirii nu se stinsese înca. Descreierati de seama lui se mai gaseau destui. Nu trecea an fara ca studenti sau elevi români sa nu ridice pe ascuns steagul românesc pe vreunul din monumentele orasului, sfidînd autoritatile ungare., Rareori erau • prinsi, dar, în ciuda pedepselor grele la care erau condamnati, pilda lor era urmata de alte serii de tineri. Aproape ca intrase în traditia românilor din Țara Amlasului sa nesocoteasca în acest chip puterea Regatului Ungar.

Plutonierul Horvâth respira usurat cînd taranii se urnira în sfîrsit si pornira pe urmele lui Ieronim Muntean, spre a cinsti la locuinta acestuia memoria decedatului sorbind un pahar cu vin - - sîngele Domnului — dupa ce lasau sa se verse cîteva picaturi în tarina pentru sufletul mortului.

Ce i-ar mai fi împuscat pe toti! Capitanul Kerekes, un fricos, îi pusese în vedere sa nu faca exces de zel. Zicea ca îi era de ajuns moartea lui Mitru Muntean. Nu avea pofta ca jandarmii lui sa capete reputatia de asasini profesioniști.

Subofiterul scuipa scîrbit si porni spre cladirea postului de jandarmi...

îsi promise sa fie vigilant. Românii din Apoldul de Jos erau turbulenti si dadeau mult de lucru jandarmilor. Dar va sti el sa le puna pumnul în gura.-Le va arata ca plutonierul Horvâth nu glumeste si ca cei ce nu vor respecta ordinea maghiara vor simti pe pielea lor asprimea legilor penale.

Mergea tantos pe ulita principala a satului, aruncînd în dreapta si în stînga priviri încarcate de ura. Nu-si gasea astîm-parul. Aproape ca ar fi dorit sa fie provocat de tarani, spre a putea reactiona cu violenta, potrivit liniei de conduita pe care si-o impusese înca din primele zile ale transferarii sale la Apoldul de Jos. Era încredintat ca sefii sai ierarhici — cu exceptia capitanului Kerekes — ar fi fost de acord cu masurile lui, oricît de severe.

Spre surprinderea sa, ziua înmormîntarii se scurse fara incidente. Dupa lasatul noptii pleca în patrula prin sat, avînd însa grija sa fie escortat de doi jandarmi cu armele încarcate. Era sigur ca românii din Apoldul de jos îl socoteau ucigasul

406

lui Mitru Muntean. Dar plutonierul Horvâth nu era lipsit de curaj- Daca vor încerca sa se razbune, îl vor gasi treaz.

Se scurse însa si ziua urmatoare fara ca linistea satului sa fie tulburata, în amurg, plutonierul Horvâth se încrucisa pe ulita cu preotul Hanes, care ducea solemn Sfînta împartasanie unui muribund, li opri si îl interpela cu fatisa ironie:

— Buna seara, parinte! înainte de a veni în satul asta am fost prevenit ca românii de aici sunt iuti la mînie, razbunatori, gata oricînd sa scoata cutitul de la brîu.

Preotul clatina din cap cu tristete:

— Sa-mi dai voie, domnule plutonier, sa nu angajez o discutie pe tema asta acum, cînd merg sa duc ultima si suprema mîngîiere unui suflet care se stinge.

Horvâth tusi iritat. Sperase sa-l provoace pe popa, dar acesta îi ghicise jocul, îl lasa sa plece, apoi îsi continua posomorit patrularea. Nu-i placea atmosfera din sat. Era prea linistita ca. sa nu ascunda ceva.

A doua zi de dimineata, pe cînd se afla la post în biroul sau fu întrerupt din lectura unei circulare sosite de la Sibiu, de intrarea intempestiva a unui jandarm congestionat la fata, transpirat, care gîfîia ca dupa o cursa lunga.

- Sa traiti, domnule plutonier! în padure, aproape de locul denumit „Sub furci", a fost gasit acum o ora cadavrul sfî-siat de lupi al tînarului Domjanic Layos. Avea piciorul prins într-o capcana de ursi.

Plutonierul sari de pe scaun. Domjanic Layos îl denuntase pe -Mitru Muntean.

- Este sigur ca l-au mâncat lupii? Poate ca a fost asasinat!

- Nici un medic n-ar fi în stare sa constate daca Domjanic a fost sau nu ucis, înainte de a fi mâncat de lupi. A putut fi recunoscut multumita unui carnet de identitate aflat în centura ramasa intacta.

Plutonierul izbi cu pumnul în masa:

- As pune ramasag ca l-au omorît înainte de a-i prinde piciorul în capcana. L-au lasat sa-l mânince lupii, ca sa stearga orice urma. Ticalosii! Am sa le smulg adevarul ucigasilor, chiar de va trebui sa arestez pentru asta pe toti oamenii din sat!

Plutonierul Horvâth nu folosise o figura de stil. "Ridica de

la ^locuintele lor nu numai pe Ieronim Muntean si pe fiul aces-

ia, ci si pe toate rudele lor de sex barbatesc, începînd cu

copilandrii de zece-foispreze ani si terminînd cu unchiesii

are abia îsi mai sprijineau în ciomag batrînetele si neputinta.

407

Apoi începu interogatoriile, avînd grija sa anunte telegrafic pe sefi ai ierarhici de la Sibiu, precum si autoritatile judecatoresti. Capitanul Kerekes, judecatorul de instructie Szabo Si-mon si medicul legist Domokos Sandor sosira cu saniile la scurte intervale de timp. Se deplasara cu totii în padure, unde oasele aproape curatate de carne ale victimei fusesera lasate sub paza unui jandarm.

Medicul declara ca starea ramasitelor tîn arului Domjanic permiteau o singura concluzie: victima fusese devorata de lupi, care stersesera orice alte eventuale urme. O explicatie plauzibila ar fi fost ca victima se prinsese în capcana în vreme se fugea de fiarele padurii, în aceste conditii era greu sa învinuiesti de crima pe niste oameni, numai fiindca acestia ar fi avut motive temeinice sa doreasca moartea lui Domjanic.

Plutonierul Horvâth se încapatîna sa demonstreze magistratului anchetator ca vina lui Ieronim Muntean si a complicilor sai — neidentificati înca — era neîndoioasa.

— Numai Ieronim Muntean avea interes sa-l rapuna pe Domjanic, spre a se razbuna fiindca acesta i-a denuntat feciorul. Lasati-ma sa-l lucrez eu pe vicleanul asta, si are sa marturiseasca si cît lapte a supt de la maica-sa.

— Destul! îl repezi capitanul Kerekes. Am vazut ce rezultate au dat cercetarile duminale

în cazul lui Mitru Muntean.

Judecatorul de instructie își freca nervos mâinile, pe jumătate înghetate.

- Evident, nu putem parasi pista care duce la Ieronim Muntean. Trebuie-sa lucram însa^ cu prudenta. Nu ne e permis sa învinuim de crima niste oameni, întemeindu-ne pe simple presupuneri, oricât de logice ar parea ele. Am sa-l in-teroghez si eu pe acest Ieronim Muntean. Poate reusesc sa-i smulg o marturisire . ..

Eforturile magistratului ramasera însa sterile. Muntean si ceilalti arestati se mentinura cu dîrzenie pe pozitie, refuzînd sa admita ca au vreun amestec în moartea lui Domjanic. Ali-biurile invocate de ei pareau de nezdruncinat.

— Sunt de parere sa închidem dosarul, opina capitanul Kerekes. Au murit doi tineri. Destul! Daca rascolim si mai mult apele, riscam sa provocam tulburari. Este preferabil sa nu întindem coarda.

Plutonierul Horvâth era indignat de „lasitatea" comandantului sau. Cînd i se dadu ordin sa-i elibereze pe arestati, blestema în sinea lui nu numai pe capitan, ci si pe judecatorul

408

je instructie si pe medicul legist. Erau orbi în fata unui adevar evident.

Dupa plecarea lor din sat, ramase sa-si rumege ciuda si nelinistea. Era hotarit sa faca lumina în aceasta afacere. În-intînd orice riscuri. Decise sa actioneze însa pe cai ocolite, dar suficient de vizibile spre a mentine într-o continua tare de tensiune nervoasa atît pe Ieronim Muntean, cît si pe presupusii sai complici. stiindu-se urmariti, acestia vor savîrși desigur o greseala. O.greseala cît de mica, pe care el va sti sa o speculeze.

În cadrul acestui plan, facu primul pas vizitîndu-l pe preotul Hanes la casa parohiala.

- Parinte, n-am venit la dumneata ca sa te întreb de sanatate. Vreau sa stii ca nu am încetat sa-l banuiesc pe îeronim Muntean de asasinarea lui Domjanic Layos. Am sa-l urmaresc pîna în pînzele albe. N-are sa-mi scape. Te asigur. Ar fi mai bine si pentru el, si pentru ai lui, daca si-ar recunoaste vina.

Parintele Hanes zîmbi cu îngaduinta.

- într-un fel te înțeleg, domnule plutonier. Copoiul din dumneata nu-si poate gasi linistea pîna ce nu va gasi un tap ispasitor. Esti patimas, iar patima te orbeste. Ieronim Muntean nu l-a ucis pe Domjanic, desi poate ar fi gasit în mintea lui o justificare a crimei. Ai vazut turla acestei biserici, domnule plutonier?

- Am vazut-o. Ce legatura are- cu Ieronim Muntean?

- Turla cea mare este încadrata de patru turle mici. în toate satele în care exista asemenea turle mici, domneste o lege din strabuni. Crimele sunt pedepsite cu moartea de însasi colectivitatea care își atribuie sarcina de a face dreptate.

Plutonierul se încrunta.

- Ce vrei sa spui cu asta, parinte?

- Nimic mai mult decât ce am spus.

- Vorbele dumitale, parinte, ma lasa sa înțeleg ca stii anumite lucruri. . .

- Domnule plutonier, îmi pare rau ca oamenii din satul sta nu tin seama de pilda Mîntuitorului, care dupa ce a

t palmuit, a întors obrazul asteptînd smerit o noua lovi-Cei de aici cred în legea talionului: dintre pentru dinte. J accepta cu resemnare nedreptatea. si dumneata nu ai făcut dreptate.

Ochii plutonierului se injectara de sînge. Potopit de furie,

înclesta mîna pe mînerul cravasei.

409

— Ma ameninti, parinte?

- Doamne fereste! Vesmîntul preotesc pe care-l port nu-mi îngaduie sa propovaduiesc decât pacea, înțelegerea între oameni, iertarea pacatelor. A tuturor pacatelor. si dumneata ai pacatuit, domnule plutonier. Eu "am sa ma rog lui Dumnezeu Atotputernicul sa-ti ierte pacatele. Acesta e,,rolul meu.

— Esti îndraznet, parinte!

— Pentru ca propovaduiesc cuvîntul Domnului?

— Ce pacat am savîrsit?

- Am sa-ti spun unul dintre ele. Nedreptatesti niste oameni.

— Care sunt celelalte? -

— Nu sunt procuror, domnule plutonier. Te las pe dumneata sa ti le judeci. Pîna cînd te vor judeca, eventual, oamenii.-

- Pentru vorbele astea as putea sa te trag la raspundere, popa!

- Daca Dumnezeu mi-a sortit sa urc Golgotha, ma 'supun vointei lui! Dar te previn, ai savîrsi un nou pacat. S-ar aduna prea multe.

Plutonierul bolborosi ceva, apoi se rasuci pe calcîie si parasi încaperea, trîntind usa în urma lui.

Cînd iese pe ulita, se uita spre turla bisericii, flancata de patru turle mici. înjura printre dinti, apoi. blestema cu vorbe neauzite: „Țarani netrebnici! O sa mi-o platiti cu totii! O sa mi-o platiti, chiar de va fi sa varsati lacrimi de sînge, chiar de va trebui sa mor! N-am* sa va dau pace nici în mor-mînt! Va urasc! Va urasc! Va*urasc!"

Mînia îl facea sa se cutremure, în adîncul sufletului sau se zamislise însa si o unda de frica pe care încerca sa- si-o înabuse. „Cele patru turle mici! Cele patru turle mici! Pe Domjanic l-au ucis. M-au înscris desigur si pe mine la raboj! Vor sa mi-o plateasca fiindca l-am ucis pe Mitru Muntean! Am strivit o napîrca. Am sa strivesc si alte .napîrci! Fara mila! . . ."

De cînd devenise, fara voia lui, informatorul Politiei secrete. Felix Blumel, chelnerul de la „Kaiser Friedrich" își pierduse placerea de a trai. I se stînsese pîna si curiozitatea de a trage cu tirechea la discutiile purtate de clienti la me-

410

ele lui. Una era sa le asculte de amorul artei si sa le uite

doua zi, alta era sa le raporteze inspectorului de politie

care-l vizita la intervale regulate. Ajunsese sa se roage lui

[Jumnezeu ca toti cei serviti de el sa poarte cele mai anodine

conversatii, spre a nu-i mai da prilejul sa-si încarce consti-

\ta repetîndu-le inspectorului, îl cuprindea spaima la gîndul

imprudenta lor limbutie, datorita delatiunilor'lui, avea sa-l coste foarte scump.

Dupa un timp, încercase sa-si adoarma remuscarile spu-nîndu-si ca fatalitatea îl desemnase sa devina un fel de instrument al justitiei imanente, încurajat de acest rati-onament, hotarîse sa trieze informatiile destinate inspectorului, astfel încît sa expuna rigorilor legii numai pe acei indivizi pe care el, Blumel, îi va socoti cu adevarat periculosi.

într-o seara se asezara la o masa din sectorul sau niste tineri. Felul de a vorbi, pieptanatura, îmbracamintea, o anumita nuanta de excentricitate le dadea aparenta unor studenti. Dupa cîteva pahare cu vin, acestia începura sa discute cu voce joasa, dar

suficient de distincta pentru auzul exersat al lui Blumel, despre niste manifeste anarhiste pe care aveau de gînd sa le raspîndeasca în cursul noptii urmatoare pe strazile Vienei. Chelnerul stia cu cîta înversunare erau vînati anarhistii de catre Politia secreta. „Cîteva foi de hîrtie tiparite cu cine stie ce tîmpenii antiguvernamentale n-or sa faca mare rau statului", îsi zise Felix Blumel, înduiosat de tineretea studentilor. „De ce sa-i nenorocesc, dîndu-i pe raîna inspectorului? Nu e drept sa fie aruncati în temnita pentru cîteva petice de hîrtie. Mîine, poimîine, are sa, le treaca betia anarhismului."

A doua zi, cînd inspectorul se înfatisa la locuinta lui Blumel spre a-si primi portia de informatii, acesta îi vorbi doar despre aventura galanta a unui conte care se retrasese într-o „camera separata" de la „Kaiser Friedrich", în compania sotiei unui prieten al sau.

- Asta e tot? întreba inspectorul, calm.

- Tot! repeta chelnerul cu prefacuta seninatate.

Palma naprasnica peste fata îl nauci. Cînd îsi acoperi stinctiv cu mîiniile obrazii învapaiati, spre a se feri de lo-iturile inspectorului, Blumel simti scurgîndu-i-se printre Degete sîngele tîsnind din nas.

- De ce dati în mine, domnule inspector? întreba uimit 'înspîgîmîntat.

411

- N-ai auzit niste tineri vorbind despre manifeste anarhiste?

— N-am auzit, bîgui Bliimel.

O noua serie de palme îl facu sa vada trombe de stelute verzui-rosiatice.

- Ce aveti cu mine, domnule inspector? se jelui chelnerul.

- Studentii erau agentii nostri. Am vrut sa te încerc, nemernicule! Pentru omisiunea asta as putea sa te înfund într-o celula subterana la Spielberg, din care sa nu mai iesi decît cu picioarele înainte si cu crucea pe piept!

Izbucnind în plîns, Bliimel încerca sa se dezvinovateasca, declarînd ca nu a auzit discutia despre manifeste datorita or-ehestrei care cînta prea tare.

- Minti! tuna inspectorul. Au vorbit suficient de tare ca sa-i auzi.

Chelnerul se lasa sa cada în genunchi.

- Iertati-ma, domnule inspector! Alta data n-o sa-mi mai scape nimic. Va jur!

În cele din_urma, politistul se lasa înduplecat de milogelile chelnerului, în realitate, nici

nu avusese de gînd sa-l aresteze. Reusise sa-i bage însa spaima în suflet.

Din ziua aceea, Felix Bîtimel deveni 'un informator zelos. Raporta tot ce auzea, de-a valma, îl cuprindea groaza cînd se gîndea ca printre clientii lui s-ar fi putut strecura iarasi agenti ai Politiei spre a-i verifica buna-credinta.

Trecusera cîteva saptamîni de • la „dureroasa" explicatie, cînd, într-o seara, se instalara la vîna din mesele lui Bliimel doi barbati în vîrsta. Unul dintre ei vorbea germana cu un vag accent strain. Chelnerul surprinse cîteva fraze în vreme ce servea aperitivele.

— Domnule consilier privat, asasinarea tînarului Mitru Muntean nu poate fi deghizata în moarte naturala cauzata de uri atac de cord. Raportul medicului legist constituie un fals calificat.

- Iarta-ma. draga domnule secretar guvernial, replica interlocutorul, dar nu-mi vine sa cred ca un medic legist se poate preta la asemenea . . .

- Dispun de probe indubitabile, domnule consilier privat. Am avut grija sa le mentionez în memoriul înaintat Ma-jestatii-Sale împaratul. Sunt sigur ca Majestatea-Sa va ordona sa se faca lumina în aceasta afacere, care arunca o pata

412

foarte urîta asupra probitatii unor reprezentanti ai autoritatilor maghiare.

— Cred ca ati savirsit o greseala, domnule secretar gu-

vernial, adresîndu-va direct Majestatii-Sale. Trebuia sa sesizati mîi întîi organele ierarhice. Eventual pe ministrul Justitiei din cabinetul de la Budapesta.

— Corb la corb nu-si scoate ochii, domnule consilier privat. Ministrul ar fi ordonat o ancheta care ar fi durat lunj de zile, poate chiar, ani, fara sa se ajunga la vreun rezultat. Trebuie sa li se faca dreptate romînilor din Apoldul de Jos! .si asta cît mai curînd. Altfel pot izbucni tulburari grave.

Consilierul privat îsi potrive în orbita stinga monoclul prins cu un snur de matase de butoniera redingotei.

— Domnule secretar guvernial, ma tem ca la Schonbrunn obiectivitatea dumneavoastra va fi pusa la îndoiala tocmai fiindca sunteti român. Nu puteti contesta ea depindeti în primul rînd de guvernul de la Budapesta ..

Felix Blumel îsi facea insistent de lucru pe lînga maisa celor doi barbati. De vreme ce intervenea în discutie numele împaratului, se cuvenea sa-l informeze cît mai complet pe . inspectorul de politie.

Doi tineri cu mustata abia mijita, îmbracati în fracuri impecabile — „baieti de bani gata”, cugeta Blumel de îndată ce-i vază - - strabateau sala, îndreptându-se fără grabă spre grupul de mese din sectorul său. Dădă să le iasă în întâmpinare, așa cum are obligația un chelner stilat, când un ghiont în săle îi taie respirația. Un glas îi șopti imperios aproape de ureche:

- Tinerii de colo sunt Alteta-Sa Imperiala arhiducele Rudolf și prietenul său, printul de Coburg. Au venit incognito. Să-i servești ca și când n-ai ști cine sunt. Dar să fii cu ochii și cu urechile în .zece!

Ilumel întoarse speriat capul spre individul care-i vorbise. Deși acesta purta frac, spre a nu se deosebi de clienții din local, avea în maniere și în privirile care-i fugeau profesional, cercetând lumea din jur, o asprime specifică meseriei de politist. Pe Blumel îl trecura fiorii. Știa din zvon public ce măsuri extraordinare se luau când membrii familiei imperiale se plimbau incognito prin oraș. Spre a-î feri de atentatele anarhistilor în ultima vreme, tot mai frecvente, politistii în civil îi escortau pretutindeni, straduindu-se a se face neobservați.

413

Bliimel era convins că în sala se mai aflau și alți agenți în civil. Poate că printre ei se strecurase și inspectorul său. O transpirație fierbinte îl scaldă brusc, muindu-i cămașa scrobăită și gulerul, până atunci teapan.

Politistul îi dădă pe furis alt ghiont, trimițându-l spre cei doi printi, care — spre groaza chelnerului — se instală lângă masa secretarului guvernial și a însoțitorului său, consilierul privat. Secretarul general era un nemulțumit, ceea ce reieșea din vorbele lui. Dacă sub lustrul acestui personaj oficial se ascundea un dușman al regimului, un anarhist?

Bliimel ar fi vrut să împartasească politistului în frac temerile sale, dar nu mai avu timp, căci se trezi că prin vis în fața celor doi tineri, care consultau meniul. Arhiducele Rudolf avea o față frumoasă, o siluetă suplă și comportarea . unui personaj deprins să comande. Nu se deosebea mult de alți tineri de vârstă sa. Bliimel îl văzu înconjurat de o aură dumnezeiască.

— Cu ce vă pot servi, stimati domni? întrebă bâlbâindu-se,

— sampanie și caviar! ordonă printul de Coburg, în vreme ce arhiducele își plimba privirile asupra salii.

— îndată, stimati domni! răspunse cu umilă grabire. Când se înapoie la masa arhiducelui, purtând pe o tavă de

argint, ca pe niste moaste, icrele — miniaturale perle negre — puse într-un vas de cristal, adâncit pe jumătate într-un asternut de gheață, Blumel încerca senzația unui preot

care oficiaza un înalt ritual. Un piccolo pistruiat îl urma, ducând solemn o frapiera de argint cu doua ~ sticle de sampanie „Veuve Cliquot”. Alt piccolo aducea cupele de cristal, iar un al treilea venea cu pâinea prajita si cu niste felioare de unt în forme de melcisor.

în vreme ce orînduia pe masa tacîmurile si paharele, Blumel observa cu oroare ca arhiducele urmarea atent discutia purtata cu voce destul de tare la masa secretarului guvernial. Orchestra fiind în pauza, vorbele secretarului ajungeau fara piedici la auzul printului mostenitor. „Secretarul guvernial si-a gasit tocmai acum sa critice regimul!” reflecta Blumel catranit.

Facu un semn sefului de orchestra, îndemnîndu-l sa reia programul. Acesta nu-l observa. Arhiducele remarca manevra, zîmbi si spuse ceva în soapta însotitorului sau, facîndu-l si pe acesta sa zîmbeasca. în ciuda silintelor sale, Blumel nu le putea prinde vorbele, în schimb, secretarul guvernial con-

414

fnua sa-si depene vehement criticile la adresa guvernarii m'a-

Spre usurarea lui Bliimel, seful de orchestra ridica în sfîrsit arcusul, dînd semn instrumentistilor sa atace un vals. Arhiducele paru sa regrete ca muzica îl împiedica sa asculte finalul filipicei secretarului guvernial. Sunetele perlate ale orchestrei îl silira sa ridice glasul Cînd se adresa însotitorului au. Acum Blumel reusi sa-l auda pe arhiduce rostind destul de limpede:

— Feri, am sa ma interesez de cazul „Mitru Muntean”.

Sper sa dau de urmele memoriului înaintat împaratului. Ungurii m-au iritat întotdeauna .cu pretentiile lor absurde de a constitui o elita înlauntrul imperiului.

— Vor gasi ei mijloace sa te neutralizeze, Rudi, replica

printul de Coburg, cu ton de dispret la adresa maghiarilor.

Pe Blumel îl zgudui iarasi spaima. „In ce încurcatura am intrat, Doamne!” își zise. Sa dezvalui inspectorului vorbele Printului mostenitor?... As putea fi acuzat de crima de lese-majestate numai fiindca am tras cu urechea la discutia sa cu Printul de Coburg! Iar daca inspectorul o sa ma întrebe ce a spus Printul la masa, ce-o sa-i raspund? O, Sfînta si Neprihanita Fecioara, calauzeste-ma în acest viespar!”

își aminti palmele grele ale inspectorului. „Am sa spun tot! Tot! N-am sa ascund nimic! Absolut nimic!”

Arhiducele Rudolf credea în rolul providential al monarhilor, dar numai în masura în care acestia coborau în mijlocul supusilor spre ale asculta durerile. Nu avea încredere în

curteni si în înaltii demnitari, care ridicau un zid între popor si suveran, își propusese sa imite pe Harun al Rasid si pe Mehmed II. pe Louis XI al Franței si chiar pe propriul sau strabun Iosef II, care obisnuiau sa umble pe strazi travestiti în simpli târgoveti, spre a trage cu urechea la vorbele oamenilor de jos si a se instrui „pe viu” asupra nevoilor si felului lor de a vedea lucrurile.

Cu putini ani în urma, împarateasa Elisabeth, dornica a-si educa fiul în spiritul unei adânci prietenii fata de unguri, marii ei favoriti, rugase pe episcopul maghiar Hyacinth

Ronay sa predea printului mostenitor rudimentele limbii maghiare.

Ronay fusese un rebel ca si Andrassy. în compania acestor emigrase în Anglia dupa înabusirea luptei purtate de

415

unguri împotriva imperiului habsburgic de esenta germana. Ulterior devenise unul dintre stîlpii monarhiei.

Episcopul își luase în serios misiunea de a face din tînașul arhiduce un prieten al nobilimii maghiare. Spre consternarea înaltului prelat — în cursul lectiilor — printul mostenitor nu pierdea prilejul sa se lanseze în violente diatribe la adresa aristocratilor din pusta.

Într-o zi, dupa ce ascultase unul dintre atacurile verbale ale arhiducelui, episcopul se înfatisase în audienta împaratesei :

— Majestate, este de datoria mea sa. va aduc la cunostinta conceptiile de un liberalism excesiv ale Altetei-Sale imperiale Arhiducele Rudolf. Mi-a declarat recent ca nobilimea si clerul s-au unit de-a lungul veacurilor spre a tine în jug poporul. L-au lipsit de învatatura, ca sa-l poata stapîni mai bine. înalta societate nu este decît un ulcer mizerabil, care macina organismul statului. Ma întreb cine a putut sa-i sadeasca în minte asemenea teorii? Alteta-Sa uita ca nobilimea constituie astazi cel mai credincios sprijin al tronului, uita devotamentul ei inalterabil fata de Coroana. Am citit cîteva din compozitiile lui prezentate fostului sau guvernor Monsieur de Latour. M-am înspaimîntat. Alteta-Sa Imperiala se ridica vehement împotriva traditiilor Casei de Habsburg, arboreaza ateismul si ridica în slavi francmasoneria, pledeaza în favoarea unei federalizari a imperiului, exprimîndu-si pe fata dezaprobarea fata de dualismul austro-ungar, socotit de Alteta-Sa Imperiala doar un instrument folosit pentru oprirea celorlalte popoare dinlauntru imperiului. Nu se sfieste sa-si manifeste ostilitatea fata de unguri si fata de Ungaria. Cer iertare Majestatii-Voastre ca am îndraznit sa abordez - acest subiect. Dar m-am gîndit ca Majestatea-Voastra. ar putea influenta în mod pozitiv caracterul si comportarea Altetei-Sale Imperiale.

Împarateasa îl ascultase cu interes. Nimeni nu cutezase pîna atunci sa-i spuna adevaruri atît de crude despre fiul ei. Chiar daca îi ajunsesera la ureche unele zvonuri, acestea în-

dulceau realitatea. La urma zîmbise cu indulgenta:

— Va rog sa nu uitati, Monsenior, ca fiul meu este* la vîrsta tuturor fanteziilor. Are doar cincisprezece ani. Mai târziu va judeca altfel lucrurile. Va rog sa continuati lectiile de limba ungara. In timpul programului ar fi bine sa încercati a insufla arhiducelui ideile dumneavoastra pline de înțelepciune. Sunt convinsa ca veti obtine roade frumoase.

416

Surîzînd cu imperiala amabilitate, îngaduiise înaltului pre-i se retraga. Dupa plecarea lui se posomorise. De forma

aratase îngaduitoare fata de ideile bizare ale lui Rudolf.

*-ealitate, le dezaproba în totul, fiindca riscau sa indispona lobilimea maghiara, pe care ea. se straduiise sa si-o apropie. Daca sotul ei, împaratul, ar afla ce gînduri nutreste printul mostenitor, l-ar sanctiona desigur cu excesiva severitate. Eli-sabeth îi cunostea intrasingenta. O criza în relatiile dintre

a si fiu. oricînd posibila, trebuia cu orice pret evitata, împarateasa era obsedata de tragicul sfîrsit al conflictului izbucnit odinioara între regele Felipe II al Spaniei si fiul sau, Don Carlos. Desigur, în cea de-a doua jumătate a secolului XIX nu se puteau repeta asemenea tragedii, dar o ciocnire între arhiducele Rudolf si tatal sau putea genera totusi complicatii pe care ea nici nu îndaznea sa le întrevada.

Spre a preîntîmpina o viitoare ciocnire între împarat si mostenitorul sau, Elisabeth hotărîse sa aiba o explicatie cu fiul ei. îl luase deoparte si îi vorbise despre erorile lui de judecata, despre opiniile-i politice incompatibile cu pozitia sa de print mostenitor. Pledase aproape o jumătate de ora, al-ternînd îndemnurile la cumintenie cu mustrarile, ce-i drept, nu prea aspre.

Arhiducele o ascultase atent, dar fara sa rosteasca o vorba. Ca mai toti adolescentii, se complacea în atitudini de fronda vizibil manifestate,

Dupa ce-si epuizase argumentele, împarateasa îl apostrofase, iritata de aerul sau persiflant:

- Rudolf, tu nu ai nimic de spus?

Rudolf o privise cu o raceala care o descumpanise:

- Nu. Nu am nimic de spus.

O salutase cu respect, apoi parasise încaperea. Trecusera de atunci mai bine de doi ani, fara ca- Rudolf î renunte la principiile sale, care îsi aveau un trist izvor în propriile sale

experiente. Copilaria lui se depănase într-o ambianță mohorâtă. Lăsat pe mână guvernatorilor, a profesorilor • tot felul, nu cunoscuse căldura dragostei materne și nici nu se bucurase de îndrumarea afectuoasă a tatălui său, împăratul.

La vârsta de șapte ani fusese scos de sub îngrijirea guvernantelor și trecut sub aspră supraveghere a unui militar cunoscut pentru severitatea sa, generalul conte de Gondrecourt. Rudolf nu putea să uite chipul în care generalul își inaugurase activitatea de educator. În prezența unor demnitari ai

— Uragap asupra Europei

417

Curtii, stupefiați, declarase cu ton disprețuitor: „Baiatul asta trebuie să fie tare răzgâiat, de mi l-au dat în primire. Dar am să-l domolesc, așa cum am domolit pe cei mai naravasi bidivii!”

În toată iernii, micul print era văzut în curtea palatului, cu arma pe umăr și în uniformă de soldat, făcând instrucție sub comanda unui ofițer caruia generalul de Gondrecourt îi poruncise să se comporte cu asprime, ca și când ar fi avut de-a face cu cei mai abrazi recruiți. Copilul mînuia arma și mărșăluia ore întregi prin omăt sau prin zloată, vînat de frig, tîșind și tremurînd. Uneori, împăratul Franz-Josef se uita pe fereastra la fragedul soldat, zicîndu-și că severul tratament militar nu putea decît să-l calească.

Spre a-l familiariza cu primejdiile, Gondrecourt îl înțuca în grădina zoologică, apoi îi striga de dincolo de gardul de fier că a dat drumul unor porci mistreți cu care va trebui să se lupte spre a-și salva viața. Fără să țină seama de urletele înspăimîntate ale copilului, pleca și nu se mai întorcea decît după cîteva ore.

Informată, împărăteasa ceruse sotului ei înlocuirea lui Gondrecourt. Franz-Josef o refuzase, declarîndu-i ritos: „Educația spartană este ideală pentru formarea unui viitor monarh!”

Într-o iarnă deosebit de aspră Rudolf răcise atît de rău, încît fuseseră chemate la capătul sau toate somitățile medicale ale Vienei. Se zbatuse cîteva zile între viață și moarte.

Dezamăgit de insuficienta rezistență -fizică a micului print, împăratul se înduplecase să-l înlocuiască pe Gondrecourt cu contele Karl de Bombelles, un sibarit, protector al artelor și mare colecționar de tablouri. Principiile pedagogice ale lui Bombelles erau diferite de ale predecesorului său. După ce redusese instrucția militară la proporții rezonabile, noul guvernor își îndrumase elevul spre studiul istoriei, al literaturii, al filozofiei, al științelor exacte și al muzicii, la care adăugase științele filologice. Viitorul împărat al Austro-Ungariei trebuia să cunoască toate limbile vorbite de popoarele din imperiul său nrecum și franceza, engleza și latina.

Rudolf, tratat ca o dihanie feroce de către generalul de Gondrecourt, se vedea acum înconjurat de profesori prevenitori, ce-i cultivau dragostea pentru învățătura. Baiatul se arăta receptiv față de noile îndrumări.

Bombelles își daduse imediat seama ca arhiducele nu avea un fond sufletesc rau. 11
îndemnase sa iubeasca dreptatea, a-

418

-varul, și mai ales sa-si plece fruntea spre cei multi și

^La saptesprezece ani, Rudolf devenise un tânăr cult, în-

estrat cu multe calitati, la care se adauga însa un tempera-*nt fantasc, debordant, înclinat
spre placeri, mostenit de la lung sir de stramosi imperiali, și pe care comodul de Bom-
belles nu se preocupase sa-l frîneze.

'Bunavointa, afectiunea și înțelegerea manifestata de noul guvernor nu putusera înlocui
însa dragostea materna de care Rudolf fusese lipsit în anii copilăriei și ai adolescenței,
epoci critice pentru psihicul sau nevrozat de mediul ambiant, puțin prielnic unei
dezvoltari normale, la care se adaugau și unele trasaturi genetice tarate. Arhiducele
atribuise înstrănarea mamei sale influenței exercitata de anturajul acesteia. Și cum în
preajma ei se învîrteau mai ales personaje din nobilimea ungara, complexatul Rudolf
facuse o asociatie de idei între propria lui mizerie morala și înalta societate pe care
începuse sa o urasca de moarte.

Cînd împăratul îi încredintase comanda efectiva a unui regiment - - privilegiu de care nu
se bucurase pîna atunci nici un arhiduce — acceptase apatic înalta dovada a încrederii
paterne, își îndeplinea sarcinile militare cu exactitate, dar fara entuziasm. Partizan al
unui socialism moderat, detesta militarismul prusac, rigid și irational, în conceptia sa,
Imperiul German se mentinea într-un penibil echilibru pe vârful baionetelor, iar regimul
politic prusac se reducea la o dictatura soldateasca rupta de interesele popoarelor tinute
sub talpa cu tinte de fier a unei cizme ce-si facea auzit de departe zornaitul pintenilor.

De îndata ce devenise constient de înaltul rol pe care providenta i-l rezervase, își
propusese sa contribuie la fericirea supusilor sai, instaurînd dreptatea sociala și
libertatea politica, creînd un imperiu modernizat prin" aplicarea principiilor care stateau
la baza existentei Statelor Unite ale Americii. Idei utopice, comentau, prietenii sai, care,
evident, nu îndrazneau sa-l contrazica.

Discutia pe care o auzise la „Kaiser Friedrich" în jurul cazului Mitru Muntean îi trezise
iarasi spiritul combativ.

Dupa o noapte framîntata, Rudolf se trezi în zori, își împaca uniforma de gala și se
îndrepta cu pas hotărît spre cabinetul împăratului. Asupra ferestrelor palatului se
asternuse

lumina cenusie-aîbastruie, vestitoare a soarelui-rasare. Ar-iducele strabatu cîteva
coridoare acoperite cu covoare în care

se pierdea zgomotul pasilor. Candelabrele erau aprinse, caci la acea ora foarte matinala împaratul începea sa primeasca audientele.

Un valet pe jumătate adormit i se înclina adînc si îi deschise usa care raspundea în anticamera cabinetului imperial. La intrarea printului mostenitor, aghiotantul de serviciu se ridica de la birou si izbi calcîiele. în anticamera se mai aflau cîtiva demnitari si solicitanti care se ploconira cu respect în fata arhiducelui. Rudolf saluta cu o înclinare a capului, apoi se adresa aghiotantului:

- Domnule capitan, as vrea sa stiu daca Majestatii-Sale i-a parvenit un memoriu referitor la cazul unui oarecare Dumitru Muntean, despre care se pretinde ca ar fi fost ucis în timpul unor cercetari de catre jandarmii unguri.

— Alteta Imperiala, chiar azi de dimineata am supus memoriul spre rezolvare Majestatii-Sale, care a si pus o rezolutie.

— As vrea sa vad memoriul. Ofiterul zîmbi stingherit:

— Nu-mi este îngaduit, Alteta, sa predau hîrtille semnate de catre Majestatea-Sa decît persoanelor desemnate în rezolutiile imperiale.

Chipul arhiducelui se înaspri.

- Aceste reguli nu ma privesc pe mine, domnule capitan! Aghiotantul se înrosi. Nu stia cum sa procedeze spre a nu

fi învinuit ca si-a încalcat consemnul. Arhiducele era totusi viitorul împarat al Austro-Ungariei. Dupa o scurta ezitare, ofiterul deschise o mapa cu coperti de marochin rosu, din care scoase un document scris caligrafic în limba germana.

— Iata. Acesta este memoriul care va intereseaza, Alteta Imperiala.

Rudolf îl lua si citi rezolutia. „Ministrului Casei Imperiale. Spre anchetare". Dedesubt se afla apostila împaratului. Arhiducele parcurse cu privirile memoriul. Treptat fruntea i se întuneca:

— Domnule capitan, te rog sa anunti pe Majestatea-Sa ca îi solicit o audjnta!

Ofiterul se schimba la fata.

— Daca Majestatea-Sa Imperiala va afla ca v-am predat spre citire acest document...

- Lasa chestiunea aceasta pe seama mea, domnule capitan. Voi sti sa te disculp. Nu va fi însa nevoie...

În clipa aceasta, Majestatea-Sa Imperiala ia micul de-

- Cu atât mai bine. Este momentul sa ma anunti. Aghiotantul tusi încurcat. Reflecta câteva clipe, apoi, adu-

"ndu-si curajul, intra în cabinetul împaratului. Reveni dupa câteva momente.

— Alteta Imperiala, Majestatea-Sa imperiala va asteapta.

Rudolf nu-si facea iluzii ca va obtine cu usurinta câstig de

cauza. Cunostea severitatea si bpiritul chitibular al împara-

lui, care atribuia etichetei imperiale o importanta cel putin

egala' cu a celor patru - evanghelii. Trase aer în piept, apoji

intra în cabinet pe usa deschisa cu graba de aghiotant.

Asezat la biroul sau de o sobrietate monahala, ce contrasta cu stucaturile aurite ale vastului salon, împaratul Franz-Josef își sorbea laptele din pahar cu înghitituri mici. Rupse o bucata dintr-un corn frumos rumenit si, înainte de a-l duce la gura, ridica privirile asupra arhiducelui care statea în pozitie de drepti în fata usii.

Acesta își izbi calcâiele:

—Majestate...

Ochii albastri ai împaratului cercetara cu atentie uniforma si decoratiile printului mostenitor. Zîmbi satisfacut. Ținuta, corespundea strict regulamentelor militare.

- Buna dimineata, Rudolf. Ma surprinde graba cu care ai dorit sa ma saluti. Trebuia sa, ne vedem la prînzul oferit în cinstea lui Albrecht de Saxa...

Tonul împaratului era de o politete de gheata. Arhiducele se stradui sa-si înfrînga timiditatea inspirata de prezenta tatalui sau.

- Majestate, mi-am ângaduit sa va rapesc câteva momente, spre a va supune un caz care, dupa umila mea parere, merita toata atentia. Implicatiile lui ar putea .fi extrem de serioase.

împaratul mânca tacticos bucata de corn. Deslusise în gla-fiului sau un ton neobisnuit. Un fel de exasperare, îmbinata cu o dîrzenie care nu-i paru de bun augur, „începe sa e emancipeze, își zise. Trebuie sa-l strunesc!"

- Despre ce este vorba?

Rudolf scoase din buzunarul tunicii memoriul referitor la isinarea lui Dumitru Muntean, îl despaturi, se apropie de isa de lucru a împaratului si- îl puse deschis în fata acestuia. z-Josef sorbi înca o gura de lapte, apoi își coborî ochii supra hîrtiei. Chipul i se înaspri.

421

- Nu înțeleg ce vrei! Am pus deja o rezolutie. Afara de asta, as dori sa stiu cum a ajuns hîrtia asta la tine?

Arhiducele raspunse cu respect, dar si cu îndrazneala:

— Eu l-am silit pe aghiotantul de serviciu sa mi-o predea, îmi asum întreaga responsabilitate.

Obrazul împaratului se întuneca.

- Foarte râu! Am sa-l pedepsesc. si-a încălcat consemnul.

Rudolf înțelese ca împaratul voia sa devieze discutia pe tarîmul disciplinei militare.

— Ar fi nedrept sa fie pedepsit, Majestate. Mi-a înmînat memoriul numai dupa ce i-am ordonat în mod expres sa mi-l predea. Dar esential este continutul memoriului, nu mijlocul prin care mi-a parvenit.

împaratul se vazu pus în fata unei alternative pe care nu o putea evita. Sa-si concedieze fiul sub pretext ca nesocotise regulamentul Casei imperiale sau sa accepte o discutie care-i repugna. Ca si cei mai multi dintre înaintasii sai, socotea ca este nepotrivit ca urmasul la tron sa fie informat în legatura cu treburile politice curente, rezervate numai suveranului. Odata, într-un moment de luciditate, Franz-Josef se întrebase daca acest exclusivism nu ascundea un simtamînt de gelozie, teama nemarturisita de a nu deschide anticipat urmasului sau gustul domniei, frica de a nu se vedea detronat si lipsit de însemnele puterii.

Dupa o scurta chibzuinta își zise ca un.exces de severitate în acest moment nu-si avea locul. Era convins ca fiul sau era animat de cele mai curate intentii, da"r aceasta nu însemna sa-i dea frîu liber, îi ajunsesera" la ureche — destul de vag, ce-i drept — zvonuri în legatura cu ideile periculos de democratice ale fiului sau. Deopotriva cu împarateasa Elisabeth, nu le daduse mare credit. Tinerii vor sa se arate întotdeauna mai

„teribili" decât sunt.

— Bine, Rudolf. Ce te preocupa în legatura cu acest memoriu?

— O simpla ancheta a autoritatilor locale maghiare, caci acolo se va ajunge, nu..va da nici un rezultat, Majestate!

Era bucuros ca parintele sau îi îngaduise sa-si spuna cu-vîntul. însufletirea îi îmbujorase obrajii tineri. „E frumos baiatul meu!" își zise cu mîndrie împaratul. Bine dispus, replica rabdator:

— Nu pot ordona o comisie imperiala de ancheta în temeiul unei simple reclamatii. Ungurii 'sunt tovarasii si prietenii

422

strj Nu mi-e îngaduit sa-i indispun punîndu-le la îndoiala a_credinta. Cînd imperiul a încheiat cu maghiarii pactul sta la baza dualitatii austro-ungare, mi-am asumat anu-nite obligatii fata de ei.

Argumentele lui nu parura sa aiba rezultatul dorit. Arhiducele repltca bataios:

— Aceste obligatii ne impun sa desconsideram nazuintele

i drepturile umane ale celor trei milioane si jumătate de ro-âni dinlauntrul imperiului? Trei milioane si jumătate, fi-ndca restul au fost fie deznationalizati, fie trecuti la recensa-inte în coloana „unguri", fiindca li s-au maghiarizat silnic mele! Numai în Transilvania, potrivit statisticii maghiarului Benko, sunt 1 275 000 de români, fata de 625 000 de maghiari si secui. si Benko numai simpatie pentru români nu are. Daca Majestatea-Voastra nu va instaura un regim de dreptate si justitie egala pentru toti supusii, indiferent de nationalitate, imperiul se va prabusi ca un castel de carti de joc. Exista o justitie imanenta, deasupra-justitiei noastre partinitoare. Trebuie sa tinem seama...

— Destul! striga împaratul ridicîndu-se în picioare ca împins de un resort. Vinele tîmplelor i se reliefa albastrui sub pielea care se învinetise. Asteapta mai întîi sa te urci pe tron si dupa aceea poti sa faci ce vrei! Pîna atunci eu sunt stapînul! înteleg sa-mi respect cuvîntul împaratesc fata de unguri!

Lua o pana de gîsca, o muie în cerneala, apoi asternu între rezolutia si apostila de pe memoriu urmatoarele cuvinte: „Ministrul de Interne al Ungariei îmi va raporta personal rezultatul anchetei, care se va desfasura sub supravegherea delegatilor Ministerului Curtii". Arunca pana de gîsca.

- Poftim! Ia memoriul si preda-l aghiotantului! Dar pe viitor, te previn! Sa nu te mai amesteci în chestiuni care nu te privesc! Audienta s-a terminat!

Printul mostenitor își strânse buzele, gata să riposteze, dar se abținu. Lua memoriul, salută și se îndepărta de masa de lucru a tatălui, mergând de-a-ndaratelea până la ușe, așa cum cerea protocolul...

- Excelența - Să domnul prim-ministru al Regatului Ungar -! anunța din prag directorul de cabinet.

Contele Andrassy ridică ochii de deasupra mapei cu două lense, deschisă pe masa lui de lucru.

423

— Să intre!

Contele Koloman Tisza pătrunse nonsalant în cabinetul ministrului Casei imperiale și al Afacerilor Straine al Austro-Ungariei.

— Bine te-am găsit, Gyula!

— Bine ai venit, Koloman.

Contele Tisza își trase pulpanele redingotei și se instala într-un fotoliu din preajma mesei de lucru, în vreme ce directorul de cabinet dispăru discret.

— Îmi dai voie? întrebă Tisza, scotându-și cu gesturi masinale din buzunarul dinătru al hainei o havană pe care o și decapita cu o mică ghilotină de aur.

— Te rog! spuse Andrassy, împingând cu un gest tot atât de masinal o scrumiera de cristal spre colegul său.

După împlinirea maruntului ritual, Andrassy îl întreba cu politicoasă interes:

— Ai călătorit bine? Tisza strâmba din nas.

— Trenurile merg mizerabil. Când am plecat seara din Budapesta, îmi pusesem în gând să trag un somn bun, mai ales că aveam să digerăm un copios supău.

— La „Hâmor”? întrebă Andrassy nostalgic.

— La „Hâmor”. De unde știi? se minuna Tisza.

— Îți cunosc preferințele, Koloman. La Budapesta nu trecea săptămâna să nu dau o raită pe la „Hâmor”. Aici, la Viena, îmi lipsesc restaurantele și cabaretele budapestane.

— Eh, dragul meu, avantajul de a fi ministru al Casei Imperiale implică și dezavantaje.»

— Sacrificii, vrei sa spui, j-eplca Andrassy. Nu e usor pentru un maghiar sa fie ministru la Viena, Daca ai sti cîte dezagremente întâmpin din partea indivizilor cu ranguri înalte, ostili Ungariei... Apropo de dusmanii Ungariei, ia si citeste memoriul acesta.

Tisza lua documentul si îl citi fugitiv, dupa ce descifra si rezolutia împaratului.

— Iar afacerea Dumitru Muntean! exclama plictisit. De asta m-ai adus pâna aici?

— Este unul din motive, Koloman.

— Mai sunt si altele? Primul nu îmi pare deloc serios.

— Are sa-ti para foarte serios cînd ai sa auzi ca arhiducele Rudolf si-a vârît coada.

— De unde stii?

424

A fost vazut de un prieten de-al nostru, care se afla în ticamera împaratului cînd Rudolf a cerut aghiotantului de "rviciu memoriul asupra cazului Dumitru Muntean.

Contele Tisza aspira coleric un fum de havana, pe care : sa-l retina în gura, îl trase în piept. Se îneca, se înrosi gusa unui curcan si dupa ce tusi, gata sa-si verse plamîinii, îbia izbuti sa se mai linisteasca.

Vrei un pahar cu apa? îl întreba Andrassy binevoitor.

Nu, multumesc. Mi-a trecut. Rudolf asta e o pacoste

pentru Ungaria. Nu se gaseste cineva sa-i traga un glonte în

cap?

— De la o vreme anarhistii someaza, rosti cu negru umor

ministrul Casei Imperiale.

- Desfiintarea unui om se poate" face si pe alte cai, Qyula. Unul dintre mijloace este compromiterea, discreditarea...

- Koloman, nu uita ca si peretii au urechi. Astfel de subiecte se discuta în alte conditiuni.

Contele Tisza rasufla adînc:

- Ai de gînd sa-mi pui pe cap niste anchetatori „impartiali”, asa cum ordona rezolutia imperiala?

- Draga Koloman, vom gasi noi o formula, care sa-l scoata pe jandarmul tau basma curata. Tot ce vreau sa te rog este ca pe viitor organele de represiune maghiare sa puna o oarecare surdina în activitatea lor. Nu avem nevoie de complicatii interne acum, cînd Bosnia si Hertegovina au luat foc. Incendiile se propaga usor, Koloman.

- Fata de români si de slavi, fiinte inferioare, semibar-bare, nu trebuie sa ne purtam cu manusi. Altfel riscam sa ni se urce în cap.

Andrassy începu sa bata nervos cu degetele în tablia mesei de lucru.

- Iti recomand staruitor mai multa moderatie, Koloman. Primul ministru facu un gest de nepasare:

- Cînd am acceptat presedintia guvernului ungar, am fa-cut-o pentru ca socoteam de datoria mea sa apar cu ghearele ii cu-dintii privilegiile poporului maghiar...

- Ale nobilimii maghiare, vrei sa spui, îl corecta zîbind Andrassy.

- Ale nobilimii maghiare, daca vrei, replica Tisza fara sa e jeneze. Am impresia ca te-ai molipsit si tu de la arhiducele

Rudolf.

Nicidecum, Koloman. Sunt însa mai diplomat decît tine. Bine, vorbeste-mi acum despre celelalte motive...

425

— .împaratul mi-a vorbit din nou despre dorinta sa de a anexa Bosnia si Hertegovina!

Koloman Tisza se ridica agitat din fotoliu.

— A înnebunit? Nu avem destui slavi înlauntrul imperiului? Sa-i digeram mai întîi pe cei aflati actualmente între granitele Austro-Ungariei.

— Aplicarea programelor de deznationalizare cere timp. si noi nu avem vreme de pierdut. stiu, anexarea Bosniei si Hertegovinei ar implica un risc. Dar ar fi rnult mai primejdios sa acceptam o preponderenta rusa în Balcani sau crearea unui mare stat sîrb care, prin influenta sa asupra popoarelor slave din imperiul nostru, ar contribui la dezagregarea lui. în ceea ce ma priveste, prefer un statu-quo, care din nefericire nu mai poate fi prelungit. Daca vom ramîne pasivi, rusii se vor înfige ca o pana în mijlocul Balcanilor, periclitînd echilibrul existent. Trebuie deci sa intervenim, si înca rapid.

Contele Tisza se aseza din nou pe scaun:

- De ce nu astepti aplicarea noului irade al Sultanului Abdul Aziz, publicat în decembrie 1875 la Constantinopole? Sublima Poarta promite ca va organiza un sistem de alegeri administrative judiciare si financiare, menite sa puna popoarele crestine pe picior de egalitate cu otomanii. A mai fagâ- . duit înfiintarea unor jandarmerii locale, abolirea corvezilor, proclamarea libertatii religioase, a egalitatii cultelor.

— Cine mai crede în baliverne, Koloman? Sunt convins ca ultimul irade s-a publicat la sugestia lui Disraeli. Ii menajeaza pe turci spre a le rasplati, atitudinea lor prietenoasa în chestiunea Canalului de Sueza. Noi trebuie sa dovedim crestinilor din Balcani ca nu i-am fasat în parasire, ca rusii nu sunt singurii lor aparatori. -Cînd Imperiul Otoman se va prabusi, trebuie sa ne luam partea noastra de mostenire. Daca înghitim Bosnia si Hertegovina, prindem Serbia ca într-un cleste. Caderea acesteia în sfera noastra de influenta si apoi anexarea ei vor urma în mod sistematic. Dupa aceea ne întindem tentaculele asupra României. Recentul tratat economic încheiat cu românii constituie primul pas pe acest drum. Acaparînd România, ridicam o bariera între, rusi si Balcani.

— Crezi ca rusii vor sta cu mâinile în sân, Gyula?

— Nu cred. Rusii vor reactiona pe tarîm diplomatic, poate si pe tarîm militar.

Contele Tisza se nelinisti:

— Accepti perspectiva unui razboi cu Rusia?

426

Accept! Orice formula, oricît de violenta, este preferabila unei prezente rusesti în Balcani. Nu întelegi, Koloman? aca slavii se vor substitui turcilor la sud de Dunare, vom fi ipusi unei presiuni care pîna la urma ne va împinge tot la •azboi, cu deosebirea ca vom deveni mult mai vulnerabili, rusii putîndu-ne lovi si dinspre rasarit, si dinspre miazazi. . . etine bine ce-ti spun, Koloman! Decît sa-i vad pe rusi con- idîndu-se în Balcani, prefer sa ma aliez împotriva lor cu turcii si cu englezii!

Andrassy facu o pauza, își dadu seama ca, lasându-se furat de patosul expunerii, își pierduse calmul, ceea ce nu era permis unui diplomat. Relua domolit:

- Sper sa nu ajungem la un razboi cu rusii. Dar daca va fi necesar, -nvf-l vom evita...

Tisza zîmbi:

— Te credeam mai pasnic, Gyula...

- Un diplomat trebuie sa fie pasnic prin definitie. Militarii au rostul sa-si zanganeasca armele. Tocmai spre a preveni un razboi în Balcani, am întocmit un plan de reforme. Sper ca marile puteri îl vor adopta si-l vor impune Turciei. Este mai putin spectaculos decât irade-ul lui Abdul Aziz, în schimb ofera solutii imediate pentru încetarea macelului din Bosnia si Hertegovina.

Tisza își exterioriza curiozitatea, încretindu-si sprîncenele si uitînd sa mai pufaie din havana. Rosti cu cinism:

- Presupun ca documentul este foarte lung si întortocheat, asa cum se obisnuieste în lumea diplomatica. Ai putea sa-mi spui esentialul?

- De ce nu? însa cu recomandarea sa pastrezi secretul.

- Pe mine poti conta. Esti sigur însa de discretia celorlalti colaboratori ai tai?

Andrassyi zîmbi:

Siguranta aceasta n-o poate avea nimeni. In sfîrsit, sa-ti enumar pe scurt punctele formulate de mine. întîi: libertate religioasa deplina si egalitatea cultelor. Doi: abolirea arendarii" impozitelor. Trei: produsul contributiilor directe ale Bosniei si Hertegovinei sa fie folosit pentru satisfacerea nevoilor acestor provincii, sub controlul unor organe lo-Patru: instituirea unei adunari locale alcatuite din restini si musulmani, în proportii egale, care sa contro-e aplicarea reformelor cerute de marile puteri, precum si a fagaduite de sultan prin irade-urile din 2 octombrie si - decembrie 1875. Cinci: ameliorarea starii materiale a pa-

427

turii agricole, în sensul ca taranii hertegoveni si bosnieci sa poata dobîndi terenuri agricole în deplina proprietate.

— Este mult si în acelasi timp putin. Nu implica o actiune comuna a marilor puteri în eazul ca Turcia ar amîna sine die traducerea în fapta a reformelor.

- Lungim boala, Koloman! Avem tot interesul ca ambele tabere sa se anemieze datorita pierderilor de sînge... în momentul în care vom interveni, sa nu întîmpinam o rezistenta

serioasa. Sa ne pastram intacte fortele militare pentru o eventuala confruntare cu rusii.- Important este ca populatia crestina din provinciile rasculate sa stie ca Austro-Ungaria se preocupa de soarta lor... Cunosti povestea: propuneri, contrapropuneri, conferinte, discutii în culise, amânari si din nou conferinte...

Se auzi o ciocanitura discreta în usa si directorul de cabinet se ivi în prag.

— O telegrama, Excelenta, de la Spalato.

Se apropie si o depuse pe masa de lucru, Andrassy o desfacu, o citi, apoi se adresa zîmbind contelui Tisza:

— Comandantul trupelor noastre de granicieri din Dalmatia îmi raporteaza o foarte interesanta stire, în vreme ce era urmarit de un detasament turc, rebelul Liubibratic, însoțit de un grup de partizani, s-a refugiat pe teritoriul Dalmatiei. Granicerii nostri l-au retinut pentru cercetari — caci Liubibratic s-a facut vinovat de trecerea frauduloasa a'granitei — si l-au internat într-un lagar.

Stupoarea se asternu pe chipul contelui Tisza.

- Cum ramîne atunci cu-sprijinul pe care l-ai fagaduit cu atîta zgomot rebelilor crestini?

— Alternam mîngîierile cu loviturile. Liubibratic era partizantul sîrbilor. Demonstram astfel ca avem si gheare. Pe de alta parte, turcii ne vor fi recunoscatori pentru acest gest de impartialitate. si fata de ei aplicam aceeasi politica: lovim, dar si mîngîiem. Dusmanii de azi pot sa ne fie aliatii de mîne sî invers.

— Ce vor spune rusii? Internezi pe Liubibratic si trimiti turcilor o nota care nu are caracter ultimativ...

— Asta am si vrut. îi pun în fata faptului împlini*: „Sau acceptati planul nostru, sau va lasam singuri în fata Europei" si cum Europa se reduce la ora actuala la marile puteri — printre care Anglia si Germania dispun de cele mai puternice aluuri — Gorceakov va sti la ce se poate astepta!... Acum sa

428

ecem la alta ordine de idei. Diseara, te rog sa accepti invi-a mea la cina. Ne asezam la masa la ora opt. Conte Tisza suspina:

Am sa fiu punctual, Gyula, desi, sincer sa fiu, as fi ferat un supeu în compania unor hetaire la „Sacher" sau „Kaiser Friedrich". Andrassy rise cu indulgenta:

- Ai îmbratînit, Koloman, dar nu renunti la aventurile galante... Lasa, diseara ai sa iei cina în compania mea si a contesei Andrassy, apoi ai sa te culci devreme, astfel ca mîne

; dimineata sa fii proaspat la minte cînd vei da ochii cu împaratul...

Directorul de cabinet intra aferat.

- Excelenta-Voastra este chemata urgent la palat de catre Majestatea-Sa.

Andrassy ramase surprins:

— Trebuie sa se fi întîmplat ceva grav de ma convoaca la ora asta. Audientele de rutina le primeste în zori.

Trasura contelui Tisza si echipajul lui Andrassy parasira In acelasi timp cancelariatul Imperiului austro-ungar, prima, spre Ministerul de Interne al Austriei, cealalta spre Hofburg. Cînd Andrassy intra în anticamera imperiala, aghiotantul de serviciu se ridica respectuos de la birou:

- Bine ca ati venit, Excelenta! Majestatea-Sa împaratul este nerabdator sa va vada.

Andrassy nu-l întreba despre ce este vorba, fiindca aghio-tantii aveau gura sigilata. Intra la împarat, luînd înainte tuturor persoanelor care asteptau sa fie primite în audienta. Ora aceasta era rezervata solicitantilor marunti. Franz-Josef primea cu aceeaasi sollicitudine pe înaltii demnitari ai statului, cît si pe supusii umili care apelau la bunavointa sa, socotind ca în acest mod îsi îndeplineste o obligatie profesionala.

Cînd intra în cabinetul imperial, Andrassy, care cunostea foarte bine firea suveranului, înțelese dupa chipul cum îsi pipaia nervos barbetele înspicate cu alb ca este foarte suparat.

^Franz-Josef îl întîmpina ridicîndu-se de la masa de lucru si întinzîndu-i o hîrtie scrisa:

- Poftim, Andrassy! Serviciul nostru secret îmi semnaleaza concentrari de trupe rusesti la granita cu "România.

basadorul meu la Sf. Petersburg sa se prezinte imediat Ța-ii si sa-i atraga atentia în termeni politici, dar categorici

> nu voi tolera o interventie militara unilaterala a Rusiei în •Balcani.

429

Franz-Josef respira mînia prin toti porii. Dupa scena pe care i-o facuse în zori fiul sau, aflase ca si tarul avea de gînd sa-i nesocoteasca autoritatea. si Rudolf, si Aleksandr trebuiau sa înțeleaga ca Franz-Josef nu era suveranul unui stat de mîna a doua, ci al unui imperiu a carui importanta politica si militara atîrna înca greu în cumpana.

— Voi comunica telegrafic contelui von Langenau ordinu] Majestatii-Voastre, spuse

respectuos Andrassy.

Franz-Josef, îndeobste cumpatat la vorba, izbucni:

- Cu cine-si închipuie Aleksandr ca are de-a face? A uitat probabil înfrângerea din Crimeea? Vrea sa repete nesabuinta tatalui sau?... Andrassy, sa transmitsi si cancelarului Bismarck o copie a raportului întocmit de Serviciul nostru secret.

începu sa se plimbe agitat prin imensa încăpere.

—• Sa-mi raportezi imediat raspunsul lui Langenau. Vreau sa aflu justificarile Țarului... si Tisza? Ce e cu Tisza?

— M-a vizitat la minister. Mîine, în zori, urmeaza sa se prezinte în audienta Majestatii Voastre.

— Daca a sosit deja la Viena, sa vina imediat la mine!

— Prea bine, Majestate.

— Multumesc.

Cancelarul înțelese ca audienta lui se încheiase. Parasi de-a-ndaratelea cabinetul, ploconindu-se de trei ori pe parcurs, si iese. Când se vazu în anticamera, rasufla usurat.

— Fiti atent, domnule capitan, Majestatea-Sa este în toane rele! Foarte rele! Buna ziua!

Un ger naprasnic se lasase deasupra lacului Ladoga, transformat într-o imensa platforma de gheata, întinsa pîna dincolo de marginile zarii. De gheata era si cerul extrem de clar, si razele aspre ale soarelui, si palele de vînt ce suflau dinspre nord, ridicînd bruste vîrtejuri de zapada, întreaga fire era orbitor de luminoasa. O lumina glaciala, întepatoare ca acele de sticla repezite cu putere spre înaltimile vazduhului de rafalele capricioase.

înfasurat în blanuri si cu arma în banduliera, tînarul print Serghei Maximilianovici Romanovski, duce de LeucMenberg, înainta precaut prin desertul de gheata, ocolind blocurile translucide, tepoase, îngramadite pe alocuri într-un fel de piramide albe, înalte de peste treizeci de metri. Era urmat de

430

(jaestrul sau de vînatoare si de doi tineri puscasi, protejati de esininte groase, care lasau numai ochii si nasul descoperit, caci domnea un frig aprig, de februarie.

Ochii ducelui scrutau pustiul de gheata, cautînd pe întinderile orbitoare siluete de foci. Era un vîinator pasionat, gata sa braveze conditiile cele mai vitrege pentru a adauga noi trofee la palmaresul sau cinegetic.

De obicei vîna singur, caci îi placea sa tina piept — fara martori — spatiilor si fiarelor, dar maica-sa, marea ducesa Maria Nikolaevna, fiica cea mai mare a raposatului tar Niko-lai I, ordonase maestrului de vînatoare si slugilor sa nu-l piarda din ochi pe temerarul ei fecior, fiindca în toiul iernii si lupii porneau la vînatoare de foci. Strabateau în haite. vasta platforma de gheata si urlau bagînd spaima în oameni. Atît de înfometate erau fiarele, încît în lipsa focilor atacau si pe vî-natori, oricît ar fi fost de numerosi, înfruntînd urgia gloantelor spre a-si îndestula burtile goale. Ducelei Serghei de Le-îichtenberg nu-i pasa de lupi, dupa cum nu-i pasa nici de gerul naprasnic. Maestrul de .vînatoare, un cazac în puterea vîrstei, otelit nu numai în lupta cu vietatile salbatice, ci si cu dusmanul pe cîmpurile de batalie, se minuna de dîrzenia cu care stapînul sau sfida primejdiile.

Ducele întinse mîna spre muchia zarii, aratînd însotitorilor un punct negru care abia se deslusea în scurtele zagazuri de calm dintre vîrtejurile plimbarete ale fulgilor de omat. Vîna-torii îi întelesera semnalul si pornira pe urmele lui într-acolo.

Cînd ajunsera la o departare potrivita de focile tolanite pe un bloc de gheata, dulcele se opri si duse arma la ochi. In clipa aceea, lenevoasa vietate își misca trupul si își ridica nelinistita capul. Simtise primejdia. Arma scuipa foc, împrastiind ecouri peste întinderile albe, inospitaliere. Animalul se smuci o data, lovit de moarte, apoi încremeni.

Ducele zîmbi, dar buzele îi erau atît de înghetate încît îl durura, își facuse gustul ucigînd foca. Nu avea de gînd sa o ia cu el, caci era prea grea. Nu avea nevoie de grasimea ei folosita la opaite, fiindca la palatul Leuchtenberg erau preferate luminarele de ceara fina. Nu-i trebuia nici pielea ei, din care se - faceau valize, fiindca avea geamantane nenumarate din piei exotice mult mai fine.

Maestrul de vînatoare se uita spre cer. Soarele *cu colti de r pornise agale spre lacasul sau de odihna. Noaptea avea sa

lase în curînd, neagra si dusmanoasa. Pe întuneric nu te lupta cu lupii.

431

— Alteta Imperiala, în curînd are sa se lase bezna. Ducele se uita la rîndul sau spre cer si conveni ca prin

glasul cazacului vorbisera înțelepciunea si experienta. Cu regret — fiindca timpul trecuse atît de repede — hotarî sa faca drumul întors. Avea de parcurs vreo cîteva verste pîna la baza de plecare, unde-l astepta o masa îmbelsugata si sania care trebuia sa-l duca în aceeasi seara la Sf. Petersburg. Ar ifi preferat sa-si petreaca noaptea în pavilionul de vînatoare construit de el pe marginea lacului, dar a doua zi de dimineata avea obligatia sa participe la o parada a unitatilor de garda, pe care avea s-o primeasca însusi tarul. De cînd pluteau în aer zvonuri de razboi, unchiul sau, împaratul Aleksandr, se preocupa tot mai mult de înzestrarea armatei cu armament si echipament nou. Inspectarea trupelor, conferintele cu ofiterii din Marele Stat-Major nu mai conteneau. Tarul spusese o data, în

cursul unui dineu la palat, ca îi repugna o conflagrație militară, dar ca trebuia să fie pregătit pentru orice eventualitate.

Ducele Serghei dorea războiul, care în concepția lui îmbracă vesmîntul unei vînători de proporții mult mai mari, cu oameni în loc de fiare.

Ajunseră la pavilion tocmai cînd înserarea împrăstia umbre fantastice peste lacul înghețat. De undeva, dinspre adîncurile desertului alb, se auzira urlate de lupi.

— Am ajuns la timp acasă! zise maestrul de vînatoare, dusman al temerităților gratuite.

Ducele se îndestula cu un nisetru la gratar și cu o friptură de caprioară stropită cu vinuri franceze. Se urcă apoi în troică, așternîndu-se la drum. Era escorțat de doi cazaci strasnic înarmați. Și vizitiul purta două arme prinse în banduliera, iar la brîu ținea două pistoale. Iarna era grea, iar lupii înțărîtați de foame ajunseseră să se aventureze pînă în inima satelor și să dea țîrcoale chiar și pe la periferiile orașelor.

Alternînd galopul cu trapul, caii parcurseră în trei ore și jumătate cele patruzeci de verste care-i desparteau de Sf. Petersburg.

- În noaptea aceea, Serghei hotărî — contrar obiceiului — să se culce devreme, în apartamentul sau din palatul Leuchten-berg domnea o căldură plăcută, care îndemna la reverie și la somn. „Dacă nu mi-ar fi plăcut atît de mult vînătoria să fi adoptat felul de a trăi al lui Oblomov. M-aș fi lăsat” să plutesc într-un neîntreput dulce farniente, să fi visat cu ochii deschiși, să fi baut zdravăn, iar în pauze să fi făcut amor”, se destăina prietenilor în momentele lui de mare sinceritate.

.432

După ce-și astîmpăra setea cu o jumătate de sticlă de sam-nje> se culcă și adormi de îndată ce puse capul pe pernă... Era încă noapte cînd valetul îl trezi din somn. Ducele făcu repezeala o baie fierbinte, ca să se învîioreze, și după ce își mbracă uniforma de paradă, plecă la regiment. Cînd se urcă în troică, simți că frigul se înăsprise. Și vîntul își sporise violența.

'— Are să se astearna viscolul, Alțeta Imperială, îi spuse vizitiul înainte de a da bice cailor.

În orasul încă adormit, numai carutele cu lapte, gunoierii și cîțiva noctambuli, care se înapoiau de la petreceri, umblau bîjbîind prin întunericul risipit pe alocuri de lumină timidă, bolnavicioasă a unor felinare cu foarte bogate ornamentații. Cînd ducele ajunse la regiment, zorii prinseseră să decoloreze negrul de catifea al cerului, în cazarma domnea mare forfota. Se faceau ultimele pregătiri înaintea plecării spre cîmpul de manevră, unde urma să aibă loc defilarea militară. La ora 9 regimentul 2 cuirasieri de gardă cu steagul înaintea, parasi cazarma. Ducele Serghei comanda cel de-al 3-lea

escadron. Era mîndru de ofiterii, subofiterii si soldatii sai, unii mai frumosi si mai falnici decît ceilalti. Armasarul lui, un li-pitan alb ca penele unei lebede, mergea în trap spaniol, tinîn-du-si încordata ancolura. Toti caii din escadronul ducelui erau albi. Regimentul de cuirasieri de garda strabatea strazile, urmarit cu priviri admirative de trecatorii opriti pe trotuare si mai ales de tinerele domnisoare îmbujorate nu atît de gerul arzator, cît de spectacolul magnific al militarilor mîndri.

La vederea lui Serghei, o fata tînara, îmbracata într-un palton roz cu, garnituri din blana de vulpe polara, scoase batista din manson si o flutura discret. Ducele îi raspunse du-cînd mîna la cozorocul castii de argint, încununata de vulturul bicefal cu aripile desfacute. Trecu apoi mai departe, superb ca un zeu, lasînd în urma o inima palpîtînda.

La ceasul 10, trupele de garda orînduite în linie de front vastul teren de instructie, îl asteptau pe tar. Daca pe stra-e orasului casele pusesera un fel de paravan în calea vin-ului, la cîmp deschis, rafalele maturau cu violenta .zapada auntoasa, repezind-o în ochii si în obrazii militarilor, ti'vin-i-le^cu turturi minuscule genele si sprîncenele, barbetele si îtatile. Pe coamele si crupele cailor se asternusdra paturi e promoroaca.

^ ajun, la vînatoare, pe lacul Ladoga, Serghei nu suferise frig. Acum însa începusera sa-l strabata fiori de gheata.

— Uragan asupra Europei

433

Uniforma de ceremonie nu proteja îndeajuns corpul, iar casca metalica lasa expusa fata, urechile si gîtul. Ducele avu la uti moment dat senzatia ca îi amortise nasul, îl împresura frica Sa nu-i fi degerat, caci l-ar fi sluit pe viata, începu, sa si-j frece cu dosul mtinii, pîna ce simti ca începe sa-l doara. Pîn^ si picioarele vîrîte în cizmele din lac de Chantilly începusera sa-l întepe.

Deodata trompetii sunara „Onorul la împarat". Se auzira ordine scurte. Electrizzati, soldatii încremenira aliniati în frontul impecabil, lung de aproape doua verste. Dinspre stînga se auzira revarsîndu-se în avalansa uralele primelor trupe pe care împaratul le trecea în revista. Serghei nu-l putea deslusi prin zapada cernuta din vazduh de palele vîntului.

Prin fata escadronului sau trecu fugitiv o sanie cu cifrul imperial, purtînd pe pernele ei pe printesa Katia, învaluit într-o ampla mantie de hermina. Vizitiul purta uniforma cazacilor de la Don. Alti doi cazaci înarmati stateau pe o mica platforma la spatele saniei. Ofiterii ramasera stupefiati, îndrazneala amantei imperiale, care uzurpa onorurile cuvenite numai împaratesei, îi umplea de indignare. Sania se îndrepta în galopul cailor spre un mamelon, de pe culmea caruia tarul Aleksaridr urma sa primeasca defilarea.

Ca mai toti membrii familiei imperiale, Serghei era revoltat. „Țarul își afiseaza pretutindeni tiitoarea, asteptînd probabil sa fie venerata ca o icoana purtata la o procesiune!"

Nu-si mai freca -nasul, fiindca târul trebuia sa apara din-tr-o clipa într-alta, judecînd dupa uşălele care se apropiau asemenea unui imens val sonojr. Printre perdelele de pulbere înghetata se ivi în sfîrşit împaratul, urmat de o numeroasa suita alcatuita din generali aghiotanti, din comandanti de mari unitati si din atasati militari straini. Toti purtau panase, fireturi, decoratii.

Desi îl dezaproba pe împarat pentru nerusinaarea cu care îsi etala turpitudinea, nu se putu stapîni sa nu-i admire pre- ' stanta, maretia. Cînd pleca protocolar sabia în fata suveranului Tuturor Rusilor, încerca involuntar o mare emotie. Alek-sandr îi arunca o privire patrunzatoare, îl recunoscuse, caci îi ztmbi. Apoi perdele de zapada spulberata îl înghitira din nou.

Dupa încheierea trecerii în revista a trupelor, regimentele se încolonara în formatie de parada.

Peste o jumătate de ora îi veni rîndul si lui Serghei sa defileze — în fruntea escadronului sau de cuirasieri — prin

434

j împaratului. Dar cînd o vazu pe Katia Dolgoruki stînd

sanie, la dreapta grupului de ofiteri din Statul-Major Im-[simti ca i se încrînceneaza din nou sufletul. Nu, facea

lupul moralist. Admitea legaturile extraconjugale si era ««gatit sa se preteze si el la asemenea combinatii dupa ce a însura. Dar ceea ce era permis unui muritor de rînd, nu-i 'ra îngaduit tarului.

parada se încheie, trupele de garda se înapoiara în cazarmi, iar ofiterii care-si terminara programul pornira spre casele [or serghei prinzi de unul singur la un restaurant de pe Nev-ski Prospekt. Dupa amiaza trase un somn zdravan, iar sea-

- odihnit, proaspat si bine dispus — îsi îmbraca fracul spre a da o raita la „Yacht-club".

înainte de a porni la drum, se gîndi sa faca o vizita mamei sale, care-l repunea pe linia de plutire ori de cîte ori se împotmolea în datorii. Un sprijin financiar substantial i-ar fi prins bine, caci în ultima vreme suferise pierderi mari la bac-cara si la ruleta. Pe deasupra, întretinerea Olgai Cesinskaia, o superba balerina de la Opera Mare, îl costa enorm.

- La palatul Stroganov! porunci vizitiului.

Sania trasa de trei cai nervosi, acoperiti cu valtrapuri calduroase, tîsni lin pe învelisul de omat al strazii. Vîntul cazuse brusc, iar aerul avea acum o transparenta .de cristal. Zapada proaspata colecta luminile izvorîte din ferestrele caselor si din vitrinele

pravaliiilor, din felinarele trasurilor si din lampadarele orînduite pe trotuare, sclipind în noapte de parca ar fi avut proprietati fosforescente. Troicile cu zurgalai creau o ambianta vesela, ca si starea de spirit a tînarului duce.

La întretaierea lui Nevski Prospekt cu Bolsaia Sadovaia, echipajul se opri spre a permite unei manifestatii sa se scurga spre centru. O coloana de tineri, dupa toate aparentele studenti, avînd în frunte un grup de barbati vîrstnici cu aspect de dascali, defila cu solemna încetineala, intonînd un cîntec patriotic si strigînd în cor: „Sa ne unim puterile pentru eliberarea fratilor nostri slavi apasati de calciul otoman!“. „Sa luptam împotriva Islamului înrobitor de popoare!“, „Sa'ne :rîngem rîndurile spre a învinge hidra turceasca!“, „Glorie eterna tuturor Rusiilor!“.

Politisti în uniforma si agenti în civil supravegheau de-onstratia, spre a interveni daca elemente ostile regimului ar încercat sa se dedea la dezordini, la demonstratii seditioase. Troica ducelui ramase sa mearga la pas în urma cozii coanei. Serghei urmarea cu interes reactiile oamenilor de pe

435

trotuare la trecerea cortegiului. Mai toti se opreau si îi priveau plini de curiozitate. Multi dintre ei aplaudau ostentativ. Doar cîtiva -îsi continuau cu indiferenta drumul. „Miroase a praf de pusca“, reflecta impresionat.

Sania ducelui ajunse în sfîrsit în dreptul palatului Stro-ganov. Ferestrele etajului nobil dinspre canalul Moika erau luminate.

- Mama are oaspeti? întreba ducele pe portarul batrîn si barbos, un edec al familiei*, care deschise canaturile portii monumentale dinspre Nevski Prospefct.

- Altetele-Lor Imperiale marele duce Konstantin Nikolae-vici si printul Evghenii Maksimovici, fratele Altetei-Voastre Imperiale.

Serghei intra, întrebîndu-se ce cauta marele duce Konstantin la palatul Stroganov, dupa ce lasase sa treaca multi ani fara sa-i mai calce pragul. Strabatu coridoare multe, îmbracate în marmura, urca monumentala scara de parada si se îndrepta spre salonul albastru, unde fusese informat ca o poate gasi pe contesa si pe oaspetii sai.

Aparitia lui Serghei în imensul salon cu coloane aurite si tapete de matase sinilii provoca celor prezenti reactii diferite. Maica-sa îi întinse voioasa mîna. Printul Evghenii se încrunta nemulțumit, iar marele duce Konstantin facu o mutra stingherita, ca si cînd nu i-ar fi convenit sa fie vazut în casa surorii sale.

Serghei saruta mîna mamei oare îi zîmbi afectuos:

— Bine ai venit, Serghei! Ne pregateam tocmai sa ne asezam la masa. Sper ca ai sa cinezi cu noi.

— Cu placere, mama.

Contesa Maria Nikolaevna Stroganov era fiica cea mai mare a raposatului tar Nikolai I si sora împaratului Alek-sadr II. Maritata cu ducele Maximilian de Leuchtenberg, ramasese vaduva dupa o casnicie care durase — numar fatal — 13 ani. Se casatorise a doua oara cu contele Grigoriii Stroganov, unul dintre marii latifundieri ai Rusiei. Nu fusese niciodata ceea ce se numeste o frumusetate. Avusese întotdeauna un aer princiar, care în ultimii ani se sublimase, capătînd o maretie cu adevarat imperiala.

Marele duce Konstantin Nikolaevici, fratele ei, mare ami-•ral si comandant suprem al flotei ruse, avea în schimb un aspect burghez de marunt dascal, datorit poate si ochelarilor cu rame de metal purtati în permanenta. Era corpolent si îsi purta fracul ca pe un halat de casa.

436

Printul Evghenii, fratele mai mare al lui Serghei, desi era Comandant secund al unui regiment de lantieri de garda, nu j deloc un aer martial. În culise se soptea ca trasatura de capetenie era lasitatea. Epitetul corespundea oarecum ievarului. Curtea facuse mare haz într-o vreme pe seama nei triste aventuri sentimentale a lui Evghenii cu Daria Kon-jntinova, contesa de Beauharnais, socotita drept cea mai fru-oasa femeie din Rusia, îndragostit nebuneste de ea, o luase casatorie în ciuda interdictiei tarului Aleksandr, care detesta mezaliantele. Fericirea lui conjugala fusese de scurta durata, între foarte tînara lui sotie si marele duce Aleksis Aleksandrovici, al doilea fiu al tarului, se nascuse o idila- care capatase treptat notorietate publica.

într-o seara, înapoindu-se fara veste de la o vînatoare, Evghenii îl gasise pe Aleksis Aleksandrovici în patul Dariei, încercase sa-i reproseze varului sau adulterul, dar acesta îi facuse vînt afara din dormitor si îl îmbrîncise pe scari în jos. Evghenii Maksimovici se retrasese amarît, dar si înfricosat în apartamentul sau, unde o slujnica priceputa în leacuri babesti îi oblojise zgîrieturile si vînataile. Scandalul facuse vîl-va. Toata lumea se asteptase ca sotul ultragiat sa-l provoace la duel pe amant. Poitron, Evghenii .alesese alta cale. Cerase audienta împaratului Aleksandr si se plînsese de comportarea lui Aleksis, cerînd sa-i fie redata sotia. Tarul îl apostrofase scîrbit:

- Daca tu nu esti în stare sa-ti aperi onoarea, nu îmi cere mie sa ti-o apar. Am altceva mai bun de facut decît sa ma erijez în gardianul virtutii sotiei tale. Tu ti-ai ales-o, împotriva vointei mele. Te-am lasat sa-ti faci gustul. Acum suporta consecintele. si pe viitor sa nu mai aud un cuvînt despre treaba asta!

Evghenii parasise amarît cabinetul împaratului. Se resem-ase sa-si poarte pe frunte podoaba cornoasa fara sa mai pro-•steze. Varul sau Aleksis — cu statura lui de colos — îi inspira o spaima invincibila. Dar nefericirea lui conjugala nu irase mult. O boala fulgeratoare o secerase pe Daria Kon-itinova în mai putin de doua saptamîni. Ramas vaduv, ghenii Maksimovici hotarîse sa nu se mai repete trista expe-i matrimoniala, asa ca nu se mai însurase. D*e atunci i dainuia în suflet povara unei uri implacabile

împo-tarului si a fiului sau, marele duce Aleksis. ' pre a risipi tacerea grea oplosita asupra salonului dupa ^a sa, Serghei Maksîmovici se gîndi sa le vorbeasca des-

'437

pre aparitia Katiei la parada. Dar abia apuca sa rosteasca numele amantei tarului, ca Maria Nikolaevna îl întrerupse cu mînie în glas:

— stim tot! Generalul Volkov, din Statul-Major Imperial, ne-a istorisit tot. Tîrfa a gasit cu cale sa-si plaseze trasura în dreapta suitei lui Aleksandr.

— Nerusinare! exclama Evghenii Maksimovici, trecîndu-si nervos mîna prin par. Țarul e atît de înrobît ibovnicei, sale, încît se discrediteaza cu o inconstienta ce frizeaza nebunia.

Serghei recunoscuse în accentele de indignare ale fratelui sau resentimentele acestuia fata de. tar. Se uita cu coada ochiului la marele duce Konstantin, care trecuse la fereastra si se uita pe geamuri afara tinînd mîinile la spate, si lovindu-si cu nervozitate degetele mîinii drepte de palma stînga. Abtinerea lui de a se pronunta îi paru suspecta.

— O manifestatie pe Nevski Prospekt! spuse marele duce Konstantin.

— Desigur, ostila Katiei! izbucni Maria Nikolaevna, agi-tîndu-si pieptul opulent, împodobit cu cinci rînduri de perle trandafirii si cu o brosa încrustata cu diamante, înfatisînd portretul în miniatura al raposatului tar Nikolai.

— O simpla demonstratie slavofila, explica Serghei. Am vazut-o. Niste studenti zanatici urlau îndemnuri razboinice. Daca vor fi chemati sub arme vor înjura absolutismul tarist care le pune în spinare harnasamentul militar în loc sa-i lase la învatatura.

— Nici de învatatura nu se tin! comenta Maria Nikolaevna. Sunt cînd slavofili, cînd anarhisti, cînd marxisti, cînd bakuninisti... dupa cum bate Vîntul. Niste descreierati!

— O plîng pe biata Țarina! rosti elegiac Evghenii Maksimovici. Ce-o fi suferind de pe urma Katiei.

Maria Nikolaevna strîmba din nas:

— Țarina? Pff! O venetica de neam prost! Ma-sa a fa-tat-o cu un grajdar si a pus-o în spinarea barbatului ei. Ma întreb cum de nu si-a dat niciodata seama marele duce de Hessa, ca i s-a atribuit paternitatea unui pui de cuc! Hm, un imbecil cornut!

— Vai, Maria, folosesti niste expresii de bucatareasa! o mustra marele duce Konstantin.

— Ce te supara? îl repezi sora-sa. Fatatul sau cucul? Decît sa te legi de expresiile mele, ai face mai bine sa-l mustri pe Aleksandr pentru nazbîtiile lui.

Marele duce Konstantin se întoarce cu fata spre sora-sa:

438

— Eu sa-i fac morala? De ce tocmai eu? Tu esti mai apro-niata ca vîrsta de Aleksandr.

Maria Nikolaevna se simti ofensata:

- Faci aluzie la faptul ca sunt mai batrîna decît tine? __Uite ce o preocupa în clipa asta! exclama cu naduf marele duce.

__ Ati auzit ultima veste? interveni Evghenii Maksimovici.

'__ Spune! zise maica-sa.

__ Unchiul Aleksandr are de gînd s-o marite pe Katia —

bineînteles de forma — cu generalul Loris Melikov.

— Loris Melikov? exclama Maria Nikolaevna. Un linge-cizme! Altfel n-ar fi ajuns, dintr-un nenorocit de armean, oeneral-colonel. Nu m-as mira sa "se preteze si la aceasta murdarie.

Un lacheu se ivi, anuntînd:

- Alteta-Sa Imperiala marele duce Nikolai Nikolaevici! Se lipi apoi de perete, lasînd pe noul venit sa intre ca

o furtuna. Marele duce Nikolai Nikolaevici, al treilea frate al tarului, general de geniu si aghiotant general imperial, inspector general al armei genului, al trupelor de garda si al întregii cavalerii, comandant-sef al trupelor din circumscriptia militara a Sf. Petersburg, presedinte al Comitetului suprem de organizare si instruire a trupelor, sef al unui regiment de grenadieri, al regimentului de dragoni din Astrahan, al regimentului de husari „Aleksandr" al primului batalion de geniu din Caucaz, patron al regimentului de husari austriac si sef al regimentului de cuirasieri prusac, era un personaj foarte important în ierarhia imperiala, mai important chiar decît marele duce Konstantin, desi acesta îi era superior în vîrsta cu patru ani. Noul venit se opri în mijlocul salonului si saluta cu o înclinare din cap pe toata lumea, fa-cînd sa-i salte barbetele negre si foarte stufoase. Era atît de înalt, încît facea impresia unei sperietori de ciori, singularizate într-o porumbiste.

- înca un tacîm la masa! porunci' Maria Nikolaevna vastului. Ce parere ai, Nikolai, despre ultima neobrazare a

Katiei? îl chestiona sora-sa în loc de „bun sosit”. Marele duce Nikolai rîse machiavelic:

- Sunt sigur ca numai despre treaba asta ati vorbit pîna venirea mea. Nu va întrece nimeni în clevetiri!

Marele duce Konstantin, care statuse pîna atunci în rezerva, izbucni:

439

- Despre ce-ai fi vrut sa discutam? Despre vremea de afara? Ne preocupa nesocotinta lui Aleksandr, care se face pur si simplu de rîs!

Chipul noului venit capata o expresie draceasca: — De cînd te-ai facut gardianul moralei imperiale, Kon-stantin? Ai vrea poate ca Aleksandr sa se calugareasca! Tu n-ai amante? Hai, nu mai face mutra asta ofensata! Întretii o anumita contesa într-un apartament pe Fontanka. -Nu te mai ascunde; Konstantin, caci cu mine nu-ti merge! si eu am amante, si flacaii astia au, adauga aratînd cu un gest pe cei doi frati Leuchtenberg. si tu, Maria, n-ai avut niciodata amanti? Gîndeste-te bine înainte de a-mi da un raspuns negativ! Nu te jena fiindca se gasesc de fata fiii tai Acum sunt destul de mari ca sa stie cum se fac copiii. Decît1 sa ne pierdem vremea cu fleacuri, propun sa trecem la masa. Mi-e o foame de tigru! Daca nu m-as stapîni, v-as mînce pe toti, afara poate de Konstantin. E prea gras si mi-ar face rau la ficat..

Serghei Maksimovici ajunse la „Yacht-club” la ora 11. Cina somptuoasa servita cu ceremonial si rafinement, ca în mai toate casele mari, îl retinuse în ciuda nerabdarii lui de a-si încerca norocul la masa verde. Abia dupa ce oaspetii se ridicasera satui de la masa. M se oferise posibilitatea de a o lua pe maică-sa deoparte, spre a-i cere — între patru ochi — un mic sprijin banesc. Maria Nikolaevna își dovedise ca de obicei simpatia fata de fiul ei cel mai mic — „favoritul familiei”, cum îl numea în derîdere, dar si cu invidie, Evghenii — strecurîndu-i în buzunar un foarte gros teanc de bancnote mari. Surescitat de perspectiva bataliei cu zeita Fortuna, Serghei trecu mai întîi în revista mesele de joc, asemenea unui comandant de osti care studiaza terenul înainte de a-si avînta trupele în lupta.

Jocul de chemin de jer îi paru cel mai tentant. Gramezile de fise reprezentînd mii si zeci de mii de ruble schimbau stapînul într-o ametitoare sarabanda. Printul Sviatopolski-Mirski, magistratul, realizase cîteva lovituri spectaculoase de-valizîndu-si adversarii. Dimitrii Naricikin, arhimilionarul sot al actritei franceze Jenny Falcon, adunase o atît de mare movila de fise, încît acestea începusera sa cada de pe masa. Printul Kiril Razumovski avea în preajma sa cîteva pungi pîn-tecoase din care scotea la intervale dese monede de aur, pre-

440

himbate de crupier — cu îndemnare de prestidigitator, -fise divers colorate. Lavrentii Aleksandrovici Salovtev, co-[tor din printul scandinav Simon, venit în Rusia sub la-slav

cel Mare, își juca nepasator cartea, desi poturile la -are se angaja atingeau sute de mii de ruble. .

Serghei Maksimovici se simți atins pe umar. Tatal sau vitreg, contele Stroganov, ramas la club înca de la ora prîn-__uitase ca are invitati la cina — sopti complice fiului

sau vitreg:

- Daca vrei sa dai o lovitura în noaptea asta, haide la masa de lînga fereastra. Mestcerski pierde sume uriase. S-a

mbalat-si revarsa aur cum revarsa o fîntîna apa.

Serghei Maksimovici urma cu grabire sfatul patern. Contele Stroganov nu fabulase. în jurul mesei la cate juca printul Mestcerski se buluceau pontatorii mai aprig decît vulturii care se arunca asupra unei vietati muribunde spre a-i smulge halci din trupul înca palpitînd. Interesul trezit de ghinionul lui Mestcerski era sporit si de faptul ca acesta se înrudea prin alianta cu printesa Katia Dolgoruki.

- Cît a pierdut pîna acum? întreba Serghei pe batrînul Stroganov.

- Aproape o jumatate-de milion de ruble. L-am scuturat si eu de vreo suta de mii.

Mestcerski astepta cu nerabdare sa-i vina rîndul la sabot.

Spera sa-si refaca din cîteva lovituri capitalul serios dijmuit.

erghei se aseza în preajma lui. Printul prelua în sfîrsit

sabot-ul. Puse la bataie zece mii de ruble ,si se pregati sa

împarta cartile.

- Banco! zise Stroganov, aruncînd pe masa cinci fise în valoare de cîte o mie de ruble.

Lasa mîna libera pentru restul de cinci altor pontatori, spre a beneficia si de norocul lor. Restul potului fu imediat acoperit. Serghei se abtinu de îa mîna aceasta, fiindca voia sa analizeze mai întîi jocul printului.

- Les jeux sont faits! anunta crupierul cu profesional calm.

Mestcerski împarti cartile. Realiza un opt, fata de doua «guri ale lui Stroganov. Potul se ridica astfel la 20000 de

.

Ramîne! zise Mestcerski. împart cartile! Stroganov își încerca din nou sansa. Pierdu si a doua mî-Potul spori la 40000 de ruble. Mestcerski s'îrni senzatie Jtigîna cea de-a treia lovitura.

441

- 80 000 ruble! anunta crupierul. Faites vos jeux, Mes~ sieurs!

Pontatorii își aruncara priviri întrebatoare. Se întorsese oare norocul în.favoarea lui Mestcerski?

- Banco seul! se auzi glasul printului Demidov, regele industriei armamentului din Urali.

Mestcerski distribui din nou cartile. Demidov se alese cu un trei si cu un doi. Adversarul sau realiza un opt de la prima dona.

— Ramîne,,tot! zise cu afectat calm.

- 160 000 .de ruble la Banca! anunta crupierul cu însufletire.

Jocul parea iarasi sa se învioneze.

— Banco! exclama Stroganov.

Acoperi 100 000 de ruble, iar pontatorii completara diferenta. Spre uimirea si iritarea sa, pierdu. Potul se dubla iarasi.

— 320 000 de ruble! vesti cu importanta crupierul. Serghei Maksimovici simti deodata o pofta nebuna sa se

arunce în vârtejul luptei. Propria lui prudenta dadu un semnal de alarma. Era oare înțelept sa intervina tocmai acum, cînd Mestcerski se afla într-o serie norocoasa?? Se auzi rostind aproape fara voie:

— Banco seul!

Toate privirile se îndreptara spre el. Era cel mai mare pot din seara aceea. Mestcerski zîmbi amuzat de îndrazneala tî- . narului duce. Era sigur ca va cîstiga. -Va mai încerca apoi o singura mîna. Cu 720 000 de ryble se va putea ridica multumit de la masa. Nu numai jpa își va recupera banii pierduti, dar va realiza si un cîstig de peste 300 000 ruble.

— Les jeux sorit faits! rosti erupierul cu respect. Pontatorii ramasi pe dinafara se uitau cu vaga invidie la

Serghei Maksimovici. Printul Demidov era iritat fiindcă Leuch-tenberg i-o luase înainte cerînd un Banco în exclusivitate.

Mestcerski împarti tacticos cartile. Una tie, una mie, una -j tie, una mie. Serghei le lua de pe masa si le fila cu usoara emotie. Gasi un doi de trefla si un doi de caro.

— Carte! ceru cu prefacuta liniste. Mestcerski realiza_se sase puncte.

— Six! Je rzs-el zise dînd o carte adversarului sau. Serghei primi înca un doi de pica. Respira adînc:

— sase! rosti cu voce nesigura.

— En carte! anunta crupierul.

442

Mestcerski simti un gol în stomac, îl parasise oare sansa? arti din nou cartile. Serghei si le fila pe ale lui 'cu o etineala exasperanta. Avea un noua si o riga. __ Neuf! anunta triumfator.

Mestcerski se facu palid. Promise doar doua dame. „Am jerdut!" reflecta zdrobit. „Am pierdut!" __ Felicitari, Serghei! sopti Stroganov fiului sau vitreg. Abia acum tînarul duce de Leuchtenberg își simti camasa uda de transpiratie. Cîstigase o mare batalie. Cu obsechioasa •aba, crupierul împinse spre el gramada de fise violent co-rate'. Serghei îi rasplati zelul aruncîndu-i un bacsis de 10 000

de ruble.

— Mergi, Monsieur! se frînse de mijloc crupierul. Miile

fozs, mergi!...

Țarul Aleksandr se uita la chipul emaciat al tarinei, care statea culcata pe o canapea „Recamier" si îl privea cu ochi iubitori si tristi de eîne batut.

Maria Aleksandrovna îl rugase sa zaboveasca în compania ei cîteva minute, sa se aseze pe un scaun si sa-i istoriseasca ce se mai întîmpla prin lume. îi ceruse atît de putin... Dar el se eschivase, invocînd un program foarte încarcat; audientele de dimineata, o sedinta la Consiliul Imperiului, primirea unui suveran oriental sosit în vizita la Sf. Petersburg, ceremonia decorarii unor ofiteri generali distinsi în companiile din Asia... Țarina îl ascultase, zîmbind recunoscatoare chiar si pentru aceste minciuni politicoase... Apoi el tacuse, fiindcă nu mai avea ce spune...

Statea în picioare în preajma ei si o privea nedumerit. De

femeia aceasta uscata, îmbatrânita si urâtita de boala, fusese îndragostit nebuneste. Aceasta se întâmplase cu multi ani în urma. Pe atunci era tînara, dar, dupa cîte îsi amintea el, nu 'ea frumoasa. Ce anume îl determinase oare sa o ridice alade el pe tronul tuturor Rusiilor?... în prezenta ei se sim-
î si el batrîn. Devenea constient de apasarea celor 57 de ani are-i împovarau umerii... în camera ei plutea un miros ciut de mucegai... sau poate asa i se parea lui. Încerca deodata nzie de sufocare. Abia astepta sa paraseasca încaperea
>ta, în care florile orînduite cu arta în vase de Saxa si
;vres, raspîndeau un parfum statut, de cimitir. Da, acesta
cuvîntul. Miros de cimitir, de mormînt proaspat...

Cu un efort, se smulse din paienjenisul fantasmelor. Zîmbi
sale, dar în clipa aceea îsi dadu brusc seama — dupa

443

expresia de oroare întiparita pe chipul ei — ca aceasta îi citiše gîndurile. Spre a-si rascumpara greseala, se înclina usor si j: mîngîie mîna întinsa pe cuvertura de matase liliachie. Dar pie_lea ei era ridata, striata de vine aparente. Avea si fierbinteala dovada ca boala progreseaza. Pe obrazii supti se întinsesera, cîte niste pecingini pete rosii, nesanatoase.

- Astazi arati foarte bine, scumpa mea, rosti cu un fel de raguseala în glas.

Țarina închise cîteva clipe ochii, ca si cînd ar fi încercat sa izgoneasca o viziune, apoi îi redeschise, surîzînd sarman

— Esti atît de bun cu mine, Sasa!

în clipa aceea tarul îsi zise ca este un ticalos. Nu era nici macar în stare sa mimeze simpatia fata de fiinta aceasta care nu-i cerea nimic si îi daruise totul. Pîna si permisiunea de a-si aduce amanta în palat... Apoi îsi zise ca prefacatoria lor reciproca

nu-si mai avea rostul. Poate ca si ea îl ura, dar își ascundea adevaratele simtăminte sub masca de sotie iubitoare. Accepta orice compromisuri pentru a nu fi izgonita. Țarul îi saruta mîna.

— Ma ierti, draga mea, dar acum trebuie sa te parasesc. , Glasul lui sunase mai aspru decît s-ar fi cuvenit, își dadu

seama de acest lucru, dar comedia vizitei cotidiene trebuia sa se sfîrseasca odata. Se uita la ceas. Se facuse noua. La ora aceasta Katia îl astepta în fiecare dimineata.

Zîmbi automat sotiei sale apoi se îndrepta grabit spre usa...

Cînd se vazu pe coridor, aspira adînc, de parca ar fi vrut sa-si curete plămînii de aerul lînced din camera împaratesei.

Porni cu pas elastic spre apartamentul Katiei, amenajat în cealalta aripa a palatului. Avtfesese decenta sa nu o plaseze usa în usa cu tarina. Katiah Katia!... îi rosti mintal numele cu înflacararea unui tînar îndragostit. Lacheii, demnitarii, ofiterii si soldatii de garda încremeneau la trecerea sa în pozitii care exteriorizau nemarginita lor devotiune, dar tarul nu-i vedea, caci gîndurile lui, instinctele, întreaga lui fiinta se concentrau numai asupra femeii iubite, în curînd avea sa o strînga în brate.

Intra în apartamentul Katiei plin de nerabdare, ca dupa o lunga despartire. Ea îl astepta în mijlocul odaii, cuprinsa în valuri diafane si luminata de razele soarelui, care patrundeau în suvoaie oblice pe ferestrele înalte, faurindu-i o aura de sfînta.

- — Katia! exclama extatic împaratul. Alerga spre ea, o cuprinse în brate si își îngropa obrazul în paru-i blond.

444

j îi mîngîie fruntea, ceafa, apoi își ridica gura spre bu-^lui. Cînd o saruta, tarul se simti exploziv de tînar, de >rca timpul s-ar fi întors înapoi cu trei decenii.

- Mi-ai lipsit atît de mult, scumpa mea!

îi privi chipul si simti cum frumusetea ei îl îmbata. Deslusi a si o umbra de suparare, care îl îngrijora. _ Ce e cu tine, Katia? Nu te simti bine? Te-a nemulțumit

cineva?

__ Sunt foarte mîhnita, Sasa!

__ De ce? Nu sta în puterea mea sa-ti readuc seninul în

ochi?

Printesa ezita o clipa:

— Nu stiu daca e cazul sa te obosesc si pe tine cu grijile

mele... Dar daca staruiesti, am sa-ti spun tot. Sotul Mariei a pierdut aseara la „Yacht-club”, un milion de ruble.

Dupa ce citi surprinderea, nedumerirea din ochii tarului, se grabi sa adauge:

- Maria este totusi sora mea. Nu îngadui ca Mestcerski s-o ruineze.

Aleksandr revazu ca prin vis chipul Mariei, într-o vreme o placuse. Poate ca fusese numai un capriciu. Pe atunci Maria si •Katia locuiau împreuna. Maria îl cucerise cu voiosia ei. Rîdea, glumea si cînta cît era ziua de lunga. O privighetoare cu chip omenesc. Katia, în schimb, era o melancolica, emotiva, sensibilă, ca o mimosa sensitiva. Pe Aleksandr îl cucerisera seninatatea, veselia comunicativa a Mariei, îi facuse cîteva cadouri fara mare valoare. Flori, panglici, saluri. Stîrnise însa gelozia Katiei, care provocase o scena penibila, reprosîndu-i surorii sale ca încearca sa-i fure iubitul. Fusese foarte flatat violenta manifestare de dragoste a Katiei, mai ales ca în vremea aceea, el pasea tocmai pragul celor 50 de ani, vîrsta care îndeobste spulbera încrederea barbatilor în posibilitatea lor de a mai provoca pasiuni printre adolescente.

Se supusese însa ultimatumului Katiei; o casatorise pe îaria cu printul Mestcerski, un tînar cu obîrsie ilustra, sedu-tor la înfatisare, dar putred sufleteste. Tarul avea sa cusa aQeasta neplacuta fateta a firii printului abia mai tîr-cînd i-ar fi fost greu, dar nu imposibil, sa mai poata re-i ceva. Înainte de casatorie o înzestrase pe -Maria, si-i îrise lui Mestcerski, ca dar de nunta, o vila superba pe ii des Anglais. Proaspatul sot al Mariei îsi dezvaluise cusu-rile din primele luni ale casatoriei. Afemeiat si cartofor, i pierdea noptile prin spelunci, bordeluri si cazinouri. Viia

445

o pierduse într-o noapte la ecarte, apoi macinase zestrea Ma 1 riei, ajungînd sa traiasca numai din subsidiile Katiei, pe începuse sa o roada remuscarile.

— si ce vrei sa fac? întreba tarul. Nu pot sa-î pun interdictie fiindca îi place jocul de carti. Daca as ap]]Ca sanctiuni severe tuturor viciosilor de o seama cu el, ar îrj,, semna sa pun la popreala jumătate din locuitorii Sfîntuiuj Petersburg:

în sinea lui • încerca o satisfactie perversa la gîndul ca 0 facea pe Katia sa sufere, îi fu totusi mila de framîntarile ei - Am sa caut o solutie, sufletelule, îi fagadui. Nu te mai necaji!

Un lacheu le servi micul dejun, pe care tarul obisnuia sa-l ' ia în compania Katiei.

— Unde sunt copiii? întreba -Aleksandr, în vreme ce Katia îi turna ceai în ceasca. Cum

de nu au venit pîna acum?

— I-am trimis cu guvernanta sa se plimbe pe la soare. Vreau sa profite de vremea aceasta minunata.

— Bine. Am sa revin diseara sa-i vad.

Țarul își bau ceaiul, se ridica de la masa, apoi își saruta tandru iubita.

— Daca treburile imperiului nu m-ar chema, te-as plictisi" stînd în preajma ta zi si noapte.

Dupa ce se înapoie în camera sa de lucru, tarul își arunca ochii asupra raportului cotidian întocmit de seful Politiei asupra întâmplarilor mai deosebite din timpul noptii trecute. Nu gasi nici un cuvînt despre pierderile banesti ale printului Mestcerski la „Yacht-club". Mîînos, trimise dupa mai-marele Politiei. De îndata ce acesta i'se înfatisa la raport, îl apostrofa brutal, reprosîndu-i neglijarea episodului de la „Yacht-club".

— De ce nu ai mentionat aici ca Mestcerski a pierdut un milion la carti? Asa îti faci datoria?

sefului Politiei nu-i lipsea prezenta de spirit:

— Nu dispunem înca de preciziuni asupra sumei pierdute de print, Majestate.

Țarul mormai ceva, apoi îi permise sa se retraga, dar nu mai înainte de a-i fi atras atentia ca pe viitor rapoartele lui sa nu mai pacatuiasca prin asemenea scapari.

Seria audientelor fu deschisa de cancelarul print Gorcea-kovî Batrînul ministru al Afacerilor Straine facu o scurta expunere asupra ultimelor evenimente din Balcani. Raporta ca-programul în cinci puncte formulat de contele Andrassy,

446

ne marile puteri si trimis Sublimei Porti, nu dusesese 5d un rezultat practic.

' In raspunsul sau, Sultanul Abdul Aziz a fagaduit ca semna un nou irade, acordînd cele mai largi drepturi po-lor crestine de sub stapînirea sa. Iarasi vorbe? exploda tarul. Omul asta își bate joc de

Daca nota adoptata de marile puteri ar fi prevazut si notiuni, Padisahul s-ar fi gîndit de doua ori înainte de_a un raspuns care, în conceptia mea, este echivalent cu o nsulta adusa Europei. Opinia publica pretinde masuri energice, Majestate.

Țainil se posomori:

- Nu-mi place sa mi se forteze mîna,' Gorceakov. Slavo-filii si-au luat un prea mare avînt.

- si ei sunt depasiti, Majestate, de înflacararea populatiei marilor orase. Uriase manifestatii razboinice au avut recent

loc...

Perplex, suveranul[^]isi plimba mîna peste frunte:

- Cîteodata nici eu nu stiu cum ar trebui sa procedam mai bine. Nu-mi fac iluzii. Criza actuala din Balcani, îmi spun, nu poate fi rezolvata decît pe calea armelor. Apoi ma gîndesc la primejdiile unui nou razboi. Vezi dumneata, Gor-reakov, nu pot uita trista experienta a campaniei din Cri-meea.

- Marele Stat-Major Imperial considera pregatirea noastra militara drept satisfacatoare, Majestate.

- Generalii sunt optimisti; Gorceakov. Anul trecut am acceptat riscurile unui razboi împotriva Germaniei fiindca aveam Anglia de partea noastra. Daca am porni azi o campanie militara împotriva Turciei, nu numai ca am ramîne sin-

iri, dar ne-am ridica împotriva Marea Britanic si probabil Austro-Ungaria.

Exista o alternativa, Majestate. — Care?

Sa actionam prin intermediul Serbiei. Opinia publica

acolo fierbe. Armata sîrbeasca este nerabdatoare sa intre

lupta, îndata ce se va constitbi un guvern prezidat de

- omul nostru — printul Milan va fi silit sa Deschida

itatile împotriva turcilor.

- Austro-Ungaria ne va contracara, Gorceakov, fdlosin-! de tendintele expansioniste ale Muntenegrului. între-

'ea este: cum va reactiona Germania?

447

- Ambasadorul nostru la Berlin ne asigura ca Bisrnarlj este favorabil intereselor Rusiei.

— Dumneata crezi ca Bismark ne este realmente favo rabil?

- Nu cred, Majestate. Sincer să fiu, îl socotesc pe amba-: sadorul nostru Oubril cam naiv.

— Situația este foarte complicată, Gorceakov.

- Se poate simplifica, Majestate, zise cancelarul zîmbind. Ignatiev mi-a raportat de la Constantinopol că agenții noștri acționează, cu perspective de succes, în sprijinul unei apropieri între Muntenegru și Serbia.

Chipul tarului se lumina:

— Spera Ignatiev să rupă Muntenegru de Austro-Un-garia?

— Jocul de biliard e în plină desfășurare, Majestate. Cert este că și Muntenegru se înarmează masiv, în condițiile actuale, austriecii se pregătesc să utilizeze faimoasa formulă a britanicilor: „Ne vom bate pînă la ultimul muntenegrean!”

Țarul zîmbi:

— Ești cinic, Gorceakov.

— Toti diplomați sunt cinici, Majestate. Poate fiindcă se bat folosindu-se de vorbe în loc de munitii... Bineînțeles, pînă cînd intervin militarii și în loc de vorbe începe să curgă sînge.

— Dacă oamenii politici și diplomați ar fi sinceri, nu s-ar mai apune la intervenția militarilor.

Zîmbetul se sterse de pe chipul cancelarului.

— Rog pe Majestatea-Voastră să mă ierte, dar fermitatea, cavalerismul, franchetea, calități pe care Majestatea-Voastră le personifică, sunt defecte de neiertat în concepția diploma- j tilor.

— Mă tem că într-o zi se va face procesul acestei diplomații, Gorceakov.

— Mă întreb, Majestate, cine are să o traga la răspundere? Metternich, Talleyrand sunt diplomați-model, iar prefacatoria a fost prima lor însușire. „Principele” lui Machiavelli este modelul suveranilor. Cu asemenea prototipuri, mă îndoiesc că va schimba ceva.

Țarul se ridică de la masa de lucru și trecu la fereastră. Se uita cîteva clipe la monumentul lui .Aieksandr I, înălțat în mijlocul Pietii Palatului, apoi se întoarse gînditor și oarecum ; contrariat spre sfetnicul său. Ar fi vrut să-i spună: „Spu-neai că sunt un om ferm. Este un neadevar, în Bosnia și

-•tegovina oamenii mor, batîndu-se pentru libertate. Eu

j. bratele încrucisate, așteptînd rezultatul unor negocieri

; eternizeaza fara a se întrevedea perspective de înse-

lare. Oamenii mor si eu astept. Astept, fiindca nu îndraz-

sa iau taurul de coarne. Astept, fiindca si altii asteapta.

acest timp, crestini nevinovati sunt ucisi de hordadele os-

manlîilor...

Tarul izbucni, spre stupoarea cancelarului:

Armata este nepregatita, Gorceakov. Generalii nu sunt la înaltimea misiunii lor... nici ministrii nu sunt... începu sa se plimbe agitat prin camera: .

- Daca toti rusii, începînd cu cei din vârful piramidei si terminînd cu marea gloata, si-ar fi facut datoria, am fi fost

«utiti de rusinea înfrîngerii din Crimeea.

- Gratie politicii înțelepte a Majestatii-Voastre, urmarile acestei înfrîngerii au trecut în domeniul trecutului. Astazi Sfînta Rusie este iarasi capabila sa-si ridice glasul cu autoritate, întemeindu-se pe forta armatelor ei.

- Sa lasam asta, Gorceakov! Daca tr-as spune ca doresc rezultate mai concrete, ce mi-ai raspunde?

- Ca le vom obtine, Majestate! Le vom obtine, daca nu azi, mîine... Dar le vom obtine! Diplomatii nostri nu stau inactivi.

- Care diplomati? Oubril naivul... si compania? Gorceakov se simti- oarecum atins de observatia tarului,

. dar nu lasa sa i se citeasca pe fata contrarietatea.

- Pot sa asigur pe Majestatea Voastra ca vom da mare amploare campaniei noastre diplomatice.

„Woras, words, wordsl" reflecta tarul.

îngadui ministrului sau de Afaceri Externe sa se retraga, apoi se adînci în gînduri,...,în definitiv, ce vrem? Eu însumi tiu oare ce vreau? Oh, Doamne!"

Locotenentul-feldmaresal si consilier intim baron von Lan-nau, ambasador al Imperiului Austro-Ungar pe lînga tarul :sandr II, astepta sa fie primit în audienta la cererea sa atre suveranul tuturor Rusiilor.

tesii ofiter de cariera, Langenau devenise — prin adopti-

un diplomat versat si descurcarea atît în hat'sul tre-

internationale, cît si în colcaiala de intrigi tesute, în

anta plina de maretie a palatelor regale si imperiale.

i conditii normale, o audienta la tar n-ar fi avut o în-

5 extraordinara. Ar fi fost cel mult un prilej de a

• Uraqa asupra Europei

449

fi retinut la dejun de Aleksandr II, care se arata în general binevoitor fata de trimisii diplomatici straini. Trecusera cincî ani de cînd Langenau îsi prezentase scrisorile de acreditar» la Palatul de Iarna, în acest interval îsi facuse relatii pretioase la Sf. Petersburg si izbutise sa cîstige prietenia suveranului — în masura în care un agent diplomatic se poate bucura de un asemenea privilegiu.

Demersul pe care-l avea acum de facut pe lînga tar y' umplea de neliniste. I se ordona de la Viena sa ceara, pur si simplu, socoteala lui Aleksandr II pentru concentrarile militare ruse de pe tarmul sîng al Prutului.

Evident, un diplomat care se respecta foloseste chiar si m asemenea împrejurari un Hmbaj curtenitor, presarat cit termeni alesi, spre a nu învenina atmosfera, si asa destul de încarcata. stia ca demersul sau va sîrni multa animozitate si ca risca sa-si atraga" o riposta aspra, cu întregul cortegiu de urmari mai mult sau mai putin grave pentru ambele state.

Langenau constatase cu regret ca situatia sa la Sf. Petersburg îsi pierduse din lustru de cînd relatiile dintre Austro-Ungaria si Rusia "se deteriorasera datorita izbucnirii crizei orientale. Chiar daca diplomatii celor doua imperii-conveneau, sa trimita note comune Sublimei Porti, acordul lor-ramînea extrem de fragil. Austro-Ungaria si Rusia îi evocau lui Langenau asociatia dintre doi parteneri ce se pîndesc- reciproc, asteptînd ocazia sa-si înfiga unul altuia cutitul în spate.

Ambasadorul socotea ca recenta -criza franco-germana, care adusese Europa în pragul ^razboiului, nu fusese mai grava decît litigiul actual dintre imperiul Romanovilor si cel

al Habsburgilor.

Cînd sambelanul de serviciu îl pofti în cabinetul tarului, ambasadorul își îndrepta gîndul către Cel de Sus, rugîndu-l să orînduiască astfel lucrurile încît diferendul dintre cele două mari puteri să nu ia proporții de nedorit. Tocmai fiindcă era militar de carieră, Langenau cunostea slăbiciunea mili-tară a țării sale. Repetatele-i înfrîngeri din cursul ultimelor decenii ilustrau o tristă și poate ireversibilă realitate. Un' conflict cu- Rusia ar obliga Austro-Ungaria să se înfeudeze Reichului german faurit de Bismarck din ruinele Sfîntului Imperiu German Habsburgic. și Langenau, mare adversar al Cancelarului de Fier, ar fi preferat o alianță cu Rusia în detrimentul Prusiei, care se umflase ca o broască. Un stranut al lui Bismarck făcea să se cutremure întreaga Europă.

450

Ieksaandr II statea posomorît la masa lui de lucru cînd dorul pătrunse în cabinet. Cu obisnuita lui curtenie, i din' fotoliu și strînse mîna ambasadorului. Apoi îl i ia loc. în așteptarea discuției care avea să urmeze, nău transpirase, cu atît mai mult cu cît starea sufleurului — oglindită pe chipul său — nu era deloc

upă o introducere pe care țarul o asculta neatent, se itura cu multe ocolisuri pe țărîmul primejdios al dezvoltării.

«arii misiunii sale:

Guvernul Majestății-Sale împăratul Franz-Josef, în-iorat de agravarea crizei orientale, apreciază că ar trebui iate măsuri concrete spre a împiedica o extindere a incen-dilui care mistuie Bosnia și Hertegovina. Ambasadorul înghiti în sec, apoi își relua firul:

- Concentrarile de trupe ruse la granița de sud-vest a imperiului au provocat legitime îngrijorări la Viena. Majes-

tea-Sa Apostolica ar dori ca marile puteri să dea dovada de înțelepciune în aceste momente cruciale, consultîndu-se cît mai des, spre a nu se ajunge la situații susceptibile a compromite pacea...

Țarul se trezise din apatie. Expresia de tristete de pe chipul său se sterse, lasînd locul unei iritari crescînde.

- Concentrări. de trupe, domnule ambasador? replica, prefacîndu-se surprins. Este vorba de simple manevre militare.

Langenau încerca să prevină o înveninare a discuției:

- Explicația aceasta și-au dat-o și consilierii Majestății-Sale Apostolice, dar tinînd seama de faptul că manevrele se desfășoară îndeobște toamna...

•Aleksandr II îl întrerupse taioș:

Uitați, domnule ambasador, că poziția geografică septentrională a imperiului nostru ne obligă să fim pregătiți pentru a face față oricărei crize, chiar și în lunile de iarnă. Și noi, după cum prea bine știți, iarna durează mai mult decât în restul Europei. Clima noastră vitregă ne impune sacrificii, domnule ambasador. Sunt însă neplăcut surprins de propoziția de intenție pe care ni-l face guvernul Majestății Sale Imperiale. Chiar dacă se execută unele pregătiri militare, acestea nu sunt îndreptate împotriva Austro-Ungariei. Dumneavoastră însă ați vorbit despre incendiul care mistuie Bosnia și Herzegovina. Când casa vecinului arde, este firesc să luăm măsuri de apărare, astfel ca focul să nu-ți cuprindă

451

și propria gospodărie. Imperiul Otoman își manifesta agresiunea, refuzând să dea urmare recomandărilor Europei de a păzi pacea în Balcani. Suntem informați că Sublima Poartă se așază tot mai ostilă față de Serbia, de Muntenegru, de România. Dumneavoastră nu ați luat măsuri de siguranță la granița cu Turcia? Suntem informați, de asemenea, că ați intervenit pe neașteptate, unul dintre capetenile răsculaților. Ați făcut acest gest spre a decapita lupta pentru libertate a creștinilor, sau pentru a vă dovedi zelul și devotamentul față de Sublima Poartă? și într-un caz, și în altul, atitudinea dumneavoastră este puțin conformă cu memorandumul întocmit recent de cancelarul Andrassy.

Țarul începuse să se înfierbînte. Continua:

- Domnule ambasador, n-aș vrea să credeți că accept rolul unui actor de comedie, chiar dacă oamenii dumneavoastră de stat se pretează la un asemenea rol. Dacă regizați o comedie, aflați de la mine că aceasta a luat o întorsătură tragică.

Aleksandr își dadu seama că vorbise mai mult decât s-ar fi convenit, își încheie peroratoria, ridicându-se ostentiv de pe scaun, în clipa aceea atitudinea lui era cu adevărat imperială.

Langenau se ridica la rîndul sau.

— Domnule ambasador, sper ca ati înteles punctul meu. de vedere, adauga cu un ton ce nu îngaduia replica. Transmiteti, va rog, salutarile mele Majestatii-Sale Apostolice

Ambasadorul; tulburat, se retrase înclinîndu-se. îndeplinea ; si el un rol marunt în coplesitorul spectacol ce-si desfasurase doar primul act. Complicatiile --abia acum începeau.

Contele Adlerberg, general de infanterie, aghiotant gene-/] ral, comandant al Cartierului General Imperial si Ministru al Curtii, urca încet scara de marmora, fiindca îl cam supara inima, în timpul noptii avusese o criza de cord care necesitase asistenta medicului. Acesta îl asigurase ca starea sanatatii sale nu este grava, dar ca se impun îngrijiri serioase si mai ales odihna. Contele se opri la mijlocul scaz'ii spre a i se mai potoli bataile inimii. Simtea în piept o greutate care-i taia ? respiratia. Avea el timp sa se odihneasca? Multiplele-i sar-vl cini îl obligau sa-l însoteasca pe tar în inspectii, sa prezideze consfaturile capetenilor armatei tinute la Cartierul General Imperial, sa participe la sedintele Consiliului Imperial, sa a siste la parazii si la diverse ceremonii, toate obositoare.

452

- renunte oare la viata aceasta trepidanta, sa se retraga meniite' saie, iar acolo sa se bucure de liniste si odihna?

Nu se va resemna niciodata sa se scufunde în anonimat,'

ce se zbatuse atîta ani spre a se capra, treapta cu

pe scara maririlor, îl cuprindeau frigurile cînd se

i 'la multitudinea de personaje care-i jinduiau locul. Nu

a da satisfactie, retragîndu-se din activitate, îsi va pastra

inile, chiar de va fi sa cada asemenea cailor de povara

izati/care se naruiesc în timp ce trag în ham.

'-• Ce e cu dumneata, Adlerberg? auzi -glasul fatarnic

etenos al colegului sau, generalul de infanterie aghiotant

raviev-Amurski, care îl ajunsese din urma. Te-ai oprit ca

privesti cortegiul consilierilor imperiali în drum. spre sala

de sedinte?

Ironia subtila din tonul lui Muraviev nu scapa contelui.

- Mi-a placut întotdeauna sa studiez bîlciul desertaciun nilor, Muraviev.

Relua urcusul treptelor, însoțit de camaradul sau de arme.

- Ce se va discuta astazi? întreba Muraviev. Dupa cîte sunt informat, primul punct al ordinei de zi cuprinde sporirea mijloacelor de lupta împotriva nihilismului.

- Povestea cu cocosul rosu! zise Adlerberg. Ministerul de Interne este deficitar la capitolul „represiunea terorismului”.

- Ai dreptate. si eu am spus întotdeauna ca generalul Timascev nu este potrivit la Interne. La minister se comporta ca la cazarma.

- Civili dinaintea lui s-au aratat si mai incapabili. Cînd intrara în sala consiliului, cei mai multi demnitari ocupasera locurile la cele patru mese lungi, orînduite în-”-un vast patruleter sub privirile tarului Aleksandr II, imor-

t într-un portret de proportii monumentale. . Cînd aprozii anuntara începerea sedintei, agitîndu-si clo-i de argint, patrunsera în sala si consilierii, care statuii pîna atunci în anticamera spre a fuma si a-si împartasi iele cancanuri. Toti purtau uniforme de ceremonie, fire-•i si decoratii.

•ste cîteva momente se instala pe fotoliul prezidential

duce Konstantin Nikolaevici, în uniforma de amiral

l al flotei. Marile cruci si cordonul Sfintei Ana care-i

pieptul nu reuseau sa-i dea o înfatisare martiala. O-

_metalici, corpolenta, obrajii buhaiti, expresia întepata

l faceau sa semene qu un belfer deghizat în marinar.

453

înainte de a deschide sedinta, marele duce anunta ca în susi Majestatea-Sa tarul va participa la Consiliul dedicat ex" c^usiv crizei Orientale. Demnitarii îsi aruncara priviri între" batoare. Aveau sa fie pusi în fata unor hotarîri de mare în,, seninatate, de vreme ce ordinea de zi fusese schimbata în ultimul moment.

Maestrul de ceremonii anunta sosirea tarului. Consilierii se ridicara cu totii în picioare.

Aleksandr intra cu pas masu-rât, își roti privirile asupra celor de fata, apoi se instala în fotoliul rezervat lui. Cu glasul sau metalic, începu sa vor~ beasca în linistea adîncă:

- Domnilor, în cursul diminetii am primit în audienta la cererea sa, pe baronul von Langenau, ambasadorul Austrol Ungariei, care în numele guvernului sau mi-a cerut explicatii asupra concentrarilor noastre de trupe de-a lungul Prutului, I-am raspuns asa cum trebuia. Demersul ambasadorului von Langenau zugraveste o totala absenta a simtului realitatii din' partea factorilor de raspundere de la Viena. Rusia nu se va lasa niciodata intimidata de amenintari, de oriunde ar veni ele. Eu, personal, nu voi mai tolera limbajul pe care s-au obisnuit sa-l foloseasca fata de noi unele puteri Xlupa razboiul Crimeii. Socotesc necesara sporirea în continuare a fortelor noastre militare de pe Prut.

își întoarse privirile catre seful Statului-Major al armatei, 'generalul de infanterie aghiotant Heyden.

— Domnule general, va rog sa prezfentati un raport asu-? pra trupelor existente în clipa aceasta în dispozitiv de-a lungul Prutului si sa faceti propuneri în legatura cu întarirea acestora. Criza orientala a intrat într-o faza noua, extrem de grava, care ne obliga sa luam masuri corespunzatoare. Daca pacea va fi.salvata, cu atît mai bine. Trebuie sa fim pregatiti însa si pentru razboi Domnule general, va ascult!

Pasii celor doi duelisti — un capitan între doua vîrste si un civil foarte tînar — calcau pîna la glezne în zapada asternuta printre trunchii copacilor cenusii, jumuliti de frunze, în vreme- ce se îndepartau unul de celalalt, purtînd fiecare în mîna dreapta cîte un pistol cu teava ridicata la verticala. Simultan, arbitrul le numara pasii:

— ...sase, sapte, opt, noua, zece, FOC!

454

aceasta comanda, duelistii se rasucira pe calcîie, întor-

u-se unul cu fata la celalalt. Plecara teava pistoalelor la

ila si, dupa ce se ochira reciproc, trasera. Detunatu-

-ura sa rasune padurea. De pe ramurile scheletice se

a croncanind speriasi corbii.

Civilul se clatina. Scapa pistolul din mîna întinsa care •ise un gest neterminat, îndreptîndu-se desfacuta spre Lovit de moarte, se prabusi cu obrazul în omatul aco-t de o foarte subtire pojghita de gheata. Capitanul ramase picioare neclintit, în vreme ce din teava pistolului sau se iea un firisor spiralat de fum. Arunca o privire nepasa-asupra adversarului naruit în zapada, apoi merse spre >i doi martori ai sai — de asemenea

ofiteri. Medicul întâlnirii, arbitrul și martorii civilului se îndreptă în graba spre trupul cufundat pe jumătate în stratul a-c de omat. Ajuns în apropierea lui, medicul se lasă în-un genunchi și îl întoarce încetisor cu fața în sus. Ochii sticloși ai tânărului fixau cerul fără să clipească. Pulsul încetase să mai bata.

Medicul îi desfăcu la piept redingota neagră, lăsând să apară cămașa găurită și îmbibată de sânge. Își rosti diagnosticul cu precizie profesională:

- Glonte a perforat inima, provocând o moarte fulgerătoare!

Se ridică în picioare, aruncă o ultimă privire asupra cadavrului și, după ce își scoase palarea cilindrică într-un ultim salut, se adresa arbitrului și martorilor:

Serviciile mele nu mai sunt necesare. Domnilor, îmi ermiteti să mă retrag. Va sta oriunde la dispoziție pentruierea procesului verbal de constatare a decesului, își puse palarea și, purtându-și geanta cu instrumente chirurgicale, care în cazul acesta nu mai serveau la nimic, se ieșea ținându-și capul plecat, ca și când ar fi însoțit o înmormântare...

Onoarea capitanului Dragostin a fost spălată în sânge, cu mînie în glas doctorul Costache Lungeanu. Mai ții minte a cîta oară și-a spălat onoarea în sânge?.. Omul ăsta nu este decît un badic ce savîrșeste asasinat la ada-

onorabilului Cod al Duelurilor.

muie buzele în paharul de coniac cu fatete de cristal efractau flăcările din cămin.

455

Gînditor, Manole Vulturescu își încălzea între degetele făcute caș paharul cu licoare chihlimbarie.

- Ți împartășesc indignarea, domnule Lungeanu. Din r, e fericire, suntem neputincioși. Aceste lupte, așa zise cavafe~ resti, care dăinuiesc din vremuri imemorabile, au intrat și j» obisnuința lumii civilizate. Odinioară își aveau poate rostul Jucau rolul providenței în lichidarea unor conflicte care altfel nu și-ar fi avut rezolvare. Judecători și instanțe de jude-cata nu se gaseau la tot pasul. Dreptatea nu era întotdeauna ue partea celui mai iscusit mînuitor de arme. Dar în cîntecele truverilor și în povestirile menite a sădi în conștiința copiilor respectul tradițiilor cavaleresti, victoria revenea întotdeauna celor virtuosi.

— Domnule Vulturescu, astăzi, în secolul luminilor, asemenea mentalități retrograde nu-si mai au rostul. Nu este destul ca în aceste rafuieli potrivite doar oamenilor din epoca de piatră au pierit nenumărate victime? Moartea nedreaptă a lui Puskin, ucis în duel de amantul soției sale este un exemplu care a făcut întotdeauna să mă cutremur de mînie. Numele lui d'Anthes, un derbedeu cu epoletă de ofiter, a intrat în nemurire fiindcă

a avut „onoarea” sa ucida în „lupta cavalerieasca” pe unul dintre cei mai straluciti poeti ai lumii. Altfel cine ar mai fi stiut ca a existat vreodata pe lume un militar cu numele de d'Anthes? Aceste glorii parazite sunt dezgustatoare! În conceptia mea, capitanul Dragostin ar trebui sa fie, întemnitat ori internat într-un azil de nebuni.

Manole Vulturescu zîmbi. f

— Nu te sfatuiesc sa repeti aceasta opinie în public. Daca ar ajunge la urechea lui Dragostin, stii la ce te-ai putea astepta! Esti expert în mînuirea armelor, doctore?

Costache Lungeanu era un barbat înalt, cu umeri lati si musculatura de atlet. Ipoteza amfitrionului îl facu sa-si umfle furios pieptul.

— Daca m-ar provoca la duel DragosFin, i-as croi un ciomag de visin peste sale de i-as frînge sira spinarii, în conceptia mea, cam asa arata „lupta cavalerieasca”!

Batrînul boier i/bucni în rîs:

— Iata un mijloc radical de lichidare a conflictelor. Cred ca ideea dumitale-nu este rea. îmi spuneam chiar...

Tocmai atunci îsi facu o aparitie vijelioasa ministrul Scar-lat Vulturescu. La vederea doctorului, se opri descumpanit. Ar fi preferat sa-l gaseasca pe tatal sau singur. Trecea .printr-o

456

criza sufleteasca si în asemenea momente îl deranjau ,rii din afara familiei. Afecta un calm de parada:

Guta tatalui meu a început sa-l supere iarasi, draga lore? j] întreba zîmbind condescendent. Numai în aseme-azuri te mai vedem pe aici!

I Este adevarat, ma cam sîcîie piciorul, zise Manole Vul->scu. Doctorul Lungeanu m-a facut sa-mi uit durerile vor-j-mi despre ultima isprava a capitanului Dragostin. Jcarlat Vulturescu se apropie de camin si îsi întinse mîi-uile spre a si le încalzi la foc.

. Ah, ai fost informat si dumneata, doctore? Dragostin

l-a lichidat pe fiul senatorului Paltin. Bietul baiat, abia îsi

uase diploma de inginer la Berlin. Cauza? Cherchez la femme!

elul ar fi facut vîlva daca nu l-ar fi eclipsat un eveniment

cu si mai mare rasunet.

- Ce s-a -întîmplat? întreba curios batrînul Vulturescu. Scarlat rosti cu un fel de voluptate a autodistrugerii:

- în aceasta dupa-amiaza, la Senat, guvernul a fost pus în minoritate. Lascar Catargi a declarat ca-si va prezenta demisia.

Costache Lungeanu înțelese ca în preziua unor schimbari în arena politica, schimbari ce aveau sa afecteze desigur si scaunul ministerial al lui Scarlat Vulturescu, era natural ca acesta sa doreasca a discuta cu tatal sau între patru ochi.

- Va rog sa-mi permiteti sa ma retrag.

- Este înca devreme, doctore! protesta Manole Vulturescu. Ramîi, te rog, la cina!

- Trebuie sa vizitez niste bolnavi.

- Daca-i asa, datoria înainte de toate!

Dupa ce Lungeanu iese, Scarlat Vulturescu rosti bucuros:

- Bine ca a plecat! îsi umplu un pahar de coniac, îl dadu peste cap, apoi adauga contrariat: Nu pari deloc surprins, tata de vestea mea!

- Ma asteptam sa se întîmple asa. Scarlat exclama perplex:

Te asteptai!? Sa fie pus în minoritate guvernul, cînd Senat dispune de o confortabila majoritate?

Cu un corectiv, Scarlat: o majoritate conservatoare al-

itâ din fractiuni dizidente, mai primejdioase uneori decît*

tia. Cu maniera sa dictatoriala, Lascar Catargi 3 savîrsit

Jla de a-si îndeparta pe toti vechii conservatori. Au de-

onat pe rînd din guvern si Epureanu, si Lahovari, si Boe-

-u, si Kretulescu, si Teii, si Cantacuzino, si Mavrogheni si

457

— si dumneata, tata...

- si eu. De ce as fi facut exceptie? Catargi si-a rernania» de atîtea ori guvernul, încît din

primii sai membri n-a mai ramas decât el.

Scarlat zîmbi cu superioritate:

— S-au retras batrînii, dar guvernul s-a întinerit cu juni, mistii, în cap cu Maiorescu, Strat, Carp...

— "M cu tine, Scarlat! repeta Manole Vulturescu întreruperea fiului sau.

— .Ei, da, la cei 50 de ani ai mei, sunt tînar în comparatie cu fosilele din fostul cabinet Catargi. Carp are numai 38 de ani. La fel si Maiorescu...

— Fiindca veni vorba despre tineri si despre tinerete uite în ce impas ati adus voi, „tinerii” miscarea conservatoare din tara noastra, rosti cu ironie Manole.

— Conflictul între generatii nu este o simpla poveste, observa Scarlat zîmbind.

Batrînul Vulturescu abandona tonul persiflant si redeveni J brusc serios.

— Adevarul este ca am contribuit cu totii, batrîni si ti-l neri, la tristul crepuscul de azi al partidului nostru, în politica externa am fost sovaielnici. Fata de criza orientului am aplicat principiul perimat wait and see, cristalizat în formula neutralitate absoluta. Opozitia preconizeaza o politica inter-ventionista. Vrea sa obtina neatîrnarea tarii prin lupta deschisa, nu cersind bunavointei marilor puteri, care fie vorba între noi, nu au în vedere decât propriile interese. si politica noastra financiara a fost dezastruoasa. Toate bugetele noastre au fost deficitare. Am pus accentul pe latifundii si am negii» jat mica proprietate. Am încurajat invazia capitalului strain si înrobirea economica a tarii prin tratatul comercial cu Aus-tro-Ungaria.

— Semnarea acestui tratat ne-a pus pe picior de egalitate cu marile puteri, tata, sustinu Scarlat cu vigoare. A fost un act de independenta...

— Sunt de acord cu tine. îl platim însa foarte scump. Majordomul intra, vestind sosirea ministrului -Ion Bala-

eeanu.

— La ora asta tîrzie? se mita Manole.

Ion Balaceanu, titularul Ministerului Afacerilor Straine, arbora de obicei o corectitudine vestimentara care atingea pedanteria. Un caricaturist îl zugravisese în baie, gol, dar purtînd cravata plastron si manusi albe. Acum Balaceanu avea haina

458

cheiata - - neglijenta pe care nu si-ar fi permis-o în con-normale - - si își vîntura batista

spre a-si racori fata fnspirata, în ciuda frigului de afara.

- stii ce se întâmpla în clipa de fata, coane Mano le? striga tatorul rastumîndu-se sfîrsit într-un fotoliu.

Sunt informat- ca Lascar Catargi a prezentat demisia îbinetului, replica Manole calm.

Lovitura de teatru, coane Manole! In urma unei vizite palat, a revenit asupra demisiei si a cerut Mariei-Sale sa probe dizolvarea Senatului.

_ si?

__ Maria-Sa i-a încuviintat cererea.

Manole Vulturescu suspina:

- Bietul Catargi! si-a semnat sentinta propriei executii. Ministrul Afacerrlor Externe se bîlbîi:

- Credeam ca ai sa apreciezi pozitiv acest act de autoritate, coane Manole.

— Dizolvarea Senatului înseamna noi alegeri. Ce sansa vor avea conservatorii? stii bine ca anul trecut am obtinut majoritatea în Parlament numai datorita unor presiuni putin ortodoxe, spuse batrînul Vulturescu.

Tata se înversuneaza împotriva propriului sau partid de parca ar fi facut pact cu opozitia! îl critica Scarlat.

- Cînd propriul tau copil greseste, îl certi, spuse Manole. Asta nu înseamna ca ai încetat sa-l iubesti. Partidul nostru si-a înscris la activul sau si realizari însemnate. Dar lumea are memorie scurta si dovedeste acest lucru la alegeri.

Ministrul Afacerilor Straine îsi examina distrat vîrfurile pantofilor de lac, strasnic lustruiti, apoi ridica ochii spre gazda. Sper, coane Manole, ca în criza care s-a deschis ai sa ne dai sprijinul.

Batrînut schita un gest de neputinta:

M-am retras din politica, Balaceanu. Moral, sunt alaturi de voi. Nu stiu daca asa ceva va poate fi de folos. Ministrul ofta si se pregati de plecare: Ne-ai parasit si dumneata! .Regret!

- Ma reprezinta fiul meu, Scarlat. Este suficient, Balaceanu îsi lua ramas bun si se îndrepta mohorît spre

Puse mîna pe clanta si acolo se opri, întorcînd capul spre amfitrion:

- Am uitat sa-ti spun ceya, coane Manole. Serviciul se-t ne-a semnalat miscari de trupe rusesti între Prut si Nis-

459

tru. Se pare ca anul 1876 ne va aduce razboiul. Dupa cîte s vede începe în conditii dramatice.

- Pentru ca veni vorba de razboi, Balaceanu, am; sai-f spun totusi ce am pe suflet. Datorita unor inabilitati, pierdeti cîrma statului tocmai acum în preajma unui razboi inevitabil care — cred eu -- se va încheia cu dobîndirea deplinei noas.! tre neatîrnari. Conservatorii au pregatit armata, iar liberalii o vor folosi, culegînd laurii. Dupa cum vezi, Scarlat, dau si Caesaruîui ce'este al Caesarului...

Dupa plecarea vizitatorului Manole se întoarse spre fiuj-' sau, care se plimba agitat prin încapere.

— Sper ca o sa cinam împreuna. Vreau sa-ti' vorbesc despre...

Scarlat îl întrerupse:

— Ma ierti, dar nu pot ramîne. în noaptea asta liderii par-tidului sunt convocati la o întrunire urgenta. Nu mi-e îngaduit sa lipsesc.

Iesi din salon fara sa mai astepte raspunsul tatalui sau.} Dezamagit, Manole lua un jurnal si începu sa-l rasfoiasca. Se. adîncise în lectura articolului de fond — o fada poliloghie asupra necesitatii instaurarii unei democratii de tip conservator — cînd Scarlat îsi facu aparitia în frac si cu o camelie la butoniera.

— Te duci în costum de seara la consfatuirea voastra politica? zîmbi cu subînteles batrînul. Noroc ca nevasta-ta e la . mosiei

— Am de gînd sa dau o raita si pe-la club. De-asta m-am îmbracat asa. Simt nevoia~ sa ma mai destind. Grijile guver-î narii m-au istovit.

— în curînd ai sa scapi de ele, Scarlat.

— Nu se stie, tata. O importanta fractiune din partidul nostru si-a propus sa ma desemneze prim-ministru. . .

— In cazul" ca veti cîstiga alegerile ...

— Nu cobi, tata! Eu sper într-un reviriment al opiniei_ publice. Oamenii cu scaun la cap vor înţelege ca partidul con-' servator reprezinta garantia echilibrului social, a ordinii, a respectarii traditiilor. .. Cînd am sa depun juramîntul în caii-] tdte de sef al guvernului, ai sa fii mîndru de mine.

— Daca ai sa-l depui, Scarlat.

— stiu, n-ai avut niciodata încredere în mine. Buna seara, tata.

Ramas singur, Manole arunca indispus ziarul si se ridica anevoie din fotoliu, îi scîrîiau încheieturile, iar guta îi re-

460

,ea din cînd în cînd junghiuri de foc în picior. Ar fi jucat artida de sah cu Scarlat, ca sa mai uite de griji si de boala. a din biblioteca un roman de Balzac si se înapoie la foto-

ij,,] sau . . -

Un sfert de ora mai târziu, cupeul lui Scarlat opri în fata tului magnific luminat al unchiului sau, Anton Vulturescu.

arte multe trasuri erau orînduite în fata cladirii. Vizitiii si

•oarele lor se încalzeau la un foc de gateje, aprins în mijlo-

curtii din porunca stapînului casei.

Nu era frig. O urcare brusca a temperaturii, transformase •apada într-o zloata amestecata cu noroi.

Cînd intra în vestibulul îmbracat în oglinzi, unde își lasa paltonul captusit cu 'blana de vizon, Scarlat auzi zvon de gla-ri si acorduri de orchestra strabatînd dinspre sala de bal. Traversa cîteva' saloane, strecurîndu-se printre invitati. O cauta din ochi pe Louise von Falkenberg. Fiinta aceasta diabolic de frumoasa îl subjugase, facînd dintr-un barbat în toata firea un fel de Pierrot topit de dragoste, incapabil sa-si dea seama de ridicolul propriei lui situatii. La gîndul,ca avea s-o întîl-neasca, încerca o excitatie nervoasa puternica, manifestata prin valuri de fiori, asemenea'a unor descarcari electrice, își închelesta cu disperare falcile, ca sa nu-i clantane dintii, si umbla ca un somnambul, fara sa salute si fara sa raspunda la saluturi, într-un salon dadu peste Anton Vulturescu, înconjurat de un grup de oameni de arta — actori, pictori, poeti — care-i ridicau osanale, în speranta obtinerii unor subventii grase. Anton, încîntat sa joace iarasi rol de Mecena, asculta cu placere complimentele. Scarlat avu impresia ca asista la transpunerea în riata a fabulei lui La Fontaine „Corbul si vulpea".

îl lua de brat pe batrîn si, fara sa ceara scuze anturajului, îl trase deoparte.

- Unde e Louise, unchiule?

Anton îl privi cu prefacuta îngrijorare.

- Ce e cu tine, nepoate? De ce gîfîi? Nu te simti bine? I încînta tulburarea lui Scarlat. Louise îl razbunase, si-u-i pe toti acei care-l ostracizaseră pîna la intrarea ei în

i sa faca mea culpa. Capitulasera nu numai sjiobii, care
erseau acum invitatiile ca în vremurile lui de glorie, ci si
idele, în cap cu Scarlat. Fratele sau Manole nu venise înca
vada, dar nu va întîrzia s-o faca, dupa ce va afla ca fiul
neglijeza sotia si ocupatiile pentru Louise. Cu ce era în-

461

zestrata aceasta fiinta de îi cucerea pe toti barbatii? se întreba plin de încîntare Anton, în
prezenta ei, atît sotii cu stagiul conjugal îndelungat, cît si cei care abia își pusesera pi-
rostriile pe frunte își uitau îndatoririle fata de familie,, de parca ar fi fost hipnotizati. La
baluri, tinerii își abandonau logodnicele, lasau;virginalele candidate la casatorie sa
vegheze ^^ pe scaunele aliniate de-a lungul peretilor si se buluceau în

jurul Louisei. Se stîrnise printre masculi o puternica emulatie, îi faceau cele mai
extravagante complimente, o invitau pe întrecute la dans, îi cerseau un surîs, îi asterneau
la picioare flori, bijuterii. Din cauza ei avusesera loc cîteva dueluri, din fericire penitru
cei în cauza încheiate doar cu rani usoare.

Iritat de falsa solitudine a unchiului sau, Scarlat îl repezi:

— Nu te îngriji de sanatatea mea! De Louise te-am îh-trebat!

îsi dadu brusc seama ca vorbise cu o brutalitate care ar fi putut sa-l supere pe batrîn. Ce
s-ar face daca acesta i-ar in- 'terzice continuarea vizitelor în casa lui? Schimba tonul,
adre-sîndu-i-se aproape umil:

— Iarta-ma, unchiule, dar sunt foarte obosit.. . Vreau sa-i vorbesc Louisei. ..

— Dragul meu, îti dau o veste neplacuta. Astazi de dimineata Louise a parasit
Bucurestii.

O fierbinteala bizara inunda creierul lui Scarlat. Bîigui:

— Ce-ai spus? A plecat? Unde?

- La Constantinopole. Are de limpezrt niste încurcaturi în legatura cu o mostenire.

Pe fruntea lui Scarlat se ivira' broboane de sudoare.

— si n-a lasat nici o vorba pentru mine?

— Nu. Dar are sa se întoarca. Eh, daca as fi fost mai tânar, as fi însoțit-o. Dar la vârsta mea, nu sunt recomandate calatoriile cu postalionul. . . Am sa resimt, ca si tine, absenta Louisei. Numai ea îmi mai încălzește bătrânețele ...

Scarlat îl privi banuitor. „Ce vrea sa spuna satirul asta bătrîn? Sa existe între ei relatii vinovate?”

— Acum te rog sa ma ierti, Scarlat, nu mi-e îngaduit sa-mi neglijez invitatii.

Termina fraza arborînd un aer important, ca si cînd de persoana lui ar fi atîrnat reusita divertismentelor bucurestene de înalta calitate. Scarlat se desparti buimac de unchiul sau. Mergea izbindu-se de oameni, ca si cînd ar fi fost beat. Lai

462

iesire, uita sa-si mai ia paltonul de la garderoba. Era atît de înfierbîntat, încît nici nu simti frigul de afara.

Era prea devreme sa se înapoieze acasa. I-ar fi fost rusine sa dea ochii cu tatal sau. Nici la club nu se putea duce. Tulburarea lui era prea vizibila.

Se urca în cupeu si porunci vizitiului sa mîne spre marginea orasului. Se va opri la o circiuma si acolo va be;a de unul singur pîna ce își va îneca în alcool supararea. . .

. Profesorul Antonius Ciosvîrta intra vijelios la Capsa, agi-tînd deasupra capului o editie speciala a ziarului „Românul”. Pletele iesite de sub caciula de oaie lasata pe ceafa si salul de fîna se vînturau ca batute de furtuna. Se îndrepta spre o masa la care stateau la taifas, sorbind din cîte un svart, prietenii sai, chipesul capitan Grigore Calomfirescu, judecatorul

. Basil Protopopescu si doctorul Lungeanu. Istovit, Ciosvîrta se

. lasa sa cada gîfîind pe un scaun liber.

Capitanul Calomfirescu îl masura cu privirile si rosti în gluma:

— Iubitul nostru belfer si-a dat sfîrsitul, stors de puteri, la picioarele unei mese de la Capsa, asemenea viteazului grec din antichitate care a, adus atenienilor, cu sacrificiul vietii, vestea victoriei de la Maraton.

Ciosvîrta arata cu un gest spasmodic ziarul, fiindca abia mai putea scoate din gîtlej cîteva sunete inarticulate. Judecatorul lua gazeta si își arunca ochii pe prima pagina. Fluiera impresionat, apoi îi citi titlul tiparit cu litere groase: '

—• „Victoria zdrobitoare a partidului liberal în alegerile pentru Senat. Fortele reacțiunii au fost doborâte. Suntem informați ca în primele ore ale acestei după-amiezi, primul ministru Lascar Catargi s-a prezentat la Palat, spre a supune Printului Carol demisia guvernului, care a și fost acceptată. Opinia publică asteapta .cu nerăbdare constituirea unui guvern monocolor, reprezentativ, capabil să redreseze corabia statului, esuata pe stîncile incompetenței politice a conservatorilor. Alegătorii și-au spus răsplată cuvîntul prin votul depus în urne: Vrem guvern liberal! Vrem instaurarea unei democrații adevărate! Vrem izgonirea definitivă de la putere a reacționarilor, a retrograzilor, a lipitorilor care s-au îmbuibat sugînd sînge românesc! Traiască victoria în alegeri a partidului liberal!"

Judecătorul Protopopescu rosti emfatic:

— Bravo! Au izbîndit forțele dreptății! Iată ce înseamnă alegeri libere! Nu ca ridicula comedie de anul trecut, cînd

463

reacțiunea s-a menținut la guvern, batjocorind dreptul de liberă exprimare a preferințelor politice ale poporului.

— Bine mai întorc juristii frazele! exclama admirativ capitanul, muindu-și după aceea buzele în svartul balt pe jumătate.

Doctorul Lungeami nu împărtăși entuziasmul prietenilor săi.

— Pleacă îmbuibat și vin înfometat! Cel puțin conservatorii își făcuseră plinul.

— Cînd ai mult, vrei și mai mult! declară sententios magistratul, împăturind ziarul și înăpoiindu-l profesorului.

— Conservatorii nu se mai satura! supralicita profesorul, care-și recăpatase între timp suflul. Phii, ce s-or mai fi vaicarind latifundiarii! Simt că le pierd p'amîntul de sub picioare! Domnii mei, a sosit momentul să trecem la exproprierea moșiilor,!

- Tocmai acum, cînd îmi pusesem în gînd să mă însor' cu o moșierească văduvă? exclama cu prefăcută întristare capitanul.

și la mesele din jur se stîrnise ebulitiunea. Majoritatea clienților erau cuprinși de euforie. Se faceau pronosticuri asupra componentei viitorului cabinet ministerial...

— Au plecat ai noștri, vin ai noștri! bombani cu nasul deasupra paharului sau cu tuica un pictor nefericit, fiindcă nu reușise niciodată să-și plaseze vreun tablou. Liberali sau conservatori sunt același rahat! La dracu' cu politica!

— Ești un prost, Dimancene! îl apostrofa Ciosvîrta, peste capul prietenilor săi. Din

cauza unor. zapaciti ca tine se duce tara de-a berbeleacul! Iti lipseste constiinta democratica! Pun ramasag ca nici nu te-ai dus la vot!

— Ma ... pe votul tau! mormai pictorul. Da-mi o sticla de vin si te votez si pe tine si pe toti imbecilii de calibrul tau!

Ciosvîrta vru sa riposteze, dar în aceeași clipa intra în local Scarlat Vulturescu. Era atît de descompus la fata, încît evoca un cadavru ambulant. Profesorul îi dadu un ghiont doctorului :

- Uite-ti pacientul, Lungene! Ai putea sa-i dai un certificat de deces. Poate ca nici nu e el, ci fantoma lui Rîse batjocoritor: 11 doare rau pierderea scaunului ministerial.

— Lasa glumele proaste, belferule! îl muștra medicul, în primul rînd nu e pacientul meu. Pe tatal sau îl îngrijesc. In al doilea rînd, nu-mi place sa zvîrlu cu pietre în învinsi.

464

— Ia te uita, marinimosul! îl zeflemisi Ciosvîrta. Cînd vom expropria latifundiile, ma întreb cu ce-o sa-ti mai plateasca onorariile batrînul Vulturescu?

— Esti un idiot! rosti doctorul. Profesorul izbucni în rîs:

— Sa va spuri eu-, fratilor, de ce ia.partea clanului Vulturescu. A pus ochii pe nepoata lui Manole. Eu l-am vazut cu ce aer de mîrtan amorezat îi saruta mîna, duminica trecuta, la iesirea din biserica Stavropoleos.

— Azi calci numai în strachini, Ciosvîrtă! îl muștra capitanul, adoptînd aerul unui om de lume. Tu nu stii ce-i aia discretie?

— Discret cu lipitorile poporului românesc, haida-de! Nu ma cunosti. Am stofa de anarhist! Le-as pune tuturor boiernasilor astora cîte un butoias cu dinamita sub fund.. Ah, si cu cîta voluptate as aprinde fitilele!

Lungeanu nu se mai osteni sa-i raspunda. Se uita cu mila la fostul ministru, care tocmai cumparase o mare cutie cu bomboane legata cu panglici roz si acum iese din local prin asa turnanta.

Profesorul Ciosvîrta nu se înșelase în aprecierile lui. Scar-l,at Vulturescu era negru de suparare, dar nu fiindca iesise din suvern, asa cum credeau gurile rele, ci pentru ca simtea ca o pierduse pe Louise. Cu o zi înainte, plimbîndu-se cu trasura la sosea, ca sa-si mai racoreasca creierul încins de gîndurile-i tumultuase, zarise pe alea calaretilor silueta iubitei lui, pe in armasar roib, alaturi de Vinlila Vulturescu. Louise se uita tînarul secretar al printului Carol cu o tandrete care îi sfî-siase inima lui Scarlat. Perfida, nici nu avusese delicatetea a-i anunte înapoierea ei la Bucuresti, desi legatura lor amo-aasa l-ar fi îndrituit sa se astepte din partea ei la mai multa jnsideratie. îl fulgerase atunci gîndul

sa ordone vizitiului sa i'toarca trasura si sa se ia dupa cei doi calareti. Dar se te-iuse de scandalul care ar fi putut sa urmeze. Desi era o zi martie vîntoasa si rece, lumea iesise la sosea spre a profita de soarele ce-si scotea cînd si cînd fata pe dupa perdelele cenusii de nori fugari. Țiganci întindeau spre vînzare, calaretilor si pasagerilor din trasuri, manunchiuri de ghiocei si de /iolete. *

Daca n-ar fi fost însurat, Scarlat nu s-ar fi jenat sa pro-roace un conflict cu nepotul sau, care avusese nerusinaarea sa-i îure amanta. N-ar fi sovait sa-l provoace-la duel. Dar în situatia lui de pater familias trebuia sa-si înabuse durerea, s J.

— Uragan asupra Europei

465

caute o rezolvare a crizei pe cai ocolite..în ciuda disperarii lui, avea decenta sa se fereasca de ochii lumii.

Dupa o noapte de framîntari sufletesti cu atît mai chinuitoare cu cît trebuiau ascunse fata de sotia lui, trecuse în dimineata urmatoare pe la locuinta lui Anton Vulturescu, spe-rînd sa fie primit de Louise. Un valet îl informase ca domnisoara iesise în oras.

Scarlat hotarâse sa-si repete vizita dupa amiaza, dar ceva mai devreme, ca sa o prinda pe Louise acasa. Cumparase de la o florarie un imens buchet de trandafiri de sera, iar de la Capsa o cutie cu bomboane. Avea sa se comporte fata de ea cu naturalete, ca sa nu-si tradeze suferinta launtrica, încercase chiar sa se amageasca, spunîndu-si ca se alarmase inutil, ca între Louise si Vintila Vulturescu nu exista nici o legatura sentimentala. Se întîlnisera întîmplator la sosea si se plimbasera împreuna.

Cînd intrase în curtea casei unchiului sau, îl încoltisera iarasi temerile. Daca nu o va gasi nici acum? Spre emotia si bucuria sa, servitorul îi deschise usa de la intrare, spunîndu-i ca o va anunta pe domnisoara. Peste cîteva minute, într-unul din saloanele de la parter, Scarlat fu primit de Louise, în toaleta de oras. Purta palarie si o rochie de catifea corail de o simplitate plina de. bun-gust. Era atît de frumoasa în clipa aceea, încît Scarlat simti ca i se taie respiratia.

Cu prefacut calm, îi oferi florile si cutia cu bomboane. Ea Si multumi si puse darurile pe o masa,

— Esti amabil ca întotdeauna, Scarlat! Acum te rog sa ma ierti, dar sunt asteptata la croitoreasa.

Lui i se urca sîngele în cap.

— Atîta ai sa-mi spui, dupa o absenta de aproape o luna? Louise zîmbi cu o raceala care îi paru lui Scarlat ucigatoare.

— Ce-ai vrea sa-ti spun? Ca am avut treburi pâna peste cap, ca nu am gasit timp sa admir frumusetile Constantino-polelui?

Scarlat începu sa clocoteasca.

— Ieri te-am vazut la sosea cu nepotul meu, Vintila.

— Da? Dragut baiat! Cred ca am sa fac o pasiune pe tru el.

— si-mi spui asta mie? suiera Scarlat. Louise îl privi de sus.

— Nu te înțeleg! îmi reprozezi ca ies cu un tânar care-mi place? Am vreo obligatie fata de tine? Sunt datoare sa-ti

466

menajez susceptibilitatile? Am trait împreuna o aventura agreabila si nimic mai mult. Toate au un sfîrsit. Chiar si idila noastra.

Scarlat se facu vînat. își înclesta pumnii.

- Cu alte cuvinte, îmi dai cu piciorul? Ma arunci la gunoi? Crezi ca am sa accept acest tratament?

— si ma rog, ce ai sa-mi faci? rosti glacial Louise. Scene? Un scandal în public? Numai tu ai avea de pierdut.

Scarlat încerca senzatia ca cerul si pamîntul se prabuesc. Deznadajduit, aborda alta tactica:

— Louise, nu ma parasi! Te iubesc! Nu pot traii fara tine! .

— încearca sa ma uiti, dragul meu! Fa si tu o calatorie! Nu mai ai obligatii politice care sa te tina înlantuit de Bucuresti, la-ti sotia — am auzit ca este o fiinta foarte agreabila — si plecati la Paris sau la Venetia, într-o noua calatorie de nunta.

— Louise, îti bati joc de mine!

— Scarlat, este oare nevoie sa-ti amintesc ca un om' de lume nu inoportuneaza o femeie? Vrei sa-mi schimb parerea despre tine? Ce-a fost a fost! începem un nou episod din viata, fiecare pe contul sau. Haide, fii înțelegator si du-te la sotia ta!

Agita un clopotel de argint. Un valet deschise usa dupa -mai putin de o secunda, li poruncise oare Louise sa stea acolo, pentru orice eventualitate? Scarlat se simti îngrozitor de umilit. Avu impresia ca, de sub masca de sluga stilata, valetul îl privea ironic. Se uita nehotârît la Louise, vru sa mai spuna ceva, dar se razgîndi. O saluta si se

îndrepta spre^usa."Abia atunci auzi glasul ei rostind cu o indiferenta care-l zdrobi:

— Iosif, cupeul sa traga la scara!

Scarlat iese nauc. Când se vazu sub cerul liber, își duse mîna la frunte. O ameteala bizara îl facu sa se sprijine de portiera trasurii sale. De pe strada îi ajunse la ureche strigatul unui vînzator de ziare:

— „Românul"! Editie speciala! Generalul Florescu a acceptat sa constituie noul guvern. Editie speciala!

Roibul arab, cu coama matasoasa si ondulata ca pletele unei fecioare, pasea elastic, în trap spaniol, descriind volte largi în manejul presarat cu rumegus. Proaspatul capitan Ni-

467

kolai Petrovici Gârbov își conducea calul cu maiestrie, sub privirile condescendente ale unor blazati ofiteri de cavalerie, care socoteau ca s-ar coborî în propriii lor ochi daca ar recunoaste surprinzatorul talent în arta echitatiei al prozaicului infanterist. Pe Nikolai Petrovici îl ustura aerul de superioritate al calaretilor, dar se prefacea a nu-l lua în seama. Primul concurs hipic cu obstacole pe care îl câstigase în toamna trecuta, luînd' înaintea unor concurenti cu palmares stralucit, îi mîngîiase într-o oarecare masura amorul propriu, facîndu-l sa resimta mai putin umilinta de a face parte dintr-o arma emi-namente pedestra.

Nikolai Petrovici suferea cumplit fiindca, datorita originii s'ale mic-burgheze, nu-i fusese îngaduit sa faca parte dintr-un regiment de garda imperiala si nici sa devina cavalerist. Parintele sau, Piotr Kuzmici Gârbov, negustor de seama si mare bogatas, ridicat însa de jos, îl îndemnase sa se dedice comertului, unde ar fi avut înca de la început o pozitie fruntasa, în armata împanata cu aristocrati snobi, aroganti si plini de ei, se va simti ca un intrus.

Nu-i daduse ascultare si se înscriesese într-o scoala de ofiteri de infanterie, deschisa — potrivit noilor orînduiri stabilite de contele Miliutin — si tinerilor cu origine burgheza sau taraneasca. Cîte bobîrnace nu înghitise de la ofiterasii aceia trufasi si vani, care nu pierdeau ocazia sa-i aminteasca — pe ocolite sau chiar brutal — ca este un tolerat! Daca s-ar. fi limitat la prietenia camarazilor sai din infanterie - - burghezi ca si el — s-ar fi bucurat de un trai tihnit^ modest, între egali. Dar lui Nikolai Petrovici îi repugna tihna si modestia. Nu îmbratisase cariera militara spre "a-si asigura existenta, d pentru a se împauna cu uniforma ofitereasca si cu fireturile stra- * lucitoare, atît de admirate de tinerele domnisoare. Veniturile 'personale îi îngaduiau sa duca o viata de nabab, sa aiba echipaj'propriu, cai de curse si un cochet apartament într-o opulenta casa de raport de pe Puskinskaia.

Ofiterii nobili îi acceptau compania fiindca îl tapau cu împrumuturi rareori restituite, erau nelipsiti la petrecerile sale, îndeobste foarte deocheate, mîncau si beau pe socoteala

lui fara a se simti obligati la reciprocitati. Nu-l invitau în casele lor, fiindca nu-l socoteau demn sa le frecventeze familiile.

Dupa ce își încheie programul de echitatie, executat cu regularitate spre a nu-si pierde antrenamentul, își cinsti camarazii la popota cu câte o cupa de sampanie, apoi se desparti de ei si pleca spre locuinta sa. Zurgalaii bidiviilor de la sanie

468

creau un agreabil fundal sonor, în acord cu gândurile-i trandafirii.

Era pe punctul de a da o mare lovitura mondena. Recent, solicitase înscrierea în „Yacht-club”. Capitanul print Scepcin, , care-i era îndatorat pîna în gît, fagaduse sa-ix sprijine candidatura. Scepcin, desi statea prost cu banii, era unul dintre stîlpai clubului, iar cuvîntul sau avea greutate. Nikolai Petro-vici încerca sa-si imagineze surpriza camarazilor de regiment cînd le va spune cu 'nepasare ca a fost cooptat membru al celui mai select cerc din Odessa. Ar fi primul" ofiter de infanterie primit la „Yacht-club”. Prestigiul sau în societate ar înregistra un salt spectaculos. Cine s-ar mai încumeta sa spuna ca Nikolai Petrovici Gârbov este fiul .unui negustoras oarecare? în drum spre casa se opri la frizerul sau preferat — francez de origine. — priceput ca nimeni altul sa-i onduleze artistic parul tepos, utilizînd numai apa si briliantina. Ar fi putut sa se foloseasca de serviciile frizerului de la regiment, dar în împrejurari, deosebite se impunea sa acorde toaletei sale îngrijiri deosebite. Seara, la noua, era invitat la balul oferit la palatul guvernamental de consilierul privat actual Erdeli, guvernator al provinciei Kerson, în cinstea comandantului trupelor din circumscriptia militara Odessa, generalul Semeka, si a sotiei acestuia. Era pentru prima data în viata ca Nikolai Petrovici primea o asemenea invitatie. stia ca ofiterii inferiori aveau 'doar rostul sa danseze pe sotiile si pe fiicele mai-marilor zilei. De obicei, erau preferati cavaleristii, pentru uniformele lor foarte aspectuoase si deci potrivite cu decorul unei reuniuni oficiale. si de data "aceasta fusese singurul ofiter inferior de infanterie poftit la palatul guvernamental, încerca sa gaseasca o explicatie a acestui regim de favoare. Se datora oare succesului sau la concursul hipic de obstacole?

Va scrie neaparat tatalui sau despre marea onoare care i se facuse. Batrînul se va bucura cînd va afla ca fiul sau a devenit un obisnuit "al înaltei societati din Odessa.

La frizerie îl întîmpina acelasi miros complex de sapun parfumat, pudra, colonie si ulei de par, la care se adauga lavanda turnata din belsug pe halatele albe ale domnului Le-bonton, patronul, si ale celor sase salariati ai sai. La aparitia capitanului, francezul se ploconi adînc, cinste pe care o facea numai clientilor deosebit de generosi. Desi toate scaunele erau ocupate, îi vorbi cu surîzatoare graba:

469

— Domnule capitan, va servim în câteva minute! Va rugam, luati loc! Aveti acolo, pe masa, toate ziarele din capitala.

De sub prosopul umed, asternut peste obrazul barbatului servit de însusi patronul, se auzi un glas jovial:

— Nikolai, baiatule, ma fac frumos fiindca sunt poftit di-seara la balul guvernatorului.

Gârbov recunoscuse vocea cu falsete de scapet a camaradului sau de regiment, capitanul de infanterie Piotr Aleksandro-vici Zaburov.

— Si eu sunt invitat, rosti cu afectata indiferenta Nikolai Petrovici.

Încerca o tainica dezamagire la gândul ca nu fusese unicul ofiter din regimentul 48 poftit de guvernator. Se aseza pe un scaun lînga masuta acoperita cu jurnale.

Lebonton ridica prosopul umed de pe fata lui Zaburov, care rasari rotunda ca o luna.

— Am o veste mare pentru tine, Nikolai! striga Piotr Ale-ksandrovici.

— Da-i drumul! replica Gârbov fara chef, adaugind mintal: „Sa nu-mi spui ca ti-au acceptat si tie candidatura la „Yacht-club!”

— Vino lînga mine, sa-ti soptesc la ureche! îi facu semn Zaburov, scotîndu-si mîna de sub servetul amplu care-l înfasura ca pe o sarma.

Toata lumea din frizerie își ascuti auzul, dar nu fu în stare sa desluseasca vorbele turnate de Zaburev în pîlnia urechii prietenului sau.

— Afla, Nikolai, baiatule, ca începe razboiul. Mîine de dimineata, primul esalon al •regimentului nostru pleaca spre Prut.

Lui Nikolai Petrovici îi placu si nu-i prea placu vestea, îl zgîndarea agreabil perspectiva unor campanii care în conceptia lui îmbracau vesminte de turnir, dar îl nemultumea plecarea din Odessa tocmai acum, cînd începuse sa devina „cineva”.

Lebonton era un fin psiholog. Facu o legatura între expresia grava asternuta brusc pe chipul lui Gârbov si vestile din gazeta. Intervenii volubil:

— Ati citit în jurnal cît de rau s-au încurcat lucrurile în Bosnia si în Hertegovina, domnilor ofîteri? Rasculatii au respins propunerile facute de marile puteri Turciei, în vederea unei încheieri grabnice a luptelor din Balcani.

470

• :— Asa e! întari Zaburov. Rasculatii cer sa li se cedeze o treime din pamînturile latifundiilor turci.

— Mai cer sa li se dea despagubiri, atît în bani, cît si în vite, si utilaje agricole,

completa Lebonton.

— Revendica, de asemenea, scutirea de dari pe trei ani, evacuarea trupelor turcesti de pe teritoriul Bosniei si Herte-govinei, spuse în continuare capitanul Zaburov.

— Nu se multumesc cu atât, relua Lebonton. Mai pretind dezarmarea turcilor indigeni, precum si garantarea tuturor acestor reforme de catre marile puteri.

— Exact! sublinie Zaburov, agitându-se sub servetul sau.

— Odata si odata îi vom învăta noi minte pe turci! stri-pa din celalalt capat al salii un barbos cu ochelari si mutra de intelectual.

Nikolai Petrovici. îl ignora. Nu-i placeau civilii care se amestecau în vorba neîntrebati. Nu facu nici un comentariu în jurul vestilor publicate de altfel — în extenso — si în ziare.

— Turcilor le trebuie o lectie aspra! declara cu importanta Zaburov dupa ce își examina în oglinda proaspata tun-soare.

Se scula de pe scaun, își puse mantaua, cascheta, apoi se adresa lui Gârbov, ducând mâna la cozoroc:

— Pe diseara, la palatul guvernatorului!

Parasi grav frizeria, urmarit de privirile tuturor clientilor. Lebonton încerca sa închege o conversatie placuta si cu Nikolai Petrovici, dar acesta pastra o tacere morocanoasa. Frizerul se margini sa monologheze despre iarna care parea sa se eternizeze, despre barba ascutita care tindea sa detroneze favoritele, despre rochiile cu turnura care avantajau atât de categoric crupele femeilor, dându-le rotunjimi rubensiene.

Nikolai Petrovici se marginea sa mormaie din când în când. Dupa ce îl ferchezui cum se pricepu mai bine, Lebonton îi plimba o oglinda pe la ceafa spre a-i permite sa-si vada ansamblul tunsorii. Capitanul conveni ca arata foarte bine. ' Avea obrazul tânar, ochiul vioi, mustata îndrazneata, barbia voluntara ...

Plati si pleca spre casa. Când Klim, ordonanta, îi deschise usa apartamentului, îl întreba nerabdator:

— A venit corespondenta?

Klim, un ucrainian domol, cu capul rotund ca o tartacuta, raspunse cu glas cântat: — ' Venit, dom' capitan!.

îi prezenta scrisorile pe o tava — asa cum îl învățase Gârbov — apoi se retrase la bucatarie. Un plic cu en-tgtele-ul, „Yacht-club”-ului îl făcu pe ofiter să tresară, îl făcu emoționat. Inimă îi tăia agitata de o vagă teamă. Recunoscu scrisul lui Scepchin:

29 martie 1876 Odessa

„Dragul meu Nikolai Petrovici,

în ciuda staruintelor mele, conjugate cu manevrele de .culise ale prietenilor pe care i-am mobilizat spre a-ti ^sustine candidatura, n-am reusit sa obtinem numarul de voturi necesare primirii tale în rândurile membrilor clubului.

Sunt convins ca la viitorul scrutin vom înfrînge opoziția ca-patînosilor care se opun primenirii clubului cu tineri valorosi de seama ta. Te rog să ai toată încrederea în prietenia mea care nu se va dezminti niciodată.

Al tau servitor, Nikita Pavlovici Scepchin

P.S. Putem sărbători anticipat succesul pe care-l vom obține la alegerile din toamnă. Ține fruntea sus!

N. P. S."

Nikolai Petrovici făcu scrisoarea ghemotoc și o arunca furios în focul din cămin. „Nu mă vreti! scriși; framîntîndu-și mîinile. Am să devin membru al clubuluiL vostru chiar dacă va trebui să calc peste cadavre. Vei vedea atunci cine este Nikolai Petrovici Gârbov!"

Amenințarea era gratuită, căci pentru moment nu dispunea de mijloace spre a și-o pune în practică. Scepchin fusese un imbecil. Să îndrazneasca numai să-i mai ceară bani cu împrumut! îl va trimite la camatarii care-l vor jumuli de -toate penele.

Posomorit începu să-și îmbrace -uniforma de gala. Cine știe ce afront i se va mai face și la palatul guvernatorului?! îl încolți gîndul să-și scoată tunică și să rămîna acasă, în halat și în papuci. Mîine de dimineață trebuia să se prezinte devreme la cazarma, deoarece comandantul regimentului anunțase convocarea întregului corp ofiteresc în sala de conferințe. „Cine știe ce ordine stupide are să ne mai dea!" Deodată îi revenira în minte vorbele lui Zaburov în legătura cu plecarea regimentului. „Vine războiul! cugeta. Acolo, în fața mortii,

472

u

"vom fi cu toții egali. și țărani, și burghezii, și nobilii. Cei de la „Yacht-club" vor' muri laolaltă cu noi, cestilaltii".

Cînd își vazu în oglinda silueta supla, prinsă în uniforma eleganta acoperita cu fireturi, încerca un vag simtamînt narci-sistic. Dacă ar fi avut și cîteva decoratii, i-ar fi stat mult mai bine. La razboi își va umple pieptul cu ordine și medalii. Numai de el va depinde să se evidentieze în fata sefilor ierarhici, pîna la cele mai înalte esaloane. Va face risipa de vitejie, va cuceri grad după grad, va obtine, tînar înca, galoanele 'de general. Cei de la „Yacht-club” îl vor convoca spre a-i înmîna diploma aurita a membrilor de onoare, dar el îi va refuza cu dispret. Ah, ce cumplit îl mai durea respingerea candidaturii!

Va merge totuși la bal. Acolo îl va întîlni pe Scepein și pe multi dintre membrii clubului. Dar nu le va da importanta. Le va demonstra că este poftit la balurile oficiale deopotrivă cu ei. '

Porunci ordonantei să-i aducă o sanie de piață. Nu se îndura să-și lase vizitiul și caii să-l aștepte toată, noaptea în frig. Scepein și cei de o seamă cu el nu înțelegeau că și servitorii erau oameni. Dar el, Nikolai Petrovici Gârbov, avea alte concepții.

Ajunse la palatul guvernământului cînd ceasul de pe frontonul clădirii indica ora opt precis, așa cum scria în invitație. Avu o mare emoție cînd patruse în monumentalul vestibul strajuit de lachei în livrele, care-i luara cu gesturi rotunde cascheta, mantaua îmblănită și sabia, în capatul de sus al scării îl întîmpina însuși guvernatorul, care-i strînse distrat mîna, în vreme ce un majordom îmbrăcat în negru, ca un cioclu, îi anunța răsplat numele. Cînd intra în saloanele cu tavane înalte, magnific aurite și cu uriașe coloane de marmură, încerca un simtamînt de strivire, de nimicnicie, fata de splendorile din jur. Tatalui său, milionarul Piotr Kuzmici Gârbov nu i se facuse niciodată cîntea de a fi poftit într-un astfel de sanctuar. Fiul, grație uniformei militare, patrundea în palatele rezervate mai-marilor imperiului.

își umfla mîndru pieptul și, euforic, relua inspectia majes-tv.oaselor săli. Ce-ar zice maica-să, parintele său, bunii și strabunii lui — țărani umili și obidiți — dacă l-ar vedea 'stînd cot la cot cu generali, cu guvernatori, cu consilieri imperiali? Arunca priviri cuceritoare domnisoarelor așezate cuminti pe scaune orînduite de-a lungul peretilor, sub protecția cerberilor materni, îl zări și pe Scepein, care îl saluta de la distanță,

473

ți veni spre el. Nikolai Petrovici făcu o pirueta, lasîndu-l cu mîna întinsă.

O orchestra militară, instalată într-o galerie sprijinită de cariatide înfatisînd zeități antice, cînta valsuri și poloneze. Nikolai Petrovici își zise că sosise momentul să-și înscrie pe carnetul de dansator numele „viitoarelor partenere, își cunostea obligațiile. Avea însă de gînd să invite numai fete tinere. Poate că va întîlni vreo bogată și nobilă candidată la maritis, care să-l placă...

Dar mai înainte va face o vizită la bufet. Un pahar cu sampanie l-ar întări curajul. Porni într-acolo, dar tocmai cînd ieșea din salon fu cutremurat de o explozie care părea să se fi produs în fata intrării palatului. Se stîrni agitație, se auzira tipete.

Nikolai Petrovici se îndrepta în fuga spre vestibul. Poate ca va fi nevoie de bratul sau! Coborî scara cea mare sarind cîte trei sau patru trepte deodată, făcîndu-si anevoie loc printre invitatii si servitorii care alergau împanicati. Traversa vestibulul si iese în curte. Guvernatorul se afla în fata intrarii palatului, laolalta cu generalii Semaka si Vannovski, precum si cu multi'alti ofiteri, în curte domnea o mare dezordine. Resturile cîtorva cai zaceau amestecate cu sfărîmaturile unei sanii. Pete de sînge împrósca scara de la intrare.

— Ce s-a întîmplat? întreba Nikolai Petrovici pe un civil atît de impresionat, încît abia reusi sa bolboroseasca ceva neînteles.

— Am sa-ti spun eu ce s-a întîmplat! auzi" deodată glasul de eunuc al lui Zaburov, care aparut în preajma lui. Eram aici cînd a sosit domnul general Semaka si doamna. Au coborît din sanie si urcau tocmai scara, cînd s-a auzit o explozie. Sania a sarit în aer cu cai cu tot. Un vizitiu si un lacheu au fost ucisi pe loc. Domnul general si sotia sa au scapat neatinsi. Au avut mare noroc.

Nikolai Petrovici vazut un cerc de oameni în jurul unor mo-gîldete întinse pe pietrisul din curte. Caii de la ^cîteva sanii, sperati înca, se smuceau în hamuri. Vizitii se straduiau zadarnic sa-i linisteasca. Un atelaj alcatuit din doi armasari roibi, foarte nervosi, tîsni deodată, doborîndu-si vizitiul în zapada. Sania trecu în goana cailor peste pîntecele omului, strivindu-l. Armasarii rasturnara apoi o sanie cu invitati ce tocmai intra în curte. Cîtiva servitori alergara, straduindu-se sa puna capat dementei curse a roibilor, care ^descriau volte dezordonate, stîr-mnd panica în jurul lor.

I' - '

474

Fara sa stea la gînduri, Nikolai Petrovici se repezi spre atelajul ambalat. În cîteva salturi îl ajunsese din urma si, cal-culîndu-si bine avîntul, reUsi sa se agate de capastrul armasarului din dreapta. Se lasa tîrît cu picioarele priponite în zapada pîna ce caii își micșorara iuteala, apoi se oprira, fornaind si tremurînd. Un vizitiu îi lua în primire, eliberîndu-l pe Nikolai Petrovici, care se scutura pe haine si se înapoie printre invitati.

Guvernatorul si cei doi generali care-l încadrau, îl felicitara pentru initiativa sa. Se auzira cîteva aplauze timide, dar se curmara curînd, din respect pentru victimele atentatului.

— Balul continua! anunta emfatic guvernatorul. De fami--liile servitorilor ucisi se va îngriji guvernamîntul. Sunt bucurosi, Excelenta, ca atît dumneavoastra, cît si doamna ati scapat neatinsi! se adresa generalului Semaka. Autoritatile vor lua toate masurile pentru prinderea si pedepsirea atentatorilor.

Fraza, rostita sforaitor, nu risipi îngrijorarile timoraticilor. De la o vreme, atentatele se înmultisera, în ciuda arestarilor operate de politie si a represiunilor brutale.

Doi servitori scuturara de zapada uniforma lui Nîkolai Petrovici si-îi curatara cizmele de lac. Istorisirea ispravii lui facu ocolul saloanelor, egalînd senzatia provocata de încercarea ni-hilistilor de a-l suprima pe generalul Semaka. Nikolai Petrovici putea acum sa înscrie în carnetul sau de bal numele celor mai frumoase domnisoare, pe alese.

La un moment dat se apropie de el pe nesimtite o fata tînara, îmbracata virginal în alb. Ținea ochii plecati, asa cum i se cuvine unei domnisoare cu educatie aleasa. Ajunsa în preajma lui, ridica ochii si îi zîmbi. Nikolai citi atunci în adîncul lor o adoratie care-l maguli.

— Iertati-ma, domnule capitan, ca am venit la dumneavoastra fara sa fim prezentati. V-am vazut în curte, cînd ati îmblînzit armasarii. Ati fost extraordinar! Va felicit!

Desprinse din micul buchet de violete purtat la corsaj o floare si i-o darui.

— Desi nu se obisnuieste ca fetele sa ofere flori tinerilor, eu am sa calc aceasta regula.

— Domnisoara, ma coplesiti!

Lua violeta,, îi aspira parfumul si o prinse la una, din butonierele tunicii.

— M-ati decorat, domnisoara, cu cel mai înalt ordin. Va multumesc, îi saruta mîna: Permiteti sa ma prezint: capitanul Nikolai Petrovici Gârbov.

475

— îmi pare bine, îi zimbi fata. Vannovski, Tatiana Vannov-ika, este numele meu.

— Sunteti ruda cu domnul general Vannovski? întreba circumspect , ofiterul.'

— Fiica lui. Dar aceasta nu trebuie sa va sperie, îi surise cu dragalassenie, dar si cu usoara malitiozitate. Desi nu vad în program nici un Damen Walzer, am sa va întreb daca nu aveti în carnetul de bal un loc liber si pentru mine?

Nikolai Petrovici simti ca îl trec caldurile. Sa fi fost de vina temperatura de sera din saloane, sau prezenta fiicei generalului?

— As fi fericit, domnisoara, sa-mi acordati un dans.

— Al zecelea vals de pe carnetul meu este liber, spuse Tatiana.

— si al meu este liber.

îsi înscrisera reciproc numele.

Orchestra se lansa într-o foarte vioaie mazurca...

— Domnule capitan, partenera dumată te așteaptă. Nu-i pune răbdarea la încercare.

Îi făcu semn cu mîna, apoi disparu în mulțime. Nikolai Petrovici era atît de tulburat de noua lui cunoștință, încît, deși își propusese să fie deosebit de galant și cu celelalte domnișoare înscrise pe carnetul său de bal, gîndurile îi fugeau numai la Tatiana Vannovska, spre dezamăgirea partenerelor lui. Oare se așteptasera să aibă de-a face cu un tînar mult mai atent față de ele.

Într-o pauză a orchestrei, Nikolai Petrovici făcu o vizită la bufet. Devoră cîteva tartine cu icrs negre și goli un pahar de sampanie. Avea nevoie de puțin alcool ca să-și fortifice curajul. Simțea un gol în stomac cînd se gîndea că va trebui să se prezinte generalului Vannovski, comandantul celui de-al 12-lea Corp de Armată, un fel de zeitate inaccesibilă ofițerilor inferiori, spre a-l solicita izbîndu-și calcările:

„Permiteti-mi, vă rog, domnule general, să invit pe domnișoara, fiica dumneavoastră, la dans!”

Șeful orchestrei ridică bagheta, lovind ușor în pupitru. Primele acorduri ale valsului făcuseră Tatianei Vannovska prinseră să plutească asupra salii. Nikolai Petrovici își potrivea tunică, esarfa, își puse manșile albe și plecă la atac, rugîndu-se proniei să-l ajute a trece cu bine acest ' greu impas.

Ajuns în fața generalului, lua poziție de dreapta și rosti formula protocolară, repetată în gînd de mai multe ori. Generalul Vannovski se afla într-un grup de generali. Tatiana stătea în

476

mijlocul lor și zîmbea. Generalul asculta distrat cuvintele rostite reverentios de capitan și, înainte de a-și relua discuția cu generalii, răspunse scurt:

— Te rog! Te rog!

Rosu ca o roșie, ofițerul se plecă în fața fetei care-i întinse cu gentilețe mîna. Deși Tatiana era încîntătoare, valsul îi pentru Nikolai Petrovici un adevărat chin. Avea tot timpul impresia că generalul îl urmărea închizitorial cu privirile. Dansa batos, tinîndu-și partenera la distanță spre a nu se spune că era lipsit de respect. Zîmbetul amuzat de pe chipul ei îl irita. Cînd valsul se încheie și Nikolai sărută mîna Tatianei, aceasta îi spuse cu dragălasenie:

— Mîine seara avem invitați. Mi-ar face plăcere să vii și dumneata.

Ofițerul replică masinal:

— Sunt foarte onorat, domnișoara Tatiana. Dar mîine trebuie să părăsesc Odessa. Îmi însoțesc regimentul într-o misiune...

— Bine, bine, replica ea, aceasta se poate aranja. Nikolai Petrovici nu mai insista, își spuse ca fata glumeste.

O conduse la parintele ei, asa cum impunea eticheta. Tatiana patrunse hotărâta în mijlocul generalilor.

—• Tata, îmi dai voie, sper, sa-î invit mâine seara la noi p-e domnul capitan Gârbov?

Generalul arunca o privire piezisa peste umar, ofiterului topit de emotie.

- Sigur. N-am nimic împotriva. Invita-l!

A doua zi de dimineata, colonelul Popov, comandantul Regimentului 48 Infanterie, comunica ofiterilor sai, adunati în sala de conferinte, ca unitatea lor se va deplasa pe Prut, spre a întari trupele masate deja în acea zona. Dadu apoi citire ordinului de operatii întocmit în ajun, indicînd nominal ofiterii desemnati a ramîne la partea sedentara. Printre acestia se numara si capitanul Zaburov.

Cînd iese din sala de conferinte, Nikolai Petrovici își zise ra va trebui sa-si ceara scuze în scris Tatianeii Vannovska spre a-si justifica imposibilitatea de a participa la receptia din acea seara, întocmi scrisoarea cu multa cazna si o trimise* la destinatie prin intermediul ordonantei.

încîntat ca scapase de aceasta corvoada, se dedica linistit pregatirilor de plecare pe zona. Terminase de inspectat cazar-

477

mamentul companiei sale, cînd se pomeni chemat la raport de Teleghin, comandantul batalionului. Maiorul Teleghin era prototipul ofiterului cazon. Sub aparenta sinceritatii, spunea cele mai brutale adevaruri. Cînd Nikolai Petrovici se prezenta în cancelaria batalionului, seful sau direct îl întîmpina cu un zimbet sarcastic:

— Aveam o parere buna despre dumneata, capitane Gârbov. Nikolai Petrovici își dadu seama ca maiorul era suparat rau,

de vreme ce i se adresa mentionîndu-i, pe lînga nume, si gradul, în convorbirile cu subalternii folosea numai numele de familie, întreaga titulatura o rostea doar în fata frontului. Maiorul continua, dupa ce trase nervos un fum dintr-o tigara de foi:

— Vad ca si dumneata ai început sa te ascunzi sub pulpana sefilor cînd dai de greu. Exact ca acei fils â papa, crescuti în puf, pe care nu-i pot înghiti.

— Cu ce-am gresit, domnule maior? îndrazni Nikolai Petrovici sa-l întrebe.

Maiorul repeta persiflant:

•— Nu stii? .Inocentul! Continua taioș: Am primit ordin telegrafic de la Corpul de Armata sa-ti acordam o învoire de douăzeci și patru de ore, spre a te înfățișa în seara" aceasta la receptia oferita de domnul general Vannovski. Evident, am executat porunca. Din clipa aceasta esti liber pînă mîine, la aceeasi ora. Locotenentul Rotnikov se va ocupa în locul dușritale de îmbarcarea companiei în tren și de transportul pe calea ferata. Buna ziua, capitane Gârbov. _

Nikolai Petrovici parasi confuz- cabinetul majorului. Intrase în mare încurcatura. Tatiana Vannovska, sub înfățișarea ei fragila, ascundea o duritate de fier, împletita cu o rafinata diplomatie. Numai asa putea fi explicata interventia tatalui ei în favoarea lui Gârbov. ^

Cînd se înapoie la compania sa pentru a da unele dispozitii locotenentului Rotnikov,, în vederea îmbarcarii trupei, se întîlni cu cîtiva ofiteri care-l privira curiosi, dar și cu vizibila invidie. Nikolai Petrovici înțelese ca maiorul Teleghin avusese grija sa raspîndeasca vestea, spre a-si compromite subalternul în ochii camarazilor. Numai ca mentalitatea lui riu se potrivea cu a celorlalti ofiteri. Scepchin — de pilda — îi iese în întîmpinare, arborînd un foarte cald zîmbet:

— Bravo, prietene! stiam eu ca ai stofa! Mîine, poimîine, te vedem aghiotant al generalului Vannovski. Cînd te. vei pomeni acalo, sus, sa nu ma uiti! N-am putut acum § fac

478

• mare lucru la „Yacht-club", dar îți rezerv în curînd o surpriza. O mare surpriza!

Dupa ce-si termina treburile la regiment, Nikolai Petrovici-pleca gînditor spre casa. Intrase într-o noua faza a existentei sale. Altfel Scepchin nu s-ar fi aratat atît de amabil, de prevenitor. Poate ca visurile lui nu fusesera desarte.

Fiindca venise ora prinzului, se opri la restaurantul „Mai-son d'Or", un fel de culme a rafinamentului gastronomic, unde dadu iarasi peste Scepchin. Printul îl întîmpina îmbratîsindu-l de fata cu toata lumea.

— -Colonelul a dat ordin ca toti ofiterii sa manînce la popota, spre a ramîne permanent în preajma soldatilor. Eu. ca si tine, dar într-o masura mai modesta, am reusit sa ma eschivez. Sunt invitat la dejun de unchiul meu, generalul aghiotant conte . Muraviev-Amurski, membru al Consiliului Imperial, aflat în trecere prin Odessa. Daca vrei, vino sa i te prezint. E un-batrînel foarte simpatic. Ţarul tine mult la el.

Nikolai Petrovici avea senzatia ca este ridicat pe creasta unui val urias, care-l ducea cu iuteala vîntului spre orizonturi atît de stralucitoare, încît îl orbeau. Nu-si va arde oare aripile, ca fluturii de noapte vrajiti de lumina mistuitoare a flacarilor?

Cînd se prezenta contelui Muraviev, constata ca „batrî-neîul” descris de Scepchin era un barbat cu multa prestanta, care-si purta cu tinereasca energie mai bine de sase decenii de existenta. Muraviev îl trata ca pe un om din lumea lui, cu atît mai mult cu cît Scepchin laudase performantele hipice ale prietenului sau.

— Hipismul este sportul regilor! grai sententios generalul. Regret ca ofiterii de azi nu mai sunt la înaltimea predecesorilor. Parca ar fî crescuti în vata. Razboiul care bate la .tsa trebuie sa ne gaseasca pregatiti pentru mari si grele încercari. Nu avem nevoie de ofiteri de salon.

Scepchin tusi încurcat. Arunca o privire pe sub sprîncene Drietenului sau, care se îmbujorase ca o fecioara. Dupa prînz, iarbov se înapoie la locuinta sa. Trebuia sa se pregateasca jentru receptie, înainte însa de a începe sa se îmbrace, se îndi sa bata la usa învatatorului Efrem Mironov, locatarul .mei camarute de la mansarda. Mironov era singurul» prieten pe care si-l facuse în acest imobil locuit numai de snobi foarte exclusivi în relatiile lor sociale. Un capitan de infanterie, desi bogat, nu avea pentru ei nici o însemnatate, li impresionau doar titlurile nobiliare. Ofiterii ridicati din rîndurile

479

burgheziei deveneau interesanti numai de la gradul de colonel în. sus.

Mironov era slab ca o aschie, purta ochelari cu multe dioptria si uneori tusea atît de tare, încît se învinetea la fata, iar ochii i se rotunjeau ca niste~ cirese. Mironov îl primi cu bucurie pe ofiter. Pe .amîndoi îi lega nostalgia pentru pa-nrntul natal, pentru mediul din care iesisera. Chiar daca Nikolai Petrovici — în goana lui dupa himere — refuza sa o recunoasca, se simtea înlantuit de lumea din mijlocul careia se ridicase. Cîteodata îl apuca dorul de casa parinteasca, de tatal lui, grosolanul Piotr Kuzmici Gârbov, de surorile-i atît de necioplite. Apoi visurile îl acaparau iarasi, facîndu-l sa-si renege trecutul, familia, sa-si îndrepte privirile înainte, spre lumea iluziilor sale.

— Dragul meu Efrem Stepanovici, regimentul meu pleaca spre granita. Mîine parasesc si eu Odessa. Daca nu te supara, as vrea sa-ti las apartamentul meu în grija. Am acolo cîteva flori care trebuie stropite, o pisica si un canar, care au nevoie CJP hrana. As putea sa ma adresez portaresei, dar stiu ca-mi va rascoli prin lucruri, apoi va începe sa ma critice ca n-am ru-farie intima de matase, cu monogram, ca mobilele si covoarele mele nu sunt tot atît de frumoase ca ale vecinilor de palier. stii ce înseamna cînd intri în gura slugilor...

— stiu, Nikolai Petrovici. Am sa ma ocup de florile, pisica si canarul dumitale. îti promit.

— Iti las si banii necesari.

— Cu atît mai bine.

- Mîine, înainte de plecare, am sa-ti predau cheia apartamentului.

Se desparti de învatator, încîntat ca scapase de grija cnsei. Se înapoie în dormitorul sau, își scoase din dulap uniforma de ceremonie si, ajutat de ordonanta, începu sa se îmbrace.

Seara, la ora opt precis, cînd trenul cu trupe se punea în miscare îndreptîndu-se spre granita, Nikolai Petrovici, elegant, pudrat, parfumat, își facea intrarea în salonul casei Vannovski...

Pe culmea unui mamelon din lunca Dunarii aparura doi calareti. De acolo, de sus, contemplara vegetatia luxurianta — o mare verde — care încadra brîul argintiu al uriasului flu-

480

viu. Ceata usoara, joasa, a diminetii, aurita de razele soarelui, plutea agatîndu-se în ramurile copacilor.

Calaretii — batrînul Manole Vulturescu si arhaicul sau prieten Miron Craioveanu — fermecati de privelistea calma • a luncii, schimbara priviri extatice.

— Cele sapte minuni faurite de mîna marilor artisti ai lumii sunt neînsemnate în comparatie cu minunile naturii! exclama Craioveanu. Ia, tinerete a'm navigat pe Amazon, am plsttit cinci saptamîni pe undele cenusii ale Volgai si am calatorit pe Mississippi. Dunarea însa le întrece pe toate. Zîmbi trist: In anii tineretii am strabatut pamîntul-în lung si în lat. Azi îmi pare ca savîrsesc o mare isprava daca ma plimb o jumătate de ora calare... Plîng pe ruinele tineretii mele, Manole. Sufar, sufar ca un cîine. Nimic nu ma poate consola...

— Suferi fiindca vrei, Mirqn. Te pierzi în contemplarea trecutului si uiti sa traiesti în prezent. Te-am invitat aici, la mosie, ca sa te mai scot din ambienta prafuita în care te complaci, asemenea eroilor din romanele lui Sacher-Masoch.

—• Nu stiu, zau, Manole, daca în cazul meu, se mai poate vorbi de erotism. Aproape ca am si uitat semnificatia acestui cuvînt.

— Am sa-ti dovedesc ca încerci sa te înseli pe tine însuti, Miron. Mi-ai vorbit adineauri de scurtele tale plimbari calare. Cunoscîndu-ti slabiciunea pentru cai, ti-am pus la dispozitie grajdurile male. si slava Domnului, ai avut de unde alege. Asa e?

— Asa e! ... si lipitani, si orlovi, si arabi, si englezesti pur sînge, si alezani...
,

— Iar tu n-ai catadicsit sa încaleci decît pe rosinanta asta pe care o porti dupa tine ca pe o bijuterie de mare pret. Nu e si aceasta o forma a masochismului tau?

Miron Craioveanu clatina din cap cu melancolie.

— într-un fel, ai pus degetul pe rana, Manole. Pîna astazi n- am. dezvaluit nimanui taina.

— Deci e o taina la mijloc. Banuiam. .Miron rosti elegiac:

— Coama rosinantei asteia — cum îi spui tu — îmi aminteste parul matasos al primului meu mare amor.

Manole Vulturescu rîse:

— Eram sigur ca e vorba de o femeie

Miron batu afectuos cu palma grumazul iepei sale.

31 — Uragan asupra Europei.

481

— S-a întîmplat la Paris, într-o seara, la Opera, contele de Saint-Yves, un prieten al meu, m-a prezentat unei curtezane la picioarele careia se prosterna protipendada pariziana. Sa încerc a-ti descrie cît era de frumoasa, ar fi lipsit de sens. Frumusetea nu poate fi descrisa. Chiar din noaptea aceea i-am .devenit amant.

— ' Nu ma mir. stiu ca te aprinzi repede, Miron.

— Ma aprindeam repede. Acum... Dar sa revin la povestea mea. Minunata aventura n-a durat decît doua luni...

— De ce? Te-ai plictisit atît de repede de faptura aceea serafica?

— Nu. Ea s-a plictisit de mine, fiindca îmi terminasem banii. De atunci am început sa ma scufund în datorii, încetul cu încetul, cum te scufunzi într-un smîrc. Acum nu mii se mai vede decît nasul.

— Esti de admirat... sau de plîns, Miron. în ciuda dezno-dâmîntului nefericit, îi pastrezi cu statornicie amintirea!

— Eh, rha consolez, fiindca n-am fost singurul ruinat pentru ea. Femeia aceasta avea o mare putere de fascinatie. Candidatii asteptau cu nerabdare sa se ruineze amantul en titre, ca sa-i ia locul, desi stiau la ce riscuri se expun... Doi ani mai târziu, m-am întors la Paris, dar n-am mai regasit-o...

— Cum zici ca o chema pe nesatioasa ta hetaira?

— Marie... Marie Duplessis.

Chipul lui Manole Vulturescu oglindi o mare surprize:

— Marie Duplessis?!

— Ai cunoscut-o si tu, Manole? • _

— Bineîntele! Tot la Paris. • f

— Te pomenesti ca si tu... Manole facu o schima dispretuitoare:

— La mine n-au avut niciodata trecere damele astea cu apucaturi de vampir.

Cei doi batrîni coborîra panta dulce a mamelonului si, în pasul cailor, patrunsera în hatisul luncii. Soarele strabatea anevoie printre coroanele copacilor. Aerul era umed si foarte racoros.

— Mai stii ceva despre ea? întreba Miron Craioveanu.

— E oale si ulcioare, dragul meu. A murit în '48. Dar nu din cauza revolutiei. A scos-o de pe afis tuberculoza.

— în '48? Esti sigur?

— Foarte sigur.

— înseamna ca avea 21-22 de ani, spuse cu emotie 'Miron.

482

— si-a dat duhul într-o mizerie cumplita, explica rece Manole. Dar cu asta nu s-a' terminat povestea. Unul dintre ultimii ei amanti, Alexandre Dumas-Fiul, dramaturgul, a imortalizat-o într-o piesa cu rasunet: „Dama cu camelii”.

—• Dama cu camelii" e povestea Mariei Duplessis?

— Sigur.

Caii celor doi batrîni începura sa fornaie, dînd semne de neliniste.

Manole îsi struni bidiviul si-îl batu domol pe grumaz:

— Usurel, baiatule! Usurel! Deodata observa o mogîl-deata pravalita pe iarba si ascunsa în parte dupa un tufis. Miron, ce-i acolo? Parca-ar fi un om!

— Ai dreptate! Hai sa vedem ce e!

Descalcare si se apropiara de mogîldeata. Manole dadu Ia o parte ramurile tufisului. Pe pâmîntul tîned zacea un barbat cu beregata taiata. Batrînul exclama zguduit:

- Dumnezeule! Ce ticalosie! Bietul om!

— îl cunosti?

- Cum sa nu! Este Ionita, padurarul! Unul dintre cei mai buni slujitori ai mei.

Fata mortului era_ vîната. Pe globurile ochilor deschisi si în jurul narilor colcaiau muste. Din rana deschisa de la gît se scursesese mult sînge.

— Groaznic! bîigui Miron. Sa fi trecut niste braconieri pe aici?

— Nu stiu. Asta .e al treilea caz. Saptamîna trecuta au mai fost ucisi doi insi. Ancheta e în curs.

— Acum ce facem? întreba Miron.

— îl ducem la el acasa. Nu e departe de aici. Opintindu-se, cei doi batrîni ridicara de jos cadavrul si

îl pusera de-a curmezisul pe greabanul calului lui Manole. Apoi Manole si partenerul sau pornira pe jos, tinînd caii de capastru, în lunca, pasarile cîntau zburînd din craca în craca. Manole era consternat. Crimele acestea nedezlegate îl descumpaneau. Ce faceau oare granicerii?

Dupa o perdea de vegetatie aparu casa padurarului — o gospodarie modesta. Cei doi mosieri o luara pe drumeagul îngust ce-si facea loc printre copaci. Ajunsi în preajma cladirii, se oprira îngroziti. Pe pridvorul casei — cu usile vraiste - zacea o femeie tînara cu vesmintele sfîsiate. Parul lung, amestecat cu pamînt, îi acoperea pe jumătate fata tumefiata. Fusta îi era ridicata pîna la piept, descoperindu-i picioarele,

483

pîntecele, sexul mînjit de sînge. Batrîni descalcara. Manole se apropie de femeie si îi apuca încheietura mîinii.

— E moarta.

îsi scoase haina si îi acoperi fata. în aceeasi ciipa, o usa scîrtîi. Batrîni tresarira si se uitara speriasi în jur. Lînga tarcul vitelor — sfarîmat si golit — se afla, trîntit cu fata Ia pamînt, un copilandru de vreo cincisprezece ani, cu mîna dreapta înclestata pe coada unei furci. Miron se apropie de baiat si îl întoarse cu fata în sus. în aceeasi clipa icni, sta-pînindu-si o senzatie de voma. Baietandru avea înfipt în co-^ul pieptului un topor. Cu mîna tremurînda, îi închise ochii sticlosi.

— Doamne Dumnezeule! Se închina: Bietul copil!

în aceeași clipă, Miron observa în pumnul • strâns al baiatului un lantisor rupt. Desfacu anevoie degetele întepenite și găsi un breloc încrustat cu câteva cuvinte scrise cu caractere arabe. Bolborosi strivit de emoție:

— Turcii, Manole, turcii!

În sala de mîncare a conacului Vulturești — o încăpere vastă, cu mobile grele, spaniole, bogat ornamentate — soarele diminetii își revarsa oblic razele, aurind în snopi particulele minuscule de praf care pluteau în aer.

Scarlat Vulturescu stătea în dreptul uneia din ferestre și se uita pe geam, dînd semne de nerăbdare. Purta un costum cenușiu, de sport, croit impecabil. În încăpere se mai aflau încă șase membri ai puternicei familii Vulturescu. Cei doi fii ai lui Scarlat: Mihnea, de 27 ani, și serban, de 22. Amîndoi erau eleganti ca și tatăl lor. Scarlat n-ar fi tolerat o incorectitudine vestimentară, tot atît de gravă în concepția lui ca și 'o crimă de lesemajestate. Cei doi tineri stăteau tăcuți, neîndrăznind să tulbure tăcerea posomorită a părintelui lor.

Pe un scaun cu spatar înalt, împodobit cu blazonul Vultureștilor, cîșea la un gherghef cumnata lui Scarlat, Lidia, o femeie de vreo 40 de ani, aparent mult mai tînăra, datorită machiajului, dar mai ales exercitiilor fizice ce-i păstrau supletea corpului. Sotul ei, Matei, lipsea din țară, fiind agentul diplomatic al României la Berlin. Avea doi copii vitregi — marturie vie a primei căsătorii a lui Matei: pe Dan — 18 ani — și pe Ioana — 21 de ani. Trăsăturile Ioanei, deși frumoase, reproduceau atenuat duritatea chipului sapat parca în granit al bătrînului Manole Vulturescu, bunicul ei. În schimb,

-484

Dan era delicat ca o fată, Impresia aceasta era accentuată de părul lung, cu inele castanii.

Se mai aflau de fată și Anda Boldescu, fiica lui Manole

f Vulturescu, maritată, în ciuda împotrivirii familiei, cu Iordan Boldescu, om politic de mare suprafată, partizan al lui Ion Brătianu și, în consecință, adversar al partidului conservator,

\ din care faceau parte mai toți membrii clanului Vulturescu. După ce Anda izbutise să-și impună voința, căsătorindu-se cu alesul inimii ei, între socru și ginere se stabiliseră relații protocolare de toleranță reciprocă. Cei doi bărbați nu-și zîmbeau niciodată. Pentru Manole, ginerele său era un parvenit pe care-l acceptase numai de dragul fiicei sale. Iordan nutrea, fată de socru simțămîntul unui om în toată firea pus în

> prezenta unui bătrîn alunecat pe panta ramolismului.

în vreme ce broda la gherghef, Lidia discuta despre moda cu Anda si Ioana. Mihnea si serban schimbau priviri cu subînțele, manifestîndu-si tacut nerabdarea. Dan facea opinie separata, stînd într-un jet în fata caminului si contem-plînd focul. Din cînd în cînd, Lidia îl privea cu coada ochiului. serban arunca în" jur priviri de lup hamesit.

— Cît e ceasul, Mihnea? sopti fratelui sau. Mihnea își consulta ceasul:

— Noua si jumătate.

— Stam aici de trei sferturi de ora! si mi-e o foame!... Ce dracu face bosorogul de bunicu-tau de nu mai vine?

— Usurel, usurel! E si bunicul tau, replica Mihnea. Cînd Ui face cîte un cadou, -îi sari de gît si îi zici „Sarut mîna, bu-.nicule!" Cînd nu-ti face pe plac, „bosorogul" este numai bunicul meu!

— Ce-ar fi sa ne asezam la masa? propuse serban, manifestînd o îndrazneala fara precedent.

— Ai înnebuni^? exclama Mihnea. Vrei sa ne suspende subsidiile? Cu bunicul nu te joci!

serban își freca pîntecele:

—• Mi-e o foame, .domnule, die te-as înghiti cu cravata cu tot.'

— Ce tot boscoroditi acolo? tuna de lînga fereastra Scar-lat, iritat de susotelile baietilor.

— L-am întrebato pe Mihnea cît e ceasul, explica supus serban.

Scarlat se întoarce din nou cu fata spre fereastra. Contempla neatent peluzele parcului, strajuite de copaci seculari, ca într-un stilizat peisaj de John Constable.

serban se pleca la urechea fratelui sau:

485

— Ma duc la bucatarie sa ciugulesc ceva! Altminteri îmi sar ochii de foame!

Parasi în liniste încaperea, fara sa mai astepte replica fratelui, în celalalt capat al salii de mîncare, dialogul asupra modei continua:

— Mi-am comandat la Paris douasprezece rochii fara turnura, dadu de stire Anda.

Lidia facu o schima scandalizata:

- Fara turnura? Nu se poate, draga!

- Cum, nu stii? E ultima moda la Paris, lansata de Le-duc! explica Anda cu superioritate.

Ioana se uita rugatoare la Lidia:

— Vai, mama, trebuia sa-mi fac si eu doua-trei rochii fara turnura. Altfel au sa rîda prietenele de mine. Sigur ca fetele lui Callimachi au deja în garderoba asemenea modele.

Lidia nu se lasa convinsa:

— Am renuntat la malacovul amplu si atît de elegant, care a stabilit gloria celui de-al Doilea Imperiu. Daca renuntam si la turnura, o sa aratam ca niste femei neglijente, iesite pe strada în robe de chambre, ori ca niste femei usoare, dornice sa-si expuna cu orice pret formele.

Ioana o flata cu interesata amabilitate:

— Dumneata nu poti sa te plîngi, mama! Ai un corp superb!

- Crezi? zîmbi avantajos Lidia. Anda îsi duse brusc mîna la pînțe.

— Ah!

— Ți-e rau? o întreba Lidia cu eompasîune.

— Ma doare stomacul fiindca sunt lihnita! se jelui Anda. Scarlat, ce s-o fi întîmplat cu tata? Nu întîrzie niciodata!

— si pe mine ma îngrijoreaza, zise Scarlat. Sa nu i se fi întîmplat vreun accident! Am sa trimit »pe cineva dupa el!

Se apropie de o consola pe care se afla un clopotel de argint, îl lua si îl agita de cîteva ori. In acelasi timp, Dan se tidfica din jet si se îndrepta taciturn spre usa, urmarit cu priviri furise de Lidia. în prag, tînarul se întîlni cu Timotei, majordomul, care se trase deoparte cu respect, spre a-i îngadui sa iasa.

— Ati sunat, domnule? întreba servitorul, oprindu-se lîngâ usa.

— Da, Timotei, Trimite oameni dupa boierul cel mare si dupa prietenul domniei sale! porunci Scarlat. întîrzierea asta nu-mi place!

— Prea bine, domnule!

Vazînd ca majordomul nu se urneste, Scarlat se rasti:

— Hai, alearga! 'Ce mai stai?

- A sosit domnul administrator Plopeanu cu Vanghele Pricop...

— Ah, da! Sa ma astepte în salonul mic! Vin si eu imediat.

Majordomul se înclina si parasi încaperea.

— Ce mai vrea si Pricop? exclama Lidia: Omul asta nu se lasa deloc domesticit.

i — Nici o grija! Pîna la urma îl îmblînzesc eu! Daca vine tata, asezati-va la masa fara mine. Cum termin cu Pricop, vin si eu.

Scarlat iese pe un coridor larg, împodobit cu tablouri de familie, toate în'ulei. Trecu pe lînga mai multe usi închise si o deschise pe ultima de pe dreapta. Patrunse într-o încăperezare mobilata pretentios în încarcatul stil Secession. Administratorul Plopeanu, înalt, masiv, cu un chip indescifrabil, se' postase maret si grav în dreptul usii care raspundea în oficiu. Lînga el statea stînjénit taranul Vanghele Pricop. Slab, nebarbierit își tinea caciula în mîna. Lica. Plopeanu se uita la el cu asprime, în vreme ce taranul nu-si dezlipea privirile de pe opincile s'ale'labartate si murdare.

La intrarea lui Scarlat, administratorul saluta cu respect:

— Sa traiti, cohasule! Pricop se margini sa mormaie:

— Saru' mîna, boierule!

— Buna dimineata! zise Scarlat. întreba cu interes: Ei, ce se aude, Pricop? Te-ai hotarît? îmi vinzi fisteica aiai de pamînt?

Țaranul continua sa priveasca în jos si sa-si roteasca încurcat caciula cu palmele-i ' mari, crapate de munca. Desi Scarlat îi astepta raspunsul, Pricop pastra tacerea. Scarlat se ' uita la Plopeanu si-l întreba din priviri ce hotarîre a luat taranul. Administratorul clatina negativ din cap.

Scarlat se întoarse iarasi catre taran.

— Va sa zica, asa? Facu o scurta pauza spre a-si aprinde pipa: Bine, mai omule, nu ti-am explicat si data trecuta ca fisteica ta sta ca un spin în coasta mosiei noastre?

— Ba da, zise Pricop.

— Atunci, de ce te încapatînezi? Ți-am oferit pe ea bani. Nu mai spun ca ti-am dat cît nu face, dar fie. M-am gîndit ca ai copii, nevasta, familie grea. Ai refuzat? De ce?

487

— Pai... cu banii, ce sa fac eu cu banii, boierule? balmaji Pricop. Cum zicea si muiera mea: Banii se duc, Vanghele, pamîntul ramîne...

Scarlat îsi pierdu rabdarea:

— Bine, omule, ti-am propus si pamînt în schimb'. Ți-am dat de doua ori pe qît ai tu aici, si tot nu te învoiesti.

- Pai, boierule, pamîntul acela nu-i tot atît de roditor ca aista, si apoi... eu am bucata asta de glie de la tata, iar tata de la al batrîn, si al batrîn... Scarlat înlantui enervat:

— ...de la al batrîn, si asa mai departe... Asta mi-ai mai spus-o. Dar sa te întreb si eu ceva. Dupa cum stii, mosia asta apartine de generatii familiei Vulturescu. E oare natural ca un taran pe care familia mea l-a ajutat, la nevoie sa nu vrea sa vînda peticul lui de pamînt, atunci cînd pastrîndu-l incomodeaza pe binefacatorii sai?

Pricop tacu, proptindu-si din nou privirile în podea.

— Raspunde, ba, boierului! Tu n-auzi? îl repezi Plo-peanu. Ceilalati oameni cum au vîndut sau cedat în schimb loturile lor?

Țaranul ridica din umeri cu îndaratnicie.

—• Treaba lor! Eu nu vreau sa-mi dau fisteica si pace!

Tonul lui Scarlat se facu amenintator:

— Asta e ultima ta hotârîre? Pricop "clatina afirmativ din cap.

— Ultima, boierule.

— Perfect! rosti sec Scarlat. Lica! Be mîine, Vanghele Pricop nu mai are ce cauta pe mosia Vulturesti! Daca aud câ-l mai primesti la lucru, ai de-a face cu mine!

în încaperea joasa si întunecata a bujdurii lui Vanghele Pricop, o lavita, lunga, mesterita rudimentar, era asezata de-a lungul peretilor din chirpici, lipiti cu pamînt si spoiti cu var. In vatra cuptorului încalzit de un anemic foc de gateje fumega un ceaun cu mamaliga si o oala cu o fiertura apatoasa.

Malina • - sotia lui Pricop - - slaba, uscata, cu obrazii lipsiti de pometii ososi, cu gura pungita de riduri, se agita în jurul cuptorului, pregatind prînzul. Avea ochii rosii, plînsi.

Pricop statea pe un scaun scund, cu trei picioare, la masa asezata în mijlocul încăperii, si își ținea capul rezemat în palme. Malina mesteca fiertura cu o lingura mare de lemn. Deodata se opri si își întoarse fata pustiita de mizerie spre barbatul ei:

488

— si acum ce-o sa facem, Vanghele?

— Pai ne-o lumina Dumnezeu...

Malina orîndui pe masa -cîteva castroane de pamînt.

— si de mîncat? Ce-o sa dau copiilor sa manînce?

— O sa muncesc fisteica noastra, si cu recolta de p& ea 'om trai noi...

Malina turna în castroane o zeama lunga si chioara.

— 'Om trai, barbate, 'om trai! Se auzira tropaieli în pridvor. —• Vin copiii, spuse ea.,

Biblioteca monumentală a conacului Vultureștilor era mai înaltă decît naosul unei biserici. Rafturi magnifice sculptate se înaltau pîna în tavan. O galerie cu balustrada de lemn, maiestrit cioplita si plasata la nivelul primului etaj, .permitea accesul la cartile de pe rafturile de sus. Volume somptuos legate dadeau o înfatisare opulentă încăperii.

Biblioteca era imperiul lui Dan Vultureșcu. Imaginatia lui înfierbîntata gasea în tomurile grele un material exploziv, care-i alimenta fantezia debordanta. Ceilalti membri ai familiei patrundeau numai ocazional în acest sanctuar. Scarlat Vultureșcu, de pilda, cauta tratatele de retorica si de economie politica, continutul lor slujindu-i la compunerea discursurilor pentru Camera. Mihnea, fiul sau mai^ mare, acorda o, preferinta fatisa cartilor de joc, neglijînd literatura. serban, prîslea, era prea îndragostit de sporturi ca sa mai aiba timp si pentru lectura. Elementul feminin al familiei trecea doar în .fuga prin biblioteca, spre a cauta romane de dragoste si jurnale de moda. Singurul prieten devotat al cartilor — în afara de Dan — era batrînul Manole Vultureșcu. Dar curente de aer rece din imensa încăpere îi stîrneau reumatismul, asa ca vizitele lui se prelungeau doar atîta cît îi trebuia sa-si aleaga un maldar de carti, cu care se retragea în cabinetul sau de lucru.

în dimineata aceea, Dan intra precaut în biblioteca si, dupa ce închise cu grija usa în urma ,lui, se urca pe una din scarile în spirala pîna la galeria de sus. Ajuns acolo, nu se repezi ca de obicei la rafturile de carti, ci scoase din buzunarul hainei o scrisoare si începu sa o citeasca avid.

Deodata -usa se deschise si în încăpere își facu aparitia Lidia, tinînd ceva ascuns la spate. Surîzînd radioasa, rosti a-proape în soapta:

— Danut!... Unde esti Danut?

Surprins de aparitia mamei sale - vitrege, .Dan smulse o carte din raft, o deschise si îsi arunca privirile asupra ei, pre-facîndu-se ca o citeste, în acelasi timp dosi scrisoarea între fîiele volumului.

— Sunt aici! raspunse de sus. A venit bunicul?

— Nu. Eu te' cautam. Ghici ce ti-am adus? chicoti Lidia, urcînd scara spre galerie.

Dan îi iese în întîmpinare, tinînd cartea în mîna.

— Lidia, nu-i nevoie sa te deranjezi. Vin eu!

— Nu, nu! Stai acolo! E mai bine!

— De ce?

- Ți-am adus o felie de tort! rosti Lidia complice. Nu vreau sa stie ceilalti ca am încalcat protocolul.

— Nu trebuia, Lidia!.Daca te vedea cineva?

•—• Lasa, draga. Verii tai înfuleca pe înfundate în bucatarie. Hai, manînce!

Dan îsi puse cartea sub brat, lua farfuria cu tort si începu sa manînce.

— Rau nu te-ai gîndit. si mie mi se facuse o foame... Lidia îl mîngîie pe par cu vizibila afectiune:

— Scumpul de el! Uite-l cum manînce!

— Tortul de ciocolata e slabiciunea mea, spuse Dan printre îmbucaturi.

în vreme ce se înfrupta, cartea îi scapa de sub brat si. cazul, deschizîndu-se si lasînd sa se vada scrisoarea ascunsa între foi. Lidia se crispa brusc:

— Ce-i asta? De la o fata?

Cu mîna ramasa libera, Dan lua scrisoarea si o baga în buzunar.

— Nu. Nu e de la o fata.

— Atunci de la cine e?

- Ce importanta are? replica adolescentul cu glas ne-sipur.

— Da-mi-x)! porunci Lidia. Ochii ei scaparau.

—; N-are nici un rost! zise Dan, cautînd o iesire din impas.

— De ce? se mînie Lidia. Sa nu vad ca e de la una din mironositele care-ti fac ochi dulci?

— Nu e de la nici o mironosita!

— De la oricare ar fi, vreau sa o vad! rosti ea categoric. Dan capitula. Palid la fata, îi dadu scrisoarea:

490

— Poftim.

Lidia o desfacu nervos si o parcurse cu privirile. Treptat chipul i se însenina.

— E de la Smaranda!

— Da. De la mama.

— Atunci de ce o ascundeai? îi reprosa ea, reluîndu-si tonul afectuos dinainte.

— Eh, e o situatie mai delicata. Dumneata esti a doua sotie a tatalui meu... Tata mi-a interzis sa primesc scrisori de la mama...

Excesiv de .dragastoasa, Lidia îi lua capul între mîini si îl saruta:

— Clopotelul meu, iepurasul meu drag, sa te^feresti tu de Lidia? Cea mai buna prietena a ta? Ți-am interzis eu vreodata sa primești scrisori de la Smaranda?

, — Bine, dar tata...

— Pe Matei îl privește! Daca el e absurd, nu înseamna ca trebuie sa fiu si eu!

Baiatul o privi cu recunostinta:

— Esti atît de buna cu mine! Nu stiu cum sa-ti multumesc!

O saruta cast pe obraz, înfiorata de îmbratisarea fiului ei vitreg, Lidia îl mîngîie pe par:

— De ce ochisorii baiatului sunt încercanati si rosii? Ai avut insomnie?

— Nu! Am dormit. Dar m-au framîntat tot felul de cosmaruri! Ape care se revarsau peste mine, focuri ma înconjurau...

— Trebuia sa vii la rmine!

— Eh, n-avea nici un sens sa te scol din somn. Lidiei i se umezira ochii de duiosie:

— Lasa de acum înainte am sa vin eu noaptea la" tine, sa vad cum dormi!
/

De pe coridor se auzira cîteva sunete de gong la intervale scurte.

—Auzi gongul? „exclama Dan. Ne cheama la masa! A venit probabil bunicui. „

Trezita la realitate, Lidia bîigui:

— Ah, da! Sa coborîm!

Lua farfurioara si coborî precedata de Dan, care-i întinse
mîna spre a-i da sprijin. Cînd ajunsera în sufragerie, batrî-
nul Manole Vulturescu se si instalase în capul mesei. Asezase
în dreapta lui pe Miron Craioveanu. Ceilalti membri ai fa-
\'

491

milei erau plasati dupa vîfsta si sex,, potrivit celei mai riguroase etichete. Manole arunca pe sub sprîncene o privire severa Lidiei si lui Dan.

— Ati întîrziat!

— Te rog sa ma ierti, papa! rosti Lidia cu blîndete. Eu sunt de, vina. L-am rugat pe Dan sa-mi recomande un roman.

— Ai nimerit-o! interveni ironic Anda. Dan are sa-ti spuna ca cele mai bune romane sunt cele de capa si spada. Nu cred ca are sa te intereseze asemenea productie literara. Daca mi-ai fi cerut mie sfatul, as fi stiut ce sa-ti recomand.

— îmi cunosti gusturile? întreba Lidia acida, asezîndu-se pe scaunulîmpins sub ea cu dexteritate de un lacheu.

— Ţi le cunosc, draga mea. Tocmai de aceea îti sugerez sa citesti ultimele romane ale

lui Barbey d'Aurevilly. Scriitorul acesta zugrăvește în paginile lui tot felul de destrăbălări. Sadismul în „Les Diaboliques”, incestul în „Ce qui ne meurt pas”, violul în „Histoire sans nom”, sacrilegiul în „L'Ensorcelée”, sinuciderea în „Un prêtre marie”. Un adevărat regal de vicii.

Lidia prinse din zbor aluziile cumnatei, dar se feri să ridice mâna, spre a nu crea complicații greu de limpezit.

— Prefer subiecte mai decente, replica neutră.

— Lidia are dreptate, zise Manole. Te' rog, Anda, să nu mai ataci asemenea teme scabroase în prezenta mea și mai ales a copiilor.

— Care copii, tata? întreba Anda cu ironie. Dan are 18 ani. După câte am auzit, la vârsta lui dănește te-ai însurat cu mama. Ea avea vreo 14 ani, dacă nu mă înșel. Extrema voastră tinerețe nu v-a împiedicat să faceți copii. Sau poate i-ați făcut fără să știți?

Bătrânul se posomori. Anda îl scandaliza cu limbajul ei îndrăzneț. Avea b fire atât de voluntară, de independentă, în-cît nu reușise niciodată să o disciplineze, în fond, Maruole încerca o tainică mândrie. Vlastarele lui îi semănau și aceasta era esențialul, își zise că era preferabil să schimbe subiectul.

— Cred că este mai interesant să vă spun ce mi s-a întâmplat azi.

Le istorisi cu economie de cuvinte descoperirea lugubră din lunca. Toți cei de față, membri ai familiei și servitori, îl ascultau impresionați, fără a cuteza să rasufle. Când Klanole te'-mina, Scarlat își trînti servetul pe masă: •

—• Acum își găsesc explicațiile și crimele și furturile de lemne din ultima vreme.

492'

Bătrânul îl privi cu ochii lui albaștri, juvenil de limpezi.

— Scarlat, trebuie să pleci imediat la București! Să aduci !a cunoștința ministrului de Interne cele întâmplate și să-i ceri să ia măsuri în consecință. Incursiunile criminale ale turcilor nu mai pot fi tolerate.

— și la • mine,, pe moșie grănicerii sunt depășiți de evenimente, interveni Miron. Săptămîna trecută, turci debarcați pe malul* nostru au jefuit cîteva gospodării din lunca și au ridicat im mare număr de vite. Surprinsi de o patrulă de grăniceri inferioară numeric^, au ripostat cu foc, reușind în cele din urmă .să se retragă pe barcăzurile lor.

Majordomul intra, aducînd pe tavă o depesă. Manole o lua. o desfăcu și îi citi conținutul. Se încrunta:

— Timotei, trasura de calatorie! Majordomul iese în graba.

—• Ce s-a mai întâmplat, tata? întreba Scarlat.

— Merg si eu la Bucuresti. Generalul Florescu nt-a în-cunostiintat ca a prezentat Domnitorului demisia guvernului. Sunt chemat de urgenta la palat!

în fata casei rezidentiale a lui Manole Vultufeseu, de pe podul Mogosoaiei, erau aliniate trasuri si cupeuri. O parte dintre ferestrele etajului nobil erau luminate. . :

în salonul „Napoleon I", decorat în stilul Empire, Scarldt Vulturescu îndeplinea oficiile de gazda, întretinându-se ; cu trei vizitatori. Generalul Ion Florescu, seful guvernului demisionar, Lascar Catargi, presedintele partidului conservator, ti tânarul Petre Carp, reprezentant de frunte al „Junimii" si fost ministru în cabinetul Catargi.

Cei patru barbati fumau si beau cafele, în atmosfera plutea o tensiune apasatoare.

Lascar Catargi își consulta ceasul:

— Au trecut mai bine de trei ore de când Manole e la Print... De ce o fi întârziind?

Tânarul Carp își termina cafeaua, apoi aseza tacticos ces-cuta pe masa de lac negru, împodobita cu vulturi de bronz.

—• Conjunctura actuala e foarte încurcata. Sunt de parere ca va trebui sa-i lasam pe liberali sa guverneze, iar în rastimpul acesta sa ne reorganizam partidul.

— Mai slabeste-ma cu parerile dumitale, domnule Carp, îl repezi generalul Florescu. si multumita lor ne aflam în a-cest impas politic

493

Junimistul ridica sprinceana stinga, într-o schima persiflanta.

— si de ce, ma rog? Pentru ca nu ti-am sustinut în Camera guvernul pe care-l prezidai?

— Da. Rar se întâlnește un om politic mai lipsit de tact ca dumneata, riposta generalul, iritat. Se adresa apoi celorlalti interlocutori: Auziti ce a putut sa afirme în Camera (II imita pe Carp): „Asadar, domnilor deputati, guverntil actual nu poate sa faca alegeri noi, pentru ca nu reprezinta nici unul din partidele asa-numite de dreapta sau de stînga, stîl-pii pe care se sprijina întreg,edificiul constitutional".

.— si vrei sa spui, domnule general, ca declaratiile mele nu exprimau adevarul? riposta Carp. Era un guvern fara personalitati, deci fara personalitate, pe care nu se putea sprijini tara.

—^ Constient sau inconstient, ai subminat autoritatea partidului conservator al carui membru esti! îl învinui Florescu. Trebuia sa-ti dai seama ca guvernul prezidat de mine îți sustinea interesele!

Carp facu un gest de nerabdare:

— Pentru numele lui Dumnezeu, domnule general, n-ai •vazut ca si^presa straina a facut caz de componenta guvernului prezidat de domnia-ta? Deutsche Zeitung îl poreclise „Sabel Ministerium". Aveati trei generali în cabinet, trei oameni care nu erau membri ai partidului. Cum voiai, deci, sa rezisti?

Lascar Catargi nu interveni în disputa, -fiindca nu voia sa se alinieze nici uneia din opiniile expuse. Catre sfîrsitul ultimei sale guvernari, generalul Florescu îl parasise laolalta cu toti acei care nu-l mai socoteau îndeajuns de puternic spre a ocîrmui în continuare tara. Prin neîncrederea lor sapasera autoritatea cabinetului conservator si deci autoritatea întregului partid. si Carp îl nemulumise. Datorita arogantei sale, acesta își facuse numai dusmani, atragînd ura lor si asupra guvernului din care facea parte, își zise totusi ca diviziunea din sînul lumii conservatoare trebuia sa înceteze, împacarea lui, relativ recenta, cu Manole Vulturescu, se înscriesese în încercarile dedicate unei reconcilieri generale.

— Domnule general, nimeni nu pune sub semnul întrebării buna dumitale credinta. Ai încercat sa salvezi ce mai putea fi salvat. Cert ramîne un singur lucru. Pentru noi, conjunctura actuala este nefavorabila, în aceasta chestiune sunt de acord cu domnul Carp. Nu stiu... Poate ca am facut greseli

494

si trebuie sa le platim. Le vom plati. In asta consta forta partidului nostru. stie sa-si recunoasca, greselile si are grija ca pe viitor sa nu permita recidivarea lor.

Scarlat Vulturescu adopta o pozitie mai combativa:

— Nu cred ca e momentul, domnule Catargi, sa ne punem tarina în cap. Trebuie sa ne regroupam fortele, sa ne pregatim de lupta. Nu uitati ca liberalii abia asteapta sa preia puterea. La începutul acestei luni, cînd dumneavoastra ati prezentat Printului demisia cabinetului, Gheorghe Vernescu a încercat sa formeze un guvern de coalitie. Primul pas pentru a pune singur mîna pe putere. Credeti ca Bratianu...

Fraza lui fu întrerupta de intrarea lui Manole Vulturescu în salon. Cei patru barbati politici se ridicara în picioare.

— Ei? întreba Catargi monosilabic.

— Alteta-Sa principele Carol m-a însărcinat sa formez un nou guvern, îi anunta Manole.

— si? exclama Carp.

— Am refuzat, bineînțeles! Am multumit Mariei-Sale pentru încrederea aratata, apoi i-am explicat ca sanatatea nu îmi îngaduie sa-mi asum o asemenea raspundere.

— Ce-a spus Printul? întreba Catargi.

— M-a înțeles si a acceptat refuzul meu. M-a întrebat daca pot sa-i recomand un om politic în stare a împlini cu succes aceasta misiune. L-am propus, asa cum am hotărât noi toti, de comun acord, pe singurul conservator care la ora actuala poate întreține un dialog cu liberalii, Manolache Kos-taki Epureanu, vicepresedintele Camerei, care m-a însoțit la palat.

—• L-a acceptat? se interesa Catargi.

— Da, raspuse Manole, consultându-si ceasul. In clipa asta, Epureanu discuta cu Printul lista ministrilor, pe care dealtfel o avea pregatita.

— Ajuta-ne, Doamne! rosti Catargi ca pentru sine.

în aceeasi clipa, usa salonului se deschise, lasând loc ma-jqrdomului care anunta:

— Domnul Kostachi Epureanu!

— Cine? exclama Manole uluit.

Toti se întoarsera stupefiati spre usa. Manolache Kostaki Epureanu intra grabit si abatut. Se opri în fata fostilor sai colegi din guvern.

— Printul a refuzat în bloc lista propusa de mine.

— De ce? se mira Catargi.

495

— Sub motiv ca ar cuprinde numele unor persoane care în trecutul nu prea îndepartat nu s-ar fi sfiit sa-l atace direct în chipul cel mai violent.

— Micutului Karl îi e frica sa nu fie detronat, zeflemisi Petre Carp.

— Deci se va adresa liberalilor, conchise Scarlat.

— Nu. Pîna mîine trebuie sa-i prezint o noua lista. Do reste un guvern de coalitie. In caz ca nu voi reusi sa constitui un nou cabinet, va respinge demisia guvernului prezidat de domnul general Florescu si îl va autoriza sa dizolve Parlamentul.

— Excluz! tuna Manole Vulturescu. O astfel de masura, astazi, ar da nastere la complicatii politice incalculabile. Unica solutie este un guvern de coalitie.

Carp rîse strîmb:

— Am trait s-o vad si pe-asta.

— Ce vrei sa spui? îl interpela Scarlat.

— Domnul Epureanu, singurul membru al partidului nostru care, atunci cînd eram la putere, a trecut cu surle si trompete în opozitia extraparlamentara, devenind unul dintre liderii faimoasei coalitii de la Mazar Pasa, si care a subminat astfel interesele conservatorilor, singura oaie conservatoare ratacita, zic, a ajuns sa reprezinte interesele partidului nostru în guvern!

Epureanu se îmbatosa ofensat:

— Domnule Carp, nu-ti permit! Alteta-Sa Printul m-a însărcinat cu aceasta misiune, considerîndu-ma în masura s-o duc la bun sfîrsit.

- De unde se vede ca si suveranii sunt supusi greselilor! grai persiflant Petre Carp.
Epureanu se înrosi:

— Te roade invidia!

— -Invidia?! îl ironiza Carp. Poti invidia o floare de cactus pentru existenta-i efemera de doua zile?

Iritat, Epureanu vru sa riposteze, dar Manole Vulturescu interveni împaciuitor:

.*— Va rog, domnilor, fiti rezonabili! E tîrziu si trebuie sa-i convocam pe liberali. Certurile noastre intestinale sa nu primeze în fata intereselor tarii. Or tara, la ora actuala, are nevoie de un guvern. Nu uitati ca în "Balcani situatia devine tot mai critica. De aceea în tara avem nevoie de liniste. Domnule Epureanu, convoaca-i, te rog, pe liberali!

— Atunci sa mergem la Presedintie! propuse Epureanu.

496

Se facuse ora 11 din noapte cînd Epureanu si Manole Vulturescu sosira la Presedintie, unde urmau sa-i întîlneasca pe reprezentantii partidului liberal.

— Ai convocat pe domnii Bratianu si Vernescu, asa cum. ti-am trimis vorba? întreba Epureanu pe seful de cabinet.

— Desigur, Excelenta. Trebuie sa apara dintr-un moment într-altuJ.

în așteptarea celor doi lideri ai „roșilor”, primul ministru desemnat începu să se plimbe dintr-un capăt în celălalt al salonului de recepție.

— Brătianu și Vernescu au să ne dea mușt de furcă, Manole.

— Să fii calm, Kostaki! De calmul tău depinde totul. Așteptarea celor doi bărbați politici se prelungește. Fumau

țigara după țigara, spre a-și omorî timpul. Abia după miezul nopții, șeful de cabinet se înfățișa emoționat de importanța întrevederii care se pregătea. Și el era conservator. Ar avea toate șansele să-și pastreze postul, dacă Epureanu ar reuși să constituie noul guvern.

— Excelența, au sosit domnii Ion Brătianu și Gheorghe Vernescu.

Epureanu se opri în mijlocul salonului.

— Poftește-i înăuntru! Se întoarse spre Manole Vulturescu, care stătea într-un fotoliu: Acum e acum, draga Manole!

— Nu uita, Kostaki! Fără concesiilor majore! Brătianu și Vernescu intrară.

— Bună seara, domnilor! spuse șeful partidului liberal. Salută și Vernescu cu o înclinare seacă a capului. După

ce își strânseseră mâinile, Epureanu se adresa cu factice jovialitate noilor veniți:

— Mă bucur că ne revedem, stimabili colegi. Luați loc!... știți, cred de ce v-am convocat la o oră atât de nepotrivită?

— Stim, domnule Epureanu! replică Brătianu, așezându-se picior peste picior. V-am și pregătit o listă cu personalități potrivite să compună un guvern viabil în condițiile politice de azi.

— Sper că ne-ați lăsat și noua două-trei portofolii! glumi Manole Vulturescu,

Brătianu răspunse cu seriozitate:

— Veti afla imediat, domnule Vulturescu. În calitatea mea de șef al partidului liberal, vă propunem următoarele per-

32 — Uragă» asupra Europei

497

•soane pentru noul guvern care urmează să se constituie sub onorabila dumneavoastră

presedintie, domnule Epureanu...

Interpelatul, surprins de formularea introducerii lui Bratianu, îl întrerupse:

— Nu am înțeles eu bine sau dumneavoastra ati venit sa-mi impuneti o lista si nu sa discutam în principiu asupra compunerii acesteia?!

Bratianu își trecu mâna prin parul alb:

—• Domnule presedinte, sincer sa fiu, va sunt recunoscator fiindca, multumita înțelegerii dumneavoastra patrunzatoare, nu trebuie sa-mi pierd timpul cu explicatii fastidioase, în-(r)-adevar, partidul liberal, prin mandatarii sai aici de fata, v, propune urmatoarea componenta a viitorului cabinet! Scoa: rtin servieta o mapa si o deschise. Apuca o coala de hîrtie p care erau însemnate cu cerneala cîteva nume si începu sa I citeasca: La Externe — Mihail Kogalniceanu, la Finante subsemnatul, la Justitie — Mihail Pherikide, la Instructie — Gheorghe Chitu; Lucrarile publice vi le-am rezervat dumneavoastra, domnule presedinte, pentru ca va cunoastem interesul pentru acest departament; la Razboi — colonelul Dabija, iar la Interne — domnul Gheorghe Vernescu, aici de fata.

Dupa ce îl ascultase fara sa clipeasca, Vulturescu i se a-dresa cu fortat calm:

— La început am crezut ca glumiti, domnule Bratianu...

— si eu am crezut ca m-am exprimat destul de explicit si ,de concis . . .

— Totusi nu credeti ca exagerati?

— Exagerare? La ce va referiti, domnule Vulturescu?...

— Ati acaparat, practic, toate portofoliile, în acest cabinet riv. exista, proportional vorbesc, nici un echilibru între conservatori si liberali.

Vernescu interveni cu raceala:

— Din contra, noi consideram ca tocmai acum exista un echilibru.

— Domnilor, mi-e teama ca asa nu vom progresa deloc, spuse Epureanu. Daca va situati pe pozitii ireductibile, voi înștiinta pe Alteta-Sa Printul Carol ca, în ciuda eforturilor mele, misiunea mea a esuat.

Bratianu zîmbi:

— Domnule presedinte, înțeleg foarte bine încercarea dumneavoastra de a ne intimida. Va asigur însa ca nu veti reusi! stim la fel de bine ca si dumneavoastra ca, în cazul respingerii propunerilor noastre, Alteta-Sa va semna decretul de

dizolvare a Parlamentului. Pentru dumneavoastra, fixarea unor alegeri noi ar echivala cu un dezastru...

Epureanu vru sa raspunda, apoi se uita la Vulturescu, ~-ce-rindu-i parca sprijinul. Acesta încerca sa fie împaciutor:

— Domnule Bratianu, de ce nu vreti sa fiti rezonabil?

— Adica?

— Ne lasati si noua înca doua portofolii si .cadem la învoiala.
;

— Care anume? se interesa Vernescu.

— în calitatea mea de vicepresedinte al partidului conservator, va recomand doi barbati politici cu vechi state de serviciu!

— Puneti punctul pe „i”, domnule Vulturescul

— Maiorescu la Instructie si Scarlat Vulturescu la Interne. Vernescu sari ca ars:

— Exclus! Internele nu pot intra în discutie! Nici celelalte portofolii!

Bratianu facu semn colegului sau sa taca:

—x Domnule Vulturescu, sunt de-a dreptul uimit! Ne propuneti doi oameni politici care au fost siliti sa paraseasca prin demisie guvernul Catargi, în urma voturilor de blam primite în Senat. Regret, dar nu putem primi propunerea dumneavoastra.

— Va trebui totusi sa faceti un rabat, domnule Bratianu! interveni Epureanu.

— Rabat!? Ce rabat? exclama Vernescu bataios.

— Alteta-Sa Printul si-a exprimat dorinta ca portofoliul Razboiului sa fie încredintat colonelului Gheorghe Slaniceanu.

Descumpanit, Vernescu întoarse capul spre seful sau:

— Colonelul Slaniceanu?! Bine, dar colonelul Sla... Bratianu îl întrerupse:

•— stim ca la manevrele militare din ultimii ani, domnul colonel Slaniceanu a fost seful de Stat-Major al Altetei-Sale Printul. Alteta-Sa a apreciat destoinicia si inteligenta acestui brav ostas al armatei noastre. Gasesc sugestia suveranului nostru binevenita. O

acceptam!

— Cum? bolborosi Vernescu, surprins de hotarirea sefului sau.

,

Bratianu îi arunca o privire aspra, stâvilindu-i deplica, apoi s? întoarse catre Vulturescu si Epureanu:

— Vedeti, domnilor, nu suntem atât de intransigenti pe cât se zvoneste? Se ridica în picioare: Așteptam sa va întoar-

409

ceti cu vesti de la palat; domnule presedinte. Buna seara, domnilor! Sau mai bine zis, buna dimineata!

Saluta si iese, urmat de Vernescu.

Epureanu se uita dezolat la prietenul sau:

— Ce zici de asta, Manole?

Vulturescu ridica palmele în sus, în semn de neputinta:

— Bratianu joaca tare. Are în mîna patru asi si ne învîr-teste asa cum îi place. Da, da! în momentul de fata este sta-pin ne situatie. Crede-ma, ar putea sa te scoata si pe tine în facto-r comun. Te accepta, fiindca îi convine un guvern de tran-7Jtie, înainte de a deveni el însusi prim-ministru. Ca sa-ti pastrezi locul, va trebui sa te tii zdravan în sa:..

A doua zi, aproape de ora prînzului, vînzatorii de ziare invadara Bucurestii, purtînd sub brat vrafuri de foi abia iesite de sub teasc:

— Editie speciala! Izbînda coalitiei de la Mazar Pasa! Domnul Manolache Kostaki Epureanu a format noul cabinet: Astazi ministrii depun juramîntul în Parlament! Editie speciala!...

Bucurestenii, dornici de vesti senzationale, smulgeau gazetele si le citeau cu-aviditate. S-ar fi zis ca zeii tineau sa le faca ne plac, servindu-le si alte noutati, tot atât de tari. Scurt timp dupa constituirea cabinetului Epureanu, o stire din domeniul vietii internationale avea sa ridice si mai aprig temperatura politica:

- Cumparati „Românul"! Editie speciala. Consulul france* si cel german din Salonic, ucisi de-turcii" fanatizati! Consternare în marile capitale europene! Editie speciala!

Gînditor, Sadri Hakim, beiful din Batak, trase din narghilea. Lampa cu petrol de pe masa joasa încrustata cu sidef, din mijlocul odaii îi proiecta umbra marita pe peretele varuit

auster cu alb. Pe cât de dezgolate de podoabe erau zidurile pe atât de bogate aratau podelele acoperite cu covoare orientale, adînci si moi ca puful, precum si tavanul sprijinit de grinzi a-parente, înfrumusetate de motive florale delicate, împletite cu inscriptii din Koran.

Sadri Hakim, latifundiarul, cel mai de seama personaj din Batak, își slujea cu pricepere reputatia. Barba-i sura, lunga si frumos îngrijita, turbanul de matase pe care-l purta împotriva oprelistilor oficiale, kaftanul traditional, amplu, de stofa fina,

500

salvarii largi, negri îi dadeau o înfatisare opulenta, grava, asemanatoare cu a vizirilor de odinioara".

— Kostov, prietene, credinta ta fata de Sultan si de Imperiu va fi rasplatita însutit dupa ce Inaltimea-Sa va zdrobi pe ghiaurii spurcati care au cutezat sa ridice armele împotriva

Semilunei si a ordinii otomane-

Aleksii Kostov, bulgarul urît de toata suflarea crestina din Batak fiindca își tradase neamul unindu-se cu opresorii turci, îl asculta cu religiozitate, asa cum se cuvenea cînd beiul catadicsea sa deschida gura spre a rosti vorbe cu tîlc. În sinea sa, Kostov nu era tocmai convins de superioritatea divina a acestui turc traditionalist, respectat si temut nu numai de autoritatile otomane, ci si de basibuzucii si cerkezii stabiliti în Batak. Kostov stia ca strabunii lui Sadri Hakim fusesera bulgari neaosii, dar ca; îndata dupa intrarea Bulgariei sub umbra flamurilor Islamului, își lepadasera religia crestina si se rur-ciseja. „Din renegatii de atunci izvorîsera generatii de turci mai habotnici decît turcii autentici, coborîti din inima Asiei.

Stramosii osmanlîi ai lui Sadri Hakim fusesera viziri, militari, oameni da legi. Secole de-a rîndul, belsugul se revarsase asupra lor, pptopindu-i cu tot felul de daruri. Sadri Hakim nu era singurul renegat ajuns aproape de vîrful piramidei politice si sociale durate de turci în Balcani. Se gaseau si alti bulgari care trecusera de partea otomanilor, fiind setosi de bogatii, de putere, de influenta. Toti se turciseră, caci asa cerea obiceiul. De atunci, moravurile se mai schimbasera. Lui Aleksii Kostov nu i se mai ceruse sa-si lepede credinta ortodoxa si sa adopte religia asupritorilor tarii sale. Era de ajuns ca își tradase compatriotii spre a-i sluji pe stapîni. Contribuind hotarîtor la suprimarea lui Levski, nationalistul venerat de întregul neam bulgaresc, își dovedise credinta si supunerea fata de turci. Arghira, nevasta-sa îi vorbea cîteodata seara, dupa cina, cînd îi pregatea cafeaua. Desi treburile gospodaresti o istoveau, îngreunîndu-i pleoapele si îndemnînd-o la somn, se înviora cînd își amintea cît de bogati ajunsesera si devenea brusc volubila:

— Stranepotii si stra-stranepotii nostri vor fi atît de bogati, de temuti ca si Sadri Hakim- Noi am pus temeliile înfloririi lor de mîine.

— Dar cu ce pret? ofta Kostov, obsedat de imaginea lui Levski pendulînd în streang.

- Sa nu te mai aud spunînd prostii! îl repezea Arghira enervata. Daca Levski si-ar fi vazut de treaba, nu si-ar fi în-

501

cheiat zilele atîrnînd în lat. Mai de vreme sau mai tîrziu tot l-ar fi prins turcii. Asa îi era scris. Tu n-ai facut decît sa grabesti un sfîrsit de neînlaturat. Daca Levski ar fi fost arestat cu un an mai tîrziu, fara ca tu sa îi avut vreun amestec în treaba asta, nu te-ai mai fi îmbogatat. Ar fi fost mai bine asa? Eu ma saturasem de mizerie. Trageam la jug ca o vita, fara sa se aleaga nimic din munca mea. Acum suntem si noi oameni cu stare. Mîine, poimîine ai sa te vezi primar. Zestrea pentru fete e pusa deoparte . . •

— Numai ca lipsesc ginerii! îi completa Kostov fraza cu un final corespunzator pesimismului sau. si Akulina, si Nata-

lia, si Erina au ramas fete batrîne:

— Bani sa aiba ele, Aleksii, ca barbati s-or gasi . .

— S-or gasi pentru altele, Arghira! Nici sarantocii care vîneaza un blid de linte, nici vaduvii cu droaie de copii, nici . . . bosorogii nu le cer de nevasta ...

— si daca o sa le dam dupa niste turci, ce-o sa fie? se sumetea Arghira.

— Doamne fereste! își scuipa în sân Kostov. Ce gînduri îți mai vin si tie femeie?

— Nu sunt turcii prîetenii nostri, Aleksii,? Nu de la ei ni se trage belsugul de azi? Ge ti-au dat bulgarii tai? Te-a ajutat vreunul cînd n-aveai ce mînca? Te plîngi ca azi te urasc' Cum sa nu te urasca? îi macina invidia! îi sugruma ciuda ca tu ai ajuns cineva, iar ei au ramas niste coate-goale!

— si fiul nostru ne invidiaza bunastarea"? Arghira își privi banuitoare sotul-

— Ce vrei sa spui cu asta?

— Nici cu el nu ma mai înțeleg. Se uita la mine de parca as fi un cacat uitat în drum!

Arghira facu un gest de nepasare:

—• Asa sunt tinerii! Odata cu trecerea anilor, Nikola are sa se cuminteasca!

— Ce sa se cuminteasca, femeie! S-a înhaitat cu dusmanii nostri!

- Ce înhaitat? Ce dusmani? Umbla singur! Nici la dan-tuiala, duminica, nu se mai

duce!

Pe Kostov îl durea înstrăinarea fiului sau. îi imputa oare și acesta, în tăcere, moartea lui Levski? Nu îndrăznise nici- " •odata să provoace o explicație cu Nikola, tocmai fiindcă se temea să nu se angajeze pe un drum fără întoarcere. Pîna și

•

502

în atitudinea fiicelor sale deslucise Kostov o amaraciune, un reproș nemarturisit, care tot lui pare să-i fie adresat.

Gîndurile astea și multe altele îl munciau pe Aleksii, chiar și acum, cînd îl asculta, fără să-l aude, pe Sadri Hakim, care-i vorbea domol, fiind încredințat că spusele lui erau urmarite cu atenție. Nici nu i-ar fi trecut prin minte că el, Sadri se adresa unui surd. Se deprinsese că vorbele lui să fie sorbite.

—• Se aude, prietene că unii oameni din satul nostru cîr-tesb împotriva Luminatei noastrei stăpîniri. Nu ti-au ajuns și tie la ureche vorbele lor înveninate?

Kostov tresări, încerca un~ sim'tamînt de vinovăție fiindcă nu daduse atenția cuvenită puternicului Sadri Hakim.

----Ma ierti, Luminate, dar n-am înțeles prea bine .. .

Sadri încreți sprîncenele:

— Unde ti-s gîndurile, Kostov? Spuneam că în satul nostru sunt cîțiva pacatoși, bulgari de-aî tăi, care cîrtesc, uneltesc împotriva stăpînirii. Dacă auzi ceva, să-mi dai de știre! În lipsa mea, să te duci la fiul meu, Mustafa! E un tînar înțelept, îmi face cinste- A învățat carte multă la Constanti-noble. Acolo am să-l trimit și pe fiul tău, dacă se va arăta vrednic de protecția noastră.

— Nu știu cum să-ți mulțumesc, Luminate!

•— îmi mulțumesti pasînd mai departe pe drumul drept și frumos pe care l-ai ales, denunțîndu-l pe Levski ticalosul. Ah, să nu uiti Kostov prietene! La propunerea mea, ai fost numit delegat în Sfatul comunal. Ai să aperi interesele ghia-urilor, bineînțeles, ținînd seama de îndrumările autorităților, care după cum știi și tu, nu doresc decît fericirea și bunăstarea comunității.

Sadri Hakim se ridică de pe divan.

— Ma bucur că am putut sta de vorbă mai pe îndelete. Știi, Aleksii Kostov, în casa aceasta ai să găsești întotdeauna un prieten care te va sprijini la nevoie, care va căuta

sa-ti faca viata cît mai frumoasa.

Kostov se ploconi multumindu-i cu recunostinta. Gazda îi facu cîstea de a-l conduce pîna în pridvorul cu stîlpi de caramida înfasurati cu iedera. Felinarul "din mijlocul curtii mari, asternute cu piatra, lumina o fîntîna delicata «ca o bijuterie, zidurile varuite ale grajdurilor si gardul înalt de caramida.

. Sadri se uita spre cerul negru-pacura:

— La noapte are sa ploua! zise.

. 503

Pe Kostov îl strabatu un fior. Stînd de vorba cu Sadri Ha-kim, nu bagase de seama trecerea timpului. Se lasase întunericul si acum trebuia sa se înapoieze la locuinta sa înfrun-tînd tenebrele dusmanoase. Venise cu brisca, își va mîna caii cît va putea de iute... Dar strigoii sunt mai iuti decît telegarii. si glontul este mai iute. Daca se va trage asupra Iul de undeva, din întuneric? Kostov își duse mîna la gulerul devenit brusc prea strimt.

Sadri Hakim îi intui frica. Dispretul asternut fugitiv pe chipul sau scapa bulgarului, care rosti sugrumat:

— Iti urez bun ramas, Luminate!

—• Stai! zise gazda. Are sa te însoteasca un om de-al meu. Agîh! striga unui servitor. Ia-ti arma si un felinar! Ai sa-l însotesti pe prietenul meu pîna la el acasa!

Cînd brisca lui Kostov se puse în miscare, se pornira primele picaturi de ploaie. Repezeite de vîntul stîrnit fara veste, îi biciuiau obrazul, reci aproape înghetate.

— Stinge felinarul, Agîh! porunci Kostov dupa ce iesira la drum liber.

> Nu voia sa fie o tinta luminata, usor de ochit. Dadu bice cailor, care se avîntara în noapte.

Cînd Kostov ajunsese la locuinta sa, fara ca temerile lui sa se fi împlinit, vijelia rabufni furioasa, smucind ramurile copacilor si spulberînd florile de liliac. Cînd se vazu în casa, la adapost, ofta usurat.

— Eh, cum te-a primit Sadri? îl întîmpina Arghira, rie- • rabdatoare.

— Foarte frumos, raspunse. Mi-a zis de mai multe ori „Kostov, prietene".

— Vezi? Ți-am spus eu! Turcii stiu sa se poarte cu cei care-i iubesc. Nu sînt cîinosi ca bulgarii tai! Scuipa cu scîrba: Trasni-i-ar Dumnezeu de pacatosi! .

Vijelia se abatuse si asupra luncii Dunarii, facînd sa vu-iasca lugubBu multimea copacilor. Rafalele de vînt si de ploaie .se învîrtejeau naprasnic, suierînd, tipînd, scrîsnind, de parca ar fi rascolit nebunia tuturor ielelor. Pe Dunare se stîrnisera valuri ca pe mare.

Cu mîinile înfipite în buzunarele cojocului; cu sapca trasa adînc pe ochi, Adorjan Trancev statea cu cizmele afundate pîna la carîmbi "în pamîntul mîlos si se uita de pe mal spre bezna pogorîta asupra Dunarii, în preajma lui se aflau trei

504

barci trase pe uscat. Lungi, negre, pîntecoase, semanau cu niste balene esuate pe o plaja. O mîna de oameni stateau înghesuiti unul într-altul, spre a se mai adaposti de mînia vije-
liei. Cîte unul dintre ei îsi agita din cînd în cînd bratele întinse la orizontala, lovindu-le ritmic de corp spre a se încalzi. siroaie de apa li se scurgeau pe obraji, picurau din mustati si din barbile ude si încurcate ca niste alge.

— Pe vremea asta cumplita, as pune ramasag ca si strigoii stau ascunsi prin bîrloguri! bolborosi Gheorghiev,- pescarul.

— Pentru noi, bezna si furtuna sunt prietene! zise Ador-jan Trancev. Ma amaraste un singur lucru: nu pot aprinde o tigara

O umbra încovoiata se desprinse de grupul "de lînga barci si se apropie de el.

— Adorjan, iar ma înjunghie sira spinarii! Parca mi s-ar înfige niste cutite înrosite în foc! M-a betegit nenorocita aia de femeie a lui Kostov. Numai de mi-ar cadea în mîna!

— Are sa-i vina rîndul si ei, si barbatului ei, zise Trancev. Acum avem ceva mai bun de facut.

— Azi-noapte l-am visat pe Sloveikov., îmi cerea sa-l razbun.

— O sa-l razbunam amîndoi, Andrei. Andrei Trancev scapa un geamat:

— Nu mai pot, mai baiatule!

— Asaza-te într-o barca, Andrei. Poate daca n-ai sa mai stai în picioare . . .

— Ma doare oricum as sta! într-o vreme îmi mai trecusera j unghiurile . . .

—Rabdare, Andrei! Dupa ce terminam treaba din noaptea asta, ai sa te poti odihni.

Țankov se stradui sa strapunga cu privirile bezna dinspre barca.

— Nu se aude un scîrîtîit de roate? ----Nu. suiera vîntul.

Cei doi tineri ramasera sa asculte glasul vijeliei. •— De ce or fi întârziind? întreba Andrei.

— Pe vremea asta, nu e de mirare. De venit însa au sa vina. Dogarev si Stankov nu ne-au lasat niciodata sa-i asteptam degeaba.

Ploaia se revarsa acum cascada.

— îi aud! exclama deodata Trancev.

— Ii aud si eu! se bucura Țankov.

•

505

Printre cortinele de întuneric se ivi o caruta trasa din rîl puteri de doi cai firavi. Trei oameni împingeau la.ro.i, spre a nu o lasa sa se afunde în mîl.

— A dat Dumnezeu! își facu Țankov semnul crucii, multumind providentei fiindca prima faza a operatiei se încheia, cu bine.

— Oamenii de lînga barci sarira sa dea o mîna de ajutor noilor veniti. Aparu si a doua caruta. A treia si ultima se materializa la rîndul ei din bezna adîncă. Unul dintre însoătorii transportului se apropie de Ador j an Trancev.

— V-am adus o suta de pusti „Peabody” si douazeci de lazi cu cartuse.

Bucuros, Trancev îl îmbatisa, sarutîndu-l pe amîndoi obrazii.

- Jivko, Dumnezeu sa te ajute! Armele astea sunt asteptate cu sufletul la gura . . . Dogarev n-a venit?

— însoteste ultima caruta. Iata-l! Dogarev si Trancev își strînsesera mîinile.

— Sa mutam armele în barci! Repede! îi îndemna Andrei Țankov. Sa nu ne apuce zorile!

Primul carutas își mîna caii lînga una din barci. Jivko Stancev îl lua de brat pe Trancev si-l duse la carutas, li vorbi în romîneste:

— Uite, sa cunosti pe nea Vanghele Pricop, care de acum înainte se va ocupa de transportul armelor "cu carutele -de la gara si pîna aici. Suntem rude. M-am însurat cu o nepoata a lui. Se întoarce spre carutas: Nea Vanghele, -asta e prietenul si tovorasul meu de lupta,.Adorjan Trancev, de care ti-am vorbit. Ori de cîte ori va veni la dumneata, la Vulturesti, sa-l primesti ca pe mine însumi. Numai cu el si cu mine poti vorbi deschis.

Daca altcineva te întreaba de transporturile de arme sau încearca sa te descoasa, nu stii nimic. Ai înteles, nea Vanghele?

- Am înteles, nepoate.

între timp începuse transbordarea armelor din carute în barci, sub supravegherea lui Dogarev si a lui Andrei Tankov. Operatia nu dura mult. Garasera ultimele lazi cu munitie, când Andrei fu cuprins de dureri atât de cumplite, încît întepeni lînga o barca. Ca sa nu urle, își musca buzele pîna la sînge. Adorjan îl observa:

- Ce e cu tine, Andrei? Ți-e rau?

- Foarte rau, Adorjan. Cred ca va trebui sa ma lasa aici.

506

• — Aici, în ploaie? Vorbesti prostii?

— Daca merg cu voi, mai mult va încurc.

Trancev avu o idee. Alearga la Vanghele Pricop, îi spuse cîteva cuvinte, iar când acesta încuviinta cu o înclinare a capului, se întoarse la Andrei.

- Uite ce e, baiatule! Nea Vanghele "are sa te duca la el acasa. De îndata ce-o sa*ne fie cu putinta, venim sa te luam. Batrînul o sa aiba grija de tine ca de copilul sau. Ramîi deci cu bine. Noi plecam.

Deodata, si bulgarii si carutasii români încremenira. O patrula alcatuita din trei graniceri iesise ca din pamînt si se apropia de barci. seful patrulei, un sergent cu mustacioara ascutita la vîrfuri, se uita întrebator la Pricop.

— Ce faci, nea Vanghele, pe vremea asta în lunca?

— Pescuiam, dom'le sergent, raspunse taranul fara sa se tulbure.

Gradatul cerceta carutele si le vazu goale.

- Pesemne ca pestele este înca în barci, zise. Am dreptate? se adresa zîmbind ciudat lui Jivko Stancev, pe care-l mai vazuse prin Vulturesti.

Se apropie de prima barca si ridica prelata care acoperea armele.

— Nu miroase a peste, zise.

întinse mîna si pipai cîteva paturi de pusca. Bulgarii transpirasera de emotie de parca s-ar fi aflat în plina canicula.

— Ai dreptate! E peste! rosti sergentul dupa o pauza care durase o vesnicie, îl duceti în Bulgaria?

încurajat de bunavointa granicerului, Stancev își zise ca nu avea nici un rost sa minta. Cunostea sentimentele de prietenie ale românilor fata de bulgari. Sergentul acesta nu pare sa fie altfel.

— îl ducem, domnule sergent, sa-l bagam pe gât turcilor!

- De li s-ar opri în beregeta, sa-i înabuse pe toti! zise granicerul. Apai, drum bun pe ape! Aveti numai grija, ca Dunarea e tare naravase în noaptea asta. Ar fi pacat sa se duca la fund bunatate de peste. „

Zîmbi taranilor români si bulgari, deopotriva. Adauga:

— Noi umblam dupa turcii care vin noaptea sa jefuiasca; Daca vedeti ceva suspect, sa ne dati de veste. Ramîneti cu

bine!

507

Pleca, urmat de granicerii sai, care nu se mai uitara în urma.

Trancev rasufla usurat:

— împingeti barcile pe apa, fratilor! Cu Dumnezeu înainte! Heei-rup! . . . Heei-rup! . . .

Caporalul de graniceri Hasan Fikret își adinea fesul pe cap, ca sa nu i-l smulga vijelia si sa-l zboare în Dunare, apoi se urca bîjbîind pe o gramada înalta de pietre, ridicata pe malul apei. De acolo se stradui sa patrunda cu privirile tenebrele de asupra apelor.

înjura printre dinti. Pe o vreme ca asta, contrabandistii de arme își faceau mendrele. Numai daca ar cadea din în-tîmplare peste ei le-ar mai putea veni de hac. Daca bineîn-tele contrabandistii ar fi mai putini la numar decît granicerii. Hasan Fikret își aminti chipurile cîtorva camarazi din unitatea sa, care cu o saptamîna în urma, plecasera în patrulare pe malul Dunarii, în data dupa lasatul noptii. De dimineata nu se mai întorsesera la pichet. El, Hassan, îi gasise pe mal strapunsi de cutite. Se facuse atunci o mare ancheta, fusesera audiati localnicii luati cu japca de prin satele învecinate. Fiindca adevaratii faptasi nu putusera fi prinsi, fusesera pusi la zid cîtiva ostatici si împuscati. Asta ca masura de represalii. Moartea cîtorva ghiauri, fara nici o legatura cu contraban-distii, își zise Hasan Fikret, nu folosea nici-* soldatilor ucisi si îngropati, nici familiilor îndoliate.

Caporalul nu se temea de moarte. Scria în Koran ca turcii drept-credinciotii cazuti în lupta pentru sultan si victoria Islamului se înaltau în Paradis, iar acolo se scaldau în rîuri

de miere si se bucurau de mîngîierile celor mai ispititoare hurii. El, Hasan, nu era tocmai convins ca dupa moarte va face amor cu .fecioarele celeste, dar fiindca nu avea dovezi contrarii, accepta versiunea vietii vesnice. Fikret nu se temea de batrîna cu coasa si din alte motive. stia ca oamenii pier, asa cum pier animalele, frunzele, picaturile de apa. Dar pentru el sfîr-situl era atît de îndepartat, incît" se pierdea tntr-o ceata ce-l ascundea cu desavîrsire. Avea si camarazi care murisera împuscati în timpul patrularilor de noapte. Lui însa nu i se putea întîmpla asa ceva, fiindca nu se turnase înca glontul destinat sa-l ucidă. Tocmai încrederea aceasta oarba în atotputernicia vietii îi facea sa se. avînte fara frica în actiunile cee mai primejdioase.

508

Fikret si grupa de sub comanda sa își înscrisesera la activ lichidarea unei bande alcatuite din cinei contrabandisti bulgari, surprinsi cînd debarcau arme dintr-un barcáz. Capatase-atunci o decoratie si i se fagaduise ca va fi înaintat sergent. Mai trebuiau îndeplinite cîteva formalitati,-ca sa puna la mî-neca însemnele noului grad. Fikret stia ca multi generali din armata otomana se ridicasera din rîndurile trupei. Razboiul care batea la usa — de la o vreme numai despre asta se vorbea — • îi va da si lui prilejul • sa ia cu asalt galoanele ofiteresti.

De cîteva saptamîni încoace, patrurile fusesera întarite pentru a face fata ciocnirilor cu contrabandistii sprijiniti de numerosi comitagii, care se aratau tot mai îndrazneti. In loc de doi oameni,- efectivul normal al unei patrule, avea sub comanda lui sase oameni, în stare sa tina în loc bande mult mai puternice, pîna la sosirea unor întariri alertate de schimbul de împuscaturi.

Catarat pe gramada de pietre, caporalul Hasan Fikret își încorda vazul si auzul, dar nu vazu decît bezna si nu auzi decît suierul vijeliei si zgomotul valurilor spargîndu-se de maL La picioarele gramezii, soldatii lui vorbeai si rîdeau fara sa se sinchiseasca de comitagii. Pe o furtuna ca asta, numai niste nebuni s-ar încumeta sa treaca Dunarea cu barca.

Hasan își zise ca soldatii din patrula lui aveau dreptate-Numai el se întrecea cu firea. Gîndul îi fugi la Fatima, fata cizmarului din sat, cu care parintii lui hotarîsera sa-l casatoreasca. N-o vazuse niciodata pe Fatima fara voal, dar Ghiu- • zel, sora lui, o cunostea si îi vorbise despre ea ca despre un înger. Hasan ar fi dorit sa aiba mai multe neveste. Ko.ranul îngaduia oricarui turc drept-credincios sa-si ia patru sotii si oricîte odalisce, daca bineînteles l-ar fi tinut punga. Oamenii saraci se multumeau cu o singura nevasta. Daca el, Hasanv va ajunge ofiter, își va popula haremul cu înca trei fete» toate frumoase, care sa-l desfete tot atît de bine ca si huriile din Paradis.

Coborî de pe gramada de pietre si porni de-a lungul malului Dunarii. Ploua atît de tare, încît apa îi intrase prin manta si prin veston, pîna la camasa. Acum i se scurgea pe. coapse în jos, pîna în cizmele pe care le-ar fi umplut, daca talpile n-ar fi fost gaurite.

Un soldat tînar, Orhan Faik, de curînd venit în unitate, se plînsa de frig.

— Un granicer care se respecta nu se plînge niciodata! îl muștra cu virtuoasa indignare caporalul.

Tocmai în clipa aceea crezu că deslusește niste umbre.

— Stai! striga, punînd mîna -pe arina și încarcînd-o.

O detunatura foarte apropiată îl asurzî. Simți în piept o lovitură seacă, scurtă, ca de pumn. Focurile de armă izbucniră în rafale și de o parte și de alta. Caporalul auzi că prin vis glasul lui Orhan Faik:

- M-au omorît! M-au . . .

Fikret simți în gura un gust dulceag de sînge. O slabiciune stranie îl făcu să scape arma din mîna și să cadă în genunchi. Lovitura aceea seacă din piept îl săgeta deodată, asemenea unui ecou întîrziat, dar foarte puternic. Sughita și începu să verse. Se întrebă într-o strfulgerare: „Să fie sînge?”

Cînd căzu cu fata în jos, pe pămîntul mîlos, îmbibai de apă, i se pară că îmbratisează un trup moale de femeie.

— Fatima! bolborosi. Fatima! .

Ploua de o săptămîna.

Ploua de parcă vazăduhul s-ar fi transformat în apă. Ploua torential, cu mici întreruperi care făceau să pară și mai aprige revarsările bruste de stropi mari, grei și reci, ce loveau în geam ca degetele unui schelet.

Aleksii Kostov statea la-> fereastră și se uita la ploaia care potopise curtea. Caraula se ivi din grajd, ducînd un felinar aprins pe care-l puse în vîrfurile unui paf înfipt în mijlocul curții, începuse să se însereze. Kostov voia să aibă lumina pe lînga casa.

— Ploaia de primăvară aduce recolta bună! spuse Arghira. Kostov n-o auzi.

—t- Am avut un vis urît în noaptea trecută, Arghira, spuse barbatul dus pe gînduri.

— Ce-ai visat? exclamă nevasta-sa exasperată. Eu nu visez nimic. Dacă-ai munci și n-ai lăsa toată gospodăria pe seama mea, ai dormi neîntors și nalucirile nu ti-ar mai tulbura somnul.

- L-am visat pe Levski, continua Kostov, unison, de parcă s-ar fi aflat în tranșă.

- și ce ti-a spus Levski? îl întreaba Arghira în zeflemea.

— A coborât din streang si mi-a facut semn sa vin, sa-i iau locul.

510

— si tu ce-ai facut? Te-ai dus? Îl vo:Li ea, ca si cin d ar fi avut de-a face cu un alienat mintal.

— Nu stiu ce-am facut... în clipa aceea m-am trezit . . . Kostov își îngropa capul în palme.

— Are sa fie rau de mine, Arghira!

— Când o sa fie rau, barbate? Când o sa-ti numeri băni-sorii luati pe recolta? Când o sa fii numit priiriar? Când o sa te bati pe burta cu Sadri Hakim? Asa rau îmi doresc si eu, Aleksii. Uite ce e! în seara asta ti-am pregatit chiftele din piept de curcan si friptura de caprioara. Sa manânci pe saturate si dupa aia sa bei un sfert de clondir de slibovita. Pe urma ai sa dormi ca un pietroi -

Kostov rosti supus:

•— Asa am sa fac, nevasta. Poate ca ai dreptate.

Arghira aduse mâncărurile pe masa, dar Kostov nu putu mânca decît o singura chiftea. Fetele lui, asezate la celalalt capat al mesei, stateau posomorite, cu nasul în farfurie.

— si pe voi v-au bîntuit visele urîte, de stati pleostite? le repezi Arghira. Hai, terminati masa si treceti la -gherghef! înainte de culcare sa-mi faceti cîte cinci rînduri!

Cea mai mica dintre fete izbucni în plîns:

— Ce e cu tine, Erina, o întreba cu blîndete Kostov. Cine te-a suparat?

Erina raspunse printre sughituri:

— Astazi am fost la pravalie sa cumpar ibrisine. Când sa platesc, niste femei s-au uitat urît la mine. Una din ele mi-a zis: „Sterge-te pe mîini, Erina, ai degetele murdare!" M-am uitat la mîini. „Sunt curatei" i-am spus. „Uita-te mai bine, Erina, mi-a zis. Mîinile tale sunt patate de sînge, caci banii „ pe care-i ai au fost udati de sîngele lui Levski!"

— Ticaloasele! bolborosi Kostov. Se leaga de o biata fata nevinovata!

— Doar gura e de ele! zise Arghira. Nu le mai luati în seama, fetelor! Daca va mai spun ceva, rîdeti-le în nas! Fa-ceti-le cu tifla! Bateti-va curul!

— Baiatu'? întreba deodata Kostov- Unde e baiatu'?

— O fi umblînd dupa fete, i-o reteza Arghira. Ce te tii de capul lui? E barbat în toata firea, Nikola. si-o fi cautînd nevasta, dragutul mamei!

Kostov nu raspunse. Fara sa se mai atinga de mîncarea din farfurie, se ridica de la masa si pleca spre camera Hui. îmbracat, se arunca pe pat si închise ochii. Statu asa cîtva timp. Deodata usa se deschise si Arghira intra în odaie. De

511

cînd cu încercarea nereusita a bandei lui Trancev de a-i ucide barbatul, Arghira dormea iarasi în aceeasi încăpere cu el. Simtindu-se ocrotit, acesta apuca sa doarma cîte un ceas-două, înainte de a-l încolti cosmarurile.

— Ce stai asa, ca un mort? îl repezi Arghira, care își dezbumba bluza. Dezbraca-te si culca-te ca oamenii!

— Lasa-ma! Nu-mi strica odihna! Dupa atîta amar de vreme, simt si eu cum se apropie somnul... E atît de bine . . . -Atît de bine . . .

Mai bîgui ceva, apoi adormi. Arghira ridica din umeri, „Ce s-ar face barbatii astia daca n-am fi noi, femeile!”

Se dezbraca si se aseza în pat. Nu stinse lampa, fiindca "barbatului ei nu-i placea sa se trezeasca noaptea în întuneric. Adormi repede, coplecita de oboseala . . .

- Salve de focuri de arma trase în mijlocul satului o facura sa caste sperziata ochii.

- Ce e? Ce s-a întîmplat?

Kostov se si ridicase în capul oaselor. Galben la fata, se uita spre fereastra, tremurînd din tot corpul.

— O fi început razboiul! opina Arghira, dupa ce se mai dezmetici.

Detunaturile se înmulteau.

— Doamne, ajuta-ma! se ruga smerit Kostov.

Dinspre capatul ulitei se auzeau mare harmalaie si detunaturi, care pareau sa se apropie.

— Arghiro! bîgui Kostov, Arghiro! OanTenii aia vin încoace!

Deodata se auzira batai violente- în poarta, urmate de zgo-« motul gardului darîmat de o multime care se napusti spre casa.

— Moarte lui Kostov,,tradatorul!

— Moarte slugoiului turcilor!

— La streang cu Kostov si cu stapînii lui, osmanlîii!

— Moarte . . . Moarte . . . Moarte . . .

Cuprins de o panica dementa. Kostov alergia spre fereastra care dedea în curtea din dos. O deschise, sari peste pervaz si o lua la goana spre livada din fundul gradinii. Fugea înspaimîntat ca un iepure haituit de cîini. La început nu avusese nici o tinta. Se gîndise doar sa scape de urmatoritori. Se •strecura printre pomi, ferindu-se sa se loveasca de trunchiurile subtiri. Ajuns la capatul livezii, escalada un gard de piatra si se pomeni- în curtea vecinului sau, postasul Petkov. Se opri cîteva clipe si trase cu urechea. Oamenii îi pierdusera

512

urma. In schimb, vazu ridicîndu-se dinspre casa lui valatuci de fum rosiatic. Auzi zgomot de geamuri sparte, de usi sfa-rîmate. si dinspre capite, si dinspre grajduri, si dinspre cotetele porcilor prinsera sa se ridice flacari. „Au dat foc, banditii! La toate au dat foc!" Acum, dupa ce pericolul imediat trecuse, statea pironit locului. Asculta cu un fel de curiozitate maladiva mugetele înspaimîntate ale vitelor, nechezatul cailor, strigatele' oamenilor, iar pe deasupra, zbieretele si blestemele Arghirei, tipetele stridente ale fetelor lui. Firssc ar fi fost sa alerge în ajutorul lor. îsi zise ca mare lucru tot n-ar putea face. Pe Arghira si pe fete au sa le scarmene femeile, dar pe el, oamenii l-ar rupe în bucati, îsi zise ca cel mai cuminte era sa alerge la jardarmi. Cum de nu se gîndise mai de mult la asta? Pe o ulita ocolita, putin umblata, se furisa spre cladirea postului de jandarmi. Dar nu apuca sa ajunga pîna acolo. Dupa o cotitura a ulitei zari cladirea postului cuprinsa de flacari. si primaria ardea, si judecatoria.

Lui Kostov nu-i venea sa creada. Tot ceea ce reprezenta puterea otomana cadea prada focului. Pe turci parea sa-i fi înghitit pamîntul. Bulgarii umblau de colo pîna colo, purtînd torte aprinse, zbierînd si cîntînd.

O ceata de oameni, printre care recunosc pe învatatorul Ivanov si pe fierarul Danilov, venea pe ulita în jos. Kostov se piti dupa un gard de piatra, înaintea oamenilor mergea tantos Anastas Anadolski, prostul satului, tinînd în vîrful unei sulite capul retezat al primarului turc. Din gîtul sectionat se scurgeau picaturi de sînge, care stropeau fruntea si hainele lui Anadolski. Acolo, în ascunzisul sau, Kostov începu sa verse icnit. Dupa ce ultimii oameni se scusera, iesi de dupa zid. „La Sadri trebuie sa ajung! îsi zise. Sadri are slugi multe si an arsenal cu arme de foc." .

Umblînd pe lînga ziduri, o lua spre marginea de apus a îtului, unde se înalta conacul lui Sadri Hakim. Dintr-acolo iu se ridicau flacari. Deodata îl strabatu un fior. Dar daca bulgarii împresurasera conacul? Cum sa ajunga pîna la turci, prietenii lui?

Ulita care ducea spre Sadri Hakim era goala, I se paru ciudat. Merse totusi înainte,

protejat de întuneric. Ploaia aproape ca încetase. Vîntul batea în schimb zanatec. Deodata se împiedica de o mogîldeata asezata de-a curmezisul drumului, îngrozit, se trase înapoi. Curiozitatea îl împinse sa se apropie de forma aceea neagra întinsa în noroi. Era un mort. Deslusi -obrazul lui Selim, cerkezul, stabilit nu de mult în

33 — Uragan asupra Europei

513

comuna. Capacitatea lui Kostov de a se emotiona se epuizase, înregistra uciderea lui Selîm ca pe un fapt divers. Nu mai avea acum decît un singur gînd: sa ajunga la conacul lui Sadri, de la capatul ulitei.

Porni iarasi, calcînd precaut prin noroiul lipicios. Apa intrata în bocanci plescaia la fiecare pas. Se uita în dreapta si îa stînga, tragea cu urechea, apoi parcurgea în fuga o bucata de drum, umblînd aplecat, spre a se face nevazut.

Perdeaua de nori se rupse deodata si conacul lui Sadri aparut luminat de luna. Maret, întunecat, se ridica asemenea unei citadele. Zidul împrejmuitoar al curtii se deslusea înalt si puternic. Portile de lemn întarite cu brîuri de fier erau zavorite. Ca sa ajunga pîna la ele, Kostov mai avea. de strabatut vreo suta de metri^ printre case, dar si o zona descoperita. Astepta ca luna sa intre iarasi în nori. Abia a.tunci se repezi spre portile cele rnari.

— Uite-l! auzi un glas care-l umplu de spaima. E Kostov! Puneti mîna pe el!

Dintre case tîsnira niste umbre care îi taiarâ calea.

— Sadri efendi, scapa-ma! zbiera Kostov.

Alerga în zigzag, încercînd sa evite bratele' care se întindeau lacome.

— Sadri efendi! Sadri efendi!

Pierduse si puterea de a mai striga. Sunetele îi ieseau din gîtlej într-un gîlgîit inform. Deodata se simti însfacat de umar. O umbra i se arunca spre picioare, prinzîndu-l cu putere si facîndu-l sa-si piarda echilibrul. Se prabusi într-o baltoaca, acoperit de trupuri omenesti. Simti în gura noroi si apa. Vru sa se zbata, sa scapet dar îl încingeau parca obezi de fier, imobilizîndu-l. înceta sa mai lupte, înțelese ca orice reeistenta era zadarnica.

Fu ridicat pe sus pe brate multe, puternice. Izbucni în plîns:

— Iertati-ma fratilor! Iertati-ma!

Se uita în jur. Nu recunoscua împrejurimile. Unde îl duceau? începea sa se faca lumina. O lumina rosiatica. Flacarile care mistuiau primaria risipeau bezna.

în piața primăriei se afla un platan fără vîrstă. Bătrînii spuneau, repetînd cele auzite de la bătrînii lor, cum că platanul ar fi rămas acolo de pe vremea puterii bizantine. Copacul avea trunchiul gros și ramurile viguroase.

Sub platan îl dușera oamenii pe Kostov. În vreme ce el le cerșea mila, cîțiva tineri prinseseră o funie de o ramură zdravănă și înaltă, iar la capatul ei făcuseră un lat.

514

Kostov nu se mai zbatu cînd niste mîini negre și hotărîte îi petrecuseră latul pe după gît. I se scurseseră toată puterea din el, așa cum se scurge apa dintr-un burduf spart. Auzi un glas cunoscut:

— Ai scăpat o dată de pedeapsă, Aleksii Kostov! Acum ți s-a înfundat!

Al cui era glasul? Al cui, al cui? Kostov uitase că avea gîtul prins în lat. Că latul se va strînge pînă ce-i va înabusi suflul vieții, îl preocupă doar proveniența glasului, ce suna asemenea trompetelor din ziua de apoi.

— Să fii în veci blestemat, Kostov, trădătorule!

Kostov fusese ținut pînă atunci pe brate, ca și cînd ar fi fost purtat în triumf. Deodată simți că este lăsat să cadă. Avu senzația că se prăbusește într-o prăpastie fără fund. O durere scurtă, fulgerătoare, și se cufunda în întunericul vesnic ..

Trupul lui Kostov se mai smuci o dată în streag, apoi rămase să penduleze lent, așa cum pendulase cu trei ani în urmă cadavrul lui Levski.

Sadri Hakim se uita pe fereastra îngustă, că de cetate la satul ce-și desfășura, dincolo de zidurile îngrăditoare ale curții lui, casele joase de chirpici acoperite cu olane și ulitele întortocheate și cenușii ca niste viermi de pămînt lungi și groși. Din ruinele calcinate ale primăriei, ale postului de jandarmi, ale clădirii celei mari, stăpînită pînă mai ieri de Aleksii Kostov, se înșurubau în sus suvite firave de fum.

Bulgarii care înconjuraseră conacul stateau ascunși pe după case, pe după grajduri, pe după gardurile de piatră, și de acolo trageau sporadic. De două ori încercaseră să ia cu asalt conacul, dar de fiecare dată fuseseră respinși, lăsînd în urmă morți și răniți.

— Hagik, cîta muniție mai avem? întrebă Sadri Hakim pe administratorul său, care stătea chincit lîngă fereastra, ținînd în mîna o armă „Springfield 70” cu teava lungă.

— Cu consumul de pînă acum, putem rezista două sau cel mult trei zile, Luminate.

— Cum stăm cu pierderile omenești? ,

— Mici, Luminate. Un mort si trei raniti. Cei unsprezece oameni valizi, care ne-au mai ramas, pot face fata atacurilor* •Ghiaurii au pierdut în schimb multi oameni. Cel puțin cincisprezece. O clipa, Luminate!

515

Ridica arma si ochi o silueta care se ivise dupa grajdul lui Feofil Popov. Apasa pe tragaci. Silueta se trase repede înapoi.

— L-ai atins? întreba Sadri.

— Nw stiu, Luminate. Cred ca da. —• Ai facut socoteala proviaailor?

— Ne-ar ajunge chiar daca asediul ar tine o luna.

— La noapte sa trimitem un curier la oras dupa ajutoare.

— Trimitem, Luminate!

Sadri Hakim batu din palme. O slujnica batrîna, cu fata acoperita de un voal negru, se ivi în pragul odaii.

— Narghilea, Nazime!

— îndata, stapîne.

Batrîna aduse narghilea gata pregatita pentru fumat. Sadri se instala comod pe o sofa si duse mustiucul la gura.

— Mi-e grija de baiat, Hacik!

— De ce, Luminate? Kerim Efendi este la oras. Acolo, ai nostri sunt multi si puternici. Un regiment de infanterie, altul de cavalerie, apoi basibuzucii. . .

Sadri clatina din cap nedumerit:

— Cine ar fi crezut ca bulgarii astia nenorociti ne pun la cale pieirea!

— Era de asteptat, Luminate, raspunse administratorul. Pilda bosniecilor i-a facut sa-si piarda capul.

Duse arma la ochi si trase din nou.

— Ei? întreba curios Sadri.

— De data asta l-am terminat, rosti Hacik cu acelasi calm. L-am izbit la mir. Uitati-l!

Zace cu- nasul în noroi.

Ridica iarasi arma.

— Ce se mai întâmpla? întreba Sadri.

— Niste bulgari de-ai lui vor sa-l traga la adapost. Vru sa apese pe tragaci.

— Lasa-i sa-l ridice! porunci Sadri. Sa-si ia mortii! N-am pofta sa putrezeasca în jurul conacului si sa ne asfixieze. cu putoarea lor!

— O femeie a iesit dintr-o casa si alearga spre ticalosul împuscat de mine. își smulge parul si se izbeste cu pumnii în cap . .

Sadri rîse mefistofelic:

— Nevolnicii astia credeau ca-i pot veni de hac lui Sadri Hakim. Amarrn'c s-au mai înșelat. .. Hacik, azi-noapte am auzit un glas care ma striga si îmi cerea sa-l scap. Cine sa fi fost, Hacik?

616

— Vreun turc, Luminate, care-si cauta refugiul la noi.

— Nu era twrc. Vorbea bulgarest. Sa fi fost Kostov? .. Hm, nu a apucat sa se bucure multa vreme de binefacerea noilor sai prieteni.

Marcelle La Belle mîngîia cu degetele ei lungi si subtiri, împodobite cu inele, pieptul-paros al lui Hassim Pasa, care ofta de placere. Generalul turc era gol, cu exceptia fesului rosu purtat peste parul cret, umezit de transpiratie. La cei cincizeci de ani ai sai, Hassim Pasa arata surprinzator de viguros^ de tînar. Corpul lui, altadata athletic, începuse sa aiba pernute de grasime, dar musculatura își pastra supletea. Bar-ba-i scurta, mustatile, parul fusesera ferite de invazia nc-dorita a.fireloB albe. ,

Marcelle La Belle își vopsise parul într-un rosu flamboa-iant, fiindca la vîrsta ei de patruzeci de ani daca si l-ar fi lasat la culoarea lui naturala ar- fi .fost alba ca o oaie. Numele ei adevarat era prozaic: Marie Dupont. Cu multi ani în urma si-l schimbase în Marcelle La Belle, caci era mai potrivit, mai atractios pentru o cîntareata de cabaret. Odinioara, afisele care-i înfatisau chipul atrageau un public numeros. La Paris avusese o epoca de glorie care, din nefericire, nu durase mult. își plimbase apoi faima în lungi turnee prin diferite capitale europene, tot mai putin importante. Treptat ajunsese sa se multumeasca a-si desfasura talentele coreografico-muzicale prin cele mai obscure orase de provincie din Orient.

In cele din urma esuase la Rusciuc, în provincia turceasca a Tunei sau, cum i se naai spunea, a Dunarii. Formele ei planturoase aveau mare trecere printre osmanlîi.

sansonetele frantuzesti, oîntate hîrîit, repurtau succes numai prin exotismul lor. La Rusciuc, Marcelle La Belle devenise o celebritate locala, în rîndurile clientilor ei se înscrisese si Hassim Pasa, guvernator-ul general al Tunei. Gusturile lui speciale nu o incomodau. Era deprinsa cu tot felul de fantezii masculine. Apoi generalul turc era generos, si' aceasta suplinea orice dezagremente.

Marcelle s-ar fi complacut în atmosfera localului de noapte din Rusciuc - - ultimul ei refugiu - - daca prînire colegif ei artisti nu s-ar fi numarat si o tînara nemtoaica, Marlene, specialista în „dansul pîntecului”. Cînd Marcelle, cuprinsa de melancolie, îsi depana amintiri din glorioasa-i epoca pariziana, Marlene pufnea în rîs: „Ca ai plecat de la Paris si

517

te-ai înmormîntat aici, nu este nimic extraordinar. Daca ai fi plecat de aici si ai fi ajuns o celebritate la Paris, asta da! Te-as fi invidiat”. Marcelle o privea cu superioritate: „Daca mai ramîn un timp aici, o fac din consideratie pentru publicul care ma adora. Dar în curînd am sa ma înapoiez la .Paris si am sa stralucesc iarasi printre vedetele cabaretului francez”. Marlene replica ironic, taindu-i elanul: „Daca te întorci la Paris, ai sa te produci în fata vagabonzilor care si-au facut culcus pe sub podurile Senei. Dupa program ai sa te culci alaturi de ei... nu sub ei, caci n-o sa te mai doreasca nimeni”, înfuriata, frantuzoaica o potopea cu înjuraturi. Marlene se marginea sa rîda.

*

în afara îndoielnicei activitati artistice. Marcellei i se rezervase o camera la etajul cabaretului, unde îsi delecta clientii simandicosi. Încaperea avea o sofa mare, acoperita cu matase, covoare, draperii, si multe oglinzi, instalate si pe pereti, si pe tavan, spre a permite clientilor sa se vada din cele mai variate unghiuri.

Hassim Pasa era unul dintre admiratorii entuziasti ai acestui paradis cu oglinzi. Cînd se afla în compania Marcellei, goala si ea, plinuta, trandafirie si purtînd — culmea rafinamentului — cizme negre de lac cu tocuri foarte înalte, generalul încerca rascolitoare culmi de voluptate, intensificate pîna la paroxism de imaginile din oglinzile multiple si atît de avantajos dispuse.

Tocmai cînd Hassim Pasa se simtea mai fericit, o bataie în usa îl scoase brusc din atmosfera. Ciocantful în usa se repeta.

— Cine e? zbiera generalul turc, ridicîndu-se în capul oaselor.

— Eu, Excelenta, Refik! se auzi glasul umil, ragusit, al slugarnicului patron al cabaretului.

— Ce vrei? striga Hassim Pasa.

— ' Aghiotantul Excelentei-Voastre va roaga sa-l primiti. Chestiuni foarte, foarte

urgente!

— Cum sa-l primesc? se rasti generalul, uitându-se instinctiv la golasa lui tinuta. Sa ma astepte jos! Cobor îndata!

Se îmbraca la repezeala, fiindca îl stimula curiozitatea, dar si o nemarturisita teama. Vestile importante, dar si dizgratiile soseau în acelasi chip. si cum marimile de la Constantinopole erau foarte capricioase, temerile lui aveau o deplina justificare.

518

Dupa ce îsi îmbraca hainele civile, arunca un pumn de monede Marcellei si iese.

Aghiotantul sau, capitanul Aksal lasar, îl astepta în vestibul. Era în uniforma si statea drept ca o luminare. Chipul sau reflecta o tulburare care-l alarma pe general.

—• Ce s-a întâmplat, Aksal?

- îmi permiteti sa raporteze, Excelenta! S-au rasculat bulgarii! In numeroase localitati, reprezentantii autoritatilor noastre au fost ucisi sau izgoniti. Unitatile de jandarmi care încearca sa înabuse revolta sunt coplesite de rebeli!

In cabinetul sau de lucru de la palatul guvernământului din Rusciuc, Hassim Pasa, asistat de principalii sai colaboratori, , studia harta Bulgariei, acoperita de stegulete care indicau zonele cele mai fierbinti ale rascoalei.

Bekir Pasa, comandant al jandarmeriei din guvernământul Tunei, raporta guvernatorului general ultimele progrese realizate de rebeli:

— La Koprivstita, la Panaguriste, la Tîrnovo si Troian, la Batak si la Perustita, rasculatii sunt stapîni pe situatie. Trupele noastre au fost silite sa se retraga.

Hassim Pasa se învinetise la fata ca un ficat bolnav.

—• si jandarmii nostri ce-au pascut!? izbucni, nerhaipu-tînd- sa-si stapîneasca mînia. Prefectii, subprefectii, primarii, consilierii au stat cu mîinile în sîn? Agentii nostri informatori au fost surzi si orbi? Nimeni nu a simtit nimic? O rascoala de asemenea proportii are nevoie de pregatiri! Ce-au facut ai nostri? Nu si-au dat seama ca pe sub nasul lor sunt transportate arme? Din rapoartele voastre reiese ca bulgarii dispun de numeroase pusti si pistoale. Sa nu-mi spuneti ca l e-au picat din cer!

Hassim Pasa vorbea cu atîta patima, încît stropii de saliva împrasrau si harta, si pe cei din apropierea lui. Se întoarse catre putinii prefecti si subprefect! care reusera sa vina la ronforinta.

- Colegii dumneavoastra unde sunt? I-au împiedicat rebp-ii sa ajunga pîna aici? O

turma de bulgari au pus pe fuga autfritatile otomane? I-au spulberat pe jandarmii otomani? Au dat peste cap trupele regulate otomane? . . . Rusine! Rusine! Izbi cu pumnul în masa. In guvernământul meu nu vreau sa se repete neghiobiile din Bosnia si Hertegovina!

519

Tocmai atunci usa se deschise si în încăpere patrunse Yaver Pasa, comandantul celui deal 2-lea Corp de Armata, urmat de un grup de ofiteri din Statul sau Major. Se îndrepta cu mîna întinsa spre guvernatorul general.

- M-am grabit sa raspund la invitatia dumneavoastra Hassim Pasa.

Guvernatorul general îl primi posomorit:

— Am socotit necesar, Yaver Pasa, sa ne unim eforturile spre a înabusi cît mai repede rascoala. Cunoasteti, cred, situatia.

Yaver Pasa înclina din cap cu rigiditatea caracteristica ofiterilor germani.

— O cunosc, Hassim Pasa.

— Marele vizir, Nedim Pasa, mi-a ordonat telegrafic sa lichidez în cel mai scurt timp rascoala. Sa iau, în acest scop, cele mai energice masuri.' Ei bine, sunt hotărît, Yaver Pasa, sa

• nu dau înapoi de la nimic, chiar de va trebui sa înec insurectia în sînge.

- Am primit si eu un ordin asemanator, spuse comandantul Corpului de Armata.

— Dumneavoastra ce aveti de gînd? întreba Hassim Pasa. Yaver Pasa zîmbi ciudat:

— Voi lua toate masurile îngaduite de legile si regulamentele militare. Paralel cu operatiunile tactice impuse de situatia locala, voi încerca sa tratez cu capetenile rebelilor, spre a obtine ... -

— Sa tratati cu rebelii?.zbiera guvernatorul general. Bine ca nu-mi, cereti sa pun premiu pe capul sefilor rascoalei!

- Iata o masura pe care v-o recomand, Hassim Pasa. Va mai cer sa instituiti tribunale extraordinare, care sa aplice pedepse exemplare.

— Negocieri?! Premii?! Tribunale?! Nu ma mir ca în Bosnia si Hertegovina trupele regulate sufera înfrîngeri peste

"înfrîngeri. Cu astfel de conceptii, duceti imperiul la rîpa, Yaver Pasa!

Comandantul Corpului de Armata ramase surprins. Nu era obisnuit cu asemenea limbaj.

— Am impresia, Hassim Pasa, ca mînia va întuneca ratiunea ...

.Guvernatorul general îl privi crunt:

— Rascoalele nu SP înabuse cu ajutorul tribunalelor extraordinare, al premiilor puse pe capul sefilor si al negocierilor. Ridicati o padure de spînzuratori. trageți în populatia civila a

520

satelor si a oraselor deasupra carora flutura azi drapelul bulgar, atacati cu toate fortele grupurile de insurgenti înarmati? Folositi artileria grea! Radeti de pe fata pamîntului localitatile bulgaresti în care a încolțit buruiana rebeliunii!

— Cred ca nu va înțeleg, spuse Yaver Pasa. îmi cereti sa extermin populatia civila? Copiii? Batrîni? Femeile?

— Da! Asta va cer! racni Hassim Pasa gesticulînd ca un nebun. Daca veti lichida întreaga populatie civila din zonele rasculate, veti extermina în acelasi timp si pe sefii rebeliunii! Automat scapati de toti militanti antiptomani!

— Asa ceva numai Attila, Genghis-Khan sau Timur Lenk ar face! rosti scandalizat Yaver Pasa. Traim într-o lume civilizata, Hassim Pasa! O lume dirijata de legi umanitare. ..

Guvernatorul general îl fulgera cu privirile:

— Daca dumneavoastra, Yaver Pasa, refuzati sa actionati fara menajamente împotriva bulgarilor rebeli si tradatori, daca trupele regulate de sub comanda dumneavoastra au ordin sa se comporte; cum spuneti dumneavoastra, „civilizat”, eu voi aplica alte metode. Voi trimite împotriva banditilor bulgari, a întregii populatii bulgare, elementele armatei neregulate, care se afla sub controlul meu. Voi revarsa asupra rebelilor mii, zeci de mii de basibuzici, de cerkezi, de tigani! Le voi porunci sa ucida orice vietate omeneasca întîlnita în cale F Va las dumneavoastra, Yaver Pasa, tribunalele extraordinare, premiile, legile umanitare si tot buchetul de nerozii sentimentale . .

Marele vizir Mahmud' Nedim Pasa se trezi mahmur «lin obisnuita-i siesta de dupa-amiaza. își plimba prin gura-i amara limba atît de lipicioasa încît ar fi putut prinde în vîrfui ei insecte, ca sopîrlele sau ca furnicarii. Batu din palme, si porunci servitorului sa-i aduca un serbet de trandafiri. Se scula de pe sofaua larga, acoperita cu perne moi, în care se scufunda ca într-o baie de puf, se scarpina la subsori, își trecu degetele prin barba, rasfirînd-o, casca îndelung, ea un crocodil iese la soare, apoi se uita la ceasul de aur dje pe masuta scunda de la capatâul sofalei. Era cinci si jumătate. La sapte trebuia

sa prezideze un consiliu de minjstri extraordinar.

îsi savura fara graba, serbetul, îsi racori gura cu un sirop de trandafiri de la gheata, iar dupa ce se spala pe fata si îsi parfuma barba, începu sa se îmbrace ajutat de servitor.

521

Era foarte nemulțumit, Nedim Pasa. Treburile împaratiei mergeau cum nu se poate mai prost. Cucerise înalta demnitate de presedinte al Consiliului de ministri dupa înversunate lupte împotriva unor indivizi atât de- ambiciosi, de avizi, de aprigi, încît nu s-ar fi dat înapoi nici de la crima spre a-si atinge telul. Acum, dupa ce ajunsese întîiul personaj din imperiu dupa sultan, se întreba daca meritase sa-si iroseasca energia vîinînd desertaciuni. Desi detinea o imensa putere politica, se simtea vulnerabil. Pe Abdul Aziz nu se mai putea bizui. Omul acesta, pe care-l sluja cu credinta — fiindca la urma urmei soarta lor era indisolubil legata — se dovedea tot mai versatil, mai inconsecvent, începuse sa-si piarda încrederea în integritatea mintala a sultanului. Odata fusese ispitit sa i se înfatiseze în audienta particulara si, între patru ochi, sa-i spuna cîteva adevaruri crude, menite sa-l trezeasca la realitate. „Smulge-te din amortire. Stapîne! Esti înconjurat de dusmani. Nici' în propria-ti familie nu ai prieteni. Sunt singurul om din tara^asta care îti doreste o domnie lunga si glorioasa, pentru ca interesele mele coincid cu ale tale! Numai sub ocîrmuirea ta pot pastra conducerea Consiliului de ministri. Daca se va urca pe tron alt sultan, îsi va instala favoriti în toate posturile cheie. Sunt alaturi de tine, Stapîne! Dar si tu ai datorita sa ma aperi! Caci am dusmani multi, care sunt si ai tai".

Dar cuvintele acestea ramasesera nerostite. Nedim Pasa stia ca este inutil sa vorbesti unui surd.

Pe de alta parte, nu se putea spune ca~ marele vizir se , dedicase în exclusivitate apararii intereselor împaratului. Avea si el micile lui afaceri, pe care dusmanii sai le-ar fi putut caracteriza: . trafic de influenta, abuz de putere, primire de mita et caetera. Trebuia sa se gîndeasca la ziua de mîine, învaluita îri ceturile incertitudinii. Pentru acest mîine, pentru batrînetele lui si pentru urmasii sai, era necesar sa-si asigure fonduri banesti masive si în acelasi timp tainice. Cînd va veni dizgratia, sa nu-l gaseasca nepregatit. Cu cît agonisita lui va ramîne mai ascunsa, cu atît mai greu le va fi dusmanilor SE i-o înstraineze.

Temerile îl bîntuiau fiindca se simtea singur. Nu avea încredere în oameni. Toti cei ce-l linguseau astazi îl vor împrasca mîine cu noroi. De cîte ori pleca la palatul Topkâpi spre a prezida sedintele. Consiliului de ministri, se compara cu un îmblînzitor care se pregateste sa intre în vizuina leilor, într-o zi, fiarele se vor' repezi asupra lui spre a-l sfîsia. Pe Nedim

522

Pasa îl strabatu un fior. Bolborosi pentru sine: „Pacatosi mai sunt oamenii!"

Cînd intra în sala consiliului, ministrii se ridicara în picioare. Nedim Pasa era convins ca

graba lor respectuoasa ascundea o ostilitate adîncă. încruntat, se uita pe sub sprîn-cene la demnitari, întîrziind asupra fiecaruia, ca si cînd ar fi încercat sa le spuna fara vorbe: „Va cunosc cîte parale faceti! Ma urîti, dar puțin îmi pasa! Important este sa ma stiti de frica!"

Se aseza în capul mesei. si ceilalti demnitari își ocupara locurile.

— Domnilor ministri, grai Nedim cu glasul sau adînc, teatral, sedinta extraordinara de astazi are drept subiect examinarea politicii externe a Imperiului în lumina ultimelor evenimente. Domnul ministru al Afacerilor Straine are cu-vîntul.

Savfet Pasa, noul sef al diplomatiei otomane, se ridica în picioare. Desi era militar de cariera, își însusise lustrul lumii diplomatice în mijlocul careia se învîrtea de atîtia ani. Era de o excesiva politete, avea vorbirea înflorata, si în orice chestiune se arata extrem de reticent. Nedim Pasa si ceilalti membri ai cabinetului ramasera surprinsi cînd subtilul Savfet Pasa ataca frontal o problema pe care cei mai multi colegi ai sai o socoteau atît de delicata, încît evitau sa o discute.

— Alteta, domnilor ministri, condemn cu toata energia asasinarea la Salonic a consulilor Frantei si Germaniei. Cunoasteti, cred, împrejurarile. O tînara crestina a fost rapita de un bey. Interventia celor doi consuli în favoarea ei a declansat criza. Multimea întaritata de agitatori de profesie s-a dedat la violente, care au culminat cu uciderea consulilor. In calitatea mea de ministru al Afacerilor Straine, am datoria sa va previn ca suntem expusi unor grave complicatii politice. Am indispus Franta, prietena noastra traditionala, si i-am iritat pe germani, care pîna în prezent nu ni s-au aratat ostili. Riscam a ne înstraina chiar si simpatia Angliei, care ne-a luat consecvent apararea în toate cazurile. si asta tocmai acum, cînd situatia din Balcani este mai exploziva ca niciodata.

Husein Avni Pasa, ministrul de Razboi, riposta, agresiv:

— Consulii au suportat consecintele amestecului lor abuziv într-o chestiune de politica interna. Nu esti de aceeasi parere, Abdul Kerim Pasa?

Ministrul Politiei înclina din cap:

523

— Sunt de acord cu dumneata, Husein .Pasa. Unde am ajunge daca reprezentantii consulari ai marilor puteri s-ar amesteca în chestiuni a caror reeolvare este de competenta exclusiva a autoritatilor noastre?

Ministrul Justitiei, Djevdet Pasa, interveni bates:

— Consulii Germaniei si Frantei n-aveau dreptul sa se opuna rapirii unei fete supusa turca de catre un bey turc. Nu spun prin asta ca aprob fapta beyului.. .

Savfet Pasa riposta cu asprime:

— Justificati dpci uciderea consulilor?

— Au primit o lectie! declara taios ministrul Politiei.

— Acum sa va aduc la cunostinta urmareea acestei „lectii”, cum o numesti dumneata! îl înfrunta Savfet Pasa. Ambasadorii Frantei si Germaniei au protestat energic, cerînd sanctionarea severa a as'asiailor si reparatii urmasilor celor doua victime. Ceva mai mult, ambasadorul nostru la Paris m-a informat telegrafic ca unitati ale flotei navale militare franceze se îndreapta spre apele turcesti.

Husein Avni Pasa izbi eu-pumnul în masa:

— Nu vom ceda santajului!

Namik Pasa, ministrul Marinei, îsi exprima îngrijorarea: - Domnilor ministri, sa nu privim cu usurinta aceasta amenintare. Flota noastra militara nu este pregatita pentru un razboi naval cu marile puteri maritime . . .

—• Cu atît mai rau! striga Husein Avni Pasa. Cu atît mai rau!

Se stîrni tumult. Toti ministrii începura sa vorbeasca deodata. Nu se mai înțelegea ce-si spuneatf

— Domnilor, domnilor, mai malta seriozitate! ridica glasul marele vizir. Agita un clopotel. V-am convocat aici ca sa vorbiti pe rînd, nu sa va certati!

Linistea se asternu treptat. Marele vizir relua calm:

— Sa discutam naetodic chestiunea ridicata de ministrul nostru de Externe. Dar sa nu oitem de pe agenda rascoala -bulgarilor. Voi începe cu insurectia din provincia Tuna, fiindca am pe masa ultimele rapoarte telegrafice ale guvernatorului general Hassim Pasa. Scoase din mapa pe care o adusesse la sedinta cîteva documente: Pot sa va informez, domnule ministru de Externe, ca rascoala a fost partial înabusita, în primele operatii de pacificare, circa trei mii de bulgari au fost lichidati. Sper ca pe viitor le va pieri pofta sa se mai ridice împotriva autoritatii mult iubitului nostru Pa-disah.

524

— Sa-mi fie cu iertare, Alteta, dar si în aceasta chestiune oamenii nostri au sarit peste cal. Scoase la rîndul lui din pîntecoasa mapa aflata în fata sa un vraf de ziare occidentale: Presa europeana ne acuza ca am savîrsit atrocitati care depasesc cea mai deliranta imaginatie. Poftiti! Arunsati-va ochii pe gazetele acestea! Toate, dar absolut toate, ae arunca in obraz invective pline de violenta. „Barbari” este cel mai

blînd epitet care mi se atribuie.

Savfet Pasa desfacu jurnal dupa jurnal si spicui titlurile unor articole scrise cu litere groase. „Bande de basibuzuci si de cerkezi savîrsec masacre de neconceput”; „De-a lungul drumurilor din Bulgaria martira, copacii poarta în loc de fructe ciucuri de spînzuratori”; „Batrîni, femei si copii sunt ucisi de turcii fanatizati”: „In Bulgaria domneste suferinta, jalea si moartea”; „Cît timp va mai tolera Europa macelurile savîrsite de islamicii fanatizati?”; „Exterminarea populatiei civile în Bulgaria, lasata în mîinile barbarilor”... si astea, domnilor ministri, nu sunt decît o mîna de articole din-tr-o mie. Va place reclama ce ni se face? Adevarul este ca am savîrsit o greseala regretabila, care se poate întoarce împotriva noastra. Guvernatorul general al provinciei Dunarii, în loc sa trimita trupe regulate spre a restabili ordinea, a asmutit împotriva bulgarilor pe basibuzuci si pe cerkezi, care au savîrsit masacre îngrozitoare.

Ministrul de Razboi înclina din cap în semn de aprebare:

— Cerchezii au avut o polita de platit ghiaurilor. Persecutiile îndurate din partea rusilor, care i-au silit sa paraseasca în masa Caucazul, au fost acum partial razbunate.

— Razbunare? îl ironiza Savfet Pasa. Se razbuna pe bul-ga-ri pentru ce au patimit de la rusi?

— Tot slavi sînt si unii, si altii! adauga ministrul Politiei.

— Un astfel de rationament ma depaseste! deoiara Savfet Pasa.

— In ceea ce priveste asasinarea celor doi consuli, spuse marele vizir, voin ordona o ancheta. Ancheta se va prelungi pîna ce moartea consulilor va fi data uitarii, asa cum toate sunt date uitarii pe lumea asta. Ce ai sa ne mai spui, Savfet Pasa?

—» Potrivit informatiilor pe care le detin, zilele acestea se vor întruni la Berlin reprezentantii Rusiei, Austriei, si Germaniei, spre a discuta, ceea ce numesc ei „Criza Orientala”.

525

— Fara englezi si fara francezi? întreaba intrigat Kabuli Pasa, ministrul Comertului.

— Fara! zise ministrul Afacerilor Straine. Se întrunesc numai delegatii celor „Trei Imperii”. Cunoasteti, cred, aceasta întelegere!

— Iata ceva nou! se îngrijora Djevdet Pasa. Daca prietenii nostri, englezii si francezii, sunt lasati pe dinafara, delegatii celor Trei Imperii, dintre care doi ne sunt fati ostili, iar ultimul afecteaza dezinteresul, vor încerca sa ne creeze dificultati, pretinzînd a se amesteca în treburile noastre interne. Pretextul îl au: „apararea crestinilor din Balcani”. Interesele lor sunt prea legate, ca Rusia sa nu obtina acordul în vederea unei interventii

militare colective ...

Savfet Pasa facu un gest de îndoiala:

— Chestiunea este discutabila. Bismarck n-ar fi potrivit cererii rusilor, în schimb Andrassy e ostil prin definitie acestei formule. O prezenta a rusilor în Balcani este pentru ei intolerabila. Pe de alta parte, Austria cocheteaza de multa vreme cu ideea unei extinderi a propriei sale influente în Balcani.

— Cu alte cuvinte, dumneata nu consideri posibil un acord între cei trei împarati, zise marele vizir.

Asta nu înseamna ca rusii vor renunta la intentiile lor. Ignatiev m-a avertizat ca, în cazul ocuparii Serbiei si Munte-negrului de catre trupele noastre, Țarul va ordona ocuparea Principatelor Dunarene, relatea Savfet Pasa.

— Cum ati raspuns la aceasta insolenta,-domnule ministru al Afacerilor Straine? întreba bataios Husein Avni Pasa.

— I-ati declarat, desigur, ambasadorului rus ca Serbia, Mun-tenegrul si Principatele Dunarene fac parte integranta din Imperiul Otoman! interveni Djevdet Pasa, încercînd sa dea o lectie de comportare diplomatica mai dura ministrului de Externe.

Savfet Pasa zîmbi ironic:

— Va reamintesc, Djevdet Pasa, ca, oficial aceste tari recunosc doar suzeranitatea Sublimei Porti, dar nu si suprematia ei suverana.

— Eh, vorbe! bombani Djevdet Pasa.

— Vorbe care ne angajeaza în fata strainatatii. Ministrul de Razboi izbucni clocotitor:

— Va trebui sa lichidam o data pentru totdeauna Aceste echivocuri! Sa se stie ca Imperiul Otoman constituie o entitate indivizibila si ca printisorii tarilor supuse, care au început

526

sa joace în ham, nu sunt decît niste mandatarai ai Sultanului, oricînd revocabili.

Savfet Pasa ridica din sprîncene:

— Dispunem de puterea militara necesara spre a impune Etiropei acest punct de vedere?

— Dati-mi bani si vom cuceri Europa! exclama Husein Avni Pasa.

Marele vizir scoase din buzunar o bancnota de o suta de aspri si o arunca pe masa, în fata ministrului de Razboi, ros-tkid ironic:

— Poftim bani, Husein Pasa! Cucereste Europa!

— Cu glume ieftine nu veti rezolva criza! riposta seful departamentul Razboiului.

— Cu atât mai puțin o vor rezolva fanfaronadele dumi-tale! îl repezi marele vizir.

Djevdet Pasa își netezi nervos barba:

- Alteta, domnilor ministri, trebuie totusi sa recunoastem ca razboiul ne ameninta. Ma tem ca rusii se vor napusti asupra Balcanilor chiar si fara acordul Austriei si Germaniei. Nu uiteti ca au început încă de anul trecut sa trimita srbilor voluntari, medicamente, armament si munitii, folosind Dunarea ca un coridor de trecere, bineînțeles, cu încuviințarea tacita a moldo-valahilor.

Husein Avni facu o strâmbatura dispretuitoare:

— Jocul dublu al guvernului de la Bucuresti ma face sa rid! își dau o importanta disproportionata fata de insignifianta lor capacitate militara.

— Moldo-valahii își risca existenta cu o infantila inconstienta, interveni Abdul Kerim Pasa în sprijinul teoriei colegului sau. Nu-si dau seama ca, în cazul unui conflict armat între noi si rusi, teritoriul tarii lor va deveni teatru de razboi. Sunt curios sa vad ce atitudine va adopta noul guvern Epu-reanu în aceasta chestiune.

Un ofiter de ordonanta se apropie de marele vizir si îi sopti ceva. Acesta se ridica din fotoliu:

— Domnilor ministri, trebuie sa suspend sedinta. Sunt chemat de Majestatea-Sa!

Se îndrepta spre usa, salutat de ministrii care se, ridicara în picioare. Dupa plecarea marelui vizir, majoritatea demnitarilor parasira sala de sedinta.

Savfet Pasa, Husein Avni Pasa si Rusdi Pasa, ministrul Arhivelor, se retraseră în nisa unei ferestre.

527

•— Ați. vazut ce mutra a facut marele vizir când am pus chestiunea banilor? se înfurie ministrul de Razboi.

— Normal! Subiectul bani a devenit tabu! replica Savfet Pasa. Dar tu, Rusdi, de ce nu ai intervenit în discutii?

— Mi-a fost scîrba!

Se deschise o usa laterala si Midhat Pasa îsi facu precaut intrarea. Noul venit era scund, dar masiv. Ochii îi scaparau de inteligenta si de siretenie, „în faptura lui Midhat Pasa se îmbina firea tigrlui si a vulpii", spuneau simpatizantii sai. Lider al miscarii „Junilor Turci", organizatie politica nationalista, îsi atrasese inimiztia sultanului, indispus de popularitatea si de spiritul independent al generalului.

— Iata-l si pe Midhat Pasa! exclama ministrul de Razboi. —• Esti fantastic, domnule! Cum ai reusit sa patrunzi pîna

aici? se mira Savfet Pasa.

— Am oameni peste tot, surise cu subînteles noul venit. Rusdi Pasa se întoarse catre ministrul Afacerilor Straine:

— Ce te miri, Savfet? Prietenul nostru si-a recrutat membri din cele mai diferite straturi sociale. Este natural ca liderul lor sa se poata strecura chiar si în sala Divanului.

Midhat Pasa mîngîie spatarul înalt al fotoliului rezervat marelui vizir. Rîse în coltul gurii:

— Cînd te gîndesti ca altadata ocupam de drept acest scaun! Azi trebuie sa ma strecor facînd uz de marunte complicitati ca sa ajung pîna aici.

— Lasa, frate! îl batu pe umar Husein .Avni. în curînd ai sa intri iarasi în rîndurile ministrilor.. De cînd ai plecat din mijlocul nostru, ne sfadim ca Ja satra, fara sa realizam nimic. Azi m-am luat în colti cu Savfet.

seful diplomatiei otomane surise:

— Colegii mei din cabinet nu vor sa înțeleaga ca rolul meu este sa gasesc solutii pasnice crizelor politice internationale în care, cu voie sau fara voie, suntem angrenati. Ce vesti ne aduci, Midhat? N-ai venit aici, în vizuina lui Nedim Pasa, numai ca sa ne vezi! Vizita ta ascunde ceva.

Midhat se uita în jur, spre a se asigura ca nu se mai afla si alte persoane în sala. Facu semn celor cinci generali sa se strînga în jurul sau.

— Va aduc o veste colosala! Mahmud Nedim este în slujba ambasadorului rus!

Savfet Pasa îl privi uluit si neîncrezator.

— Marele vizir primeste bani de la Ignatiev?

— Esti sigur? îsi rotunji ochii. Husein Avni.

— Detin probe indubitabile! zise Midhat.

Vorbele lui exprimau o siguranta ce nu putea fi pusa la îndoiala.

Rusdi Pasa se batu cu palma peste frunte: .

— Acum înteleg eu de ce Ignatiev se bucura de pretuirea Sultanului! Medim i l-a bagat pe gît.

— Ma intriga totusi ceva! murmura ministrul de Externe. Nedim Pasa s-a aratat întotdeauna ostil rusilor!

— Praf în ochii oamenilor! Zise Midhat. Husein Avni trase adînc aerul în piept.

— De data asta i-a sunat ceasul!

Midhat Pasa îsi umfla pieptul. Ochii îi scaparara.

— Va mai anunt ceva! In momentul de fata, mii de studenti în teologie si militanti ai partidului nostru au declansat o manifestatie în fata palatului imperial, cerînd înlocuirea lui Nedim din functia de mare vizir.

— Consideri ca manevrele astea -vor da rezultate? rosti Rusdi Pasa cu neîncredere.

Midhat îl batu pe umar:

— Cu siguranta! Sultanul, pus în fata probelor de care v-am vorbit, coroborate cu miscarile dp strada, va ceda T

— Crezi? spuse Savfet Pasa.

— Sultanul e mult prea comod! explica seful „Junilor Turci”, îl va sacrifica pe Nedim spre a-si cumpara linistea! Deci, pregatiti-va, domnii mei, caci în curînd Va veti prezenta Padisahului, care va binevoi sa va ceara sfatul...

Inserarea se lasase asupra palatului imperial Dolma-Bagtce. In magnificul salon albastru din apartamentul padisahului, sutele de luminari de seara înfipite în candelabre din bronz aurit luminau o lume foarte diversa. In prezenta marelui vizir si a cîtorva demnitari ai palatului, un roi de servitori îl îmbracau pe sultan, respectînd ceremonialul .rigid al Curtii. Abdul Aziz statea în fata oglinzii si privea din cînd în cînd cu interes mijlocul încaperii, unde doi vlajgani cu torsurile goale, vîrtosi ca niste tauri. Hasan — cumnatul sau — si Aii — campionul de lupte — îsi încercau puterile dupa toate regulile artei. Muschii lor foarte reliefati jueau elastic, sub pielea unsa cu uleiuri.

La un moment dat, Hasan își prinse adversarul de mijloc, în cleste, și, încordându-se ca un arc, îl strînse cu putere, pînă ce se auzi un pîrîit surd. Aii icni, pierzîndu-si cunos-

34 — Uragan asupra Europei

tinta. Hasan dadu drumul corpului inert, care se prabusi raoa-îe, făcînd sa duduie podeaua.

— Excelent, Hasan, excelent! îl lauda sultanul. Frîngîndu-se de mijloc și zîmbind cu o familiaritate care

nu excludea respectul, Hasan se apropie de sultan și îi saruta inelul cu pecetea imperiala. La un semn al sultanului, patru servitori îl apucara de mîini și de picioare pe Aii și îl scoasera din camera.

Hasan SP înapoie în ringul improvizat și își unse din nou musculatura.

— Altul! striga.

Mustafa, un adevarat colos, care statuse pînă atunci deoparte, facu doi pasi înainte. Lupta începu între cei doi, în vreme ce sultanul își întoarse privirile spre un negustor de diamante cu înfatisare de armean, care tinea pe bratul stîng, întins la orizontala, o caseta îmbracata în piele.

— Ce mi-ai adus, Arakian?

— Diamante, Prea înalte Stapîne.

Deschise caseta. Pe un asternut de catifea rosie sclipeau saispzezece diamante de marimi diferite, toate de .o puritate exceptionala, orînduite dupa chipul unei constelatii.

— Priveste-le! Sunt supranumite „Constelatia Scorpionului”. Iar diamantul care le domina pe toate este „Antares”. Are 132 de carate, înainte de slefuire, cînd a fost scos din minele Golgondei, numara 655 de carate.

Abdul Aziz lua în mîna pe „Antares” și îl examina pe toate fetele.

— Unde a fost slefuit?

— Prima data în India, Inaliimea-Ta, cînd a fost redus la 316 carate. Iar a doua oara la Anvers, unde a capatat forma actuala. Priviti-i stralucirea, transparenta, perfectiunea taieturilor! O lacrima desprinsa din soare și asternuta la picioarele Înaltimii-Tale.

Ultimele lui cuvinte fura acoperite de ragetul lui Mustafa, caruia Hasan, într-o smucitura naprasnica, îi rupsese sira spinarii. Servitorii scoasera pe brate trupul dezarticulat. Sulta-

nul aprecie performanta invincibilului sau cumnat. Spre a-i recompensa maiestria, lua de pe asternutul de catifea rosie cel mai mie dintre diamante si i-l arunca. Hasan prinse darul din zbor, îl saruta si, dupa ce puse un genunchi în pamînt, pleca supus grumazul în fata padisahului.

— Hasan, sluga ta, înalte Stapîne, îti multumeste din suflet si îti asteapta poruncile!

530

Negustorul se uita stupefiat la diamantul care stralucea în mîna luptatorului.

— Arakian este un negustor cinstit, se adresa sultanul lui Nedim Pasa. Da-î cît cere!

Facu semn unui sambelan, care lua caseta din mîna negustorului si o închise. Marele vizir se apropie de sultan si-i sopti confidential:

— Chiar sa-i dau cît cere?

— Da, da! Țin neaparat sa ofer „Constelatia Scorpionului” lui Mihri Sultane. stii bine ca în curînd are sa nasca. Armeanule, poti sa pleci! Ți se va plati ceea ce ti se cuvine.

Negustorul se retrase ploconindu-se de nenumarate ori. Nedim Pasa se uita pe urmele lui si ofta.

— Prea bine, Marite Stapîne! Arakian îsi va primi banii! Maestrul garderobei, un demnitar acoperit cu broderii,

aduse sultanului redingota militara pe care straluceau cîteva decoratii- încrustate cu diamante, în urma demnitarului aparut Sermet, cel de-al .treilea adversar al lui Hasan.

— Hasan! Cu iataganele! porunci Abdul Aziz, în vreme ce îsi îmbraca redingota tinuta slugarnic de maestrul garderobei.

De pe o masa lunga, pe care se aflau orînduite tot felul de arme albe, cei doi luptatori îsi alesera cîte un iatagan. Îi cîntarira profesional în palma, îi examinara taisul, apoi se asezara în garda. Un ofiter dadu semnalul începerii asaltului. si Hasan, si partenerul sau erau maestri în mînuirea iataganului. Lamele se ciocneau cu rapiditate, stralucind ca niste serpi de foc.

Sultanul urmarea cu vizibila placere periculoasa competitie. Cu un gest mecanic, întinse mîna spre o fructiera de aur încarcata cu struguri, curmale, piersici, smochine si banane. Alese o curmala si începu sa o-mestece alene. . *

— Cît e ceasul? îl întreba pe primul sambelan.

— Opt si un sfert, Înaltimea-Ta.

— Ce-o fi cu Ignatiev? exclama sultanul contrariat. Nimeni nu si-a permis pâna acum sa întârzie la o invitatie de-a mea!

Se uita iritat spre o masuta pe care se afla un joc de sah, cu piesele angajate într-o partida întrerupta.

— Urma sa terminam jocul început ieri? La opt trebuia sa fie aici.

531

Ridica intrigat capul. Un vuiet crescând de glasuri omenesti prinse sa se auda de afara. Nu se deslusea înca ce strigau. Demnitarii Curtii își aruncau priviri întrebatoare.

Intrigat, Nedim Pasa se apropie de una din ferestre si dadu la o parte draperiile de brocart. Prin careurile de cristal vazu o mare de torte aprinse, care se apropia de palat. Chipul marelui vizir se întuneca. Dadu drumul draperiilor, obturând iarasi fereastra.

Sultanul îl întreba curios:

— Ce se întâmpla în strada, Nedim?

- Nimic de seama, Înaltimea-Ta! raspunse cu prefacuta indiferenta. Câtiva derbedei!

Sultanul își îjitoarse privirile catre cei doi combatanti. Iataganele se loveau cu violenta. Vociferarile de afara deveneau tot mai puternice. La o fandare, Hasan circazianul fu zgâriat de-a curmezisul pieptului de vârful lamei lui Sermet. Furios, se repezi asupra acestuia si, cu o lovitura cumplita îi reteza bratul de la umar. Sângele tîsni din rana ca din cisma, stropind pp cei din jur. Sermet cazu. Lesinat de durere, fu scos pe brate. Câtiva servitori stersera urmele de sânge de pe parchet.

Abdul Aziz scuipa sîmburele curmalei pe care o morfolise pâna atunci.

— Frumoasa lovitura, Hasan!

Vacarmul din strada luase proportii. Se .-auzeau strigate furioase: „Jos cu marele vizir!", „Moarte, lui Nedim Pasa!", „Moarte!", „Moarte!"

— Ce spun, Nedim? întreba sultanul.

— Nu deslusesc, Înaltimea-Ta.

— Hasan, du-te si vezi ce vor!

— îndata, Marite Stapîne!

Porni în pas alergator, însfacînd din mîinile unui servitor propria sa redingota militara,

pe care o îmbraca din mers. Rapaira împuscături izolate și iarasi strigate: „Moarte marelui vizir, vîndut strainenilor!”, „Jos cu Nedim Pasa!”, „Traiasca Midhat Pasa!”, „Jos cu Nedim!” „Moarte lui!”

- Nedim, avem de-a face cu o manifestatie în toata regula! se mira suveranul. După larma pe care o fac, par să fie multi! Ce vor cu tine? Ce spun de Midhat! Ce-ai aflat, Hasan? întreba pe circazianul care intra gîfîind.

— Înaltimea-Ta, studentii și „junii turci” cer destituirea marelui vizir!

532

— Ce!? se mînie Abdul Aziz. Mucosii astia au ajuns să-mi dicteze ce să fac? Da ordin garzii să-i împrastie!

— Sunt mii! Zeci de mii, Marite Stapîne! spuse Hasan emotionat. Nu se mai poate circula pe strazi!

— Atunci să vina armata! striga Abdul Aziz. Trimiteti după Avni Pasa!

— Avni Pasa tocmai a sosit laolalta cu Rusdi Pasa și ca Savfet Pasa. Sunt în anticamera și roaga pe Majestatea-Voastra să-i primească.

Nedim Pasa murmură cu subînțeleș, spre a vedea reacția sultanului:

— Nici nu s-a împrastiat hoitul și corbii au și apărut! • Preocupat, Abdul Aziz ignora reflexia rostită GU glas tare

de marele vizir.

— Să intre! porunci.

sambelanul de serviciu deschise ușa și, din prag, pofti cu un gest pe cei trei miniștri să intre. Aceștia își făcuseră intrarea și, potrivit protocolului, se ploconiră în fața padisahului. Hasan trecu înapoia împăratului, asemenea unui cîine de gardă, gata să-și apere stăpînul.

Abdiil Aziz îi privi cu ironie:

— Scumpii mei miniștri, erati aici, linga mine, și eu nici nu știam! Cu ce ocazie? Sau ati venit în același tren cu ...

Facu un gest, indicînd mulțimea aflată în stradă. Husein Avni Pasa îi vorbi cu supunere:

— Nicidecum, Înaltimea-Ta! Am aflat că mulțimea a înconjurat palatul și ne-am grăbit să alergăm în preajma Ma-riei-Tale.

—• si eu care credeam ca kermeza asta e opera voastra!

- Se poate. Prea Marite Stapîne, sa ne banuiesti? inter-!•Veni Rusdi Pasa.

— Ciudat!

— Ce ti se pare ciudat, Marite Stapîne? întreba Savfet |Pasa.

- Ma întreb cum de ati razbit pîna aici, la palat, cînd _ Ignatiev n-a reusit acest tur de forta?

Ministrii se privira încurcati. Rusdi dadu sa raspunda, dar sultanul i-o lua înainte!
,

— Ati auzit ce striga?

- Da! zise Rusdi Pasa. „/os cu marele vizir!”

— Voi sunteti de aceeasi parere?

Rusdi Pasa înțelese ca daduse dovada de o graba nediplo-rnatica.

533

— Nu, Înaltimea-Ța! Noi asteptam cuvîntul Tau!

— Atunci e bine! Eu vreau ca Nedim sa ramîna mare vizir! înseamna ca si voi doriti acelasi lucru!

Rusdi Pasa se uita neajutorat la colegii sai, constient ca a scapat haturile din mîna. Husein Avni Pasa si Sa'vfet Pasa erau consternati. Savfet deschise gura sa puna ceva, dar nu avu timp sa vorbeasca.

— Avni, scoate armata si împrastie manifestantii! Ministrul de Razboi prinse ocazia din zbor:

— Aici e necazul. Inaltimea-Ta! Nu stiu daca ne putem bizui pe mai mult de doua sau trei batalioane. Majoritatea trupelor au fraternizat cu manifestantii.

— Situatia este critica! supralicita Savfet Pasa. Majesta-te, daca nu dam satisfactie multimii, manifestatia se va transforma în rascoala armata!

Abdul Aziz se congestiona:

— Cum? Eu, Sultanul, sa cedez în fata prostimii? Sa îndepartez pe cel mai credincios si integru demnitar al meu? Refuz!

Husein arunca în balanta o afirmatie exploziva:

— Chiar daca se face vinovat ,de înalta tradare?

Simtind primejdia, Nedim Pasa se arunca la picioarele sultanului:

— Nu-i asculta, Prea Marite Stapîne! Sunt uneltiri murdare! îmi vor pieirea!

Husein Avni îl fulgera cu privirea:

— Uneltiri? Scoase din buzunarul redingotei militare un document: Iata dovada tradarii! 'Mahmud Nedim Pasa, marele-vizir al Imperiului Otoman si slujitor prea supus al înal-timii-Tale, este în solda ambasadorului rus Ignatiev! Aveti sub ochi un raport al lui Ignatiev catre Țar, care justifica unele cheltuieli extraordinare facute aici, la Constantinopole. In capul listei de spioni platiti pusi în slujba rusilor este marele vizir!

Pe Nedim Pasa îl potopi frica, îmbratisa picioarele sultanului:

— Nu le da crezare, Maria-Ta! Este o plastografie ordinara!

— Originalul se afla în posesia lui Midhat Pasa! tuna Husein Avni.

— Midhat? exclama Abdul Aziz. Cum a ajuns originalul în mâna lui Midhat?

534

— Prin intermediul oamenilor lui infiltrati la ambasada rusa, explica ministrul de Razbei.

— si Serviciul nostru secret ce a pazit?

— Serviciul secret este sub controlul direct al marelui vizir.

Abdul Aziz se încrunta, cîntarind mintal situatia. Nedim Pasa se crampona si mai vîrtos de genunchii lui:

— Nu le da crezare, Stapîne! Astazi sunt eu tinta atacurilor! Mîine va fi amenintata însasi dinastia!

Savfet Pasa interveni cu indignare trucata:

— Cum îi permiti, Marite Stapîne, acestui tradator sa se puna pe acelasi plan cu dinastia?

Abdul Aziz încerca sa-si desprinda genunchii din înclestarea deznadajduita a marelui

vizir. La un semn al sau. Ha-san îl apuca de ceața pe Nedim și îl dadu cu violenta la o parte. Marele vizir vru să spună ceva, dar Hasan îi acoperi gura cu palma-i grea și mare cât o cazma.

Abdul Aziz se întoarse către cei trei miniștri:

— Ce propuneți?.

- Destituirea marelui vizir și judecarea lui pentru crima de înaltă trădare! rosti cu gravitate ministrul de Război.

Abdul Aziz lăsa să se scurgă câteva clipe înainte de a răspunde.

— întocmiți decretul de destituire și aduceți-mi-l spre sem--Tare.

• Savfet Pasa respira ușurat. Partida era câștigată. Scoase din mapă alte două documente:

— Decretul este de^i redactat. Înaltăimea-Ta!

— Hm. vad că v-ați gândit la toate! 'Savfet Pasa îi arată al doilea document.

— Aici este decret "l care dispune instituirea unui tribunal extraordinar pentru judecarea lui Nedim Pasa.

Abdul Aziz avu un moment de soavă, apoi își asternu numele în josul primului document:

— Semnez decretul de destituire! Nu voi deschide însă nici un proces! Ar fi o pată urâtă pe obrazul celei mai înalte demnități de stat... Pentru funcția de mare vizir, la cine v-ați gândit?

— La Rusdi Pasa, Înaltăimea-Ta. Abdul Aziz surise ironic:

— Nici că se putea o alegere mai bună! Îl veti învăța după plac, iar eu n-am să țin seama de opiniile lui! Dați-mi

535

să semnez și decretul de numire al lui Rusdi Pasa! Sunt sigur că-l aveți și pe asta gata făcut!

Savfet Pasa scoase din mapă încă două documente. Pe primul îl supuse spre semnare suveranului:

— Poftiți, Majestate!

Abdul Aziz îl semna. Savfet îi întinse și cealaltă hîrtie.

— Asta ce mai e? întrebă sultanul încruntîndu-se.

— Decretul de numire a lui Midhat Pasa în funcția de ministru de Interne.

— Midhat Pasa în guvern? suiera padisahul. Niciodată!

— Trebuie să-i dăm o satisfacție pentru marele serviciu pe care l-a făcut tronului!

Abdul Aziz smuci din cap cu îndarâtnicie:

— îl accept numai ca ministru fără portofoliu! Atît și nimic mai mult. Redactați alt decret și aduceți-mi-l mâine să-l semnez!

Savfet Pasa exhibă din mapă documentul cerut, de asemenea pregătit dinainte.

— Iată-l, Înaltăimea-Ta!

Abdul Aziz se uita furios la cei trei miniștri, semna decretul, apoi le întoarse spatele și părăsi pufnind încăperea, salutat cu respect de demnitarii Curtii, oarecum uluiți de rapidă întorsătură a evenimentelor, precum și de cei trei miniștri, care schimbau între ei priviri triumfătoare.

Cînd își studia imaginea în »glindă, Narcis Sofronie încerca o senzație de adîncă dezolare. Nu era frumos, nici urît. Avea unul din acele fizionomii inexpresive, lipsite de personalitate, pe care le uiti de îndată ce nu le mai ai în fața ochilor. Parul îi era spalacit, pielea galbuie, barbia tesită, nasul de o formă- nedefinită. În actul său de identitate, la rubrica semne particulare, scria laconic: n-are. Nu numai că nu avea semne particulare, dar îi lipsea pînă și acel aer indefinibil care face ca un om urît să fie simpatic, iar unul frumos antipatic, îi părea de-a dreptul comic contrastul dintre chipul său sters și numele dat de nas la botez. Cînd te cheama Narcis, trebuie să fii atît de frumos, de irezistibil, încît să te îndrăgostesti de propria ta imagine, ca în legenda. Nu era nici gras, nici slab. Nici înalt, nici scurt. Hainele, oricît de noi și de frumoase, purtate de el, își pierdeau orice fason. Nu înțelegea cum se făcea că pantalonii abia calcați se deformau la

536

genunchi și se boteau de parcă ar fi dormit îmbrăcat nopți de-a rîndul. Camasa îi era vesnic sifonată, cravata — strîmba, manșetele prea lungi sau prea scurte. Pe deasupra mai și transpira. Gulerul tare și manșetele scrobite se muiau, pierzîndu-și forma și lustrul. Ghetele de lac, cu butoni laterali, cum cerea moda, i se scîlceau după cîteva zile de purtare, în rezumat, avea o înfățișare de o patentă mediocritate.

Narcis nu ținea minte că o femeie să fi întors vreodată

capul dupa el. Nici un barbat nu vazuse vreodata în persoana
- lui un eventual rival. Era la vârsta când omul nu mai este
tînăr, dar nici vîrstnic. Pentru ca placerile dragostei îi erau
refuzate, încercase sa bea, cautînd alinarea în alcool, dar fi-
'catul declarase un categoric veto, provocîndu-i greturi si si-
lindu-l sa renunte la acest derivativ. Nici jocul de carti nu-l
feâtisfacuse', fiindca era econom si îl dureau sufletul sa zvîrle
într-o noapte banii cu care s-ar fi putut întretine o luna sau
'•chiar mai mult. încercase sa frecventeze cabaretele, dar si
'acolo se amarîse la vederea a tot felul de barbati petrecînd în
/compania femeilor, în vreme ce el statea singur la masa. în
cele din urma descoperise în lectura a pretioasa alinare. Car-
."tile erau ca niste prieteni buni, necuvîntatori, ce-i drept, dar
, care raspundeau întotdeauna la apelul lui, desfatîndu-l cu tot
felul de istorisiri, îngâduindu-i sa se identifice —• imaginar —•
cu erorii seducatori zugraviti în' paginile tiparite.

Devora pur si simplu romanele frantuzesti pe care si le comanda direct de la Paris, își
alcatuise în cîtiva ani o biblioteca de aproape trei mii de volume, ce-i acaparau mai tot
timpul liber. Cîteodata îl prindea dimineata citind. Atunci se spala, se îmbraca în graba
si dupa ce își lua micul dejun pleca la serviciu.

Narcis Sofrohie era functionar la Ministerul Afacerilor Straine, îndata ce intra în, biroul
sau, își punea mînecutele de satin negru, spre a-si menaja haina, si începea sa asterna în
cifru documentele secrete destinate agentilor diplomatici români acreditati în
principalele capitale europene. Atunci devenea alt om: un inițiat în înaltele secrete de
stat. Uneori, numai el si ministrul cunosteau continutul depeselor cifrate. Copleșit de
importanta misiunii sale, ametea la gîndul ca ar putea sa scape vreuna din tainele atît de
scumpe încredin-tate lui.

Desi devenise unul dintre specialistii din Biroul cifrului, era înspaimîntat ori de c"îte ori

se schimbau ministrii de la departamentul Externelor, caci noii-numiti obisnuiau sa în-

537

departeze parte din vechiul personal al ministerului, spre a-î înlocui cu elemente recrutate din rîndurile propriei clientele politice ori ale rudelor apropiate.

Instalarea lui Mihail Kogalniceanu la cîrma Afacerilor Straine îl îngrozise. Narcis era convins ca venirea la putere a liberalilor, înfometati dupa o atît de lunga opozitie, va duce la mari schimbari de cadre. Prapastios era si Stan Dudulescu, sef la Biroul cifrului, care nu îsi ascunsese niciodata simpatiile pentru ideile conservatoare. Desi functionar de cariera, stia ca nimeni nu era sigur pe postul sau. Ministrul l-ar fi putut retrograda, transfera ori concedia printr-o simpla trasatura de condei.

într-o dimineata, Dudulescu — galben la fata si cu mîi-nile tremurînde — veni la masa de lucru a lui Narcis si îi spuse sa se prezinte imediat la cabinetul ministrului, unde era chemat. „Vrea sa ma înstiinteze ca ma da afara din serviciu!" reflecta înfricosat Narcis. „De ce nu a apelat la mine si s-a adresat unui subaltern al meu?" se framînta- seful de birou, zgduuit de emotie. „Vrea sa ma înlocuiasca", conchise Dudulescu, gîndindu-se prin rîcoseau, la nevasta-sa — cocheta, pretentioasa, mondena — la copiii nazurosi si prost crescuti, fiindca mama soacra, satrapul familiei, gasise cu cale • sa-i rasfete peste masura, sub pretext ca nepotii ei erau niste genii în devenire si, deci, personalitatea lor trebuia sa se dezvolte fara piedici.

Cînd se înfatisa în anticamera ministrului, Narcis abia se mai tinea ,pe picioare. seful de cabinet, un tînar cu nasul pe sus, constient de înaltele relatii, politice ale tatalui sau, î! pofiti sa intre la Excelenta-Sa. JSTarcis puse mîna pe clanta si, dupa ce îsi aduna ultimele farîme de curaj, patruse în „Sfîn-ta Sfintelor". Cînd trecu pragul si vazu în dosul vastului birou ministerial o chelie aplecata deasupra unor documente, tusi timid, apoi saluta cu teama în glas:

— Sa traiti, Excelenta!

Kogalniceanu ridica privirile asupra noului venit. Ministrul avea o fata rotunda, plina, ochi inteligenti, retransati dupa lentilele rotunde, cu multe dioptrii, ale unor ochelari sprijiniti pe radacina nasului lat.

— Dumneata esti Narcis Sofronie?

— In slujba dumneavoastra, Excelenta.

Kogalniceanu lua de pe birou un document cifrat si i-3 întinse.

— Trece-l „în clar"! Cîto mai repede!

538

— Aici? întreba perplex Narcis.

- Aici, pe loc! Du-te si adu repede codul!

— îl stiu pe dinafara, spuse Narcis modest.

— Ce? exclama Kogalniceanu închipuindu-si ca n-a auzit bine.

Functionarul lua documentul, se aseza la o masa mica, indicata de ministru, si începu sa lucreze. In mai puțin de zece minute restitui depesa talmacita „în clar”. Kogalniceanu își arunca privirile asupra textului:

„Cancelarul Andrassy m-a convocat spre a ma informa a-•supra profundeii sale nemulumiri fata de tergiversarile guvernului de la Bucuresti de a supune votului parlamentar tratatul comercial dintre Austro-Ungaria si România, precum si asupra complicatiilor care ar izvorî daca aceasta ultima formalitate nu ar fi îndeplinita ...”

îngîndurat, ministrul puse documentul pe masa. Ramase ; cîteva momente cu privirile atintite în tavan, apoi se aseza la birou si asternu cu scrisul sau rapid cîteva rînduri pe o foaie de hîrtie, pe care o întinse lui Sofronie:

— Cifrezi aceasta telegrama si o trimiti imediat agentului nostru de la Viena!

— Prea bine, Excelenta! raspunse Narcis, luînd textul si grabindu-se sa iasa.

In prag se încrucisa cu seful de cabinet, care anunta sosirea ministrului Iordan Boldescu.

— Sa pofteasca! spuse Kogalniceanu, închizînd mapa cu documente de pe masa de lucru.

Boldescu intra zgomotos si jovial. Era tipul electorului abil, insinuant, smecher, neîntrecut în trasul sforilor. Avea o înfatisare vag levantina. Se îndrepta cu mîna întinsa spre Kogalniceanu.

- Cu tot respectul, domnule Kogalniceanu! Ori de cîte ori te întîlnesc, încerc o adevarata desfatere!

— Ma coplesesti, domnule Boldescu! Cu ce treburi pe la noi?

- Domnule Kogalniceanu, dumneata stii ca nu-mi plac introducerile! Sunt un om franc! Ma cunosti de la Camera! Acolo spun verde, în fata, tot ce am de spus! Iti aduci aminte, cred, cum l-am interpellat pe Catargi în legatura cu scandalul concesiunii cailor ferate! I-am zis: „domnule prim-minis-tru, de la mine sa nu te etetepti la o introducere alambicata! Eu o spun verde, în fata ...” ^

Kogaîniceanu surise pe sub mustata.

_!^

C

— Ia loc, domnule Boldescu, si descarca-ti desaga!

— Domnule Kogalniceanu, am un nepot. Vlad. L-ai cunoscut anul trecut la mine, stii, de ziua mea ...

Kogalniceanu încerca sa si-l aminteasca pe tânar, dar n reusi sa-i reconstituie imaginea.

— Anul trecut, spui?

— Da. Unu înalt, cu echii cazuti!

— Cazuti?

— Adica asa .. . visatori, langurosi. ..

— Da, parca mi-l amintesc! Ce-i cu el?

— De fapt, nu-i nepotul meu.

— Pai ziceai ca ti-e ruda?

— Ariica, vreau sa spun, nu e al meu, dar e al nevesti-mii stii cum sunt nevestele: cicalitoare! Glumind, arata o rana imaginara deasupra urechii: Am o gaura aicea!

— si cu ce pot sa te ajut?

— Asta e, ca poti! D-aia am si dat buzna la dumneata' Sa-ti cer pentru nepotul meu un post de secretar pe lînga unul dintre agentii nostri diplomatici!

Kogalniceanu își îndrepta ochelarii pe nas!

— Chestiunea e oarecum delicata! Eu ma straduiesc acum sa repar unele stîngacii ale predecesorului meu si sa trimit în strainatate baieti deschiotorati la minte si. cu o pregatire foarte temeinica. Mai ales acum, cînd Europa este în pragul unei mari crize, iar noi ne aflam în mijlocul vârtejului.. .

- Stai, stimabile coleg, n-am venit- sa-ti-'propun un netot, Vara trecuta, la Paris, si-a luat doctoratul în Drept cu „Sum-msk cum laude". Cunoaste franceaa, germana si engleza la perfectie. O rupe si în italianeste...

Kogalniceanu zise:

— Cu asta trebuia sa începi, domnule Boldescu! O ase menea carte de vizita îl recomanda de la sine! Sincer sa fiu nu vad de ce ai considerat necesar sa intervii pentru

el! Cum se numeste iînarul dumitale protejat?

— Eh, asta-i partea delicata! spuse vizitatorul, scarpinîndu-se dupa ureche.

— De ce?

— îl cheama Vlad Vulturescu.

- Vulturescu? exclama surprins Kogâlniceanu. Din "milia lui Manole Vulturescu, socrul dumitale?

— Din pacate!

— Atunci e conservator!

540

— Taiea-sau — Dumezeu sa-l odihneasca — si bunicul sau! El nu! Baiatul are idei de-ale noastre, liberale, sanatoase! Garantez pentru el!

— Bine! Trimite-l mîine dimineata, sa stau cu el de vorba! Nu-ti promit nimic! Daca e într-adevar asa cum mi' l-ai descris, îsi va capata locul pe care-l merita! . .

seful de cabinet intra, vestind vizita ministrului Ion Bratianu. Kogalniceanu si Boldescu se ridicara în întâmpinarea noului venit. Liderul partidului liberal strînse mîna celor doi barbati de stat. Boldescu se ploconi, împletind respectul cu un vag aer de familiaritate!

— Salut pe seful nostru, exponentul prin excelenta al democratiei românesti!

Pe Bratianu îl amuza bombasticul compliment!

— Te-ai mutat la Externe, Boldescule? Boldescu facu haz de gluma liderului!

— Sunt tot ministru fara portofoliu!

— Lasa, nu mai plînge! N-aduce anul ce aduce ceasul t Domnule Kogalniceanu, as vrea sa discutam problema ratificarii de catre tara noastra a tratatului comercial încheiat cu Austro-Ungaria...

Kogalniceanu clatina din cap cu energie!

— Ar trebui sa grabim ratificarea. Austro-Ungaria da semne de nervozitate. Uitati-va ce mesaj am primit de la agentul nostru dîn Vrena!

Bratianu si Boldescu îl citira pe rînd.

— Nevricalele lui Andrassy nu mă impresioneaza, spuse Bratianu. Chiar acum vin de la domnul presedinte Epureanu, caruia i-am anuntat intentia mea de a demisiona din guvern.

— De ce? exclama Kogalniceanu alarmat. Boldescu protesta:

— Nu se poate, sefule! Tocmai acum,, la câteva zile dupa ce am reusit sa înaropim un guvern...

— Ba se poate! Sunt în joc reputatia si onoarea mea.

— Tot nu înțeleg la ce te referi, sefule! zise Boldescu.

— Nu cred că mai este nevoie sa va reamintesc. Atîta vreme cît am ocupat banca opozitiei, în Cataera, am combatut, alaturi de ceilalti colegi de partid, usurinta, inconstienta, as spune chiar, cu care guvernul Catargi a semnat anul trecut Conventia de comert cu Austro-Ungaria!... A ratifica aceasta conventie azi, în noua mea calitate de ministru de Finante,, ar însemna sa fiu de acord cu continutul unui document care

541

asaza România într-o pozitie dezavantajoasa fata de Austro-Ungaria.

— Deci asta era! murmura Kogalniceanu.

Usa se deschise si în încăpere se strecura seful de cabinet.

— A sosit domnul ministru de Interne, Excelenta! Grabit si agitat, juvenilul Gheorghe Vernescu îl împinse

la o parte si dadu buzna în cabinet.

— Am onoarea sa va salut, domnilor! Ati auzit infamia?

— Ce s-a mai întîmplat? exclama Boldescu.

— Epureanu m-a chemat la el si mi-a comunicat ca suntem obligati moraliceste sa rectificam conventia cu Austro-Ungaria.

— Chiar despre chestiunea asta discutam, domnule Vernescu, zise ministrul Afacerilor Straine.

— Domnule Kogalniceanu, pentru mine un singur lucru e clar! Eu, Gheorghe Vernescu, ministru de Interne, nu voi fi sub nici un motiv de acord cu ratificarea 'tratatului.

^ — Domnilor, sper ca nu doriti sa declansati o noua criza politica, spuse Boldescu.

— Nu semnez nimic! repeta cu îndaratnicie Vernescu.

— Bine, dar însusi Printul doreste ratificarea tratatului, zise Boldescu.

— Sa o semneze el!

- Fii încredintat ca ar fi facut-o daca prerogativele i-ar fi îngaduit.

Vernescu se îmbatosa:

—• Dupa câte vad, domnule ministru Boldescu, domnia-ta sustii tratatul! Parca anul trecut erai de alta parere!?

— Nu sustin nici un tratat! ^riposta Boldescu iritat. Si, te rog, pe viitor sa fii mai circumspect când tragi concluzii, domnule Vernescu. Acum mu mai esti un simplu deputat în opozitie, ci ministru de Interne. Orice afirmatie faci în aceasta calitate, te angajeaza nu numai pe dumneata, ci si întreaga tara.

—• Domnilor, fiti rezonabili! interveni Kogalniceanu spre a calma spiritele. Suntem aici pentru a gasi o solutie, nu-i asa?

Bratianu reveni la subiect:

— Oricine citeste cu atentie traitatul, îsi da seama ca la redactarea lui n-a luat parte nici un om de specialitate.

Kogalniceanu,înclina din cap:

— Asa este! Ministerul nostru de Externe a facut un proiect, dupa care s-a primit un contraproiect al guvernului aus-

542

tro-ungar, supus ulterior aprobarii Consiliului de ministri român. Aceasta lucrare pripita, la care n-au luat parte riici Camera de Comert, nici comisii de comercianti sau de industriasi, într-un cuvînt, nici un organ competent, a constituit te-meiul conventiei care va dirija timp de zece ani interesele economice ale României.

—• Sa nu vedem numai gaurile' din svaiter, stimati colegi? sustinu Boldescu. Daca memoria nu ma înseala, iar domnul ministru de Finante, aici de fata, poate confirma acest lucru, potrivit tratatului în chestiune, vom putea impune la plata contributiei personale pe toti supusii austro-ungari aflati în România, fapt care în prezent nu este permis.

— Corect, încuviința Brătianu. Dar nu uitați și reversul, medaliei. Guvernul austro-ungar va face același lucru cu supușii noștri români din Transilvania și Banat, care sunt mult mai numeroși.

— Exact, admise Boldescu. Numai că acest tratat încheiat cu țara lor mamă îi va stimula și-i va încuraja pe cei aproape patru milioane de români aflați sub stăpânirea maghiară să lupte pentru ca într-o zi, ajută-mi, Doamne, să-o traiesc, să vedem împlinit visul de secole al tuturor românilor: unirea celor trei principate sub un singur steag și sub un singur nume: România.

— Colegul Boldescu are dreptate, spuse Kogălniceanu cu toată seriozitatea. Semnând convenția cu o putere de talia Austro-Ungariei, se cheama că tratăm de la egal la egal cu un partener de seamă.

— Asta susținea și guvernul Catargi, domnule Kogălniceanu, zise Brătianu. Fii sigur că Austro-Ungaria nu va contribui cu nimic la obținerea independenței noastre. Vom trăi și vom vedea.

— Tratatul prezintă dezavantaje și pentru o parte și pentru cealaltă, declară ministrul Afacerilor Straine, în prezent, pregătesc un referat destinat Consiliului de miniștri, în care voi releva părțile negative ale tratatului. Un singur lucru este cert: Guvernul român, în actuala lui formație, era obligat să ratifice tratatul.

Vernescu sări de parcă l-ar fi mușcat o viperă:

— Folosești limbajul lui Catargi, domnule Kogălniceanu? Nu sunt de acord. Eu nu semnez nimic!

Neplăcut surprins de întreruperea colegului, Kogălniceanu i se adresa cu severitate:

543

— Domnule ministru Vernescu, organele competente de stat sunt în drept să nu ratifice un tratat semnat de unii reprezentanți ai săi. Este însă o datorie de bunăcredință ca, în intervalul de timp normal care desparte semnarea de ratificare, să nu se săvârșească acțiuni care ar face ratificarea imposibilă sau lipsită de obiect. Dacă noi am refuza ratificarea acestei convenții învestite cu semnătura Împăratului-Rege al Austro-Ungariei, am risca să aruncăm țara în complicații cu urmări imprevizibile . . . Strănatatea tratează cu Statul Român reprezentat prin guvernul său și nu cu persoane particulare. Așa că, domnule Vernescu, indiferent de opiniile dumitale personale, lăsa-l pe ministrul de interne Vernescu, să-și dea semnătura, așa cum de altfel se cuvine!

— Suntem într-o situație îndeajuns de grea, ca să nu o mai complicăm și noi prin acțiuni nesabuite, domnule Vernescu, supralicita Boldescu.

Ministrul de Interne își framânta tulburat mâinile:

— Bine, dar ce vor spune alegatorii cînd ne vom prezenta în fata urnelor? în curînd vor avea loc alegerile pentru Camera!

Bratianu înclina din cap:

— Cred ca formula domnului ministru Kogalniceanu rezolva situatia. Referatul mentionat de domnia-sa va explica reala stare de lucruri, reliefînd eforturile pe care le-am depus spre a atenua conditiile dezavantajoase pentru România stipulate în tratat . . în alta ordine de idei, am auzit ca în ultima vreme au fost semnalate încursiuni izoiate ale turcilor dincoace de Dunare. Sunt simple zvonuri? .

— Din nefericire, nu sunt zvonuri; suspina Kogalniceanu. Proprietarii de mosii situate de-a lungul Dunarii au trimis ministerului Afacerilor Straine telegrame, reclamînd repetatele violari ale malului românesc de catre bande de turci care s-au dedat la jafuri si chiar omoruri.

- Adevarat! conveni Vernescu. Recent mi s-a raportat si mie un caz asemanator. O crima savîrsita de turci pe mosia lui Manole Vulturescu.

•— Ai protestat pe lînga Sublima Poarta, domnule Kogalniceanu? se interesa Ion Bratianu.

— Bineînteles.

— si ce-au raspuns autoritatile turcesti?

— Au respins acuzatiile noastre, avertizîndu-ne sa nu mai folosim asemenea tertipuri pentru a ne ascunde toleranta fata de comitagiile bulgari care folosesc teritoriul român drept baza

544

de refugiu si de antrenament militar. Savfet Pasa pretinde ca rebeli bulgari, refugiati pe teritoriul tarii noastre, se întorc în Bulgaria pentru a lupta împotriva trupelor otomane.

Vernescu izbucni iritat:

— Calomnie! Comitagiile care trec Dunarea la noi sunt dezarmati!

— si mai departe? întreba Boldescu.

• — si mai departe ce? exclama Vernescu.

— Dupa .ce sunt dezarmati, ce tratament li se aplica, domnule ministru? întreba Boldescu.

Interpelatul ridica din umeri:

— Le dam drumul! Ce altceva le-am putea face?

— Turcii vor sa-i arestam! zise Boldescu." Sa-i arestam si sa-i trimitem în lanturi la Constantinopole, fiindca asa pretinde Sublima Poarta.

— Ridicol! exploda Vernescu. N-avem dreptul sa-i ares-toam, atîta vreme cît nu întreprind nimic împotriva sigurantei Statului Român.

Bratianu facu un gest de mînie:

— Sultanul își închipuise ca în secolul XIX este îndreptatit sa tina popoare în robie! Libertatea, acest ideal al Jumii cu

-adevarat civilizate, nu mai poate fi înabusita! Daca nu astazi, mîine sau poimîine tot va trebui sa recunoasca dreptul legitim la independenta al crestinilor subjugati! Drept pe care îl vom revendica si noi! Boldescu suspina:

— Avem o situatie geografica nenorocita! Suntem aici ca , o copca între trei giganti. Care cum i se nazare întinde mîna si, fara sa ceara voie, ia peste din copca noastra.

— Pozitia geografica e de la Dumnezeu! zise Kogalniceanu. Dar noi, românii, nascuti si crescuti aici, avem datoria sa aparam copca asta cu orice pret.

— Asa e! zise Bratianu. Un popor nu-si poate croi un destin mare daca nu are încredere în propriile sale puteri, >ar aceasta încredere i-o dau faptele de arme ale stramosilor sai.

— Ce-au facut stramosii nostri, stim! spuse Boldescu, Sa vedem cum ne vom descurca noi acum, cînd buba sta sa crape! în eventualitatea unui razboi- între rusi si turci, România fiind un punct obligat de trecere, si unii, si altii, sau poate chiar amîndoi deodata, vor încerca sa invadeze teritoriul nostru spre a se înfrunta!

35 — Uragan asupra Europei

545

-=- Eh, tocmai de asta trebuie sa ne ferim tara! declara Kogalniceanu. Sa nu ajungem teatru de razboi!

— si atunci ce ne ramîne de facut? întreba Boldescu. Bratianu raspunse ferm:

— Sa continuam politica noastra de neutralitate, impusa de pozitia geografica si de tratate. Prin neutralitate nu înțeleg sa stam cu mîinile în sîn. Trebuie sa ne înarmam, pentru a fi oricînd gata sa ripostam la orice încalcare din afara a pamîntului nostru!

- Ceea ce spuneti, domnule Bratianu, este valabil cu o singura conditie, interveni ministrul de Interne.

— Care anume?

— Puterile occidentale sa ne garanteze neutralitatea. Altfel, nici rusii, nici turcii nu vor tine seama de drepturile noastre.

— Daca va fi nevoie, vom 'rezista cu arma în mina! declara Ion Bratianu.

seful de cabinet aduse o telegrama „în clar” expediata de agentul român din Germania si, dupa ce o puse pe biroul, ministrului, se retrase tacut. Kogalniceanu își arunca ochii asupra textului. Se adresa apoi colegilor sai:

— Domnilor, în clipa aceasta soarta Europei se hotaraste la Berlin. Matei Vulturescu îmi anunta întâlnirea în capitala Germaniei a reprezentantilor celor trei imperii din nord: Bis-marck, Gorceakov si Andrassy.

— A trebuit sa intervina dublul asasinat politic de la Salonic, ca Gorceakov, sa poata provoca aceasta întrunire, spuse Boldescu.

— Se spune ca si tarul Aleksa'ndr II ar fi sosit la Berlin, adauga Vernescu.

— Rechinii se aduna numai când simt sânge, zîmbi mefistofelic Boldescu.

Bratianu se uita îngîndurat la colegii sai:

— Ca Franta nu a fost convocata la conferinta, nu ma mira! si ea, si Italia sunt astazi puteri de mîna a doua. M surprinde însa ca Anglia a fost lasata pe din afara!

— Foarte simplu! opina Kogalniceanu. Cei trei cancelari s-au temut ca Anglia are sa faca obstructie, asa cum îi sta în obicei. Au preferat deci sa discute între ei.

— Va trebui sa ne pregatim intens pentru alegeri! spuse Bratianu. Daca evenimentele se vor precipita, sa dispunem de o majoritate confortabila, .care sa ne permita a negocia cu

.546

marile puteri fara teama de manevrele opozitiei, în curînd vom dizolva Cameral

- Raspund de alegeri! zise Vernescu. Am luat masuri ca toti prefectii conservatori sa fie schimbati, li înlocuiesc cu oameni de încredere.

Boldescu se înveseli:

- Cînd prefectii sunt ai tai, partida e pe trei sferturi cîs-tigata.

- Pîna la alegeri, sa vedem ce se va hotărî la Berlin! spuse preocupat Kogalniceanu. Acolo fierbe cazanul!

— Cazanul diavolului!'rîse Boldescu.

Maseurul, o huiduma cu ceafa de taur, punea în miscare sîngele cancelarului Bismark, malaxîndu-i muschii dorsali. Primul-ministru al Germaniei, gol pîna la salele încinse cu un prosop, statea întins pe burta si suporta cu stoicism energicul tratamentul la care se supunea după fiecare baie matinală.

Intra un valet:

— Alteta, a sosit Printul Hohenlohe!

Bismarck ridică fruntea de deasupra bratelor facute cruce:

— Bine, sa poftasca în dormitor! De-ajuns, Hermann! porunci maseurului.

Coborî de pe banca de lemn si îmbracă halatul de interior. Trecu apoi în camera de culcare.

Aristocraticul Hohenlohe îl întîmpina Inclînîndu-se cu mult respect.

— Bine v-am gasit, Alteta!

—• Bine ai venit, Printe! Bei un pahar cu lapte în compania mea?

— Cu multa placere, Alteta.

La un semn al cancelarului, valetul alerge" după lapte.

Bismarck măsura cu privirile silueta supla a printului, care, în ciuda celor 57 de ani ai săi, își purta cu eleganta redingota neagra, impecabil croită.

— De cînd esti ambasador la Paris ai capatat un aer foarte parizian.

— Alteta, un bun diplomat trebuie sa aplice politica subtilă a cameleonului, schimbîndu-si culoarea după cracă pe care sta.

Bismarck înlantui:

547

— Sa aiba însa grija sa nu-si taie singur cracă de sut picioare, ca Armin, înaintasul

dumitale!

Valetul aduse o tava de argint cu doua pahare si cu rnaire carafa cu lapte.

— Lasa! Ne servim singuri! spuse cancelarul.

Dupa plecarea servitorului, Bismarck umplu paharele.

— Serveste-te, Printe!

— Multumesc! zise Hohenlohe. Ma bucur ca sunteti bine dispus!

Bismarck zîmbi satisfacut:

— Sunt bine dispus pentru ca aici, la Berlin, conferinta se desfasoara asa cum am dorit. Gorceakov si Andrassy cînta dupa partitura scrisa de mine, desi fiecare îsi închipuie ca îsi sustine partitura învatata acasa.

Hohenlohe surise curtenitor:

— întreaga Europa cunoste abilitatea diplomatica a Altetei Voastre. Gratie Altetei-Voastre, Germania detine astazi vioara întîi In orchestra marilor puteri europene. Un rol pe care uitase sa-i mai joace dupa prabusirea Hohenstauffenilor.

— încerci sa ma flatezi, Hohenlohe!

- Sa-mi fie cu iertare, Alteta! Flatezi oare soarele cînd spui ca straluceste mai puternic decît toti ceilalti sori din jurul planetei noastre? Constatii un adevar!. Bismarck rîse:

— Printe, cedez. Cazuistica dumitale e imbatabila. Tot ce pot sa-ti spun despre onorabilii mei colegi .este ca în curînd se vor vîrî pîna în gît în viesparul balcanic, dîndu-mi indirect mîna libera spre a ma ocupa de Franta.

Hohenlohe suspina:

— Eh, daca Rusia si Anglia n-ar fi intervenit anul trecut, rafuiala noastra cu Franta ar fi fost acum încheiata. Franta nu s-ar mai fi ridicat niciodata din ruine.

Bismarck sorbi cîteva înghitituri de lapte.

— Am sa-l fac sa-si muste pumnii pe acest Țar îngîmfat si muieratic, iar pe Gorceakov am sa-l umilesc asa cum numai eu stiu s-o fac! Aleksandr al II-lea jînduieste dupa Constan-tinopole mai mult decît Petru cel Mare si Catherina a II-a luati la un loc. Dar n-are anvergura înaintasilor sai. Vrea sa dea buzna peste turci în Balcani, dar îi lipseste curajul. Se teme si de englezi, si de austrieci. In cursul ultimei sale vizite la Berlin, suvalov m-a întrebat daca Rusia ar putea conta pe sprijinul Germaniei, în cazul

în care ar întâmpina opoziția Austriei în rezolvarea crizei din Orient. I-am spus că Germania-

548

nia nu va uita niciodată datoria de onoare contractată față de Rusia, care, în 1866 și în 1870, și-a păstrat neutralitatea, în-gaduindu-ne să zdrobim pe rând Austria lui Franz-Josef și Franța lui Napoleon al III-lea. Dacă Rusia s-ar lăsa angrenată într-un conflict armat în Orient — i-am spus — n-ăs ezita să-i pun la dispoziție o armată prusacă. Am avut însă grija să adaug că declarația aceasta i-am făcut-o în calitate de gentilom și nu de cancelar. Funcția mea oficială îmi impune să pastrez o oarecare elasticitate în exprimarea gândurilor.

Hohenlohe zîmbi admirativ:

— Formulele dumneavoastră diplomatice n-au egal, Alteță!

Bismarck își* continua expunerea că și cînd n-ar fi remarcat întreruperea:

— Trebuie să însuflu Țărului curajul de a se avînta în lupta împotriva turcilor, în Balcani va fi antrenat într-un război de uzură, pe care nu-l va câștiga niciodată. Exact ceea ce ne convine! Nu mai vorbesc de complicațiile care se vor naște, cînd Anglia va interveni în ajutorul turcilor. . .

— Aveți dreptate! Încuviința ambasadorul.

•— Am mers pînă acolo, Hohenlohe, încît am cautat o formulă susceptibilă să împacă divergențele dintre ruși și austrieci. Asta numai că să-l fac pe Țar să nu se mai teamă de un eventual atac din flanc al armatelor lui Franz-Jozef.

•— Dacă nu mă înșel, ați discutat această problemă și cu ambasadorul Rusiei. Presa franceză a făcut unele aluzii.. .

— Da, confirmă Bismarck. I-am spus lui Oubril că relațiile 'dintre Austria și Rusia s-ar limpezi dacă în combinațiile diplomatilor ruși ar încolți ideea unei rotunjiri a Austriei prin acapararea Bosniei, în schimbul unor avantaje teritoriale pe care Rusia le-ar obține în nordul gurilor Dunării. știu — i-am spus lui Oubril — Țarul Aleksandr este ostil unei formule care ar atribui Austriei o parte din tort, dar dacă ar accepta-o, Germania nu ar ridica nici o obiecțiune. Cred că și «Anglia s-ar învoi la aceste bagatele, dacă ar obține în schimb recunoașterea intereselor ei asupra Suezului. Am mers pînă acolo cu amabilitatea, încît m-am oferit să intervin pe lînga cabinetul britanic spre a-l determina să accepte combinația.

— Ce-^a răspuns Oubril?

—• Ca va supune ideea mea Țărului. Pînă acum însă nici Gorceakov și nici Andrassy nu

au facut vreo aluzie la aceasta chestiune, care cred ca se coace însa în mintea lor.

540

— Mi-as permite sa atrag atentia Altetei-Voastre asupra tendintelor Austriei de a-si extinde sfera de influenta spre est. Acum douazeci si patru de ani, oamenii politici de la Viena nu au hotarît oare ocuparea militara a Principatelor Dunarene, profitînd de razboiul dintre rusi si turci?

— Astazi Andrassy se jura ca este ostil oricaror anexiuni teritoriale în Balcani, Printe.

— Cine poate sti, Alteta, care sunt adevaratele lui intentii? Cert este ca, prin încheierea conventiei comerciale cu România, încearca sa o înfeudeze economic.

— Infeudarea economica a României e'ste o sabie cu doua taisuri. Conventia poate da amploare miscarii iredentiste românesti din sînul Imperiului Austro-Ungar.

— Ce se va întîmpla daca rusii si austriecii nu se înteleg?

— Daca nu se vor întelege, se vor lua inevitabil la harta. si formula aceasta ne-ar conveni. Cînd doi se cearta, al treilea cistiga. Un razboi între rusi si austrieci ar prezenta însa un serios inconvenient. Pîna la urma austriecii ar fi învinsi, ceea ce noua nu ne-ar conveni, caci ar determina o rupere a echilibrului politic si militar european în favoarea Rusiei. Reflec-tînd bine, este preferabila pentru noi o întelegere între Țar si Franz-Josef.

— Sa nu se încheie o întelegere în detrimentul nostru, Alteta!

— si asta e posibil! Vom avea însa grija sa ne vîrîm coada la momentul oportun, astfel încît prietenia lor sa nu devina prea solidya. In clipa de fata, noi nu avem interese stringente în Balcani. si acum sa ma îmbrac. Astazi la prînz semnam memorandumul pe care-l vom trimite Sultanului. Conditile pe care i le impunem nu sunt deloc usoare.

Catre sfîrsitul lunii aprilie, tarul Aleksandr parasise Sf. Petersburg Țu destinatia Berlin, într-o foarte trandafirie dispozitie sufleteasca. Se bucura la gîndul ca avea sa-l viziteze, ca în fiecare an, pe unchiul sau, împaratul Wilhelm, si ca i se oferea prilejul sa o întîlneasca si pe propria sa fiica, marea ducesa Maria Aleksandrovna, casatorita cu Alfred, duce de Edînburg, aflata în vizita în Germania, îl încînta si noua lui paternitate. Katia Dolgoruky ramasese din nou însarcinata, în curînd avea sa-i daruiasca al treilea copil. Obtinuse dovada prelungirii virilitatii lui, la o vîrsta cînd majoritatea barbatilor încep sa plînga pe ruinele tineretii. Sarcina Katiei aflîndu-se

550

într-un stadiu avansat, medicii o povatuisera sa ramîna la Sf. petersburg. Țarul se resemnase sa plece singur la Berlin.

Dupa ce sosise în capitala Germaniei, optimismul lui juvenil începuse sa paleasca. Conferinta delegatilor celor Trei Imperii nu se desfasura în conditii tocmai multumitoare. Pe de alta parte, absenta Katiei începuse sa-l apese. La receptiile oficiale, la banchete, la reuniunile intime ale familiei imperiale germane, participa din obligatie la conversatii, dar gîn-dul îi fugea la Katia, de care-l desparteau mii de kilometri.

-într-o dupa-amiaza, dupa ce lua dejunul la ambasada rusa, iese la aer, în gradina, însoțit doar de un aghiotant si de patru ogari superbi, câinii sai preferati, își îndrepta instinctiv pasii spre deschiderea practicata în zidul înconjurator care permitea accesul în curtea vilei închiriate anul trecut pentru Katia. Dar portita fusese zidita, încerca atunci o strîngere de inima, ca si cînd o bariera s-ar fi ridicat între el si Katia.

Aleksandr s^ar fi înapoiat degraba la Sf. Petersburg, daca n-ar fi fost convins ca prezenta lui era absolut necesara la Berlin. Delegatii rusi la conferinta, stiindu-se direct supravegheati de suveranul lor, manifestau un mare zel, iar reprezentantii Austriei si Germaniei, cunoscînd. greutatea opiniei tarului, se aratau mai prudenti, evitînd sa adopte pozitii fatis contrare intereselor Rusiei. Bismark stia, de pilda, ca împaratul sau era maleabil, ca îl putea oricînd determina sa-i îmbratiseze opiniile. Ţarul era însa imprevizibil. Caracterul sau fantasc, plin de toane, silea pe delegatii austrieci si germani sa-i menajeze suBceptibilitatile. Andrassy si mal ales Bizmark aveau tot interesul sa nu indispona pe stapînul a peste o suta de milioane de supusi.

Îl mai retinea pe tar la Berlin si dorinta de a stavili masacrele savârsite de turci în Balcani. Daca într-o vreme fusese înclinat sa caute o solutionare pasnica a litigiului ruso-turc, acum nu mai credea în asemenea utopii. Trebuia sa tina seama si de presiunea opiniei publice, influentata 'de propaganda slavofililor. Un Suveran 'autocrat are îndatloriri fata de supusii sai chiar daca vointa lui este deasupra oricaror îngradiri. Pentru a raspunde naziintelor poporului rus, pasise — cu multi ani înainte — la eliberarea si împrôpietarirea serbilor, în-frumtasie atunci reaiua-vointa a latifundarilor si inertia autoritatilor, în acea epoca fusese slujit de un barbat de. stat deosebit de energic si înzestrat, generalul Miliutin, care izbutise sa rastoarne barierele ridicate de cercurile conservatoare în calea reformelor. Aceasta mare înfaptuire a domniei lui fusese

/

551

înlesnita poate si de avînturile-i generoase, firesti tineretii. Odata cu trecerea anilor, iluziile si înclinarile-i altruiste se spulberasera. Da/ca n-ar fi iîntîlnit-o pe Katia, care avea sa joace un rol atît de însemnat în viata lui, umanizîndu-l, ar fi devenit un monarh sclerosat, ca si principiile nobilimii ruse suportul cel mai sigur al tronului.

Influenta tinerei femei asupra sa avea totusi efecte adeseori paradoxale. Uneori îl stimula sa savîrseasca fapte mari, alteori îi frînau elanul, facîndu-l sa fuga de lume, de politica, îndepartîndu-l pîna si de propria lui familie. Aleksandr avea de gînd sa o încoroneze pe Katia împarateasa dupa moartea actualei sale sotii. Dar pentru a nu

întîmpina opozitia poporului si a cercurilor conducatoare, trebuia sa faca ceva pentru tara, astfel încât sa dobîndeasca, odata cu recunostinta supusilor, si încuviintarea lor tacita de a-si legitima legatura cu Katia.

împaratul fu smuls din paienjenisul gândurilor de latraturile ogarilor care se repezira iritati spre zidul înconjurator al gradinii ambasadei. Printre ramurile unui castan care-si ridica coroana stufoasa pîna dincolo de împrejmuire, zari o silueta omeneasca Tresari speriat! „Sa se fi catarat, acolo vreun nihilist dornic sa atenteze la viata mea?" gîndi. si aghiotantul sau intra în panica. Se aseza între tar si ipotetica linie de foc a armei individului din copac.

— Rog pe Majestatea-Voastra sa se înapoieze în cladirea ambasadei!

Deodata tarul izubcni în rîs. O pala 9e vînt daduse la o parte frunzisul castanului, lasînd s*a se întrevada deslusit silueta gracila a unui copil, care se uita de sus la cei doi barbati. Sa tot fi avut sapte sau opt ani. „Am ajuns sa ma înspai-mînte si copiii!" reflecta Aleksandr, nu fara amaraciune.

Se apropie de -copaie.

— Ce cauti,, 310019, baiatule? îl întreba în germana, zîm-bindu-i prietenos.

Ii raspunse un glas subtirel: . — Am vrut sa te vad mai de aproape!

— De ce?

— Pentru ca toata lumea vorbeste de tine.

— Cum te cheama, copilule?

— Ulrich.

— Locuiesti în vila aceea?

— Da. De aproape un an.

— si eu am un baiat de vîrsta ta, Ulrich.

552

— As putea sa ma joc cu el?

— Nu este aici, Ulrich. A ramas la Sf. Petersburg.

— îmi pare rau!

- Nu trebuie sa-ti para rau. Am sa-l aduc într-o zi aici, la Berlin, sa va jucati împreuna.

Țarul flutura din mîna.

- Te las cu bine, Ulrich!

— Măine mai vii la gard? îl întreba copilul. Aleksandr ramase încîntat de inocenta lui.

- Vrei sa ne mai vedem? îl întreba.

— Sigur!

Copilul era îmbracat într-un costum de catifea. Purta un guler alb, scrobit, care-i scotea în evidenta obrazul trandafirii si parul blond, cărliontat. „Seamana cu fiul meu Iurii”, își zise înduiosat tarul.

- Bine, Ullrîth, am sa vin si imiîfine!

— Tot la ora aceasta? întreba glasul subtirel. — Tot!

— Am sa te astept!

Aleksandr se înapoie înviorat în cladirea ambasadei, în-tîlnirea cu copilul îi risipise gândurile triste. Aghiotantul se simtea rusinat de falsa lui alarma.

— As dori un ceai! spuse tarul ofiterului.

— Imediat. Majestate.

Țarul intra într-unul din saloanele de la etajul nobil. Se aseza pe un fotoliu în dreptul ferestrei deschise spre vila învecinata. Acolo locuia baietelul si tot acolo statuse si Katia anul trecut.

Ogarii se asezaseră lenevosi la picioarele lui. Un lacheu cu peruca pudrata aduse pe o masa cu roțile un magnific serviciu de ceai din portelan de Sevres si un samovar pîntecos. Turna într-o ceasca bautura aburinda. Țarul sorbi cîteva înghitituri. Era într-o buna dispozitie rar încercata.

O usa cu doua canaturi se deschise. Majordomul anunta ceremonios:

— Printul Gorceakov, Majestate!

Țarul, care-si ducea tocmai ceasca la gura, rosti cu grata:

— Sa intre! Sa intre! . Era curios sa afle stiri de la conferinta.

Gorceakov patrunde în salon, pasind cu vioiciune. Nu s-ar fi zis ca depasise cu mult sapte decade de existenta.

— Ce noutati îmi aduci, Printe?

553

— Acum cîteva minute a fost semnat memorandumul, Majestate. Punctul nostru de vedere a triumfat pe toata linia!

— Ia loc, Gorceakov! Enunta pe scurt punctele principale!

— Majestate, Sultanul este somat sa ia o serie de masuri. Intîi: sa reconstruiasca locuintele distruse ale crestinilor, sa furnizeze vite, provizii, unelte de lucru taranilor pagubiti de razboi. Totodata sa-i scuteasca de plata impozitelor timp de trei ani.

— Pîna aici foarte bine! Mai departe?

— Punctul doi: sa desemneze o comisie de hertegoveni si bosnieci crestini care sa distribuie ajutoarele.

— Bun!

- Punctul trei: trupele turcesti sa fie retrase. Sa li se îngaduie a pastra doar zece fortarete, care vor fi stabilite uî' îerior. Punctul patru: crestinii sa fie autorizati a-si retine armele pîna ce vor fi îndeplinite toate reformele fagaduite de Sublima Poarta. In sfîrsit, punctul cinci: consulii sau delegatii marilor puteri vor avea dreptul sa supravegheze traducerea în fapt a reformelor.

— Din ce în ce mai bine! conveni tarul.

Ochii printului scaparara, oglindindu-i satisfactia:

— Urmeaza un articol de o însemnatate capitala. Majestate: cele Trei Imperii pretind ca Turcia sa acorde de îndata un armistitiu provinciilor rasculate. Daca în curs de doua luni puterile nu vor reusi sa-si realizeze telurile'propuse, cele trei Curti imperiale sunt de acord sa adauge actiunii lor diplomatice masurile eficiente pe care Te vor considera necesare în interesul pacii generale si în vederea "înlaturarii raului. Trebuie sa supun atentiei Majestatii-Vo'astre. acest ultim articol, care cuprinde în sfîrsit mult-asteptatele sanctiuni preconizate de noi înca de la primele discutii cu partenerii nostri.

Țarul îsi freca încîntat mîinile.

— Bravo! Ati realizat un progres remarcabil! Turciei nu-i ramîne acum decît sa adere sau sa înfrunte riscul unei campanii militare împotriva marilor puteri. ..

— în masura în care Italia, Franta si Anglia vor adera la acest memorandum, Majestate. Credem însa ca guvernele acestor tari nu ne vor face dificultati.

— ^Pentru prima oara cînd aud o veste cu adevarat buna. Gorceakov! Ia spune-mi, ai vorbit cu Andrassy?

Printul surise încîntat de acesta întrebare, pe care o asteptase:

554

•— Desigur, Majestate! I-am explicat contelui — asa cum 'mi-a sugerat Majestatea-Voastra — ca nu are rost sa discutăm în trei criza orientala, chestiune arzatoare numai pentru Austria si Rusia, tari limitrofe Turciei, si ca aceasta chestiune este mai normal sa o discutăm numai noi, fara .. „sprijinul” Germaniei.

— si, si?! întreba tarul cu nerabdare copilareasca.

;— Andrassy a acceptat ideea unei întrevederi secrete între Majestatea-Voastra si împaratul Franz-Josef. Urmeaza sa supuna suveranului sau propunerile noastre si sa stabilim ulterior data si locul întrevederii. O umbra se asternu fugitiv pe fruntea tarului:

— Nu crezi ca Bismark va încerca sa ne torpileze planurile, de îndata ce va afla ca am tratat cu austrieii, lasîndu-i pe nemti în afara?

— Va încerca, Majestate, dar va fi prea tîrziu. îl vom pune în fata faptului împlinit. Omul acesta nu-mi inspira nici o încredere. Staruintele lui de a face pe intermediarul între, noi si Austria, pe de o parte, între noi si englezi, pe de alta parte, îmi dau de banuit. Am impresia ca Bismark încearca sa ne traga într-o cursa, Majestate. Bunavointa sa e numai de parada, în sinea lui, nazuieste sa nimiceasca Rusia.

— Disraeli viseaza acelasi lucru, Gorceakov.

— Pîna la urma îi vom face pe amîndoi sa-si muste pumnii. Rusia nu poate fi calcata în picioare!

Țarul se uita amuzat la ogarii care dadeau târcoale cancelarului, apoi grai cu optimism:

— As fi tare curios, Printe, sa vad ce mutra va face Sultanul la primirea memorandumului. . .

Dupa ce strînse mîna cancelarului Bismark si a celolalta personalitati politice si diplomatice ,care-l condusesera la gara, contele Andrassy si membrii suitei sale se urcara în trenul special, tras pe linia întîi a garii centrale a orasului Berlin. Cancelarul Austro-Ungariei trecu la una din ferestrele deschisa ale vagonului salon si de acolo zîmbi cu prietenie colegului sau german, îi zîmbi si Bismark, înclinînd din cap ca o fi-

gurina chinezeasca. Trenul special jse puse în miscaue. Cei doi cancelari își facura Cordial semn cu mîna. încetul cu încetul, peronul cu oficialitati ramase în urma; Când gara disparu din fata ferestrelor vagonului salon, contele Andrassy izbucni în rîs:

555

— în sfîrsit, cortina s-a lasat dupa ultimul act al comediei.

Consilierul Falke von Lilienstein, unul dintre membrii suitei sale, îi cînta în struna:

•— Excelenta, nu încerc sa va flatez, dar v-am admirat- abilitatea cu care l-ati jucat pe printul Gorceakov.

Rîse si contele Theodor von Revertera, alt personaj din suita.

— Bietul batrînel, venise cu lectia învatata. Ne-a înfatisat foarte mîndru proiectul sau. N-am sa uit, Excelenta, seriozitatea cu care i-ati declarat admiratia dumneavoastra: „Ati realizat aici o culme a artei diplomatice!" Dupa ce l-ati lasat sa se umfle în pene, i-ati combatut punct .cu punct proiectul, propu-nînd amendamente care l-au modificat fundamental.

Von Lilienstein relua firul:

— N-am sa uit mutra lui Gorceakov cînd a marturisit perplex: „Vad ca n-a mai ramas nimic din lucrarea mea!" Mi-a facut mila.

— Bismark jubila! adauga Revertera. îl amuza enorm talentul cu care l-ati îmblînzit pe Gorceakov, gîdilîndu-i vanitatea.

— Cancelarul rus a obtinut totusi o concesie importanta, interveni cu seriozitate consilierul baron Konrad von Konrad-stein. Ma refer la sanctiuni.

Andrassy facu un gest de nepasare:

— Oh, iqoncesia aceasta ne angajeaza doar* teoretic. Spre a deveni operante, sanctiunile trebuie aprobate si de celelalte mari puteri. Or, Anglia nu va accepta memorandumul. Pariez ca va face tot ce-i va sta în putinta spre a-i zadarnici efectele.

— Pentru Gorceakov, ar fi o grea lovitura, opina von Revertera. N-am sa uit patetismul cu care a declarat la ultima sedinta a conferitei: „Cînd va fi sa parasesc lumea aceasta, n-am sa ma sting ca o lampa care fumega, ci am sa apun ca un astru".

Andrassy urmari cîteva momente cu privirile peisajele periferiei Berlihului, care idefilau prin fata ferestrelor vagonului.

— Memorandumul pe oare l-am semnat aici nu reprezinta decît o fateta a politicii

noastre duble fata de Sublima Poarta. In viitorul apropiat vom întretine — pe cât posibil — relatii de buna vecinatate¹ cu Turcia. Ceva mai mult, vom trimite ambasadorului nostru la Constantinopole un mesaj cifrat, cerînd sa recomande marelui Vizir o politica mai supla fata de Munte-negru. Oferind acestei tari concesi² teritoriale si chiar poli-

556

tice, vom rupe înțelegerea ei cu Serbia, ceea ce va fi în avantajul nostru. Trebuie sa spargem cu orice pret si sub orice foi³tna unitatea de lupta a slavilor. Este imperios necesar pentru noi oa Turcia europeana sa supravietuiasca o perioada relativ lunga, spre a ne da timp sa ne completam pregatirile militare.

— Conte⁴le Zichy este un diplomat experimentat, care se descurca satisfactor în viermuiala de intrigi de la Constan⁵-tinopole grai Revertera.

— Ma tem sa nu se lase jucat de Elliot si de Ignatiev, acesti vulpoi deosebit de periculosi, zise Lalienstein.

Lui Andrassy nu-i placu remarca. Lilienstein nu-i iubea pe unguri. si antipatia lui razbatea la suprafata chiar si împotriva vointei sale. Cancelarul s-ar fi lipsit de serviciile lui Lilienstein, dar acesta avea protectori puternici la Hofburg. Dualitatea austro-maghiara devenise o realitate politica si administrativa. Dar trebuiau sa se mai scurga multi ani pîna ce germanii din Austria se vor resemna a-i considera egali pe maghiarii din pusta Panonica.

Trenul iesise din Berlin si acum trecea un pod metalic, care huruia ritmic ...

Benjamin Disraeli se uita pe sub pleoapele lasate pe jumătate la 'tffinarul Henry James, um foarte bataios .membru al opozitiei liberale, care se lansase într-o violenta diatriba împotriva politicii externe a cabinetului conservator. Glasu-i aspru, cu inflexiuni metalice, rasuna sub bolta rosiatica a Camerei Comunelor, facîrdu-se auzit cu aceeasi limpezime de parlamentarii de pe bancile majoritatii si ale opozitiei, de ziaristii buluciti în Galeria Rosie, cît si de invitatii care se striveau în galeria publicului.

— Primul Lord al Trezoreriei, Prea Onorabilul Benjamin Disraeli, perora onorabilul Mr. James, a fost oare informat de masacrele savârsite de turci în Bulgaria? I-^au cazut oare privirile asupra primei pagini a ziarului Daily News, care dezvaluie asasinarea în masa a populatiei civile crestine de catre basibuzueii si cerkezii salbatici, fanatizati, setosi de sînge? stie prea onorabilul prim-miriistriU ca dsmanlîii protejatî de Dom-nia-Sa si de cabinetul pe care-l prezideaza violeaza femei si fete, ucid copiii si pruncii din leagan, leaga pe batrîni si pe preoti de sei si-i tîrasc în goana cailor pîna ce le înfratesc oasele cu tarlîna? Iar cînd se satura de sînge, aduna tineri, în

557

special fete, si-i trimit în turme spre a fi vînduti în tîrgurile de sclavi? stie Prea

Onorabilul ca mii, zeci de mii de creștini sunt înghesuiți în scoli, în cazarmi și în spitale transformate în închisori, pentru ca temnitele au devenit neîncapătoare pentru uriasul număr de deținuți politici? întreaga lume civilizată se cutremura de oroare! Numai membrii cabinetului Majestății-Sale sunt nepăsători, senini și, în ciuda celor mai elementare legi umanitare, continua să sprijine-Turcia și pe turci!

Cu mâinile încrucișate pe piept, cu palarea cilindru lăsată pe ochi, Benjamin Disraeli asculta nemiscat filipica.

Țănarul Henry James neglija regula de secole încetățenită în Camera Comunelor de a angaja discuțiile — chiar și cel > în contradictoriu — folosind un ton scăzut, ca și când ar fi purtat o conversație banală. „A primit probabil instrucțiuni de la Gladstone. Ticalosul asta bătrân nu pierde prilejul să . lovească în conservatori!” cugeta Disraeli. Cei care nu-l cunoșteau și-ar fi închipuit că doarme, atât de perfectă îi era imobilitatea.

Primul ministru avea oroare de ziare și de ziaristi, mai ales când reflectau opiniile opozitiei. Or Daily News, o gazeta înfeudată liberalilor, se bucura de multă popularitate, așa că nu i-ar fi fost prea greu să surpe încrederea opiniei publice în conservatori, în cursul unei călătorii la Constantinopol, Disraeli fusese primit cu toate onorurile de oficialitățile otomane. Demnitarii turci pe care-i cunoștea — stăpâneau limbi străine, erau culti, aveau maniere alese și foloseau un limbaj înflorat, poetic. Nu-i venea să creadă că acești oameni blânzi, rafinați erau capabili să încurajeze atrocitățile unor subalterni prea zelosi, în Balcani se dezlănțuise un sir de rascoale sângeroase. Era natural să atragă represaliile autorităților de stat. Numai niște europeni naivi erau în stare să privească astfel lucrurile. Turcii se străduiau să înăbuse răzmerițele creștinilor și erau în drept să-o facă! aprecia Disraeli.

Era însă conștient că interpelarea țănarului liberal tulbura doice frământările parlamentare și ale galeriei, care îl ascultau cu atenție încordată. Speaker-ul nu-l întrerupsese pe Henry James spre a-i reproșa violența termenilor. Disraeli constata că, de la o vreme, o scădere a nivelului academic al dezbaterilor parlamentare. Tonul reprezentanților tineri era tot mai patimas. Moderata care domnea odinioară în raporturile dintre majoritate și opoziție lăsa locul unor violente de limbaj cu totul regretabile. Proiectul său de lege referitor la Titlurile

558

Regale stârni o asemenea furtună, însoțită de un neavizat care ar fi asistat la discuțiile din Camera ar fi putut să-și închipuie că a intrat într-un ospiciu de nebuni furioși. Când i se dădu cuvântul în replica. Disraeli se ridica în picioare, își scoase tacticos palarea înaltă, o așeză pe banca îmbrăcată în piele verde și, după ce prinse cu degetele-i subțiri, foarte îngrijite, reverele redingotei, într-o postură aproape tradițională, aruncă o privire circulară asupra bancilor ocupate de opoziția liberală, asupra propriilor săi partizani, asupra galeriilor arhipline, conștient că răspunsul său era așteptat cu mare curiozitate. Știa că nu-i va fi ușor să rastoarne curentul de opinie în favoarea sa. În timpul interpelării lui . Henry James îi ajunsese la ureche exclamațiile unor parlamentari incapabili să-și

mai stapîneasca revolta, indignarea, Rosti primele fraze cu gravitate, spre a nu da impresia ca trateaza cu usurinta un subiect caruia opozitia îi acorda o importanta atât de mare.

. — Continutul articolului din Daily News, citat de Prea Onorabilul meu coleg, este prea dramatic ca sa nu ne trezeasca atentia. Presa cade însa adeseori în pacatul exagerarilor. Pentru a-si convinge cititorii, unii gazetari ma ezita sa orneze realitatea cu înflorituri, deformînd astfel adevarul. Eu cred în bunatatea firii umane, cred în generozitate, cred în dragostea pentru aproapele nostru. Aceasta credinta ferma în omenie ma face sa privesc cu suspiciune tot ceea ce tinde sa întunece acele calitati ale oamenilor care au dus la faurirea civilizatiei, a culturii, a credintelor religioase. Voi cere informatii cît mai cuprinzatoare agentului nostru diplomatic din Constantinopole. Sunt convins ca acesta va dezmenti alegatiile din Daily News. Nu contest ca în Bulgaria s-au savârsit atrocitati. Ma îndoiesc însa ca fete tinere au fost vîndute în tîr-gurile de sclavi, ca mii de persoane au fost aruncate în temnite . . .

Un zîmbet ironic îi flutura pe chip. Lasa sa se scurga cîteva clipei apoi relua cu ton usor persiflant: ca e nevoie de atîtea închisori, cum afirma Prea Onorabilul meu coleg, nici ca s-au aplicat torturi pe o scara întinsa. Su-rîse fin: Turcii sunt un popor oriental. Nu au nevoie de temnite si de cazne. Pe cei scosi în afara legii îi lichide*aza într-un mod mai expeditiv....

Gluma nu avu efectul asteptat. Cîtiva deputati de pe bancile majoritatii zîmbira compezent, dar murmurele de nemul-

559

turnire din rîndurile reprezentantilor opozitiei mai ales tacerea jenata a multora dintre proprii sai partizani îl facura pe Disraeli sa surîda cu indulgenta si amuzata superioritate, de parca ar fi avut de-a face cu niste arierati mintali, incapabili sa pretuiasca perlele spiritului sau.

— Gentlemen, tin sa repet fagaduiala mea! Vetii avea o foarte prompta explicatie! Pot sa va asigur anticipat de sinceritatea mea deplina. Nu voi încerca sa transform negrul în alb sau albul în negru,- asa cum Prea Onorabilul meu coleg a lasat sa se întelega.

înclina din cap spre speaker, multumindu-i ca a fost lasat sa-si spuna în liniste cuvîntul. Se aseza pe banca si, dupa ce își puse palaria înalta, si-o lasa pe ochi, ca si cînd restul dezbaterilor nu l-ar mai fi interesat, în realitate, era foarte atent. La ordinea de zi fusese înscrisa o interpelare a lui Jonh Mc Kinley asupra proclamarii Titlurilor Regale. Mc Kinley, un orator dibaci, analiza în paralel argumentele pro si contra cu o aparenta obiectivitate. Cei -care nu-i cunosteau viclenia, îl socoteau impartial. Mc Kinley își punea singur întrebări, cu un fel de naivitate dezarmanta, avînd grija sa pregateasca terenul pentru elementele favorabile tezei sale, pe care le construia cu abilitate, dînd auditoriului impresia ca el nu face decît sa-si însuseasca o pozitie conforma intereselor întregii colectivitati si nicidecum a unui purtator" de cuvînt al propriului sau partid.

Disraeli intuia ca argumentele insidioase ale lui Mic Kinley împotriva proclamarii reginei Victoria drept împarateasa a Indiei vor fi urmate, de atacuri mult mai violente ale altor membri ai opozitiei, pe care presa britanica se va grabi sa le speculeze în articole fulminante, mult gustate de cititori.

Disraeli era convins ca majoritatea conservatoare îl va sprijini. Chestiunea masacrelor din Bulgaria fusese pusa pe tapet doar spre a tulbura apele. Opinia publica, alertata de apelurile umanitare ale opozitiei, va adopta o atitudine contrara pozitiei guvernului, acuzându-l de rea-credinta. Prin rîcoșeu, își va manifesta ostilitatea sa și fata de adoptarea Titlurilor Regale.

„Ce se întîmpla în realitate la Constantinopole?” se întrebă totuși Disraeli. Îl dezinformase oare sir Henry Elliot, prezentînd situația din Balcani în culori mai trandafirii decît s-ar fi cuvenit? Fituici de scandal mersesera pîna acolo, încît

560

îl acuzasera pe ambasadorul Angliei de complicitate cu asasinii din Bulgaria. Acum, în preajma unor inevitabile complicații politice anglo-ruse, ar fi fost de nedorit ca opinia publica din Insulele Britanice sa adopte o atitudine turcofoba. Culmea ar fi fost ca John Mc Kinley sa faca o apropiere între masacrele din Balcani -si complezenta manifestata de regina Victoria fata de Sublima Poarta . . .

Ori de cîte ori trebuia sa se înfatiseze la castelul Windsor sau la palatul Buckingham, contesa de Bunsen era cuprinsa de flori, ca în copilarie, cînd era scoasa la tabla spre a raspunde profesorului de matematica, un îns — dupa parerea ei - - antipatic, vesnic încrunțat, vesnic pus pe harta. Parul contesei era acum alb, copiii ei devenisera oameni maturi și facusera la rîndul lor copii, iar profesorii de matematica ai .nepotilor ei de vîrsta scolara i se ploconeau cu respect, în înalta societate britanica ocupa un rol proeminent gratie rangului ei, 'dar mai ales prestantei, manierelor și acelui grand air care o prindeau atît de bine.

În privinta reginei Victoria, batrîna contesa de Bunsen se pierdea însa de parca ar fi fost o copilă chemata sa faca pentru prima oara o reverență în fata unui înalt personaj.

Acum, în vreme ce prima ei camerista îi prindea în parul alb diadema cu briliante, purtata numai la receptiile de gala, simtea cum i se umezesc palmele- numai la gîndul ca avea sa stea la aceeasi masa cu regina. Batrîna suverana avea un fel de a fi care îi înstrăinase simpatiile doamnelor desemnate a-i tine de urît în momentele ei de plictis, ori a-i alcatui un stralucitor fundal la solemnitățile oficiale. Ursuza, irascibilă, despotica, puritana, devenise un fel de sperietoare. O apreciau doar doamnele de onoare — și ele batrîne, ursuze și puritane — fiindcă erau de asemenea vadove și îi înțelegeau crizele sufletești.

Emotia contesei de Bunsen era sporită și .de o incomoditate inofensivă, dar care în conditia vizitei sale la Curte lua proportii de catastrofa. De cîteva zile o supăra un

guturai rebel. Or, în prezenta reginei nu era de conceput folosirea, unei batiste în scopul inavuabil de a deserta nasul. Bolile, oricît de neînsemnate, o indispuneau pe suverana. Membrii Casei regale trebuiau să întruchieze sanatatea, chiar dacă unii din-trei ei atingeau vârste biblice. Contesa va trebui să facă minuni de ingeniozitate spre a-si ascunde sub batista de dântel

36 — Uragan asupra Eurqpei

fină și decorativă, indispensabilă toaletei feminine, batista prozaică de olanda, atît de necesară celor atinși de guturai. Ar fi putut să absenteze, invocînd o indispoziție mai gravă, dar s-ar fi găsit binevoitoare care s-o informeze pe Majesta-tea-Sa că „ingrătă” contesa de Bunsen se folosește de un tertip ieftin spre a scăpa de „corvoada” unui dîneu la Curte. Regina nu ar fi iertat-o în veci. Abia ar fi așteptat un, prilej ca să o umilească în public. Era încă viu în amintirea curtenilor afrontul făcut de suverana indirect printesei de Walles, ce introdusese bretonul în coafura feminină, moda pe care -regina o detesta, ca de altfel tot ce era nou. Cînd o doamnă de onoare a printesei, lady Suffield, se înfatisase la o recepție arborînd un breton ce-i dădea un aer strengăresc, îi trimisese vorba printr-un sambelan să-si suspende vizitele la Curte pînă ce îi va crește parul de pe frunte.

La dîneurile prezidate de regină, rochiile cu grand decollete erau de rigoare, deși în Apartamentele regale și în camerele de paradă se vînturau curenți reci de aer, chiar și în toiu verii. Iarna, temperatura atingea nivele dezagreabile de scăzute. Contesa de Bunsen ar fi preferat să-si pună pe umeri un sal de dantelă, dar bătrîna suverană nu admitea asemenea „excentricități”. Marile decolteuri fuseseră la modă în anii tinereții ei, și la modă trebuiau să rămîna în continuare, cel puțin la palat, edictase Victoria.

Contesa de Bunsen sosi- la castelul Windson respectînd cu exactitate ora prevăzută în invitație. Se consola "la gîndul că dîneul de gală — oferit în onoarea împăratesei Augusta a Germaniei, aflată în vizită la Londra — nu va dura mult. Regina mîncă foarte repede, impunînd și oaspetilor ei același ritm.

În așteptarea suveranei, invitații stăteau în Marea Sală de Recepții împărțiți în grupuri, după simpatii, interese ori clanuri, în încăperea decorată în stilul francez al secolului XVIII, dominau tonurile de alb și aur. O suită de tapiserii de Gobelins, achiziționate de la Paris pentru răposatul rege George IV, înfățișau legenda lui Jason și a Lînei de Aur. Ca să-si poată șterge nasul neobservată, contesa de Bunsen se adăpostea după un imens vas de malahit verde, oferit reginei Victoria de către țarul Nikolai I. Curînd își făcu și Mr. Dis-raeli apariția. Primul ministru era într-o excelentă dispoziție sufletească. Ochii îi straluceau, tinea pieptul sicos în față, iar mișcările aveau o vioiciune tinerească.

562

— Pariez că Mr. Disraeli a obținut un jnare succes în Camera Comunelor, șoptea contesei de Bunsen ducesa văduvă de Sunderland-Northland. Se învîrteste printre doamne ca un

. vrabioi amorezat. A uitat, se pare, de multiplele lui maladii.

Cuvîntul „maladii” rascoli iarasi temerile contesei, care-si reaminti de propriul ei guturai. Chiar în clipa aceea maestrul de ceremonii anunta sosirea reginei si a împaratesei Augusta. Invitatii se aliniara pe doua rînduri si salutara pîna la pamînt.

înainte de a trece la masa, Victoria schimba cîteva cuvinte cu fiecare invitat în parte. Avea o memorie prodigioasa. Era în stare sa schiteze un curriculum vitae al oricareia dintre personajele prezentate. Remarca nasul rosu al contesei de Bunsen.

— Ma tem ca ai plîns! De ce? stiam ca nepotelul dumi-tale este pe cale sa se vindece de scarlatina. A intervenit vreo complicatie?

— Oh, nu, Majestate. Am varsat cîteva lacrimi fiindca mi-am prins degetul în usa de la trasura.

— Ce rau îmi pare!

— Durerea s-a calmat aproape de tot, Majestate.

— Ma bucur, ma bucur . . .

Regina trecu la alt invitat. Contesa de Bunsen rasufla usurata. Deodata îsi duse mîna stînga la nas si cu degetele-i îna-nichiurate îsi strînse tare narile, spre a-si înabusi un stranut Expulzarea cu zgomot pe gura a aerului din plamîni printr-o miscare brusca si involuntara a muschilor expiratori, în plina sala de receptie, ar fi echivalat cu o încalcare grava a respectului datorat reginei. Eforturile contesei fura încununate de succes. Depasi punctul culminant al exploziei buconazale, care se stinse fara a se fi manifestat galagios.

în vreme ce Madame de Bunsen se lupta cu maruntele-i incomoditati fiziologice, Victoria ajunsese la primul ministru.

— îmi aduci vreo veste, Mr. Disraeli? .

Acesta descifra pe chipul suveranei o mare tensiune nervoasa. „stie ca în dupa-amiaza asta s-a discutat la Camera chestiunea Titlurilor Regale, reflecta Disraeli. Are cearcane negre. Pun ramasag ca n-a dormit toata noaptea. Grija i-a izgonit somnul”. 6 lasa sa se mai framînte cîteva alipe, apoi zîmbi:

— Majestate, am. placerea sa repet vorbele lui Cromwell .dupa batalia de la Worcester: „Inamicii sunt la picioarele noastre”, în chestiunea proclamarii Titlurilor Regale am ob-

563

tinut o victorie totala. Votul de cenzura propus de sir Henry James împotriva guvernului

a fost respins. Am obtinut adoptarea legii cu o majoritate confortabila. Peste o suta de voturi.

Ochii reginei scînteiarai Chipul ei reflecta un mare triumf.

— Multumesc, Mr. Disraeli!

— Maiestate Regala si Imperiala, ma bucur fiindca am cel dintîi prilejul sa ma astern la picioarele Majestatii Voastre, folosind noul vostru titlu de împarateasa a Indiei!

Victoria îi întinse gratios mîna. Disraeli i-o saruta cu devotiune.

Invitatii trecura în salonul Waterloo, unde urma sa li se serveasca cina. Masa întinsa pentru o suta de persoane era dominata de portretele urias ale ducelui de Wellington, ale regilor Angliei contemporani cu Napoleon, precum si ale cîtorva înalte personaje straine care contribuiseră la doborîrea imperiului „tiran” al Frantei.”

Contesa de Bunsen se vazu plasata sub chipul zugravit în ulei al cancelarului Metternich. Multumi proniei, fiindca doispzece convivi o desparteau de regina, în acest chip, guturaiul ei avea toate sansele sa scape neobservat de augusta-i stapîna. Vestea succesului obtinut de Disraeli în Camera Comunelor trecu din gura în gura, fiind comentat cu entuziasm de toti cei prezenti. Votul Camerei Lorzilor se va reduce la o simpla formalitate.

Ridurile reginei Victoria, fata pungita a împaratesei Augusta si obrajii smochiniti ai doamnelor ~de onoare, vazute în lumina candelabrelor de cristal 'cu foarte multe luminari, amintira contesei de Bunsen comparatia spirituala, dar si foarte caustica a contelui Vasili, care asemuise pe regina si pe cernitele ei însotitoare cu un sfînx înconjurat de mumii. Desi era vîrstnica, Madame de Bunsen detesta batrînetea si campania oamenilor batrîni’.

Mîncă foarte puțin, fiindca nu-i era foame. Se distra urmarind indispozitia zugravita pe chipul reginei ori de cîte ori Disraeli facea complimente împaratesei Augusta. Gelozia Victoriei o înduioasa. „Nu uita ca este femeie, desi vîrsta si Coroana i-ar impune o atitudine mai rezervata.”

Dineul, desi bogat, fu expedit în mai puțin de trei sferturi de ora. Dupa ce se ridica de la masa, Victoria schimba cîteva cuvinte cu invitatii, apoi se retrase împreuna cu împarateasa Germaniei. Ceremonia oficiala se încheiase. Barbatii trecura în sala de biliard si în fumoar, iar doamnele ramaser,

564

între ele, spre a mai palavragi înainte de a comanda trasurilor sa traga la scara.

Anturat de cîteva personaje din Casa reginei, Disraeli povestea cu verva peripetiile

memorabilei sedinte care consfintea titlul imperial al suveranei. Rezuma tocmai interpelarea lui sir Henry James, când sambelanul de serviciu îl anunta cu discretie ca Majestatea-Sa îl asteapta în salonul de primire.

Disraeli intra în somptuoasa încăpere îmbracata în matase rosie, dominata de portretul copiilor regelui Charles I pictat de Van Dyck, si o gasi pe negina stînd teapana si întunecata în dreptul unui sfesnic cu multe brate, care lumina o cartulie deschisa.

— Regret, Mr. Disraeli, ca nu am privilegiul sa te întîm-pin si eu cu o veste buna. Lua cartulia si o întinse primului ministru: Iata ce mi-a cazut în mîna! Un pamflet imund al lui Mr. Gladstone împotriva aliatilor nostri turcii, intitulat „Ororile din Bulgaria si chestiunea orientala”. Citeste, te rog, frazele pe care le-am subliniat!

Disraeli îsi pleca privirile asupra paginilor zebrate cu un creion rosu. Violenta termenilor utilizati de seful partidului liberal tindea sa provoace revolta cititorilor: „Orgia barbara ' si satanica a islamicilor. . . Turcii, specimene antiumane ale umanitatii. .. Nici un criminal din închisorile noastre, nici un canibal din Marile Sudului n-ar asculta despre puhoiul de crime savârsite de osmanlîi fara sa se cutremure de indignare . . . Remediul? Sa-i silim pe turci sa ne scuteasca de nelegiuirile lor, scutindu-ne în primul rînd de propria lor prezenta ... Nu exista guvernămînt care sa fi savârsit pacate mai mari, care sa se fi dovedit mai incorigibil în repetirea nelegiuirilor, si mai incapabil sa faca reforme .. Zaptiehii si Mudirii, Bimbashii'si luzbasii, Pasalele si Kaimakamii, toti, încarcati cu armele si cu bagajele lor, sa paraseasca provinciile pe care le-au pustiit si le-au profanat! ...”

Regina izbi cu bastonul în parchet!

— Ce zici de infamiile astea? Mr; Gladstone este fie nebun, fie dusmanul declarat al intereselor Angliei? Daca estp nebun, sa-l yîrîm în camasa de forta! Daca este lucid sa-l dam pe mîna justitiei!

Disraeli pleca fruntea în semn de încuviintare. Cunostea eforturile turcofobilor de a mobiliza opinia publica. Interpelarea lui Henry James din Camera Comunelor fusese o mostra

565

a acestei campanii nu numai virulente, dar si deosebit de primejdioase.

— Voi face tot posibilul, Majestate, spre a zadarnici efectele ofensivei liberalilor! Lansa o •sageata: Mr. Gladstone nu urmareste decât sa sape încrederea opiniei publice în cabinetul conservator. Vrea sa-l doboare spre a pune mîna pe putere.

— Niciodata! exclama regina. Niciodata! ... Nu voi tolera ca Mr. Gladstone sa devina prim-ministru!

— Perfidia liberalilor n-are margini, Majestate! declara Disraeli, luîndu-si un aer de martir. Dar ne vom lupta cu îndrîjire spre a restabili adevarul. Pîna la urma, ostile binelui vor învinge!

Primul ministru parasi castelul Windsor într-o dispozitie nu tocmai roza. Cîstigase batalia Titlurilor Regale, dar liberalii nu-i vor ierta acest succes. Acum îl atacau pe tarimuj politicii externe. Nu-si facea iluzii ca îi va înfrînge cu usurinta. Gladstone era un adversar dîrz, care nu-si alegea mijloacele cînd socotea ca a sosit momentul sa loveasca. Disraeli nu era însa la prima lui batalie. Se va bate cu neostenita energie, astfel încît pîna la urma sa obtina victoria. Trebuia sa iasa învingator! Trebuia!

A doua zi de dimineata, primul ministru p'rimi o stare, care-i ridica tensiunea arteriala la un nivel primejdios. Era într-o sîmbata. Se pregatea sa plece iar gara. Fusesse invitat sa-si petreaca sfîrsitul de saptamîna- la Hardwjkce Castle, una din resedintele estivale ale ducelui de Northland, cînd lordul Derby îsi anunta vizita. Disraeli îsi zise ca intervenisera fapte grave, de vreme ce ministrul Afacerilor Straine îl deranja într-o zi dedicata odihnei. Primi pe lord în camera de lucru.

— Ma tem, sir, ca vestile mele vor tulbura linistea sfîrsi-tului dumneavoastra de saptamîna, spuse Derby. Cancelarii Austriei, Germaniei si Rusiei întruniti la Berlin au încheiat un memorandum destinat, în conceptia lor, sa puna capat tulburarilor din Balcani.

— stiam, raspunse calm Disraeli. Au gasit necesar sa ne ignoreze si pe noi, si pe francezi, si pe italieni.

— De Franta si de Italia se puteau dispensa. Mai serioasa este pozitia celor trei imperii fata de noi.

566 " • ' "

— Cred si eu, zise Disraeli. Pîna la urma îsi vor da seama însa ca au facut un faux-pas. Marea Britanic este o mare putere, care nu permite sa fie ignorata.

— Nesocotinta celor trei cancelari este cu atît mai flagranta, sir, cu cit au preconizat trimiterea unor vase de razboi în apele turcesti, în scopul de a exercita presiuni asupra Sublimei Porti.

Un zîmbet lipsit de veselie se asternu pe buzele vinete ale" primului ministru.

— Flotele reunite ale celor trei imperii nu se ridica nici la jumatatea tonajului fortelor noastre navale. Fara sprijinul nostru, sunt legati de mîini si de picioare, lord Derby.

— La concluzia aceasta au ajuns, cred, pîna la urma, si ei, de vreme ce ne-au trimis în copie memorandumul, solici-tîndu-ne acordul cel mai tîrziu pîna la data de luni 15 mai.

Primul ministru facu o schima care-i exterioriza perplexitatea.

— Ei, dar astazi svmtem în 13 mai! si pe deasupra într-o sîmbata!

— Ciudatenia aceasta am remarcat-o si eu.

Disraeli se încrunta. M'îndria lui de sef al cabinetului britanic fusese grav ranita.

— Invitatiea celor trei cancelari seamana a ultimatum, lord Derby. Nu stiau oare ca memorandumul are sa ne parvina la sfîrsit de saptamîna? Ca nu vom putea convoca Parlamentul si Consiliul de ministri într-o zi de duminica? Sau au procedat asa în mod deliberat, spre a ne pune cu spatele la zid?

— Impresia mea, sir, este ca aceasta a fost intentia celor trei cancelari.

Disraeli se ridica brusc de pe scaun.

"— Se însala reprezentantii celor trei imperii daca-si închipuie ca Marea Britanie se va lasa intimidata! Lord Derby, chestiunea este prea grava ca s.a nu o aduc imediat la cunostinta Majestatii-Sale. Vreti sa ma însotiti la Windsor?

— Sunt la dispozitia dumneavoastra, sir.

Curînd dupa ora prînzului, cei doi barbati de stat fura primiti în audienta de regina. Informata de demersul celor trei cancelari, Victoria exploda indignata: •

— Marea Britanie nu va tolera sa i se forteze mîna! Ce parere ai Mr. Disraeli?

— împartasesc întru totul mînia Majestatii Voastre. Regina se întoarce spre ministrul Afacerilor Straine:

567

— Cunosc, lord Derby, conceptiile dumitale pasnice. Sper ca nu vei merge pîna acolo cu concesiile, încît sa ma sfatuiesii a^mi da acordul! Nu concep sa facem jocul rusilor! Prietenia noastra cu Imperiul Otoman se bazeaza pe o comunitate de interese. Existenta Turciei în Balcani este esentiala," mai mult decît atît, indispensabila pentru politica noastra imperiala!

Disraeli se straduf sa puna o oarecare surdina agresivitatii -reginei. Ministrii — gelosi pe prerogativele lor --nu vor privi cu ochi buni un amestec direct al Coroanei în rezolvarea crizei orientale. Trebuia sa prepare minutios terenul înainte de a încerca sa' impuna membrilor cabinetului punctul de vedere al reginei.

— Lord Derby, Majestatea-Sa, în dorinta respectarii prevederilor constitutionale, este desigur potrivnica luarii unei ho-tarîri în comitet restrîns cu privire la acordul nostru

asupra memorandumului. Cred ca cea mai înțeleaptă soluție este să convocăm cabinetul la începutul săptămânii viitoare, în urma unor discuții cuprinzătoare, vom decide asupra căii de urmat.

— Raspunsul nostru este așteptat luni, sir.

— Cu atât mai bine! Îl vor mai aștepta câteva zile! Regina fierbea. Deodată izbucni cu patima în glas:

— Abia acum înțeleg bine jocul lui Mr. Gladstone și al acoliților lui. Ai fost informat, Mr. Disraeli, că ieri a avut loc în City o manifestare antiturcă, prezidată de ducele de Westminster, la care au asistat Mr. Gladstone, lordul Shaftesbury și alți radicali notorii? Oamenii aceștia ar trebui dați pe mîna procurorului general! Îndeamna populația la revoltă. Adunările lor sunt neconstituționale!

Disraeli se feri să-i demonstreze că libertatea cuvîntului era garantată de constituție. Regina se mîniase atât de tare, încît nu numai că nu l-ar fi ascultat, dar ar fi ajuns să vadă în el un dușman, în realitate, Disraeli îi împărtășea ideile. Și el năzuia să facă din Marea Britanie un imperiu atât de puternic, încît să joace un rol de arbitru între popoarele lumii, iar să aibă nevoie să le impună propria sa voință. Dar, spre deosebire de regină, partizana a unei politici de mîna forte, primul ministru considera preferabilă o împletire a argumentelor militare cu cele diplomatice, în acest mod își va atinge scopul fără să declanșeze un război de mari proporții.

Înainte de a se retrage, fagadui reginei-împărăteasă că Li u va precupeți nici un efort pentru ca prestigiul și interesele Angliei să rămîna intacte.

568

În drum spre Londra, folosi fața de lordul Derby cele mai iscusite argumente spre a-l convinge că o continuare a unei politici de pace cu orice preț risca să dezavantajeze Marea Britanie.

— Cînd te afli între lupi trebuie să urli ca lupii! Dacă interlocutorii noștri lovesc cu pumnul în masă, nu ne rărnîne decît să ripostăm cu aceeași violență!

Disraeli utiliza aceeași teorie și în «lunea următoare, în prezența membrilor cabinetului întruniți la reședința sa din Downing Street.

— Gentlemen, atîta vreme cît am fost în opoziție, am re-prosat predecesorului meu, Mr. Gladstone, politica sa de ploconire față de marile puteri, în anii guvernării noastre, i-am deprins pe interlocutorii noștri din Europa și de peste mari cu un limbaj energic și cu măsuri și mai energice. Transvaalul a fost adăugat coloniilor britanice din Africa Australă. Am devenit stăpîni ai Canalului de Suez și în scurt timp vom obține înfeudarea financiară și politica a Egiptului, care va fi silit să urmeze cortegiul triumfal al marelui nostru imperiu, în Asia am pus stăvila cuceririlor rusești, care au culminat cu ocuparea

Khanatului Khokandei. Am consolidat puterea noastră în India, transformînd-o într-un imperiu ce constituie cel mai frumos giuvaer al Coroanei. Nave ale flotei noastre de razboi sunt prezente în apele Mediteranei răsăritene și ale Marii de Marmara. Anul trecut, grație intervenției noastre ferme, Europa a fost scutită de un război care amenința să izbucneasca între Germania și Franța. Marea Britanie a atins culmi nemaiîntîlnite în cursul istoriei sale multiseculare. Nu este oare îngaduit noua sa o coborîm de pe pedestalul ei, acceptînd îngrunșcherea Turciei, un aliat loial, ale cărui interese coincid cu ale noastre? În cursul crizei francezo-germane din anul trecut, am fost alături de ruși. Astăzi telurile noastre, și ale lor sunt divergente. Guvernarii din Sf. Petersburg, în complicitate cu cei de la Viena și Berlin — să-mi fie iertată brutalitatea termenului pe care l-am folosit — încearca să ne pună în fața faptului împlinit, invitîndu-ne să acceptăm fără discuții un memorandum cu totul străin intereselor noastre. Este cazul să ne înclinăm în fața acestui ultimatum? Desigur că nu. Adversarii nostri politici, liberalii, vor striga pînă la ragusire că împingem Anglia la război. Dumnezeu mi-e martor: nu doresc o conflagrație susceptibilă să cuprîn-

569

da întreaga Europa. Ma îndoiesc însă că ar exista aici, printre noi, un singur om în stare să accepte cu seninătate umilirea Angliei. Ne-am mai batut o dată cu rușii, acum douăzeci de ani, în Crimeea. și am ieșit învingători. Dacă vom fi siliți să ne batem din nou cu rușii, vom "avea alături de noi pe turci și pe austrieci. Germania nu se va alătura Imperiului Țărilor, pentru că ochii ei sunt îndreptați spre Franța, aliata Rusiei. Putem deci privi cu încredere și fermitate viitorul. Referitor la memorandum, sunt, cred, în asentimentul dumneavoastră dacă propun să-l respingem. Vom demonstra lumii întregi că suntem loiali față de prieteni.

De afară, din stradă, se ridică treptat zgomotul unei mulțimi dezlănțuite: „Jos turcii! Jos Disraeli! Jos vînduții os-manșilor! Jos turcii!”

Privirile ministrilor se îndreptară spre ferestre. Cîțiva se ridicară și se uitară pe geamuri. Sute, poate mii de manifestanți se îmbulzeau în fața reședinței primului ministru. Unii răneau, ca scoși din minți: „Afară cu turcii din Europa!” „Osmanlîii să se întoarcă de unde au venit, în străfundurile Asiei!” „Să înceteze crimele din Bulgaria!” „Jos întunericul islamic!” „Anglia nu trebuie să se bata pentru dușmanii creștinismului!”

«

și Disraeli se uita la mulțimea care talăzuia jos, în stradă.

— Asta e opera lui Mr. Gladstone! Un maniac fără principii, un amestec de invidie, de ipocrizie, de superstiții și de vulgaritate. Lider al opoziției sau prim-ministru, la tribuna ori între acoliții lui, în saloane sau prin mahalalele pe care le frecventea de predilecție, Mr. Gladstone este o negație vie a ceea ce se numește un gentleman!

Secretarul de stat al Afacerilor Interne, Prea Onorabilul Robert Cross, își mîngîie gînditor barbetele sure:

— în ultimul raport primit de la Liverpool, mi s-a semnalat un fapt semnificativ. Se juca Othello. Când unul dintre actori a rostit fraza: „Turcii s-au înecat cu totii”, publicul s-a ridicat în picioare și-a aplaudat la «scena deschisă».

— Mr. Gladstone a pus în mișcare un foarte puternic curent de opinie, interveni contele de Malmesbury, Lordul Si-' giliului Privat.

— Demagogie! exclamă cu dispreț contele de Carnarvon, secretarul de stat la Colonii.

— Agitațiile populare sunt o armă periculoasă. Nu știi niciodată cum se vor termina, declară primul lord al Ami-

570

ralității, Prea Onorabilul Ward Hunt. Mr. Gladstone ar trebui să cunoască acest adevăr.

Disraeli își încleșta pumnii:

- Sunt hotărât să nu cedez în fața presiunii opiniei publice! Când poporul înnebunește, nu-ți rămâne decât să aștepti a-i trece criza, în fond, ce vrea Mr. Gladstone? Este pacifist sau belicist? Dorește să declaram război Turciei? Să punem capăt atrocităților din Bulgaria dezlănțuind un macel pe scara mondială?

Marele cancelar, lordul Cairns, clătina din cap cu îndoială:

— Ma întreb dacă nu gresim, susținând fără rezerve Sublima Poartă, în Balcani se savârșesc totuși crime odioase! Ce va spune posteritatea despre politica externă a Angliei din acești ani?

Disraeli îl privi cu asprime:

— Lord Cairns, cunoașteți cred dictonul: „Are sau nu dreptate, țara mea este mai presus de toate!”

Ducele de Richmond, Lordul Președinte al Consiliului Privat, își îngăduia sincerități pe care ceilalți miniștri le-ar fi evitat.

— Dragul meu Mr. Disraeli, îi iubim realmente pe turci? Primul-ministru îi aruncă o privire peste umăr.

— Să ridic primul piatră împotriva lor dacă interesele Angliei ar cere!

— Respingerea memorandumului nu ne va împinge inevitabil la război?

— Anglia duce o politică de pace, răspunde lordul Derby în locul primului ministru.

Disraeli surise în colțul gurii:

— îmi permiteți să aduc o completare, lord Derby! Anglia duce o politică de pace, dar nici o națiune nu este mai bine pregătită de război decât țara noastră. Dacă se angajează într-o luptă care pune în cauză libertatea, independența, interesele sale imperiale, găsește resurse inepuizabile spre a se bate pînă la capăt. Nu este una din acele țări care, intrînd în luptă, se întreaba dacă va suporta o prelungire a campaniei. Cînd începe un război, știe că nu-l va termina decât ieșind învingătoare. „

Lordul Derby îl privea întrebător. Cîteodata Disraeli îl uluia. Evreul acesta devenise mai englez decât englezii „pur sînge”. Zîmbi imperceptibil. Ajunsese să se folosească de terminologia hipică chiar și în chestiunile de politică înaltă. Oricum, Disraeli rămînea un personaj paradoxal. Preamarea

571

pacea, dar nu evita cu orice pret războiul. Voia să lovească în ruși, chiar dacă în acest chip lovea și asupra țelurilor din Balcani. El, Edward Derby, acceptase portofoliul Afacerilor Externe spre a promova o politică de pace. În ciuda convingerilor lui pacifice, se simtea împins încet, dar inexorabil, spre război. Se lasase oare dominat de personalitatea primului ministru în asemenea măsură încît nu mai era în stare să-și apere propriile convingeri?

Cînd cabinetul fu chemat să delibereze în chestiunea res- ' pingerii memorandumului, se alinie celorlalți miniștri și vota în sensul vederilor lui Disraeli, deși suflătește ar fi optat pentru deschiderea unor negocieri diplomatice de lungă durată. Poate că politica strălucirii nu era cea mai bună. Însă drumul pe care se angajase Anglia. ducea sigur la război.

Cu inima grea, lordul Derby notifică marilor puteri respingerea memorandumului de către cabinetul britanic. Potrivit instrucțiunilor primului ministru, trimise în aceeași zi o notă lui sir Henry Elliot, ambasadorul englez pe lângă Sublima Poartă: „îmi fac o datorie să vă declar că de la începutul răscoalei din Bosnia și Hertegovina guvernul Majestății-Sale și-a asumat sarcina de a paraliza acțiunea diplomatică a celorlalte puteri în . ceea ce privește afacerile din Imperiul Otoman”.

O săptămîna mai tîrziu, ambasadorii britanici din Viena, Sf. Petersburg, Berlin, Paris și Roma îl anunțară că marile puteri semnatare ale memorandumului hotărîseră să-l prezinte la Constantinopol fără să țină seama de refuzul Angliei.

Îngrijorat, lordul Derby informa pe seful guvernului asupra atitudinii marilor puteri.

— Ma tem, sir, că între Anglia și partenerii ei de pe continent s-a produs o fisură greu de reparat.

Disraeli rîse cu nepăsare:

— Totul nu este decît un bluff, lord Derby.

— N-as fi atît de sigur, sir. Daca Sublima Poarta respinge memorandumul, razboiul va izbucni inevitabil.

— Nu.' în clipa de fata Europa nu este coapta pentru un razboi generalizat. Pîna una alta, ambasadorii nostri la Paris si la Roma sa exercite discret presiuni asupra guvernelor respective, spre a le determina sa-si modifice atitudinea fata de Sublima Poarta. Mijloace avem destule

572

Midhat Pasa trase sase focuri. Unul dupa altul, la intervale scurte. Zîmbi satisfacut. Toate. gloantele atinsesera semnul exact în centru. Se folosisa de un pistol „Colt”, fabricat în 1873, o noutate revolutionara • în domeniul armelor de foc. Midhat Pasa era un tragator de elita. Putea sa-ocheasca si din galopul calului, fara sa-si rateze semnul.

Prefera tintele vii. Pasari în zbor, fiare si chiar oameni. Daca tragea Ja semn, îsi închipuia ca are în fata pe vreunul din dusmanii sai. Ochea atent, în inima, si se bucura ori de cîte ori lovea cu precizie.

în fiecare dimineata facea exercitii de tir. si la scrima era neîntrecut. "Avea o. foarte aspra conceptie asupra vietii, rezumata în formula: „un om adevarat trebuie sa stie sa ucida si sa se apere spre a nu fi ucis". Detesta jumatatile de masuri: Aut Caesar, aut nîhil.

Ambitia — o ambitie frenetica, mistuitoare, nemasurata — îi furniza uriase resurse de energie, care îl ajutasera sa se ridice de la modesta conditie a familiei sale la cele mai înalte demnitati din stat. începuse iprin a îndeplini functii subalterne în administratia turca. Actionînd metodic si cu o implacabila lipsa de scrupule, îsi magulise sefi, sapîndu-i pe ascuns spre a le lua locul, lovise în sînga si în dreapta, calcase peste cadavre, îsi facuse din conceptiile sale nationaliste o arma, -necrutînd partizanii, pe care-i folosisa pentru propria sa ascensiune. Se documentase asupra Europei occidentale, studiind . institutiile celor rmai importante tari, îsi desavîrsise cultura citind tone de carti, iar în domeniul politicii îsi facuse din „Principele" lui Machiavelii un al doilea Koran. Fusesa gu-'vernator în Uscup si Prisrend, apoi pe rînd ministru al Lucrarilor Publice, guvernator al provinciei. Irak-Arabi si în sfîrsit mare vizir. Dar setea lui de putere era atît de mare, încît sultanul Abduil Aziz intuise în noul sau prim sfetnic o primejdie latentă, capabila — într-o zi — sa-i creeze dificultati anevoie digerabile. Dupa doua luni de mare-vizirat, Midhat Pasa se vazuse înlaturat de pe noul si stralucitorul sau soclu si aruncat într-o dizgratie care voia sa fie definitiva.

Loviturile cele mai grele nu-l dezarmau însa pe Midhat. Intrat în umbra, continuase sa opereze, mutind centrul de greutate al preocuparilor lui pe tarîmul politicii nationaliste

573

ae mase. făcînd din gruparea „Junilor Turci” — care avusese la început un caracter cultural — un adevărat partid politic.

înlăturarea lui Mahmud Nedim Pasa — acuzat a fi primit subsidii de la generalul Ignatiev, ambasadorul rus — dusesese la o remaniere a guvernului turc. Deși îi repugna, Abdul Aziz fusese silit să-l accepte pe Midhat Pasa în postul de ministru fără portofoliu. Relațiile lor, aparent neutre, erau în realitate extrem de încordate. Prin oamenii lui de încredere, sultanul îi pîndea, dornic să-l prindă în greseala, spre a-l zdrobi. Lui Abdul Hamid îi încredințase misiunea de a se informa în taină dacă între printul Murad — mostenitorul prezumtiv al tronului — și Midhat nu se țesuseră legături ascunse.

și Midhat se pregatea de luptă. Batalia fîjia dintre el și sultan avea să se dea în curînd. Nu-i mai rămînea decît să convingă pe cîtiva colegi din guvern să i se alature . . .

După ce descărca ultimele două gloante în tinta, Midhat încredința pistolul său armurierului, apoi ordonă să i se înseuneze calul, înainte de a pleca la palatul Top-Kapi, unde urma să se țină o ședință a Consiliului de miniștri, scoase dintr-un sertar ascuns al mesei de lucru un document pe care să-l vîrî în buzunarul dinăuntru al redingotei.

Reuniunea membrilor guvernului se desfășura într-o atmosferă foarte încărcată. Se știa că marile puteri, cu excepția Angliei, pregăteau o lovitură de teatru. Unicul punct al ordinii de zi era legat de înzestrarea trupelor combatante cu armament modern. Războiul — spuneau toți — devenise de neînlăturat. - Un raport al ministrului de Finanțe pusese într-o lumină crudă dezastruoasa secatură a tezaurului public. Hu-sein Avni Pasa, ministrul de Război, raporta că făcuse o ultimă încercare pe lângă sultan, spre a-l determina să acorde un împrumut din caseta sa particulară, grație căruia să se achiziționeze echipament de război din Anglia. Abdul Aziz refuzase orice ajutor financiar. Ședința se încheie fără a se fi găsit o soluție a crizei. Cei mai mulți miniștri părăsira palatul Top-Kapi apăsati de gânduri negre.

Marele vizir Rusdi Pasa reținu în cabinetul său pe Hu-sein Avni Pasa — ministrul de Război, pe Ahmed Kaiserli Pasa — titularul departamentului Marinei, pe Redif Pasa — președintele Consiliului de Război, pe Savfet Pasa — ministrul Afacerilor Străine și pe Midhat Pasa. La acest grup se alipî și Mahmud Damad, cumnatul sultanului.

574

— Fratele meu a rămas la palat, explică Mahmud Damad. NU putea să plece în afară a trezi bănuieli. Am mandat să-l reprezint și pe el.

Marele vizir înclină din cap.

— 'Putem deschide discuțiile. Am dat ordin să nu fim deranjați. Nimeni nu va pătrunde pînă la noi. V-am convocat aici la cererea colegului nostru Midhat Pasa, care are să ne facă importante comunicări. Midhat Pasa, te ascultăm!

Ministrii schimbă priviri încărcate de curiozitate. Simteau instinctiv că se apropie clipa cea mare. Midhat își plimba privirile asupra auditoriului, sporindu-i intenționat tensiunea nervoasă.

— Domnilor, în cursul nopții trecute am primit vizita unui funcționar al ambasadei franceze — stipendiat de mine — care mi-a furnizat textul integral al memorandumului semnat la Berlin.

— În linii mari, îl cunoaștem! rosti dezamăgit ministrul Marinei, care se așteptase la mai mult.

Midhat fusese sigur că va primi această replică. Abia acum declanșa bomba pregătită cu migală:

— Memorandumul, deși respins de guvernul Marii Britanii, va fi prezentat în cursul zilei de 30 mai Sublimei Porți de către ambasadorii Rusiei, Germaniei, Austro-Ungariei, Franței și Italiei.

Ministrii se priviră alarmați.

— Deci izbucnirea marii crize este mai aproape decât ne așteptam! exclamă Husein Avni.

— Anglia are să ne sprijine! susțină ministrul Afacerilor Straine. Sir Henry Elliot mi-a trimis o notă a lordului Derby ...

- Trebuie să ne bazuim numai pe noi înșine! îl întrerupse cu brutalitate Midhat. În mod practic, Anglia a pus stăpânire pe Egipt. Acum îi scapă ochii după Cipru și după Creta, li plătim prea scump prietenia!

— Atunci ce preconizați? întrebă marele vizir.

— Să acționăm neîntârziat și cu toată energia, potrivit planului adoptat de comun acord săptămîna trecută. Ora „H” a sosit.

Kaiserli Pasa se scarpina în barbă:

— Mă tem că momentul nu este prea bine ales ...

— Dimpotrivă! Memorandumul este adresat sultanului Abdul Aziz. Dacă pe tron se va afla alt sultan, ambasadorii vor trebui să ceară noi instrucțiuni guvernelor respective ... Astfel cîștigăm timp, iar lor le tulburăm apele!

575

•— Rationamentul este inteligent! opina marele vizir. Redif Pasa făcu un rapid calcul.

mental si ajunse la aceeasi concluzie.

— Da! A sosit ceasul rafuielilor! Midhat, ai reusit sa obtii încuviintarea lui Kairulah?

— Da! seic[^]ul-Islam a semnat o fetva prin care ne da dezlegarea sa actionam. Iat-o! Scoase din buzunarul dinauntru al redingotei un document si îi dadu citire: „Daca Sultarul, seful suprem al dreptcredinciosilor mahomedani, are o purtare nesocotita, daca este lipsit de cunostintele politice necesare guvernarii, daca face cheltuieli personale pe care Imperiul nu le poate suporta, daca mentinerea lui pe tron risca sa aiba urmari funeste pentru-tara, trebuie sau nu sa fie detronat?" Raspunsul legii religioase este: „Da!" Semnat: Ha-san Kairulah, seic-ul-Islam, binecuvântat de Allah!

Documentul trecu din mâna în mâna.

— Biserica, armata si poporul sunt alaturi de noi! zise Midhat. Nu ne ramîne decît sa trecem la actiune!

— Cînd? întreba Savfet Pasa.

— La noapte, îndata dupa miezul noptii, zise Midhat.

— Esti sigur, Midhat, ca unitatile de garda de serviciu la palat nu ne vor pune piedici? întreba ministrul de Externe.

— Ofiterii au si primit ordin sa nu iasa -din corpul de garda, orice s-ar întâmpla! interveni Mâhmud Damad, cumnatul sultanului.

Pe chipul lui Redif Pasa se asternu un zîmbet rau: . — Mihdat Pasa, ai declansat actiunea fara sa ne consulti!

— Eram sigur ca voi obtine acordul dumneavoastra, a] tuturor! Dealtfel, nu mai aveam timp de pierdut. Orice amî-nare ar putea sa ne fie fatala.

— Ai .dreptate! zise marele vizir. Ai procedat bine. Cred, domnilor, ca sunteti cu totii de acord cu procedeul,lui Midhat Pasa!

Ministrii, cu exceptia lui Redif Pasa, înclinara din cap în semn de asentiment.

— Nu-mi place sa mi se forteze mîna, Midhat! se rasti Redif Pasa. Stabilisem ca orice masura sa fie luata numai în baza unei hotarîri unanime!

Midhat Pasa îl înfrunta cu privirile:

— Ai o solutie mai buna, Redif?

Chipul lui Redif se împurpura. Mîna stînga i se înclesta pe minerul sabiei. Marele vizir

își dadu seama de primejdie.

576

Orice neînțelegere între conjurați, acum, în ceasul al doisprezecelea, putea da complotul peste cap.

- Redif, trebuie să înțelegi imperativele care l-au determinat pe Midhat să acționeze! Chiar dacă s-a pripit, intențiile lui au fost dintre cele mai bune.

Presedintele Consiliului de război își stapâni ou greu mî-nia. Lucrînd din proprie inițiativă și peste capul colegilor săi, Midhat își asumase în mod practic conducerea operațiilor.

— și dacă Midhat da gres? Suportăm cu toți consecințele grabei lui?

— Nu voi da gres! riposta Midhat. Raspund cu capul! Pe Redif nu-l impresionau atitudinile teatrale ale ambiti-'

©isului sau coleg. Nu avea de gînd să-l lase a-si atribui singur laurii înlăturării lui Abdul Aziz și, prin repercusiune, recunoștința noului padisah.

— Eu voi conduce personal grupul de conjurați desemnați a-l aresta pe Sultan! rosti Redif implacabil.

Midhat surise cu indulgența, ca și Cînd ar fi avut de-a face cu un copil rasfatat.

— în ceea ce mă privește, nu am nimic împotriva, Redif Pasa! Dacă și ceilalți colegi ai noștri sunt de acord, sunt gata să-ți predau conducerea operației și să-ți urez succes!

Marele vizir și miniștrii se consultară din priviri.

— Făcă-se voia ta, Redif! zise Rusdi Pasa.

Seara coborîse asupra Constantinopolului. Palatul Kiatha-ne, reședința de vară a printului Abdul Hamid, era cufundat în întuneric. La o singură fereastră se filtra printre draperii o lumină galbuie, bolnavicioasă, abia vizibilă printre coroanele arborilor ornamentali, orînduiți simetric în grădina din jur. Portile monumentale de fier de la intrarea parcului erau zăvorâte, în camera cu draperii trase, Abdul Hamid stătea ghemuit pe o sofă, tinîndu-și genunchii la gura. Trăgea cu urechea la zgomotele de afară, dar nu auzea dîpît. tîrîitul greierilor, împletit cu orăcailor broastelor oplosite pe marginea micului lac artificial, străjuit de boschete de trandafiri, fi'cusi și "rhodo-dendroni. -

stia că în noaptea aceasta aveau să se întîmple evenimente hotărîtoare pentru existența Turciei. Frații "Mahmud și Nuri Damad, cu care juca adeseori cărți pe sume mari, îl lasaseră să înțeleagă că zilele domniei lui Abduî Aziz erau numărate. Atît de înversunati

se aratau fata de imperialul .lor

cumnat, îricît ajunsesera sa-l critice chiar si în prezenta unor membri ai familiei în care își închipuiau ca se pot încrede. Abdul Hamid ar fi putut sa-i denunte sultanului, dar se abtinuse. El, care raporta unchiului sau toate cancanurile de la Gurte, toate zvonurile, oricât de neînsemnate, omitea sa-l informeze asupra complotului care se tesa împotriva lui. Dar în • acest mod își slujea propriile interese. Caderea lui Abdul Aziz l-ar fi apropiat de tron cu înca un pas.

O schimbare de regim comporta însa riscuri. Complotistii, îmbatati de primul lor succes, nu vor fi tentati sa înlature întreaga dinastie? Sau sa instaureze republica? Franta oferea un exemplu periculos. Abdul Hamid își vârî capul între umeri de parca l-ar fi încoltit frigul. Ii era frig sau frica?... Simti ca îi clantane dintii.

Se gândi sa stinga luminarea, spre a atrage cât mai puțin atentia celor de afara. Apoi își zise ca era mai simplu sa închida bine draperiile. Dar nu avu curajul sa coboare de pe sofa. I se parea ca pernele moi în care statea cufundat îl protejau, alcatuind un parapet în calea dusmanilor.

Un zgomot ciudat facu sa-i bata tare inima. Scîrîtise podeaua, trădînd pasii unor ucigasi? ... Pîrîise oare lemnul uscat al vreunei mobile? Abdul Hamid încerca sa rida de propriile sale fantasmagorii.

Trase iarasi cu urechea... Surprinse un zgomot sacadat, asemenea marsului unor soldati, își încorda auzul, dar nu-i mai parvenira decît bataile propriei sale inimi.

Ce n-ar fi dat sa poata adormi profund si sa se trezeasca abia mîine de dimineata, cînid detronarea lui Abdul Aziz va fi un fapt consumat, îi reveni- în minte prezicerea tigancii batrîne si urîte, care-i citise în palma, aproape împotriva vo-. inteii lui: „Ai sa fii sultan, flacaule! Ai sa fii sultan!... Vad însa în jurul tau morti, mormane de morti, si corbi, nourii de corbi! . . . Dar ai sa fii sultan! ... Ai sa fii sultan! ... Ai sa fii sultan! ... Ai sa fii sultan!" ...

îsi duse mîna la tîmplele care-i zvâcneau. Poate ca profetia se va împlini chiar îh noaptea asta! Conjuratii îl vor încinge cu sabia lui Osman! ... De ce nu?... Murad, fratele sau mai, mare, era un cosmopolit, îl preocupau numai poeziile si ' obiectele de arta. Dar Abdul Aziz, cu excesele lui somptuoarii, îi saturase pe turci de sultanii cu gusturi artistice. Acum își doreau desigur un padisah sobru, razboinic, capabil sa-i duca pe drumul gloriilor dobîndite de Osman, de Baiazid I, de Mehmed II, de Soliman Magnificul... El, Abdul Hamid, s-ar

arata vrednic sa ridice din nou imperiul pe culmile stravechii lui straluciri. Respecta

tradițiile, cultiva, virtuțile strabune, împlinea cu strictete preceptele Koranului. . .

Nu-i rămânea decât să aștepte hotărârea destinului...

Fahri Bey, tânărul sambelan imperial, își verifica încă o dată pistolul și, după ce constata că este încărcat, îl vârî în teacă-i de piele fixată în centură, la sold. Își pipăi instinctiv garda sabiei cu lama curbă, își potrivea fesul pe cap, apoi se uita la ceasul aurit de pe comoda îmbrăcată în lac chinezesc. Era miezul nopții, înainte de răsăritul soarelui cortina se va lăsa asupra ultimului act al dominației lui Abdul Aziz. Complotul era pregătit cu atîtă meticulozitate, încît era imposibil să dea gres. Se spune că în acțiunile cel mai bine calculate pot interveni imponderabilele capabile să rastoarne totul. Midhat Pasa studiasese însă toate ipotezele, iar în rînduri de complotiști nu primise decât oameni foarte riguros verificați. Ofiterii fuseseră aleși dintre cei mai fanatici „Juni Turci”, precum și dintre dușmani personali ai sultanului. El, Fahri Bey, îl ura pe Abdul Aziz, deși se număra printre cei mai apropiați slujitori ai lui. De zece ani, de cînd făcea parte din personalul Curtii, nu auzise „un euvînt bun din partea augustului sau stăpîn. Numai Mihri Sultane și rudele acesteia se bucurau de bunăvoința padisahului. El, Fahri, rămăsese la Curte fiindcă își îndeplinea cu exactitate sarcinile, iar de asemenea oameni era nevoie, cu atît mai mult cu cît favoriții deveniseră niște paraziti a căror activitate se reducea la elogierea sultanului și a iubitei sale. Cu cîta rîvna nu încercase Fahri — în primii săi ani la Curte — să intre în grațiile padisahului. Tot zelul, toate strădanțiile lui rămăseseră zadarnice. Abdul Aziz îl bruftuia, îl batjocorea, îl umilea, tratîndu-l ca pe o slugă.

Dacă i s-ar fi permis să renunțe la această slujbă, ar fi făcut-o fără să stea la îndoială. Dar personalul Curtii — înce-pînd cu înalții demnitari și terminînd cu portarii — nu aveau dreptul să demisioneze. Trebuiau să rămîna în activitate pînă ce sultanul hotăra să se dispenseze de serviciile lor.

Veninul turnat picătură cu picătură în sufletul lui Fahri ajunsese să dea peste margini. Cînd emisarii lui Midhat îl contactaseră, acceptase fără sovaială să se alature complotiștilor.

579

Acum era de serviciu la palat. Nimeni nu putea intra în apartamentele imperiale fără stirea sa. Fahri Bey juca rolul unui cîine de pază. Zîmbi strîmb. Comparatia nu era potrivită. Un cîine nu-și vinde stăpînul, oricît de rău ar fi tratat. Poate că el, Fahri Bey, sambelanul, era mai prejos decât un animal.

Pe unul dintre peretii camerei sambelanului de serviciu se afla un tablou, cu cheile de la toate intrările din aripa clădirii rezervată apartamentelor imperiale. Fahri Bey lua cheia care servea la deschiderea ușii de la vestibulul haremului și o vârî în buzunarul tunicii. Se uita la ceas. „Era douăsprezece și douăzeci. Peste zece minute, conjurații, în cap eu Redif Pasa, aveau să intre în palat, folosindu-se de parola furnizată de comandantul garzii, un partizan al lui Midhat Pasa. Zece minute le vor trebui pentru a strabate

culoarele cladirii, pîna la intrarea în harem. La douasprezece si jumatate precis, Redif Pasa, însoțit de ofiterii sai, avea sa bata în usa vestibulului potrivit unui cod dinainte stabilit.

Fahri Bey parasi încaperea si se îndrepta spre vestibul, încerca o mare emotie. Succesul conspiratiei depindea de el. Daca ar da alarma, cele cîteva unitati militare de garda ramase credincioase sultanului ar aresta pe complotisti si ar face sa esueze lovitura planuita de Midhat Pasa. Oare Abdul Aziz i-ar recompensa gestul? La cercetarile care se vor efectua negresit, se va constata ca si el, Fahri Bey, facuse parte din grupul complotistilor. I se va pune întrebarea: „De ce nu ai divulgat mai de mult numele conspiratorilor? De ce le-ai tinut ascunse pîna în ultimul moment?” ,

Hotarît lucru, înapoi nu mai putea da. Strabatu un culoar pazit de o santinela care dormita stînd în picioare. Cînd' îl simti pe sambelan, soldatul se dezmetici si lua pozitia de drepti. Fahri Bey trecu si pe lînga alte santinele. Prezenta lui în miez de noapte pe coridoarele palatului era fireasca. sambelanul de serviciu avea, printre altele, îndatorirea de a controla daca intrarile în apartamentele imperiale erau bine ferecate. Ajuns în vestibul, verifica usile, sub privirile impasibile ale unei santinele.

Se facuse douasprezece si treizeci.

Inima sambelanului pulsa accelerat. Auzi cinci batai în usa. Primele trei la intervale scurte, celelalte doua la interval mai lungi. Fahri Bey vîrî cheia în broasca si dadu sa o raseasca. Santinela i se aseza în cale.

580

- Am consemnat sa ni se las- sa se deschida usa decît la ordinul personal al Înaltimii-Sale Padisahul!

„Imbecilul asta' o sa rateze complotul?” reflecta alarmat sambelanul.

- Înaltimea-Sa asteapta o vizita, explica.

- Nu se poate! se încapățîna soldatul.

Fahri Bey îi dadu brusc brînci, proiectîndu-l de o coloana de marmora. Luat prin surprindere, soldatul aluneca si cazu cu zgomet. Pîna sa se ridice de jos, sambelanul descuri usa. Redif Pasa si grupul sau de ofiteri — douazeci la numar — irupsera în vestibul.

— Stai ca trag! striga santinela, ridicîndu-se în picioare. Un ofiter în ocoli pe la spate si îl izbi cu minerul pistolului

în ceafa. Soldatul icni, cazu în genunchi, apoi se pravală cu fata la pămînt.

— Unde e Sultanul? îl întreba Redif pe Fahri Bey.

— în harem, Excelenta! A intrat acum o jumătate de ora.

- Perfect! Mai avem un singur obstacol! Hai, da-i. dru-tnul!
i

Fahri Bey se apropie de usa înalta de bronz masiv, împodobita cu flori de metal stilizat, care raspundea în harem. Ciocani usor de câteva ori. O fereastră zabrelită practică într-unul din canaturi se deschise.

— Cine ești și ce dorești? se auzi un glas subtil de eunuc.

— sambelanul de serviciu! rosti Fahri Bey. O depesă urgentă pentru Înaltimă-Sa Padisahul.

Ofiterii se orînduiau de o parte și de alta a intrării, lipiți de perete, spre a nu fi văzuți de eunuc. Pe santinela căzută în nesimțire o ascuseseră după o coloană de marmură. Usa de bronz se deschise încet și printre canaturi apărură mîna groasă a scapetelui.

— Predați mesajul, Efendi!

Fahri dadu brînci canatului, răsturnîndu-l pe eunuc, apoi navali în harem urmat de Redif Pasa și de grupul ofiterilor. înspăimîntat, tîșcapietele vru să 'strige, dar Fahri Bey îi înfipse în pîntece lama sabiei.

Conspiratorii străbura o încăpere vastă, cu pereții îmbracați în faianță policromă, tîșnind apoi într-altă încăpere și mai largă, în mijlocul căreia se afla un bazin de marmură cu jet-d'eau-uri scîlpitoare. Pe- sofale acoperite cu mătase, orînduite de-a lungul peretilor, odalisce goale, tolanite în poziții lascive, asteptau să fie alese de sultan pentru o noapte de

581

dragoste. Desi .era tîrziu,. câteva» fete se zbenguiau în apel bazinului.

La apariția ofiterilor, sarira de pe sofale, strigînd speriate.

— După mine! striga Fahri Bey complotistilor. Cunoșc locurile.

Sub conducerea sambelanului, traversară în fugă sala, plină cu femei tinere, toate intrate în panică. Țipetele lor ascuțite atrăseră cîțiva eunuci, lipsiți de arme, care nu opuseră rezistență conspiratorilor. Dintr-o cameră se, ivi furiu: eunucul sef, un' nubian urias cu cămașă albă vîrîtă în salvări de asemenea neînmărmă, care se așeza în calea ofiterilor.

— Sacrilegiu! urlă. Haremul Înaltimii-Sale Sultanul est inviolabil! Sacri. ..

Ultimul cuvânt i se îneca în gât. Unul dintre conjurati îi yări un pumnal în inimă. Uriasul cazu fara sa scoata u geamat.

— Sultanul trebuie sa fie în camera sultanei Mihriî strig Fahri Bey conjuratilor.

Se avântara într-acolo, în vreme ce cladirea haremului vi bra ca o imensa cutie de rezonanta, multiplicînd glasuri! cadînelor, odaliscelor si slujnicelor înnebunite de groaza.

în fata intrarii apartamentului favoritei imperiale, ofiterii se "oprira, fiindca Abdul Aziz aparuse în prag, mînios, pur-tînd pe umeri un halat de catifea, care ,lasa sa i se vada camasa lunga pîna la pamînt.

— Ce înseamna asta? tuna padisahul. Cine v-a permis sa intrati aici? Afara! Afara! Am sa va spînzur pe toti!

Redif saluta protocolar;

— Maiestate, va invit sa va supuneti hotarîrii armatei si a poporului care au hotarît sa Va detroneze! în numele. Înaltimii-Sale Murad, noul Padisah, va poftesc sa ma urmati la Vechiul Serai!

— Ce? mugi Abdul Aziz. M-ati detronat? Voi? Ticalosilor!

. Cu pumnii ridicati, se repezi asupra lui Redif, dar ofiterii acestuia îl imobilizara cu usurinta, în vreme ce sultanul zbiera înjurînd si blestemînd, Mihri aparu înspaimîntata, acoperin-du-si imperfect formele-i magnifice sub o mantie de voal. Se arunca la picioarele sultanului.

:— Sa nu te.omoare, Stapîne! Este mai bine sa te supui! Sa nu te omoare!

Chiar atunci intra si Pertevale, sultan% mama. Scunda, ba-trînă, neputincioasa, avea totusi în priviri o forta launtrica

582

impresionanta. Fosta spalatoreasa, ajunsa pe tronul Osmanlii-lor, își însusise majestatea imperiala.

- Redif Pasa, nu-mi vine sa cred! Te-ai pus în fruntea unor oameni care si-au încalca't juramîntul de credinta fata de suveranul lor?

Generalul saluta cu respect:

— Majestate, eu nu fac decît sa execut ordinele Înaltimii-Sale Sultanul Murad, care a preluat puterea, dînd urmare chemarii armatei si a întregului popor. Detronarea lui

Abdul Aziz este un fapt împlinit! Asupra acestei masuri nu se mai poate reveni! Se întoarse catre fostul sultan: Efendi, te invit sa ne urmezi de bunavoie, altfel ne silesti sa folosim forta!

Sultana valide pleca încet capul, înțelese ca soarta fiului ei era pecetluita.

— Supune-te, Abdul! Îi vorbi cu glas scazut.

— si tu, mama? gemu fostul sultan. si tu?

— împotriva hotărârii destinului nu te poti lupta, fiule! Daca Allah va voi sa-ti recapeti tronul, îl vei repapata!

Gîfîind, Abdul Aziz se întoarse catre Redif:

— Ce e cu voi? V-ati pierdut mintile? Este mare pacat sa ridicati mîna împotriva Sultanului si Stapînului vostru!

— Totul s-a facut potrivit legilor noastre sfinte! Scoase din buzunar un document: Iata si jetvaua prin care seic-ul-Islam exprima voia lui Allah ca tronul sa fie încredintat unui suveran mai demn, constient de îndatoririle sale!

Moralul fostului sultan se narui deodata. Rezistentă • lui înceta sa se mai manifeste prin violente verbale. Scînci:

— Ce învinuiri mi se aduc?

- Ai delapidat tezaurul tarii! rosti cu severitate Redif Pasa.

— Niu-i adevarat! Bani i-am folosit pentru înfiintarea unei scoli de razboi, pentru construirea unor cuirasate ...

— Poporul e satul de mizeria în care l-ai silit sa traiasca. Pretinde o constitutie!

—: Voi, supusii mei, ati cutezat sa-mi judecati faptele?

— Faptele tale vor fi judecate de urmasul tau, Murad! Abdul Aziz izbucni într-un rîs nervos:

— Nici ca se putea o alegere mai buna! Se încrunta iarasi: N-ati stiut ca Murad e debil mintal? Ca nu» va fi în stare sa conduca imperiul? Zîmbi 'cu amaraciune: Sau poate tocmai de-asta l-ati vrut pe Murad! . . . Ridica iarasi ochii spre Redif: stiu cine a pus la cale toata mascarada asta! Midhat! Insetat.de putere, avea nevoie de un om de paie, pe care sa-l

manevreze dupa bunul sau plac. Acum îl are! ... si tu, Redif, te-ai facut unealta lui Midhat! Acum triumfati! Dar tine minte, Redif! Betia puterii îl va pierde si pe el, si pe tine! Lasa barbia sa i se sprijine în piept: Murad!-... Alt sarpe pe care l-am încălzit la sân! Fie! Ma supun! Faca-se voia lui Allah!

în încăperea mobilata în stil oriental, cu elemente bastarde Louis-Philippe si Secession, printul Murad statea întins pe sofa, cu fata în sus, si privea jocul de umbre proiectate pe tavan de lumina calda, intima a luminarilor sustinute de un sfesnic de argint cu trei brate.

îmbatat de linistea adîncă din jur, recita în soapta un vers de Petrus Borel, repetîndu-l ca pe un leit-motiv pe marginea gîndurilor lui funebre:

„Sur la terre ont est mal,

Sous la terre on est bien ..."

Borel era un boem obscur din epoca lui Nerval, dar Murad îl pretuia pentru ideile lui impregnate de obsesia mortii, a neantului...

Deodata tresari. Din anticamera îi ajunsera la ureche vociferari, ropot de pasi, zgomot - metalic de arme. Intrigat, se ridica în capul oaselor. Pe chipul sau chinuit de insomnii se asternu o expresie de neliniste amestecata cu teama.

Usa se deschise brusc si în cadrul ei apatu silueta masiva a lui Husein Avni Pasa, conturîndu-se -pe fundalul luminii din anticamera.

Murad coborî repede din pat .si își, trase pe mînci un halat de matase.

— Ce este? Ce s-a întîmplat? articula gutural.

Husein Avni se ploconi respectuos:

— Murad Efendi, eu sunt, Husein Avni Pasa, servitorul tau prea plecat.

— Husein Avni? Dumneata? bolborosi emotionat printul, lia ora asta? Ce vrei? Spune' mai repede! Abia adormisem . . . M-ai trezit din somn . . .

Ministrul de Razboi facu un pas spre Murad, care se retrase precaut în spatele unui fotoliu.

— Am venit, Efendi, ca sa ...

— Nu te apropia!

— Printul arunca o privire rapida spre panoplia cu arme aninata de perete, deasupra

unei console.

584

Noul venit îi surprinse intențiile.

—• N-ai de ce te teme, Murad Efendi! Asculta-ma!

- Vorbeste odata! exclama printul, ajuns la capatul rabdarii.

— Abdul Aziz, unchiul tau, a fost detronat! Tu esti, de acum înainte, Prea Maritul nostru Padisah!

îngenunche si facu o noua plecaciune, potrivit protocolului.

Murad izbucni isteric:

— Nu-i adevarat! Alerga în alt colt al camerei: Nu! Nu vreau sa fiu sultan! îti jur!

Se apropie cu lacrimi în ochi de Husein Avni, care ramase stupefiat de reactia lui Murad.

— Crede-ma, Înaltimea-Ta . . .

- Nici un cu vînt! striga exasperat printul. stiu! îmi în-tindeti o cursa! .. Da, da! Sunt victima unei masinatiuni a dusmanilor mei! îngenunche la rîndul sau: Jur ca nu am uneltit împotriva Înaltimii-Sale Sultanul! Jur! Ma crezi? Eu ma chinuiesc aici cu insomniile, cu îndoielile, cu neputintele mele! . . N-am rîvnit nici o clipa tronul imperial! Izbucni într-un plîns hohotit: Spune-mi ca ma crezi! Îl smuci de pieptii redingo.tei: De ce nu ma lasati în pace? Ce rau v-am facut?

Husein Avni înțelese framîntarile interlocutorului:

— Linisteste-te, Înaltimea-Ta! îi vorbi domol, încercînd sa fie cît mai convingator: Nimeni nu-ti vrea raul! Mai ales acum, cînd esti împarat!

Murad continua sa repete mecanic, de parca nici n-ar fi auzit vorbele ministrului:

— Jur ca sunt nevinovat! Jur! ... Se tîngui: Lasati-ma sa dorm! Vreau sa dorm!

Ochii lui capatasera o expresie ratacita. Gesturile îi erau . incoerente.

Husein Avni îl apuca de umeri si îl scutura usor:

— Înaltimea-Ta, ma auzi? Trebuie sa ne grabim! Vizirii si marii demnitari ai Curtii te

asteapta ca sa ti se închine si sa te aseze pe tronul tatalui tau, Slavitul Sultan Abdul Medjid!

Murad rosti împleticit, smulgându-se parca din transa:

— Eu, pe tronul tatalui meu?
interesul, Husein Avni

• Bucuros ca a izbutit sa-i trezeasca

îi vorbi eu sinceritate:

— Puternice Stapîne, vei domni sub numele de Murad al V-lea! Armata te-a proclamat Sultan!.

585

Murad se ridica de jos. în mintea lui tenebrele se despicara taiate de o sabie luminoasa, își întoarse privirile catre ministru, ca si eînd abia atunci i-ar fi observat prezenta:

— Esti înarmat?

— Da, raspunse prompt Husein Avni, axatîndu-i revolvul pe care îl purta asupra lui.

— Da-mi-l! porunci Murad.

— De ce? exclama intrigat ministrul. Murad îl fixa cu o privire taioasa, rece:

— Daca ma tradezi, te împusc, Husein Avni .Pasa!

Dupa o clipa de sovaire, generalul accepta, întinzîndu-i arma:

- Prea bine! Acum grabeste-te, Stapîne! Supusii tai vor sa te vada, sa te aclame!

Murad simti iarasi un fior de teama:, —• Fratele meu, Abdul Hamid, stie?

— Abdul Hamid Efendi a fost informat de hotarîrea armatei si s-a bucurat din adîncul sufletului. Asteapta sa ti s'e închine. Marite Stapîne!

- Bine, zise Murad înclinînd din cap. înca ceva! Sa n va atingeti de unchiul meu, Abdul Aziz!

Husein Avni își duse mîinile la piept:

— Ordinul Inaltimii-Tale este lege!

— Unde trebuie sa mergem?

- La Dolma-Bagtce. Chiar în noaptea aceasta vei încinge sabia lui Osman. Iar în cursul diminetii de mîine vei primi felicitările corpului diplomatic. '.

Murad clatina din cap.

— Bine, sa mergem! Dar ai sa pasesti înaintea mea. Daca vad ceva suspect, îti zbor creierii! Ne-am înteles?

— Ne-am înteles, Înaltimea-Ta, suspina ministrul de Razboi.

Cînd iese din palat si vazu în fata intrarii principale trasura cu cifru imperial si escadronul de garda calare în mare tinuta, care-i dadu onorul, Murad întelese în sfîrsit ca Husein Avni nu-l mintise. îi restitui pistolul si se urca în trasura. Cîteva ordine scurte si cortegiul se puse în miscare,

Murad se uita pe fereastra portierei la palatul sau care ramînea în urma. „Sunt împarat! îsi zise. S-a închis un capitol întunecat din viata mea si acum începe alt capitol, plin de stralucire. Ar trebui sa ma bucur. Dar inima îmi este îndoliata. De ce? De ce?" ...

586

Salvele de artilerie care salutau începutul domniei sultanului Murad V faceau sa vibreze bolta însorita a cerului. Capitala era în sarbatoare. Ziarele aparute în cursul diminetii vestisera constantinopolitanilor crepusculul puterii hulitului Abdul Aziz si rasaritul unei domnii care promitea tarii numai belsug si fericire.

La palatul Dolma-Bagtce se desfasura solemnitatea înscunarii lui Murad pe tronul strabunilor sai. De-a lungul grilajului aurit al parcului se îmbulzeau zeci de mii de oameni care aclamau pe noul padisah. Cînd Murad iese în balcon spre a. saluta multimea, unitatile de garda .orînduite în curte prezentara pentru onor armele, iar uralele se întetira.

în sala tronului, ministrii, generalii, înaltii demnitari ai Curtii, reprezentantii corpului diplomatic, notabilitatile orasului ascultau cu o satisfactie fatigata pe chipuri zgometosul entuziasm al multimei. Capetenile complotului, Mid-hat Pasa, Mehmed Rusdi Pasa, Savfet Pasa, Redif Pasa si Ahmed Kaiserli Pasa, îsi savurau triumful, facînd de straja în jurul tronului pe care instalasera pe alesul lor, Murad.

Privirile lui Midhat se îndreptara asupra lui Abdul Hamid, care statea oarecum izolat de ceilalti membri ai familiei imperiale, tinînd capul usor plecat si cu o expresie de necuprinsa fericire întiparita pe chip. S-ar fi zis ca idealul vietii lui fusese în sfîrsit atins. Midhat se apropie de el zîmbind:

- îti creste inima cînd îi* vezi cum se bucura cu totii, Efendi? Asteapta ca noul sultan sa le aduca raiul pe pamînt. Sunt convins ca sperantele lor nu vor fi înselate!

Beatitudinea oglindita în ochii printului îl facu pe Midhat sa-i admire, talentul actoricesc.

— Nu ne ramîne, scumpul meu prieten, zise Abdul Hamid cu exaltare în glas, decît sa înaltam rugaciuni lui Allah pentru sanatatea augustului meu frate. Altfel, toate stradaniile du-mitale si ale camarazilor dumitale vor ramîne zadarnice. Cred ca îmi împartasesti parerea, nu-i asa?

Midhat îl privi lung, Abdul Hamid se pricepea sa spuna exact contrariul gîndurilor sale, fara ca interlocutorul neavizat sa-i poata deslusi jocul. El, Midhat, era'prea hîrsit ca sa se lase înșelat de poza printului.

Ceremonia înșcaunarii noului sultan se încheie cu un ospat la care participa ministrii, comandantii de armate si demnitarii Curtii, în timpul festinului, un aghiotant aduse lui Husein Avni, ministrul de Razboi, o nota pe care- acesta o citi

587

vadit preocupat, apoi o virî în buzunar. Dupa banchet, Midhat Pasa se apropie de colegul sau:

— Am impresia ca ai primit vesti neplacute, îi sopti. Husein Avni clatina din cap, cu îngrijorare:

— Midhat, am primit o nota informativa care trebuie sa ne dea de gîndit. în cîteva unitati militare soldatii si-au manifestat nemulțumirea fata de înlaturarea lui Abdul Âziz. Cica noul sultan si noi, sfetnicii lui, avem de gînd sa întocmim o constitutie care favorizeaza populatiile crestine din imperiu, în dauna turcilor si a Islamului. si unii locuitori ai capitalei cîrtesc. . .

Midhat Pasa își trecu mîna peste fata-i transpirata:

— Asta înseamna ca Abdul Aziz ramîne primejdios, desi l-am lipsit de putere.

— Ahmed Kaiserli era de parere sa-l deportam undeva, în fundul Anatoliei. Nu va fi greu sa gasim o fortareata izolata de lume. Cei doi Damad au propus o solutie radicala: lichidarea lui Abdul Aziz.

Midhat își privi pe sub sprîncene interlocutorul.

— La asta m-am gîndit si eu. Husein Avni își plisa fruntea.

— Nu, putem lua masuri atît de grave fara încuviintarea întregului nostru grup. Una este sa-l detronezi pe sultan, alta sa-l ucizi. Ne asumam în fata istoriei o raspundere . . .

Cînd se angajase sa mearga alaturi de Midhat, nu concepuse ca va trebui sa recurga la

un asasinat. Midhat zîmbi mefistofelic:

— Te-a parasit curajul, Husein? Ți dai seama ca nu ne putem opri la jumătatea drumului. Dacă Abdul Aziz ar reveni pe tron, n-ar ezita să ne decapiteze. Se vor găsi destui descreierați să-l sustină. Nu! Nu avem nevoie de un război civil în aceste momente de mare criză pentru țară.

Husein Avni plecă posomorit fruntea. Ar fi fost tentat să-l întrebe pe Midhat dacă grija lui pentru bunul mers al țării nu atârna în balanță mai puțin decât setea de a-și consolida puterea. Se lasase antrenat într-un joc din care nu se mai putea desprinde. Dacă ar face opinie separată, nu l-ar ierta nici Midhat, și fiici ceilalți conjurați.

— Găsesc totuși necesar să luăm în comun această hotărâre supremă . . .

— Desigur, Husein! Propunerea ta este foarte cuminte. Chiar în seara aceasta vom convoca vîrfurile grupului nostru. Mai precis, comisia supremă, din care faci parte și dumneata,

588

alături de Rusdi Pasa, de Mehmed Damad și de seik-ul-Islam Hairuîah.

— și pe ceilalți?

— Nu e bine să amestecăm prea mulți oameni în treaba aceasta. După ce-i vom pune în fața faptului împlinit, nimeni nu va cuteza să crîcneasca.

— Nu cred că este înțelept să-l lasi pe dinafară pe Ahmed Kaiserli. A fost întotdeauna alături de noi. și Redif Pasa, și Savfet ar putea să se supere dacă i-am ignora.

Midhat rîse:

— Te înțeleg, Husein! Vrei să împarti responsabilitatea cu cît mai mulți oameni.

— Exact! De ce să ascund adevărul! În felul asta nu se vor putea ridica mai tîrziu împotriva noastră. De ce să nu se compromită cu toții?

— Bine. Accept pe Ahmed Kaiserli și pe Redif. Ma opun însă în privința lui Savfet. În calitatea lui de șef al departamentului Externelor se va opune acestei măsuri radicale, menită — va spune el — să ne facă o reclamă proastă în Occident. Pe Savfet îl lasăm deoparte!

— Fie! Pe ceilalți te obligi să-i atragi de partea ta?

— Da! Ahmed Kaiserli nu va face dificultăți. Iar Redif . se va vîrî pîna în vînt în această afacere, ca să nu se spună

ca este mai prejos decât mine. Ma invidiaza cumplit omul asta.

— Important este ca trage la ham. Operatia debarcarii lui Aziz a dus-o la capat fara gres.

— Multumesc. Potrivit planurilor mele! Husein Avni zîmbi cu indulgenta.

— Generalii au nevoie de subalterni care sa le execute ordinele.

Midhat aprecie finetea eu care ministrul de Razboi îi flata vanitatea.

— si acum sa-ti dau o veste buna, Husein. Unul dintre cele mai importante obiective pe care le-am urmarit prin rasturnarea lui Abdul Aziz a fost atins. Ambasadorii marilor pu-

, teri au renuntat sa mai prezinte Sublimei Porti memorandumul semnat la Berlin. Cred ca în clipa asta- Ignatiev Sie caieste amarnic fiindca a pierdut momentul. . . Chipul lui Husein Avni se lumina.

— Esti un adevarat vrajitor, Midhat! Un adevarat vrajitor! .

589

Mustafa, atletul, facu o mutra tîmpa cînd Nuri Damad Efendi, bogatul si puternicul sau protector, îi spuse într-o doara:

— Daca ti-as cere, ai fi în stare sa ucizi un om? Ce-ai zice daca ti-as mai spune ca pentru asta ai primi o pensie care sa te scape de grija zilei de mîine? De spectul unei batrîneti mizere? Caci vigoarea si tineretea se duc pe nesimtite, Mustafa . . .

Nuri Damad pusese mîna pe rana. De cîteva luni încoace Mustafa era muncit de gînduri negre. El, regele luptelor, idolul constantinopolitanilor, omul cu muschii de otel, simtea de la o vreme ca puterile îl parasesc. Obtinea victoriile cu pretul unor eforturi tot mai mari, care-l lasau secatuit ca o îamîie stoarsa de seva. Pe capul lui se puneau înca mari ramasaguri. Va fi însa destul sa piarda o lupta, .ca admiratorii sa-l paraseasca. Chiar si Nuri Damad, marele lui protector, îi va da cu piciorul. Mustafa retraia tragedia atîtor atleti ajunsi pe panta declinului. Ca si în lumea fiarelor, prima, înfringere atrage dupa sine sfîrsitul.

Prin mîinile lui Mustafa trecusera multi bani, dar belsu gul nu.prinseste radacini, caci lui îi placeau tare mult femeile Iar ele, nesatioase, îi rontaisera câstigurile, oferindu-i î schimb doar îmbratisari efemere.

în tinerete, Mustafa respinsese solicitarile echivoce al unor turci bogati, ispititi de frumusetea corpului sau magnific. Poate ca acum n-ar mai fi facut nazuri, însa dupa ce îi aparusera fire albe în par, iar trasaturile tineresti i se înas prisera, avansurile încetaseră. Propunerea lui Nuri Dama sos'ea într-un moment de mare criza, cînd optiunile lui se re-

dusesera la minimum. Nuri, ca si fratele sau Mahmud, erau membri ai familiei imperiale, iar protectia lor i-ar fi asigurat imunitatea.

La Constantinopole, asasinatele savîrsite de inși tocmiti de catre personaje sus-puse, dornice sa ramîna în umbra, erau moneda curenta. Mustafa își zise ca i se va cere sa sugrume 'vreun sot jenant, vreun unchi care refuza sa moara spre a-si lasa averea nepotilor ori vreun creditor hapsîn. Era convins ca protectorul sau îl va acoperi. O eventuala arestare a executantului crimei ar avea drept urmare demascarea si compromiterea autorului moral, iar lui Nuri Damad Efendi nu i-ar conveni asa ceva.

— Stapîne, pe cine trebuie sa ucid? vorbi supus Mustafa binefacatorului sau. Am sa-ti aduc pe tava capul sau taiat!

590

— Rabdare! N-ai sa lucrezi singur! Am sa fiu si eu lînga tine!

Chipul atletului se lumina. I se oferea o garantie în plus.

— Cu atît mai bine, stapîne! Cînd ne punem pe lucru?

— Mîine, dupa lasatul noptii, Mustafa! Ai sa afli pîna atunci ce ai de' facut!

Abdul Aziz se uita pe fereastra zabrelita cu admirabile dantele de fier forjat la cerul înstelat, sprijinit de culmile copacilor din gradina. Desi geamurile erau deschise, nici o unda de racoare nu-i mîngîia obrazii încinsi. Apuca barele de fier împodobite cu flori metalice si își încorda puterile într-o zadarnica încercare de a le urni. Nu era la prima lui tentativa. stia ca nu le putea smulge, dar eforturile lui, desi sterile, îi mai descarcau tensiunea nervoasa.

își lua rîriînile de pe grilaj si se întoarse cu fata spre interiorul salonului care-i servea drept celula, între peretii îmbracati în faianta împodobita cu motive orientale erau adunate de-a valma, ca într-o hala de vechituri, piese în stilurile Louis XIV, Empire, Queen Anne si Louis-Philippe. Covoare turcesti si persane emanau miros de mucegai si de praf. Sofaua mare, ridicata pe cîteva trepte "si acoperit^ cu o cuvertura înflorata, semana cu un catafalc pe care fusera împrastiate buchete cu flori fanate.

Prada unui neastîmpar greu de stapînit, Abdul Aziz se aseza pe un scaun. Se istovise umblînd încoace si încolo prin încaperea cu aer închis, statut, în care simtea ca se înabusa. Dar framîntarea launtrica nu-i dadu ragaz sa se odihneasca. Se ridica în picioare ca împins de un resort si trecu din nou la fereastra.

Era exasperat. El, sultanul Abdul Aziz, stapînul Imperiului Otoman, fusese redus la rolul de simplu particular de \ca-tre un grup de ticalosi, în cap cu Midhat Pasa. Cînd îl acceptase în guvern, dupa debarcarea fidelului sau Mahmud Ne-dim, se daduse legat pe mîna „Junilor. Turci". Daca ar fi stiut atunci ce soarta i se pregatea, l-ar fi strangulat cu mîi-

nile sale pe Midhat.

își înclesta pumnii și gemu cu mînie neputincioasă. Supararea îi ardea ficatii, îi rasucea" în stomac gheare*nevazute.

Pierderea tronului îl durea mai puțin decît despartirea de nepretuita lui, Mihri. O voce launtrică îi spunea că nu avea se o mai vada vreodată. Dacă nemernicii i-ar fi. lasat-o pe

591

Mihri, ar fi suportat mai ușor prabusirea. Mîngîierile ei i-ar fi alinat suferințele morale.

începu să se izbească în cap cu pumnii. Cum de nu își-luase dinainte măsuri de siguranță? Cum de se lasase jucat ca un copil!? Izbucni în plîns. Un plîns nervos, hohotit, care-i mai liniști nervii. Bine cel puțin că nu-l asasinaseră. Nepotul său, denaturatul Murad, îi garantase viața și libertatea. Abdul Aziz zîmbi amar. Era liber între cei patru pereți ai unei odăi cu gratii la ferestre și cu ieșirea ferecată.

Auzi pași în anticamera. Cheia se rasuci în broască. Ușa se deschise încet și un paj intra împingînd cu grijă o masă pe roțile. Capace de argint, asemenea unor cupole miniaturale, acopereau diverse farfurii.

Pajul făcu o temenea:

— Cîna, Stapîne!

— Cum te cheamă? întrebă Abdul Aziz.

— Iusuf, Stapîne!

Pajul trase masuta în dreptul unui fotoliu.

— Bine Iusuf! Poti pleca. Mă servesc singur. Baietandrul saluta din nou și iese. Ușa se închise în urma

lui. Abdul Aziz auzi din nou cheia rasucindu-se în broască. Se apropie de masuta, ridică pe rînd capacele de argint și examina mîncarurile îmbelsugate, încercînd să ghicească dacă nu erau otravite. Apuca suspicios o carafă de lapte și, după ce turnă puțin într-o cupă de cristal, o apropie de nas și o miroși cu precauție.

Facîndu-și curaj, se așeza pe un scaun; își puse un servet pe genunchi și începu să mînce. Întotdeauna, fusese un gurmând. Supararea nu-i tăia apetitul.

Atacă o friptură de fazan. Mesteca fiecare îmbucătură cu multă grijă. Deodată ciuli urechile. Auzise un zgomot ciudat pe aleea pietruită din fața ferestrei. S-ar fi zis că cineva-umbla tiptil, încremeni cu mîncarea în gura. Nu mai îndrăznea să facă o mișcare.

Dupa cîteva momente de ascultare încordata se linisti, caci zgomotul nu se mai repeta, își relua cina. Se alarmase fara rost. Friptura de fazan era delicioasa. Merita sa fie savuratal Se înfrupta si dintr-un homar cu ciuperci si încheie cu o musaca de Alep. Ar fi gustat si dintr-o farfurie cu porumbei preparati dupa o reteta frantuzeasca, daca oboseala n-ar fi început sa-i încetoseze privirea. Surprins, scutura din cap. Vazu din nou clar. Alarma sa launtrica 'se stinse pentru cîteva clipe. Cu gesturi calme, lua o cupa cu hidromel si o duse la buze. Sorbi o înghititura. Ceata i se

592

lasa din nou pe ochi. își agita fruntea, dar o moleseala bizara îi cuprinse treptat întreaga, fiinta. Pleoapele i se lasara grele. Cupa" cu hidromel îi scapa printre degetele amortite si se lovi de coltul- masutei, spargîndu-se cu zgomot...

Cei doi aghiotanti imperiali, Aii Bey si Negib Bey, care preluasera paza fostului sultan, expediind la corpul de garda santinela desemnata sa faca de veghe, în anticamera, auzira zanganitul cupei facuta cioburi.

— Cred ca soporificul si-a facut efectul, sopti Aii Bey.

— I-am pus o doza suficienta sa adoarma un cal, .replica Negib cu glas scazut. De ce* or fi întîrziat oamenii nostri?

Auzira pasi pe coridor. Usa anticamerei se deschise încet. Aparu sambelanul Fahri Bey, urmat de fratii Mahmud. si Nuri Damad, precum si de atletul Mustafa. Cortegiul era încheiat de un zaplan cu un cap mai înalt decît ceilalti, gradinar la Ceragan, pe care-l chema tot Mustafa.

— Gata? întreba Negib Bey.

— Gata! raspunse Nuri Damad. Da-le drumul înauntru! Aii Damad vîrî cheia în broasca si o rasuci fara zgomot.

Apasa clanta si împinse canatul. Mahmud Damad facu semn cu mîna celor doi Mustafa sa intre. Atletul si gradinarul se strecurara tacuti în camera fostului sultan.

Prin usa ramasa deschisa, sambelanul Fahri Bey vazu întreaga scena. La aparitia celor doi indivizi, Abdul Aziz deschise buimac ochii. Se ridica din fotoliu clatinîndu-se, dar nu reusi sa-si pastreze echilibrul _ si se prabusi peste masa cu rotile, resturnînd-o.

— Cine sunteti? bolborosi încurcîndu-se în limba. Ce vreti cu mine?

Simtise instinctiv primejdia. Adunîndu-si toate puterile se salta în patru labe, uitîndu-se la huidumele care-l încadrasera si se pregateau sa-l atace.

— Garda! ... Garda la mine! zbiera ragusit fostul suveran. Izbuti sa se ridice în picioare,

dar, în ciuda eforturilor lui,

nu-si putea coordona miscarile. Disperat, se retrase cu spatele spre fereastra, uitându-se prin ceata la cei doi indivizi care-l încoltisera, îndobitocit, clatina din cap, încercând sa rupa valul care-i tulbura vederea.

- Pe el! zbiera Nuri Damad. Ce asteptati? sambelanul se uita fascinat la cei doi Mustafa, care se napustira asupra lui Abdul Aziz, însfacându-l de brate. Cu o putere neobisnuita, acesta se smuci reusind sa se elibereze pentru o clipa.

38 — Uragan asupra Europei

593

— Nu.ma atingeti! urla gutural. Garda la mine! Garda! Uriasii se repezira iarasi asupra lui. Atletul îl imobiliza,

iar gradinarul îi apuca bratul stîhg. Cu mîna ramasa libera, scoase de la briu un jungher si apropie lama de otel de încheietura mîinii, dînd sa-i taie vinele. Abdul Aziz se smuci brusc, astfel încît jungherul cresta adînc încheietura antebrațului. Sîngele tîsni, împruscîndu-i pe cei doi ucigasi. Abdul Aziz scoase un raget.

— Juganeste porcul! striga excitat Nuri Damad. Spin-teca-l!

— Ce-ai înnebunit? zbiera fratele sau. Se întoarse spre cei doi Mustafa: Țineti-l nemiscat pîna ce i se va scurge tot sîngele! Sa para ca si-a facut singur seama! Nu va luati dupa nebunul asta!

Lui Fahri Bey îi veni sa verse, își scoase batista din buzunar si si-o duse la gura, prefacîndu-se ca își stapînește un acces de tuse.

Abdul Aziz se zbatea zadarnic spre a se smulge din strîn-soarea celor doi ucigasi. Sîngele îi tîsnea din artere, pulsînd ca niste minuscule fîntîni arteziene.

— Lasati-ma! . . . Lasati-ma! . . . gemea clatinînd din cap si zvîcnind din tot corpul ca o pasare abia taiata . . .

. în camera sa de culcare din palatul Dolma-Bagtce, Murad, noul padisah, statea tolanit într-un jilt din piele de Cordova si se uita impasibil la cei patru slujitori Qare-i faceau simultan pedichiura si manichiura. Cîtiva demnitari ai Curtii asistau tacuti la toaleta matinala.^

<

Soarele patrundea prin ferestrele deschise, laolalta cu trilurile unor privighetori, în ambianta aceea calma, o usa se deschise si Fahri Bey, sambelanul, patrunse în încapere. Pe chipul lui se citea o mare agitatie, își saluta din prag suveranul.

Murad ridica privirile, indispus fiindca fusese deranjat.

— Ce este, Fahri Bey?

Noul venit i se arunca la picioare.

— Înaltimii-Ta, s-a întâmplat o mare nenorocire! Demnitarii își aruncara priviri întrebatoare.

— Nenorocire? Ce nenorocire? exclama rastit padisahul.

— Abdul Aziz Efendi . . unchiul Înaltimii-Tale . . s-a sinucis !-

594

Murad casca gura, fara sa poata emite un sunet. Arata ca un peste scos pe uscat, care încearca zadarnic sa respire. Dupa cîteva clipe, reusi sa sopteasca:

— Nu se poate! Nu se poate!

— Azi-dimineata, Cînd slujitorii au intrat în camera . sa de culcare spre a-l trezi din somn, l-au gasit pe podea într-o balta de sînge. își taiase vinele ...

Ochii padisahului se facura sticlosi. Se ridica brusc în picioare. Pleopa ochiului stîng prinse sa-i tremure, fata i se schimonosi, gura i se crispa, începu sa geama. Treptat, gemetele crescua în intensitate, transformîndu-se în urlete animalice. Servitorii care-i faceau toaleta se traseră speriați la o parte. Demnitarii schimbau priviri consternate, nestiind cum sa reactioneze.

Murad facu cîteva pasi si, într-un acces de furie necontrolata, începu sa-si rupa hainele si sa se tavaleasca pe podea. Abia atunci doi dintre demnitarii prezenti îl ridicara de jos si • îl asezara pe pat.

Maresalul Curtii ordona unui servitor:

— Cheama doctorul! Repede! ,

Vestea sinuciderii lui Abdul Aziz, urmata de criza nervoasa a noului sultan, zbura din gura în gura, facînd într-un timp record ocolul întregului oras. Ambasadorii marilor puteri acreditate la Constantinopole trimisera urgent rapoarte guvernelor respective, comentînd cele doua evenimente si prezicînd fundamentale schimbari, în politica interna si externa a Sublimei Porti. Numai generalul Ignatiev, reprezentantul Rusiei, facu exceptie, afirmînd ca sîngeroasa rocada a sultanilor nu va modifica atitudinea - turcilor fata de criza orientala.

în anticamera dromitorului imperial din palatul Dolma-Baptce se adunasera toti

ministrii, în așteptarea verdictului medicilor. Starea „afecțiunii psihice” a lui Murad pare să se fi agravat. Se aflau acolo, pe lângă membrii comisiei supreme, autorii morali ai asasinării lui Abdul Aziz și ceilalți miniștri care nu avuseseră nici un amestec în lovitură de la palat. Iusuf Pasa, șeful departamentului Finantelor, Kabuli Pasa, ministrul Comerțului, Server Pasa, președintele Consiliului de stat și. Comisar Imperial în Bosnia și Hertegovina, precum și Said Efendi, ministrul, de Interne. Savfet Pasa, șeful diplomatiei otomane, stătea posomorit deoparte, își da-

595

dea seama că Midhat lucrase fără știrea lui și aceasta îl îngrijora. Midhat era omul zilei”. Mîine va fi poate unicul sta-pîn al imperiului. Cînd un astfel de personaj te suspectează, îți poți socoti cariera grav primejduită.

— Un lucru nu-mi este clar, reflecta cu voce tare Said Efendi, în auzul unui grup de miniștri care-l anturau. Sinuciderea lui Abdul Aziz ridică unele semne de întrebare. De ce și-a creștat vinele la încheietura antebratului și nu la încheietura mîinii^ așa cum se procedea în cazuri de-astea?

Lui Midhat nu-i scăpau vorbele ministrului de Interne, încerca Said Efendi un discret săh la rege?

— Cred că Abdul Aziz a vrut "să fie original și în pragul morții. Nu se putea sinucide ca orice muritor de -rînd! spuse Mihdat cu humor.

— Ar fi o explicație! zâmbi enigmatic Said Efendi.

— Asta sau alta, situația nu se schimbă cu nimic! rosti cu bruschete Midhat. A murit și cu asta basta! Acum trebuie să ne preocupe doar sănătatea Prea Iubitului nostru Sultan!

Aparu Refik Bey, șeful Poliției secrete. Se apropie de ministrul de Interne și-i vorbește în șoaptă. Said Efendi se întoarce către colegii săi:

— O veste de ultimă oră! Mihri Circaziana a murit!

— Adevărat? exclamă Savfet Pasa, fulgerat de o bănuială cumplită.

— Să nu-mi s/pui că și ea s-a sinucis! rosti Server Pasa .în liniștea grea, lăsată brusc asupra încăperii.

— Cînd i s-a anunțat moartea lui Abdul Aziz, au apucat-o durerile facerii, explica Refik Bey cu derutant calm. •

— și? întreba Kabuli Pasa. *

— A murit în timpul nasterii.

— O sa auzism vorbindu-se si despre alte decese ciudate! zise Server Pasa, pe un ton care nu-i placu deloc lui Midhat.

— Probabil ca ministrul nostru de interne va ordona deschiderea unei anchete! rosti Midhat cu un calm înghetat, încarcat de amenintari ascunse.

Said Pasa era prudent. Nu-i placea sa scuipe împotriva vîntului. Nu concepea sa intre în conflict cu Midhat, omul zilei.

— Nu am de gînd sa încalc domeniul justitiei. Judecatorii sa aprecieze daca este sau nu cazul sa deschida o ancheta. Atîta vreme cît nu voi primi o reclamatie- însoțita de dovezi serioase, nu voi lua nici o masura.

596

— Cine sa reclame! zise Server Pasa. Mortii?

Din dormitorul imperial veni Abdul Rahman, medicul personal al sultanului. Ministrii îl înconjurara plini de curiozitate.

Marele vizir Mehmed Rusdi Pasa îl întreba cu îngrijorare:

— Ce se aude, Efendi!

Medicul ridica mâinile, invocînd milostivirea cerului.

— Domnilor, situatia Înaltimii-Sale este serioasa! Foarte serioasa!

— si-a revenit? întreba Redif Pasa.

— Nu! si nu cred ca își va reveni curînd. Saluta pe cei prezenti si parasi încaperea. Savfet Pasa facu o mutra lunga:

— Acum ce facem?

Midhat Pasa, atribuindu-si din proprie autoritate calitatea de purtator de cuvînt al colegilor sai, se adresa marelui vizir:

— Rusdi Pasa, socotim necesara convocarea imediata a Consiliului de ministri!

în aceeasi zi, dar cîteva ore mai tîrziu, cabinetul turc" se întruni în marea sala a consiliului din palatul Top-Kapi. Ministrii stateau ghemuiti pe scaunele lor, privindu-se cu ostilitate surda, între membrii grupului Midhat si colegii lor cu alte convingeri

politice începeau sa se ridice divergente pe "care nesiguranta' creata de' agravarea starii sanatatii sultanului nu putea decât sa le înaspreasca.

Marele vizir Rusdi Pasa simtea tensiunea din aer si se straduia sa adopte o atitudine neutra, spre a mentine macar •de forma un echilibru între cele doua fractiuni. Midhat Pasa ceru'primul cuvântul:

— Excelenta, domnilor ministri, vreau sa trag un semnal de alarma! Va previn ca situatia Turciei la ora actuala este foarte complicata! Prin înlaturarea lui Abdul Aziz — de trista memorie — am dejucat încercările marilor puteri europene de a ne impune conditiile cuprinse în memorandumul de la Berlin. Am obtinut un scurt ragaz. Cei trei împarati clin nord urmaresc cu atentie fiecare miscare a noastra. Asteapta constitutia pe care am fagaduit-o. Or, aceasta constitutie nu poate aparea înca. Ne împiedica sa purcedem la* concretizarea ei starea sanatatii Înaltimii-Sale Sultanul Murad.

597

— Nu sta în puterea noastra.sa grabim însanatosirea înal-timii-Sale, zise ministrul de Razboi. Trebuie sa luam masur în consecinta.

- Ce întelegi prin masuri în consecinta? întreba Server Pasa cu prefacuta naivitate.

Savfet Pasa intui capcana întinsa de presedintele Consiliului 'de stat. Server încerca sa obtina o declaratie compromitatoare de la Midhat Pasa. Daca acesta va propune sa se treaca la elaborarea constitutiei mai înainte ca sultanul sa-si poata spune cuvântul, va acuza grupul Midhat ca încearca sa uzurpe autoritatea suprema în stat. Savfet interveni abil.

— Colegul nostru Husein Avni 'a avut în vedere presiunile exercitate de catre ambasadete rusa, germana si austro-ungara. Sublima Poarta este literalmente bombardata cu întrebări: „Cînd apare constitutia? în ce stadiu se 'afla elaborarea ei? Ce masuri s-au luat în vederea acordarii .de drepturi populatiilor crestine din Imperiul. Otoman?" Evident, nimeni nu se gîndeste sa încalce prerogativele înaltimii Sale Sultanul. Vom formula doar propuneri, pe care i le vom supune de îndata ce sanatatea sa...

Canaturile usii salii de consiliu fura date cu putere de perete si în prag se ivi Hasan Bey, cumnatul raposatului Abdul Aziz, tinînd un revolver în mina. Urias, cu ochii injectati de mînie, cu bratele îndepartate de corp si cu torsul usor aplecat într-o pozitie plina de încordare, își plimba agresiv privirile asupra ministrilor. Unii se ridicara pe jumătate de pe scaune, altii încremenira hipnptizati de insolita aparitie. Explicatia imperii lui Hasan Bey era simpla pentru" toti cei de fata. Hasan Bey voia sa razbune moartea surorii sale Mihri si asasinarea lui Abdul Aziz.

Husein Avni Pasa tîsni ca un iepure de pe scaunul sau si o lua la fuga spre usa din celalalt capat al salii. Hasan Bey îndrepta arma asupra lui si trase. Lovit între omoplati,

ministrul de Razboi ridica bratele si se prabusi pe covor. Detunatura trezi din transa pe ceilalti membri ai cabinetului, car sarira de la masa si se napustira spre usa într-o fuga dezor donata, îmbrîncindu-se, lovindu-se cu pumnii, se straduîai sa iasa care de care mai întîi.

Circazianul trase iarasi în gramada. Atins în vârful pla mînului sting, Redif Pasa cazu în genunchi, apoi se praval pe podea varsînji sînge, Hasan Bey apasa din nou pe tragaci, dar arma i se bloca. O arunca furios, îsi smulse sabia -din teaca si se repezi asupra lui Husein Avni, care se tîra spre

598

usa, lasînd pe podea o urma rosie de sînge. Cu cîteva lovituri scurte, îl lichida. Ministrul de Razboi îsi dadu ultima suflare, stînd pe spate si privindu-si cu ochii sticlosi asasinul.

Intre timp, marele vizir si ceilalti membri ai cabinetului izbutisera sa se refugieze într-o camera alaturata. Midhat închise canaturile usii, în care colegii lui se proptira spre a-l împiedica pe circazian sa ajunga pîna la ei. Cu o forta care baga groaza în demnitari, Hasan se repezi ca o catapulta peste usa în dosul careia stateau îngramaditi vizirii. Cînd vazu ca nu o poate deschide sau sparge, se opri si striga gâfîind:

— Deschideti! Nu va fac nici un rau! ... Pe cuvîntul meu de onoare! Dati-mi-l pe Ahmed Kaiserli, ministrul Marinei... Numai pe porcul asta îl mai vreau! Sultanul Abdul Aziz l-a ridicat din noroi si l-a facut vizir. Drept recompensa si-a sugrumat stapînul! Cu voi, ceilalti n-am nimic! Va jur! Batu iarasi cu putere în usa: Deschideti!

De cealalta parte a baricadei, Rusdi Pasa încerca sa-l îm-blînzeasca:

— Nu acum, fiule! Esti prea furios!

Pe usa prin care daduse navala Hasan se avîntara în sala consiliului trei ofiteri cu sabiile scoase, urmati de cîtiva soldati din garda.

— Puneti mîna pe el, mort sau viu! striga primul ofiter. Sa nu va scape! . . . Nemerni . . .

Ultimul lui cuvînt se încheie într-un gîlgîit de sînge. Lama sabiei lui Hasan îi perforase beregata, sectionîndu-i artera carotida- interna. Al doilea ofiter se arunca cu sabia scoasa asupra mastodontului, dar acesta îi para lovitura, apoi cu propria, lui sabie îi perfora intestinele. Pe cînd al treilea ofiter si soldatii încercau sa-l înconjoare, Hasan se pleca si smulse pistolul(primului ofiter cazut, în vreme ce para cu sabia lavi-turile adversarilor, trase doua focuri în usa în care stateau proptiti ministrii ascultînd zgomotul luptei din sala de consiliu.

— M-a atins, ticalosul, gemu marele vizir, lasîndu-se sa cada moale pe podea. •

însăpăimântati, fiindcă nici usa nu-i mai putea • apăra de furia circasianului, demnitarii o luara la fuga care încotro. Mai îndraznet, Midhat Pasa iese într-un culoar și, de acolo, ocolind un sir de încăperi, ajunse în sala de consiliu pe urmele soldatilor care-l încoltisera pe Hasan. Acesta se apăra ca un mistret împresurat de câini. Împărtea lovituri în stînga și în dreapta, continuând să traga și cu pistolul, de data aceasta

599

asupra soldatilor. Sabia lui grea se rotea ucigas, retezînd ca pete, strapungînd organe vitale. Sîngele tîsnea din rani, stro pînd peretii, covoarele, masa consiliului. Midhat socbti de datoria lui să intervină, în luptă, desi macelul la care asista l-ar fi îndrituit la o atitudine mai prudentă. Hasan îi gauri antebratul drept și poate că l-ar fi trecut în lumea dreptilor cu o fandare naprasnică, dacă un soldat nu s-ar fi interpus între sabie și pieptul generalului. Eroismul sau îl costa însă viața.

Atrasi de strigatele din sala de consiliu, aparura -jlti soldati din garda, în cele din urmă, Hasan nu mai fu în stare să facă fata peretelui de oameni care se strîngea în jurul lui. Ucisesse doi ofitieri și trei soldati și ranise alți sase. Prins și dezarmat, fu pus în lanțuri, și dus sub escorta la închisoarea militară.

În aceeași noapte, un tribunal extraordinar îl condamna la moarte. Sentința avea să fie executată prin spînzuratoare a doua zi de dimineață, în piața Seraskieratului: în ultimele ceasuri pe care și le petrecu singur în celulă, Hasan își înveseli macabra așteptare cîntînd aria tenorului din „Lucia de Lammermoor”.

Unul dintre cele mai sîngeroase episoade din istoria Turciei se încheia în ambianța de operetă . . .

Lui Felix Bliiminel îi era frica de fericire. Existența lui de chelner la restaurantul „Kaiser Friedrich” se scurgea fără suisuri și coborîsuri senzationale. Se multumeg cu puțin, tra-îndu-și în microscopul propriului tau eu, bucuriile și micile amaraciuni inerente vieții lui solitare. Desi prin însași activitatea lui se afla mai tot timpul în mijlocul unei lumi agi-tate și deosebit de interesante, era un singuratic. Nu se pricepea să-și facă prieteni- și nici nu-i cauta. Aventurile din epoca primei lui tinereți, cu femei bogate și capricioase care-l cumparau așa cum ai cumpara o sticlă de sampanie sau un carton cu prăjituri, nu atinsesera nicicînd proporțiile unor legături sentimentale durabile.

Maturizîndu-se, pierduse preferințele acestor doamne atrase doar de prospețimea tinereții. Găsisse în viața alte plăceri, mai simple, dar nu mai puțin demne de a fi apreciate. O haină frumoasă, o mîncare bună, un pahar cu vin vechi, o plimbare prin parc, o muzică antrenantă. Pentru că nu cerea mult de la viață, își regăsisse ușor echilibrul sufletesc. Cunoscu în acea epocă farmecul lecturii, în puținul timp liber citea ro-

600

mane sentimentale, în fascicule, compatimind eroinele virginale abandonate de barbati perfizi si lasi. Odata, dupa ce parcursese ultima pagina a unei povesti de dragoste însiruite în multiple tomuri, închisese cartea si exclamase beat de încântare: „Exista oare o placere mai mare decât voluptatea imaginatiei dezlantuite?” Citise atât de mult, îhcît se familiarizase cu unii termeni sofisticati, chiar daca la început jnu se prea duminise asupra adevaratului lor sens. Dupa aceasta expfozie de optimism, venisera zilele negre ale racolarii lui fortate în trena Serviciului secret. Discutiile clientilor, pe care le asculta înainte pentru propria lui desfatara, le transmitea acum agentilor oare-l frecventau cu regularitate. Felix era un animal usor adaptabil conditiilor vitrege. Din crîmpeiele conversatiile surprinse, îsi daduse seama ca în lume erau multe suferinte. Fata de acestea, viata lui personala amintea calmul unei oaze într-un desert torid. Se vorbea despre framântarile sângeroase din Balcani, despre posibilitatea izbucnirii unui razboi european generalizat, despre masurile militare luate da catre marile puteri. Felix mai aflase ca în Au&tro-Ungaria se faceau concentrari masive în vederea manevrelor de toamna. Aceasta era explicatia oficiala- Oamenii politici si ofiterii serviti de Felix la masa vorbeau fara ocol despre pregatiri militare febrile, despre posibilitatea unui conflict armat între AuBrto-Ungaria si Rusia. Multi dintre clientii lui promisera ordine de concentrare. Felix ajunsese la concluzia ca existenta lui linistita si confortabila era de invidiat. Multumise proniei fiindca îi încredintase un rol marginal în framântarile care stapâneau acum lumea.'

Tocmai atunci îi cazuse pe cap o pacoste care-l prinsese nepregatit sufleteste. Dupa un foarte obositor serviciu de noapte la restaurant, dormise toata dimineata pîna aproape de prînz. Se trezise din somn 'buimac si îsi prepara tocmai o cafea, cîndi postasul îi adusese un ordin de concentrare, în maximum trei zile trebuia sa se prezinte la unitatea sa» militara din Spalato. socul îi trezise din mahmureala mai vîrtos decât cafeaua concentrata pe .care si-o pregatise, îsi facuse la rtepezeala bagajele si, înainte de a pleca la drum, anuntase conducerea restaurantului. Patronul îl batuse pe umar, urîn-Su-i serviciu usor si fagaduindu-i .ca îi va pastra postul, în 'sinea lui er.a bucuros sa scape de un chelner cu relatii suspect de strînse cu Serviciul secret- -

Se spune ca Dumnezeu, în dorinta lui de a-i face pe oameni mai buni, s-a gîndit sa le arate la ce recompensa frumoasa se

601

pot astepta czi care-i respecta poruncile si atunci, în chip demonstrativ, a coborît pe pamânt un colt de rai, alegînd în acest scop coasta dalmata- Felix cunostea legenda, d(ar starea lui sufleteasca era atît de mizerabila, încît în dimineata în care vaporasul-cursa îl debarca ia Spalato, avu impresia ca fusese aruncat într-unul din cele mai hîde locuri de pe pamînt. Cerul îi paru spalacit ca plumbul topit, soarele îngrozitor de fierbinte, marea zbîrlita si neprietenoasa, oraselul un fel de tîrg insipid, cu oameni ostili si rai.

îndata ce se prezenta la unitatea sia, fu îmbracat în uniforma si încadrat într-un detasament trimis în 'graba pe granita, ispre a întari paza militara. Pentru Felix, deprins cu viata confortabila din capitala, patrularile istovitoare de zi si de noapte pe cararile

muntilor salbatici, bivuacurile lipsite de comjodtitatle, prezenta unor camarazi 'de arine necioplit si enervant de familiari, severitatea dispretiuitoare a ofiterilor, grosolania feldwebelilor si a gradatilor, pecfepsele aspre care plouau pentru cele mai usoare greseli, erau demoralizante, scufundându-l în prapastii de deznadejde. Mirosul de sudoare, de iuft, de bnSncare proasta, îl umplea de 'dezgust. -

Noaptea, când se afla în ,'patrulare si linistea mumtilor era tulburata de rapaitul îndepartat al împuscaturilor de pe teritoriul BoBniei îhvecinate, i ise în'crînicena pielea. Uneori se auzeau foarte aproape de granita, detunaturi razlete de arma. Adeseori patrula surprindea cete de refugiatii bosnieci care încercau sa treaca frontiera clandestin. Pe Felix îl cutremura indignarea când nenorociti ce-si cautau salvarea în Dalmatia, erau respinsi cu brutalitate si siliti sa faca drumul întors.

Fiindca statea oarecum izolat-, camarazii lui începusera sa-l - priveasca piezis. Unii îl luau în derâdere:

- Domnul baron ,TIU se simte în largul sau printre noi, mitocanii! *
- Slugarind pe nobili, își închipuie ca s-a -molipsit de la ei si ci i s-a albastrit sîngele!
- Ma întreb de cte nu se duce sa manînoe cu ofiterii la popota!

Felix Blummel, se prefacea ca nu aude sarcasmele, desi în sinea lui fierbea- Treptat, situatia lui devenise de nesupor-tat. Fiindca se spala pîna la brîu si dimineata si seara, fiindca își peria dintii își se pieptana cu grija, fiindca uniforma lui era întotdeauna scuturata si calcata, iar bocancii straluceau aa lacul de Chantily, camarazii lui, în majoritate tarani, nu prea buni prieteni cu igiena, începusera sa vada în el un

602

fel de dihanie, cu atît mai vîrtos cu cît ofiterii si gradatii îl •laudau pentru curatenia lui si îi dadeau de exemplu.

Feldwebelul Schulze îl suparase într-o zi, exclamînd în fata trupei:

- Esti cochet ca o femeie, Blummel!

Soldatii începusera - sa rîda si sa-si faca semne cu cotul.

Schulze era un zaplan de aproape doi metri, cu un cap aare si falcos, lipit de un corp patrat, numai muschi. Respira forta neîmblînzita, brutalitatea.'Soldatii intrati în pumnii lui, aplicati pe înfundate, la strâmtoare si fara martori, ramîneau ru dureri surde în coaste sau în sale zile sau chiar saptamîni le-a rîndul.

Felix baga de seama, cu bucurie si recunostinta, ca pluto-n'erul îl vedea totusi cu ochi buni. începuse sa-i acorde mici avantaje. >îi schimba efectele uzate cu altele noi, îi

dadea suplimente la mâncare si la tutun, îi aproba scurte învoiuri, foarte pretuite printre soldatii tinuti cu lunile în creierii luntilor.

Bunavointa lui Schulze se manifesta vizibil si în public, :înd Felix fu trecut la cancelaria companiei, unde — toti stiau îcest lucru — avea sa se bucure de un tratament exceptio-lal. în loc sa mai umble pe coclauri, de ajungeau sa-i arda îlpile, i se încredintase tinerea la zi a unor registre foarte simple.

Cînd se vazuu în încaperea aceea frumoasa zugravita, raco-Dasa si atît de linistita, îsi zise ca Dumnezeu si-a coborit iarasi harul asupr.a lui. Lînga cancelarie .se afla o camaruta cu un pat, cu asternuturi curate, în care avea sa doarma. Masa foarte buna, fiindca se putea înfrupta — la bucatarie — iin mâncaruri pregatite pentru popota ofiterilor. 'Bucatarul, stiindu-l în gratiile atotputernicului feldwebel, de care sol-tii se temeau mai strasnic decît de ofîteri, îi furniza tot felul de delicatese.

- As fi putut sa te repartizez la popota, îi spuse Schulze într-o dimineata pe cînd era în toane bune. Ai fi servit la iasa pe domnii ofiteri. Dar acestia sunt tare capriciosi. _Te-ar fi hartuit ca pe hotii de cai. Aici însa esti m-ai linistit decît tine acasa. Da, da, mai linistit, fiindca n-ai de platit chirie si nu te supara vedifrii zgomotosi. Cu mita e ai sa 'te înțelegi foarte bine-

*

i Felix îl privea cu ochi de catel supus si recunoscator. Schulze, în ciuda brutalitatii lui ajunse proverbiale, devenise alt oin. Se facuse prevenitor, blînd, glumet.

603

Dar fericirea lui Felix nu duna mult.

La cancelarie fu repartizat un recrui, protejat de coman-' dantul de batalion. Noul venit, tânar, frumusel, cochet, deveni în curînd favoritul feldwebelului. Nedumerit, apoi nelinistit de raceala brusca a sefului sau, Felix se pomeni definitiv detronat din pozitia-i privilegiata si retrimis la unitatea sa din creierii muntilor. Camarazii lui, încîntati de prilejul care li se oferea, reîncepura sa-i faca tot felul de mizerii.

Noua faza în activitatea sa militara avea sa fie de scurta durata. Într-o dimineata fu chemat la cancelarie. Lui Felix îi batea inima de-i rasuna cosul pieptului-

— Bliimmel, ti-a venit ordin de desconcentrare! îl întîm-pina feldwebelul morocanos. Marimi au intervenit pentru tine la Viena, de te-|au scos de aici, învîrtitule!

În aoeesai d>upa-a,miaza, Felix se înaipoie la Spalato. îsi petrecu noaptea într-un han modest, caci ultimul vapor-cursa din ziua aceea plecase (spre Zara cu un sfert de ora înainte.

Dupa o cina frugala, stropita cu o jumătate de sticla de vim unguresc, Felix facu o plimbare prin oras. De data aceasta îl încîntara gi strazile întortocheate, dar atît de

pitorești și cheiul argintat de razele lunii și camera lui mică și saracacioasă, în care avea să-și petreacă noaptea. A doua zi de dimineață își lua /micul dejun într-o cofetărie din Piazza dei Signori, apoi se îndreptă spre port.

Abia aștepta să se înapoieze la Viena, să-și reia activitatea atât de plăcută de la restaurantul „Kaiser Friedrich”. Fiindcă avea bani destui asupra lui, își propuse să transforme drumul de întoarcere într-o călătorie ^de plăcere. Va face o escală de o zi la Zara și altă escală la Trieste. Apoi va poposi o noapte la Graz, unde locuia un unchi dinspre mama-

Când ajunse în port, vaporul-cursă — alb și cochec ca un yacht imperial — aștepta la chei. Plin de voioșie, își cumpără un bilet și se îmbarcă, instalându-se pe o bancă la pupa, spre a se prăji la soare. Era fericit. Atât de fericit, încât îl străbăta un fior de teamă. Statea cu ochii întredeschis! spre mare, rețea azurie, netedă ca un lac.

Un bărbat în haine civile se așeza lângă el pe bancă. Irritat de prezența intrusului care-i tulbură liniștea, Felix îi aruncă o privire peste umăr. Deodată înghetă, deși soarele îl pripea, Lângă el <se afla blestematul de comisar caruia — de .voie, de nevoie, — ^îi furniza, la Viena, informații .asupra clienților săi.

— Buna ziua, Blummel.

604

— Buna ziua, domnule comisar, roșii pierit chelnerul.

- Frumoasă zi, înu-i așa Blummel.

- Frumoasă, domnule .comisar.

Felix avea senzația că este un soarece pândit de o pisică vicleană cu ghearele scoase-

— Nu mă întrebi cum de ne-am întâlnit, Blummel? Insistentă ou care comisarul îi repeta numele îi paru de

rau augur.

- Sunteți desigur în vacanță, domnule comisar!

— Nu, Blummel. Sunt în serviciu comandant. Mai precis, am venit după tine.

— După m(in,e, domnule comisar? bîngui chelnerul.

— Ascuma, Blummel, ai fost desconcentrat, dar asta nu înseamnă că obligațiile tale către țară au încetat. Ai fost lăsat la vatră pentru că ți s-a va încredințată alta misiune. Mult mai frumoasă. Ce limbi străine cunoști, Blummel?

— Franceza, sîrba, italiana si bineînteles germana, dialectul vienez.

—j stii bine italianeste, nu-i asa? Bunica dumitale -a fost italianca, daca nu ma însel!

— întocmai cum spuneti dumneavoastra, domnule comisar.

— înseamna ca nu-ti va fi greu sa înveti limba româna, •caci e înrudita eu italiana, în trei luni ai sa te descurci bine în românește.

Felix avea senzatia ca i se asezase o povara mare pe piept, care-i îngreuna 'respiratia, îndrazni sa întrebe: —• De ce trebuie sa învat româna?

— Fiindca ai sa pleci la Bucuresti si ai ;sa te angajezi chelner la Capsa. Capsa este un restaurant de lux din capitala Țarii Românești. Acolo ai sa faci acelasi lucru ca si la Viena. Vei informa pe un agent al nostru asupra discutiilor purtate de clientii dumitale.

— si cu postul meu de .la „Kailser Friedri'ch" ce are sa se întîmple?

— Au sa ti-l pastreze pîna ce ai sa-ti termini misiunea la Bucuresti. Blummel, curaj! Toti trebuie sa ne facem datoria catre tara. Banuiesc ca preferi sa fii chelner la Capsa, decît concentrat pe frontiera?

Comisarul zîmbea, dar tonul sau ascundea imperfect o amenintare surda. Chelnerul conveni în sinea lui ca varianta care i se oferea era de preferat, îl fulgera deodata o banuiala care îl facu sa se ânfioare- I se carea sa fie spion? Daca îl vor prinde românii? îl .vor spînzura sau îl vor pune la zid?

605

Primejdiile cele mai mari erau însa preferabile patrularilor ,pe frontiera'si companiei feMwebelului Schulze.

— Domnule comisar, ma duc la Bucuresti, daca asa socotiti 'dumneavoastra ca este bine, rosti resemnat.

Comisarul îl batu din nou pe umar:

— Bravo! stiam eu ca esti un om de înteles. Ehe, Bucures-tiul este un oras frumos.- Acolo o sa ai mare trecere. Esti înca tînar, aratos . . . Femeile au sa se bata pentru tine! .
..

Sirena vaporului suna prelung-

Podeaua prinse sa vibreze sub talpile lui Felix. Apoi cheiul de piatra începu sa se departeze de flancul navei-

Contele de Paris venise la Bad Ems ca sa vada si ca sa {fie vazut. Capetele încoronate, ca si pretendentii la tron, au nevoie de popularitate, asemenea actorilor si cântaretilor. Sperase ca aici, în mult apreciata si foarte mondena statiune climaterica de pe malurile râului Lahn, sa poata trage sforile în folosul restaurarii monarhiei în tara sa. Unul dintre prietenii si partizanii sai cei mai convinsi, ducele de Fitz-James, constatase cu un oarecare humor ca Bad Ems, în plin sezon, concura cu succes Viena din epoca marelui Congres de pace, atât de mare era afluenta de monarhi, principi si înalti dem-nitri, veniti de prin mai toate colturile Europei, îi întâlneau si pe aleile gradinii publice, si la Kurhaus, si prin magazine, si în holurile hotelurilor, si, pe strada, si în împrejurimile atât de pitoresti, îi vedeai plimându-se pe jos-sau în trasura, consumând cafea ou lapte, Kremlsichnkt ori Kapuzinner pe terasele cofetariilor, populând restaurantele de lux si cârciumioarele cu ambianta intima, ori dansând vals prin gradinile de vara cu artisti de cabaret, muzica multa, vin de Rin, si bere bavareza. Suveranii doreau sa-si pastreze incognito-nl, dar fictiunea nu însela pe nimeni. Adeseori trecatorii se întorceau pe strada dupa câte un personaj în haine civile si își sopteau cu extaz:

— Regele Spaniei! Ce tânar e?

— 'Iata si pe împaratul nostru! Ai zice ca e un batrân pensionar iesit la plimbare!

- stiti cine a trecut pe Hnga noi? Regele Suediei! Ce elegant e! si ce prestanta are!

— Țarul, copii! Țarul Aleksandr! Mai chipes decât toti! Are silueta de locotenent!

606

- Bâtrînul din trasura e Printul Gorceakov!

— Iar orientalul cu fes este Musurus Pasa!

— Uite si pe Printul de Wales! își salta burta ca un vrabioi! Se zice ca este arbitrul elegantei!

- Scoate palaria, baiete! Vine spre noi cancelarul! Cancelarul Bfomark, prostule!

— Uite si pe împarateasa Elisabeth! Superba femeie!

Exclamatiiile erau emise mai ales de vilegiaturistii ocazionali veniti la cura. Localnicii se obisnuisera cu „marimile”, asa ca nu le mai faceau nici o impresie.

Contele de Paris nu-i lipsea modestia. Dar amorul lui propriu suferea în taina- El, reprezentantul casei regale de Bourbon, trece neobservat printre celelalte personaje „ilustre” înconjurate de o aureola adeseori nemeritata. Regii detronati sunt asemenea unor obiecte scoase din uz- Nu li se mai da importanta. Daca nu sunt aruncate la gunoi, ramân, în cel mai fericit caz, sa se prafuiasca într-o camera cu vechituri. Uneori sînt exhibate la lumina fiindcă -li se gaseste q întrebuintare, dar si în aceasta eventualitate

sunt socotite tot niste obiecte de ocazie, de care te debarasezi de îndată ce li se găsește un înlocuitor mai bun. Conte de Paris nu putea uita că bunicul său, Louis-Philippe d'Orléans, fusese rege al Franței, un „rege burghez” fiindcă folosea în locul sabiei o prozaică umbrelă. Drama lui provenea tocmai din nepotrivirea dintre înfățișarea-i de țirgovet, și atribuțiile tradiționale ale unui monarh destinat să poartă sceptru, coroană, decorații, și să joace un rol ornamental la recepțiile de gala și la parazile militare. Pentru monarhisti, Louis-Philippe fusese un Burghez, iar pentru radicali, un monarh. Plutise între două lumi, respins și de una și de cealaltă, asemenea corciturilor patrupede ce stârnesc râsul sau mila prin aspectul lor compozit. Se spunea că unul dintre fiii săi, aflându-se la studii în Anglia, ar fi fost surprins pe stradă de o ploaie ropotitoare de vară. Un coleg care-l însoțea i-ar fi oferit prevenitor propriu umbrelă. „Iartă-mă, dar am jurat să nu mă folosesc (niciodată de un astfel de obiect)”, ar fi răspuns printul-

Pe Louis-Philippe, un complex favorabil de împrejurări îl scosese din camera cu Vechituri a istoriei și îl plasase pe tron. După o domnie scurtă, plină de echivoci, fusese zvîrlit în anonimatul din care abia iese-

Contele de Paris era dornic să vadă casa din Bourbon repusă în drepturile ei. Mersese până acolo cu concesiile și com-

607

promisiunile, încât renunțase la pretențiile personale în favoarea varului său, printul Henri d'Artois, conte de Chambord, reprezentantul ramurii principale a familiei de Bourbon. Chambord fiind lipsit de copii după moartea sa, drepturile de can-iffidat la tronul Franței aveau să treacă asupra contelui de Paris.

Din nefericire pentru cauza legitimistă, Chambord nu fusese la înălțimea așteptărilor și a încrederii pe care monarhistii și-o pusese în steaua lui. Limitat intelectual, incapăt înart, retrograd, pretinsese că Franța să revină la absolutismul regal dinaintea Marii Revoluții. Concepțiile lui absurde compromiseseră cauza monarhică. Când fusese pe punctul de a pune mâna pe coroană, ratase totul și fusese nevoit să se întoarcă umilit în obscurul sau exil.

Coțele de Paris n,u renunțase la luptă. Știa că insuccesul varului său se datora în parte și cancelarului Bismarck, cu totul ostil restaurării în Franța a unei monarhii prin definiție militaristă. Cancelarul de Fier prefera să aibă dincolo de Rin o republ'itea vecină frământată de curente politice afntagonilste. Conte de Paris sosise la Bad Ems cu intenția de a-și crea prieteni și de a câștiga sprijinul suveranilor și oamenilor politici ostili Reichului genman. Spre dezamăgirea -sa, nu trezise nici un interes printre cei care ar fi putut face ceva pentru el și-pentru monarhia franceză. Nu se vorbea decât despre chestiunea orientală și despre iminenta izbucnire a unui război ruso-turc, în care Anglia s-ar angaja automai cu toate forțele spre a zagăzti expansiunea rusă, atât de_ suparatoare pentru interesele britanice din Asia și din fhiropa"

Contele dfe Paris spera totuși să găsească un- mijloc spre a se apropia de țară și de

cancelarul Gorceakoy, icare-si manifestasera nu o data simpatia fata de casa de Bourbon. Nu pierdea <o zi sa nu iasa la plimbare, singur, cu miinile la spate, aparent nepasator .la lumea din jur, alegînd. însa locurile frecven-Itate de Aleksandr I si de rnatusalemicul sau cancelar. Prefera sa nu fie Snsotilt de vreunul din partizanii sai, pejntriu ca discutiile purtate fara martori au mai, multa sansa sa, duca la rezultate practice.

Dar pronia parea sa se împotriveasca gîndurilor contelui. întîlnirea dorita si asteptata cu .afîta nerabdare nu se mate-realiza.

într-o dimineata de iunie, cu norî pufosi, decorativi, tiviti cu aur de soarele varatic, contele, obosit de hoinareala, se asezase pe o banca în gradina publica, alaturi de o fîntîna arte-

608

ziana care-d racorea din cînd în cînd obrazul 'cu o boare de apa purtata pe aripile unui vînticel sprintar.

In preajma contelui se opri deodata, în contre jour, un barbat înalt, subtire, cu- trasaturi nedeslusite. Noul venit se înclina.

- Monseigneur/r!

Abia atunci contele de Paris recunoscua glasul vicontelui de Gontaut, ambasadorul Frantei la Berlin.

— Dragul meu viconte, ma bucur mult ca te vad! îl pofti pe banca.

Gontaut îsi scoase palaria si îsi sterse cu batista fruntea perlata de transpiratie.

— Credeam, Momseigni/zur, ca voi avea parte de un concediu linistit. La ora a<ctuala însa Bad Ems este un urias cazan în care fierb -la foc înalt interese, intrigi si tot felul de jocuri subterane-

Cîteva fetite galagioase -începura sa se joace „de-a v-ati ascunselea" în jurul bancii ocupate de cei doi francezi, sîiin-du-i sa-si caute refugiu în >alt ungher al gradinii. Mergeau agale pe o alee umbrita de copaci, vînînd alta banca libera.

— Franta Se afla la mare raspîntie, Mon^eigneur. Suntem pusi în cea mai idioata situatie. Trebuie sa ne alaturam fie rusilor, si atunci îi suparam pe englezi, fie englezilor, si atunci ne stri'cam cu rusii.

— O cale de mijloc nu e posibila?

— Ar însemna ,sa-i suparam si pe unii, si pe altii. Dupa aceea am ramîne singuri în fata

balaurlui german. Eh, iata-l si pe Gorceakov!

Contele de Paris tresari. Printre siluetele doamnelor care se plimbau pe alee zari, ,oeva mai departe, pe cancelarul rus, însoțit de contele Karoly si de baronul Jomini. Gorceakov se opri sa strînga mîna contelui de Paris si ambasadorului Frantei.

- Monseignpur, iata o placuta surpriza! A trebuit sa ne aduca întîm;plarea la Ems, ca sa putem schimba cîteva cuvinte. Viconte, se adresa ambasadorului, abia asteptam sa va vorbesc. Ultimele evenimente din Constant inopo le >au complicat considerabil situatia politica. .

Contele de Paris zîmbi!

— Domnilor, va stingheresc, desigur. Am sa ma retrag . .

— Va rog sa ramîneti, Monseigncwr! Vom vorBi despre Franta. Chestiunile legate de Franta va privesc si pe dumneavoastra.

Contele raspunse la politetea cancelarului rus, înolinîndu-se.

39 — Uragan asuprj Europei
609

— Va multumesc, Excelenta!

— Viconte, vorbi Gorceakov lui Gontaut, sunt indispus de atitudinea adoptata recent de Franta. Invocînd revolutia de palat de la Constantinopole, a amînat remiterea memorandumului si a recunoscut pe noul sultan fara sa se puna în-prealabil de acord cu guvernul rus. Acestea sunt incontestabil rezultatele manoperelor cabinetului britanic, care nu pierde ocazia sa ne contracareze planurile. Regret ca Franta, care ne datoreaza poate existenta ei — nu mai este nevoie, cred, sa va reamintesc evenimentele de anul trecut — s-a facut unealta perfidiei britanice.

— Termenul este tare, Excelenta! replica Gontaut.

— Tare? La ce anume va referiti? La „unealta" sau la „perfidie"? Se întoarse spre contele de Paris: Monseic^nffur, Fr,anta lui Louis XIV si a'lui Louis-Philippe nu s-ar fi pretat la un asemenea joc. Razboaiele dintre natiunile europene tot pe teritoriul Europei îsi gasesc principalul teatru de operatii. Bataliile navale nu au decît un caracter secundar.

Ar fi fost ispitit sa faca o aluzie rautacioasa la „ajutorul" dat de Anglia, „aliata" Frantei în campania din 1870, dar se abtinu, caci nici Rusia .nu se remarcase atunci printr-o solitudine deosebita fata de imperiul lui- Napoleon III.

Referirea lui Gorceakov la domnia lui Louis-Philippe facu placere contelui de Paris, însemna nu numai ca dinastia de Bourbon-Orleans nu fusese definitiv uitata, dar ca în calculele* oamenilor politici rusi restaurarea monarhiei în Franta devenea o ipoteza demna de luat în seama.

Contele de Paris se feri totusi sa se "amestece în discutie, spre a nu complica rolul lui 'Gontaut si al ministrului de Externe Decazes. Ambasadorul francez îi fu recunoscator.

Gorceakov reprosa cu vizibila amaraciune incorectitudinea guvernului de la Londra fata de Rusia.

— Toate discutiile purtate de lordul Derby cu ambasadorul nostru suvalov, întreaga noastra corespondenta diplomatica referitoare la chestiunea orientala sunt comunicate fara întârziere de cabinetul britanic lui Musurus Pasa, reprezentantul Turciei la Londra. Procedu incalificabil, cu atât mai mult cu dji, în ultima instanta, .saboteaza eforturile noastre de a elibera popoarele crestine din Balcani de sub jugul otoman.

Gontaut înclina din cap în semn de tacuta încuviintare.

— In tratativele marilor puteri cu Sublima Poarta, ne putem dispensa de Anglia, continua Gorceakov. .Daca am

610

remite guvernului turc memorandumul, asa cum s-a convenit initial, si am actiona în consecinta, criza din Orieftt ar fi rapid rezolvata.. Este destul sa va relev impresia puternica pe care ar face-o trimiterea unor nave de razboi franceze în apele turcesti, pentru a sprijini activ nota comuna a marilor puteri.

Gorceakov își consulta ceasul, apoi își întrerupse tirada:

— Ma iertati, dar trebuie sa va parasesc. La prînz sunt invitat de catre Majestatea-Sa Țarul. Nu ma îndoiesc, Mon-xeig>neiiu.r, ca Majestatea-Sa va fi încîntata sa va vada. Voi aranja ,o întâlnire. Iar noi, viconte, ne vom revedea spre a continua aceasta discutie. V-as ruga sa informati pe ducele Decazes asupra punctului nostru de vedere.

A doua zi, contele de Paris si ambasadorul Frantei primira invitatia sa cineze în compania tarului. Ca si cancelarul sau, Aleksandr le împartasi resentimentele lui fata de Anglia si dezamagirea pe care i-o provocase atitudinea echivoca a guvernului de la Paris.

— Daca Franta ne abandoneaza, ma voi multumi cu o actiune militara austro-germano-italo-rusa împotriva Turciei. Criza orientala trebuie definitiv lichidata!

Viconte Gontaut remarca, nu fara emotie, ca de la ultima sa întrevedere cu Gorceakov

tensiunea din tabara, rusa crescuse. Aleksandr II nu se mai limita la preconizarea unui demers diplomatic comun- al. marilor puteri. Posibilitatea izbucnirii razboiului intrase în domeniul probabilitatilor. Cu o seara înainte. Gontaut primise o depesa cifrata de la Decazes, care îl prevenea sa nu-si ia angajamente formale fata de tar si de Gorceakov, deoarece opozitia si opinia publica preferau sa pastreze si sa consolideze prietenia- cu Marea Britanie, chiar daca în acest mod se deteriorau relatiile cu Rusia. La Paris se stia ca Anglia deplasase în apele Levantului douazeci si una de nave militare si ca guvernul britanic era hotarât sa-si apere, la nevoie prin forta pozitia adoptata recent fata de chestiunea orientala.

în cercurile diplomatice din capitala Frantei circula zvonul ca între Londra si Berlin s-ar fi încheiat un acord se-crei, la care ar fi aderat si Viena. în aceste conditii nu era de conceput ca Franta sa accepte o izolare politica «de dragul Rusiei. Decazes sublinia impresia urita pe ^care o facuse în cercurile guvernamentale franceze limbajul belicist al factorilor de raspundere de la Sf. Petersburg. Franta nu admitea ideea unei interventii 'militare împotriva Turciei si nici o ocupare temporara a teritoriului acesteia. Decazes nu

611

uitase sa sublinieze usurarea pe care o încercase când daduse instructiuni ambasadorului de Bourgoing sa nu mai remita memorandnmul Sublimei Porti, folosindu-se de prete'x-tul înlocuirii lui Abdul Aziz cu Murad V. Spera sa gaseasca o formula acceptabila si pentru rusi, si pentru englezi în vederea reluarii tratativelor cu turcii. Pîna atunci, Franta nu va face nici o miscare susceptibila sa indispona Marea Britanie. Decazes încheia mesajul cu o fraza usor cinica: „Adio, dragul meu prieten. Regret ca tratativele acestea ti-au stricat vacanta".

Ministrul nu era lipsit de un humor negru. Cum putea-numi vacanta timpul pe care el, Gontaut, si-l petrecea la Bad Ems, straduindu-se sa domoleasca mînia ursului nordic, atit de întepaturile lui John Bull.

Cînd ambasadorul încerca sa explice tarului pozitia Frantei — bineînteles cu menajamente — imperialul sau interlocutor se întuneca la fata:

— Daca Franta înțelege sa se înfeudeze politicii britanice, n-are decît, O face însa pe riscurile ei. în ceea ce ma priveste, nu .voi ezita sa trimit o nota severa Constantinopo-lelui, chiar daca demersul va fi sustinut de numai patru puteri în loc de sase.

Discutiile purtate -oficios de Gontaut pareau sa fi ajuns la un punct mort, cînd atmosfera fu înveninata iarasi de o stire sosita simultan de la Constantinopole si Belgrad. La 8 iunie, guvernul turc adresase printului Milan al Serbiei o telegrama formulata în termeni duri: „Sublima Poarta nu poate asista indiferenta la înarmarile Serbiei, care în ultimele zile au luat proportii, în interesul armoniei care trebuie sa demneasca între noi, suntem obligati sa va cerem explicatii asupra scopului acestor înarmari".

— Midhat Pasa începe să-și arate coltii, comenta acid Gorceakov.

— Vom tolera are ca turcii să-i sugrume și pe sârbi? se mînie tarul.

—^

— Sîrbii sunt bine înarmați de noi, Majestate. Dacă se va ajunge la o confruntare militară, turcii vor fi debordați de armatele sîrbești. Să nu uităm că la comanda lor se afla Cernaiev, unul dintre cei mai destoinici generali ai noștri.

Un dineu la care fuseseră invitați Gontaut și contele de Paris fu decomandat de tar în ultimul moment. Candidatul prezumtiv la tronul Frantei înțelese că problema restaurării monarhiei în țară să își pierduse pentru moment actualitatea. Rusia avea chestiuni mai importante de rezolvat.

,«12

— Germanii din vremurile îndepărtate aveau o credință religioasă care m-a cucerit prin frumusețea ei, spuse cancelarul Bismarck colaboratorului său, printul de Hohenlohe, în vreme ce se plimbau pe malul râului Lahn. Erau convinși că după moarte se întâlneau în infern cu toți oîinii care i-au slujit în timpul vieții. Mi-aș dori să pot crede și eu acest lucru.

Îmbracați în haine albe de vară, pareau niște burghezi de rînd ieșiți la aer. Nu erau însoțiti decît de imensii dogi germani ai cancelarului, care alergau încolo și înapoi, zben-guindu-se, tulburînd pasarile și sopîrlele ce se prăreau la soare. Hohenlohe stia însă că singurătatea aceasta era numai aparentă. Numeroși agenți acoperiți, ascunși pe după copaci ori pe după boschete, îl escortau pe cancelar, spre a-l feri de un eventual atentat nihilist.

— Îți aduci aminte, Principe, de Sultan, frumosul meu dog pe care mi l-a daruit printul marocan ... — i-am și uitat numele, căci prea era complicat, în public îi spuneam câinelui Sult, că să în, u creez un con&3ct diplomatic cu Turcia și cu țările arabe. Sultan mă întovărășea pretutindeni, chiar și la recepțiile oferite de mine la Varzin sau la Friedrichsruhe. La Wilhelmstrasse primeam audiențele avîndu-l pe Sultan lînga mine. Să-i fi văzut pe miniștri, pe contii delicat și pe principii plini de morgă cum se schimbau la față cînd îl vedeau pe dîine lînga piciorul meu. Sultan era prietenos cu oamenii buni și mîrșia la cei răi. Avea un instinct sigur, după care — • marturisesc — m-am calauzit și eu de multe ori. N-am angajat niciodată intendenți ori servitori care nu erau pe placul lui Sultan. Mi s-a întîmplat să mă folosesc de acest criteriu și în alegerea unor înalți demnitari. Indicațiile lui-

• Sultan nu m-au înșelat niciodată.

Oltiva pescari stăteau nemiscați pe malul râului, pîndind cu încordare dopul de plută de la capatul unditelor. Apariția dogilor, latrînd și mîrjonindu-se, îi făcu să sara speriați în picioare. .

Bismarck observa scena. Cu prefacuta severitate își chema cîinii, . ponuncin'du-le sa ramiîlna lînga piciorul „sau. Bombanind iritati, dar neîndraznind sa faca scandal, pescarii s3 înapoiara la ocupatiile lor.

— Tot în chipul asta m-a suparat o data Suttan, adauga Bismarck cu melancolie. Am ordonat sa fie pus în lant, A doua zi de dimineata servitorii au gasit lantul rupt si lemnul de care se tinea, ros si cu .urme de sînge. Sultan nica-

613

ieri. Am trimis slugile pe urmele lui, dar nu l-am mai gaT sit. Cîteva sâptamîni a bîntuit padurea din jur, hranindu-se cu iepuri si >câpri,oare. Devenise un animal periculos. Unii oameni ma sfatuiau sa trimit potere, sa-l împuste. Cica decima vînatul. Am refuzat si bine am facut, într-o zi ma plimbam prin padure. De sub niste tufe a aparut Sultan. Dind 'din coada, s-a apropiat de piciorul meu. Ne împacasem. L-am mîngâiat pe cap si i-am cerut scuze fiindca l-am pus în lant. Cî'tiva ani mai tîrziu a' murit. Am suferit atunci de parca as fi pierdut un copil. . .

Cancelarul facu o pauza. Se uita îndelung dupa 0 rîridu-nea care descria pe cer volte rapide.

,— Se spune despre mine, Principe, ca sunt dur, violent, neîndurător. In realitate am o fire visatoare, sentimentala . .. Oamenii m-au facut aspru, oamenii m-au înrait.. .

Pe drumul pietruit care serpuia de-a lungul rîului aparura doua trasuri trase de cai albi.

Hohenlohe își facu mîna streasina, s/pre a-si feri ochii de arsita orbitoare a soarelui.

- împaratul nostru si Țarul sunt în prima trasura! spuse.

Cînd ajunsera în preajma cancelarului, cele doua echipaje se oprira. Bismarck si Hohenlohe îi salutara pe cei doi i'mparati, foarte putin martiali în costumele lor civile. Wil-helm I, cu o palarioara de vinator împodobita cu o pana de paun, arata ca un bunic blajin. Țarul avea aspectul unui ancien beau care-si pastra înca prestanta tineretii. .

Din a doua trasura coborîra cancelarul Ger.oeakov. si marele sambelan al Curtii regale prusace, contele von Redern.

— Ce-ar fi sa ne dezmortim s] noi picioarele? propuse . Kaiserul. Putina plimbare pe-jos nu ne-ar strica!

Țarul se declara numaidecît *de acord, îi placea sportul sub toate formele. Cobori cel dintii din trasura si îl ajuta si pe unchiul sau, Kaiserul, sa coboare. Grupuri de calareti civili prinsera sa treaca în sus si în jos pe sosea, aparent în pilimbare. Bismarck stia însa ca toti acestia erau agenti ai Politiei, deghizati în amatori de cavalcade. ' .

Dogii lui Bismarck alergau, sareau, faceau tot felul de giumbuslucuri, fara sa acorde atentie imperialelor personaje. Unul dintre cîini trecu în goana pe lînga împaratul Wilhelm, facîndu-l sa scape bastonul în care se sprijinea. 'Redern ridica bastonul de jos, îl sterse de tarîna cu propria lui batista si îl înapoie suveranului.

— Acesfia sunt faimosii dumitale dogi, 'Principe? se adresa Kaiserul iritat cancelarului Bismarck. Nepotul meu,

614

Țarul, mi-a vorbit despre ei cu admiratie. Mie, drept sa-ti spun, nu prea îmi plac. Asa, cu urechile taiate, seamana c'i niste corcitur.

Contele von Redern zâmbi .ca de o gluma buna. Chipul lui Bismarck ramase de marmora. Nu-i placusera vorbele monarhului. Hohenlohe își aminti aprecierile sefului sau, care împartea oamenii în buni si rai dupa cum erau sau. nu agreati de cîinii lui.

Țarul își dadu seama ca unchiul sau facuse o gafa. Ca sa însenineze atmosfera, schimba subiectul conversatiei.

— Dragul meu Principe, se întoarse spre Bismarck, ai fast informalt de raspunsu'l dat turcilor de catre MMan ai Serbiei?

- Nu înca, Maiestate, Presupun însa ca o copie a sosit în cursul acestei dimineti.

- si principele Gorceakov tot astazi a primit-o.

- Nu ma îndoiesc ca Milan a dat o riposta tai.oasa_notei Sublimei Porti. Intensele pregatiri militare ale Serbiei. ..

— Tocmai ca raspunsul sau a fost extrem de conciliant! interveni Gorceakov. Am apreciat moderatia tonului. A declarat ca >nu doreste sa aduca vreo atingere bunelor sale relatii cu Sublima Poarta si nici sa stirbeasca integrit'atea Imperiului Otoman. A mai anuntat trimiterea unui delegat sîrb' la- Constantinopole, însărcinat sa furnizeze toate explicatiile necesare spre a restabili armonia si încrederea reciproca. Sa mai invoce acum Marea Britanic belicismul Serbiei, alimentat în taina de Rusia!

— Reaua-eredinta a englezilor e manifesta, întari tarul. „Perfidul Albion" nu-si dezmente reputatia!

Bismarck zâmbi placid:

— Germania își permite sa va ofere, .Majestate, întregul sau concurs în vederea, gasirii unei formule sortite sa duca la o apropiere îftre punctul de vedere al Maiestatii Voastre si 'cal al cabinetului britanic. Da, da, Germania este gata sa joace rolul unui mediator. Principe, se adresa Bismarck lui Hohenlohe, presupun -ca si Parisul

va sprijini initiativa noastra.

Hohenlohe gasi ocazia sa arunce o sageata:

— Parisul, Alteta, si-a definit pozitia, adoptînd o atitudine net pro-britanica.

•

Bismarck clatina din cap cu afectata parere de- rau.

— Nu înteleg jocul Frantei! Doreste oare- împartirea Europei în doua tabere? Noi vom'fi în orice caz alaturi de Rusia!

' (115

Ambasadorul sau la Paris îi daduse raspunsul pe care-l astepta. Pe marginea lui îsi permise sa brodeze în continuare:

— Simpatiile francezilor si englezilor pentru Turcia •persecutoare prin definitie a crestinismului — sunt împotriva naturii!

Era încintat ca daduse o prima lovitura de târnacop blocului antigerman constituit de Anglia, Rusia si Franta cu un an în urma.

Vorbele lui nu-i displacura lui Gorceakov. în cazul izbucnirii ostilitatilor între Serbia si Turcia, ceea ce nu era deloc exclus, în ciuda asigurarilor pasnice ale principelui Milan, n-ar fi fost imposibila o agravare a situatiei politice europene. In asemenea eventualitate, îi convenea sa se stie ca Rusia nu va rămîne izolata. Prietenia discutabil de sincera a Germaniei era mai buna decît nimic.

- Austro-Ungaria reprezinta un mare semn de întrebare, relua tarul. Punctul ei de vedere fata 'de chesti'unea orientala nu coincide cu al ndstru. Daca lucrurile s-ar complica . . .

Bâtrînul împarat Wiîhelm interveni în sprijinul cancelarului sau. în definitiv, Bîsmarck apara interesele Germaniei.

— Nu cred imposibila o revizuire a atitudinii Vienei, rosti cu glasul sau domol, pe care batrînetea îl îngrosase în loc sa-l .subtieze. Ramîne .doar de gasit un limbaj comun, în fond, dragul meu nepot, o reconstituire a întelegerii celor trei împarati ar întari ordinea, disciplina, respectul legilor in întreaga lume.

Gorceakov clatina din cap, aparent patruns de întelegciunea conceptiilor Kaiserului. în sinea lui era mai putin entuziasmat de ideile lui Bismarck. Vorbele lui nu reuseau sa-l amageasca. El, Gorceakov, ar fi un mare naiv daca ar accepta sa ataseze Rusia la remorca Reichului german. Ideea unor tratative directe cu Austria, peste capul Germaniei, l-ar fi ispitit mai mult. Dar aceste proiecte de viitor nu trebuiau sa eclipseze demersul pe care Rusia voia sa-l faca pe 'linga Sublima Poarta, laolalta cu celelalte mari

puteri. S-ar fi multumit si cu o nota comuna, daca ideea memorandumului cazuse definitiv.

— Am dori sa stim, Principe, se adresa Gorceakov lui Bismarck, daca, în primul rînd. Germania este dispusa sa semneze alaturi de noi un avertisment destinat Sublimei Porti si, în al doilea rînd, daca Reichul s-ar ralia Angliei în cazul izbucnirii unui conflict între Marea Britanie si Rusia?*

616

Bismarck se înclina în fata Kaiserului:

— Am' asentimentul Majestatii-Sale împaratul sa va raspund afirmativ la prima întrebare si negativ la a doua. Pe scurt, Germania va sprijini Rusia în ambele eventualitati.

Prințul de Hohenlohe- aduse "în sinea lui un nemarturisit omagiu cancelarului Bismarck. „Omul acesta stie sa-si slujeasca interesele cele mai egoiste, dînd impresia interlocutorului ajuns la strîmtoare ca i se alatura cu toata generozitatea.. Machiavelli i-ar fi dedicat un înflacarat elogiu. Voi putea oare sa calc vreodata pe urmele cancelarului meu? îMi-ar trebui o extraordinara duplicitate sau, poate, o minte geniala" ...

Ultimii invitati parasira ambasada njea din Londra dupa iun bal care durase pîna în zori. Contele suvalov strînse mâinile colaboratorilor care contribuisera la reusita serbarii ocupîndu-se de fiecare oaspete, astfel incit toata lumea sa plece cu o impresie "deosebit de frumoasa. Obosit, se îndrepta apoi spre apartamentul sau. Traversa posomorit saloanele de receptie, unde personalul de serviciu intrase deja spre a face curatenie, si se opri cîteva clipe în fata unei ferestre deschise. Aspira adfnc aerul îmbalsamat cu miresme de trandafiri, apoi urca încet seara care ducea la camerele de culcare. Sotia lui, contesa, se retrasese ceva mai devreme, invocînd o migrena insuportabila. Ambasadorul spera ca absenta ei scapase neobservata. Doamnele din înallta aristocratie britanica erau foarte susceptibile si condamnau cu asprime orice stirbire adusa protocolului.

Balul, desi foarte reusit, nu-i tihnise, în cursul diminetii primise o scrisoare personala de la cancelarul Gorceakov, ca-re-i cerea sa ia contact cu lordul Derby si cu Disraeli, spre a netezi asperitatile ivite în relatiile anglo-ruse. „Ma bizui * pe abilitatea dumneavoastra spre a izbîndi în aceasta importanta misiune. Nu este nevoie, cred, sa va reamintesc importanta acordata de Majestatea-Sa împaratul unei note comune pe Care marile puteri, inclusiv Anglia, ar urma sa o trimita Sublimei Porti".

suvalov îl ura pe cancelar. si pentru aceasta atfea motive temeinice. Gorceakov daduse dovada de o mare perfidie, re-comandînd tarului sa-l numeasca pe suvalov ambasador în cel mai însemnat post diplomatic din strainatate. stia ca încordarea dintre Marea Britanie si Rusia avea radacini atît de

617

adînci, încît orice "agent diplomatic, oricît de iscusit, trebuia sa-si rupa inevitabil dintii. In scrisoarea sa, Gorceakov îi lauda abilitatea tocmai spre a-i demonstra diabolic - - printre rînduri — ca ingeniozitatea, rafinamentul si capacitatea sa de negociator nu erau la înaltimea sarcinii încredintate, îi amintise apoi de tar, spre a-i spori tensiunea nervoasa. La.gîndul ca acesta era cu ochii pe el, suvalov va face greseli fatale. Gorceakov cunostea, desigur, si cauzele intime care dusesera la înlocuirea lui suvalov din postul de sef al Politiei politice si secrete.

În cursul diminetii, .ambasadorul rus fu anuntat ca v,a fi primit de primul ministru, întrucît lordul Derby se afla la tara. Nu-si facea iluzii asupra rezultatului întrevederii. Disraeli era un adversar declarat al rusilor, iar Derby, desi mai moderat, îi împartasea opiniile.

suvalov încercara doarma cîteva ceasuri, dar'somnul nu i se lipi de gene. Spre a-si mai limpezi -gîndurile, încerca sa se adînceasca 'în lectura unui roman de Stendhal?- Dar dupa ce frunzari cîteva pagini, constata ca myitea îi zbura-aiurea si ca niei nu-si amintea ceea ce citise. Arunca volumul si porunci sa i se aduca o cafea tare. Dupa ce goli doua cesti, facu o baie, apoi se îmbraca pentru audienta fixata la ora 11.

suvalov se înfatisa punctual în Downing Street. seful de cabinet îl introduse imediat în cabinetul primului ministru

Diplomatii stiu sa se sfîsie cu zîmbetul pe buze.

în vreme ce se juca neglijent cu snurul de matase al mo-noclului, premierul britanic îsi pofti oaspete¹ sa ia loc.-Ambasadorul se .lansa într-o ampla expunere asupra necesitatii unei interventii comune a marilor .-puteri în Balcani.

— Regret, conte, dar cabinetul Majestatii-Sale socoteste o asemenea interventie cu totul inutila, replica surîzînd Disraeli.

— Inutila? stiti poate ca relatiile dintre Turcia si Serbia ee deterioreaza pe zi ce trece. Vreti sa asistam la o noua baie de sînge?- . ,

Disraeli ridica din umeri, lasînd sa i se astearna pe chip , o expresie de oboseala.

- Am sa fiu sincer cu dumneavoastra, conte! suvalov stia ce pret putea pune pe sinceritatea primului ministru. Dar se abtinu a face comentarii.

— Sunt convins, continua Disraeli, ca o nota comuna adn sata Sublimei Porti nu va putea împiedica o rafuiala, sîns roasa între turci si sîrbi.

618

— Sunteti informat, cred, domnule prim-ministru, ca Rusia s-a straduit sa împiedice o extindere a incendiului în Balcani.

Disraeli zâmbi cu nevinovatie factice:

— Voluntarii rusi si armele trimise de slavofili în Serbia sunt realitati care nu pledeaza în favoarea tezei dumneavoastra, conte. Nu va pun la îndoiala buna-credinta. Presu-puffi însa ca n-ati fost informat asupra acestor masuri, în conceptia mea foarte grave, fiindca ameninta sa stirbeasca drepturile unui stat suveran. Dar sa revenim la oile noastre. Sângele va continua sa curga în Balcani, indiferent de dorintele noastre. Sa analizam însa care vor fi urmarile conflictului sârbo-turc. Daca Turcia va fi înfrînta, vom aviza la momentul oportun asupra deschiderii succesiunii ei. Daca sârbii vor fi zdrobiti, vom, cauta de comun acord o formula care sa îndulceasca urmarile înfrîngerii lor. îi vom sili pe jturci sa dea dovada de moderatie în aplicarea represaliilor. Sunt convins ca lordul Derby — dupa înapoierea sa de la tara — va formula aceleasi obiectii ca si mine. Credeti-ma, conte, este mai înțelept sa lasam timpul sa lucreze.

Ambasadorul rus parasi mînios resedinta primului ministru. Suferise o înfrîngere diplomatica pe care Gorceakov nu va întîrzia sa o speculeze. Spre a epuiza toate caile de lupta, solicita o întrevvedere si lordului Derby, îndata dupa înapoierea acestuia la Londra. seful departamentului Externelor se arata si mai dur decît premierul britanic.

—• Va marturisesc, domnule ambasador, ca nu împarta^ sese opinia primului minstru referitoare la necesitatea unei interventii pe lînga Sublima Poarta în favoarea crestinilor, în eventualitatea înfrîngerii acestora. Este natural ca statul sa pedepseasca sever niste insurgenti, indiferent de credintele lor religioase. Crestinii din imperiul turcesc nu sunt deloc interesanti. As putea spune ca ne-am complica inutil existenta' daca le-am lua apararea, încalcînd drepturile suverane ale Turciei. Dupa cum am avut onoarea sa-i spun si colegului dumneavoastra francez, ambasadorul marchiz d'Harcourt, apreciez ca la ora actuala nu-si are rostul o interventie europeana colectiva sau individuala.

Gorceakov primi raportul lui suvalov în ajunul plecarii tarului din Bad Ems. Insuccesul ambasadorului rus la Londra punea capat încercarilor Rusiei de a se concilia cu Anglia. Dealtfel, complicarea situatiei din Serbia avea sa dea o în-lorsatura dramatica •evenimentelor. . .

-

Profesorul Basil Bordey de la Universitatea din Bucuresti traia o -mare 'drama. Prih, înclinare era conservator, prin interese" — liberal. Celor care-l întrebau de ce. semneaza Bordey, cu „y" le explica volubil ca familia sa, originara din j ranl.a, parasise aceasta tara cu cîteva secole în urma, sta-bil' Lndu-se ulterior în Valahia. în trecutul îndepartat, numele de Bordey se scria sub forma Bordeilly, ca de pilda Chantilly. Asemanarea nu era întîmplatoare. Strabunii lui Bordeilly s-ar fi înrudit cu principii francezi de Conde, care posedau printre numeroasele lor proprietati domeniul si castelul Chantilly. Dupa ce îsi mutasa penatii în Valahia, numele de Bordeilly se transformase în Bordey, caci vechea forma ar fi fost prea complicata pentru scrierea si pronuntarea romîneasca. Dupa asezarea lor definitiva în tara de la /urile Dunarii, cei din neam'ul Bordey se îricusrlsera

cu unele familii boieresti, mai mult sau mai putin autohtone. Strainii au avut întotdeauna trecere pe ospitalierul pamînt valah. Daca Basil Bordey îsi clama cu energie obârșia aristocratica, lucrurile se schimbau de îndata ce intrau în joc interesele lui imediate. Caci Basil Bordey era un ambitios. Nazuia sa ajunga rector al Universitatii si — de ce nu? ministru al Cultelor. De vreme ce titular al acestui departament fusese <nu de mult Titu Maiorescu, un tînar junimist pentru care Bordey nu avea nici un fel" de stima, de ce nu i s-ar fi cu-vfemt si lui sa aspire a detine un rol de prim rang în cultura româneasca?

Nenorocirea profesorului era ca .boierimea conservatoare nu îl socotea a fi unul de-ai lor, iar burghezia liberala îl suspecta, atribuindu-i idei retrograde. Dar profesorul Bordey era înzestrat cu o tenacitate de cafîr. „Daca nu ma vreti voi ps mine, va vreau eu pe voi!" repeta vorbele lui Alexandru La-pusnea'nu, descoperite într-o veche cronica.

Spre a-si consolida pozitia în sânul boierimii, se casatorise cu Elvira Craiovescu, coborâtoare dintr-o ilustra familie, în-trata Insa într-un ireversibil crepuscul, Batrînul Tache Craiovescu, tatal Elvirei, se împuscase la Baden Baden dupa ce-si spulberase ultimii bani pe masa verde.

Orfana îsi petrecuse copilaria si adolescenta într-un mare si foarte luxos pension din Elvetia, fiindca unchiul si tutorele ei, latifundiarul Manole Vulturescu, hotarâse sa-i asigure o educatie aleasa si relatii sus-puse, menite sa-i netezeasca drumul spre o casatorie convenabila rangului ei. Cînd Elvira se

620

tnapoiase în tara — dupa terminarea studiilor — candidatii la mîna ei intrasera în miscare. Printre acestia nu se numarau tineri bogati sau barbati cu situatii înalte, fiindca Elvira era lipsita pîna si de.privilegiul frumusetii. Pentru a-i spori sansele, tutorele o înzestrase cu o fisteica de mosie rupta din propriile sale domenii.

Printre amatorii de capatuiala prin intermediul protectiei Vulturescului se ivise la start si tînarul Basil Bordey, care abia îsi terminase studiile universitare. Dintre carieristii angajati în 'competitie, batrînul al preferase pe Bordey, care nu era lipsit de inteligenta si nici de cultura. „Baiatul asta va ajunge departe, iar alaturi de el Elvira va dobîndi în societate o situatie potrivita rangului ei boieresc", apreciasa Manole Vulturescu.

Casatoria se înscriesese printre evenimentele mondene ale timpului, înainte de a da drumul în lume tinerei perechi, tutorele — caruia i se încheiasa mandatul — voise sa se achite cu generozitate de obligatiile morale asumate din proprie initiativa fata de nepoata sa. Gratie lui Manole Vulturescu, lider al partidului conservator si de mâi multe ori ministru, Basil Bordey ajunsese profesor universitar si deputat, fiind acceptat în sfîrsit în rîndurile boierimii, asa cum visase. Ambitia lui tindea spre înaltimi si mai mari: rector al Universitatii, ministru si, yi final, sef de guvern.

^Caderea de la putere a conservatorilor intervenise însa într-un moment nepotrivit

pentru interesele lui Bordey. Actualul rector urma sa se retraga din activitate datorita vârstei si mai ales unei boli care-l macina de multa vreme. Ce sorti dp izbînda avea Bordey •—• conservator notoriu si om de casa al lui Manole Vulturescu — sa puna mima pe rectorat sub " un guvern liberal? Exista totusi o solutie pe care candidatul la glorie cu orice pret socotea ca o va gasi tot în preajma protectorului sau. Printre ginerii lui Manole Vulturescu se afla si un liberal, intrat în familie pe usa din dos: Iordan Boldescu. avocat cu renume si ministru în guvernul liberal. Basil stia ca nu-i va fi usor sa-si schimbe de pe o zi pe .alta penajul politic, dar potul merita miza.

în dimineata aceea fierbinte de iunie, profesorul îsi facu elaborat toaleta, apoi coborî în sala de mîncare de Ja parter, unde Elvira îl astepta cu micul dejun. Era o încăpere în stil românesc, în armonie cu conacul cladit dupa planurile unei cule oltenesti. Bordey socotea ca Manole Vulturescu ar fi putut sa ridice un edificiu mai aratos pentru nepoata sa, caci

621

bani nu-i lipseau, dar Elvira — înzestrata cu mai mult bun-simt decît sotul ei - - îi replicase sententios: „Calul de dar nu se cauta la dinti. Tot ce avem aici — mult sau putin — lui oncle Manole îi datoram. De acum înainte trebuie sa ne~ bizuim pe puterile noastre. Sa adunam bani si sa ne rotunjim mosia". Basil ripostase cu parapon: „De unde bani? Unchiul tau n-a binevoit sa reverse cornul abundentei asupra noastra. Salariul de profesor universitar nu aduce bogatia. Ar fi putut sa ma bage în consiliul de administratie a vreunei banci. Dar n-a făcut-o. Eh, un egoist fara pereche!" Elvira ofta fara sâ-i mai raspunda.

• Dupa ce se înfrupta cu doua oua fierte, cu un cascaval la capac, toate stropite cu o cafea tare, îsi lua ramas bun de la sotie si pleca la drum. Avea o brisca trasa de doi-cai negri si o mîna singur. Vanitatea lui suferea, fiindca vehiculul a-cesta era mai muiet decît modest în comparatie cu echipajele magnifice ale batrînului Manole.

Dupa aproape doua ore de mers la trap pe domeniul Vulturestilor — întinderea lui îl umplea de exasperare — patrunse în imensul parc al conacului, populat de caprioare-, pauni si lebede. Cladirea, durata în stilul palatului de la Ver-sailles, era un monument de eleganta. Ori de cîte ori îi zarea silueta ivindu-se la capatul unei alei lungi, frumos pietruite, încadrata de brazii uriasi, Basil simtea cum i se rascoleste fje-rea. „Bogatia nenorocitilor astora are sa ma îmbolnaveasca de galbenare!" ^îsi zicea morfolindu-si invidia si ura. Scara de marmora roz în forma de scoica, de la intrare, usile înalte, cu ochiuri de cristal, lacheii care-l* întîmpinau spre a-i lua palaria si manusile, vestibulul de'marmora verde, coridoarele lungi, împodobite cu statui si tablouri de valoare, saloanele vaste, decorate în stilurile Lo-uis XIV, XV si XVI, îl enervau în asa hal, încît tensiunea lui înregistra salturi, provocîndu-i ameteli si dureri de cap.

îl gasi pe Manole Vulturescu trebuindu într-o încăpere de sticla, cu plante luxuriante si cu numeroase colivii în care se agitau tot felul de pasari exotice. Batrînul dadea de mln-care unor papagali slropiti cu toate culorile curcubeului, ale-gîlnd cu grija seminte didtr-

un cos tinut de un lacheu în livrea, în preajma lui statea respectuos administratorul Plopeanu.

Pe chipul lui Bordey se astenu o expresie de amabila încântare.

— Ce tablou idilic, domnule "Vulturescu!"

.

622

Deși era casătorit de cincisprezece ani cu Elvira, nu obținuse privilegiul de a se adresa bătrînului cu acel intim „on-cle Manole", folosit de celelalte rude colaterale ale acestuia.,

— Ce vînt te aduce pe aici, Basil?

— Am sosit aseara de la Bucuresti. V-am adus stiri proaspete. Agitatie politica a atins paroxismul.

— Mai mult ma preocupa agitatie 'de aici. Plopeanu mi-a raportat ca în cursul noptii Argesul s-a umflat atît de tare încît a început sa dea peste albie. Cica ar fi ploi mari la munte.

— în zori, apele au intrat în satul din vale, explica administratorul, bucuros de interesul pe care-l trezise. Casele sunt pe jumătate înecate.

— si oamenii? Vitele? întreba Manole.

- Oamenii s-au refugiat care pe unde au putut! Vitele, pe multe din ele, le-a luat apa!

Profesorul tîtîi din buze.

- Aseara, cînd am trecut podul peste Arges, mi s-a parut ca nivelul apei era în crestere. Dar nu mi-am închipuit ca. . .

— Podul'nu mai exista! zise Plopeanu c» im'portanta.. L-a luat puhoiul!

— Sa nu înece si conacele noastre!' se alarma Bordey. Vulturescu zîmbi amuzat de frica asternuta pe chipul profesorului.

— Conacul vostru e construit pe un loc înalt. stiu asta fiindca eu i-am ales amplasamentul. Ca sa ajunga apele la voi, ar trebui sa inunde întreg judetul. Plopeanu, sa ai grija de sinistrati! Sa le dai ajutoare! Vreau s'a ma tii la curent cu masurile, pe care le-ai luat! Dupa amiaza arh sa cobor si eu în sat, sa vad ce se poate face pentru nenorocirii astia. loviti de napasta.

Umplu cu seminte receptacolele de faianta dintr-o colivie-cu papagali pitici.

— Tocmai acum si-au gasit si bulgarii sa se refugieze la noi! zise Plopeanu cu resentiment.

— Nu e de mirare, adauga profesorul. Dincolo de Dunare e prapad. Basibuzicii trec prin foc si sabie sate întregi. S-ar

'zice ca vor sa termine cu suflarea bulgareasca.

Vulturescu îsi întrerupse îndeletnicirea. ,

- Refugiatii bulgari unde si-au gasit adapost? Plopeanu ridica din urrîeri.

— Țaranii nostri sulnt milostivi. I-a,u prirn'it prin casele lor. Dar acum, cu înecul.. .

623

Batrînul reflecta cîteva clipe:

- Plopeanu, capeteniile refugiatilor bulgari sa vina la mine! Poate gasim si pentru ei un rost!

- Va cemplicati existenta, domnule Vulturescul opina profesorul.

— Basil, existenta noastra este atît de complicata, încît un supliment de complicatii nu mai conteaza. Plopeanu, sa-mi vii cu bulgarii!

— Am înteles, sa traiti! Administrato.ru! disparu din sera. Bordey facu un gest larg.

- Generozitatea dumneavoastra nu se dezmințe, domnule Vulturescu!

Batrînul mormai posac:

— Lasa complimentele! stii ca nu-mi place sa fiu flatat! De afara razbi zgomotul unei trasuri care opri la intrarea

cladirii.

- Cine o fi venit! se întreba Manole. Zîmbi apoi papagalilor care gungureauu zglobii: Sper sa va ajunga grauntele! Aveti si bautura l si frunze de salata! si stafide!. . .

Bordey nu-si mai gasea astîmparul. li zorea timpul.

- stiti ca în curînd. rectoratul Universitatii din Bucuresti va ramîne vacant!

Vulturescu îi arunca o privire obosita.

- Ma tem ca de data asta va trebui sa te descurci singur. Dupa cum stii, am intrat în opozitie . . .

Profesorul sovai cîteva momente, apoi rosti precaut:

- Ma gîndeam ca ati putea vorbi cu Iordan. . . Batrînul s*e zbîrli:

— Eu sa cer favoruri lui Boldescu? Niciodata! N-as face-o nici pentru fiul meu!

. — Iordan e ginerele dumneavoastra,- starui profesorul. Ar fi fericit sa. . .

— Sa nu mai discutam despre asta, Basil. Daca tii atît de mult sa fii rector, voi cauta alta cale ca sa te ajut. Cunosc destui membri ai senatului universitar.

— Acolo am numai dusmani, se bosumfla Bordey-^

în sera își faor o intrare furtunoasa Scarlat Vulturescu. Haine'e îi erau murdare de no_roi. Parul îi cadea în dezordine pe frunte.

-•Scarlat! Tu aici? se mira batrînul. Cum ai reusit sa treci Argesul?

— Cu luntrea! gîfîi Scarlat. Ca podul a pornit la vale!

624

Cînd am coborît pe mal, am cazut în apa. Noroc ca, acolo era mica. M-am facut însa ca dracu!

—• si de-acolo pîna aici cum ai ajuns?

— Cu o caruta! M-a hurducait de ma dor si acum oasele!: Trasura am lasat-o pe malul celalalt!

Batrinul îl privi cu îngrijorare:

— Nu înțeleg de ce ti-ai pus viata în primejdie! Puteai sa te întorci la Bucuresti. Ai fi venit dupa ce se retrageau apele.

— Nu am avut timp de 'pierdut, papa! Trebuia sa-ti vorbe sei

Manole se întoarce spre lacheu.

— încalzește apa, Damian! Domnul Scarlat trebuie sa faca o baie fierbinte!

— Prea bine, domnule! -

- Spune-i si doctorului Lungeanu sa treaca pe la mine cînd va termina cu domnul Miron!

— Am înteles, domnule! Servitorul iese.

—• Ce cauta Lungeanu la Miron? întreba Scarlat.

— N-ai auzit?

— Ce sa aud?

- Miron a cazut de pe gloaba lui roaiba si si-a rupt piciorul. Facu- un gest aratînd spre etaj: Doctorul Lungeanu e sus la el. I l-a pus în atele. ..

Scarlat îsi scoase haina si o arunca pe un scaun.de metal vopsit în alb.

— De piciorul lui Miron îmi ard.e imie acum, pa;pa?!

— Ce s-a întîmplat? De ce esti agitat? Du-te sus si te schimba! Esti ud pîna*la piele. . .

— Papa, trebuie sa vii imediat la Bucuresti. Alegerile merg mizerabil. Daca nu facem ceva, liberalii obtin o majoritate zdrobitoare. Ieri, la colegiul I, a iost un dezastru!

Manole îsi relua ocupatia, de data asta la o colivie de canari.

— Ce nevoie aveti de mine? Sunteti destui acolo!

— Catargi si Epureanu m-au trimis! Au zis ca e mai bine .sa fii si dumneata prezenti

— Nu le e de-ajuns ca te au pe tine?

— Dumneata ai alta autoritate. Esti vicepresedintele partidului. ..

Manole umplu cu apa vasele mici si albe ale pasarilor.

40 — l-Tragan asupra Europei

625

— Iar tu esti fiul meu. .. urmasul meu. . . Trebuie sa te bucuri de aceeaasi autoritate. . .

— Papa, nu e momentul sa masuram forta auteritatii mele! exclama Scarlat, exasperat

de îndaratnicia parintelui sau. Trecem prin clipe grele! Riscam sa pierdem totul. . .

— si ce vrei sa fac eu? Sa alerg pe strada si sa trag oamenii de mîneca, implorîndu-i:
„Va rog, cetateni, votati pentru conservatori-!”

— Nu ti^a' cerut nimeni asa ceva. . . Cunosti însa legenda Cidului. în tâmpul bataliei,
oastea trebuie sa-si vada conduca torul în frunte!
*

— Asta ar mai lipsi! riposta Manole cu prefacuta indignare. Sa ma legati de o gloata si
sa ma purtati prin oras cu o pancarta de gît: „Urmati-d! El va duce la victorie!” Se în-
toarse spre profesor: E ridicol, nu-i asa; Basil?

— Papa, tara arde si dumitale îti arde de glume! exclama Scarlat, revoltat.

Batrînul se uiita aspru la fiul sau:

— Pe vremea mea se spunea ,•. . si baba se piaptana".

- Iarta-ma, papa! N-am vrut sa spun asta! zise Scarlat .împaciuitor. Partidul are
însa nevoie de. dumneata! Catargi e compromis!

- Luati-l atunci pe Florescu! Pe Cantacuzino! Pe. Ma-, vrogheni! Sau pe
Lahovary!

— si astia sunt scosi din competitie! Manole se uita fix la feciorul sau.

— Asculta, Scarlat! Cu tine am sa fiu sincer! Vorbesc deschis pentru ca de
fata este si Basil, unul de-ai nostri, în care am toata încrederea!. . . Nu mai este nimic
de facut!

— Cum adica?

—• Pentru noi, conservatorii, alegerile sunt pierdute. Liberalii vor obtine majoritatea în
Camera. . .

- Papa, vorbești cu a'tîta siguranta de parca ai cunoaste dinainte rezultatul alegerilor.
Sau. . . poate stii ceva si nu vrei sa-mi spui.. .

Batrînul facu o schima plictisita.

— Prostii! Orice om cu minte clara înțelege acest fapt, care peste cîteva zile va fi
o realitate^

Scarlat îl privi dezorientat:

— si atunci? Ce se va întâmpla cu noi?

- Cu noi? Nimic! Ce sa se întâmple? Ne vom îngriji mai departe mosiile. .. Ne vom creste copiii si -nepotii. . . Dupa aceea vom vedea. . . Vor mai fi si alte alegeri. . . Nici o grija!

626

— Daca ar sti cei de la Bucuresti cum gîndesti!. . . Ce sa le spun cînd am sa ma întorc în capitala fara tine?

— Gaseste o scuza! Podul! S-a rupt podul!

— Dar eu cum am putut sa trec Argesul?

— Esti înca tînar, Scarlat! Eu am trecut de vîrsta aventurilor!. . . Daca chestia cu podul nu e credibila, gaseste alt motiv: o criza rebela de sciatica, de guta, de astm.. .

—* Colegii tai stiu ca nu suferi de astm.. .

— De guta stiu toti ca sufar. Boala traiului bun. Comuna - si lor.

— Poate te razgîndesti. . .

— Nu mai insista, Scarlat! Nu vezi cîte am pe cap? Inundatiile. . . bulgarii refugianti. ..

Scarlat ramîne uimit: ,

- Bulgarii?. .. Iarasi au venit aici?. . . si turcii? Au prins de veste turcii?

— Nu stiu. Deocamdata tac. . .

— Ce ai de gînd cu bulgarii astia?

— Mai întîi vreau sa vad ce au ei de gînd. Am trimis pe -Plopeanu dupa capeteniiile lor. Sa stau cu ei de vorba.

Scarlat ofta adînc.

- Nu stiu daca faci bine, papa. . . Porni spre usa: în sfîr-sit, ne vedem mai tîrziu. Alerg sa fac o baie.

Dupa plecarea lui Scarlat, profesorul Bordey ramase stingherit în preajma batrinului. Hotarîrea lui era definitiva. Corabia conservatorilor se scufunda. N-ave'a de gînd sa se duca ia fund odata cu nava gaurita. Au murit conservatorii, traiasca liberalii!

- Va rog sa-mi permiteti sa ma. retrag, se adresa amfitrionului.

- Nu ramâi la prînz?^

— Am venit doar sa va salut! Ma duc sa vad efectul inundatiilor pe mosie la mine. Elvira trebuie sa fie tare îngrijorata.

— Bine, Basil, du-te! Complimentele mele Elvirii!

Ramas singur, Manole arunca p ultima privire asupra coliviilor cu pasari. Le aprovizionase pe toate. Parasi fara graba sera.;. Conacul îi parea pustiu. Resimte lipsa nepotilor galagiosi, care încălzeau cu tineretea lor încaperile uriase si impersonale ca niste decoruri de teatru. Plecasera desigur cu totii -sa vada înecul. Trecu în biblioteca. Lua ultimul volum din „Istoria declinului si a prabusirii Imperiului Roman" de Gibbon. îl deschise la capitolul cuceririi Constantinopolelui

627

de catre osmalîii lui Mehmed II. Parcurse cîteva pagini, apoi lasa cartea pe genunchi. Sosise oare timpul ca vechea cetate a Bassileilor crestini sa revina vechilor stapîni, grecii? S-ar fi zils ca ceasurile Imperiului Otoman erau- numarate. Dar fenomenul mortii lui nu se produce fara zvîrcoliri,' varsari de „sînge si suferinte grele, atît în tabara turcilor, cît si a adversarilor lor.

Visa cu ochii deschisi, încercînd sa creeze imaginar o.lume balcanica eliberata de sub talpa strainilor, un Eden terestru în- care» sa traiasca în libertate si fratie românii si sîrbii, grecii sj bulgarii, albanezii si italienii.

îl trezi din reverie sosirea administratorului Plopeanu, în sotit de un grup de bulgari. Vulturescu îi chema în biblioteca. . Biilgarii — trei la numar — erau barbosi, scunzi, zdraveni Purtau haine negre, rOase si rupte pe-alocuri. Salutara cu respect. Manole îl recunosc pe unul dintre ei.

— Nu esti tu Stancev?.

- Chiar eu, boierule! rosti cu voiosie cel interpelat. Jivko Stancev.. Vad ca nu m-ati uitat!

— Cum era sa uit? Dupa cheful pe care l-ai tras vara .trecuta aici, în sat,, la varul tau Trandafilov, ti s-a dus faima. . .

— Da, boierule. Sa iertati veselia noastra zgomotoasa, doar o data mi-a nascut si mie muierea. . .

Manole zîmbi:

. — O data pe an, vrei sa spui. Umbla vorba ca esti barbat harnic!

Stancev rîse în mustata.

- Asta asa-i, boierule! Daca-mi-a dat Al de Sus putere, am zis ca nu-i rau sa împrastii samînta . . .

— Stati jos! îi pofti amfitrionul pe tarani. Beti cîte o tuica?

— Sarut mîna, boierule! Bem! Arata cu un gest pe camarazii lui: Am sa vorbesc si în locul lor, caci ei nu stiu romîneste.

La un' semn al lui Manole, un lacheu servi tuica noilor veniti.

— Tu, Stancev, ai învatat bine limba noastra.

•— Pai cum?! Maria mea e de aici, din Vulturesti... Toata ziua îi alearga gura. . .

— si gura, dar si mîinile. . .

— si asta-i drept. De vrednica e vrednica, altfel de mult o aruncam înapoi peste Dunare.

628

Rîsera amîndoi. Zîmbira si ceilalti doi bulgari, desi nu „stiau despre ce este vorba. Chipul batrînului redeveni serios.

— Ia spune! Ce-i pe la voi? Stancev se întrista brusc.

— Rau!. . . Foarte rau, boierule! Jelanie mare. . . Comitetul ' nostru revolutionar hotarîse din primele zile ale lui apri-

* lie ca în sectorul Panaguriste sa dam drumul la o noua ras-;.-coala. Urma sa blocam trecatorile, drumurile, sa taiem liniile [telegrafice, sa atacam si sa dam foc cazarmilor turaesiti. . .

- si?

Stancev ridica din.umeri:

— Eh, careva a umblat cu vorba. . . Turcii au aflat si au i. început arestarile. Atunci taranii au apucat topoarele, furcile,, i coasele. Pe multi i-am înarmat cu pusti si pistoale. si am început sa-i punem pe~fuga pe turci. .. La fel au facut si cei din

* Tîrnovo si din Troian.

— Pîna aici toate bune. . .

- "Da, la început. Ca pe urma a venit prapadul, înfuriat de izbînzile noastre, marele vizir — adica cel vechi, nu asta ' de e acum :— a trimis peste'noi hoardele de basibuzuci si de c'erkezi. . . • —' Iar bilantul e tragic. . .

— Foarte tragic, boierule! în mai putin de douazeci de ; zile, barbarii astia au furat zeci de mii de vite, au ars saizeci

de sate, au distrus vreo cincisprezece monastirî. Gruev, unuî dintre membrii comitetului nostru, a murit la Panaguriste. Numai acolo au fost ucisi vreo opt sute de copii, femei si barbati, în toata tara sunt mii, zeci de mii de morti. De-a lungul drumurilor, arborii au fost schimbati în spînzuratori.

— Voi cum ati reusit sa scapati?

— Comitetul nostru, boierule, a h'oiarît ca ceata condusa j. de miine sa se refugieze aici an vederea unei regrupari. IMîine

plec la Giurgiu. Acolo se afla sediul comitetului nostru.

— stiu. Nu-i nevoie sa-mi spui. Din cauza voastra avem destule neazuri cu turcii. Mereu ne reproseaza ca ya oferim adapost, ca va aj,uta,m isa va reorganizati; sa va înarmati, aici, în România. . .

—• Boierule, nu vom uita niciodata ce datoram fratUor nos-trii români de peste Dunare! Mai ales ca ne leaga aceeasi soarta! .

Manole ridica paharul cu tuica:

— Sa ciocnim, oameni buni!

629

— în sanatatea voastra, boierule! zise purtatorul de cuvînt al bulgarilor.

- Nu asa, mai Stancev! Ca eu, sanatos ori bolnav, tot ma duc. .. în sanatatea poporului si a tarii asteia, care v-a adapostit în vremuri de restriste!

Traiasca românii si România!

— Asa, .ma! Iar eu beau pentru izbînda voastra.

Golira cu totii paharele. Stancev lasa putina tuica în pahar si o turna pe parchet:

— Pentru mortii nostri! Manole îi imita gestul:

— Sa le fie tarina usoara si amintirea vesnica!

Usa se deschise si doctorul Lungeanu își vârî capul înauntru.

— E voie?

- Pofteste, doctore! zise Manele; Eh, cum se simte pacientul • dumitale?

Lungeanu clatina cu îndoiala din cap:

— si zicem bine, domnule Vulturescu.

— Numai „sa zicem"? Cu alte cuvinte, numai bine nu e.'

— Vedeti. . . dupa o anumita vârsta. . .

— Zi odata, nu te mai codi ca o muiere!

- De la o anumita vârsta osul nu se mai sudeaza atât de repede. Va trebui sa stea multa vreme la pat. . .

Manole începu sa rîda. . .

— Daca e numai atât, nici o grija! Miron e obisnuit... Facu semn cu ochiul: Cam toata viata si-a petŃecut-o prin paturi. . . Redeveni serios: în rest, nimic alarmant?

- Nu, domnule Vulturescu. în maximum doua luni va putea merge ca pîna mai ieri. . T

— Perfect! Acum sâ-ti fac cunostinta cu Jivko Stancev si cu tovarasii lui de luptaj.

Lungeanu strînse mîinile bulgarilor.

— Prea onorat, domnule doctor! zise Stancev.

— Doctore, bei cu noi o tuica? întreba Vulturescu.

— Cu placere!

Golira un nou rînd de pahare.

— Ia spune, Stancev, cu ce va pot ajuta de data asta? i se adresa Manole.

— Boierule, nici nu îndraznesc. . .

— Daca îti dau eu voie, îndrazneste! Bulgarul se uita la doctor.

— Avem printre noi câiiva raniti. . .

630

— înțeleg! Aveți nevoie de serviciile un.ui imedic. . .Se întoarse către Lungeanu: Ei, ce zici? Le dai o mîna de ajutor baietilor astora? Bineînțeles, onorariul ma privește pe mine!...-

- Nu e cazul, domnule Vulturescu. si eu îi urasc pe turci la fel de mult ca si dumneavoastra.

— Multumesc, doctore! Am stiut ca esti un bun român! Stancev, dupa cum vezi, doctorul Lungeanu este gata sa va ajute. De rest se va ocupa Rica Plopeanu. Plopeanu, le pui la dispozitie tot .ce le trebuie! Cazare, hrana, echipament! Ani sa încerc, Stancev, sa va procur si ceva arme.

Bulgarul înțelese ca întrevvedereea luase sfîrsit. Se ridica în picioare:

- Boierule, va multumesc, în numele comitetului nostru [.revolutionar si al tuturor oamenilor mei!

— Daca realmente- vreti sa-mi multumiti, luptati barba-• teste si scapati-va tara de turci!

— Asa vom face! fagadui Stancev cu solemnitate în glas si în atitudine.

Bulgarii își .luara ramas bun, apoi plecara însoțiti de medic si de administratorul Plopeanu.

Manole lua cartea de pe masa si o deschise cu gîndul de a" relua lectura. Citi cîteva rînduri, apoi închise tomul. Evenimentele pe care le traia erau atît de impresionante, de înaltatoare, înoît nu mai permiteau preocupari marginale. „Trebuie sa fac mai mult pentru bulgarii astia! își zise. Din pacate, puterile mele sunt limitate. Pasiv însa n-airf sa ramîh! Batrî-netea nu este o piedica pentru un om hotarît sa lupte împotriva împilarii strainilor!"

Cînd ridica ochii de deasupra volumului închis, asezat pe genunchi, îl vazu pe Scarlat spalăt, dichisit, într-o impecabila haina de interior. Acesta își freca reconfortat manile:

— Nimic nu e mai bun ca o baie fierbinte! Mi-a pus sîn-gele în miscare!

Manole îi zîmbi cu afectiune:

— Acum te recunosc de fiu . . . Sincer sa-ti spun, cînd ai venit, aratai jalnic....

O umbra pe chipul lui Scarlat.

— Cam tot atât de jalnic arata partidul nostru în clipa de fata. Lovi cu pumnul drept în palma stînga deschisa: De un singur lucru îmi pare rau.

— Ca nu vei fi iarasi ministru?

— Nu! Regret ca au sa triumfe alde Boldescu!

631

— Boldescu! . . . Toata ziua Boldescu! riposta iritat batrînuî. încetati odata sa priviti peste gardul vecinului. De asta merg treburile noastre prost, în loc sa cascati ochii la ceea ce aveti da facut, va uitati cu invidie si rautate în stînga si în dreapta ..

— Papa, inu te enerva! stii ca doctorul ti-a inlterzis . . .

— La naiba cu prescriptiile medicilor! Spre a-l linisti încerca sa schimbe vorba.

— Ai avut vizitatori. Vad pe masa pahare goale . . .

— Am stat de vorba cu bulgarii. Criza orientala se apropie de apogeu, fiule, în curînd va izbucni un mare razboi.

- Apropo de razboi-! replica Scarlat. în ziua plecarii mele din Bucuresti, s-a înapoiat de la Belgrad delegatia militara condusa de colonelul Alexandru Boldescu, fratele ilustrului meu cumnat!

— Iar?

— Promit sa nu-l mai critic în fata dumatile! E bine?

— Hai, vorbeste-mi de colonel!

. — A facut o vizita în Serbia la invitatii guvernului Rislici. L-a primit în audienta însusi Printul Milai.

— Interesant! exclama batrînuî. Colonelul Boldescu este bine vazut de Printul Carol. Sunt curios sa aflu icu ce vesti s-a intoirs! Dealtfel, banuiesc ce-i va spune lui Voda. Serbia va intra în curînd în actiune. Facem ramasag ca acest lucru l-a aflat la Belgrad? . . .'

Vîrful ascutit al penei de gîsca, muiat în cerneala neagra, alerga nervos pe coala alba de hîrtie, asternînd rînduri scrise limpede, cu spatii egale între cuvinte. Setea de ordine, de disciplina, proprie Printului Carol, îsi gasea oglindirea si în modul în care-si redacta scrisorile.

Dupa instalarea sa pe tronul Romîniei, îsi facuse obiceiul de a trimite la intervale

regulate lungi mesaje tatalui sau, caruia îi împartasea gândurile, hotărârile, îndoielile sale. Corespondenta aceasta nu numai ca pastra vie legatura sentimentala cu familia lui ramasa în Germania, la Hohenzollern, dar prin intermediul parintelui sau — înrudit cu numeroase familii domnitoare din Europa — putea obtine informatii de prima mîna, adeseori secrete, asupra intentiilor politice ale marilor puteri, ceea ce îi permitea sa-si pregateasca din timp bateriile pentru bataliile diplomatice care aveau sa urmeze.

632

„De cînd ti-am trimis ultima scrisoare s-au petrecut în Orient evenimente însemnate, care nu sunt altceva decît începutul unei drame ce o sa se joace în curînd, scria printul, tatalui sau. Europa se da înapoi speriaata de la dezlegarea chestiunii orientale, pentru ca aici ea întrevade fantoma unui , mare razboi. Cert este ca nici o mare putere nu poate sa în-I gaduie alteia o izbînda sau o influenta mai presus de a sa. I Actualmente, Europa nu înțelege ca amînările nu rezolva ni-

- mic si 'ca aceeasi primejdie pe care doreste sa o evite azi, se va ridica mai tîrziu mult mai grozava, caci va fi însoțita de

l un i' anatism dezlantuț si de o violenta dorinta de razbunare. f Atunci, nici o putere din lume nu va mai fi în stare sa împie-

- dice o catastrofa, al carei rezultat nu se poate prevedea. Este foarte posibil sa urmeze în curînd^ un razboi general.

în Constantinopole, nici schimbarea sultanilor de pe tron, nici omorîrea ministrilor n-a modificat, n-a îmbunatatit cu ni-' mic situatia. Coruptia e atît de înradacinata în toate ramurile administratiei turcesti, încît nici lin guvern nu va izbuti sa o sîrpeasca. Reformele' sunt si ramîn fagaduiri goale, în »care mahomedanii cred tot atît de putin ca si creștinii. Fata de aceasta stare de lucruri, este de asteptat ca insurectia sa continue pîna ce Imperiul Otoman, chiar daca nu se va darîma, se va zgudui însa din temelii. Atunci se vor forma state mici l care, mai curînd sau mai tîrziu, vor cîștiga putere de viata. Anglia a recunoscut ,în sfîrșit situatia adevarata. Este de [o mare însemnatate declaratia lui Derby facuta în. Camera l Lorzilor, în care acesta arata ca Tratatul de la Paris garan-î teaza integritatea Turciei numai contra atacurilor din afara. '•. dar ca în certurile dintre Sublima Poarta si statele tributare •ei nu are a interveni nici una din puterile semnatare. Daca î toate tarile mari ar adopta acest punct de vedere, atunci conflictul oriental ar fi localizat si s-ar evita încurcături serioase. Trebuie sa se recunoasca odata statelor vasale, si provinciilor singurate dreptul de a încerca sa ridice capul. Daca ele izbutesc sa iasa biruitoare din lupta cu suzeranul lor, cu atît mai" bine. Daca nu, atunci dmsele nu merita sa fie tari libere.

Se pare ca sîrbii nu mai asteapta sa vada ceea ce va hotari

diplomatia la mesele ei verzi, își vor decide ei însisi soarta.

si în Bulgaria domneste o puiternka fierbere. S-au ionm-at
pretutindeni comitete revolutionare, care îndeamna populatia
'sa scuture jugul turcesc. Unitati ale armatei otomane, la care
s-au adaugat cete de basibuzuci si de cerkezi, au trecut Ja re-
I presalii violente. Situatia României este foarte grea. Turcii

633

pretind ca e de datoria noastra sa jucam la Dunare roiul de jandarmi în folosul lor,
îngreuind comunicatia comitetelor de aici cu cele din Bulgaria si împiedicînd navalirea
cetelor înarmate în Turcia.

Este icgretabil ca framîntarile sîngeroase au izbucnit în Orient tocmai acum, cînd starea
noastra financiara este extrem ds precara si cînd un partid care a avut în miini cinci ani
conducerea tării a fost silit sa se retraga, însa era neaparat necesar sa se încredinteze
cîrma tarii partidului care a ajuns la putere pe cai constitutionale. Catargi a condus
treburile tarii cu întelepciune si energie, dar ..."

Un ciocanit usor în usa îl facu pe print sâ-si întrerupa scrisul.

— Intra!

Vintila Vulturescu, secretarul domnesc, îsi facu aparitia. Era atît de tînar, încît tinuta lui
sobra — cravata-plastron, jacheta neagra, pantaloni reiatî — îl facea sa semene cu acei
elevi de la colegiul Eton, încorsetati într-o uniforma care-si gasea sursa de inspiratie în
severul' frac de ceremonie, oarecum distonant ca vîrsta lor. Lui Carol îi placea sa se
încan-•joare de oameni tineri. „Au sufletul curat. Viata tumultoasa, salbatica, nu a
apucat înca sa le deformeze caracterul, impri-mîndu-le pecetea fariseismului."

Se'cretarul îl anuttita respectuos:

— Alteta, a sosit domnul ministru al Afacerilor Externe!

Printul îsi aminti ca îi fixase audienta la'orele cpt. Redactarea scrisorii îl acaparase,
facîndu-l sa uite atît de repede trece timpul. De obicei, înainte de a.începe, lucrul cu
'ministrii, îsi întretinea forma fizica, facînd exercitii de scrima -cu maiorul Schina, ori
iesind în scurte plimbări calare prin împrejurimile capitalei, în dimineata aceasta îsi
neglijase programul spertiv. Nu-i ramînea decît.sa se resemneze, amînîndu-l pe a doua
zi.

— Pofteste-l pe domnul Kogalniceanu! se adresa zâmbind secretarului.

Audientele ministrului Afacerilor Straine îi prilejuiau momente de desfatare intelectuala, îi admira inteligenta jvte, înțelepciunea, dar si conceptiile politice îndraznete. Kogalniceanu avea reputatia unui Don Juan, desi fizicul lui nu era deloc avantajos. "Era de presupus ca seducea femeile cu spiritul sau stralucit, cu acea caldura launtrica pe care o radia întreaga: lui fiinta. Bogatia personalitatii lui se vadea si în preocupa rile- i*multiple. Intelectualul Kogalniceanu — lucrarile lui de .istorie si de literatura capatasera o mare notorietate — era

634

dublat de un om cu vederi practice. Proprietar de pamînt si industrias,, stia sa se descurce satisfacator in hatisul probleme-

economice si financiare. Dragostea lui pentru patrie si .tru poporul românesc se plasa însa deasupra tuturor ce-• lorlalte pasiuni ale sale. Printul stia ca in Kogalniceanu gasise un colaborator de anvergura europeana, absolut necesar t:îrii, batuta în acele vremuri de toate vijeliile. Kogalniceanu

capabil sa-si masoare fortele — pe tarîmul politicii internationale — cu cei mai de seama reprezentanti ai marilor puteri. Reputatia unei tari creste sau scade în functie de valoarea barbatilor de stat care o conduc. Printul cunostea aceasta axio-

si se straduia sa o aplice în alegerea colaboratorilor sai.

— Te asteptam, domnule Kogalniceanu, îl întâmpina Dom-rul întinzîndu-i mîna. Voiam sa-ti vorbesc. Am reflectat

mult asupra cuvintelor lordului Derby si ale lui Disraeli, asu-

frarnîntarilor care macina astazi Imperiul Otoman si am

îs la concluzia ca de acum înainte trebuie sa încetam a ne

astepta la aj.utorut strainatatii. Sa ne ajutam singuri daca

vrem sa izbîndim, domnule Kogalniceanu!

— Sunt de acord cu Alteta-Voastra! Trebuie sa alegem" însa momentul prielnic:

—• Te ispiteste o actiune militara concertata cu a sîrbilor? KogaJniceanu schita un gest negativ.

— Sîrbii se pripesc, Alteta. Imperiul Otoman este pe duca, dar are înca destula forta spre a zdrobi veleitatile de libertate si neaîrnare ale popoarelor crestine dinlauntru l lui, cu atît mai vîrtos cu cît rascoalele au avut un caracter izolat. Trupele turcesti ie-au zdrobit pe tind. Ma tem ca si sîrbii vor suferi aceeasi soarta. Daca ar fi fost vorba de o

insurectie care sa fi izbucnit simultan, în Balcani si în Asia Mica — unde ar-Tnenii gem sub talpa grea a osrnanlîilor — s-ar fi schimbat

• urile. Dar un consens al tuturor popoarelor crestine, desi posibil teoretic, este greu de realizat in practica. Sîrbii, ca si

, noi, românii, se afla la periferia Imperiului Otoman si ca atare au mai multe sanse de a-si cistiga neatîrnarea prin lupta. Din

; nefericire, turcii dispun înca la ora actuala de suficient armament modern, procurat în special de la englezi, care le asigura în acest domeniu o neta superioritate asupra noastra. Nu mai

•vorbesc de superioritatea numerica a trupelor otomane. Dar finantele Turciei sunt la pamînt. Cu timpul, armamentul for

ise va demoda. Incuria, coruptia, afacerismul cercurilor condu-catoare otomane sunt atît de manifeste, încît Sublima Poarta, intrata în bancruta, nu-si va mai putea reface stocurile de

635

armament. Pîna atunci, înarmarea noastra va trebui sa atinga un nivel înalt, astfel încît sa suplinim prin cantitatea materialului de lupta superioritatea numerica a turcilor.

— Nici noi nu stam prea bine cu finantele, domnule Ko-galniceanu.

— Vom face economii masive, Maria-Ta. Nici un sacrificiu nu e&te prea mare cînd în j de se afla salvarea patriei!

— Asta înseamna asteptare, domnule Kogâlniceanu. O foarte lunga asteptare. . . Daca Serbia si Muntenegrul intra în lupta, de ce n-am lua si noi taurul de coarne? Mergînd alaturi de ei, am realiza poate acea simultaneitate în actiune de care mi-ai vorbit dumneata.

— Mariâ-Ta, situatia noastra este deosebita de a Serbiei Armata sîrba este pregatita de ofiteri rusi si întarita de voluntari rusi. Tot rusii le-au furnizat si mari cantitati de armament. Cernaiev, un general de asemenea rus, a preluat oficios comanda trupelor sîrbesti. Pe cînd noi, Alteta, ne bizuim doar pe propriile noastre puteri.

» — Cu atît mai bine, domnule Kogâlniceanu! Nu vom datora nimanui nimic. Daca ne vom margini sa invocam tratatele existente, neutralitatea noastra garantata de marile puteri nu vom realiza nimic. Am vazut ce au facut marile pateri pentru crestinii din Bosnia si Hertegovina, si acum în urma pentru cei din Bulgaria. Trebuie sa ne faurim singuri destinul, domnule Kogalniceanu! Asa dupa cum spun si oamenii politici britanici.

Ministrul Afacerilor Straine înclina din cap:

— Sunt de acord cu Areta-Voastra. "Numai .ca nu a sosit încă momentul să •lovim. După cum am mai spus Altetei-Voastră, timpul lucrează pentru noi. Faptul că nu preconizez o acțiune militară imediată, nu înseamnă că mă rezum la un imobilism politic pe țărîm internațional. De ce n-am încerca să obținem pe căi pasnice ceea ce la ora actuală este greu de dobîndit. pe calea armelor?"

Printul pară viu interesat:

— Există asemenea posibilitate?

- Există! Vom profita de marile dificultăți în care se zbate azi Turcia, spre a încerca să obținem recunoașterea independenței noastre pe calea tratativelor. Printul făcu o schimă nemulțumită:

— Turcii sunt capătînosi! Nu vor ceda decît atunci cînd vor avea cutitul la os!

— Vom ajunge și acolo, dacă mijloacele pasnice vor da

636

gres. Vom inaugura varianta pasnică printr-o declarație de neutralitate în care vom strecura ideea unei recunoașteri a ieșirii noastre de sub tutela Turciei. În acest chip vom tatona și reacția Europei. Să nu uităm, Alteta, că formula lordului Derby nu este împărtășită și de celelalte mari puteri, care nu vor accepta cu înimă ușoară prezența în Balcani a unor state-cu o populație creștină indigenă, state unitare, relativ consolidate, capabile să trăiască pe propriile lor picioare, să respingă tentativele expansioniste ale unor vecini lacomi și în același timp să nu mai permită intervenții din afară sub pretextul protejării localnicilor. Să nu uităm că existența actualei stări de lucruri din Balcani este consfîntită de tratate care au •putere de lege, atîta vreme cît marile puteri au interesul să le respecte. Or, cu excepția Rusiei, acestea doresc o Turcie bolnavă, aici, în Balcani, pe care să o joace după plac. Ce contează pentru ele suferințele localnicilor? Ce contează moartea în masă a unor oameni care se află atît de departe de ele și care nu le afectează deci în mod direct! Formula lor watt and see îmi evocă imaginea unor turiști pîntecoși, satui și amatori de amuzamente, care-privesc prin peretii de sticlă ai unui urias acvariu lupta pe viață și pe moarte a unor vietăți marine, dominate de legea celui mai tare! . . . Dar să revin la scopul audienței mele. Am întocmit memoriul destinat ministrului de Externe turc Savfet Pasa, în lumina celor discutate cu Alteta-Voastră în cursul ultimei audiențe pe care mi-ați acor-dat-o. Am strecurat și ideea — scumpa nouă — a imperativului politic pe care-l constituie azi recunoașterea neațîrnării României de către marile puteri.

Scoate din mapa de piele verde ținută sub brat un document pe care-l așeza pe masa de lucru a printului,

—' îmi permit sa amintesc Altetei-Voastre ca înca de acum doi ani, mai precis în mai 1874, Ministerul Afacerilor Straine al Sublimei Porti a cerut expres Agentiei noastre diplomatice la Constantinopole sa suprima în corespondenta cu Poarta si cu celelalte puteri europene cuvintele: România, agent diplomatic, supus român et caetera, amenintînd ca în caz contrar va trimite înapoi orice act în care ar figura aceste expresii, Bineînteles, agentul nostru diplomatic a continuat sa le foloseasca.

,

— stiu. Pentru asta si-a creat o atmosfera proasta la Constantinopole. în ciuda staruintelor lui, oficialitatile turcesti au staruit a refuza tarii noastre numele de România, continuînd sa se foloseasca de vechile titulaturi: Principatele Unite ale

637

Moldo-Vlahiei, ori Principatele Vasale. Pretentiile lor nu mai pot fi tolerate!

- De aceea, Alteta, am si considerat necesar sa intitulez primul punct al memoriului nostru: „Recunoasterea individualitatii Statului român si a numelui sau istoric”.

— Cred, domnule Kogalniceanu, ca ai dezvoltat si chestiunea greutatilor întîmpinate de supusii români aflatii pe teritoriul Imperiului Otoman în rezolvarea formalitatilor necesare diverselor lor interese.

Ministrul înclina din cap:

— Am atacat, Alteta, în sensul vederilor dumneavoastra si un al doilea punct, care se refera la refuzul sistematic si ostentativ al guvernului otoman de a recunoaste calitatea diplomatica a agentului nostru de pe lînga Sublima Poarta, atribuindu-i doar titlul de „capuchehaie”.

—• Daca <nu rna însele, corespondentul în franceza al acestui termen turcesc este „charge d'affaires” în sarcinat cu afa-eri.

— întocmai, Alteta. Dar atasta titulatura nu este compatibila cu gradul diplomatic conferit reprezentantului nostru de -ultimul tratat privind România. Acolo se stipuleaza titlul de agent pentru reprezentantii nostri diplomatici, caracterul esen-tialmente diplomatic al agentului, cît si privilegiile de care se Tbucura acesta potrivit dreptului gintilor. Am ridicat si chestiunea situatiei supusilor români în trecere 'sau stabiliti în Turcia, cum ati preconizat si dumneavoastra, Alteta. Este inadmisibil sa fie asimilati cu raialele si sa li se impuna plata taxelor fixate acestora.

- Românii ar trebui sa aiba statutul strainilor care viziteaza Turcia. Asimilarea românilor cu raialele constituie un abuz revoltator, care contravine capitulatiilor.

— In cazul turcilor, Alteta, notiunea de abuz si-a pierdut ' de mult acceptiunea reala ... Al patrulea punct al memoriului are ca subiect „violarea teritoriului român si necesitatea

unei noi delimitari a insulelor de pe Dunare.

Printul înclina energic din cap.

— Sa mentionezi jafurile si violentele la care s-au dedat in ultima vreme bandele de turci care vin sa fure copaci de pe teritoriul nostru. Dupa cîte sunt informat, pe mosia prietenului nostru Manole Vulturescu a fost ucis un padurar cu femeia si copilul sau. Socotesc necesara o întarire a pazei militare pe malul Dunarii. Am sa discut aceasta problema cu

638

l -domnii Epureanu, Bratianu si Vernescu. Sa auzim punctul urmator, domnule Kogalniceanu.

— Punctul cinci se refera la greutatile ridicate de autori-I tatile o'totmane în calea comertului nostru cu bauturi spirtoase [' românesti.

— Cum justifica turcii aceasta ... - prohibitie? Caci este o adevarata prohibitie, nu-i asa? .

— Turcii pretexteaza ca alcoolurile românesti contin substante vatamatoare sanatatii.

— t Absurd!

— Alteta, aceasta stare de lucruri este contrara uzantelor : Internationale, care, în interesul unei depline armonii, asigura l.si ocrotesc traficul negustorilor din statele prietene, încâlcind | aceleasi uzante internationale, turcii refuza sa încheie cu noi

un tratat de extradare reciproca a criminalilor de rînd. în t aceeasi ordine de idei, am protestat si împotriva întîrzierii \$ sine die a' semnarii unor conventii speciale postale si telegrafice între România si Turcia, în ciuda faptului ca tara noastra este — alaturi de Turcia — semnatara a Conventiei postale de la Berlin si a aderat cu drepturi comune la Conventia telegrafica de la SI Petesburg.

— Sa nu lipseasca din memoriu nici chestiunea pasaportului român, contestat în coritinuare de autoritatile turcesti.

- Aceasta reprezinta cel de-al saselea punct, Alteta. Numai în ultima decada, consulii turci din Odessa si Viena au retras peste o suta de pasapoarte românesti si au eliberat în schimb pasapoarte turcesti, asa-numitele „tescherele".

Expunerea punctelor enumerate în memorhi redeschise-mînia printului împotriva osmanlîilor.

— Apreciez eforturile dumatiale, domnule Kogalniceanu. Sa bombardam Sublima

Poarta cu proteste! Numai asa le vom . aminti, nu numai turcilor, ci si întregii Europe, drepturile noastre inalienabile, consfintite prin capitulati!. Sa se stie ca suntem un stat independent si ca anacronicele legaturi de suzeranitate dintre noi si turci sunt destinate sa dispara, oricit s-ar opune vecinii nostri cu fes din sudul Dunarii.

Secretarul particular intra iarasi:

— Iertati-ma.-Alteta! A sosit domnul colonel Alexandri Boldescu.

— Pofteste-l! Printul se întoarce spre Kogalniceanu: Sa vedem cu ce noutati s-a întors de la Belgrad.

— si eu sunt foarte curios, spuse ministrul.

639

Introdus de secretarul particular, noul venit — un ofiter •cu mustati ascutite la capete, cu torsul zdravan prins într-o tunica strimta, cu gesturi bruste, militaresti — pocni din calcîie.

— Sa traiti, Alteta! Saluta si pe Kogalniceanu: Domnule ministru!

Printul îi întinse mîna:

— Bine ai venit, domnule colonel! Cum ai calatorit?

— Inundatiile m-au silit sa fac unele ocoluri, încolo, nimic deosebit.

— Ce vesti din Serbia?

— Am avut cinstea sa fiu primit în audienta particulara de catre Printul Milan.

— Ai explicat Printului pozitia noastra?

— Desigur, Alteta! I-am zugravit situatia tarii noastre. Pastrarea neutralitatii, garantata de marile puteri conform Tratatului de la Paris, ramîne — pentru moment — singura noastra solutie de a supravietui. Asa cum mi-ati ordonat, am comunicat Printului Milan discutia purtata de domnul general Ghica, agentul nostru diplomatic la Constantinopole, cu ambasadorul rus Ignatiev, în cadrul careia acesta l-a informat ca în cazul unei ocupari a Serbiei si a "Muntenegrului de catre turci, armatele ruse vor ocupa imediat, în chip de zalog, România.

— Sper ca aceasta replica l-a facut sa înțeleaga mai clar situatia noastra.

—• Da si nu, Alteta. Printul Milan sustine ca este vorba de o amenintare gratuita a generalului Ignatiev, facuta mai mult spre a ajunge la urechile turcilor decît la ale

Altetei-Voastre.

— Domnule colonel, cînd drumul spre urechile turcilor trece prin inima pamîntului românesc, trebuie, daca nu sa dam crezare pe de-a-ntregul declaratiei lui Ignatiev, cel putin sa fim vigilenți. Ce parere ai, domnule ministru?

— Mult adevar graieste Alteta-Voas'tra! Rusii sunt mai repede de crezut atunci cînd spun ca viii. . . Țara noastra a suferit prea multe ocupatii nedrepte, ca sa nu fim nelinistiti. Principele Milan îi lauda pe rusi. E firesc! Sf. Petesburg si mai ales panslavistii lui Katkov i-au ajutat considerabil pe ta-rîm militar, între noi fie vorba, sîrbii au acum mai mult ca niciodata nevoie de sprijinul Rusiei. Serviciul nostru secret ne-a informat ca turcii au pregatit si trimis spre granitele Serbiei o armata de peste o suta de mii de oameni.

640

— Se pare ca datele acestea sunt exacte. Mi le-au confirmat si oficialitatile de la Belgrad, expli'ca Boldesc u. între timp a intervenit un element nou.

— Adica? întreba Domnitorul.

— Principele Milan mi-a comunicat cu titlu confidential încheierea unui tratat secret de alianta între Serbia si Mun-tenegru...

— Semnat în 15 iunie, la Venetia, înlantui zîmbind Kogâl-niceanu.

— stiatî? exclama colonelul surprins.

— Serviciul nostru secret ne furnizase informatia, dar nu obtinusem o confirmare de nicaieri. Acum a intrat în dome-

I niul certitudinilor.

Colonelul clatina din cap admirativ.

— Efitient serviciu!

— Ma întreb ce l-a determinat pe Milan sa-ti destainuie semnarea tratatului cu Muntenegru? rosti gînditor Domnitorul.

— Explicatia e simpla, zise Kogalniceanu. Printul Milan • spera sa obtina aderarea României la aceasta alianta.

, — Exact! întari ofiterul. Printul mi-a declarat expres ca acum, în ceasul al doisprezecelea, alipirea României la tabara sîrbo-muntenegreana ar constitui o grea lovitura pentru Turcia. Printul Milan asteapta raspunsul Altetei-Voastre.

Kogalniceanu facu un gest rotund, descriind' sugestiv imposibilitatea împlinirii gândurilor sîrbesti.

— Acelasi demers l-au facut sîrbii si pe lînga • greci. Rezultatul a fost negativ, Grecii nu vad cu ochi buni extinderea influentei rusesti la sud de Dunare.

Boldescu, un partizan aprig al alaturarii României la efortul de razboi al Serbiei, îsi lua curajul în dinti:

— Ce raspuns dani printului Milan, Alteta? Hotarirea Al- -Ltetei-Voastre este asteptata cu nerabdare la Belgrad.

Carol se uita lung la ofiter si zîmbi:

— Ai dori sa intram în lupta, nu?

— Sunt gata, Alteta, sa scot sabia pentru dobindirea independentei noastre depline!

Domnitorului îi placu avântul lui Boldescu. •

— si noi dorim acelasi lucru, domnule colonel. Dar în clipa de fata pozitia noastra ramîne neschimbata. Doresc succes fratelui nostru, Printul Milan. Dar eu n-am dreptul sa tîrasc România într-o aventura. si eu doresc razboiul, dar —

41 — Uragan asupra Europei
641

€um spune domnul Kogalniceanu — la momentul ales de ne i. Cînd voi ridica sabia si voi cere soldatilor, mei sa ma urmeze în lupta, n-am s-o fac decît pentru a-i duce la victorie. Victorie care poarta numele: independenta! îsi puse mîna larg des-cliisa pe piept, în dreptul inimii: Asa sa-mi ajute^ Dumnezeu! ... Relua dupa o pauza: Eveniment, în eventualitatea unui razboi sîrbo-turc, nu vom ramîne inactivi. Vom trimite la hotare trupe de observatie, cu misiunea de a respinge orice violare directa sau indirecta a neutralitatii noastre. Am discutat aceasta chestiune cu domnii Bratianu si Kogalniceanu, pre-, cum si cu ministrul de Razboi,

— Ce efective propuneti, Alteta, pentru acest scop de observatie? întreba Kogalniceanu.

— Trebuie sa ma consult cu seful Marelui Stît-Major. Cred ca pentru -început ar fi suficient trei sau patru batalioane de infanterie , trei baterii de artilerie si un regiment de cavalerie. Arata un punct pe harta: Corpul de observatie va trebui amplasat în zona limitrofa guriî Timocului.

— Cui doriti sa încredintati comanda acestui corp, Alteta? întreba Kogalniceanu.

— Da. Aceasta e o întrebare. Pe cine propui dumneata?

— Ma gândesc la colonelul Cerchez, Alteta.

— Da. Cerchez este potrivit... Boldescule, cunosti cumva efectivele de razboi ale sîrbilor? Evident, cu aproximatie.

Colonelul ridica din umeri, vadit stingherit.

— N-as putea sa spun ...

— Va furnizez eu efectivele, Alteta,- interveni Kogalniceanu, scotînd din mapa o foaie de* hîrtie cu însemnari: Sîrbii dispun de circa 60 000 oameni sub arme.

Printul repeta gînditor:

— Circa 60 000 de oameni... Destul de mult. Dar Muntene-grul?

— Numai 25 000, la care se adauga în jur de 5 000 de insurgenti refugiatii din Hertegovina.

— Deci aproape 90 000 de soldati fata de cei 100 000 ai turcilor! Este ceva! Fortele sunt aproape echilibrate!

Colonelul Boldescu îndrazni sa ridice o noua chestiune:

— Printul Milan a prevazut si eventualitatea unui refuz din partea noastra, în asemenea caz, ar vrea sa stie ce atitudine vom adopta daca vasele 'de-razboi turcesti vor urca pe Dunare spre Portile de Fier, ca urmare a izbucnirii ostilitatilor?

Printul nu sovai sa dea un raspuns care îl anagaja:

642

— în aceasta ipoteza vom face ceva pentru sîrbi. Dupa ce ai sa te înapoiezi la Belgrad, sa-l asiguri pe Principele Milan ca vom respecta principiul neutralitatii Dunarii si ca la nevoie vom cere sprijinul marilor puteri spre a impune si turcilor respectarea acestei neutralitati, cu precadere între Nigo-tin si Vîrciorova! adauga aratînd zona respectiva pe harta aninata în perete.

Kogalniceanu clatina din cap cu îndoiala:

— Ma tem ca Sublima Poarta va ridica chestiunea securitatii garnizoanei turcesti din insula Ada-Kaleh, spre a torpila neutralitatea Dunarii.

— si printul Milan s-a gîndit la aceasta posibilitate. si-a luat angajamentul ca armele

sârbe si muntenegrene sa nu-atace insula Ada-Kaleh atîta vreme cît Turcia va respecta neutralitatea Dunarii.

Domnitorul își freca ușor fruntea:

— în cazul acesta ...

— Permiteți, Alteta! zise Kogalniceanu.

— Te rog!'

— Așa cum îi cunosc eu pe turci, vor ridica o obiecțiune: aprovizionarea garnizoanei turcești de pe insula.

'— Iată 6 dificultate la care nu m-am gândit, zise Domnitorul.

— O putem înlătura, asumîndu-ne aprovizionarea garnizoanei, astfel vom încheia gura Sublimei Porți.

Carol își lovi încântat palmele:

— Ai răspuns la toate, domnule Kogalniceanu! Felicitările mele! Domnule colonel Boldescu, te autorizez să prezinti la Belgrad contrapropunerile noastre. Îți doresc drum bun!

După plecarea colonelului, ceru și Kogalniceanu permisiunea să se retraga. Printul îi strânse mîna:

— Am avut un foarte interesant schimb de vederi! Îmi alace să lucrez cu dumneata! Zîmbi: Datorită dumitale, mi-am

pierdut azi exercitiul de scrimă! Te sfatuiesc, domnule Kogalniceanu, să practici cît mai multe sporturi! Între intelect și fizic trebuie să existe un echilibru! Un savant cu burta sau un gimnast fără carte sunt tipuri mai mult sau mai puțin urente. Un intelectual de rasă cu înfățișare de atlet... ei da, ar merita toată atenția! •

Kogalniceanu rîse glumet:

— Calvitia mea, fără un pîntec pronunțat, n-ar mai avea lici un farmec, Alteta!

645

Crepusculul asternea o lumină roșiatică asupra orașului Sf. Pelesburg.

Înfășurat într-o amplă manta, printul Iurii Iosipovici Svîia-topolski-Mirski stătea zgribulit în cupeul cu ferestre invadate de zigzagul siroaielor de apă: Detesta ploaia, umezeala,

frigul. Pe vremuri își puna sîngele în mișcare începîndu^și ziua cu energice exercitii de gimnastica, urmate de lungi plimbări pe jos ori calare. Dar accidentul de pe urma caruia ramasese infirm îl lasase dezarmat în fata umezelii, a racelii. Acum" lupta împotriva lor învaluindu-se în vesminte groase și cir-culînd într-un cupeu cu ferestrele ermetic închise.

Iurii își scoase mîna din manusa, sterse cu vîrfurile degetelor abureala -asjternuta pe geamul din dreapta sa și se uita la peisajul de afara.

Cupeul, angajat pe Nevskii Prospekt, trecuse podul de peste Fontanka și acum lasa în urma edificiul Ministerului de Justiție. Ajunsesse în dreptul Catedralei Kazan, cînd vizitiul opri. În jur era lume multa, trasuri blocate, agitație, politisti în uniformă, soldați. „Iar vreo manifestatie a slavofililor!" reflecta Iurii Iosipovici indispus. „Am să întîrzii la rendez-vous..."

Își strînsese mantaua în jurul corpului, se adînci în pernele de catifea «le banchetei și se pregăti resemnat să aștepte. N-avu curajul să deschidă ușa și să-l întrebe pe vizitiu ce se întîmpla. Ar fi însemnat să navalească în cupeu jrafalele de ploaie de afara.

Deodată, portiera din stînga lui se deschise și înăuntru se strecura o femeie. Atît de insolită fu irupția aceasta, încît printul ramasese uluit. Necunoscută se așeza pe locul din dreapta., în clipa aceea Iurii Iosipovici îi deslusi profilul conturat pe dantela siroaielor de apă-de pe geam. Deodată și-l aminti. Avu atunci o tresărire. Alături de el se afla MMam Rubin, fiinta aceea fascinantă, exotica, achitata de jurati gratie, în parte, și eforturilor lui. și ea îl privi fără- să scoată un cuvînt. Părea speriată. Gîfîia. După lumina care licări în ochii fetei, Iurii Iosipovici își dadu seama că și ea îl recunoscuse.

Portiera din dreapta fu deschisă din afara. Un comisar de poliție, mustacios, cu sapcă trasa pe ochi, băga capul înăuntru. Rosti aspru:

— Actele dumneavoastră, vă rog!

Cînd dadu ochi cu printul, schimba numaidecît tonul. Presedintele Curtii cu Juri era un personaj arhicunoscut.

— Ma fertati, Excelența!

644

Se uita întrebător la Miri am, dar nu cuteza să-i ceară actele. Iurii observa sovaiala comisarului, dar și ușoară contractare de pe chipul fetei.

— Ce s-a întîmplat? întrebă, spre a distrage atenția politistului.

— Excelența, a avut loc un atentat împotriva Excelentei-Sale domnul guvernator. . . Acum executăm o razie . . .

— înțeleg! Multumesc! Comisarul saluta și închise portiera.

Iurii Iosipovici realiza abia acum că acoperise, poate, o complice a atentatorilor. N-ar fi conceput o asemenea situație înainte de reapariția intempestivă a tinerei fete. Dacă s-ar afla acest lucru, nu numai că și-ar pierde funcția, dar ar suferi consecințe și mai grave. Miriam intuise probabil procesul lui mintal, căci puse mîna pe clanta portierei.

— Am să cobor imediat! Iertăți-mă ...

— Ramîi! rosti scurt printul. Apoi adăuga: Mi se pare că ne-am vîrît amîndoi într-o situație neplăcută.

— Dumneavoastră nu sunteți vinovat cu nimic. . .

— Multumesc] Lăsa-mă pe mine să apreciez... Ți-e frică să nu fii surprinsă de razie noaptea, în Sf. Petersburg, fiindcă ești evreică?

Miriam înțelese că printul îi oferea o portită de scăpare.

— Dacă m-ar găsi acum, după acest atentat...

Explicația ei părea plauzibilă. Dar aceasta nu avea importanță. Miriam adusese brusc în viața lui cenusie, exasperant de monotona o notă de aventură, de neprevăzut, de primejdie... Primejdia aceasta îl stimula ...

— Dacă n-aj- unde dormi în noaptea asta, îți ofer gazduire în locuința mea de burlac!
- •

Miriam deslusi în glasul lui, aparent neutru, un apel disperat. „Se simte singur! gîndi. Foarte singur!” își aminti că lui îi datora libertatea sau, mai bine zis, semilibertatea de care se folosea spre a trăi precar pe margine de prăpastie. Tot lui îi datora și salvarea providențială de acum.

— Multumesc! Am să profit de invitația dumneavoastră!

Vorbise nu numai cu grație dar și cu bunăvoință unei regine. Un val de căldură inunda sufletul printului. Știa ce înțeles trebuia să dea acceptării ei. Miriam voia să-i acorde o rasplătă. Nu se simți îndeajuns de magnanim spre a-și continua rolul de protector dezinteresat, îl străbătu un fior. Dar nu era de vină umezeala din aer. Prezenta fetei îi crea o

64 f>

stare de excitație nemaiîncercată de multă vreme, îmbrățișările tarifate — singurele pe care și le mai îngăduia de cînd intrase în rîndul infirmilor — îi pareau derizorii, iar după savîrsirea actului trupesc încerca o senzație de scîrba, de oboseală, de disperare.

— Va trebui sa mai asteptam pâna ni se va da drumul, spuse el spre a întrerupe tacerea cu o conversatie politicoasa.

Miriam îi simti instinctiv încordarea launtrica.

— Avem timp destul! raspunse cu dragalassenie.

Printul era — la urma urmei — un barat atractiv. - în bratele lui va încerca — în orice caz -7- alte senzatii decât. . .

Retrai o clipa cu o nestapînita crispăre launtrica salbatică cu care o supusese comisarul-sef Petrov. De atunci se daruise multor barbati. În lumea anarhistilor frecventata de ea în ultima vreme, relatiile carnale jucau rolul unor simple descărcări nervoase. Oamenii care — deopotriva ei — își jucau în orice moment viata pe o aruncatura de zar nu trebuiau sa-si creeze probleme suplimentare, acordînd dragostei o semnificatie superioara unui act de igiena.

în noaptea aceea Miriam ramase uluita, mai mult decât atât, încântata 'de primirea pe care Iurii losipovici i-o facu la palatul Sviatopolski. Slugile primira ordin sa lumineze toate saloanele de la etajul nobil, ca pentru un bal cu sute de invi-Vati. Printul ar fi putut dispune ca cina în doi sa fie servita într-un salonas cu lumini tamizate, spre a crea o ambianta intima, asa cum se obisnuieste în întâl nirile galante. Dar iurii losipovici acorda vizitei ei o importanta deosebita. Voia sa scîn-teieze, sa cucereasca, sa-si manifeste triumfator virilitatea, sa încerce voluptati pe care le savurase din plin numai în epoca primei lui tinereti, înainte de accident. ..

si într-un fel izbuti, în compania sa. Miriam gusta pentru întâia oara senzatia de a se oferi, fara acea indiferenta blazata manifestata în îmbratisările ei cu parteneri din grup. Alaturi de Iurii înțelese frumusetea daruirii reciproce, a comuniunii simturilor

Aceasta seara atât de reusita riscase la un moment dat sa esueze jalnic. Când Iurii losipovici coborâse cel dintîi din cupeu si întinsese mîna spre a o ajuta și pe Miriam sa coboare, aceasta îi observase infirmitatea. Ea abia se stapînise atunci sa nu pufneasca în rîs. Primul om care-i. inspirase simpatie, poate si o scînteie de iubire fusese Justin Aleksandfovici, un schiop. s-chiop era si printul Sviatopolski, acest om care exercitase asupra ei, din primul moment, o atractie bizara. Daca

646

ar fi rîs de infirmitatea lui, Iurii s-ar fi retras ca un melc în cochilie ...

în zori parasi palatul Sviatopolski, înoercînd o foarte trandafirie stare sufleteasca Paradoxal petrecuse o noapte încîn-tatoare, de neuiat, în „vizuina" unuia dintre acei nobili de care ea si tovarasii ei de lupta voiau sa-i nimiceasca, spre a darui Rusiei o ordine politica noua, în care poporul, eliberat din lanturile tiraniei tariste, sa redeVina stapîn deplin pe soarta sa.

„Nu este bine sa atribui unui individ defectele clasei din care face parte!" reflecta ea, analizând retrospectiv caracterul lui Iurii. Desi print, acesta avea un fond sufletesc bun. Primise în viata o mare lovitura sau încercase o deceptie adîncă. Motivul adevărat — necunoscut lui Miriam — lasase urme adinei. Poate ca odinioara printul Iurii fusese arogant, superficial, cheiuitor, egoist, orgolios, ca cei mai multi inși din categoria lui sociala.

Înainte de a O lasa sa plece, Iurii Iosipovi'ci îi cersise permisiunea unei întoarceri. Miriam citise în ochii lui o expresie de catel batut, care o înduiosase. Nu credea ca va mai calca vreodata pragul palatului Sviatopolski. Lumea ei nu îngăduia . frecventari incompatibile cu scopurile-i urmarite cu tenacitate. Fagaduise totusi ca-l va vizita din nou.

. Printul îi cunostea numele. Poate ca o va cauta. Ori întâmplarea i-l va scoate din nou în cale. Miriam se gîndea cu anticipata placere la o asemenea eventualitate. Nu va face însa nimic spre a o provoca, Iurii însa nu va fi în stare sa o gaseasca. Miriam avea asupra ei acte de identitate false care o desemnau sub numele de Olga .Krasinskaia, casnica necasatorita, fiica a unui ofiter inferior.de infanterie, cu garnizoana undeva în Siberia. O ascendenta respectabila, destinata sa a-doarma vigilenta .politistilor care i-ar fi verificat documentele personale.

De aproape dpua luni locuia în mansarda unei oase de raport de pe cheiul canalului Novo Obvodnii, aproape de gara Varsovia Camera pe care o ocupa împreuna cu o studenta de la Conservator. Nadia Terentieva, era mica întunecoasa si mirosea a mucegai. Avea însa un mare avantaj. Spre deosebire de alti portari de imobile, mai toti informatori* ai Politiei. Piotr Maikov, portarul cladiri de pe cheiul Novo" Obvod-nîi era foarte sensibil la argumentele banesti. Nadia Terentieva, fiica a unui mosier din guvernământul Vladimir, îl bac-saluia copios, astfel încît Piotr.* spre a-si pastra sursa de ve-

647

nituri, se arata discret în- ceea ce priveste intrarile si iesirile din imobil ale celor sapte studenti, locatari ai mansardei.

Politia, informata de Piotr Maikov, stia ca toti acestia erau potoliti, nu paraseau imobilul la ore insolite si nu cîrteau (ni'cio'data împotriva regimului. Ce-i drept, baietii /aduceau 'uneori prostituate, pe care -le retineau pîna în, zori. Dar aceasta era,u pacate ale tineretii, împotriva carora autoritatile m\ aveau nimic de obiectalt.

În realitate, trei dintre cei cinici sudenti, si anume Visa-rion Pavlovici Belaiev Samson. Sotronovici Medvedev si Feliks Ilici Bogdanov, la care se adaugau Miriam — alias Olga — si Nadia Terentieva, erau membri ai unui dinamic grup de anarhisti, intitulat „Razbunarea Poporului". Acesta avea la activul sau doua atentate reusite si trei tentative esuate. Autoritatile, în ciuda eforturilor frenetice, nu izbutisera înca a-i da de urma. seful grupului, studentul în medicina Ivan Aleksan-drovici Tarasov, avea Un cap organizat si

un sistem nervos zdravan, ce-i permitea sa reactioneze judicios si cu sînge rece în cele mai grele situatii. Nu se lasa niciodata cuprins de panica, asa cum li se mai întîmpla tovarasilor sai. Din grup mai facea parte si Justin Aleksandrovici Pavîov, tînarul student pe care Miriam îl cunoscuse în tren, cînd sosise ultima oara" de la Tve*.

În mijlocul acestor oameni, Miriam își gasise adevarata vocatie. Ca si ei, își asumase misiunea nimicirii, tarismului prin violenta si moarte. Voia sa razbune toate suferintele îndurate de evrei, umilintele lor. Refuzul de „a li "se acorda drepturi deopotriva cu ceilalti rusi, pogromu'ile salbatice la care erau supusi ori de cîte ori prosperitatea lor îi supara pe „goimi".

Renuntase la studiile universitare, caci n-ar- mai fi putut urma cursurile facultatii de filozofie sub un nume de împrumut. Dar ce importanta mai avea acest lucru cînd își punea viata în primejdie aproape în fiecare clipa? De cînd se lasase antrenata în maelstromul violentei, nu cunoscuse un moment de ragaz, .cu exceptia poate a ultimei întîlniri cu Iurii Iosi-povici. Zîmbi cînd îi evoca delicatetea, timiditatea, mîngîie-rile-i tandre, atît de blînde. . .

Mergea grabita — caci voia sa ajunga la locuinta ei mai înainte oa ceilalti locatari ai imobilului sa plece la serviciu — cîmd, lia intersectia dintre Iismailovskîi Prospekt cu - cheiul Novo Obvodnîi se pomeni apucata de brat si retinuta cu putere de un barbat care statuse pîna atunci adapostit într-un gang. Gestul acela brutal îi ufca sîngele în cap. Detesta gjo-

648

solaniile. Ridica mîna ramasa libera spre a lovi, dar în ultima clipa puse stavila mîniei, caci îl recunoscuse pe Justin Alek-sandrovici, prietenul si tovarasul ei de grup.

Justin o trase în întunericul gangului si îi sopti repede:

— Casa ta e supravegheata de Politre. Te astept aici înca> de la miezul noptii. Ma .gândeam sa plec.

— si acum ce facem? întreba Miriam.

- Mergem spre centru. Trebuie sa ne pierdem vremea pîna diseara, canid am sa ,te duc la o ascunzatoare sigura. Noroc ca vremea e frumoasa. N-are sa remarce nimeni hoinareala noastra pe strazi.

Iesira din gang • o luara la stînga pe Ismailovski Prospekt si se îndreptara spre canalul Fontankâ. Mergeau fara graba, spre a nu atrage atentia. Cine i-âr fi vazut tipîndu-se strîns de brat ar fi spus ca sunt doi amorezati.

— Zîmbeste-mi tandru! îi sopti Justin, cînd vazu la intersectia cu Kurlandskaia un politist în uniforma care supraveghea strada.

Miriam se lipi de el si cînd trecura pe lînga agent murmură destul de tare ca sa se facă auzită:

— stiu ca ma iubesti. Klim! si eu te iubesc!

— îmi juri? rosti cu tremolo în glas Justin.

— îti jur! declara ea.

— Ah, de ce vorbele tale nu sunt adevarate! grai cu tristete Justin dupa ce se îndepărta de politist.

Miriam îl privi surprinsa.

— Ce vrei sa spui?

Studentul zîmbi stingherit, ca si cînd i-ar fi fost rusine de vorbele pe care avea sa le rostească:

— Mi-am dăat seama cît de mult tin la tine pe cînd te asteptam ah gang si tu mu mai apareai. . .

— Ma iubesti. Justin! zîmbi ea cu mila, dar si cu duiosie; Glasul te tradează! Esti sincer! Pîna acum nu mi-ai marturisit niciodata dragostea. ..

— Cred ca nu Tni-atn dat seama. Sufeream totusi cumplit cînd. .. plecai cu altii. .. îmi zicaam însa ca vanitatea ma face sa reactionez ca orice burghez gelos...

— Ma iumesti. Justin!

— Nici eu nu stiu ce sa mai spun! Ma îngrozeam la gîin-dul ca ai fost poate arestata si asta facea sa mi se» taie respiratia! Cînd te-am vazut ivindu-te pe Ismailiovskiîi, am avut senzatia ca' se deschid portile raiului...

— Sa nu se închida daca pune Politia mîna pe noi...

649

— Prea esti prozaica, Miriam!- o muștra în gluma. Eu îti vorbesc de dragoste si tu. . .

Miriam îl apasa afectuos pe brat:

— Acum este mai înțelept sa vorbim despre Politie! Dragostea poate^sa mai astepte. ..

— Unde ai fost azi-noapte? întreba el întunecîndu-se, Sam-son te-a vazut urcîndu-te într-un cupeu "ornat ca un dric.

Miriam rîse:

— O veche cunostinta mi-a dat o mîna de ajutor.

— Cine?

— Fostul meu judecator. Printul Sviatopolski-Mirski. M-a adapostit la el acasa.

— Toata noaptea! mîrîi sumbru Justin. îmi închipui ce s-a întîmplat. f

— Renunta, dargul mau la scenele de gelozie mic-burgheze! Cunosti 'conceptiile maistre! Omul nu trebuie ,sa permita nici o îngra'dire a libertatii iui! Familia însasi reprezinta uneori o forma a sclaviei. Amihteste-ti „Catehismul anarhistului!"

— Nu-mi mai vorbi de ineptia asta!

— „Ineptia asta" cum o numesti tu, este opera lui Ba-kunin, apostolul nostru!

— Apostolul! Iata un tremen nepotrivit cu limbajul anarhistilor!

— Farul nostru! E mai bine asa? Redeveni brusc serioasa: Am- glumit destul! Nu mi-at spus nici pîna acum ce-au facut ai nostri! Cînd am vazut trasura generalului Trepov, am sem-nalizat-o ducînd batista la nas, asa cum fasese convenit. Cu-, rin d dupa aceea am auzit explozia/ Ce s-a ma.i întîmplat nu stiu fiincda lumea a început sa "alerge care încotro,"iar de pe Kazanskaia a aparut un detasament de cavalerie... Am fost tradati?

— Nici nu vreau sa ma gîndesc la ce a fost! ofta Justin. Ajunsesera în dreptul catedralei Slîntul Isaak. în fata

lor se deschidea perspectiva'gradinii Aleksandr iar dincolo de rondurile ei cu flori se ridica monumentul Iu Piotr I.

— Bomba a explodat în mîna lui Stiopa mai înainte ca el sa fi apucat sa o arunce. Odata cu Stiopa au fost ucisi sau grav raniti cîtiva trecatori si doi copii aflati în preajma lui.

— îngrozitor! exclama Miriam.

— Aparitia detasamentului de cavalerie de garda a fost întîmplatoare. Escorta trasura unui diplomat în drum spre Palatul de Iarna.

650

Miriam si Justin traverseaza gradina si se oprira pe malul Nevei. Studentul își tîra cu un efort vizibil piciorul beteag.

- Esti foarte obosit, Justin, nu-i asa! El clatina din cap:

— Adevarat! De ieri - dupa-amiaza si pâna în clipa de fata nu mi-am îngaduit o clipa de odihna-. .

— Ma faci sa ma simt vinovata, Justin! Studentul zîmbi trist: •

— De ce? Era de datoria mea! Trebuia sa te previn! Arestarea ta ar fi primejduit siguranta întregului grup...

Miriam îsi dadu seama ca fara voia ei reusise sa strapunga carapacea aparent dura a lui Justin Omul acesta, care îsi glorifica lipsa de slabaciuni susceptibile sa-l îndeparteze de la îndeplinirea misiunii sale, era în realitate un sensibil, un generos. Exista si eventualitatea ca Justin sa fi cazut temporar victima unor instincte, pe care va sti sa le refuleze de îndata ce-si va recîstiga luciditatea...

— Un insucces nu înseamna o înfrîngere! spuse Justin cu asprime. Am esuat ieri, vom izbîndi! mîne! .. .

Miriam nu raspunse. Se uita la apele Nevei, în care soarele îsi oglindea incandescenta. Ramasera acolo pe banca inai bine de doua ore. îsi prefirau gîndurile si îndoielile- Apoi Justin intra iarasi în pielea anarhistului profesionist, începu sa-si expuna teoriile, nii atît p*entru Miriam, cit pentru a-si verifica propriile rationamente. Se mai plimbarea pe malul Nevei, iar aproape de ora prînzului intrara într-un mic birt de pe Torgovaia, frecventat îndeobste de studenti. Era înca devreme, asa ca numai cîteva mese fusesera ocupate. Lista de mîncare nu excela prin variatie, dar preturile erau accesibile veniturilor modeste. Miriam si Justin se înfruptara din niste rinichi prajiti, cu rosii, în acelasi timp trageau cu urechea la discutiile de la celelalte mese. Erau curiosi sa afle ce efect psihologic avusese asupra publicului atentatul lor nereusit. Justin taia tocmai o bucata de rinichi, cînd simti o mîna asezîndu-i-se pe umar. Ascunzîndu-si teama, ridica ochii de deasupra farfuriei. Zîmbetul larg al lui Volodea, care statea în picioare în preajma lui, îi linisti sarabanda inimii. si Miriam respira usurata, îl cunoscuse pe Volodea, ca si pe Justin, în trenul de Tver.

Desi se aflau de aceeasi parte a baricadei, cei doi prieteni aveau «vederi politice deosebite-.Justin-era anarhist, pe cînd Volodea se încadrara printre partizanii lui Marx.

— Pot sa iau loc la ma'sa voastra? întreba voios noul venit.

651

— Cum sa nu, pofteste! zise Justin aratîndu-i un scaun liber.

— Cînd v-am vazut gungurind ca doi porumbei pe o craca, mi-a crescut inima! îi tachina Volodea. Mi-am zis ca în curînd o sa va puneti pirostriile.

—s- Vezi-ti de treaba! îl repezi în gluma Justin. îmi cunosti principiile.

Volodea se aseza pe scaun si începu sa cerceteze lista.

— Schimba-ti principiile, Justin! Am vazut ce prostie au facut tovarasii care-ti împartasesc convingerile politice!

Justin îl privi banuitor:

—• Ce vrei sa spui?

Volodea își scutura dezgustat capul, făcând sa-i cada pe frunte o suvita de par negru si cret. Avea pielea maslinie . a unui sudic.

— în piata Kazan, au ucis ieri oameni nevinovati, copii, batrâni.. . Asa credeti voi ca veti reforma societatea?

— Mi-a ajuns si mie la ureche nenorocirea de ieri, spuse Justin. A fost o greseala cu urmari tragice- O explozie prematura, daca nu ma înșel. Dar ce conteaza cîteva vieti omenesti irosite, cînd este vorba de izbînda unei cauze? Ieri, Trepov a scapat cu viata. Dar mîine tot. va pieri sfîsiat de explozia unei bombe!

— Sunteti niste imbecili! riposta Volodea. Daca vrei sa cureti o casa de plosnite, nu obtii nimic strivind o insecta, cinci sau chiar zece. Trebuie sa distrugi toate plosnitele, îti închipui, Justin ca suprimîndu-l pe .Trepov sau pe alti zece inși de teapa lui, rastorni regimul? Ati ramas niste utopisti, dragul meu. Țarismul nu poate fi doborât decît printr-o actiune organizata a maselor, condusa de un partid muncitoresc bine închegat, care sa reprezinte o forta de neînvins. Bakunin al vostru își face iluzii cînd își închipuie ca va obtine rezultate durabile, radicale, prin asasinate individuale.

Justin se aprinse la fata:

— Aceste asasinate individuale, cum le numesti tu, trezeso masele! Poporul oprimat nu se va mai teme de invincibilitatea tiranilor, cînd va vedea ca încep sa cada capetele ministrilor, ale generalilor, ale judecatorilor, ale politistilor, si — de ce nu? — al tarului însusi?

— Vorbeste mai încet, Justin! îl muștra Miriam. Vrei sa atragi atentia? De unde stii ca în sala asta nu se afla «vreun politist în civil, ori vreun informator? Tradatori se gasest destui!

6a2

— Iarta-ma! spuse domolit studentul. Crezul nostru este infailibil, iar reusita lui axiomatice! Vrom reusi, chiar daca voi, marxistii, vedeti altfel lucrurile. Pasiunea de a distruge este o pasiune creatoare, Volodea! Marea Revolutie Franceza n-au facut-o

Barras, Barnave si Mirabeau, ci Robespierre, Saint-Just si Marat! Trebuie sa nimicim tot ceea ce reprezinta autoritate în stat! Atîta vreme cît va exista o putere politica, vor exista stapîni si sclavi, exploatatori si exploatati, calai s victime!

— si dupa ce veti nimici ordinea politica existenta —• pre-supunînd ca veti reusi s-o faceti — ce veti pune în loc? întreaba Volodea ironic-

— Nimic! Nu vom pune nimic! riposta Justin cu convingere. Oamenii vor fi liberi ca pasarile cerului si ca animalele padurilor.

— La începuturile ei asa se înfatisa societatea omeneasca, admise Volodea. Libertatea aceasta nemarginita a permis celor puternici sa prospere în dauna celor slabi. Asa s-a creat lumea alcatuita din stapîni si din robi! Daca se va pleca de la zero, tot aici se va ajunge! Misiunea noastra, a marxistilor, este sa cream o societate de tip nou, bazata pe egalitatea economica, sociala si notionala a tuturor neamurilor ei clasei muncitoare revenindu-i misiunea de a instaura dictatura proletariatului si de a edifica pe aceasta cale o lume mai buna, lumea socialista! Trebuie sa înțelegi, Justin! Revolutia nu o poate face decît proletariatul industrial, organizat si pregatit în acest scop! Asa ne învata Marx si acesta este adevarul! Voi vreti sa darîmati ordinea existenta! De acord! Dar ce va urma dupa ea? Sa va spun eu ce va urma! Se va impune legea junglei! Noi, marxistii respingem aceasta lege!

•Miriam clafina din cap contrariata:

— Nu are rost sa mai discutati! Nu este timpul si nici locul.

Justin lasa cutitul si furculita în farfuria cu mîncarea abia pe jumătate consumata.

— Volodea, cu teoriile lui, mi-a taiat pofta de mîncare! Chelner, plata! porunci, scotîndu-si portofelul din buzunarul dinauntru al hainei.

— Hai sa facem pace! propuse Volodea zîmbind si întin-zîndu-i mîna.

Fruntea lui Justin se destinse treptat.

- Fie! strînse mîna colegului. Dar sa vorbim despre altceva!

653

— De acord! Despre ce sa vorbim?

În clipa aceea, un baietandru, vînzator de ziare, intra ca o furtuna în sala, agitînd o gazeta pe deasupra capului:

— Editie speciala! Serbia a intrat în razboi! Editie speciala!. .

Resedinta din Sf. Petersburg a contesei Natalia Perezovskaia, fara a fi un palat, avea pînă la o înfatisare opulenta, plina de eleganta. Opera arhitectonica a lui Antonio Rinaldi — care construise în cea de-a doua jumătate a secolului XVIII faimosul Palat de marmora pentru contele Grigori Ostrov — se remarcă prin simplitatea severă a fatadei, decorată cu pilastri dubli, corinteni, ce alternau cu ferestrele înalte. Clădirea cu trei nivele — subsol spațios, parter și atic — cuprindea vreo patruzeci de camere. Personalul de serviciu al acestei case atît de mare era foarte restrîns. Un grădinar bătrîn, un vizitiu și mai bătrîn, care se ocupa de cai și de trasura contesei, o bucatăreașă doamna de abia se putea vîrî pe ușa și o cameristă între două vîrste, vrednică și descurcătoare, dar surdă ca o cizma.

Grădinarul și vizitiul se culcau odată cu găinile. Bucatăreașă, o bigotă căzută în mania religioasă, își împărțea ziua între rugăciuni și pregătirile culinare. Spre a-și ispăși păcatul lăcomiei — se îndopa cu dulciuri și cu tot felul de delicatese —. făcea zilnic sute de matanii și se închina ceasuri întregi în fața icoanelor vegheate de lumini aprinse. Camerista adora baturile tari. Seara, după ce termina servitul, se încuia în camera ei și acolo bea fără mîturi cîte o sticlă de vodcă.

Lumea clevetea pe seama contesei, acuzînd-o de zgîrcenie. Se știa că, fără a fi bogată, dispunea de venituri confortabile, ce i-ar fi permis să se înconjure de un personal de serviciu numeros și stilat.

Inițiatii în tainele zeilor din Olimpul țarist își sopteau zîm-bînd atotștiutori că Natalia Perezovskaia prefera slugile vîrst-nice și tacute, spre a-și putea primi în taina amantului: marele duce Konstantin. Comentatorii aceștia cunosteau numai în parte adevărul. În realitate, contesa Natalia era plămădită din același aluat cu fanatica principesa Obolenska, protectoarea și prietena lui Bakunin, marele preot al anarhiștilor- Obolenska putea să-și clameze convingerile politice fără a se teme de fulgerele Poliției țariste, fiindcă se stabilise în Elveția. Perezovskaia trăia însă la Sf. Petersburg, așa că trebuia să-și

654

ascunda relațiile întretinute, destul de activ, cu cîteva dintre cei mai înversuncați anarhiști, în subsolul casei ei amenajase un adăpost secret pentru nihilistii urmăriti de Poliție. Slugile ei habar nu aveau că trăiau sub același acoperiș cu niște inși ce-și însoriseră la activ asasinarea unor înalți demnitari ai statului.

Secretul era păstrat cu strînsă. Nihilistii ocrotiți de contesa aveau consemnul să intre și să iasă din bîrlogul amenajat în subsolul casei Perezovski numai după lăsatul nopții și chiar atunci, cu respectarea celor mai mari precauții...

Miriam Rubin rămase mirată cînd, aproape de miezul nopții, se trezi laolaltă cu Justin în fața unei clădiri aratoase, în-conjurată de o mare grădină cu copaci ce-și coborau ramurile peste gardul de fier aurit, așternînd un evantai verde deasupra trecătorilor de pe trotuar. •

— Aici o sa intram! îi-sopti prietenul ei.

Miriam era atât de ostenita dupa hoinareala-i silita pe strazile Petersburgului, încât nu-i mai ceru explicatii. Folosindu-se de o portita laterala, practica în grilajul aurit al împrejmuirii, patrunsera pe o' alee întunecoasa, serpuita, care ducea la o capela dezafectata. Printr-o usa de fier, cu flori ornamentale ruginite, intrara într-o încăpere mirosind a mucegai si a urina de pisica. Justin lua dintr-o nisa un felinar si-l -aprinse- Miriam se uita curioasa în jur. Sfinti hieratici, aproape înnegriti de fumul luminarilor, stateau nemiscati pe peretii nu prea înalti.

Justin ridica fara greutate piatra de mormânt — încastrata între dalele de granit ale pardoselei— care la prima vedere parea de neclintit. Deschise astfel o hruba cu trepte înguste de caramida, care cobora pierzându-se în bezna.

— Vino dupa mine, ^Miriam! îi zise, întinzându-i mîna ca sa o sprijine.

Ea rîse nervos:

— Parca am fi într-un roman gotic de Mrs. Radcliffe!

— Nu-ti fie teama! o încuraja. Aici avem un adapost si-• gur. Cine si-ar putea închipui ca o capela serveste drept ascunzatoare unor anarhisti? Refugiul asta îl folosim numai la mare nevoie. Ca sa fii primit aici, trebuie sa te bucuri de mare încredere.

•

— înseamna ca m-ati verificat temeinic înainte de a ma lasa sa intru!

—• Fireste!

655

Coborîra cîteva trepte, apoi Justin trase pe dinauntru piatra funerara, "acoperind intrarea în bîrlog. Strabatura un coridor boltit, în care erau practicate nise pentru sicrie. Pe peretii de caramida, acoperiti cu pete de mucegai, se prelingeau ici-colo siroaie subtiri de apa.

— Acum suntem sub nivelul Nevei! spuse Justin-.Miriam simti un fior de frig. Rosti cu teama:

— Daca ar creste apele, ar însemna ca. . . Lasa fraza neterminata:

—• Ne-am îneca, Miriam.! Ca niste soareci ne-am îneca! Asta e si motivul pentru care îl putem folosi. La origine, slujea drept cavou pentru membrii familiei Perezovski. A fost însa dezafectat de îndata ce proprietarii casei si-au dat seama .ca mortii lor risca sa zaca în apa.

Miriam zîmbf trist:

— Mortilor li se poarta mai mult de grija decât celor vii. Oh, Justin, câte familii traiesc în locuinte mai insalubre decât coridorul asta... Numai eu stiu câte am vazut. . .

— Nu-ti fie teama! Camerele noastre de locuit sunt îndeajuns de confortabile! Au fost amenajate în subsolul casei si sunt legate de capela prin culoarul pe care-l strabatem acum- Bineînțeles, spre a le izola de restul cladirii, usile respective au fost zidite. Daca Politia ar face o descindere în locuinta contesei, n-ar fi în stare sa ajunga pâna la noi. Doar daca ar cerceta capela s-ar mai complica lucrurile. Nu este însa de prevazut asa ceva.

Aerul era greu, aproape irespirabil.

— Aici nu se face deloc aerisire! zise Miriam.

— în camera exista un sistem de ventilatie acceptabil. Se spune ca, initial, bîrlogul ar fi fost amenajat pentru un. Perezovski care a participat la complotul Decembristilor. Ca sa nu fie prins de Politie, a stat ascuns în subteranele astea desigur, cu stirea familiei, care îi procura hrana. Atunoi s-ar fi facut legatura cu hrubele care tineau loc de cavou.

Miriam strîmba din nas:

— S-a autocondamnat la o temnita cu nimic mai usoara decât cea adevarata...

— Nu e chiar asa! Aici avea mîncare din abundenta, bautura la discreție, carti, jurnale.
•.

Ea starui sa faca o schim,a scîrbita:

— N-am încredere în nobilii care-i maimutaresh pe revolutionari! Nu fiindca ar fi de rea credinta! O fac însa din

656

capriciu! Revolutionari diletanti! Steagul rascoalei sa-l ridice numai cei care sufera! Saracimea! Oropsitii!

Justin clatina din cap:

Ai si nu ai dreptate! Nu toti nobolii sunt niste nemernici. Ai sa cunosti aici pe» fiica unui general. Am mai multa^ încredere în ea decât în mine însumi. ..

Lui Miriam nu-i placu intonatia prietenului. Riposta morocanos:

— Eu nu am încredere în nimeni!

Se oprira în dreptul unei usi din lemn masiv.

— Am ajuns! spuse Justin.

Ciocani: doua lovituri la intervale scurte, trei la intervale lungi.

— Un lux de precautii inutil! observa Miriam. Daca po-!•• litistii au ajuns pâna aici, unde se vor refugia cei dinauntru?

Prefer un subsol într-o casa de raport, locuita de multi oameni, care ies si intra la orice ora din zi si din noapte. . . Misterul de aici este desigur pe placul contesei. Presupun ca adora senzatiile tari...

- si daca ar fi asa? De ce sa nu folosim de capriciile ei? Esential este ca beneficiem de o ascunzatoare aproape perfecta!

-Usa se deschise. Pe fundalul de lumina încadrat de pervazul de stejar se ivi capul pletos al lui Grisa Cepanov.

— Bine ati venit! îi întâmpina. Va purtam de grija!

Traversa un vestibul luminat de o lampa cu gaz si patrunsera într-o încăpere joasa, fara ferestre, dar foarte spatioasa. Spre deosebire de coridorul subteran aerul, desi umed, era mai proaspat. Observîndu-i nedumerirea. Justin îi arata niste mici gratare de fier fxate deasupra unor orificii deschise în perete.

— Ventilatia de care ti-am vorbit!

Intrarea lui Justin si a fetei fu salutata cu strigate de bucurie de cei mai multi dintre ocupantii încăperii. Printre acestia Miriam o recunoscu pe Nadia Terentieva, colega ei de camera, precum si pe Visarion Pavlovici Belaiev pe Samson, pe Sofronovici Medvedev si pe Feliks Ilici Bogdanov, vecinii din mansarda casei de pe cheiul Novo Obvodnîi.

Nadia o îmbratisa pe Miriam:

•

— M-am temut ca te-a înhatat Politia!

— Sa va dau foame!

1 Ud l/e-d II11 Ici UI L. JTUII^Ici'.

ceva de mâncare! propuse Samson. V-o fi

42 — Uragan asupra Europei

65.7

—• Dupa ce veti încheia seria firitiselilor, sa discutam cu toata seriozitatea masurile pe care trebuie sa le luam dupa esuarea atentatului de ieri! interveni cu severitate Ivan Aleksandrovici Tarasov.

t Se mai aflau acolo Matvei Olehnik si Vsevolod Burmasev, ambii muncitori tipografi, precum si un tânar cu figura aspra si. ochi întunecati, care statea deoparte si se uita critic la noii veniti. Justin se apropie de el si-i întinse bucurios mâna:

— Tihon, prietene, nu ma asteptam sa te întâlnesc aici! Miriam, iata-l pe Tihon. Efremovici Vaigacev! un tânar de nadejde! Tihon, Miriam este ultimul membru recrutat de grupul nostru!"

Miriam avu impresia ca ochii lui Tihon, ficsi, taiosi ca lamele de otel, o patrundeau pîna în adîncul fiintei ei. Privirea lui întîrzie grea asupra fetei, apoi se întoarse spre Justin. I se adresa cu glas egal, lipsit de caldura:

—• Tu ai recrutat-o?

— Recrutat e mult spus, replica Justin vag tulburat. Am recomandat-o tovarasilor nostri. Ei au acceptat-o.

Ivan Tarasov înclina din cap, întarindu-i vorbele:

r— Asa e! si pîna acum Miriam nu ne-a dat ocazia sa regretam alegerea facuta!

Tihon rîse sarcastic:

He, he! Cînd ajungi la regrete, e prea tîrziu ca sa mai poti îndrepta ceva. Prefer sa sacrific zece inocenti decît sa risc a primejdui existenta grupului, acceptînd în sînul lui un element verificat superficial.

Miriam simti ca i se urca sîngele în obraji:

— Ce vrei sa insinuezi, Tihon Efremovici? Nu ma socotesti vrednica sa fac parte din grupul vostru? Pot sa ma retrag oricînd!

Un zîmbet enigmatic ridica un colt al gurii lui Vaigacev, îasînd sa i se vada caninii.

— Ne-am nominalizat, Miriam Rubin! Daca as fi avut îndoieli asupra buneii tale credinte, nu te-as fi lasat sa afli acest lucru. As fi luat masuri care te-ar fi surprins nepregatita- Cît priveste amenintarea cu retragerea din grup, te previn cu toata seriozitatea — daca. ceilalti tovarasi din grup n-au facut-o — ca cei intrati în mijlocul nostru nu ma pot iesi decît pe nasa-lie! Sper ca m-ai înteles, Miriam Rubin!

Ochii ei scaparara. Replica, folosind vorbele lui Tihon:

— Daca ceilalti tovarasi din grup n-au facut-o pâna acum, eu am sa-ti spun ce parere am despre tine, Tihon Efremovici!

658

Esti un încrezut cu apucaturi de tiran! Am intrat în mijlocul vostru ca sa contribui cu slabele mele puteri la lupta comuna împotriva tiranilor si a tiraniei! Tihon rîse cu ironie veninoasa:

— Ai colti si gheare ascutite, fetito! Dar eu am sa te domesticesc, daca ceilalti tovarasi n-au facut-o pâna acum! suprasolicita, dînd o noua varianta frazei rostite de Miriam.

Ivan Tarasov, desi neplacut impresionat de atitudinea lui Tihon, se adresa cu ton sec tinerei evreice:

— Miriam, în grupul nostru exista o disciplina respectata în mod egal de toata lumea. Tihon Efremovici este un luptator cu vechi state, de cuvîntul caruia tin si eu seama. Cînd te va cunoaste mai bine, te va privi cu alti ochi. Acum sa trecem la lucruri mai arzatoare,

întoarce capul spre Aleksandr Petrovici Evdokimov, un tînar cochet ca un dandy, contabil într-un magazin de bijuterii:

- Sasa, mîine dupa-amiaza îti îmbraci hantele cele mai bune, cumperi un buchet de trandafiri, te înfatisezi la portarul imobilului de pe Novo Obvodnîi si îl întrebi daca Politia s-a interesat de vreunul din oamenii nostri. Daca cladirea este supravegheata de politisti care te vor întreba ce cauti acolo, sa le spui ca ai venit în vizita la dansatoarea Tania Samoilova, care locuieste în aceeaasi casa, la etajul cinci. Samoilova este plecata în turneu prin provincie, asa ca nu vei risca sa fii confruntat cu ea. Dupa ce afli cum stau lucrurile, te înfatisezi aici si îmi raportezi constatarile tale. Tot timpul vei fi supravegheat de la distanta de Grisa Ceganov, care ne va informa daca întîmpini vreo neplacere. Mai ai nevoie de lamuriri suplimentare?

Sasa adopta o poza de îndragostit:

— întotdeauna mi-au placut rolurile de june-prim amorezat. Gratie acestui tertip am cucerit multe femei.

Tihon îl privi piezis: .

— Ar trebui sa renunti la limbajul asta frivol Aleksandr Petrovici! Nu este compatibil cu rostul nostru în lume!

Sasa ofta scurt si abandona atitudinea lui teatrala:

— Glumim si noi, Tihon! Viata e- atît de urîta, încît încercam sa o înfrumusetam

zîmbind-..

Tihon facu o schima batjocoritoare:

— Ieftin rationezi, Sasa! înfrumusetam viata înlăturînd pe tirani si pe uneltele lor!

659'

Ivan Tarasov încearca sa limpezeasca atmosfera grea creata de brutalitatea lui Vaigacev.

— Tihon, încearca sa-l înțelegi pe Sasa si pe noi toti! Au trecut abia treizeci de ore de cînd Stiopa si-a jertfit viata pentru cauza noastra. . .

— O moarte stupida nu înseamna jertfa! riposta Tihon taios. Daca ar fi pierit odata cu generalul Trepov, ar fi avut tot dreptul la respectul nostru! în lupta inegala pe care o ducem, esecurile nu sunt admise! Repetarea unor insuccese ca cel de ieri ne discretizeaza în fata opiniei publice! în loc sa înspaimîntam autoritatile tariste, le demonstram ca nu suntem decît niste diletanti ridicoli. Stiopa si-a primit pedeapsa fiindca n-a fost în stare sa mînuiasca bomba care i s-a încredintat.

— Poate ca bomba a fost prost construita! interveni timid Sasa.

— Cu atît mai rau! tuna Tihon. Daca as sti ca asta e adevarul, eu însumi as trage un glonte în capul celui care a fa-cut-o! Rîse batjocoritor: Ce voiai sa-mi demonstrezi cînd mi-ai amintit de impresia pe care a facut-o asupra voastra moartea lui Stîopa? Ca nervii vostri sunt facuti praf? Ca aveti nevoie de alcooluri tari spre a uita „nenorocirea” colegului vostru?. . . Sasa face pe saltimbancul spre a-si învinge emotia!... Noi nu avem dreptul sa fim slabi! Cînd ne-am asumat misiunea de a ucide, am stiut la ce povara jîe-am înhamat! Cunoasteti desigur „Catehismul revolutionarului, al anarhistului” opera a marelui nostru învatator, BTakunin! Nu ma îndoiesc ca l-ati învatat pe dinafara f „Revolutionarul anarhist este un om condamnat dinainte. ”Nu mai are interese personale, nici sentimente, nici proprietati, nicî chiar nume. Tot ce tine de el este legat de un singur ideal, de o singura gîndire, de o singura pasiune: rasturnarea ordinii existente si- terorismul. Este stapînit pîna în strafundul fiintei sale, nu numai în cuvinte, dar si în practica, de convingerea ca a rupt orice puncti cu ordinea publica si cu lumea civilizata, cu legile ei si cu orice conveniente sociale, cu disciplina si cu morala. Este un dusman înversunat al lumii civilizate, iar daca traieste în continuare în mijlocul ei, nu o face decît spre a o distruge. Revolutionarul anarhist respinge orice doctrina si nu cunoaste decît o singura stiinta — aceea a nimicirii, în acest scop si numai în acest scop, studiaza mecanica, fizica si într-o anumita masura medicina. Zi . si Coapte analizeza oameni, caractere, situatii, precum si toate modalitatile orînduirii sociale, asa cum

660

se prezinta ele în diferitele clase ale umanitatii. Ţelul lui este unic: distrugerea rapida si

sigura a abjectei ordini existente" . . -Tihon facu o pauza, ca si cînd ar fi avut nevoie »de cîteva momente de reculegere spre a medita asupra frumusetii si profunzimii principiilor enuntate. Relua apoi cu voce joasa, usor ragusita:

— Ma opresc aici! Daca vreunul din voi nu cunoaste pe dinafara catehismul, sa faca bine sa-l învete, caci el constituie unica norma de conduita pe care trebuie sa o respecte. si are aceasta datorie cu atît n\ai mult cu cît numai astfel se pastreaza o legatura spirituala cu marele nostru magistru, Mi-hail Bakunin . . . Tovarasi mei de lupta, aseara am sosit din Elvetia, unda am asistat la lunga lui agonie. Omul acesta, redus la proportii de schelet, a fost un colos si la propriu, si la figurat. Nu existau haine sau încaltaminte de gata pe masura lui. Totul trebuia sa se confectioneze de comanda, îi era necesara hrana cît pentru cinci oameni, în ceea ce priveste maretia spiritului sau, nu este nevoie sa mai starui. Numai un geniu de talia lui putea sa elaboreze cu atîta stralucire teoria distrugerii. Am un singur regfet: Marx, pe care l-am socotit atîta vreme firul nostru calauzitor, nu a fost în stare sa înțeleaga frumusetea • principiilor enuntate de Bakunin.' Ne-am rupt de Marx si de comunistii sai, fiindca noi respingem orice zabala!

Miriam reflecta critic: „Respingi orice zabala, dar vrei sa o pui altora!"

— Noi vom prelua torta aprinsa de Bakunin, continua Tihon emfatic, si cu flacarile, ei vom incendia întreaga lume, raspîndind pretutindeni moartea!

În ochii lui Vaigacev se citea o hotarîre implacabila, o exaltare de iluminat, de fanatic sau de nebun, .

— I vane, avem ceva de vorbit! se adresa lui- Tarasov. Trecura într-o camaruta alaturata, folosita pentru consfaturile sefilor.

— În noaptea asta am sa ma întîlnesc cu Jeliabov, spuse Tihon. El ar dori sa realizam o fuziune între grupul nostru si al lui. E un om activ, care stie ce vrea. Dar daca am sa constat ca îi trec prin cap gînduri de sefie, las tratativele balta. Noi n-avem nevoie de sefi, ci de tovarasi de lupta. Prefer un executant fanatic, chiar daca este limitat la minte, unui intelectual stralucit, tentat sa taie firul în patru si sa-l analizeze la microscop.

Dupa plecarea lui Vaigacev, Justin o tachina pe Miriam:

661

— N-as spune ca omul asta îti e simpatic! Te-ai luat cu el în coarne! Nu-ti recomand sa o repeti!

— N-as fi intratîn grupul vostru daca as fi stiut ca printre voi se afla astfel de indivizi, replica ea cu ton de sfidare.

— Nu e înțelept sa ti-l faci dusman, interveni Visarion Pavlovici.

— Ma tem ca dupa esecul de ieri va trebui sa ne facem un timp nevazuti! opina Samson, pe care-l obseda moartea lui Stiopa. Ce-ar fi sa ne ducem la tara, sa-i ajutam pe tarani la muncile câmpului, asa cum fac atîta tineri inimosi?

— Foarte bine! îsi dadu acordul Nadia Terentieva. Viata artificiala si fada din 'marile orase a început sa ma plictiseasca-

— Sa vorbim cu Ivan, propuse Samson Medvedev. Poate ca va fi de acord cu ideea mea.

— Ramîne de vazut daca si Tihon Vaigacev îsi va da asentimentul, interveni Miriam cu nemulțumire în glas. Am impresia ca înlauntrul grupului nostru Tihon face sa bata vîn-tul, sa rasara soarele ori sa se lase întunericul! .

— Ce fraza poetica! exclama Justin cu sincera admiratie...

Toropit de arsita, omul mergea încet, tîrîndu-si picioarele .încaltate în pantofi labartati pe trotuarul- încins de pripa tul soarelui. O palarie de fetru decolorata, pleostita, cu panglica scamosata si patata de transpiratii, îi umbrea fata nebarbierita. Hainele murdare, roase în coate si rarite la genunchi aratau asemenea unor zdrente atîrnate pe o sperietoare de ciori. Mîinile îi erau aspre si batatorite.

Burghezii cocheti, doamnele elegante care treceau pe lînga 'el-îl ocoleau instinctiv, de parca le-ar fi fost frica de vreo contaminare.

Individul nu se uita nici în dreapta, nici în stînga. Avea privirea pierduta a unui om aflat în transa ori sub influenta drogurilor. Misca usor mîna dreapta, tinînd .masura unui cîntec pe care numai el îl auzea. Cînd trecu pe lînga Primtor, poarta întotdeauna deschisa a catedralei Sankt Stephan, auzi razbatînd pîna în strada acordurile impresionante ale polifoniei corale de Palestrina Missa Papae Marcelii- Insul se opri în dreptul intrarii si ramase nemiscat.

662

O femeie vîrstnica, îmbracata în negru, îsi scormoni poseta, 'scoase cîteva monede marunte si i le oferi cu blîndete. El o privi surprins, întinse mecanic mîna si le lua, multumind cu voce abia auzita. Femeia în negru îsi continua drumul. Barbatul îsi vîrî monedele în buzunarul vestonului rapanos si, dupa ce asculta 6 ultima secventa -a corului, pleca mai departe; Coti pe Karntner Strasse si iesi în fata Operei. Acolo se opri din nou. îsi scoase palaria si, dupa ce îsi tampona' cu o batista murdara fruntea transpirata, se îndrepta spre Hof-burg. Palatul imperial îsi desfasura fatada majestuoasa a Noului Hofburg dincolo de-"peluzele înspicate cu ronduri de flori ale gradinii.

Omul arunca o privire ostila impozantului edificiu, îsi puse palaria pe cap si, cu pas hotarît, porni spre intrarea princi-• pala- Santinelele îi taiara banuitoare drumul. Ofiterul de serviciu îl interpela, rastindu-se:

- Ce cauti aici?

" Barbatul ridica asupra ochi-i albastri, blajini, cu un fel de amuzata resemnare. Ofiterul se înroși și lua brusc poziția de drepti:

— Ma iertati, Alteta!

Omul zîmbi cu sfiala, jenat parca de deranjul pe care-l provoca.

— La început nu m-ai recunoscut! Nu face nimic! Mi s-a mai întîmplat!

'Duse mîna la borul palariei și trecu mai departe, urmarit de privirile nedumerite ale ofiterului, care își aminti să poruncească santinelelor:

— Prezentați pentru onor arma! Cum de nu l-ați recunoscut pe Alteta-Sa arhiducele Karl Salvator?

Apariția exoticei personaje în anticamera cabinetului imperial stîrni uimire printre solicitanții care-și așteptau rîndul spre a fi primiți în audiență. Cei care nu stiau cu cine au de-a face erau consternați de insolita apariție. Un vagabond la usa împăratului era pentru ei ceva nemaipomenit.

Aghiotantul de serviciu, deși familiarizat cu excentricitățile arhiducelui, resimți un soc la vederea lui. Nu cînteța să-i atragă atenția asupra tinutei cu totul nepotrivite pentru o audiență la împărat. Se margini să-l privească de sus și pînă jos cu o dezaprobare mai elocventă decît orice alte obiecțiuni verbale. Arhiducele îi deslusi gîndurile. Zîmbi stînjedit:

— Crezi că unchiul meu, împăratul, nu mă poate primi în tinuta asta? E totuși atît de comodă! Nu uita că suntem în

663

plina vară! Aș pune pariu că dumneata, ca și toți cei de aici,, te sufoci în uniformă asta de ceremonie ajustată ^pe corp. Ești numai broboane de sudoare!

Ofiterul își scoase în grabă batista albă de olandă și își tampona fruntea și obrajii, își dadu brusc seama că se înabusea de căldură.

— În schimb, continuă arhiducele, eu mă simt Jninunat! Hainele astea nu-s fatoase, dar suplinesc prin comoditate elegantă de care — sincer să fiu — nici nu mă sinchiesc. Ceva mai mult, grație costumului meu pot trece neobservat sau, mai bine zis, învaluit în cel mai strict iitcognito. Apropo de asta, să-ți spun ceva nostim! În drum spre palat am trecut prin fața catedralei Sankt Stephan- O femeie milostivă m-a luat drept cersetor și mi-a întins cîteva monede de pomana. Arhiducele rîse: Le-am primit, firește, că să nu o dezamăgesc. Dacă-i-aș fi respins dania, i-aș fi provocat un soc sufletesc.

Poate ca în clipa aceea se gîndea la sotul ei decedat — femeia era îmbracata în negru. Eu am ramas cu bancutele, iar ea si-a vazut de drum, convinsa ca fapta ei buna va fi rasplatita de Cel de Sus.

Ofiterul facuse niste ochi mari, rotunzi si speriasi, de parca i s-ar fi vorbit de un sacrilegiu. „Un arhiduce primeste pomana! Ce rusine! Vai,- ce rusine!" Spre a-si ascunde tulburarea, intra în cabinetul împaratului — care permisesese tocmai ministrului de finante al Regatului Ungariei sa se retraga dupa o lunga audienta —r si-i anunta sosirea arhiducelui.

— Sa intre! zise Franz-iJosef, posomorîndu-se brusc.

Se ridica iritat de la masa de lucru si trecu la fereastră. * Ramase acolo, cu privirile îndreptate spre piata din fata palatului, pîna ce auzi glasul ofiterului anunţînd solemn:

'— Alteta-Sa arhiducele Karl Salvator!

împaratul întoarse capul spre nepotul sau. In aceeasi clipa, o expresie de oroare i se întipari pe chip:

— Cum ti-ai permis sa vii aici în halul asta? îl apostrofa în loc de bun venit. Arati ca un cersetor!

Arhiducele se fîstîci:

— Era prea cald! si mi-am zis ca n-are rost sa-mi întemnitez trupul în.

— De ce n-ai iesit în pielea goala pe strada? îl repezi împaratul batjocoritor- Nu te-ai mai fi simtit întemnitat!

Karl Salvator pleca mohorît capul.

— îmi pare rau ca îmbracamintea mea a suparat atît de rau pe Ma j estatea-Voastra. ..

664

— Suparat? E putin spus! Am ajuns sa ma îndoiesc de integritatea-ti mintala!

— Țin sa asigur pe Majestatea-Voastra ca n-as fi venit la Curte daca n-as fi fost chemat. . .

Sîngele se învolbura în vinele împaratului.

— Nici eu nu te-as fi chemat daca prin comportarea dumitale* n-ai crea dificultati Politiei secrete si n-ai arunca o pata de rusine pe obrazul familiei imperiale. Esti vazut în com-

h pania unor muncitori de rînd cu care te îmbeti prin cîrciumi. Te-ai înhaitat cu niste indivizi de nimic si porti cu ei discutii incendiare. Am aici, pe masa, un raport al directorului Politiei secrete, cace-mi aduce la cunostinta ultimele-ti ispravi. Printre prietenii dumitale s-a strecurat un agent al rusilor

. care te trage de limba. . .

Arhiducele se bîlbîi, înrosindu-se:

— N-am nici un rus printre prieteni!

— Ia puneti mintea la contributie, Karl Salvator! Numele Hans Griinewald nu-ti spune nimic?

— Majestate. Griinwald este un om cumsecade, originar din Grinzig. . .

—• Grinzig? Din Tambov, vrei sa spui! I s-a facut o per-

. chezitie în lipsa lui si i s-au gasit într-o ascunzatoare din

dusumea hîrtii compromitatoare. De îndata ce a simtit ca este

urmarit de politie, Griinewald al dumitale s-a,si topit în neant!

Ma întreb cu groaza ce declaratii i-ai facut?

Arhiducele se întrista, fiindca un om caruia îi acordase prietenia abuzase de buna lui credinta.

— Cîte secrete de stat cunosc eu. Majestate, nu cred ca ar fi de mare folos rusilor. . .

împaratul izbi cu pumnul în masa:

—• Esti inconstient sau nebun, de* vreme ce nu-ti dai seama de gravitatea faptelor tale! Faci parte din familia imperiala! Afara de aceasta, esti colonel si proprietar al Regimentului 77 Infanterie austriac!

Arhiducele facu un gest de indiferenta.

— îmi inspectez atît de rar regimentul, încît abia daca "îmi cunosc ofiterii. . . Nu am stofa de militar. •-.

— JDar stofa de cersetor, de vagabond, de tradator, ai?..-.. Karl Salvator se facu vînat la fata: »

'** — Tradator? Folositi, Majestate, un cuvînt prea greu! Recunosc: prefer sa ma

înconjur de muncitori. Sunt oameni cin-¹ stiti si spun ce au pe suflet! Este vina lor daca printre ei s-a •./stercurat un agent strain? Credeti ca printre curtenii Majes-

665

tatii-Voastre nu se afla -dusmani ai Imperiului si ai dinastiei? stiu însa a-si deghiza adevaratele sentimente!

Franz-Josef avu brusc senzatia ca se ^loveste de un zid. Cum putea defini altfel îndaratnicia nepotului sau? 11 studie îndelung, spunându-si ca acesta este iremediabil pierdut.

— As fi curios ca stiu, Karl Salvator, ce senzatii încearca biata-ti sotie cînd te vede atît de mur.dar? Ma întreb daca nu este cazul sa te internez într-un sanatoriu de boli mintale?

Pe arhiduce îl cuprinse spaima. Arunca în jur -priviri deznadajduite. Rosti cu un fel de sfidare:

— Daca m-atî arunca în mijlocul nebunilor, m-as sinucide. Majestate!

— Acolo exista si camasi de forta, Karl Salvator!

stiu însa ca nu-si va pune amenintarea în practica. Nepotul sau era un original, un nonconformîst, un dusman declarat al etichetei, dar n-ar fi facut rau cu buna-stiinta dinastiei si tarii sale. Franz-Josef cunostea destul de bine oamenii, spre a-si da seama ca asta era realitatea. Trebuia totusi sa-i dea o lectie.

— Te previn, Karl Salvator! Vei fi tinut sub observatie! La prima dunaitale abatere, _yoi lua masurile cele mai serioase! Rabdarea mea are margini! îsi înclesta mîinile si rosti cu exasperare: Ce exemplu dai fiilor tai? Cîti ani ai?

— Treizeci si sapte, Majestate!

— Treizeci si sapte! suspina împaratul. Ți-au trebuit treizeci si sapte de ani spre a dovedi celor dn jurul tau ca esti un om de nimic, în fata mea sa nu mai apari, Karl Salvator! Ma întreb daca nu este totusi cazul «a te pun sub interdictie! si acum iese! îmi face rau numai, cînd te privesc! Dupa plecarea ta am sa deschid geamul, sa aerisesc încăperea! Pleaca! Pleaca.mai repede!

Karl Salvator se înclina, apoi iese din cabinetul imperial împleticindu-se. Peste doua minute, Franz-Josef îl vazu de la fereastra traversînd curtea palatului. Lumea îl ocolea, ca si cînd ar fi fost ciumat. . .

Suveranul se înapoie la masa de lucru. Fruntea îi era în-•nourata. Suna din clopotel. Aghiotantul de serviciu se ivi prompt.

— Ordonati, Majestate!
un timp înainte de a raspunde.

f Franz-Josef lasa sa treaca

Dscutia penibila purtata cu nepotul sau îl rascolise-

— Fratele meu, arhiducele Ludwig Viktor n-a sosit înc

666

— Majestatea-Voastra a binevoit sa fixeze audienta Alte-tei-Sale la ora unsprezece si un sfert. Acum este abia unsprezece fara un sfert.

împaratul își scutura capul, ca si cînd ar fi vrut sa se elibereze de povara gîndurilor. își mîngîie barbetele striate cu fire argintii.

— Bine! Sa intre cine este la rînd!

— Domnul .colonel Horst von Witzstein, Majestate! Monarhul ramase în picioare lînga birou, tinînd pieptul

bombat si mîinile la spate. In ciuda caldurii caniculare, purta cu degajare fireasca uniforma de maresal, bine strîișa pe corp. Nici o boaba de sudoare nu se zarea pe fruntea-i înalta, alba si neteda qa fildesul.

Aghiotantul de serviciu introduse pe colonelul von Witzstein, îmbracat în haine civile: 'redingota neagra, cravata plastron si la butoniera — rozeta ordinului militar „Maria The-reza". Pasea anevoie, tîrînd un picior de lemn, care se ghicea sub stofa cu dungi a pantalonului. Pantoful, care încalta pro- . teza de lemn, pastra o rigiditate vizibila. Franz-Josef raspunse cu o înclinare din cap la salutul colonelului. Nu întindea mîna decît atunci cînd avea de-a face cu personaje foarte înalte, ori cu ofiteri carora le prindea personal decoratii pe piept, spre a le rasplati faptele de arme.

Colonelul invalid îi vorbi emotionat, dar pe scurt, milita-reste, caci își pregatise dinainte discursul. Zugravi starea sa materiala proasta. Pensia-i modica, obtinuta dupa pierderea piciorului pe cîmpul de lupta, nu-i ajungea pentru a-si întretine la universitate pe cele trei fete, toate studente merituoase: împaratul îl asculta cu bunavointa, examinîndu-i critic haina foarte curata dar roasa la" coate, la reveruri si la tivuri.

— în ce împrejurare ai fost ranit, colonele?

— Comandam o sarja a regimentului meu de dragoni în batalia de la Koniggratz, Majestate. O 'bomba prusaca a explodat în apropierea ,mea, ucigîndu-mi calul si retezîndu-mi piciorul drept de sus, de la sold.

Monarhul pali. Cînd i. se vorbea de batalia de la Konig-gratz, una dintre cele mai cumplite si umilitoare înfrîngerii suferite de armata sa pe cîmpul de lupta, i se rasucea

stomacul si i se ridica în gît un nod sufocant. Pe frunte îi aparura perle de sudoare. Kb'niggratz fusese o piatra de hotar pentru Imperiul Austriac, care de atunci fusese împins în rîndul puterilor de mîna a doua. Chiar daca el, Franz-Josef,

667

se razvratise împotriva acestei realitati, era nevoit sa recunoasca în strafundul sufletului sau tragicul si ireversibilul adevar.

— Colonele, pentru o invaliditate obtinuta într-o batalie ca aceea de la Koniggratz, pensia dumitale este arhisufici-enta!

O unda de roseata se asternu fugitiv pe chipul ofiterului. Voi sa mai spuna ceva, dar își dadu seama ca hotărîrea împaratului era irevocabila, în- mînia sa, monarhul îi atribuia o parte din vina înfrîngerii. Desi infirmitatea îi îngreua considerabil mersul, colonelul se stradui sa se retraga de-a-nda-ratelea pîna la usa, spre a respecta eticheta imperiala. Deodata, calciul protezei se prinse în lîna covorului. Chipul ofiterului se crispa dureros în elipa în care își fîlfîi bratele prin aer spre a-si recîstiga echilibrul, în ciuda eforturilor lui fre--netice, cazu pe spate. Cu miscari penibile, încerca sa se ridice de jos.

Franz-Josef statea teapan si privea pe deasupra lui un punct în gol, retraind zvîrcolele trupelor sale cuprinse în clestele prusacilor. Aghiotantul de serviciu, atras de zgomotul caderii colonelului, îl ajuta sa se ridice în picioare. Confuz, invalidul saluta înca o data — din pragul usii — apoi parasi încaperea. Dupa- ce-l expedie, aghiotantul anunta sosirea arhiducelui Ludwig Viktor.

— Sa intre! Sa intre! bolborosi împaratul.

Era livid. Buzele i se albisera, în pleoapa stinga îi pulsa sîngele, zvîcnind zanatec. Cînd arhiducele își facu zîmbitor aparitia, purtînd cu prestanta uniforma de general maior de infanterie, Franz-Josef jresari, ca si cînd s-ar fi smuls din-tr-un cosmar. El, omul'ordinii manifestate în toate detaliile, al disciplinei severe, impuse în primul rînd siesi, al ascetismului profesional oglindit în însusi modul în care-si îndeplinea atributiile imperiale^ al etichetei rigide pe care o respecta cel dintîi, convins ca în ' acest chip slujeste ideea monarhica, încerca un simtamînt de dezorientare, de groaza, cînd în fata lui se iveau indivizi de categoria arhiducelui Karl Salvator. Prin însasi prezenta sa, acesta sfida legea echilibrului universal. Acelasi lucru se putea spune si despre colonelul von Witz-stein, expresia vie a erorilor politice _ale regimului.

— Louie, acum a plecat de aici Karl Salvator. Nu pot sa-ti descriu halul în care mi s-a prezentat!

Arhiducele Ludwig Viktor zîmbi cu indulgenta:

668

— De nu încerci, Sire, sa accepti pe fiecare om cu s-a-derile si cu calitatile lui? Daca nepotul nostru, Karl Salvator, este un Habsburg, ca si tine, trebuie sa-i semene în toate? Tu esti omul datoriei! Te-ai întrecut pe tine însuti, ajungând sa te identifici cu însesi principiile care sustin 'edificiul imperial! Nu-ti fac un compliment- Este o simpla constatare!

împaratul schita un gest de împotrivire:

— Nu sunt de acord cu tine, Louie! Arhiducii au prir» însasi apartenenta lor la familia imperiala obligatii pe care trebuie sa le respecte! Da, le cer, le pretind sa se depaseasca! Daca nu sunt capabili, n-au decît sa suporte consecintele!

Rosti cuvintele cu un ton care nu îngaduia contrazicere. Fulgerator, reconstitui mintal scene din primii lui ani de existenta. Fusesse un copil timid, taciturn, usor impresionabil. Dar receptorul sau particular, Johann Baptiste, conte Coronini, un strict gardian al protocolului imperial, îi otelise caracterul argumentînd ca un principe de sînge regal are îndatoriri care-l pun deasupra oamenilor de rînd. Lui nu-i sunt îngaduite slabiciunile. Coronini îi insuflase o mare încredere -în sine, edu-cîndu-l -în spiritul mîndriei aristocratice, al dispretului celui mai profund fata de vulg si al unei vointe ferme de a învinge oboseala, sub orice aspect.

Franz-Josef, copilul, nutrise o mare teama fata de cai, pe care-i încaleca tremurînd. Instructorul sau militar, colonelul von Hanslab, fost profesor la înalta scoala de Ofiteri din Turcia, facuse din elevul sau - supunîndu-l unui program de echitatie cu dificultati abil gradate — un calaret de înalta clasa. Tot von Hanslab îl familiarizase cu stiintele militare, determinîndu-l sa îndrageasca în asa masura armata si viata de ostas, încît tînarul print, ajuns mai tîrziu împaratv nu se mai despartise de uniforma de general, pî care nu c» schimba decît temporar cu costumul de vînatoare, legat de marea-i pasiune pentru" ispravile cinegetice. De la Hanslab pastrase si deprinderea de a se scula din somn în zori si de a depune o activitate debordanta, care se prelungea pîna tîrziu în noapte. La Schonbrunn, viitorul suveran al Austro-Unga-fiei fusese familiarizat cu chimia, matematica, geografia economica, filozofia, istoria, dreptul legislativ si dreptul canonic, la care se adaugau stiintele politice, cursurile fiind predate de magistri pedanti si docti, ce pretindeau de la elevul lor o atentie vesnic treaza, precum si raspunsuri prompte, inte-

* »

669

ligente. Asteptarile lor nu erau întotdeauna împlinite. De la silinta si pîna la sclipirile mintii este cale lunga.

Metternich, marele Metternich, îi calauzise pasii în secretele politicii externe, deschizîndu-i arhivele cancelariatului imperial. Paradoxal, dar Kiibeck, fiul unui modest croitor din Iglau, avea sa exercite o influenta hotarîtoare asupra tîna-rului Franz-Josef,

insufiindu-i credinta ca supravietuirea Austriei în acel secol de profunde, framântari sociale si politice putea fi asigurata doar printr-o concentrare a tuturor puterilor în mâna unui suveran absolut, unsul lui Dumnezeu pe pamînt. Kiibeck, plebeul, ajuns gratie inteligentei, -tenacitatii si abilitatii sale ministru de Finante, sfetnic foarte pretuit al împaratului Franz I si mai târziu presedinte al Consiliului Imperial, își tradase clasa din care facea parte devenind inspiratorul politicii de mîna forte a lui Franz-Josef. Cînd Kiibeck murise secerat de epidemia de holera ce lovise în 1885 Austria, augustul sau discipol învatase bine lectia absolutismului, pe care avea sa o aplice cu perseverenta în de-"cursul întregii sale domnii. Intoleranta si-o însusise Franz-Josef de la un prefect de politie al Vienei, Weiss von Star-kenfels, care-si martiriza victimele si califica drept-suspect portul parului lung si al palariilor cu boruri mari. Dar persoana care contribuise în cel mai înalt grad la înradacinarea mentalitatii potrivit csreia monarhul este întruchiparea Dum-nezeirii pe pamînt fusese propria sa mama, energica si neobosita arhiducesa Sophia. Aceasta rascolise marile si narulse muntii spre a-si înscauna feciorul pe trouul Austriei imperiale.

Napoleon afirmase odata ca în* lume existau numai doua puteri: spiritul si sabia, dar ca-în cele din urma spiritul învinge întotdeauna sabia. Franz-Josef se straduia sa demonstreze. contr,ariul. în conceptia lui, forta era superioara- inteli-'gentei. Ui\ suveran care accepta compromisuri își taie singur craca de sub picioare. Intransigenta, intoleranta, rigorismul, autoritarismul sunt armele lui infaibile.

Franz-Josef fusese un elev zelos, ce-si însusise învataturile dascalilor- încalcarea principiilor care constituiau osatura comportarii sale în viata echivala pentru el cu o insulta adusa ratiunii, cu o profanare a legilor firii. Vazut prin aceasta prisma, Karl Salvator aparea în postura unui individ periculos, ce trebuia eliminat din mijlocul lumii civilizate, un paria care merita numai dispret si ura. De aceea Franz-Josef se

670

zburlii cînd arhiducele Ludwig Viktor lua apararea „vagabondului”;

— Karl Salvator este un original inofensiv, Sire.

— Original? Anormal vrei sa spui, Louie! Iar "daca ar fi singurul anormal din familia noastra, poate ca i-as mai trece cu vederea incartadele. Dar cînd exemplarele de calibrul lui tind sa le depaseasca pe cele normale, încep sa ma alarmez. Unchiul nostru, arhiducele Heinrich, s-a însurat cu o actrita, ca si cînd printre toate printesele din Europa n-ar fi întîlnit o fiinta pe gustul lui. Varul nostru Ludwig Salvator traieste

» în insula Majorca, printre marinari de cea mai joasa speta, Karl Ludwig vadeste instincte sadice.

— Exagerezi, Sire! Iarta-ma ca mi-am îngaduit acest ter-men!

— Draga Louise, stiu despre el lucruri pe care tu le ignori sau pretinzi ca le ignori.

Aseara ani aflat ultima nazdravenie a unui alt membru al familiei noastre. Varul nostru Josef are înclinatii spre operatiile financiare. Mi se pare destul de ciudat ca un Habsburg sa tinda a face concurenta bancherilor. Dar ca sa deschida un tripou, asta este ceva care ma depaseste!

Arhiducele facu ochii mari:

— Josef a deschis un tripou? Nu-mi-vine sa cred!

— Nici mie nu mi-a venit sa cred. Dar a trebuit sa ma înclin în fata adevarului. Rapoartele Politiei secrete sunt formale. . . Va trebui sa iau masuri severe, Louie! Voi face ordine în sânul familiei! Pîna acum am fost îngaduator! Mult prea îngaduator!... Dar sa schimbam subiectul! Mi-am facut destul sînge rau! Dealtfel, nu te-am chemat ca sa-ti vdrbese despre originalitatile unor Habsburgi alunecati pe panta degenerescentei. Sunt subiecte mai grave la ordinea zilei. Un razboi între noi si rusi este iminent.. Daca în viitoarele zile nu vom ajunge la o înțelegere care sa duca la un modus vi~ vendi acceptabil, toamna lui 1876 ne va gasi în plina campanie militara. Suveranul ofta iarasi: stiu, ai sa-mi obiectezi ca armatele noastre nu sunt pregatite pentru un razboi care probabil se va extinde, cuprinzînd si restul Europei. Ai sa-mî amintesti recentele esecuri de pe cîmpurile de batalie. Am pierdut razboiul cu Franta! Am pierdut si campani,a purtata împotriva Prusiei! Tocmai de aceea trebuie sa nu precupetim nici nu' efort-spre a reface prestigiul militar si politic al .imperiului. Am crezut ferm în competenta generalilor nostri. Dar m-am înșelat. ,Benedek, ultimul dintre acesti idoli de lutv

671

si-a dezmintit tragic reputatia pierzînd batalia de la Konig-gratz, pe care Prusia o denumeste victoria de la Sadowa! Franz-Josef zîmbi amar. Mi se imputa ca l-as fi transferat pe Benedek de la comanda trupelor din Italia cu care era • perfect familiarizat, la conducerea armatei din nord, unde a trebuit sa se bata cu prusacii, pe un teren necunoscut si în conditiuni cu totul straine lui. Mi s-a mai reprosat ca l-am trecut pe unchiul nostru, arhiducele Albrecht, în locul lui Benedek, spre a-i da posibilitatea sa cîstige batalia de la Cus-tozza. Cu alte cuvinte, l-as fi ajutat pe Albrecht, un Habsburg, sa fure fructele muncii lui Benedek.

Franz-Josef își înclesta mîinile, exteriorizînd -involuntar simtamintele contrare care se ciocneau în adîncul constiintei lui.'

— Nu vreau, Louie, sa fiu acuzat ca am durat prin zaruri masluite gloria unchiului nostru! De asta te-am si chemat. Intentionezi sa-l trec pe Albrecht în rezerva Marelui Stat-Ma-jor, acordîndu-i o înalta comanda onorifica. Tu ai sa-i iei locul!

Arhiducele'facu un gest de surprindere:

' — Sunt foarte magulit de încrederea ta, dar nu stiu daca am sa corespund. Nu am

comandat niciodata mari unitati. ..

— Excesul de modestie strica, Louie! Iti cunosc pregatirea militara. Tu nu esti un ofiter de salon. Spre deosebire de alti Habsburgi, care ne fac de rîs familia, tu reprezinti o certa valoare. Ai împlinit 36 de ani. Nu se mai poate spune ca esti un blanc bec.

'— Multumesc! Sunt însa anumite cercuri care nu ma agreeaza. •. si pe care, sincer sa fiu, nici eu nu le agreez. ..

— La cine te referi, Louie? La anturajul unguresc al im-paratesei?

,— Sire, e mai mult decît o simpla antipatie personala. Sunt convins ca dualismul este daunator imperiului. Pozitia privilegiata acordata ungurilor a nemulțumit profund celelalte nationalitati. . .

împaratul se îmbufna:

— îmi repeti argumentele fiului meu. . .

— Ostilitatea lui Rudolf fata de pretentiile ungurilor me-galomarji îmi par deplin justificate.

Franz-Josef facu un gest de oboseala:

— Nici eu nu le accept în totul pretentiile. stii însa prea bine ca nu am avut de ales. .

672

— Da, stiu! Pentru ca nu au fost mai agresivi, ne-am încli-. nat în fata exigentelor lor. sacrificînd interesele celorlalte

nationalitati, care ni s-au aratat credincioase. Magnatii de la Budapesta au ajuns sa socoteasca Austria o anexa- a Ungariei. Andrassy, un ungur, este cancelarul Imperiului. . .

Franz-Josef se enerva:

; — Andrassy e mai bun decît ceilalti candidati la functia de cancelar .. . Louie, astept raspunsul tau! Primesti comanda suprema a armatei?

' Arhiducele zimbi, ascunzîndu-si tulburarea, sovaielele, apoi se înclina:

— Pot sa te refuz, Sire?

— La sfîrsitul acestei saptamîni plec ia Reichstadt, unde am sa ma întîlnesc cu Ţarul Aleksandr. Discutiile purtate pîna, acum pe plan diplomatic par sa fi netezit unele

asperitati ... în privinta aceasta, Andrassy mi-a fost de mare folos. •Ramîne de vazut
daca eu si Țarul vom consolida o înțelegere menita sa înlature razboiul între imperiile,
noastre...

— Crezi în instaurarea unei paci de lunga durata, Sire?

— Nu! Nu cred! Balcanii vor fi întotdeauna un mar al discordiei între noi si rusi!
Dar asta nu înseamna ca nu trebuie sa cautam a amîna o confruntare militara, care
pentru moment nu ne convine! Timpul lucreaza în favoarea noastra, Louie! Vom edifica
împreuna o armata puternica, numeroasa,

! care sa asigure ordinea imperiala înlauntrul hotarelor si sporirea prestigiului nostru în
afara lor. Da, da ! Prestigiul este o piatra unghiulara în relatiile cu alte state! Apararea
pres-

! tigiului meu si al Austriei a constituit una din preocuparile

unele de capetenie! Pentru consolidarea acestui prestigiu sa

Hupti si tu. Louie! Asta astept de la tine!

Gîzele îmbatate de soare zburau încrucisîndu-se zglobiu

•prin aerul impregnat de parfumul finului proaspat cosit. Pasari

cu pene viu colorate sagetau vazduhul de un albastru limpede

Ica si cristalul de Boemia. Copacii uriasi îsi desenau umbrele

Iracoroase peste pajistile de un verde intens.

Pe un drum serpuitor, strecurat printre dealuri domoale, înainta în trapul întins al celor
patru cai o trasura „à te Dau-mont" escortata de un detasament calare. Pe bancheta, din
fund, contele Gyula Andrassy, cancelar al Imperiului Aus-tro-Ungar si printul
Aleksandr Mihailovici Gorceakov, cancelar al Rusiei imperiale, se priveau zîmbindu-si
cu o prietenie

43 — Uragan asupra Europei
673

prea insistent zugravita pe chipurile lor ca sa fie sincera. Desi trecea pentru înțîia data
prin aceste locuri minunate, printul Gorceakov era absent la peisajele idilice, atentia
fiindu-i concentrata asupra interlocutorului sau.

În curînd aveau sa soseasca la Reichstadt, maretul castel imperial al Habsburgilor, unde
erau asteptati de împaratul Franz-Josef si de oaspetele sau, tarul Aleksandr, spre a des-

chide discutiile care ,aveau sa determine pacea sau razboiul între cele doua imperii.

Lumina puternica a soarelui de vara scotea în evidenta zbîrciturile adînci de pe chipul cancelarului rus. Daca ochii /nu i-ar fi scînteiat plini de vioiciune, s-ar fi putut crede ca ministrul Afacerilor Straine al Austrei însotea o mumie costumata pentru « ceremonie funebra. La cei cincizeci de ani ai sai, Andrassy parea sa se bucure de o tinerețe debordanta în comparatie cu oaspetele sau.

Din dosul surîsurilor — masti asternute pe chipurile lor spre a le ascunde gîndurile — cei doi cancelari se studiau, se pîndeau, apreciindu-si sansele de reusita în duelul diplomatic care avea sa urmeze.

Printul Gorceakov se gîndi sa rupa tacerea aceea zîmbi-toare. Puse pe genunchi o mapa de piele tinuta pîna atunci cu grija sub brat si o deschise:

- înainte de a ne înfatisa Majestatilor-Lor, as dori, conte, sa va spun cîteva cuvinte despre raportul pe care l-am întocmit în vederea conferintei de azi.

Andrassy își puse cu delicatete mîna sa îngrijita peste mîna zbîrcita si uscata a colegului rus:

— Principe, înainte de a va da osteneala sa-mi vorbiti despre continutul raportului Excelentei-Voastre, as dori sa va pun o întrebare, care ar lamuri, cred eu, complet situatia. Aveti de gînd sa ocupati Constantinopolele?

Gorceakov clipi des. Nu era deprins cu întrebări atît de directe, de brutale. Colegul sau uitase oare uzantele diplomatice? Un negociator adevarat se învîrteste în jurul chestiunii care-l intereseaza ca o pisica în jurul unui castron cu smîn-tîna. Se grabi totusi sa raspunda, fiindca înțelese cursa întinsa de catre interlocutor.

— Nici nu ne-a trecut prin cap sa-l ocupam vreodata, conte!

Andrassy se lumina la fata:

— Slava Domnului, Principe! Altfel, un razboi între tarile noastre ar fi devenit inevitabil!

674

1

Gorceakov nu mintise. Țarul Aleksandr se împotrivise staruitor slavofililor care preconizau executarea integrala a recomandarilor cuprinse în mult discutatul testament autentic sau apocrif al lui -Petru cel Mare, printre care ar fi figurat la loc de cînte transformarea Constantinopolului într-o citadela rusa. Spre deosebire de generalul Ignatiev, un înflacarat partizan al cuceririi capitalei Turciei, baronul Jomini, înalt func-

tionar în Ministerul de Externe, se pronuntate în favoarea tezei adverse: „Sunt într-un lotul convins de neputinta noastra de a rezolva în întregime ei o sarcina atât de uriasa, pe care o socotesc mai primejdioasa decât o gura de prapastie deschisa în fata pasilor nostri- Dacă vom starui să înaintăm pe acest drum, haur ne va înghiți pe toți, sângele rusesc se va revarsa în valuri, puterea ruseasca se va istovi, și toate acestea se vor întâmpla fara nici un folos real pentru tara noastra". ..

Pe Gorceakov îl impresionasera argumentele colaboratorului sau, desi nu era în totul convins de valoarea lor. Pentru moment, însa, avea nevoie de cooperarea Austriei, nu de dusmania ei.

— Cred că neînțelegerile dintre noi ar dispărea, spuse Andrassy, dacă ar interveni un aranjament teritorial convenabil atât împăratului meu, cât și Țărului dumneavoastra. Conte de Miilinen, reprezentantul nostru la Haga m-a informat asupra intenției Excelenței Voastre de a face ca teritoriile pierdute de Rusia în urma încheierii tratatului din 1856, să-i fie înapoiate în întregime. Cu alte cuvinte, doriți la momentul oportun teritoriile dintre Nistru și Prut?

— Desigur! replica printul.

- știu. Le-ati dobândit prin Tratatul de la București, din 1812. Cred că în aceasta privință putem cădea la un acord convenabil, dacă bineînțeles ni s-ar acorda compensații la granițele noastre dinspre sud. ..

Lui Gorceakov nu-i plăcuse chipul în care cancelarul austriac dezgropase de sub lespedea trecutului tratatul din 1812. Dar se prefăcu a nu fi observat aluzia.

— Cu alte cuvinte, conte, doriți la momentul oportun teritoriile din trupul Bosniei? replica folosind întorsătura de frază a interlocutorului sau. înclină să credă că în acest câmion am putea găsi un aranjament satisfăcător.. .

Andrassy înclină din cap:.

— As fi fericit să ajungem la .un acord. . .

675

La capatul drumului aparuse silueta magnifică a castelului Reichstadt. Gorceakov nu-si putut stăpâni o exclamație de admirație.

— Splendid edificiu! Dacă nu mă înșel, titlul de duce de Reichstadt, acordat unicului fiu legitim al lui Napoleon I, se trage de la acest castel?

— Exact, replica rece Andrassy. Numai că tânărul duce nu si-a vizitat niciodată apanajul... •

Andrassy n-ar fi putut sa spuna daca printul Gorceakov se referise la urmasul lui Napoleon spre a-i reprosa temnita aurita rezervata tinarului duce, sau pentru a-i aminti alianta ruso-aus-triaca îndreptata împotriva imperialului stapîn al Frantei.

Sub cupola uriasei sali de onoare din castelul Reichstadt, stateau în jurul unei mese rotunde împaratul Franz-Josef si tarul Aleksandr, cancelarii Andrassy si Gorceakov, generau' si diplomati în uniforme încarcate cu broderii de fir si împodobiti cu decoratii batute in diamante. Participantii la conferinta nu erau incomodati de caldura, desi purtau vesminte de ceremonie, fiindca în sala domnea o racoare placuta.

Franz-Josef si Aleksandr urmarisera cu atentie discutiile preliminare ale diplomatilor, dar treptat începusera sa se plictiseasca. Deprinsi cu formulele militare laconice si limpezi, se simteau oarecum straini în atmosfera aceasta vatuia, în care tonul nu se ridica niciodata, oricît de aprige si de contradictorii ar fi fost discutiile. Dezbaterele durau de aproape trei ore. Diplomatii invocau în sprijinul tezelor sustinute de ei dreptul gintilor, tratate, cutume si tot felul de argumente de o tehnicitate fastidioasa, cu atft mai obscure pentru cei doi suverani.

Franz-Josef începuse sa-si piarda rabdarea. I se reprosa ca nu se ridicase niciodata mai sus de mentalitatea unui sergent major si de meticulozitatea unui sef de birou, deprins sa buchiseasca ore întregi asupra unor hîrtoage prafuite. Franz-Josef respingea aceste asertiuni. Nu se ocupa oare personal de toate chestiunile supuse lui, începînd cu gravele probleme de stat si terminînd cu cele mai marunte doleante ale supusilor? Daca el si tarul ar fi discutat personal tezele dezbatute de cancelari, ar fi ajuns mai repede la o întelegere. Dar ar fi riscat sa provoace o ruptura iremediabila, caci temperamentele lor erau obisnuite a nu suporta contrazicerile. Diplomatii se razboiau cu manusi de catifea, discutînd ore în-

676

tregi în jurul unei fraze ori chiar al unei virgule susceptibile sa dea un înteles ambiguu unor prevederi cuprinse în proiectele tratatelor.

încerca sa se concentreze asupra expunerii lui Andrassy care luase tocmai cuvîntul:

— Ma bucur ca am ajuns la un acord în ceea ce priveste ipoteza unei victorii a turcilor asupra sîrbilor si a celorlalte popoare crestine rasculate. Serbia si Muntenegr'ul vor fi mentinute în actualele lor fruntarii. Serbia va ramîne în continuare vasala Turciei. Muntenegrului îi vom recunoaste independenta, chiar împotriva vointei Sublimei Porti.

- Este îndoielnic totusi ca, în cazul unei victorii otomane, turcii vor accepta eliberarea Muntenegrului de sub jugul lor, spuse Gorceakov.

- Vom gasi mijloace spre a-i sili! replica Andrassy. Dealtfel, Austro-Ungaria va lua imediat masuri de închidere a porturilor dalmatiene Klek si Cattaro pentru orice transport de arme destinat partilor în lupta. Vom crea o noua varianta a celebrei fraze:

„Faute de combattants, la lutle cessa-’.

- Spiritual! exclama Gorceakov. „Faute de munitions .. .”

- Exact! rîse Andrassy. Redeveni serios: In privinta celorlalti rascutati, vom face sfortari comune spre a obtine ga-

, rantarea libertatilor si reformelor cerute Sublimei Porti si fagaduite dealtfel de Sultan însusi,

- Cu alte cuvinte, nu vor interveni schimbari teritoriale nici de o parte, nici de alta, conveni Gorceakov. Ramîne sa discutam ipoteza unei înfrîngeri a turcilor!

- Aici, chestiunea se complica, zise cancelarul Andrassy. Din discutiile purtate pîna acum a reiesit clar ca Austro-Ungaria respinge ideea crearii unui mare stat slav în Balcani, convenabil însa dumneavoastra. Pe de alta parte, Rusia se opune categoric maririi si consolidarii Regatului Grec, ceea ce ne-ar conveni însa noua. Oricare dintre aceste doua state ar putea pretinde mai tîrziu stapînirea Constantinopolului. De data aceasta îmi însusesc concluziile formulate de lordul Derby într-o convorbire cu ambasadorul vostru suvalov: „Nici o mare putere nu este dornica sa-l vada în stapînirea alteia; nici un stat mic n-are puterea sa-l pastreze; t> ocupare internationala este un expedient îndoielnic si primejdios”.

— Derby doreste permanentizarea prezentei turcilor în Europa! declara cu obida Gorceakov.

677

— Permanentizarea? zîmbi ironic Andrassy. Va înselati. Doreste prezenta turcilor atîta- vreme cît interesele Angliei o vor cere.

•—• Un Regat Grec puternic aservit Marii Britanii, ar sluji de minune interesele Londrei, zise printul rus.

- Da si nu! zîmbi fin seful diplomatiei austro-ungare. Anglia a pus de mult ochii pe Cipru si-pe Creta. Credeti ca acest lucru le-ar fi pe plac grecilor?

Gorceakov îsi duse la nas batista de dantela si-i aspira parfumul.

— Este inutil sa încercati a-mi 'demonstra necesitatea existentei unei Grecii puternice. Asupra acestei chestiuni am ajuns la un acord. Sau doriti sa o repuneti pe tapet?

Cancelarul Austriei ridica manile cu palmele în sus într-un gest concesiv.

— Ne-am întrunit aici ca sa realizam o înțelegere- Daca Serbia va învinge Turcia, nu

putem admite sa pastreze în sta-pînirea ei teritoriile cuprinse între Dalmatia, Croatia si Slavonia, caci ar primejdui posesiunile noastre dalmatice. Am admite cel mult sa i se recunoasca anexarea unor teritorii pe cursul Drinei si spre Novi Bazar. Muntenegrul ar primi o parte din Hertegovina. Restul teritoriilor din Bosnia si

. Hertegovina ar reveni Austriei.

Gorceakov facu un gest de împotrivire.

- Hertegovina nu poate fi încorporata Austriei. Am convenit sa anexati Bosnia. . .

— De ce nu vreti sa ne acordati compensatii juste pentru rotunjirile teritoriale pe care HO; le-am admis imperiului dumneavoastra? rosti cu placere de rau Andrassy. Am cazut de acord sa va reluati frontierele dinaintea tratatului din 1856, precum si teritorii din trupul Turciei asiatice, echivalente cu teritoriile pe care le-ar anexa Austro-Ungaria în Balcani. Am accepta sa ocupati în plus regiunea si portul Batum din Armenia, pretinse de dumneavoastra înca de la primele noastre discutii.

— In linii mari, am fi dispusi sa cadem la învoiala! gasi cu cale sa declare printul rus. Este însa un punct asupra caruia pastram o pozitie ferma. Nici unul din teritoriile din Balcani atribuite Austro-Ungariei sa nu fie cedate Regatului Ungar, care manifesta o mare dusmanie fata de slavi!

Lui Andrassy nu-i placu intransigenta brusca a lui Gor-ceakoV- Era ungur si îl indispunea o critica adusa compatriotilor sai. Socoti totiisi necesar sa se arate conciliant:

67-8

— Vom contopi aceste teritorii cu Croatia si Slavonia. Nu le vom acorda Coroanei Sfîntului stefan. Este o fagaduiala ferma!

Cei doi cancelari se privira zîmbind cu o prietenie care ascundea abil adevaratele lor simtaminte.

„In sfîrsit, am reusit sa împiedicam formarea unui puternic stat slav, aservit voua, în Balcani!" reflecta Andrassy'.

„V-am aruncat halci din- Bosnia si Hertegovina, ca sa. va cumparam neutralitatea!" cugeta Gorceakov. „Noi ne vom bate cu turcii si pentru asta vom varsb sînge rusesc. Voi va veti rotunji imperiul numai fiindca veti sta deoparte, cu arma la picior! Ma întreb daca din toata afacerea asta nu va veti alege voi cu profitul cel mai mare?"

Pentru stabilirea unor amanunte tehnice, ramase ca discutiile sa fie continuate în ziua urmatoare, la nivel de consilieri. Prima zi a negocierilor— neasteptat de fructuoase — avea sa fie încoronata de un banchet la care trebuiai! sa participe pe lînga cei doi împarati, cancelarii respectivi, consilierii lor, ambasadorul rus acreditat la Viena si

ambasadorul Austro-Ungriei la Sf. Petersburg.

Înainte de a se așeza la masă, Franz-Josef destăinuie contelui Andrassy intenția sa de a-l numi pe arhiducele Ludwig Viktor comandant suprem al armatei, în locul arhiducelui Albrecht.

— Rezervi arhiducelui Albrecht un mare rol diplomatic, adăuga împăratul.. Succesul înregistrat aici, la Reichstadt, este în largă măsură datorat lui. Parte din discuțiile preliminare "cu rușii au fost angajate de el. •.

Andrassy salută cu entuziasm inițiativa suveranului.

- Arhiducele Ludwig Viktor este un soldat înnașcut și un strateg desăvârșit. Majestate. Preluând comanda supremă, va însufla armatei un spirit nou, regenerativ. Presupun că va primi și înaltele comandamente. . .

— Am de gând să-i dau mâna liberă. Andrassy. Sunt convins că fratele meu, arhiducele, va obține cele mai frumoase rezultate. Cert este că armata noastră are nevoie de o reînținerire. El o va realiza!

Banchetul din seara aceea nu-i mai tihni lui Andrassy. Viitoarea promovare a arhiducelui Ludwig Viktor eclipsa toate bucuriile lui de până atunci. Omul acesta era un maghiarofob convins, îndata ce va prelua comanda supremă, se va strădui să anuleze concesiunile făcute de Habsburgii ungarilor pe țărîm militară și poate chiar politic. O constituție nu este nici-

679

odată imobilă. Desigur, ungarilor se vor împotrivi. Se vor naște complicații, tulburări, poate chiar o ruptură între Austria și Ungaria.. Dualitatea austro-ungară era astăzi o necesitate. Regatul Sfîntului Ștefan nu se consolidase îndeajuns spre a face singură fața presiunilor dinăuntru și din afară. Avea prea mulți dușmani. și românii, și slavii îi doreau pieirea. Pretenția maghiarilor de a-și păstra suprematia asupra popoarelor dinlăuntru! regatului lor trezise -dușmanii ireconciliabile. El, Andrassy, nu era întotdeauna de acord cu poziția dură a colegilor săi magnati, dar 'nu se putea împotrivi curentului.

Un singur lucru era indiscutabil: arhiducele Ludwig Viktor nu trebuia să devină comandantul armatei. Pentru a împiedica aceasta numire, orice mijloace erau permise!..

În ziua întîlnirii dintre Franz-Josef și Aleksandr II la Reichstadt, comisarul Helmuth Müller împlinise doi ani de cînd i se încredințase paza personală a cancelarului Andrassy. Atentatele nihilistilor se înmulțisera atît de mult, încît luarea unor măsuri de securitate pentru apărarea vieții înaltele personaje ale epocii devenise imperios necesară, în primele săptămîni după transferarea sa pe lînga persoana sefului diplo-

matiei austro-ungare, Miiller se socotise cel mai nenorocit dintre oameni. Avusese senzatia de a fi fost scoborît la nivelul unui valet. Trebuia sa se afle zi si noapte în preajma cancelarului, sa vegheze asupra persoanelor care-l vizitau, asupra mîncarurilor ce i se serveau, asupra mijloacelor de locomotie utilizate de el. Ii însotea în toate deplasările, scurte sau lungi, cerceta dinainte hanurile unde ministrul urma sa poposeasca, veghea asupra acestuia asemenea unui înger pazitor, lipsit de aripi si de o sabie de foc, dar înzestrat în schimb cu doua pistoale permanent încărcate, pe care le purta asupra lui spre a le utiliza prompt, daca nevoia ar fi cerut-o.

Mii! Ier considera aceasta sarcina drept o corvoada de care abia astepta sa scape. Nu-si mai vedea familia — alcatuita din nevasta, soacra si doi copii — decît o data sau de doua ori pe luna, cînd i se acorda o permisie zgîrcita. N-ar fi resimtit atît de acut izolarea sa, daca n-ar fi fost un gurmând îndragostit de bunatatile pe care Hana, sotia lui, i le prepara cu arta. Talentele-i de gospodina îl determinasera pe IVIuller sa-i ierte celelalte pacate. Hana era cicalitoare, geloasa si zgîrcita. Daca observa ca Helmuth al ei arunca priviri interesate asupra vreunei femei îi facea scene violente. Pentru orice fleac

680

îi tinea predici interminabile. Fiindca era o burgheza cumpatata, încredintata de binefacerea economiilor, abia daca acorda sotului ei modice sume lunare —• smulse din bugetul familial

—' pentru micile lui cheltuieli, reduse în ultima instanta la

cîte o tigara de foi pe zi si la cîte un schnaps o data pe sap-tamîna. Victima a aceleiasi economii stricte, Muller îsi purta hainele pîna ce se toceau în coate si la mansete. Dar cînd Hana îi servea la masa peste umplut, rata pe varza ori clatite flambate, comisarul uita de toate suparările.

Nici Hanei nu-i placuse noul serviciu al sotului ei, caci avusese înca de atunci premonitiunea tinor complicatii care vor- surveni de îndata ce Helmuth va scapa de sub vraja bucatelor gatite de ea. Temerile ei se împlinira. Treptat, Muller ajunse sa aprecieze pozitiv sarcina de paznic al vietii cancelarului, caci aceasta implica o serie de avantaje deloc neglijabile. Conte de Andrassy era un fin gourmeJt. Din rafinatele preparate care i se serveau, cancelarul avea grija sa trimita portii respectabile si comisarului. Muller avusese astfel prilejul sa constate ca bucatarii profesioniști nu erau mai prejos de sotia sa. Eliberat din sclavia ei culinara, ajunsese la concluzia ca viata-i de becher prezenta si alte foloase. Andrassy avea delicatetea de a face sa-i parvina gratificatii- grase; gratie lor, Muller putea sa bea cîte un schnaps zilnic, precum si sa-si cumpere tigari de foi scumpe fara a se gîndi la cheltuieli. Devenise un sibarit, caci Andrassy îi trimitea sticle cu vin dn propriile lui pivnite. Muller nu se mai putea lipsi de sorturile cele mai alese: Tokay, Lacrima Cristi, Porto, Madera, Xeres, Nu mai purta haine roase. Cînd îsi admira în oglinda costumele confectionate din stoffe englezesti, nu se mai recunostea. Eleganta vestimentara combinata cu virilitatea-i vizibil relevata de mustata cu adaosuri si moate mîndre, precum si de parul purtat cu un fel de bucla pe crestet, asemenea unei creste de

cocos, îi asigura succese feminine facile. Cameristele tinere si decorative din serviciul contelui Andrassy îi cadeau pe rînd în brate, flatate fiindca atrageau atentia unui barbat atît de falnic.

În cei doi ani de serviciu pe lînga persoana cancelarului austro-ungar, Muller nu avusese niciodata ocazia sa-si valorifice talentele de politist. Nici un anarhist nu fusese «atras de personalitatea sefului diplomatiei imperiale austriece- Functia lui Muller devenise o sinecura bine platita, cu avantaje multiple care lasase, în umbra, încetul cu încetul, viata familiala de altadata.

681

Miiller, atît de slab, de pricajit la intrarea sa în acest serviciu binecuvîntat, se rotunjise pe parcurs, se sumetise, ochiul cîstigase în stralucire, mersul i se înviorase, gestul capatase amplori potrivite unui actor de mîna a doua, dornic sa-si epateze publicul provincial.'

Dupa un asemenea tratament prelungit, Helmuth Miiller devenise un personaj devotat cancelarului. Daca acesta i-ar fi cerut-o, n-ar fi ezitat sa se arunce în foc.

îndata dupa înapoierea sa la Viena, Andrassy îl chema pe comisar în cabinetul sau de lucru si, dupa ce îl pofti sa în-- chida bine usa, îi facu semn sa se apropie.

— Am nevoie de serviciile dumitale, Herr Miiller îi spuse cu seriozitate. Este vorba de o chestiune importanta. Nu stiu daca dumneata ai putea .. •

Zelos, Miiller îsi duse mîna la piept:

•— Excelenta, ordonati! Sunt sluga Excelentei-Voastre!

Cancelarul clatina din cap:

— Herr Miiller. Serviciul pe care ti-l cer este oarecum delicat...

.— Pentru Excelenta-Voastra sunt gata sa fac orice!

Andrassy lasa sa se scurga putin timp, spre a îngadui comisarului sa-si fortifice curajul si bunele intentii. .. Aduca, lovind simultan cu degetele în tablia mesei de lucru:

- As putea oare obtine 'prin intermediul dumitale. Herr Miiller, cîteva date asupra Altetei-Sale arhiducele Ludwig Viktor?

Comisarul clipi des. Nu înțelegea bine" ce dorea cancelarul,

— Date asupra Altetei -Sale? .' • Desigur! Am sa fac investigatii ...

— Oh, nu e cazul sa te obosesti, Herr Miiller? Serviciul secret cuprinde fise ale tuturor personajelor înalte. Ai lucrat la cazierul Serviciului secret, nu-i asa?

Politistul simti un fior în inima.

— Cazierul cu dosarele membrilor familiei imperiale este strict secret, Excelenta! Numai Majestatea-Sa este" îndreptatita sa le ceara!

Expresia amabila de pe chipul cancelarului se înapri.

— Eh, daca nu poti, nu poti! Esti liber, Herr Miiller! Comisarul înțelese într-o clipa ca refuzul sau risca sa aiba

consecinte grave. Cancelarul va lasa sa se scurga un timp convenabil, apoi va cere înlocuirea lui cu un politist mai flexibil . ..

— Excelenta, veti avea fisa Altetei-Sale!

682

Privirea ministrului Afacerilor Straine se lumina iarasi.

— Prea bine, Herr Miiller! Eram sigur ca n-ai sa ma re-•fuzi!

Politistul pocni calcîiele militareste, apoi parasi încaperea.

În aceeasi zi, Miiller 'facu o vizita la Serviciul secret. seful cazierului era un prieten al sau. îi ceru în numele cancelarului Andrassy informatii asupra ambasadorului german, locotenentul general von Schweinitz. Dorinta sefului diplomatiei austro-ungare de a obtine date asupra unui agent diplomatic strain putea fi legal îndeplinita. seful cazierului pleca în cautarea dosarului respectiv, plasat într-unul din nenumaratele rafturi orînduite paralel într-o imensa încapere, lasîn-du-l pe Miiller singur. Acesta nu-si pierdu vremea. Se îndrepta grabit spre dosarele membrilor familiei imperiale. Le cunostea loeul, asa ca nu-i fu greu sa dea peste coperta violeta de carton care întemnita piesele referitoare la viata publica si privata a arhiducelui Ludwig Viktor. Desfacu dosarul, scoase una din copiile fisei index, o vârî în buzunar, apoi puse lucrurile la loc în raft. Operatia durase mai putin de treizeci de secunde.

Cînd seful cazierului se înfatisa cu dosarul ambasadorului von Schweinitz. Miiller copie cîteva date — de forma — iar dupa ce multumi colegului si-i ceru scuze pentru deranj, se retrase satisfacut.

În aceeasi zi, cancelarul intra în posesia documentului. Miiller primi pentru osteneala sa o gratificatie si un cos cu sticle de Tokay.

— Poti sa fii linistit, îl asigurase Andrassy înainte de a-i permite sa se retraga. Nimeni n-

are sa stie ca dumneata mi-ai furnizat fisa Altetei-Sale! Voi avea grija ca la primele înaintari sa fii promovat dupa merit! îmi plac oamenii priceputi sa se descurce!

Comisarul parasise fericit cabinetul cancelarului. Andrassy avea reputatia unui om ce-si rasplatea regeste colaboratorii. Nu-i ramînea lui Miiller decît sa astepte îndeplinirea promisiunilor . .

În noaptea aceea Andrassy analiza punct cu punct indexul, foarte bogat dealtfel, al notelor informative cuprinse în dosarul arhiducelui Ludwig. Pasiunile acestuia pentru jocul de carti, pentru caii de curse, pentru constructiile somptuarii, pentru echipajele de mare lux, desi implicau cheltuieli enor-

683

me, nu erau de natura sa torpileze încrederea pe care i-o arata - iratele sau, împaratul. Arhiducele era amator de vinuri bune, dar nu abuza de alcooluri. Întretinea relatii mai mult sau mai putin constante cu cîteva balerine foarte tinere, pe care le acoperea cu daruri scumpe. Nu avea o viata de familie, caci nu gasise cu cale sa se însoare, desi candidatele cu sînge albastru nu i-ar fi lipsit. Relatiile lui personale cu unii indivizi din societatea interlopa îsi gaseau, în parte, explicatia. Lumea turfului si a tripourilor nu este alcatuita din sfinti.

Trebuia totusi sa aiba si arhiducele un calcîi al lui Achile. Vizitele lui dese în Italia pareau sa fie în legatura cu prefe-rintele-i marturisite pentru arheologie. Escapadele lui pe insula Capri ridicau însa un semn de întrebare. Zabovea acolo cîte o saptamîna, doua, în compania unor localnici tineri care — în mod ciudat — nu erau vazuti niciodata cu femeii...

Andrassy încerca un simtamînt de bucurie intensa, asemenea savantilor care, dupa eforturi îndelungate si aparent sterile, descopera deodata elemente necunoscute, capabile sa revolutioneze stiinta, îsi concentra atentia asupra legaturilor arhiducelui în insula Capri. Chiar daca notele informative existente nu faceau precizari — deplasările italiene ale arhiducelui erau de o discretie exemplara — se putea totusi deduce ca prietenii lui avea o coloratura socanta. Cu putina imaginatie, era posibil a se inventa situatii în stare sa-l plaseze pe Ludwig Viktor într-o pozitie daca nu compromitatoare, cel putin delicata.

*

Varul acestuia, arhiducele Ludwig Salvator, mare amator de calatorii pe mare si colectionar de yachturi, traia mai tot timpul anului în insula Majorca,-recrutîndu-si prietenii dintre marinarii cu moravuri dubioase. Atît de înversunat era împaratul împotriva relatiilor contra naturii, imputate — pe drept sau poate pe nedrept — lui Ludwig Salvator, încît îl expulzase de la Curte. Izgonirea aceasta avusese un caracter oarecum formal. Ludwig Salvator nu mai calcase prin Viena de foarte multi ani.

Daca s-ar pune si pe fruntea arhiducelui Ludwig Viktor aceeasi pecete, compromiterea lui ar deveni sigura. O scrisoare semnata cu un nume fictiv, în care ar fi denuntate

moravurile depravate ale fratelui sau, l-ar zgudui pe Franz-Josef. Ar ordona o ancheta severa, chiar daca n-ar fi convins de vina lui Ludwig Vfktor. Piese aflate la dosarul acestuia referitoare la misterioasele-i calatorii în insula Capri ar corobora cu informatiile semnalate în scrisoarea anonima.

684

Andrassy nu-si asumase cu seninatate misiunea de a se lupta cu asemenea arme împotriva viitorului comandant al armatei austro-ungare. Dar Machiavelli enuntase principiul ratiunii de stat, care primeaza asupra oricaror alte considerente. Pentru binele poporului ungar, arhiducele Ludwig Viktor trebuia sacrificat.

O scrisoare strict confidentiala, ticluita în taina si adresata împaratului, ajunsese în mapa rezervata corespondentei acestuia prin intermediul unui aghiotant devotat, ca si Andrassy intereselor maghiare.

Acum adversarii promovarii militare a arhiducelui nu a-vreau decât sa astepte rezultatul uneltirilor lor. Daca acestea vor da gres, atacurile vor fi reluate pe alta cale.

Nu mai fu nevoie însa de elaborarea unui nou plan de lupta. Evenimentele se desfasurara cu o iuteala admirabila. Franz-Josef primi scrisoarea si se aprinse. Porunci o ancheta exhaustiva asupra vietii intime a fratelui sau, asa cum dealtfel prevazuse Andrassy. Cancelarul si prietenii sai politici .nu aveau sa afle niciodata chipul în care se desfasurase ultima confruntare dintre Franz-Josef si arhiducele Ludwig Viktor. Numai aghiotantul de serviciu, care se afla în anticamera împaratului, auzi exploziile verbale ale acestuia si ripostele violente ale fratelui sau. Chiar daca deslusise parte din furtunoasa discutie, se feri sa împartaseasca vreodata cuiva fragmente din continutul ei.

În seara aceea, arhiducele parasi camera de lucru a împaratului trântind cu atîta putere usa, încît rasunara tavernele. A doua zi, Ludvig Viktor parasi Viena si de atunci -nu se mai auzi nimic despre el. Unii pretindeau ca s-ar fi retras într-unul din castelele sale si acolo, izolat de lume, se dedicase lecturii, cercetatorilor stiintifice si vînatoarei. Altii afirmau ca s-ar fi expatriat si ca traia sub un nume fals în insula Capri.

Arhiducele Albrecht ramase mai departe comandant suprem al armatei Austro-Ungare, spre satisfactia cancelarului Andrassy si a magnatilor unguri. . .

Se scursese aproximativ o saptamîna de la aceste pasionante evenimente, care dusesera la înmormîntarea carierei militare a arhiducelui Ludwig Viktor. Comisarul Helmuth Kfiil-lar primise o gratificatie însemnata si acum astepta înaintarea fagaduita de cancelar Andrassy.

685

Într-o dimineata -primi o convocare urgenta de la Ministerul de Razboi, de care depindea Serviciul secret. Cînd se înfatisa la minister, i se dadu dispozitie sa se duca la

Spitalul Militar, unde avea sa fie supus unui examen medical de rutina. Oarecum nedumerit, se executa, prezentându-se în fata unei comisii alcatuite din câtiva doctori militari, cu mutre severe, care-l examinara îndelung, punându-i tot felul de întrebări în legatura cu sanatatea sa. La sfîrsit, presedintele comisiei, un medic general cu barba alba, patrata, îi vorbi cu gravitate profesionala:

— Am regretul sa-ti comunic, Herr Miiller, ca esti foarte bolnav, întregul dumitale organism este uzat, datorita probabil eforturilor depuse în cadrul serviciului. Mai cu seama inima este într-o stare deplorabila. Domnul colonel doctor, adauga arătînd pe unul dintre medici, are sa-ti prescrie o reteta. Iti recomand sa o urmezi riguros. Vei primi totodata un concediu medical, înlauntrul caruia îti vei putea stabili drepturile la pensie.

Comisarul avea senzatia ca viseaza urît. I se spunea ca e grav bolnav, iar el se simtea tot atît de zdravan ca un armasar de monta. Bîigui:

— Herr General, ma iertati, dar nu ma simt bolnav! Nu mi-e deloc rau!

— Lasa-ne pe noi sa stim mai bine ce boli ascunse zac în dumneata. Daca n-ai sa te îngrijesti, daca n-ai sa respecti repausul prescris, ai sa mori! Ai înteles? Sper ca nu vrei sa mori, nu-i asa?

—«Herr General, va asigur ... *

— Nic un cuvînt în plus, Herr Miiller. De aici ai sa te duci direct la dumneata acasa si ai sa te asezi la pat!

— Herr General, protesta politistul, nu-mi pot parasi serviciul. Sunt atasat pe lînga persoana Excelentei-Sale cancelarul conte Andrassy . . .

— Sanatatea mai înainte de toate. Herr Miiller. In grija noastra pentru starea dumitale, am si luat masuri sa fii înlocuit cu un om capabil sa suporte rigorile serviciului. Insist, Herr Miiller, sa pleci acasa si sa te odihnesti!

— Dar sa vedeti^ . .

— Nici un dar! Ordinele nu se discuta!

— Ce vor spune sefii mei.. .

—• sefii dumitale ,nu vor trece peste hotarîrea noastra. Dealtfel aceasta chestiune ne priveste pe noi. Din acest moment te poti considera pensionat!

686

Helmuth Miiller parasi nauc Spitalul Militar. Nu mai întelegea >nimic. Ce se

întîmplase? Lua o trasura de piata si alerga la minister, spre a explica superiorilor lui ca nu avea de gînd sa iasa la pensie, ca se simtea deplin sanatos, ca doctorii îi gresisera desigur diagnosticul.

La minister fu primit de însusi subseful Serviciului secret, care-l asculta cu rabdare, dar la sfîrsit dadu un verdict ce-l lasa fara glas:

— Apreciez dorinta dumitale, Miiller, de a fi în continuare util Serviciului nostru. Nu pot trece-însa peste decizia comisiei medicale. Ma voi ocupa personal de urgentarea pensionarii dumitale. Vei primi acasa documentele necesare. si cu asta, îti urez multa sanatate! Tonul subsefului deveni elegiac: Daca ai sti cît te individiez pentru vacanta nelimitata de care ai sa te bucuri de acum înainte! Herr Miiller, nu ma îndoiesc ca ai sa primesti si o decoratie pentru modul în care te-ai achitat de obligatiile dumitale profesionale în cadrul Serviciului. Acum te rog sa ma lasi, fiindca treburile nu-mi permit sa prelungesc aceasta conversatie. Adio, Herr Miiller!

Lui Helmuth îi venea sa înnebuneasca. De ce voia Serviciul sa se descotoroseasca de el? Nu concepea sa devina pensionar tocmai acum, cînd contele Andrassy avea sa-i deschida cele mai frumoase perspective. Va alerga la cancelariat si se va -plînge protectorului sau. Contele era un om de onoare. Nu-l va abandona.

Drumul de la Ministerul de Interne si pîna la cancelariat îl parcurse în'galopul unei alte trasuri de piata. Cînd se înfatisa la intrarea .principală, portarul îi taie calea.

— Ma iertati, Herr Miiller, dar permisul dumneavoastra de intrare în cancelariat a fost anulat, înlocuitorul dumneavoastra a si sosit pentru a-si lua postul în primire.

Miiller simti ca-l palesc nebuniile. Transpiratia îi tîsnea prin pori ca printr-o stropitoare.

— Cine mi-a luat locul? gîfîi furios.

Herr Karl Schmidt. îmi spunea ca va cunoaste. Daca vreti îl chem aici.

—• Da, da! Cheama-l! Cheama-l imediat!

Miiller se uita exasperat la fatada cu sute de ferestre a cancelariatului. Vazu si balconul cabinetului de lucru al contelui Andrassy. Refuza sa creada ca edficiul acesfa, în care domnise doi ani, îi devenise brusc inaccesibil.

Comisarul Karl Schmidt, fost coleg de minister, aparu în usa, întinzînd prieteneste bratele:

" 687

— Dragul meu Helmuth, nu-ti închipui cît de afectat am fost cînd am auzit de boala ta! Sa te îngrijesti, baiatule! Nu vrem sa te pierdem!

Miiller se adresa cu ton de ruga:

— Karl, te rog, introdu-ma la Excelenta-Sa! Trebuie sa-i vorbesc! Trebuie!

Comisarul Schmidt ridica mîinile într-un gest de neputinta:

— Regret, Helmuth, dar nu te pot ajuta! Consemnul este strict. Nu intra nimeni în cancelariat fara autorizatie speciala! Excelenta-Sa a primit o scrisoare de amenintare din partea unor anarhisti. S-au luat masuri speciale...

— Dar astea nu ma pot privi si pe mine! Am lucrat doi ani sub Excelenta-Sa Cancelarul, care nu a avut niciodata a se plînge de mine!

— Helmuth, nu pot încalca ordinele! Daca ai vreun mesaj pentru Excelenta-Sa, voi încerca sa i-l transmit...

Miiller se înfurie:

— Multumesc! Te scutesc de oboseala! Când Excelenta-Sa are sa iasa din cancelariat, am sa-i atin calea. Vei vedea ca pentru mine are sa se opreasca.. . Ma cunoaste si ma pretuieste •..

Comisarul Schmidt clatina din cap cu îndoiala:

— Nu te sfatuiesc, Helmuth! Risti sa fii luat drept anarhist de catre agentul care tine loc de ajutor de vizitiu si sa suporti consecintele. Agentii nostri sunt înarmati, O greseala e oricînd posibila.

Miiller facu un pas înapoi:

— Acolo ati ajuns? ... De necrezut! De necrezut!

Facu stînga împrejur si, fara sa-si mai salute colegul, porni pe strada în jos. îi vîjîia capul si i se mulasera picioarele. O sudoare rece îl scalda de sus pîna jos. „Poate ca sunt real-mete bolnav!" gîndi.

Mergea împleticindu-se, de parca ar fi fost beat. Când ajunse la locuinta sa, Hana se înspaimînta de paloarea -lui. îl sprijini de brat:

— Ce e cu tine, Helmuth? Ți-e rau? Oamenii care ti-au adus în cursul diminetii lucrurile de la cancelariat mi-au spus ca esti foarte suferind! Oh, Doamne, Doamne! Asta ne nial trebuia.

Helmuth se lasa condus ca un copil. Energica, Hana îl dezbraca si îl instala în pat.

— Iti pregatesc o supa de pui si îti dau un calmant! Ai febra! zise, punînd grijulie mîna pe fruntea lui.

Cînd se vazu în asternut, Helmuth înțelese ca viata frumoasa se încheiase, înghiti cu noduri supa pe care Hana i-o vîrî pe gît. Nu scapa nici de hapurile calmante, ce nu-i facura însa nici un efect.

în noaptea aceea Helmuth dormi chinuit de cosmaruri. In» jurul lui -se ridicau pereti înalti, fara usi si fara ferestre, în-temnitîndu-l într-un fel de put gigantic, cu o singura iesire» sus, spre un cer'frumos si senin, care se pierdu treptat într-o ceata alburie ca obrazul unui mort. Helmuth se agata de asperitatile blocurilor de piatra suprapuse ale peretilor, încercînd sa' le escaladeze- Dar piatra era umeda si lucioasa, iar eî aluneca în jos. Se trezi din somn scaldat în sudori reci.

Se facuse-dimineata. Soarele stralucitor aurea perdelele de dantela brodate de Hana. si servetelele de pe masute, si pernele, si cuvertura, si micile tapiserii, înramate si agatate pe pereti, erau tot opera sotiei sale. în mijlocul lor se simtea încarcerat. Prezenta posesiva a Hanei era omniprezenta. Helmuth avu senzatia ca se sufoca. Era singur în odaie. Auzea din bucatarie zgomot de farfurii si de cratite.

Coborî din pat si începu sa se îmbrace febril. Abia reusi sa-si înnoade cravata, atît de tare îi tremurau mîinile. îsi puse pantalonii, îsi încălta ghetele cu elastic, îsi trase pe mî-neci haina si îsi lua din cui palaria. Tiptil, ca un hot, iesi în vestibul si de acolo tîsni în curte, neobservat de Hana, de soacra-sa, de copii. Ajuns în strada, porni aproape în fuga spre locuinta contelui Andrassy- Era înca devreme. La ora aceasta, cancelarul abia îsi lua micul dejun. Va astepta în fata casei, iar cînd îl va vedea iesind si urcîndu-se în trasura, i se va arunca la picioare.

Mergea atît de repede, încît începuse sa gîfîie. îl imbarbata însa gîndul întîlnirii cu Andrassy. Omul acesta bun si drept îl va repune în drepturi. Era si firesc. Pentru a-i face pe plac, sustrasese fisa arhiducelui din arhiva secreta. Riscase totul spre a-l servi. Asemenea sacrificii nu se uita usor.

- Fatada aratoasa a resedintei cancelarului aparut la capatul strazii. Helmuth se opri spre a-si mai linisti rasuflarea. Sîn-gele îi zvîcnea în vine si îi lovea cu ciocane nevaeute tîm-plele.

Porni iarasi la drum. Mergea spre casa lui Andrassy, situata la capatul strazii, ca spre un liman. Nu mai avea de strabatut pîna acolo decît o mica distanta, cînd se pomeni în-

44 — Uragan asupra Europei

cadrat de doi insi, în haine închise la culoare, care-l apucara fiecare de cîte un brat, imobilizîndu-l-

O voce aspra îi suiera în ureche:

— Asculta, Helmuth Miiller! Atîta timp cît vei mai avea de trait, bucura-te de pensia care ti s-a acordat! Nu mai încerca sa te apropii de cancelar, ori de vreun alt personaj! •Altfel ai s-o patesti rau! Acum du-te acasa si f a-ti bagajele! la-ti familia si muta.-te undeva, pe coasta Dalmatiei. Acolo •cerul este senin, marea albastra, peisajele minunate. Vei gasi .acasa biletele de tren pentru tine si pentru toti ai tai. în Viena sa nu-ti mai calce piciorul! Ai înteles? Sa fii bucuros ca ai scapat numai cu atît!

Florin Seldie mergea fara sa se grabeasca pe Rue de Ri-•voli de-a lungul împrejurimii de fier aurit a Gradinii Tuile-ries. Se uita la trasurile de piata si la echipajele somptuoase care treceau în sus si în jos, în trapul cailor atît de bine te-salati încît 'crupele le luceau ca lacul chinezesc. Privea casele înalte cu multe etaje si cu arcade umbroase, pe sub care se scurgeau trecatori în vesminte de vara. Femeile tinere sau vîrstnice, printese ori midinete, îsi purtau cu aceeasi cochetarie pariziana toaletele scumpe sau rochiile simple, dar pline de bun-gust.

Florin coti pe Rue de Castiglione, cu magazinele ei luxoase '•si cu opulentele-i cladiri de raport. La capatul strazii se deschidea perspectiva magnificei Place Vendome. Traversa, cu pas masurat piata dominata de supla coloana încoronata de silueta lui Napoleon I, conturata cu precizia unui desen în penita pe fundalul albastru al cerului.

Cînd ajunse pe Rue de la Paix, întîlni un grup de femei elegante care paraseau tocmai casa de mode „Paquin". Asistasera probabil la o defilare de manechine, caci se întretineau volubil despre originalitatea modelelor expuse. Emanau efluvii de parfum fin, si erau atît de frumoase, încît barbatii întorceau admirativ capul.

Florin Beldie se straduia sa-si întipareasca pe retina amintirilor toate aceste privelisti încîntatoare, care aveau sa treaca foarte curînd în domeniul trecutului- Era ultima lui .plimbare pe strazile „Orasului Lumina", de care se îndragostise ca de o femeie frumoasa. O tristete adîncă, dureroasa îi rascolea •sufletul. Peste trei ore avea sa paraseasca acest paradis poate

690

pentru totdeauna. Se va urca într-un tren prozaic, cu vagoane înnegrite de funingine, care-l vor duce în România. Era bucuros ca se înapoia în patrie, în cei cinci ani petrecuti în capitala Frantei — cucerise în acest rastimp, prin munca grea si staruitoare, diploma de medic — gîndul îi fugise adeseori nostalgic spre tarîmurile natale. Dar acum, cînd sosise clipa despartirii de Paris, îl coplesea jalea..

Se spune ca muribunzii care-si pastreaza luciditatea pîna în ultimile clipe îsi trec în revista trecutul, retraind momente care la vremea lor au avut o oarecare însemnatate. Florirt cunostea aceasta teorie, speculata mai ales de romancieri. Pentru el, despartirea de Paris — caci era mai mult decît o» plecare — reprezenta încheierea unui ciclu de viata. Sosind la Paris, se nascuse a doua oara. Acum, cînd parasea orasul acesta de care se simtea legat prin toate fibrele fiintei sale,, cînd îsi depana ultimile clipe ale existentei lui pariziene,, avea senzatia traiirii fenomenelor psihice care preced moartea. Acest

complex de simtaminte facea sa i se deruleze prin fata ochilor mintii — cu o extraordinara acuitate — scene care îl impresionasera mai mult, ori amanunte aparent lipsite de importanta, dar care la o analiza atenta își dezvaluiau forte de simbol.

Se revazu student, instalându-se timid pe o banca dintr-a sala de cursuri- Un personaj plin de seriozitate, cu barbuta alba si limbaj pedant, asternea pe tabla neagra o coloana interminabila de denumiri latinești, pe care orice aspirant la cariera medicala trebuie sa le învete pe dinafara.

În jarul lui se aflau alti studenti, cu chipuri albe sau brune, galbene ori maslinii, îndreptate spre acelasi profesor cu barbuta. Dintre toti acestia își facuse cu timpul doar patrii prieteni. Un bosniac, doi bulgari si un sîrb. îi apropiase poate constiinta apartenentei la aceeasi lume subordonata unui pumn de cuceritori, care nu concepeau ca oamenii se nasc liberi si egali, care nu credeau decît în forta, în dominarea unui popor mai slab de catre un popor mai puternic.

Pentru rasturnarea acestei concepii, care își pierduse orice valoare morala, sociala sau politica, înca din secolul XVIII, Secolul Luminilor, bosniacul renuntase la examenele de diploma si plecase sa se bata alaturi de cei de-un neam si de-o credinta cu el împotriva turcilor. Plecasera apoi cei doi bulgari, pentru a se înregimenta în rîndurile compatriotilor rascutati. Nici ei nu apucasera sa-si vada numele înscris cu litere frumoase pe pergamentul diplomei de medic. Sîrbul izbutise

691

sa-si ia toate examenele, în seara zilei în care i se înmînase diploma, îi cazuse în mîna un jurnal parizian cu un articol, pe prima pagina, dedicat intrarii Serbiei în razboi. Tînarul discipol al lui Aesculap bause toata noaptea în tovarasia prietenilor, iar în dimineata urmatoare își luase ramas bun de la Florin si se urcase în trenul de Belgard.

Studentul român ramasese la Paris, spre a-si lua doctoratul. Era animat de ambitia de a se afirma printre fruntasii generatiei lui în domeniul medicinei. Nazuia sa ajunga profesor universitar, sa-si înscrie numele alaturi de al marilor descoperitori de adevaruri stiintifice- Spre deosebire' de colegii ce-si împarteau timpul între studii si petreceri, potrivite dealtfel vârstei lor, Florin studia paisprezece ore din douazeci si patru. Dupa examenul de diploma, profesorii îl elogiasera, pre-zicîndu-i o cariera prodigioasa. Chirurgul Lucas Champonniere, unul dintre idolii lui, îl recrutase printre asistentii sai. În vitrinele librariilor aparuse tocmai o lucrare a acestuia asupra antisepsiei chirurgicale, ce facuse mare vîlva. Denigratorii lui, printre care si doctorul Huret, directorul Maternitatii Cochin, nu dezarmasera. Calificasera argumentele stiintifice ale lui Champonniere drept fantezii elucubrante.

Florin își amintea cu emotie batalia în care se angajase si el, desi cuvîntul sau nu ayea înca autoritate. Polemica degenerase în insulte si calomnii. „sarlatanul Champonniere trebuie înlantuit la stîlpul infamiei", scria, într-o revista medicala Huret. În sprijinul celui atacat pe nedrept se ridicasera atunci cîtiva savanti autentici, oameni de stiinta

care-i recunoscusera meritele Chirurgii Leon Le Fort si Aiphonse Guerin semnaseră articole documentate, declarând ca au si început sa aplice cu succes teoriile lui Champonniere. Huret si partizanii lui promisera cea mai serioasa lovitura cînd însasi Pasteur îuase pozitie în sprijinul lui Lucas Champonniere, atribuindu-i meritele unui deschizator de drumuri.

Florin retraia cu intensitate clipele de triumf savurate alaturi de idolul sau. Fusese angajat, în urma staruintelor lui Champonniere, medic la spitalul Lariboisiere. Salariul nu era mare, dar gratie lui avea posibilitatea sa se întretina fara a mai apela la subsidiile tatalui sau- Putuse chiar sa se mute din mansarda mizera în care locuise atîtia ani, laolalta cu cei patru colegi si prieteni ai sai, într-o camera mobilata decent, de la etajul trei al unui imobil nu prea aratos, dar relativ confortabil de pe Rue Notre-Dame des Champs. I se deschideau cele mai frumoase orizonturi.

692 -

Apoi gîndul lui Florin fugi la Julot Forest. îl cunoscuse într-un bistrot, „Le Lapin Vert”, de pe una din stradutele în-cîlcite ca niste viermi dintre Boulevard saint-Michel, Rue Saint-Jacques si Sena. In sala joasa, cu pereti afumati, mese putine si tejghea de zinc, în dosul careia se ridica un raft înalt cu sticle violent colorate, prînzea Florin, dupa ce ieseă obosit de cursurile scolii de Medicina. Patronul, Pierre Le Dodu, era un parizian pîntecos, jovial, smecher, vesnic înfasurat într-un sort alb, împodobit cu multiple pete de vin rosu — decoratiile lui, sustinea el. Printre clienti circula zvonul ca Le Dodu ar fi luptat în timpul Comunei de partea fe-deralistilor si ca ar fi ucis cu mîna lui trei agenti de politie si un calugar. Patronul nega ca ar fi jucat un asemenea rol, dar surîsu-i plin de subîntelesuri parea sa spuna contrariul. Adevarul adevarat nu-l cunostea decît un singur client al localului, pe nume Jufot Forest, tipograf de meserie, care — dupa zdrobirea Comunei de catre trupele versailleze — facuse trei ani de temnita, fiindca fusese prins cu arma în mîna de catre fortele de represiune.

Cînd era întrebat ce vîrsta are, Julot Forest raspundea calm:

— Cinci ani.

Interlocutorii îi priveau uimiti obrazul scobit de zbîrcituri, parul alb, rarit în crestet si la tîmple, mîinile noduroase, cu degete înnegrite de plumbul literelor, apoi zîmbeau condescendent ca de o gluma nu prea reustia. Forest le citea neîncrederea întiparita pe chip si adauga cu toata seriozitatea:

— Da, da! Acum cinci ani m-am nascut. Mai bine zis, m-am nascut a doua oara.

— Cum asa? întrebau privindul piezis-

— Cînd versaillezii au pus mîna pe Paris, am fost si eu prins, laolalta cu un mare numar de comunarzi. Am fost dusi între baionete pîna la cimitirul Pere Lachaise si pusi

la zid. Plutonul de executie i-a secerat pe toti tovarasii mei. Pe mine, gloantele nu m-au atins. M-am lasat totusi sa cad printre cadavrele pravalite lînga zid. Mai tîrziu, cînd au venit niste sol-deti ca sa ne care pe toti la groapa comuna, am tîsnit din claia de morti si am zbughit-o printre pietrele funerare din cimitir. Pîna sa se dumireasca soldatii, care la început crezusera — de buna seama — ca au de-a face cu o stafie, am reusit sa ma fac nevazut. Vreo trei saptamîni am stat ascuns, apoi am scos capul la lumina. Un individ a binevoit sa ma denunte autoritatilor cum ca as fi fost condamnat. Politia m-a

693

luat pe siis si m-a tîrît în fata tribunalului, care m-a blagoslovit cu cinci ani închisoare. Nu m-au cadorisit cu & pedeapsa mai lunga, fiindca nu s-au gasit martori care sa ma înfunde mai rau. Dupa cum vedeti, am murit în '71, executat, si în acelasi an m-am nascut a doua oara. Acum suntem în '76. Am deci cinci ani-

Rîdea pe sub mustata îsi dadea peste cap paharul cu vin rosu.

Patronul bztrot-ului îi facea mari- reduceri, poate fiindca Forest îl stia ca în timpul rascoalei nu facuse mare isprava. Prin tacerea lui, tipograful lasa a se înțelege ca Le Dodu fusese un mare viteaz, ceea ce nu putea decît sa convina comertului acestuia, practicat într-un cartier cu oameni saraci, dispusi oricînd sa ridice în slavi Comuna si pe comunarzi.

Forest era inteligent si foarte citit. Adept al lui Marx, îi cunostea mai toate scrierile. Cita din memorie pasagii întregi din „Capitalul” si din „Manifestul Comunist”. Pacifist convins, releva acel fragment al „Manifestului” în care Marx condamna politica externa a claselor dominante bazata pe jaf si pe cotropire.

—• In aceste conditii, ne învata Marx — adauga cu patos Forest --ca noua, proletarilor, ne revine sarcina de a face în asa fel, încît legile simple ale moralei si echitatii, care trebuie sa reglementeze relatiile dintre persoanele particulare, sa devina legi supreme în relatiile dintre natiuni. Acestea sunt propriile cuvinte ale lui Marx, sublinia Forest, izbînd cu pumnul în masa. Apoi relua: în încheierea „Manifestului Comunist”, Marx precizeaza ca lupta pentru o asemenea politica externa face parte din batalia generala pentru eliberarea clasei muncitoare. Pentru mine, Monsieur Beldie, Marx reprezinta chintesenta adevarului. Orice interpretari care ar altera fondul teoriilor lui ramîn niste falsificari grosolane, în stare doar sa compromita ideea comunismului.

Treptat, Forest devenea expansiv. Ii placea chipul în care tînarul medicinist parea sa-i soarba cuvintele:

- In '71 am luptat pe baricade alaturi de un compatriot al dumitale pe nume Haralambie. Era tot atît de tînar ca si dumneata. Se arunca în focul bataliei eu un curaj care-mi stîrnea admiratia. Era -un ochitor de înalta clasa. Nu exista lovitura pe care sa o rateze, în ultimele saptamîni ale Comunei, am avut de-a face si cu cîtiva tineri studenti în medicina care îngrijeau ranitii nostri cu un devotament si o pricepere deasupra oricaror

laude. Nu ne împartaseau cu totii convingerile

694

politice. Dar chiar acei care adoptasera o pozitie neutra au dat dovada de un ales spirit umanitar. Țin minte numele câ-torva dintre ei: Ursulesco, Manolesco, Ulia sau Ulea . . . Dupa ce s-a prabusit Comuna, nu stiu ce s-a mai întâmplat cu ei. Poate ca s-au întors în tara lor. Daca ai sa te înapoiezi într-o zi la Bucuresti si ai sa dai de vreunul din ei, sa-i spui ca si el, si colegii lui s-au bucurat de toata stima noastra. Poate ca ai sa-mi scrii si mie cum le merg treburile la ei acasa-

Pentru ca Florin își manifestase dorinta de a sta. de vorba si cu alti comunarzi, de care se simtea irezistibil atras, Forest îl poftise într-o zi la un fost tovaras de lupta. Julien Tanguy, care cunostea multe anecdote din vremea stapînirii Comunei.

— Pentru ca duminica nu ai cursuri, îi spuse într-o zi tipograful, mergem sa-i facem o vizita batrînului Tanguy la pravalia sa. Vinde vopsele pentru pictori.

— Lucreaza si duminica? îl întrebase mirat Florin.

— Tanguy tine pravalia deschisa duminica si sarbatorile, ziua si noaptea. E un tip ciudat. Are sa-ti placa. A facut puscarie ca si mine. Dar dupa doi ani la „mititica", a fost gratiat.

• , In duminica urmatoare plecasera la drum. Traversasera pe jos orasul, caci cu banii nu stateau bine iar omnibuzele erau destul de scumpe. Aproape de ora prînzului ajunsesera în celalalt capat al Parisului, pe Rue Clauzei, o straduta modesta, cu case mici, pitoresti, îmbracate în plante agatatoare.

Pravalia lui Julien Tanguy nu numai ca era deschisa, dar cunostea si o mar,e afluenta de clienti, mai toti pletosi, barbosi, jerpeliti si cu pete de vopsea pe hainele obosite de multa purtare. Patronul si ciudatii cumparatori stateau în fundul pravaliei la o masa lunga, cu multe pahare de vin si cu doua sticle de Anjou pe jumătate consumate-

— Mos 'Tanguy, n-am sa-ti pot plati acum vopselele, spusese un barbat între doua vîrste, cu lavaliera rosie si cu ochi stralucitori de iluminat.

— Ți-am cerut eu bani, Monsieur Sisley? Ai sa-mi platesti cîrid ai sa poti!

— Ei, n-as dori sa' ramîn iarasi dator! N-ai vrea sa-ti dau o pînza sau doua si sa încheiem socotelile?

O femeie tînara, vioaie ca o veverita, pe nume Berthe Mo-risot, începuse sa rîda cu pofta:

*

— Sisley, pare-mi-se ca vrei sa-l tragi pe sfoara pe mos Tanguy! Cit îi datorezi?

—• Destul de mult! recunosc timid pictorul. Aproape patruzeci de franci.. .

695 .

— Anul trecut, spusese ea, Renoir, Monet si cu mine am vîndut la galeriile Drouot-saptezeci si doua de pînze. Printre acestea erau si cîteva peisaje semnate de tine. stii cît am realizat? Exact 144 de franci. Aproximativ 2 franci de tablou! Ai uitat?

Mos Tanguy zîmbise cu indulgenta:

— Mademoiselle-Morisot, de ce vreti sa-l mîhniti pe prie' tenul meu? într-o zi pînzele lui au sa obtina pretul pe care-l merita'

- Cînd asta, mos Tanguy? întrebasese un barbos cu ochi jucausi si figura agreabila, usor exotica. Poate dupa ce vom muri. De curînd, „Cuirasierii" lui Messonier, acest pompier în pictura, s-a vîndut cu 300000 de franci. Astazi e moda prostului gust, Mos Tanguy!

Negustorul zîmbise cu blîndete:

— Monsieur Renoir, primesc cele doua pînze ale prietenului nostru Sisley în contul vopselelor.

— Daca vrei sa te ruinezi, asta e -treaba dumitale! replicase în gluma Auguste Renoir. Durînd Ruel regreta si azi ca ne-a deschis galeriile lui. Cele 252 de pînze ale grupului nostru au provocat numai safcasme din partea criticii oficiale-

- Nu trebuie sa vezi lucrurile prea în negru! îl încurajase Berthe Morisot. într-o zi ne va veni si noua rîndul...

Florin îsi aminti zîmbetul atît de cald si de bun al lui mos Tanguy.

— Prietenii lui Forest sunt si prietenii mei, Monsieur Beldie, îi spusese gazda dupa ce tipograful facuse prezentarile.

stersese cu o cîrpa tablia scaunului pe care-l oferise apoi medicinistului.

— Aveti grija sa nu va murdariti de vopsele! Vopselele sunt bune pe tablouri, nu si pe haine!

Turnase vin în pahare pentru noii veniti. Artistii îsi relua-sera discutiile în jurul picturii, singurul subiect interesant pentru ei. Florin se simtea oarecum izolat. Nu-i placea compania acestor boemi, în conceptia lui nu prea deosebiti de niste vîntura-lume.

JLînga Sisley, statea cuminte o fata tînara cu o gura rosie, proaspata, îmbietoare. Avea ochi catifelati, tenul ca piersica si silueta subtire, gratioasa. Nu se amesteca în

conversatie. Se uita doar cu nedeghizata admiratie la grupul de pictori, care nici nu o luau în seama.

La un moment dat, Florin schimbase cu ea o privire în-tîmplatoare. Erau amîndoi intrusi între acești „oameni de arta”

696

de o originalitate obositoare. Blajini, odhinatori ca apele unui lac într-o zi însorita, ochii ei semanau cu aceia ai unei caprioare sau ai unei vitele. Florin deplînsese atunci lipsa de imaginatie a literatilor, care nu iau drept termen de comparatie ochii rumegatoarelor, desi gingasia expresiei lor este incomparabila. Zîmbise involuntar fetei. si ea îi sufisese. Oarecum trist, în clipa aceea se stabilise între ei o legatura invizibila. Florin ramasese surprins, fiindca se socotea blindat fata de seductia feminina. „Daca vrei sa reusesti în cariera, obisnuia sa spuna, trebuie sa te dedici studiului. Sa-ti rezervi timpul pentru amor numai dupa ce vei reusi în viata!”

— Degas cauta un model demn sa întruchipeze nevinovatia spusese Berthe Morisot. Mi s-a plîns ca a cutreierat Parisul în lung si în lat fara sa gaseasca ceea ce cauta. Sa nu mai existe oare inocenta în orasul asta mare?

— I-o recomand pe Suzette! vorbise tare Sisley, pe care începuse sa-l ameteasca vinul. Pe chipul ei pluteste o expresie atît de nevinovata, încît ai putea sa juri ca nu stie ce înseamna un barbat. Corpul ei, înca neformat, respira virginitatea. Ia dezbraca-te, Suzette, sa- te vada prietenii mei! Sa. stie ca nu fac recomandari gratuite!

Fata se uitase stingherita la mos Tanguy, la Forest, la Florin.

— Hai! o îndemnase impacientat Sisley. Scoateti hantele dupa tine! Nu este prima data ca apari goala în fata unor pictori!

Supusa, Suzanne se ridicase în picioare si își dusesese mîna la nasturii corsajului. Florin vazuse nenumarate femei goale la Maternitate, asa ca nudul fetei nu i-ar fi facut o impresie deosebita, îi fusese însa mila de jena ei.

— Sa-mi fie cu iertare., Monsieur Sisley, dar eu nu sunt pictor. Pentru noi, profanii, corpul gol al unei femei nu inspira 'numai impresii estetice . . . Cred ca întelegi ce vreau sa spun.

— Mofturi! bombanise Sisley. Dezbraca-te, Suzette! •

— Lasa fata! intervenise Berthe Morisot. Monsieur Beldie are dreptate. Nu suntem într-un atelier! •..

Pictorul facuse un gest de plictiseala.

— Bine! Pastreaza-ti boarfele pe tine! De ce nu ma invita si pe mine lumea sa ma dezbrac? E atîta zapuseala, încît abia as astepta sa ramîri nud! îsi sorbise vinul din pahar, apoi îl întinse gazdei: Mos Tanguy, ai grija, de un biet însetat!

697

Florin se ridicase de pe scaun. Atmosfera din pravalie, capriciile acestor oameni ciudati începusera sa-r indisputa.

- Pe mine va rog sa ma iertati, Monsieur Tanguy!

- Prietenii îmi spun mos Tanguy! îl întrerupse batrî-nul. Nu crezi ca am putea fi prieteni?

Florin îi multumise pentru încredere.

— Am o întîlnire cu un coleg.'si n-as vrea sa o ratez... Isi luase ramas bun si parasise încaperea sub privirile intrigate ale lui Forest si ale pictorilor.-

— Bizari mai sunt si doctorii astia! exclamase Sisley în vreme ce Florin ieseia în strada.

De atunci se scursesera cîteva saptamîni. într-o seara, dupa un foarte obositor curs de anatomie comparata. Florin ieseia în gradina Luxembourg spre a-si limpezi creierii, aspi-rînd aerul curat si lasîndu-si mintea în repaos. Se plimba pe aleea de platani din preajma fîntîinii Medicis, ocolind grupurile de copii care se zbenguiau sub privirile atente ale guvernanelor,- cînd se pomenise fata în fata cu Suzanne, îmbracata într-o rochie ieftina, simpla, care-i evidentia formele sculpturale. Ea îi zîmbise cu simptaie si se oprise. Se oprise si Florin.

- Va multumesc, Monsieur. Atunci ati fost atît de bun cu mine!

— Mademoiselle, mi-am facut datoria . . .

Femeile de moravuri usoare care-l acostau pe strada îi repugnau. Contrar reactiilor sale obisnuite, încercase de data aceea un straniu simtamînt de exaltare- Era'atît de bucuros si în acelasi timp atît de dezorientat, încît daduse sa o salute si sa treaca mai departe. Fata îi intuiise jena.

~— N-ati vrea sa ne plimbam putin?

Chipul lui se luminase. Initiativa ei salvase situatia. Daca ar fi pierdut-o, poate ca nu ar mai fi întîlnit-o niciodata. Ar fi regretat acest lucru toata viata.

Se plimbaseră atunci, vorbind despre tot felul de nimicuri, pîna ce noaptea îi gasise pe aleile gradinii. Florin nu încercase sa profite de întuneric spre a-si îngadui unele gesturi

mai îndrăznețe, așa cum ar fi făcut colegii sai dacă bezna i-ar fi surprins cu o fată într-un parc.

Hoinarisera apoi pe strazi, fără să vadă ceea ce se petrecea în jur, de parcă ar fi fost singuri într-un oraș de vis, construit anume pentru idila lor. O conduseseră pînă la locuința ei, pierdută într-o fundatură din apropierea abatoarelor și se despartiseră după ce-și urasera o noapte bună.

698

. Abia pe drumul de întoarcere Florin își daduse seama că uitase să-i propună o nouă întâlnire. Nu-i trecuse nici măcar prin minte să o invite la o cofetărie, îl cuprinseseră disperarea, în clipa aceea de răsruce, frica de a o pierde îi insuflaseră resurse 'sufletești și inițiative de care alta dată n-ar fi fost capabil. Facuse \drumul întors și bătuse la ușa Suzannei. Cînd ea îi iese în prag și îl privise cu ochii aceia mari, umezi și frumoși de rumegătoare. Florin simțise o căldură launtrică, o duioșie, o încîntare nemaiîntîlnită. Se întrebaseră dacă nu cumva se îndrăgostiseră de Suzanne. Pînă atunci nu cunoscuseră acest sentiment, încercaseră să-și analizeze reacțiile launtrice, așa cum i se cuvine unui om al științelor pozitive, dar nu fusese în stare să judece la rece. Îi ceruse scuze fiindcă o tulburase în miez de noapte și îi propusese să se revadă cît mai curînd.

Suzanne îi fixase o întâlnire în seara următoare. Ziua, explicase ea, era ocupată, căci poza la diversi pictori, unica-i sursă de existență.

Pe Florin îl sagetase un fior de gelozie. Cunoștea din au-zite moravurile libere ale pictorilor, amoralitatea, promiscuitatea lor. Acestia nu se multumeau, desigur, să zugrăvească pe pînze formele tulburătoare ale modelelor. Imaginatia lui prinse să nască scene lascive, care-l umpleau de mînie, ' de revoltă. Dacă ar fi cîștigat mai mulți bani, ar fi întretinut-o, spre a o feri să-și vîndă trupul.. •

Se întîlniseră în cîteva rînduri. Florin aflase cu bucurie că legătura Suzannei cu Sisley era precară. Ea admira marele talent al artistului și uneori încerca să-l facă să simtă mîntul unei mame față de un copil neajutorat. Trăiseră un timp împreună — nu putea nega acest lucru — dar gusturile lui eclectice nu se împacău cu concepțiile ei morale. Suzanne visa o iubire constantă, senină, o existență calmă, modestă, condiții pe care nu i le putea oferi Sisley. Era satulă de certurile și dezordinea din propria-i familie. Tatăl ei, alcoolic, cartofor, vesnic lăfăș, și mama-să, cicalitoare, geloasă, înăcră de mizerie și de dezamăgiri fără număr, se dușmaneau de moarte. De ce oare mai trăiau împreună? Obisnuinta era mai puternică decît ura?

Pe Florin îl cuceriseră sinceritatea, naivitatea, curatenia ei sufletească. Nu avea nici o vină Suzanne dacă viața vitregă o aruncase într-un cazan al Satanei. Era atît de plîndă, de vulnerabilă, încît simțea nevoia să o ocrotească.

Într-o duminică iese din oraș. Poposiseră pe marginea unei ape, cu maluri umbrite de salcii plîngătoare. Întin-

sesera o patura pe iarba si se asezaseră unul linga altul, fericiti fiindcă erau împreună. Aproape fără să-și dea seama, se treziseră unul în brațele celuilalt. . .

Suzaane renunțase la Sisley. Legătura ei cu Florin capătase notorietate publică. Prietenele o tachinau. „Ai schimbat arta cu știința! în locul unui pictor fără sfânt, te-ai încurcat cu un medicinist atât de sarac, încât nu e în stare să-ți cumpere o rochie mai ca lumea! Tîrfa paguboasă, draga mea! .Schimba macazul dacă vrei să o duci bine! înhăita-te cu un ramolit bogat, ori cu vreun cîrnatar dispus să te ia de nevastă!" Florin surprinsese întîmplător — fără să fie observat — o astfel de discuție. Facuse economii „la sînge", privin-du-se adeseori de cîna, și îi cumpăraseră iubitei o rochie subțire de vară, puțin costisitoare, dar care pe Suzanne o coplesise.

Curînd după acest eveniment își luase diploma de medic. Din primul lui salariu — după angajarea la spital — îi daruise fetei pantofi, o palarie, manșuri și o geantă. Bucuria ei explozivă îl înduioșase. Abia atunci înțelesese cît de mult o iubea. O poftise să se instaleze în locuința lui. Ea acceptase plină de recunoștință fără să pună chestiunea unei eventuale căsătorii.

. Urmăse o epocă senină, așa cum își visaseră amîndoi. își depănau iubirea, împletind-o cu îndeletniciri prozaice. Ea se ocupa de gospodărie, iar el muncea cu rîvnă la spital.

Existența lor idilică nu avea să dăinuie mult. într-o seară, înapoiindu-se acasă după o zi istovitoare petrecută în sala de operații, Florin găsi în cutia de scrisori «n mesaj din partea mamei-si:

*

„Scumpul meu baiat,'

Bietul tău tata a murit. L-a răpus o veche boală de inimă. Pîna în ultima clipă a. făcut mari strădanii spre a te întreține la studii, în Franța. În ultimii lui ani nu și-a mai îngăduit luxul unei țigări, al unui pahar de alcool, al unei mîncări mai alese, își purta hainele pîna ce trebuia să le ții la coate și la genunchi. Facea sacrificii fără număr spre'a pune bani deoparte pentru studiile tale.

și-a dorit să te vada medic, și a murit fericit fiindcă idealul lui s-a împlinit.

Acum,, după ce ți-ai făcut cariera visată de el cu atîta înflăcărare, să vii printre ai tăi, unde'ți este locul.

Aici, în România, se vorbește despre război. Oamenii spun că trebuie să ne alăturăm popoarelor creștine care se bat în-

potrivă turcilor. Tineretul vrea să pună mîna pe arme și să plece la luptă. Cînd îi vad cît

sunt de aprinsi, ma gîndese la tine.

Numai tu mi-ai mai ramas pe lumea asta. Mi-e tare dor de tine, Florinei. Mi-e tare dor"
...

Scrisoarea lunga, patetica îi daduse mult de gîndit. Colegii sai, Ambrosii Sablic, Anastas- si Ghirko Stancev, Aleksandr Kristic, parasisera Franta spre a se înapoia printre ai lor. Avea obligatia morala sa le urmeze pilda.

Ce se va întîmpla cu Suzanne dupa plecarea lui din Franta? Desigur, nevoile vietii o vor împinge iarasi în mocirla. Aceasta perspectiva îl îngrozise ...

Procesul lui de constiinta nu durase mult. A doua zi de-dimineata se înfatisase doctorului Lxicas Champonniere si-i explicase ca nu mai poate ramîne la Paris. Chirurghul îl ascultase - cu atentie si îi daduse dreptate.

— In România voi aplica învatamintele dumneavoastra, domnule doctor! îi fagaduise Florin.

Dupa ce îsi prezentase demisia la spital, se înapoiase la locuinta lui, o luase pe Suzanne de brat si o dusese în fata ofiterului Starii Civile. Bucuria ei nu cunoscuse margini. O timora doar gîndul ca avea sa traiasca într-o tara straina, îndepartata, despre care nu stia nimic. Alaturi de tovarasul ei de viata era însa gata sa înfrunte orice vicisitudini...

în drumul lui pe Rue de la Paix, Florin vazu într-o vitrina proaspatul tratat al doctorului Lucas Champonniere asupra antisepsiei chirurgicale. Desi îi cunostea teoriile, o cumpara. Va fi pentru el o carte de capatîi.

îsi examina ceasul. Mai avea la dispozitie o ora pîna la plecarea trenului. Porni cu pas vioi spre casa. Suzanne îl astepta cu bagajele facute. Refuzase sa-l însoteasca în ultima lui plimbare pe strazile Parisului. A gospodina — sustinea ea — are multe de pus la punct înainte de a pleca într-o calatorie atît de lunga, în realitate, se ferise sa-i arate lui Florin cît este de emotionata. Dupa ce ramasese singura acasa, lînga geamantanele deschise, plînsese, gîndindu-se ca se va desparti de Paris, de Franta. Varsase cîteva lacrimi si pentru Sisley . . .

Cînd trenul de Bucuresti se puse în miscare. Florin si Suzanne se asezara la geamul deschis. Stateau mîna în mîna sî se uitau, fara sa-si vorbeasca, la peronul care rarnînea în urma. Nimeni nu-i condusesp la gara. Suzanne avea cîteva rude în Auvergne, care uitasera de existenta ei. în lumea modelelor nu-si facuse prietene. Rivalitatea, gelozia, meschinaria zadar-

701

niceau orice legaturi sufletesti trainice între membrele acestei vitregite confrerii. La scoala de Medicina, Florin îsi facuse cîtiva prieteni. Francezii, foarte placuti în relatiile

'de toate Zilele, evitau însa a introduce în sânul propriilor familii pe «olegii straini.

Doar Champonniere își exprimase dorinta de a-l conduce la gara, fiindca se atasase mult de Florin. Programul sau la spital era însa atât de încarcat, încât fusese nevoit sa renunte la frumoasele-i intentii.

Florin mîngîie cu duiosie mîna Suzannei, care-si sprijini dragastos obrazul de umarul lui.

Pe bancheta din fata lor, un barbat corpulent, în haine cu •carouri, chel pîntecos, cu o gusa roza revarsata peste cravata rosie, împodobita cu un ac de aur ce înfatisa un cap de .cîine, îi privea cu simpatie.

— Jeunesse, jeunesse! exclama patetic.

Ofta adînc, regretîndu-si tineretea pierduta, apoi, spre a-si mai schimba gîndurile, lua un ziar din maldarul asezat pe ma=suta de linga fereastra si îl desfacu.

Pe prima pagina a gazetei scria cu caractere mari:

„Sîrbii au abandonat în debandada Zaicearul. Armatele otomane au patruns adînc pe teritoriul Serbiei. Lupte grele se •desfasoara în jurul localitatii Aleksinatz ..."

— Dezinfectante! De unde vrei sa scot dezinfectante? •exclama plictisit maiorul medic' chirurg Ambrosii Milatinovic, dupa ce arunca o privire rapida, asupra soldatului cu picioarele zdrobite pîna mai sus de genunchi, întins pe pamîntul gol, 'alaturi de alti ostasi grav raniti. Erau atât de multi, încât abia mai încapeau în curtea scolii, transformata în spital.

Trase cu urechea la bubuiturile de tun, parca tot mai apropiate, si își scoase din buzunarul halatului alb o tigara gata facuta. Un infirmier militar i-o aprinse.

Maiorul trase în piept un fum, apoi îl expira, uitîndu-se prin volutele cenusii la tânarul medic chirurg Aleksandr Kris-tic. care statea dezolat la capătîiul soldatului cu picioarele zdrobite.

— Domnule Kristic, trebuie sa te deprinzi cu conditiile de aici. stiu. Nu se aseamana cu cele din spitalele de la Paris, desi am auzit ca nici acolo nu se prea tine seama de învata-mintele doctorului Lister. Numai în dimineata asta am operat

702

mai bine de treizeci de oameni fara sa folosesc dezinfectante. Sunt fericit ca te-au trimis în ajutor. Eu si cu cei doi chirurgi ai mei abia mai pridideam. Nu vezi în cel hal aratam? Parc-am fi macelari, nu chirurgi!

Maiorul Milatinovic nu exagera. Halatul, pantalonii, mîi-.nile îi erau mînjite de sîngele ranitilor operati. Stropi de sînge-uscat îi înspicau ca niste pistrui fruntea, obrazii, loburile urechilor. si în par avea cheaguri de sînge.

— si atunci cum sa operez? întreba Kristic cu deznadejde.

— Simplu! Legaturi deasupra genunchilor spre a stavili circulatia sîngelui, iar dupa amputare, o sutura a vinelor. Dez-infectie? Apa curata de la fîntîna. Nu avem nici macar posibilitatea sa o fierbem . . .

— Domnule maior, ma iertati, sunt procedee vetuste. Asa ar fi operat Ambroise Pare, Hilden . . .

Maiorul Milatinovic rîse. Un rîset lipsit de veselie.

— Ei da, Kristic, ne întoarcem la stravechii nostri magistri!

Aspira înca un fum din tigara. Se strîmba si o zvîrli în iarba. Se lupta cîteva clipe cu o tuse rebela si îsi arunca instinctiv privirile spre zona frontului. Dupa o culme de deal se ridicau coloane de fum negru. Tunurile se auzeau si mal aproape.

— la-ti instrumentele, Kristic, si pune-te pe lucru! Ne batem împotriva mortii folosindu-ne de mijloace anacronice. Nu avem alta solutie. Ranitii ne asteapta . . .

— îi trimitem cu buna-stiinta la moarte, domnule maior T starui Kristic. Nu vom putea evita infectiile, gangrenele . . .

— La lucru, Kristic, la lucru! porunci maiorul, fara asprime în glas.

întelegea scrupulele subalternului sau. Cînd medicamentele începusera sa lipseasca, avusese si el procese de constiinta. Dar cu lamentari nu ajungeau la nici un rezultat.

Ramas singur, Kristic se îndrepta spre masa de operatia rezervata lui. Era încadrata de doi infirmieri istoviti, nebarbieriti, plini si ei de sînge. Multi raniti, întinsi pe pamîntul gol, unul lînga celalalt; îsi asteptau rîndul.

Kristic lua ferastraul spalat la repezeala de infirmierul sef într-un lighean cu apa înrosita de sînge si îsi arunca privirile asupra baietandrului cu picioarele zdrobite, care. se uita în ochii lui amutit de frica, îl copleseau emotia si mila. Infirmierul sef facu la repezeala legaturile. Transpiratia i se scurgea, pe frunte, pe obrazii zbîrciti. Sa tot fi avut patruzeci de ani,,

703.

dar parea de saizeci. Maiorul i-l pusese la dispozitie gîndin-du-se ca infirmierul sef — un taran inimos si foarte cumsecade — îi va mai ridica moralul si-l va calauzi discret la

nevoie. . ,

Milatinovic era sigur ca proaspatului sau- subaltern îi va trebui un timp spre a se aclimatiza.

Ferastraul lui Kristic despica muschii semimembranos, se-mitendinos si bicepsul femoral al coapsei drepte si dupa ce sectiona artera femorala, începu sa muste din femur. Flacaiandrul, tinut .zdravan de cei doi infirmieri si de trei soldati chemati în ajutor, se zbatea disperat; urlînd ca o vita.

Sudoarea napadise fruntea si obrajii lui Kristic, prelin-gîndu-se din vârful nasului în picaturi fierbinti, oare cadeau peste rana deschisa a soldatului. Tînarul medic era îngrozit, •caci infectia avea sa se instaleze negresit în organismul slabit al ranitului.

în ciuda legaturii, sîngele din artera femorala sectionata îi împroasca peste fata în pulsatii rapide, orbindu-l. Pacientul încetase sa mai urle. Gemea zvîrcolindu-se, golit de vlaga. Cu dosul mîinii, Kristic se sterse la ochi, apoi repuse în functie ferastraul.

Era atît de absorbit, încît nu mai auzea bubuiturile tunurilor care faceau sa se cutremure solul.

Cînd termina interventia chirurgicala, i se adusera în loc de fese niste cîrpe de o curatenie îndoielnica.

— De ce nu le-ati spalat? zbiera la infirmierul sef.

— Nu mai avem sapun, domnule doctor!

— De ce nu le-ati fierat? *

— Cînd sa le fierbem?

Kristic înjura printre dinti, începu sa panseze rana asa cum se pricepea mai bine.

Un ofiter calare opri în fata cladirii. Descaleca de pe bidiviul acoperit de spume si intra în curtea întesata de raniti. Se apropie de Kristic. -

- Dumneata esti medicul-sef?

- Pe medicul-sef îl gasiti în cladirea scolii. ..

— Nu am timp sa-l caut! Dumneata cine esti?

— Sublocotenentul.de rezerva medic Aleksandr Kristic.

— Evacuati imediat spitalul! Ordinul diviziei! Luati-va ranitii si plecati de

graba spre Aleksinatz! Trupele noastre din Deligrad au primit ordin sa se replieze spre sud. Inamicul nu ne da ragaz. Ma tem ca în mai putin de doua ore turcii

704

vor intra în aceasta localitate. Vetii primi ulterior ordin scris! Acum îmbarcarea!

— Multi raniti sunt netransportabili! Pot muri pe drum! protesta Kristic.

Ofiterul facu o schima sarcastica.

— Luîndu-i de aici, au totusi o sansa dintr-o mie sa scape cu viata. Daca dau peste ei basibuzucii, îi macelaresc în cîteva clipe!

Saluta automat si se îndrepta grabit spre calul sau.

Kristic își petrecu mîna peste frunte. Avea senzatia ca traieste un vis urît. Se uita la infirmierii si soldatii care-r priveau întrebatori, apoi pleca în cautarea maiorului, îl gasi ope-rînd pe un soldat cu pîntecele strapuns de o lovitura de sabie, îi raporta pe scurt ordinul diviziei.

— Bine! Plecam! Sa termin interventia asta nenorocita! Dumneata si Demidovic veti supraveghea încarcarea ranitilor în ambulante si în carutele pe care le veti gasi la îndemîna!

— Cu netransportabilii ce facem? Mă gîndesc la hemoragiile pe care fatal le vom provoca .. .

— îi luam si pe ei. Cu orice riscuri! Hai, grabiti-va! Nu avem timp de pierdut!

Maiorul se concentra iarasi asupra operatiei. Mîinile i se miscau cu siguranta si precizie, ca în împrejurari normale. Kristic se întreba daca linistea afisata de doctor era reala sau de forma, în orice caz, merita toata admiratia. Reusea sa insufle calmul si subalternilor sai.

' Cînd se întoarse în curte si vazu multimea de raniti întinsi pe pamînt, îl cuprinse iarasi panica, învatase la scoala de Medicina sa îngrijeasca bolnavi, nu sa organizeze evacuari în împrejurari atît de îngrozitoare. De unde sa faca rost de oameni spre a cara ranitii? Nici vehiculele spitalului nu erau îndestulatoare. Kristic dadu porunca sa se înhame caii la ambulante. Se întreba pe care raniti sa-i îmbarce cei dintii, cînd, spre usurarea sa, îl vazu pe locotenentul medic Demidovic — aproape un baietandru, cu parul' blond cazut peste ochi ca franjurile unei coame — luînd energic masuri spre a organiza transportul. Demidovic puse în miscare infirmierii, bucatarii, soldatii din paza spitalului, apela la serviciile iinor infanteristi care se scurgeau spre Aleksinatz, retragîndu-se potrivit ordinelor înaltului comandament. Instala raniti si în carutele unor refugiatii civili, care se lasasera în cele din urma convinsi sa-i aseze peste boarfele lor.

^

În timpul transportului spre una din ambulante, un pacient ranit la piept făcu o criză de hemoptizie. Sângele îl podidi pe gura, varsându-se suvoi.

— Are sa moara pe drum! vorbi Kristic tânărului locotenent.

Demidovic îl privi cu raceala!

— stiu ca e pierdut! Ce pot sa fac?

Un proiectil cazu în mijlocul curtii, împruscând o înalt jerba de pamânt si pulverizând trei oameni. Alt proiectil spinteca un cal, reteza capul unui infirmier si sfîrteca doi raniti.

Bombardamentul se dezlantui apoi grindina, făcînd prapac

— Turcii au grija sa ne simplifice munca, Kristic! exclama cu umor negru locotenentul Demidovic.

Maiorul Milatinovic îsi terminase, interventia chirurgicala si se grabi sa ia personal conducerea evacuării spitalului. Umbla de colo pîna colo, dînd porunci scurte si încuviîntînd cu înclinari din cap masurile luate de Demidovic. Kristic se înhama la caratul ranitilor. Un proiectil cazu în apropierea lui. Suflul exploziei îl culca la pamînt, năucindu-} pentru cîteva clipe. Revenindu-si, îsi pipai torsul, membrele, si constata bucuros ca scapase aproape neatins. Simtea însa între dinti tarîna.

Unui ranit transportat tocmai spre ambulanta i se deschisesera copciile de la pînteoe. Intestinele i se revarsara, rasu-cindu-se ca niste imensi viermi.

— Cu nenorocitul asta nu mai e nimic de facut! striga Milatinovic. Lasati-l aici! Luati pe altul în loc!

Kristic avu de gînd sa protesteze, dar renunta. Maiorul avea dreptate. Soldatul cu intestinele scoase agoniza. Ajutat de un infirmier, Kristic instala pe targa alt ranit.

Patru proiectile explodara simultan în mijlocul ambulantelor si al carutelor încărcate pîna la refuz. Locotenentul Demidovic se prabusi cu picioarele retezate de la genunchi. Krte-tic ramase cîteva clipe împietrit, îsi scutura capul ca dupa o lovitura de pumn primita în plina fata, apoi alerga sa-si ajute camaradul ranit. Fara sa-si dea seama ca plînge, îl ridica în brate si-l duse pîna la cea -mai apropiata caruta, îl aseza lînga alti raniti, îsi smulse centura de piele de sub halatul plin de sânge si făcu un garot spre a opri hemoragia ciotului coapsei drepte. Cu o fisie rupta din halat făcu un garot si pentru piciorul stîng. Demidovic îsi pierduse .cunostinta.

— Da-i drumul! striga Kristic la soldatul oare se straduia sa stapîneasca bidivii de la caruta, înspaimântati de exploziile napraznice.

Vehiculul porni smucit. Caii tîsnira în galop. Rotile din stînga carutei încalecara rotile din dreapta ale unei ambulante. Soldatul încerca prea tîrziu sa cîrmeasca spre a evita coliziunea. Caruta se rasturna într-un sant adînc, tragînd dupa ea si ambulanta.

Cînd vazu corpurile ranitilor strivite sub vehiculele rostogolite cu rotile în sus, Kristic îsi duse îngrozit mâinile la ochi.

— Urît e razboiul! gemu printre hohote. Urît! Urît! Urît!

încruntat, palid ca a fantoma, generalul Mihail Grigorie-vici Cernaiev studia harta caii Moraviei. Zona cuprinsa între Aleksinatz, Nis si Gurgusovatz — la scara mica — era împanata cu stegulete albastre si rosii, indicînd amplasarea si miscarile trupelor amice si inamice. Steguletele rosii — unitatile turcesti — se înscriusesera ca o pana în dispozitivul stegulete-lor albastre — linia de aparare a sîrbilor. Steguletele, imobile pe cîmpul de hîrtie pînzata al hartii, zugraveau printr-un sistem de simboluri moarte marea batalie care se desfasura aieva.

Ofiterii de Stat-Major urmareau consternati desfasurarea operatiilor militare intrate într-o faza extrem de critica pentru sîrbi. Curieri soseau la intervale scurte, aducînd vesti de pe linia frontului. Ofiterii de Stat-Major se grabeau sa deplaseze Steguletele în-functie de evolutia bataliei. Trupele sîr-besti erau în deruta. Steguletele rosii descriau un fel de sageti care se înfiteau printre Steguletele albastre, împresurîndu-le, izolîndu-le în pungi. Cînd desprindeau de pe harta cîte un ste-gulet albastru si îl puneau la o parte, însemna — ca la o partida de sah — ca unitatea respectiva fusese distrusa.

Generalul Cernaiev îsi musca buzele si îsi încheasta pumnii, exteriorizîndu-*si fara voie mînia, disperarea. Ordonase cu durerea în suflet evacuarea Deligradului, spre a salva ceea ce mai putea fi salvat.

Desi în ultima saptamîna nu dormise mai mult «de o ora sau maximum' doua pe noapte, era proaspat barbierit, iar uniforma îi cadea impecabil, ca pentru parada. Mustatile cu colturi drepte, laterale, stateau tepoase ca niste sulite, în împrejurari normale aveau o înfatisare martiala, acum, însa, profi-

late pe paloarea asternuta pe chipul generalului, pareau don-quijotesti.

— Avangarzile turcesti, alcatuite din basibuzuci, au patruns în periferiile Deligradului, domnule'general! anunta cu descurajare în glas un locotenent-colonel de Stat-Major.

Ofiterul era nebarbierit si avea tunica si pantalonii botiti, caci în ultima saptamîna dormise îmbracat.

Exasperat, generalul îsi trecu mîna prin par. Campania contra turcilor începuse promitator. Trupele sîrbesti obtinusera înca din primele zile succese remarcabile. Apoi se produsese acea uluitoare rasturnare de situatie, provocata de revirimentul miraculos al turcilor, care nu numai ca zagazuiseră înaintarea sîrbilor, dar dupa un sir de lupte sîngeroase, angajate simultan pe patru fronturi, preluaseră initiativa. Daca el, Cer-naiev, nu va reusi sa puna stavila contraofensivei otomane, nu-i va ramîne decît sa cerseasca un armistitiu.

Era umilitor sa-si recunoasca înfrîngerea, dar cu destinul potrivit nu-si putea încerca puterile. Cînd îl trimisese în Serbia, spre a prelua comanda trupelor sîrbesti, tarul îl asigurase de încrederea sa. înainte de a declansa campania împotriva Turciei, Cernaiev îsi luase masuri de prevedere sau îsi închipuise ca le luase. Bizuindu-se pe rapoartele agentilor secreti rusi, infiltrati pe teritoriul Imperiului Otoman, si mai ales pe rapoartele generalului Ignatiev asupra slabiciunii militare a turcilor, la care se adauga alianta secreta.dintre Serbia si Muntenegru, încheiata în 15 iunie 1876 la Venetia, pornisi la lupta avînd convingerea ca razboiul purtat de sîrbi va lua proportiile unui mars triumfal, -încheiat la portile Constanti-nopolelui.

Dupa stupefiantul reviriment al turcilor si dupa primele înfrîngeri ale sîrbilor, alternate cu retrageri dezastruoase, cu evacuarea fortata a unor localitati importante, fusese criticat cu asprime. I se reprosau conceptiile strategice concretizate în împartirea armatelor sîrbesti în patru grupuri, în total dezacord cu principiul napoleonian al economiei fortelor si al loviturilor succesive. Angajînd batalii pe mai multe fronturi, permisesse generalilor turci sa-i reziste cu unitati inferioare numeric si în acelasi timp sa-si regrupeze fortele în vederea dezlantuirii unor lovituri surprinzatoare.

Cernaiev se aparase Invocînd argumente aparent valabile. Daca si-ar fi concentrat fortele pe valea Moravei, impunînd adversarilor un teatru de batalie pe frontul de sud-est al Ser-

708

biei, si-ar fi lasat spatele descoperit, permitînd trupelor otomane din Bosnia sa invadeze teritoriile sîrbesti din rasarit.

Explicatiile lui nu puteau repara însa dezastrul. Armata de pe Drina, denumita si Armata de Vest, alcatuita din 20 000 de oameni si comandata de generalul Alimpic, încercase sa sparga dispozitivul de aparare turc, dar dupa cîteva lupte violente fusese nevoita sa se retraga, cu grave pierderi.

Armata de pe Ibar, numarînd de asemenea 20000 de oameni, pusa sub comanda generalului Zach, asedia localitatea Novi Bazar, dar operatiunile militare, conduse sovaitor, se în-cheiasera cu un esec. Generalul Zach fusese înlocuit cu un ofiter mai

dinamic, colonelul Ciolac, care primise misiunea sa acopere flancul drept al Armatei de Sud, compusa din 50 000 de oameni, pusa sub comanda generalului Cernaiev însusi. Armata Timokului, cifrata la 20 000 de oameni, zisa si Armata de Est, dupa cîteva angajamente sîngeroase cu turcii, fusese nevoita sa se retraga cu mari pierderi, evacuînd importantul oras si centru de comunicatii al Saicearului. Comandantul acestor trupe, colonelul Lesianin, fusese obligat sa-si paraseasca ultimele pozitii spre a veni în sprijinul Armatei de Sud, supusa tot mai puternicei presiuni otomane.

Armatele sîrbesti, haituite de turci, erau silite sa bata în retragere, fara a li se acorda ragazul necesar reorganizarii fortelor risipite si fugarite pe întregul front.

Pîna acum, Cernaiev îsi stramutase de mai multe ori cartierul general în functie de retragerile sale succesive. Facuse mari sfortari ca retragerea sa nu se transforme într-o debandada haotica, ceea ce ar fi permis turcilor sa ajunga într-un singur iures pîna la Belgrad.

Sîrbii, atît de viteji, se aratasera în aceasta campanie sub orice asteptari. De vina nu erau însa soldatii, a caror valoare de luptatori neînfricati fusese verificata de-a lungul secolelor, ci cercurile conducatoare, care neglijasera pregatirea militara a propriilor trupe, desi razboiul devenise inevitabil. Turcii dispuneau de un armament superior si de o experienta mai bogata. Cu pieptul gol si cu sabia în mîna nu te poti avînta împotriva tunurilor.

Cernaiev se uita la steguletele rosii care se buluceau în jurul steguletelor albastre, alarmant de înputinate. Daca grupul de armate al lui Ahmed Eyub va reusi sa faca jonctiunea cu trupele lui Aii Saib, si împreuna se vor "avînta asupra Aleksinatz-ului, soarta orasului si a întregului dispozitiv de aparare sîrbo-rus va fi compromisa.

709

Generalul Cernaiev se simtea atît de obosit, încît începuse sa i se încetoseze mintea. Steguletele albastre si rosii capatasera viata. Literele de pe harta jucau sarabanda, iar cursurile nurilor serpuiau asemenea unor reptile miniaturale. Generalul îsi scutura capul spre a alunga vedeniile.

— O cafea! ordona ragusit. O cafea dubla! Foarte tare! . Un tînar aghiotant se înfatisa deîndata cu o ceasca mare,

în care aburea lichidul negru, aromat. Cunostea preferinta generalului pentru cafea si tineea în permanenta un ibric în preajma focului. Cernaiev goli la iuteala ceasca, înviorat, porunci:

— Detasamentul colonelului Ducic sa execute un contraatac împotriva trupelor inamice care converg din zona Nis asupra Aleksinatz-ului!

Un capitan de Stat-Major îsi nota tocmai ordinul, cînd printul Milan intra în încapere.

Ofiterii luara pozitie de drepti. Printul era însoțit de aghiotanti si de ministrul de Razboi. Strânse mîna generalului rus. si trasaturile lui se alterasera. Ochii îi erau rosii de nesomn.

— Ce mai e nou, domnule general? Sper ca ai sa-mi dai o veste buna!

Aproape ca îi cersea un cuvîrit de încurajare. Pe Cernaiev îl potopi un simtamânt de mînie neputincioasa si de rusine. Nu-si mai facea iluzia ca ar mai putea redresa situatia.

— Ma tem, Alteta, ca sansele noastre scad pe zi ce trece. Barbia printului începu sa tremure.

— Am primit asigurari ca victoria noastfa va fi rapida si categorica...

Cernaiev însusi îi garantase victoria. Nu îndraznea însa a-i reprosa direct incapacitatea.

— M-am înșelat, Alteta . . .

Nici generalul nu vorbi despre mediocra comportare a sîr-bilor. Ce rost ar fi avut acum recriminarile reciproce?

Milan înțelese ca Cernaiev nu era capabil sa mai schimbe deznodamântul campaniei.

— -Atunci ce facem? Așteptam ca turcii sa reocupe Serbia?

— Ma tem, Alteta, ca va trebui sa apelam la sprijinul marilor puteri, la ajutorul direct al Rusiei... Eu am facut tot ce mi-a stat în putinta . . .

Milan pleca fruntea. Inima îi batea atît de tare încît îl sufoca. Va trebui sa se.umileasca iarasi în fata turcilor... Va fi silit poate sa ia drumul exilul.

710

— E cazul sa cerem armistitiu, domnule general? întreba într-un suflu.

— Nu! Vom lasa sa se mai scurga cîteva zile. Poate ca se va produce un miracol. Vreau sa cred ca si turcii sunt la capatul puterilor. Numai aici, în Balcani, se bat de mai bine de un an. Nu mai pun la socoteala Creta.

— Creta au pacificat-o de mult, domnule general.

— Dar cu ce pret, Alteta! Au pierdut acolo mii de soldati!

— Eram.sigur ca îi vom înfrînge pe turci! spuse cu amaraciune printul.

— Sa nu va pierdeti nadejde, Alteta! Sfînta Rusie vegheaza! La momentul oportun, Majestatea-Sa Țarul își va spune cuvîntul.

Printul se întoarse -spre ministrul de Razboi.

— Va trebui sa tatonam Intentiile marilor puteri. Sunt convins ca nu ne vor lasa în voia turcilor. Europa are prea mari interese în Balcani ca sa se spele pe mâini.

Milan se felicita în sinea lui ca nu-si asumase comanda suprema a armatei. Nimeni nu-i va putea reprosa lui, personal, înfrîngerea. Recoman'dînd instalarea lui Cernaiev în fruntea armatelor sîrbesti, tarul îsi atribuisese o grea raspundere. Nici panslavistii nu vor accepta îngenuncherea Serbiei, o tara slava. - Am cel putin satisfactia ca poporul meu si-a facut datoria, spuse cu simplitate. Sa speram ca si românii vor intra în razboi. ..

— si grecii ne vor ajuta, Alteta.

— Grecii si-au cîstigat de mult independenta, domnule general, îsi pot îngadui luxul sa astepte. Vor interveni abia

- dupa ce zarurile vor fi aruncate.

Se apropie de harta întepata cu puzderia de stegulete .albastre si rosii.

— Nu abandonati lupta, domnule general! Vom mobiliza ultimele rezerve! Vom trimite pe front pe toti cetatenii capabili sa poarte armele, începînd cu baietandrii si terminînd cu batrînii! Serbia nu va accepta înfrîngerea! în ultimele clipe se va redresa.

Se îmbata cu propriile lui cuvinte. Descurajarea din primele momente prindea sa se destrame. Firea-i optimista, combativa, ieseia iarasi la suprafata. Adauga:

— Bine, domnule general! Vom astepta cîteva zile. Eu cred în miracole. Poporul sîrb e capabil sa savîrseasca miracole!

711

Sunetele de trompeta se înaltara impetuoase spre vazduhul cenusiu din care se cernea ploaia, dînd semnalul sarjei.

Capitanul Dobrinovic, comandantul divizionului 3 din Regimentul 6 Cavalerie, îsi struni calul neastîmparat si îsi arunca privirile peste umar la escadroanele desfasurate pentru atac.

. Divizionul sau era încadrat între alte doua divizioane de cavalerie, toate însa cu efectivele înjumatatite dupa nimicitoarele lupte din ultimele saptamîni.

Capitanul se uita apoi pe sub streasina castii metalice la linia de aparare a turcilor, 'constituata din unitati de infanterie aliniate într-un front lung de peste 800 de metri. Nu-si dadea seama de adîncimea lui, dar îl presupunea destul de dens. Ce se ascundea însa în dosul paravanului de infanteristi? Cavaleristii — daca existau" — erau descalecati,

caci nu puteau fi vazuti.

Potrivit aprecierilor lui Dobrinovic, inamicul dispunea de forte mult mai ample. Unitatile de cavalerie sîrbesti puteau suplini inferioritatea lor numerica doar prin violenta atacului si hotarîrea de a învinge cu orice pret.

Dobrinovic capatase doar de doua zile comanda divizionului, în urma mortii fostului sau sef, maiorul Pilic, cazut în lupta. Regimentul lui suferise mari pierderi. Escadroanele ajunsesera sa fie comandate de locotenenti si de sublocotenenti. Toti acestia erau mîndri de noile lor sarcini si patrunti de importanta lor. Ţara astepta din partea lor jertfa suprema si ei erau hotarîti sa nu o dezamageasca.

Cînd îi vedea -atît de entuziasti, de tineri — aproape niste bîietandri — lui Dobrinovic i se încalzea inima de duiosie. Dar îl napadea si tristetea. stia ca cei mai multi dintre ei nu se vor mai întoarce la caminele lor. Razboiul are legi a'spre, care nu tin seama de omenie, de vîrsta, de frumusetea morala a combatantilor. Secera de preferinta pe viteji si-i menajeaza pe lasi.

Dobrinovic avea o experienta militara relativ îndelungata: cincisprezece ani de activitate în cadrul armatei. In prezenta ofiterilor tineri, sositi pe front dupa o foarte sumara pregatire militara, fiindca unitatile necesitau a fi încadrate cu carne de tun împodobita cu trese de aur, capitanul Dobrinovic se simtea matusalemic de bîtrîn, desi nu împlinise decît 37 de ani. La vîrsta aceasta, multi dintre camarazii sai fusesera înaintati maiori si chiar colonei. El era lipsit însa de relatiile

712

indispensabile unor avansari rapide. Nu se însurase cu fiica vreunui comandant de mare unitate, si "nici nu era varul sau nepotul unui ministru.

Se casatorise cu o fata de taran, care-i adusese drept zestre tinereata, frumusetea, voiosia, dragostea ei. Nu regretase niciodata alegerea. Sotia îi daruise în cei doisprezece ani de convietuire cinci baieti — cinci braduleti — de care era foarte mîndru. Visa sa-i faca pe toti ofiteri. Primii patru îi îmbratisasera cu entuziasm ideile. Le ^confectionase uniforme soldatesti potrivite staturii lor, iar duminica îi scotea în curte si facea cu ei instructie militara si mînuiri de arme. Le faurise niste pusti cioplite din lemn. Al cincilea copil — abia împlinise sapte ani — voia sa devina popa. îsi taiase niste odajdii dintr-o bluza galbena a maica-si si oficia slujbe bisericesti, cîntînd pe nas, asa cum auzise la biserica. Spre a-si interpreta si mai autentic rolul, îsi pusese mustati si barba din vata alba.

Capitanul Dobrinovic nu avea în neamul sau preoti si nici . nu-si facuse prieteni printre fetele bisericesti. Pe ce cai îsi dezvoltase prîslea gustul spre cariera eclesiastica, n-ar fi putut spune. Constata doar fenomenul.

In buzunarul de la piept pastra fotografiile fiilor sai, facute la un fotograf neamt, pripasit

prin oraselul lor. Imaginile celor patru soldatei si a micului popa îi tineau de urît înainte de a se culca prin bivuacurile întâmplatoare.

Acum, în vreme ce glasul trâmbitei sfredelea cerul, dînd semnalul sarjei, capitanul Dobrinovic își perinda prin minte toate aceste imagini; în ciuda defilării lor fulgeratoare, își pastrau o mare putere de evocare. Cînd ultimele sunete de trâmbita încetara, Dobrinovic ridica bratul drept la verticala, agitînd pumnul înmanusat în sus si în jos, asa cum scria în regulamentul de instructie al cavaleriei, apoi dadu pinteni ca- lului si porni în galop spre frontul inamic, urmat de ropotul masiv al escadroanelor de sub comanda sa.

Telegarii spargeau cu piepturile lor late spatiile, coamele fluturau în vînt, copitele scurtau tarina zvîrlind în urma bulgari de pamînt, calaretii își roteau sabiile pe deasupra capului, iar uralele lor faceau sa vibreze vazduhul.

Departarea dintre masa ropotitoare a cavaleriei sârbesti si linia frontului inamic se micsora treptat. Deodata, rîndurile infanteriei turcesti se deschisera, lasînd sa apara gurile unor tunuri ascunse pîna atunci vederii. Piese de artilerie începeau sa verse foc -de mitralie, deschizînd pîrtii largi printre

713

calaretii sîrbi. Capitanul Dobrinovic vedea rabufnirile orbitoare de la gurile tunurilor, auzea suieratul proiectilelor si. exploziile care doborau oameni si cai, amestecîndu-i cu tarina înrosita de sînge. Cu sabia întinsa înainte, la orizontala, gonea spre inamic, zbierînd îndemnuri de încurajare calaretilor ca-re-l însoteau în fantastica-i cavalcada.

Rîndurile infanteristilor turci se tefacura. Cei din primul rînd pusera un genunchi în pamînt. Cei din rîndul doi ramasera în picioare. si unii, si altii dusera armele la ochi. Dobrinovic nu auzea comenzile ofiterilor turci, dar le ghicea duj naînuirile de arma ale soldatilor. Țevile pustilor îndreptat paralel spre sîrbi începeau sa scapere în rafale scurte. Alti eavaleristi sîrbi venira peste cap, laolalta cu caii lor. Dobrinovic se uita înapoi, peste umar, si vazu în clipa aceea, într-o tragica dar foarte scurta însiruire de imagini, pe comandantul escadronului 2 — un tînar sublocotenent abia iesit de pe bancile scolii — cum ridica bratele, da capul pe spate într-o miscare convulsiva, scapa sabia din mîna si cade pe o parte, ramînînd cu piciorul drept prins în scara. Calul sau, înspaimântat de zgomotul detunaturilor, de zvîrcolirile calaretului pe care-l tîra pe pamînt, își spori iuteala, depasindu-l pe Dobrinovic.

Pe capitan îl coplesi brusc o furie clocotitoare. Era dornic sa-i nimiceasca pe toti dusmanii care-l împrascau pe el si pe soldatii lui cu naprasnicul foc al pustilor. Deodata simti în piept o lovitura de pumn. Rotunji uluit ochii.. Nici un inamic nu se afla în preajma lui. Pîna la prima linie a puscasilor turci mai avea de strabatut aproximativ o suta de metri. O slabiciune ciudata îi coplesi fiinta. In fata ochilor i se asternu o retea rosiatica. Lovitura de pumn prinse deodata sa-l arda cumplit, în ciuda stradaniilor sale de a retine sabia, o scapa din mîna.

Pe fundalul puscasilor turci din prima linie vazu deodata siluetele luminoase ale feciorilor lui, în uniforme lor atât de aratoase. Duceau arma la ochi, iar înapoia lor se profilau tufe de trandafiri din gradina, în mijlocul lor se afla prîs-lea, în odajdiile-i galbene. Prîslea avea barba si mustati albe . . . Dar ochii îi erau copilarosi. . . Prîslea ridica mîna într-un gest de binecuvîntare . . .

În aceeași clipă, un glont îl izbi pe capitan în frunte, plesnindu-i calota craniană. Dobrinovic căzu pe grumazul calului, care strabatu vijelios prima linie a puscasilor turci, culcînd doi la pămînt si zdrobindu-i cu copitele ferecate .. .

714

De pe un tapsan îmbrăcat în iarba, întreruptă aici colo de tîgvele alburii ale unor stînci, maresalul Abdul Kerim, comandantul suprem al fortelor otomane de pe fronturile Serbiei, urmarea printr-un binoclu de campanie evoluția trupelor sale aflate în plină înaintare spre Aleksinatz.

Îi trezise la un moment dat atenția încercarea unui detașament de cavalerie sîrb de a executa un contraatac menit să stăvilească irezistibilul tavalug al avangardei turcești comandate de Hafiz Pasa, care deschidea drum corpurilor de armată comandate de Ahmed Eiub Pasa și de Osman Pasa.

Cele două mari unități făcuseră joncțiunea și acum se în-" dreptau în mars forțat spre pozițiile ocupate de grosul armatelor sîrbesti, dirijate de generalul Cernaiev.

Maresalul turc rîse cu poftă:

— Nici un obstacol nu-l poate opri pe Hafiz Pasa! A zdrobit fără eforturi sarja sîrbilor!

Zîmbira și ofiterii lui de Stat-Major. Maresalul era în toane bune, ceea ce se întîmpla foarte rar.

Un capitan se apropie în galopul calului și descăleca din mers în preajma lui Hamet Bey, seful de Stat-Major al co-. mandantului suprem. Îi înmîna un mesaj, pe care Hamet Bey îl citi la repezeală. Zîmbi încîntat, apoi se apropie de maresal.

— Excelența, AH ,Saib Pasa raportează că în primele -ore ale după-amiezii trupele sale vor intra în contact cu inamicul, sprijinind corpurile de armată Ahmed Eiub și Osman Pasa.

— Bine, foarte bine! înclina din cap maresalul. -

Duse iarăși binoclul la ochi. Bătălia se desfășura ^xact așa cum prevăzuse. Sîrbii se retrăgeau pe întregul front. Planurile lui de operații își dovediseră pe deplin eficacitatea. Abdul Kerim încerca un simțămînt de exaltare. Era mîndru fiindcă pusese capăt seriei negre de îrrîngeri militare suferite de Imperiul Otoman în ultimul secol, înfrîngeri

datorate fie ghinio-Tiului, fie incapacitatii generalilor. Abdul Kerim credea în ghinion, în farmece, în blesteme, în toate acele forte oculte capabile sa rastoarne calculele cele mai savante.

Gloria lui va spori considerabil. Va atinge proportii de legenda. Abdul Kerim își si vedea numele scînteind alaturi de ale marilor conducatori de osti din epoca eroica de crestere a imperiului. Era îndrituit sa se astepte la cele mai mari recompense. Iar daca invidiosii de la Top-Kapi nu i le vor oferi pe tava, asa cum i se cuvenea, si le va lua singur. Va termina odata pentru totdeauna cu pigmeii de la Constantinopole, ca-

715

re-si atribuiau toate onorurile tragînd sfori, tesînd intrigi, lu-crîndu-i din culise pe generalii merituosi, în care vedeau niste rivali primejdios!, capabili oricînd sa le surpe puterea cladita pe nisip.

Pe el, Abdul Kerim, îl tineau departe de Constantinopole, de Curte, de Sublima Poarta, spre a-si face nesuparati mendrele. Cu ce îi era superior ramolitul Rusdi Pasa, ajuns în fruntea treburilor statului numai fiindca era omul de casa al sultanului nebun Murad? Ori aventurierul Midhat Pasa, care-si facuse din crezul nationalist un instrument pentru slujirea propriilor interese? Despre ceilalti ministri si demnitari ai palatului nu putea spune decît ca erau niste arivisti, niste stîr-pituri dezgustatoare. S-ar fi zis ca Allah îi însemnase spre a le dezvalui nimicnicia. Yusuf Pasa, ministrul Instructiei Publice, era nu numai chior, ci si incult. Cadri Bey, prefectul Constantinopolelui, era cocosat si suferea de epilepsie. Djevdet Pasa, ministrul Justitiei, își etala turpitudinea plimbîndu-si în trasura secretarii tineri si frumosi, recrutati din saraiul sau personal. Hamzi Pasa, ministrul Listei Civile, facea pe fata trafic de influenta, tarifîndu-Tsi cu sfruntare pretul favorurilor. si ministrul de Razboi, si seful departamentului Internelor se pricepeau doar sa-si promoveze verii, nepotii si prietenii în posturi înalte, spre a-si crea o clientela sigura, în stare sa-i sprijine la nevoie.

Iar daca echipa batrînilor va fi înlaturata de la putere de noul val al tinerilor hamesiti de mariri si de aur, Turcia va cunoaste zile si mai negre.

Pe cînd el, Abdul Kerim, era curat ca lacrima, îl înduioasa însiruirea propriilor sale merite: era activ, ager la minte, brav, sobru, energic, generos, integru . . . Obisnuia sa bea în taina alcool, dar acesta nu era un pacat capital! . . . Accepta uneori cadouri, dar nu-si facuse din asta un sistem! ... Se razboia pentru drepturile lui, dar orice om demn, constient de propria-i valoare, procedeaza la fel! ... In cursul diverselor campanii la care participase, de-a lungul carierei sale de ostas, i se întâmplase sa-si însuseasca bunuri ale învinsilor, dar prada de razboi nu este oare un drept al învingatorului? ..

Dupa- încheierea razboiului împotriva Serbiei se va înapoia la Constantinopole aureolat de glorie! Populatia își va face din el un idol. Folosindu-se de trupele sale, nu-i va fi greu sa dea o lovitura de stat. într-o singura noapte îi va matura pe toti ministrii si pe toti lingaii de la Curte. Din sultanul nebun

își va face o marioneta jucata dupa bunu-i plac. Murad îi va legaliza prin semnatura sa toate actiunile.

Leganat de gîndurile-i trandafirii, maresalul urmarea prin lentilele binoclului agonia puterii militare sîrbesti.

Coborî binoclul de la ochi si se întoarse bine dispus spre seful Statului sau Major: .

— Ma întreb, Hamet Bey, de-ce se mai bat sîrbii? Orice capetenie militara cu oarecare experienta abandoneaza lupta cînd își da seama ca a pierdut orice sanse de a mai cîstiga razboiul. Cernaiev este oare inconstient? Ce mai asteapta? Sa vina Țarul în ajutorul lui? Sa se ridice Occidentul în. f a-' yoarea Printului Milan si a clicii lui tradatoare? Reputatia invincibilului Abdul Kerim va face pe orice suveran din Europa sa reflecteze de doua ori înainte de a declara razboi Imperiului Otoman renascut! Daca vor cuteza totusi sa o faca, trupele mele vor intra învingatoare în Kiev si în Viena! Voi reda Imperiului stravechea lui stralucire, reconstituindu-l f în fruntariile împinse de Soliman Magnificul pîna în inima Europei.

Totul începuse cu aproape zece ani în urma. sir Henry Elliot abia își prezentase scrisorile de acreditare la Constan-tinopole. Sultanul si marele vizir îl primisera cu ostentativa bucurie si cu toate onorurile. Trimisul puternicei regine Victoria era menajat din principiu, fiindca Marea Britanie se arata prin traditie prietena Turciei. Razboiul Crimeii nu fusese oare un exemplu stralucit a ceea ce putea face Albionul pentru o tara prietena?

Pe lînga onorurile oficiale, noul ambasador britanic fusese poftit si în intimitatea mai-marilor zilei din aratosul, dar nu mai puțin bolnavul Imperiu Otoman. I se oferisera banchete fara numar, serbari stralucite, daruri frumoase si scumpe. Cel mai binevoitor si atent demnitar . turc se dovedise a fi însa ministrul Afacerilor Externe, Fuad Pasa, un sibarit priceput sa se descurce ca nimeni altul în labirintul plin de capcane al diplomatiei înalte. Multilateral, facuse studii de medicina, scria versuri, alcatuise o gramatica a limbii turce, dar mai presus de toate era un foarte abil si priceput psiholog. Pe sir Henry Elliot îl cîntarise dintr-o privire. Spre a-l cîstiga, facuse o experienta, îl poftise într-un chiosc din apropierea capitalei, unde își amenajase un cuib discret pentru orgiile

organizate ca pe vremea Romei Antice, în cinstea si. pentru multumirea acelor oameni politici turci sau straini necesari promovarii propriilor lui interese. In batrîna si pudica Anglie victoriana, sir Henry dusese o existenta conformista, acordînd placerilor carni un spatiu restrîns, si numai în compania sotiei, o englezoaica frigida, tîfnoasa, afectata si exagerat de puritana.

în chioscul lui Fuad Pasa, sir Henry avusese revelatia paradisului îngaduit muritorjlor.

Amfitrionul îi pusese la dispoziție câteva gingașe și foarte tinere sclave georgiene, în bratele carora ambasadorul britanic cunoscuse vraja voluptății, a senzualității dezlătuite. Toate acestea îl captivaseră cu atât mai puternic, cu cât îl facuseră să-și dea seama că trebuia să ardă lumina la amândouă capetele, spre a suplini anii arizi pierduți alături de Lady Elliot. O consfătuire tainică între sultan și ministrul său de Afaceri Straine se concretizase într-un discret dar oferit de statul turc ambasadorului englez, sub forma unui chiosc clădit pe coasta Bosforului, într-o ambianță luxuriantă. Chioscul era populat de sclave tinere, furnizate de prea amabilul Fuad, și schimbate după anumite perioade de timp, spre a nu îngadui simturilor oțosite ale ambasadorului să atingă satietatea.

Evident, slujba tinerelor nu se limita la satisfacerea înclinațiilor erotice ale lui sir Henry. Jucau și rolul de agente, având misiunea să smulga pe nesimțite diplomatului englez informații utile guvernului turc.

Aranjamentul convenea tuturor părților interesate. Lady Elliot era intrigată de repetatele și îndelungatele absente de la ambasada ale sotului ei. Explicațiile lui pareau plauzibile. Situația internațională, deosebit de complicată, necesită dese consfătuiri, uneori terminate la ore târzii, cu ceilalți ambasadori ori cu factorii de răspundere ai vieții politice turcești. Lady Elliot era prea mândră, prea scortoasă, spre a face scene de gelozie sotului ei. Dealtfel, chiar dacă uneori o încolteau bănuielile asupra fidelității sotului, acestea se spulberau de îndată ce îl vedea venind la ambasada grav, taciturn, preocupat. Și ceilalți ambasadori aveau probleme extraconjugale, așa că se acopereau unii pe alții cu mare sîrg, îndemnându-și soțiile să-și petreacă după-amiezile și seriile jucînd împreună cărți ori întretinîndu-se asupra cancanurilor constantinopolitane.

Ambasadorul britanic rasplatise solicițudinea prietenilor săi turci expediind la Londra rapoarte extrem de favorabile

718

Sublimei Porți. și cum în acea epocă interesele Angliei corespundeau cu ale Imperiului Otoman, treburile se desfasurau cum nu se poate mai bine. Criza din Bosnia și Hertegovina, în interpretarea lui sir Henry, nu era decât o problemă de politică internă a turcilor, în care marile puteri și vecinii Turciei nu aveau dreptul să se amesteca. Aplicase aceeași formulă și fata de tulburările sîngeroase din Bulgaria, cu atât mai mult cu cât cunostea atitudinea consecvent filoturcă a guvernului Disraeli. Recent însă, armonia începuse să fie tulburată de curente potrivnice. Presa din metropola lansase o serie de articole veninoase, demascînd opiniei publice britanice masacrele savîrsite în Balcani, apoi Gladstone și liberalii săi atacasera în Parlament complexitatea guvernului conservator fata de crimele comise de osmanlîi. În această ciorbă — cum o denumea cu ciuda sir Henry — fusese amestecat și numele său. I se reproșa orbirea fata de abuzurile turcilor. Unii ziariști lasasera să se înțeleagă că atitudinea lui atât de favorabilă turcilor n-ar fi fost dezinteresată. N-aveau însă probe, așa că scoborîseră glasul de îndată ce sir Henry îi prevenise prin reprezentantul său legal, avocatul Greenfield, că va acționa în judecata gazetele calomniatoare.

Atît de vehement se dezlantuise campania împotriva „prienilor” Turciei, încît sir Henry începuse sa-si piarda calmul. Era convins ca la prima schimbare de guvern — foarte fireasca în viața politica” a Angliei — va fi rechemat în țara și pensionat. Liberalii lui Gladstone nu-i vor ierta bunavointa exagerata fata de turci.

Atît de tare îl suparau perspectivele acestea sumbre, încît ajunsesera sa-l obsedeze. Gîndurile negre prindeau sa-l încolteasca pîna și în vîrtejul frivolelor lui întâlniri din chioscul de pe malul Bosforului. Atunci ardoarea-i amoroasa se topea brusc. Catranit, se rupea din bratele tinerelor fete, care-l priveau nedumerite, întrebîndu-se daca nu l-au suparat cu ceva.

Acum însa voia sa uite de necazuri, de surprizele neplacute pe care i le rezerva viitorul. Rusdi Pasa, actualul mare 'vizir, îl fericise cu un dar imperial: o adolescenta georgiana cu un chip dumnezeiesc și cu un corp unduios, rascolitor de patimi. Cînd parasi chioscul, sir Henry era .stors de vlagă, dar mai fericit ca niciodata. Cîtor oameni de vîrsta lui le erau harazite asemenea plăceri? În compania gingaselor fete își regasise tineretea. Colegii lui îl priveau surprinsi, declarîndu-i ca anii se scurgeau pentru el de-andaratele, întinerindu-l. sir Henry avea aceeasi convingere .. .

719

Se desparti de fermecatoarea georgiana mai devreme ca de obicei, fiindca dupa lasatul serii avea sa primeasca la ambasada, în cadrul unei receptii de gala, întreg corpul diplomatic și un mare numar de personalitati otomane. Sosi la resedinta sa Cînd soarele se scufunda tocmai dupa parapetul dantelat al unor nori purpurii, tiviti cu aur-.'

Lady Elliot îl astepta în salon, teapana, acra, întunecata, sagetîndu-l cu priviri încărcate de reproșuri. Fara sa rosteasca un cuvînt, îi arata cu degetul un vraf de ziare, abia sosite de la Londra, plasate pe o masuta orientala încrustata cu fildes.

sir Henry se încrunta banuitor și lua gazeta de deasupra. Analizînd expresia chipului sotiei, presimti iminenta unor mari suparari. Despaturi un Daily News, ziar liberal, care se remarca prin virulenta campaniei sale împotriva salvaticilor savârsite de turci în Bulgaria. Pe prima pagina figura un articol scris cu litere groase — corespondenta din Philipopoli. „Atrocitatile, recunoscute de prietenii turcilor, pîna și de turcii însisi, depasesc cu mult tot ceea ce o minte lucida poate suporta, înainte de a-mi începe investigatiile, am fost informat oficial ca saizeci sau saptezeci de sate au fost arse, ca circa 15 000 de oameni au fost macelariti. Am ramas atît de impresionat, încît mi-am zis ca este inutil sa-mi continui cercetarile. Cînd am aflat ca un mare numar de femei au fost violate și spintecate, ca foarte multi copii au fost sfîsiati și purtati apoi în vîrful baionetelor, cînd toate aceste amanunte oribile le-am obtinut de la sute de martori alesi nu numai din rîn-durile bulgarilor, ci și ale consulilor din Philipopoli, ale functionarilor germani de la Caile Ferate, ale grecilor și ale armenilor, ale preotilor și ale misionarilor, ba chiar și ale turcilor, mi-am dat seama ca o prelungire a anchetei nu-si mai are rostul...”

sir Henry își petrecu degetele sub gulerul devenit brusc prea strimt. Spectacolul zugravit de corespondentul britanic, care descria cu lux de detalii cadavrele femeilor, copiilor și chiar ale sugarilor scoase de sub -ruinele caselor calcinate, îl făcu să fornaie ca un armasar. Frazele urmatoare îi ridică brusc tensiunea: „În ciuda evidentei, sir Henry Elliot și Mr. Disraeli staruiesc să declare cu seninatate că articolele noastre sunt exagerate. Crimele dezvaluite în paginile ziarului nu depășesc realitatea. Atrocitățile relatate de martori oculari stîrnesc mînia și durerea. Dar lacrimile varsate în memoria victimelor nu folosesc la nimic. Dacă scriu aici tot ceea ce am

720

vazut și am auzit, o fac fiindcă se impune ca poporul britanic să afle tot adevărul. Numai așa va putea să contribuie la sfărîmarea sîngerosului despotism turcesc. Iar dacă suntem siliti să purtăm pe umerii noștri hidoasă povară a complicității cu niste ucigași nerusinați — 'lepra societății umane — barem să o facem știind la ce ne-am înhamat. , ."

Respirînd gîfîit, ca după o lungă goană, sir Henry își arunca ochii asupra semnăturii din josul articolului.

— J. A. Mac Gahan! striga furios. Acelasi J. A. Mac Ga-han, care otrăveste de o lurjă de zile -presa londoneză cu minciunile lui sfruntate . .

Lady Elliot îl privi cu severitate:

— Ești sigur că mîntuiești? Sotia ministrului plenipotentiar al Statelor Unite mi-a spus că reportajele lui Mac Gahan corespund adevărului. Și sotia ambasadorului Germaniei mi-a vorbit cu groază despre salbatacia turcilor . . .

— Ineptii! zăbiera sir Henry. Flecăreli de femei nesocotite, dispuse oricînd să se facă unelte ticalosilor care îm-prosca intenționat cu noroi pe oamenii de stat turci, pe Dis-raeli, pe mine. Descăreierății de la Daily News vor să stîr-nească zîzanie între Anglia și Turcia!

— Ma tem, Henry, că tu însuți te-ai făcut unealta turcilor! Dacă se va constata că ai indus în eroare Ministerul britanic al Afacerilor Straine, Parlamentul, opinia publică din țara noastră, nimic nu te va mai spăla de pacate! Vei plăti cu propria carieră gravele greseli săvîrșite. Știi ce se șoptește aici, la Conostantinopol? Că turcii te-au cumpărat, Henry! Că ți-ai pus la meza cîstea! ...

— Nu vreau să mai aud asemenea aberații. . .

— Aberații, Henry? Cătezi să afirmi cu seninatate că n-ai ascuns adevărul? Că n-ai acceptat avantaje nepermise de la turci? Că ești curat ca o lacrimă, așa cum pretinzi?

Ambasadorul arunca furios ziarul.

— Anglia este prietena Imperiului Otoman! Interesele noastre politice coincid cu ale turcilor!

— Socotesti moral, Henry, ca Anglia si Turcia sa-si dea mîna peste cadavrele ciopîrtite ale crestinilor din Balcani?

— Relatiile internationale sunt diriguite de legi neîntelese muritorilor de rînd. Noi, diplomatii, privim peste secole. Nu ne împiedicam de cioturile prezentului!

— Daca si tu faci parte din aceasta scoala, te plîng, Henry!

46 — Uragan asupra Europei

721

— si ce atitudine vrei sa adopt? izbucni exasperat ambasadorul. Sa declar ca m-am înșelat? Ca turcii sunt niste criminali? Sa dau indirect apa la moara dusmanilor Angliei?

— Sa slujesti adevarul, Henry! Adevarul este mai presus de interesele meschine ale momentului! Adevarul nu poate fi ascuns la infinit! Mai devreme sau mai tîrziu se razbuna. Iar cei care au încalcat adevarul sunt înfierati de istorie.

Cu un efort, sir Henry reusi sa se stapîneasca.

—• Permite-mi,1 doamna, sa stiu mai bine decît dumneata ce am de facut! în seara aceasta avem invitati. Ma duc sa ma schimb.

Ajuns în camera de culcare, își lepada hainele care pastrau înca parfumul georgienei si își îmbraca fracul pregatit de Soames, valetul sau personal. Era atît de iritat, de preocupat, încît, spre nedumerirea servitorului, își înnodea strîmb cravata. Plin de neastîmpar, parasi dormitorul. Invitatiei aveau sa soseasca abia peste douazeci de minute. Spre a evita o reluare a penibilei convorbiri cu * sotia sa, prefera sa se închida în cabinetul de lucru, își arunca ochii asupra corespondentei sosite în cursul dupa-amiezii. Majoritatea scrisorilor erau lipsite de importanta. Ultimul mesaj, semnat de lordul Derby, îl enerva însa atît de tare, încît îl apuca durerea de cap.

„Dragul meu sir Henry,

Nu am pus niciodata la îndoiala temeinicia rapoartelor întocmite de dumneavoastra asupra rascoalelor dinlauntrul Imperiului Otoman. V-ati aratat îndeobste favorabil versiunilor prezentate de autoritatile turcesti si'ati socotit în general justificate masurile lor de represiune, adeseori — se pare — de o excesiva severitate.

Guvernul britanic v-a îmbratisat punctul de vedere, iar Mr. Disraeli l-a sustinut în Parlament cu verva si competenta-i obisnuita.

în ultima vreme însa, presa opozitionista s-a dedat la atacuri violente împotriva

Cabinetului, acuzându-l ca minimalizeaza atrocitatile comise de turci în Bulgaria. Mai mult decât atât, Mr. Disraeli a fost interpretat de catre membrii influenti ai opozitiei liberale, care i-au reprosat în termeni adeseori duri cîrdasia sa cu ceea ce numesc ei calaii turci.

Spre a înlătura echivocurile care risca sa semene confuzia în opinia publica din tara noastra, socotesc necesar sa ordonati efectuarea unei anchete la fata locului de catre un

722

comisar britanic, de preferinta din sînul personalului ambasadei noastre de la Constantinopole. Astfel veti degaja propria dumneavoastra responsabilitate, reducînd la tacere gazetarii si oamenii politici dornici sa compromita Cabinetul. Va rog sa primiti, sir Henry, expresia deosebitei pretuiri ce va port.

Edward Stanley conte Derby"

sir Henry avea, senzatia ca tîmplele-i "zvâcneau, gata sa plesneasca, înțelegea jocul - lordului Derby si, într-un fel, îi gasea motivarea. Cabinetul Disraeli încerca sa iasa din impas desemnînd un tap ispasitor în persoana ambasadorului englez de pe lînga Sublima Poarta. Comisarului britanic i se acorda latitudinea de a-l justifica sau de a-l lasa descoperit pe seful misiunii sale. Gestul lui Derby nu era_ deloc loial.

sir Henry își îngropa fruntea în palme. Pe cine sa însarcineze cu efectuarea anchetei? Alegerea nu era deloc usoara. Jocelyn, primul secretar de ambasada, în calitate de locțiitor al ambasadorului, trebuie sa ramîna în permanenta la Constantinopole, pentru orice eventualitate. Secretarii de rangul II, Moore, Bowyer-Smith, Baring, Ashburnham erau de acelasi calibru. Setosi sa se afirme, abia ar astepta sa loveasca în propriul lor sef, daca în acest chip ar putea obtine o avansare. Baring era totusi cel mai supus.

În noaptea aceea sir Henry fu un amfitrion detestabil. Invitatii remarcara aerul sau absent, preocupat, paloarea bolnavicioasa, neastîmparul care-l mîna de la un grup la altul, imposibilitatea de a duce la capat o conversatie. Umbla ca o fantoma prin saloanele stralucitoare, spre uimirea prietenilor si a colaboratorilor sai, care nu mai stiau ce sa creada/

A doua zi de dimineata, sir Henry convoca în cabinetul sau de lucru pe tînarul Baring si îi încredinta conducerea anchetei, îi recomanda sa fie obiectiv si sa spuna adevarul, chiar daca acesta i-ar supara pe turci. Personalul ambasadei comenta îndelung vestea surprinzatoarei schimbari de atitudine | a sefului lor.

Pentru, sir Henry urmara zile de încordata asteptare. Ziarele din Londra continuau sa bombardeze cu invective pe primul ministru si pe ambasadorul sau la Constantinopole. •Personalul ambasadei umbla tacut prin fata camerei de lucru a sefului misiunii, de parca ar fi trecut prin fata unei camere în care zacea un mort. sir Henry simtea tensiunea din aer si aceasta îl exaspera. În birourile subalternilor se si faceau

pronosticuri asupra succesorului lui sir Henry Elliot. În acele zile, presa occidentala publica raportul oficial al consulului general american Schuyler asupra masacrelor din Bulgaria. Potrivit evaluarilor lui, pierisera peste 15 000 bulgari. Numai în cele patru districte vizitate de el însusi numarase 65 de sate distruse. Sub casele darîmate sau arse zaceau gramezi cadavre, din care cîinii înfometati rupeau halci de carne pe jumătate putrezite. Sutele de morti lasati prin sate si orase, fara a fi îngropati, împrastiatii miasme infecte. În localitatea Batak, din cei 6 000 de locuitori, numai 1 500 scapasera de hangerele basibuzucilor.

La Londra si la Paris, publicarea raportului lui Schuyler provoca o explozie de indignare. Decazes, ministrul de Afaceri Straine al Frantei, ceru ambasadorului sau la Constanti-nopole informatii ample asupra acestei chestiuni. Guvernul francez nu se mai simtea capabil sa acopere în continuare crimele turcilor.

Contele de Bourgoing si sir Henry Elliot purtasera cîteva discutii în acest domeniu si ajunsesera la concluzia ca trebuie actionat pe orice cai spre a atenua impresia urîta facuta de Turcia asupra opiniei publice franceze si britanice.

Spre consternarea sa, sir Henry primi într-o dimineata la ambasada vizita lui de Bourgoing. Acesta îl informa ca, la cererea lui Decazes, întocmise un raport în care recunostea gravitatea crimelor savîrsite de turci.

— Atunci cum ramîne cu înțelegerea • noastra? întreba sir Henry, alarmat.

— Nu pot ascunde la infinit' adevarul! declara trimisu] Frantei.

Lui sir Henry îi revenira în minte vorbele sotiei lui. Profund tulburat, încerca sa-l convinga pe de Bourgoing sa reflecteze mai temeinic înainte de a confirma oficial vina turcilor.

— si Anglia, si Franta au investit capitaluri imense în Turcia. Trebuie sa aparam interesele financiarilor francezi si englezi. Vor pierde sume imense daca Imperiul Otoman se va prabusi.

— Va înțeleg, sir Henry. Daca pun însa într-un platou al balantei interesele cîtorva financiari si în celalalt suferintele a milioane de crestini, prefer sa cred ca este de datoria mea sa sprijin cauza crestinilor oropsiti.

Ambasadorul britanic își framînta agitat mîinile:

— înțeleg scrupulele dumneavoastra, conte. Dar sa nu uitam ca financierii respectivi mînuiesc capitaluri reprezentând depunerile unui imens numar de deponenti mari si

mici. în toti acestia veti lovi.. .

— Am cântarit bine aceste considerente.

— Sper totusi ca nu ati fost prea categoric . . .

— Am spus tot ce trebuia sa spun, sir Henry. Am subliniat chiar unele aspecte care m-au impresionat mult.- în ciuda mizeriilor facute de stapînii lor turci, populatiile crestine din Balcani au reusit, gratie muncii asidui si calitatilor lor morale, sa-si sporeasca avutul, sa-si dezvolte învatamântul, sa-si cultive constiinta nationala. Prin forta lucrurilor, cîstigau în

' acest chip un avans notabil. asupra musulmanilor retrograzi si- inculti. Spre a zagazui acest progres natural si legitim, patrioti musulmani fanatizati de dervisi au hotarît sa-i puna capat prin masacre si incendii. Regret, sir Henry, dar Europa trebuie sa afle adevarul. Nu slujim interesele tarilor noastre, calcînd în picioare principiile, umane cele mai elementare.

— Aceste dezvaluiri cad într-un moment foarte nenorocit, conte. Acum, cînd turcii se bat cu sîrbii spre a-si pastra intact imperiul, îi lovim cu pumnalul în spate . . .

— Nu va împartasesc opinia, sir Henry. Turcii au provocat criza. Nu exista populatie crestina în 'Balcani sa nu fi suferit cumplit de pe urma osmanlîilor.

— Românii au stat cuminti deoparte, asa ca n-au avut a se plînge de violentele turcilor.

— Si sîrbii au stat deoparte pîna acum doua luni. Crezi ca si românii vor îndura la infinit jugul islamic? Lupta lor pentru independenta nu a început de azi sau de ieri.

- Lupta lor se desfasoara pe tarîm diplomatic. O lupta rezonabila . . .

— Daca revendicarile formulate pacific nu-si vor gasi re-'zolvarea, românii nu vor ramîne cu bratele încrucisate!

— Exemplul Serbiei., ajunsa pe punctul de a se naru sub loviturile Turciei, va deschide sper si ochii românilor.

— Va faceti iluzii, sir Henry. Popoarele mici nu mai pot fi tinute în ham de popoarele mari. Puterea militara si politica a asupritorilor nu mai e capabila sa înabuse aspiratiile spre libertate ale asupritilor.

— Conte, negati însasi ratiunea existentei imperiilor noas-coloniale ...

Ambasadorul Frantei zîmbi cu ironie.

• 725

— Este cazul sa va amintesc, sir Henry, ca numerosi oameni politici francezi si englezi socotesc sistemul colonial învechit si nepz'ofitabil? Recent, Anglia a renuntat la stapîni-rea insulelor Ionice. Le-a cedat Greciei nu din marinimie, ci fiindca a constatat ca aceste stînci golase sunt lipsite de rentabilitate.

. — Argumentele dumneavoastra ma surprind, conte! rosti cu resentiment ambasadorul britanic.

— înainte de a fi diplomati, sa ne reamintim ca suntem oameni, sir Henry! îmi permiteti sa ma retrag. Am abuzat, rapindu-va timpul pretios . . .

Contele de Bourgoing se înclina cu gratie tipic franceza. Strîngerea de mîna a celor doi diplomati deveni o simpla formalitate.

In aceeasi zi, Baring se înapoie la Constantinopole, provo-cînd un nou soc ambasadorului.

Secretarul de ambasada era palid si avea în priviri o expresie ciudata, care-l nelinisti pe seful sau ierarhic.

— Excelenta, realitatea este mai teribila decît tot ce s-a scris pîna acum în presa. Numarul de 15000 de victime si de 100 de sate nimicite, cuprinse în rapoartele consulilor, nu sunt nicf pe departe exagerari. Aveti aici concluziile mele, adauga, scotînd din mapa un document scris pe mai multe pagini.

Ambasadorul parcurse cu privirile cîteva pagini. Obrajii i se congestionara.

— Bine, Baring, dar ceea ce scrii dumneata aici este îngrozitor. Turcii vor pretinde ca i-ai calomniat. Iti vor cere rechemarea. Te vor considera persona non grata.

— Trebuia sa spun adevarul, Excelenta! Ambasadorul ridica bratele spre cer.

- Adevarul, adevarul! Ma exasperati cu adevarul acesta. - Esti de acord sa trimitem la Londra raportul dumitale asa cum este formulat, sau preferi sa îndulcim unii termeni...

— Regret, Excelenta, dar constiinta nu-mi îngaduie sa schimb o virgula! rosti cu fermitate Baring.

sir Henry suspina. Aseza documentul pe masa, fara a renunta la intentia de a obtine o relatare mai moderata.

— Ma tem, Baring, ca Md. Disraeli va fi nemultumit de continutul raportului dumitale. îl lasi descoperit. Periclitezi interesele superioare ale Angliei.. .

— Sunt gata sa suport consecintele, Excelenta! replica dîrz secretarul.

Aparent resemnat, seful sau ridica din umeri.

- Cum doresti, Baring. Sa nu spui ca nu te-am prevenit. Dupa plecarea subalternului, se lasa în fotoliu si își îngropa fata în palme. ,

— Primul ministru va trebui sa ma apere! în fond, n-am facut decât sa-i sprijin politica. Sa ma apere pîna va trece furtuna ...

La prînz, cînd se înapoie la resedinta sa, Laflly Elliot îl primi stînd pe un scaun în salon. Chipul îi era sever, neînduplecat, în fata ei, pe masuta, se afla — ca de obicei — vraful de ziare proaspat sosite de la Londra, înmîna unul din ele sotului.

- Iar? protesta sir Henry.

- Iar! replica ea sec.

Ambasadorul lua ziarul. Pe prima pagina, o caricatura îl înfatisa tinînd pe genunchiul stîng o fata în salvari, care-i cînta din lauta. Cu dreapta, diplomatul scria un raport, în vreme ce la picioarele lui zaceau cîteva cadavre sfîrtecate. Textul era scurt: „Linistea cea mai deplina domneste în Balcani. Nu se aud decât cîntece de voie buna ...”

Ambasadorul arunca furios ziarul:

— Infamii! striga. Infamii] Voi actiona în judecata pe redactorul responsabil!

— De ee? Ca sa te faci de rîs?

sir Henry parasi salonul, trîntind usa în urma lui. „Sunt pierdut! își zise. M-au distrus, ticalosii!” ..

În aceeasi dupa-amiaza primi un mesaj din partea Ministerului de Afaceri Straine al Turciei, în care i se notifica cererea de armistitiu a Serbiei. O telegrama din Londra, semnata de lordul Derby si receptionata în cursul serii, îl informa ca printul Milan lansase un apel catre marile puter^, implorîndu-le sa intervina pe lînga guvernul turc spre a suspenda operatiile militare, în vederea încheierii pacii. sir Henry Elliot era rugat sa se înfatiseze ministrului de Externe Savfet Pasa, spre a sprijini în numele guvernului britanic initiativa printului Milan.

„Noua complicatie diplomatica este binevenita, reflecta sir Henry, înseninîndu-se. Campania de presa pornita împotriva mea are toate sansele sa-si piarda din interes» Evenimentele din Serbia vor ocupa primul plan, umbrind u-le pe toate celelalte .. .”

Pe tarîmul bataliilor diplomatice, sir Henry era un strateg imaginativ si plin de îndrazneala. Scoase din manseta un

atu ascuns acolo de multa vreme. Lovitura pe care o pregatea, în taina, avea toate sansele sa îndrepte atentia opiniei publice într-o noua directie

Januarius Aloysius Mac Gahan întinse invitatia sa majordomului ambasadei franceze, care-i anunta cu emfaza numele, în lumea diplomatica, teren rezervat nobililor cu titluri înalte si foarte sonore, aparitia unui ziarist de provenienta burgheza n-ar fi stîrnit în mod normal nici un interes. Nu exista însa diplomat în capitala Imperiului Otoman care sa nu fi citit articolele virulente publicate în ziarul Daily News si semnate de' J. A. Mac Gahan. Conversatiile încetara brusc si privirile tuturor invitatilor din salonul luminat de candelabre stralu-eitoare se îndreptara pline de curiozitate spre reporterul care se oprise cîteva clipe în prag. Perfecta gazda, contele de Bour-going îi iese în întâmpinare. îl invitase la receptie fiindca era dornic sa cunoasca personal pe paladinul care îndraznise sa intre în razboi cu întreg cabinetul britanic. Doamnele își dusera lornioanele la ochi, iar tinerele domnisoare se uitara pe deasupra evantaielor din pene de strut, mînuite cu eleganta.

Mac Gahan arata ca un tînar om al cavernelor, îmbracat într-un frac mult prea strimt pentru corpul sau masiv. Parul negru, des, lasat pe frunte în suvite dezordonate, mustatile groase, coborîte ca o streasina peste buzele rosii, carnoase, barba stufoasa, agresiva, distonau cu vesmintele de seara. I s-ar fi potrivit mai degraba hainele unui haiduc înarmat pîna în dinti. Ochii lui prietenosi, rîzatori, plini de inteligenta, îi tradau însa caracterul «ociabil.

Mac Gahan, în ciuda aspectului slabatic, stia sa se adapteze celor mai diferite medii. Avea talentul sa-si cîstige interlocutorii cu verva nesecata, cu exuberanta si prospetimea sa neobisnuite în lumea crescuta în sera a ambasadelor. Tînarul ziarist acceptase invitatia, constient ca un bun reporter trebuie sa patrunda pretutindeni, sa-si faca prieteni cît mai multi, pentru ca numai în acest chip își poate desavîrși bagajul de informatii necesar articolelor sale.

Ambasadorul îl prezenta contesei de Bourgoing si cîtorva diplomati, în curînd se forma în jurul originalului oaspete un cerc de curiosi, între acestia si Mac Gahan se înfiripa un dialog antrenant, gratie humorului sau viu, sanatos.

sir Henry Elliot, care se afla într-un alt grup de invitati, remarca prezenta lui Mac Gahan. O interpreta ca pe un afront

personal, dar masca adevaratele-i simtaminte sub un zîmbet plin de condescendenta. Cînd tînarul corespondent al lui Daily News îl atacase în presa, ceruse Serviciului secret britanic informatii asupra sa. Aflase astfel ca Mac Gahan este un american de origine irlandeza, nascut într-o obscura localitate din Perry County-Ohio. Fiu al unui fermier legat pîna la fanatism de argicultura, își dezamagise parintele preferind sa

evadeze la oras, mînat de fantasme care nu-i îngaduiau sa prinda nicaieri radacini. Dupa ce facuse un timp pe contabilul într-un magazin general, se lansase în publicistica, scotînd din amortire micul ziar local. Atît de extravagante, de sclipitoare erau articolele lui, încît atrasesera atentia unuia ' dintre magnatii presei de mare senzatie din New York, bizarul James Gordon Bennett, patronul ziarului Herald. Dupa Eo scurta, dar cuprinzatoare convorbire cu tînarul candidat la gloria ziaristica, Mr. Bennett hotarîse sa-i ofere sansa de a ^fe afirma, trimitîndu-l corespondent în Europa zguduita în Kcea epoca de razboiul franco-german. Mac Gahan simtea ;,' instinctiv încotro sa-si îndrepte pasii, înzestrat cu o mare i putere de convingere, reusise sa smulga interviuri cîtorva personalitati franceze de prim rang, printre care Gambetta, l Victor Hugo, Thiers. Spiritul sau aventuros îi daduse ghes l sa se strecoare în frâmîntatul Paris intrat în stapînirea Co-•nunarzilor. îsi vîrîse nasul peste tot cu o tenacitate atît de Ivizibila, încît banuitorii revolutionari îl luasera drept spion. lArestat, judecat de un tribunal care necosotea procedura pe-Hfela, fusese condamnat la moarte, în prezia executiei fusese •liberat gratie interventiei miraculoase a ministrului pleni-tootentiar american acreditat în Franta, onorabilul Edward w'ashburne, alertat în ultimul moment de o tînara femeie co-Hfiunarda, îndragostita fulgurator de aventurosul ziarist.

Dornic sa schimbe atmosfera pariziana, prea încarcata de •scuri, Januarius Mac Gahan nimerise în Rusia. Acolo reusise Ra-si faca prieteni atît de sus-pusi, încît în urma unui acci-•ent suferit la picior — în estivala localitate Yalta -- fusese fcansportat la'resedinta imperiala, unde i se dadusera îngrijiri •tente. Tarul Aleksandr însusi îl vizitase de cîteva ori în ca-fcera lui, spre a se interesa de rezultatele tratamentului me-fcical. Cînd augusta-i gazda se înapoiate la Sf. PeteYsburg, Itînarul american fusese invitat sa calatoreasca în trenul im-IRerîal si gazduit la Palatul de Iarna:

Dar viata comoda si plina de stralucire din capitala nu-i [oferea elemente îndeajuns de interesante spre a captiva masa

729

de cititori anglo-saxoni. Aflînd printr-o indiscretie a unui aghiotant imperial ca tarul pregatea o expeditie în Turkestan, spre a cuceri Khanatul Khivei — ostil Rusiei — îsi zisese ca numai la fata locului putea culege materiale pentru o serie de reportaje soc. Angajase un ghid, un interpret si un servitor, iar dupa ce îsi alcatuise o caravana din sase cai, menita sa asigure transportul oamenilor si al bagajelor printr-o regiune aspra, cu munti abrupti si deserturi înalbite de oasele calatorilor rataciti, strabatuse peste 600 de mile, riscînd sa fie capturat de o ceata de nomazi renumiti pentru cruzimea lor. Cazut în mijlocul unei sotnii de cazaci, fusese arestat sulb banuiala ca ar fi facut spionaj în defavoarea Rusiei. Din fericire pentru el, lucrurile se lamuriseră la timp, asa -ca Mac Gahan izbutise în cele din urma sa-si astearna pe hîrtie reportajele, în sunetul canonadei care însotea cucerirea Khivei. înapoiat la Londra, promise însarcinarea sa scrie o suita de articole asupra razboiului carlist care însîngera Spania. Participase apoi la o expeditie în Arctica, recoltînd reportaje de un mare interes pentru cititorii lui Herald. Aceste articole încheiasera colaborarea lui cu fantascul Mr. Bennett.

- Mac Gahan își câștigase o notorietate atât de zgomotoasă — deși nu împlinise încă 32 de ani — încât sir John Robinson, editorul ziarului Daily News, îi propusese să scrie o serie de reportaje asupra atrocităților din Bulgaria.

Mac Gahan acceptase misiunea. Reportajele lui, scrise cu vigoare și cu o mare putere de evocare, daunaseră mult cabinetului britanic. Opinia publică engleză intrase în fierbere. Mac Gahan acoperise de ridiceal aserțiunile guvernului conservator asupra clementei turcilor față de creștinii din Balcani.

sir Henry Elliot se pricepea să încaseze loviturile fără să clipească. Duelul său cu Mac Gahan se încheiase în defavoarea sa. În limbajul lui nu aveau însă loc termenii: prieten și dușman. Existau doar interese comune și interese divergente. Cei care aveau astăzi interese comune puteau să le aibă mâine divergente, în funcție de împrejurări. De ce n-ar angaja până la Mac Gahan în slujba lui și a cabinetului Disraeli? „Presa a devenit o forță deloc neglijabilă, iar mâine va câștiga o influență și mai mare asupra opiniei publice!” își spunea sir Henry, înzestrat cu un fin simț al previziunii.

Manevra astfel încât să-i fie prezentat Mac Gahan. Ii întinse cordial mîna și îi zîmbi cu simpatie:

730

— Felicitările mele, Mr. Mac Gahan! Articolele dume-tale, admirabil documentate, au deschis ochii membrilor cabinetului britanic și mie însumi. Dacă ministrii de la Londra aveau toate motivele să nu cunoască adevărul, fiindcă se aflau departe de miezul lucrurilor, eu — în schimb — nu am nici o scuza. M-am mulțumit cu marturii fragmentare și cu declarații oficiale. Am dat dovadă de usurință, nu-i așa? În cabinetele cu uși capitonate ale diplomaților nu patrund toate zgomotele din afară. Trebuie să remediem această stare de lucruri. Am de gînd să propun ministrului nostru de Afaceri Straine crearea unui serviciu de presă pe lînga toate misiunile diplomatice acreditate în străinătate.

Mac Gahan se înclină:

— Optica dumneavoastră este foarte interesantă, sir Henry. În fond, și dumneavoastră, diplomații; și noi, ziaristii, avem misiunea să informăm publicul și guvernele, astfel în-

Bjît să ia hotărîri în deplină cunoștință de cauză.

Pentru a-și sublinia marinitatea, sir Henry. făcu o indiscreție voită!

— Am primit astăzi o comunicare din partea Ministerului de Afaceri Straine al țării mele, avînd anexată în extenso

Declarația subsecretarului de stat la Externe, Robert Burke, făcută în fața Camerei

Comunelor, în esență, Mr. Burke a recunoscut că guvernul nu cunoștea situația reală din Bulgaria, în calitate sa de purtător de cuvânt al guvernului, a năvuit, în numele acestuia și al întregului popor, corectitudinilor de presă care le-au permis să cunoască realitatea și deci să judece cu toată limpezimea gravitatea evenimentelor ... După cum vedeți, Mr. Mac Gahan, primul ministru și întregul său cabinet au făcut mea culpa.

Mac Gahan zîmbi. Cuvintele ambasadorului erau prea frumoase ca să nu ascundă otrava.

— Va mulțumesc, Excelență!

— Mai rămâneți mult timp la Constantinopol? se întrebă ambasadorul.

Ziaristul bănuia că interlocutorul intenționa să asmutească tutoriile turcești împotriva sa.

»

— Misiunea mea aici s-a încheiat, Excelență. La sfîrșitul acestei săptămîni plec în România.

„În alt cuib de intrigă, reflecta ambasadorul. Cine știți că ai mai pus și acolo la cale?”
A doua surîzînd prietenos:

731

— Am să vă încreditez o scrisoare către consulul nostru din București, spre a vă facilita contactul cu cercurile politice românești . . .

În clipa aceea, majordomul anunța sosirea contelui Roger Helman de Grimberghe, ministrul plenipotențiar al Belgiei, precum și a soției acestuia. Bourgoing se grăbi să le iasă înainte:

— Ce s-a întîmplat, dragul meu conte? Eram îngrijorat! Toată lumea a remarcat întîrzierea dumneavoastră și a doamnei contese!

— Cred că nu suntem singurii care am întîrziat! replică belgianul. Cînd am trecut prin fața cazarmii Khalil Pasa, trasura mea a fost imobilizată de o coloană interminabilă de trupe care paraseau cazarma, îndreptîndu-se spre Bosfor. Siguri întregi de trasuri așteptau, ca și a mea, să se scurgă coloana. Cred că am zărit printre ele și cupele generalului Ignatiev, stînd la rînd . . .

— Se îndreptau spre Bosfor, spuneți? rosti gînditor Bourgoing. Dacă ar fi să dam crezare zvonurilor care au circulat în ultima vreme, n-ar fi exclus să fim în curînd martorii unor mari evenimente.

— În ultima vreme, oficialitățile turcești ne-au rasfatat cu surprizele! zîmbi

diplomatul belgian. Sa speram ca de data aceasta vor fi placute!

Rusdi Pasa se simtea asemenea a unei fiare încoltite. N-ar fi crezut ca ai va fi sortit sa' repete cumplita experienta a predecesorului sau, marele vizir Mahmud Nedim. Înainte de a-l doborî pe Abdul Aziz, complotistii, în cap cu Midhat Pasa, îl înlăturaseră pe Nedim, spre a-l lipsi pe sultan de unicul lui sprijin. Fostul mare vizir nu se dovedise nici mai bun, nici mai rau decât înaintasii lui. Dar fusese sacrificat pentru ca așa cereau interesele dusmanilor lui Abdul Aziz. El, Rusdi Pasa, se aflase atunci în rândurile conspiratorilor. După ranirea gravă a lui Resid Pasa, i se încredințase marele vizirat, fiindcă era sluga cea mai credincioasă a noului padisah Mu-rad.

Complotistii care-l lichidaseră ieri pe Abdul Aziz Voiau să-l înlăture azi pe Murad. Savurau voluptatea unei puteri fără limite. Midhat Pasa năzuia să rămână înscris în istorie sub numele de „Midhat, fauritorul sultanilor”. Omul acesta

732

i

—;

framîntat de ambiții nu-i inspirase niciodată încredere lui Rusdi Pasa. își uniseră la un moment dat forțele fiindcă îi anima același interes: doborîrea lui Abdul Aziz.

Lumea își închipuise că el, Rusdi Pasa, obținuse cele mai mari profituri de pe urma schimbării sultanilor. Abia după o perioadă de timp își daduse seama că jucase, fără voie, rolul de unealtă a abilului Midhat. Murad era atât de iubit de popor, încît legitimase lovitura de stat încheiată prin asasinarea lui Abdul Aziz. Dar în concepția lui Midhat, noul sultan și marele sau vizir aveau să marcheze doar o epocă de tranziție.

Demonstrînd ministrilor, comandantilor de armate și capeteniiilor religioase că Murad este nebun, deci incapabil să dirijeze destinele imperiului. Midhat își justifică noul pronunțat pregătit cu migală din umbră.

Ultima sedință-a Consiliului de miniștri fusese furtunoasă.

— Avalanșa de evenimente grave care amenința să strivească Imperiul nu ne mai permite să așteptăm' la infinit vindecarea sultanului, vorbise cu patos Midhat. Suntem în război cu Serbia. Rascoalele din Bosnia, Hertegovina, Bulgaria, deși pe terminate, ne macină încă forțele armate. Rusia se pregătește să ne cotopească hotarele. Marile puteri ne-au prevenit că vor trimite flotele în Dardanele dacă nu vom fi în stare să pacificăm spiritele în Balcani. Situația noastră financiară este dezastruoasă. Suntem în plină bancrută. Tocmai acum, cînd avem mai mult ca oricînd nevoie de un cap bine organizat, care să ne conducă, să ne lumineze pașii, boala mintală a Suveranului se prelungește, se agravează. Europa pretinde introducerea unor reforme politice fundamentale în țara noastră. În acest timp, noi stăm cu mîinile încrucișate și așteptăm

ca medicii, Pronia sau vrajile sa redea sanatatea Padisahului! Activitatea ministerelor este paralizata, fiindca Suveranul nu are capacitatea sa semneze hîrtille oficiale adu-tnate în vrafuri pe masa lui de lucru.

— Marele nostru Stapîn, Sultanul Murad se va vindeca în curînd, sustinuse cu îndaratnicie Rusdi Pasa. Trebuie sa pnai avem rabdare ...

— Rabdare? strigase Midhat, izbind cu pumnul în masa. Cît sa mai avem rabdare? Sa asteptam pasivi pîna ce* Imperiul se va prabusi sub ochii nostri?

Ahmed Kaiserli Pasa, ministrul Marinei, clatinase din cap, agitîndu-si barba sura:

— Este adevarat! Nu mai putem astepta!

(->i/(- -f. _ . 733

Server Pasa, seful diplomatiei otomane, declarase cu gravitate:

— Am fagaduit Europei o noua constitutie, menita sa liberalizeze viata noastra politica. Nu suntem destul de puternici spre a sfida Europa ...

Marele vizir fusese cuprins de panica. Se uitase pe rînd la ministrii orînduiti de o parte si de alta a mesei lungi, întîlnise numai chipuri întunecate, ostile. Nu mai era vorba de un complot organizat de cîteva persoane, ci un val de fund care ameninta sa mature totul. Rusdi Pasa era consternat. Pîna si prietenii sai din consiliu stateau cu capul plecat, neîndraznind sa i se împotriveasca lui Midhat. Omul acesta îi hipnotizase parca pe toti.

— Țin sa asigur pe marele nostru vizir ca înlaturarea actualului Sultan nu va afecta cu nimic propria sa pozitie, declarase solemn Midhat.' Rusdi Pasa, respectatul nostru prim-ministru, va ramîne si mai departe în fruntea guvernului.

Era o lovitura de maestru. Ministrii, care se temusera ca Midhat va prelua puterea, respirasera usurati. Numai Rusdi Pasa întelesese jocul rivalului sau. Acesta încerca sa-i adoarma scrupulele si în acelasi timp sa-l atraga de partea complotistilor.

Apoi tot Midhat continuase calm:

— Chiar daca marele nostru vizir — animat de un sentiment de devotament, pe care-l înțelegem — ar continua sa lupte pentru ramânerea pe tron a sultanului Murad, tot n-ar mai putea face nimic, în clipa aceasta, armata si poporul s-au si pus în miscare.

Se ridicase de la masa, trecuse la fereastră si, cu un gest teatral, daduse la o parte draperiile grele de brocart. Pe fereastră înalta se vedea o puzderie de torte inundînd piata. Multimea aceea tacuta, disciplinata, mai impresionanta decît o masa dezlantuata de oameni, emana o forta, o hotarîre implacabila. O coloana militara aparuse de undeva. Torte deschisesera drum soldatilor care traversasera piata, îndreptîn-du-se spre o

strada laterala, între armata si populatie parea sa existe un acord deplin.

Rusdi Pasa îsi daduse seama atunci ca orice împotrivire ar fi fost zadarnica. Era pus în fata faptului împlinit, li trecuse la un moment dat prin minte sa-l aresteze pe Midhat Pasa si pe principalii sai partizani. Era însa limpede ca pierduse momentul prielnic.

734

Fara sa-i dea timp sa raspunda, Midhat lansase a doua bomba:

— Nazuintele noastre se îndreapta acum în mod firesc spre omul capabil sa preia sabia lui Osman si sa ne duca la victorie. Acest om este Abdul Hamid, fratele actualului Sultan,

'i si fiul marelui Abdul Medjid. Traiasca Abdul Hamid, Padi-sahul!

Ministrii se ridicasera pe rând în picioare. Intîi partizanii lui Midhat, apoi independentii si în cele din urma partizanii marelui vizir. Cine ar fi îndraznit sa se abtina, dupa ce zarurile fusesera aruncate? Odata urcat pe tronul strabunilor sai, : • Abdul Hamid n^ar fi întîrziat sa afle numele acelora care s-ar i,-fi aratat ostili sau chiar putin receptivi la ideea venirii lui în •fruntea statului.

sedinta se încheiase în strigatele de entuziasm ale majori-Katii ministrilor. Cu sufletul îndoliat, Rusdi Pasa se raliase «otarîrii generale.

Dar acum, în singuratatea camerei de lucru, spiritul i se

? rascula din nou împotriva siluirii sale morale. Se va duce la

; palat si va pune regimentul de garda imperiala în stare de

alarma. Cînd complotistii vor sosi la Dolma-Bagtce, vor fi

primiti cu focuri de arma. Populatia orasului, trezita de zgo-

: motul luptei, va ridica armele si va alerga în sprijinul sulta-

inului Murad.

„Da, asa voi face! hotarî Rusdi Pasa. Voi porunci sa mi lse pregateasca trasura! si voi pleca la palat."

Un tropot ritmat de pasi în gradina îl intriga. Trecu la i fereastră si dadu perdeaua la o parte. Vazu un detasament •militar care se instala în jurul casei.

Dincolo de împrejmuirea gradinii, în strada, stateau în Igrupuri softale, usor de

recunoscut dupa îmbracamintea, lor. Deschise fereastra si scoase capul afara. Capitanul din frun-[tea detasamentului îl saluta.

— Ce cauti aici? striga Rusdi Pasa. Cine v-a permis sa l intra ti în curte?

- Alteta, am executat ordinele Excelentei-Sale Midhat f Pasa. Ne-a trimis spre a va proteja de excesele populatiei.

- N-am nevoie de protectie! zbiera Rusdi Pasa. Plecati r imediat!

Ofiterul saluta si dadu cîteva ordine scurte soldatilor sai. [Detasamentul parasi curtea, dar odata ajuns în strada, se opri, r desfasurîndu-se de-a lungul împrejmuirii de fier a gradinii. \ Rusdi înțelese ca „protectia" asigurata de Midhat echivala cu

l

735

o arestare. Daca va încerca sa-si paraseasca resedinta, va fi împiedicat de softale. Soldatii vor interveni spre a-l proteja. Ofiterul îl va pofti politicos, dar categoric, sa reintre în cladire, adaugind ca numai în acest chip îi va putea garanta securitatea. Daca va nesocoti invitatia ofiterului, va fi desigur arestat.

Midhat Pasa se va justifica mai târziu fata de ministri, acu-zîndu-l ca a încercat sa zadarniceasca executarea hotarîrii luate de guvern, de armata si de popor. „E abil tradatorul! reflecta Rusdi, framîntîndu-si nervos palmele transpirate. Nu mai pot face nimic! Sunt legat de mîini si de picioare! Murad e pierdut si asta numai din vina mea!"

Izbi atît de tare cu pumnul în masa de lucru, încît calimara masiva de cristal se rasturna, varsînd cerneala peste cîteva documente ce-i asteptau semnatura.

Atras de zgomot, un slujitor se ivi în prag.

— M-ati chemat, Luminatia-Voastra?

— Nu, nu te-am chemat. Pleaca!

Servitorul se retrase descumpanit.

Sultanul Mura'd statea în fata ferestrei deschise si asculta zgomotul surd care se ridica asupra orasului cufundat- în noapte. Vîntul caldut, ce sufla dinspre uscat spre mare, aducea pe aripile lui un vuiet vag ritmat. Sa fie ropotul îndepartat al unor tobe de la o nunta? Mersul cadentat al unei trupe în mars? Zgomotul unor copite lovind caldarîmul?

- Ce se întîmpla? întreba padisahul, "înfiorat de un presentiment rau. Tu nu auzi nimic, Suleiman?

Coltul gurii îi tresalta, tradându-i teama. Prefira nervos între degetele-i subțiri un sirag de chihlimbar.

Suleiman Pasa, primul sau aghiotant general, se apropie de fereastra și își încorda auzul.

— Vuietul obisnuit al unui oraș mare, Înălțimea-Voastră! Nimic altceva!

— La ora asta? rosti, agitat sultanul. După miezul nopții! Ismail, tu ce crezi? Nu ți se pare că este o coloană militară în mars?

Primul secretar duse la ureche mîna făcută pîlnie.

— Coloana militară?... Da, se poate!... Nu știu ce ar putea să însemne!

Broboane de sudoare perlau fruntea padisahului. Barbia începuse să-i tremure. Inimă îi batea sarabanda.

736

- Selim, Kiamil, Riza! Voi nu știți nimic?

Maestrul de ceremonii Selim Bey, sambelanul privat Kia-•jîiî și primul imam Riza Efendi se priviră nedumeriți. Fără •ndoielă erau trupe în mișcare! Dar ce rost aveau la o oră Ratît de întîrziată?

Selim Bey încerca să liniștească temerile sultanului.

- Trebuie să fie regimente în drum spre front! Auzeam încă unitățile din Bulgaria urmează să fie împrospătate . ..

- Deși sunt sultan, nu mi se spune nimic! exclamă enervat Murad. Nu sunt niciodată informat asupra a ceea ce se

Bîtîmplă în cuprinsul imperiului meu!

Demnitarii adunați în preajma padisahului se străduiau

•Mi ascundă nelinistea. În ultimele zile le ajunseseră și lor

K ureche zvonuri în legătură cu pregătirea unor evenimente

^•tarîtoare pe plan extern. În oraș domnea de cîteva zile

^•esăi atmosfera tulbură care precedase detronarea și asasina-

•pa lui Abdul Aziz. Conciliabule ale unor capetenii militare,

^Bvile si religioase, agitatie pe strazi, zvonuri alarmante ras-
pîn:Hte de catre dervisi si softale. Umbla vorba ca s-ar pregati
o rascoala a crestinilor din Constantinopole, conjugata cu o
debarcare a trupelor rusesti pe coastele Bosforului. Populatia
turca trebuia sa fie pregatita sufleteste pentru a înfrunta criza.

La nevoie, sa sprijine cu armele regimentele din garnizoana
constantinopolitana, chemate a-si face datoria.

— Suleiman, trimite cîtiva oameni sa vada ce se întîmpla! strica deodata sultanul,
înclestîndu-si pumnii. Iar Rusdi Pasa sa vina aici! Acum! Imediat! Vreau sa stiu ce
rost are agitatia asta! Rusdi ar trebui sa fie acum lînga mine!

Stropi de saliva i se prelingeau în colturile gurii. Tremura. '•Ochii i se încetosau,
prevestind o noua criza nervoasa.

Primul aghiotant general parasi încăperea spre a-i executa ; porunca. Ismail se apropie
îngrijorat de augustul sau stapîn.

— Luminatia-Voastra are ne.voie de putina odihna . . .

— Odihna? striga Murad. Sa ma odihnesc, sa dorm, acum, cînd mi se pregateste
pieirea? Arunca în jur priviri ratacite. stiti ceva, dar îmi ascundeti adevarul! Vorbiti!
Vorbiti! De ce taceti?

Ridica bratele deznadajduit:

•

— Oh, Alah, nu pot sa ma bizui pe nimeni! Tu mi-ai ramas singurul sprijin!

îl potopi o descurajare profunda. Pleca fruntea. Ochii i se umezira

47 — Uragan asupra Europei
737

— Ieri, Abdul Hamid a venit sa ma întrebe de sanatate! Mi-a vorbit cu blîndete! „Ai sa
te vindeci^ Stapîne, mi-a spus. Am citit ultimele buletine medicale. Medicii sunt plini de
optimism, în curînd ai sa-ti reiei activitatea, spre binele Imperiului si spre marea mea
bucurie!" Dar ochii lui glasuiau altceva. Am citit în ei un triumf diabolic. Am simtit în
clipa aceea ca îmi semnase sentinta de moarte . . .

În anticamera se auzira pasi. Usa se deschise brusc si în încăpere patrunse Suleiman

Pasa, palid ca un mort, urmat de ministrul de Razboi Redif Pasa — însanatosit dupa ranirea sa — precum si de un grup de ofiteri înarmati.

— Palatul este înconjurat de trupe, Luminatia-Ta! raporta cutremurat Suleiman Pasa.

Ismail se aseza în fata sultanului, vrînd parca sa faca scut din corpul sau.

Ministrul de Razboi îl dadu. la o parte pe primul aghiotant general. Doi ofiteri îl încadrara pe secretar si, în ciuda împotrivirii lui, îl tîrîra afara din încapere.

Sultanul încerca sa-l apere.

— Ce-i asta? Lasati-l! Ordon sa-l lasati! .. Redif Pasa îl întrerupse:

— Murad Efendi, Consiliul de ministri, capetenile religioase si armata au hotârît sa te înlature de pe tron, fiindca starea sanatatii te împiedica sa-ti exerciti atributiile imperiale. Potrivit vointei noastre, fratele tau Abdul Hamid va încinge sabia lui Osman, purtata cu aîta mîndrie si glorie de înaintasii sai. în consecinta, vei parasi palatul Dolma-Bagtce si te vei stabili la palatul Ceragan, noua ta resedinta. Traiasca Sultanul Abdul Hamid!

Demnitarii Curtii se privira uluiti. Ezitara o clipa, apoi repetara în cor:

— Traiasca Sultanul Abdul Hamid!

Murad îi privi pe rînd, trasnit de usurinta cu care acceptasera schimbarea de stapîn. Se întoarse spre Redif Pasa, pro-tapit tantos, cu mîna stinga pe umarul sabiei si cu dreapta sprijinita în sold. Ieri nu si-ar fi permis o asemenea atitudine. Se uita în dreapta, în stinga, facu -un gest neajutorat, apoi rosti cu amaraciune si resemnare:

— Sunt gata sa va urmez!

Redif Pasa îi arata cu un gest usa deschisa:

— Efendi, poftim!

Cu fruntea plecata, cu bratele atîrnînd de-a lungul corpului, fostul suveran îsi tîrî picioarele spre iesire.

738

Ofiterii nu catadicsira sa ia pozitie de drepti. Murad, fostul autocrat al Imperiului Otoman, nu mai era acum decît un simplu particular . . .

Pe Abdul Hamid îl gîtuia frica. O frica insidioasa, încoltita în cosul pieptului, crescînda, acaparatoare, ca o vita de

- vie cu coarde noduroase si rasucite, întinzându-se, agatându-se, ramificându-se, tinzând sa înâbuseasca totul. Frica îi otravea bucuria asteptata cu atîta încordare ani de-a rîndul, împlinirea idealului sau pîna mai ieri intangibil: cucerirea puterii

- imperiale, marele sau triumf.

Cînd i se adusese la cunostinta, în faptul noptii, ca Murad fusese detronat si ca dupa rasaritul soarelui el, Abdul, va fi proclamat sultan în sala cea mare a palatului Top-Kapi, potrivit datinei, încercase un simtamînt de exaltare, înabusit însa treptat de frica aceea învaluitoare, paralizanta, inspirata de paralelismul dintre urcarea lui pe tron si aceea a lui Murad. si el, si Murad încinsesera sabia lui Osman dupa înlaturarea unui predecesor devenit jenant pentru unele cercuri deosebit de puternice si de influente, dirijate din umbra de Midhat Pasa si de acolitii sai. t

Cine-i putea garanta ca cei care-l proclamaseră sultan nu-l vor doborî mai tîrziu, spre a instala în fruntea statului alta papusa imperiala, trasa de sfori de acelasi Midhat? Omul acesta malefic își faurise cu migala o reputatie menita sa-l înscrie în istorie alaturi de cei mai de seama oameni politici turci. I se spunea „Fauritorul de sultani”. Iar Midhat era foarte mîndru de aceasta eticheta, care-l plasa deasupra padisahilor. 'Dar el, Abdul, nu avea de gînd sa se lase depozat de puterea abia dobîndita. Midhat îl slujise doborîndu-i si pe Abdul Aziz, si

.pe Murad. Nu-i va mai da însa ocazia sa-si repete jocul, de-tronîndu-l si pe el, atunci cînd va socoti ca a descoperit un si mai docil candidat la tron. îl va lucra pe Midhat asa cum

".el îi lucrase -pe Abdul Aziz si pe Murad. Un om atît de pri-

- mejdios nu se cuvenea sa mai ramîna în preajma tronului.

Abdul Hamid își freca încîntat mîinile, dar în aceeasi clipa îl strabatu un fior. Ce se va întîmpla daca Midhat va fi mai iute în infernala cursa care abia începea? Important pentru Abdul era ca în primele luni ale domniei sa se arate cît mai sters, cît mai maleabil, spre a nu sadi banuieli ca ar avea de gînd sa se scuture de sub tutela si sa actioneze independent. In acelasi timp va trebui sa-si pregateasca oameni de credinta,

739

capabili sa-l nimiceasca pe Midhat la momentul oportun. Va fi o lupta grea, surda, subterana. In primul rînd va trebui sa verifice temeinic buna-credinta o oamenilor alesi de el. Sa nu nimereasca peste vreun agent al lui Midhat, în stare sa-i descopere manevrele. Va încerca apoi sa corupa si pe cîtiva dintre partizanii mai sovaieînici ai primejdiosului sef al „Junilor Turci”. Le va cumpara cu aur devotamentul, caci orice individ are pretul sau.

Fiindca schimbarea de împarati se facuse .ppste noapte, el, Abdul, va purta la ceremonia

proclamarii o uniformă a lui Murad. Abia după aceea i se vor confecționa costume de gala pe măsură, în timpul domniei lui Murad, nimeni n-ar fi îndrăznit să brodeze cu fir de aur însemnele imperiale pe redingota mostenitorului prezumtiv al tronului.

Din fericire nu se prea deosebeau la statură. Predecesorul său era ceva mai plin, dar el, Abdul, își va strânge tare esarfa peste mijloc, astfel încât să scape neobservată largimea ves-mîntului. Acum se privea în oglindă și admira colecția de înalte ordine încrustate cu diamante, orînduite estetic pe întreaga arie a pieptului său — vai, atît de costeliv. Toate de-co?atiile acestea stralucitoare, inaccesibile ieri, deveniseră acum ale lui. Căci rolul de mostenitor prezumtiv al tronului era ingrat. Sîrnea — prin definiție — suspiciunea sultanului în funcție, deprins să vadă în urmaș un rival, un cioclu al propriei lui puteri.

Abdul Hamid era acum al 34-lea suveran din familia lui Osman și al 31-lea de la cucerirea Constantinopolului. I se desemnase și un mostenitor prezumtiv, în persoana fratelui său Mehmed Resat. Dacă Mehmed Resat va muri, alt frate, Ahmed Kemaleddin, îi va lua locul. Dacă Ahmed Kemaleddin va pieri, va veni la rînd Mehmed Buhran, apoi Nur Edin și după acesta Suleiman, cel mai tînar dintre frați. Toți aceștia îi vor pîndi moartea sau îi vor pune la cale detronarea. Abdul Hamid blestema prolificitatea tatălui său, Abdul Medjid, care adusese pe lume 13 fii și fiice. Dacă toți ar dispărea, pe cai naturale sau prin mijloace violente, ar urma la tron cei patru feciori ai lui Abdul Aziz, sultanul ucis de oamenii lui Midhat Pasa.

Acum, la sfîrșitul luminatului secol al XIX-lea, nu mai puteau fi reeditate masacrele savîrsite de înaintașii săi, care de îndată ce preluau puterea imperială își ucideau frații, spre a-și lichida astfel rivalii potențiali. Dar el va veghea neobosit. Nu va permite fratilor și nepotilor lui să-l doboare, îi va ține sub supraveghere strictă, într-un fel de semidetentie. Ii va

740

1

Jipsi pe toți de libertate. Va ridica în jurul lor gratii de aur, :~izo!îndu-i de lume, de prieteni, de oamenii politici, de capetenii religioase și militare. Nu le va da nici timpul și nici prilejul să-și facă partizani. La nevoie, îi va suprima pe tăcute. Accidente puteau interveni oricînd. Important era să fie bine deghizate.

"Un sambelan îi anunța constituirea cortegiului care avea să-l ducă la palatul Top-Kapi. Sultanul clătina afirmativ. din cap.

— Bine! Sunt gata!

În salonul oglinzilor, demnitarii Curtii, desemnați să-l însoțească în marsu-i triumfal, îl primăra ploconiti, cu privirile atîntite spre pămînt, fiindcă nu le era îngăduit să privească în ochi pe augustul padisah. Abdul Hamid era de-ajuns de lucid spre a realiza că înaltii demnitari jucau teatru, așa cum cerea protocolul. Sultanul încetase să mai fie personajul

omnipotent de odinioara. Azi dirija destinele unui imperiu subrezit, denumit în derâdere „colosul cu picioare de lut”, „omul bolnav”, o „putere tolerată”, un „element de echilibru” în Balcani și în Orientul Apropiat. Când prezenta Statului Turc nu va mai fi necesară, va fi calcat în picioare și de actualii dușmani, și de aliații de ieri. Sultanii de azi retraiau tragedia ba-zileilor, martori ai agoniei Bizantului. Poate că el va reuși să pună stavila rostogolirii spre moarte a Imperiului Otoman. Asemenea autocratorilor creștini din trecut, obținuse tronul grație sprijinului străin. Atotputernicul ambasador al Marii Britanii la Constantinopol, sir Henry Elliot, îi acordase protecția în urma unor convorbiri tainice, purtate între patru ochi. El, Abdul Hamid, — pe atunci mostenitor prezumtiv — îl asigurase că va ține seama de îndrumările lui, că va fi un prieten credincios al Angliei, că se va alipi fără ezitare politicii externe a Albionului. Fagaduise verbal totul, dar își facuse rezerve mintale. Cum își închipuiau oare oamenii de stat de la Londra că sultanul Abdul Hamid va accepta la infinit rolul de partener supus, de slugă a intereselor Angliei în Orient? Se va descotorosi mai întâi de sir Henry Elliot, apoi se va degaja gradat și de obligațiile lui față de Marea Britanică. Nu-și mă arată însă adevărata față decât după înlăturarea pericolului - rusesc, îi displaceau datoriile de recunoștință, căci îi îngrădeau libertatea. Că să scape de ele, n-ar fi sovăit să-l suprimă •pe creditor.

Încadrat de grupul de demnitari, iese în curte, unde îl aștepta o trasură închisă, escortată de unități din garda calare.

- 741

Uniformele cavaleriștilor, decorațiile, podoabele lor aurite scilipeau în vampa soarelui. Caii aveau parul impecabil țesut și orînduit în romburi maiestrite pe crupele lucioase. Trasura — un cupeu vopsit în lac negru — era macabră ca un dric. Strabunii lui Abdul mergeau calare la ceremoniile proclamării, spre a fi văzuți de populația masată pe strazi. Pentru a se feri de atentate, el preferase o trasură închisă, cu perdelele lăsate pe jumătate și încadrată de câte un dublu rang de ofițeri calari.

Se urca în cupeu și se așeza pe bancheta îmbrăcată în catifea, adîncindu-se în colțul cel mai întunecos. Un slujitor galonat închise cu grijă portiera, apoi cortegiul se puse în mișcare. Strabatu curtea și iese în piața din fața palatului, neagra de lume. Dar oamenii nu purtau vesminte de sărbătoare și nici nu-l ovationau. Stateau cu frunțile plecate, întunecați, taciturni. S-ar fi zis că fuseseră aduși cu silă.

„Îl plîngeți pe Murad! scrîșni Abdul. Pe mine nu mă vreti-! Dar am să vă fac să mă iubiți, cu sau fără voia voastră!”

Coloana oficială se scurgea silentios ca un cortegiu funebru pe strazile Constantinopolului. Când ajunse la palatul Top-Kapi, tunurile orînduite pe vastul cîmp de manevră din nord-vestul orașului prinseră în traga salve în onoarea înscăunării noului Padișah ...

Hiiseyin Nuri Bey, secretarul particular al noului sultan, era o ființă .stearsă, de o modestie, care degenera în servilism. Putea trece neobservat, fiindcă umbletul lui era

tacut ca miscarile unei umbre. Schimbarile de stapîni, mai ales cele bruste, violente, dau nastere la mari perturbari. Oamenii de seama, considerati pîna mai ieri intangibili, se scufunda în neant, iar indivizi necunoscuti, qvasiinexistenti, se ridica din întunericul anonimatului, investiti cu puteri discretionare. Prietenii si partizanii noului stapîn sunt rasplatiti cu posturi importante, cu dotatii, titluri, ori cu sinecurî generos platite, susceptibile sa le asigure o viata tihnită, îmbelsugata. Urcarea pe tron a lui Abdul Hamid nu fusese urmata de schimbari si promovari spectaculoase în rîndurile demnitarilor, fiindca fondul lui sufletesc era atît de angoasat, de suspicios, încît nu fusese niciodata în stare sa-si faca prieteni. Perspectivele lui de' a dobîndi puterea imperială pareau atît de putin probabile, încît ambitiosilor dornici de ascensiuni meteorice nu le trecuse niciodata prin gînd sa ponteze pe mîna lui. Renuntase de mult la to-

742

varasii lui de petreceri si de orgii din prima tinerețe. Se înstrainase de ei de îndata ce medicii, alarmati de sanatatea lui subrezita, îl sfătuisera sa adopte o viata cumpatata, prevenin-d'J-l ca în caz contrar se expunea unor riscuri considerabile, înfricosat de perspectiva mortii, Abdul Hamid le urmase indicatiile, izolîndu-se, închizându-se în sine, ridicînd între el si restul oamenilor un zid de nepatruns.

Hiiseyn Nuri Bey pastrase aceeasi comportare modesta si dupa venirea pe tron a bizarului sau stapîn. Se arata atît de smerit, de maleabil, de blajin fata de marii demnitari ai imperiului, îneît fiecare dintre acestia își închipuia ca-si poate face din el o unealta, în realitate, Hiiseyn stia sa se adapteze ca o manusa conditiilor noi. Discretia, amabilitatea-i excesiva, obsecviozitatea erau fatetele vizibile ale unei firi disimulate, de o ipocrizie periculoasa, de o falsitate rafinata.

Pîna si fata de stapînul sau purta masca. Nu se întrecea cu sîrguinta si nici nu se straduia sa i se vîre pe sub piele. stia ca excesul de zel ar fi trezit banuieli. Aparenta mediocri-f-tatii era arma cea mai eficienta.

Sporirea substantiala a salariului sau, dupa ce Abdul Ha-' mici devenise sultan, nu-l facuse sa-si schimbe felul de viata. 1; Locuia în aceeasi casa pricajita din mahalaua Kasim Pasa si în fiecare dimineata venea pe jos pîna la palat, desi distanta era apreciabila. In orele libere frecventa cafenelele, caravan-(seraiurile, frizeriile, moscheile, statiunile estivale de pe tar-• murile Bosforului, locuri de întîlnire ale constantinopolitani-lor bogati ori saraci, tragea cu urechea la discutii, înregistra ;în memorie zvonuri, cancanuri, critici si glume acide pe seama i mai-marilor zilei, plîngeri, nemulumiri, pe care le turna mai i tîrziu sultanului, avînd grija sa le asezoneze spre a le face Icîi mai senzationale si mai picante. Abdul Mamid le asculta "cu un aer detasat, aparent fara a le acorda importanta. Aerul t;âu plictisit ori vag amuzat — cînd vestile erau mai decol-; tate — îi- mascau imperfect interesul pentru aceasta cronica vorbita, adeseori mai palpitanta decît articolele din presa cotidiana locala si straina.

Hiiseyn stiuse sa se faca indispensabil stapînului, si era rasplatit UBeori cu gratificatii grase. Adeseori îi servea zvonuri în legatura cu ex-sultanul Murad, subiect arzator

pentru stăpînul sau. Le strecura printre alte vesti, dîndu-le astfel un relief deosebit:

— Deunazi îmi faceam rugaciunea la moscheia Suleimanie, cînd a intrat un nebun. Avea ochii rataciti, parul vîlvoi, hai-

743

nele în dezordine. Drept-credinciosii îi faceau loc ploconindu-se ca în fata unui împarat sau a unui sfînt. „Uitati-va la el! Privirile lui cauta catre cer! Îsi sopteau. Vede ceea ce noi nu putem vedea! Buzele lui murmura vorbe neînțelese pentru noi, dar foarte limpezi pentru Allah! Paseste aerian, de parca ar fi desprins de tot ceea ce este pamîntesc! Nebunii sunt alesii lui Allah! Trimisii lui, în viermuiala nevrednicilor fiinte zamislite din- tarina, printre care ne tîrîm si noi, pacatosii! Sa ne plecam în fata înțelepciunii sacre a celor pe care noi, în ignoranta noastra, îi numim nebuni! în fruntea lor se afla sublimul nostru stapîn Murad! Oameni rai i-au smuls din mîini frîiele puterii! Toti acestia sunt agentii diavolului! Dar Allah îi va pedepsi! Ne va pedepsi si pe noi, fiindca am stat cu mîinile în sîn si nu ne-am împotrivit cohortelor de demoni! Pe Murad l-au detronat fiindca este nebunt fiindca este sfînt! N-au cutezat sa-l ucida ca pe Abdul Aziz, pentru ca fiinta lui Murad este sacra si inviolabila! Armele conspiratorilor s-au înclinat neputincioase în fata alesului lui Dumnezeu, în fata lui Murad lunaticul!"

Ochii lui Abdul Hamid se rotunjira plini de spaima. Cercuri albe îi înconjurau pupilele verzi, cu irisi dilatati si luminosi ca niste taciuni aprinsi. Vedenii neprecis conturate prinsesera a se roti în jurul lui. Îsi înfipse mîinile tremurînde în brata-rile jetului.

— Asa vorbeau, Hiiseyn? Asa vorbeau? . . .

Se ridicase brusc în picioare, încercînd parca sa-si lepede bolovanul care i se lasase pe piept, înabusindu-l. Îsi desfacu febril gulerul tunicii, apoi trecu ia fereastra, o deschise si aspira adine aerul fierbinte de afara. Zapuseala nu numai ca nu-l usura, dar îi spori indispozitia.

— Mustafa Bey sa vina imediat la mine!

Mustafa Bey, comandantul garzii imperiale, raspunse peste cîteva momente la apelul stapînului. Avea ochi rai, buze subtiri, mustati negre cu cozi drepte, lasate în jos ca la mongoli.

— Mustafa, gîfîi sultanul, sa-l instalezi pe fratele meu Murad în apartamentul ocupat de unchiul nostru, Abdul Aziz, atunci cînd s-a sinucis! Prin prezenta lui sfînta, Murad va spala blestemul abatut asupra palatului Ceragan!

Abdul Hamid recunostea inviolabilitatea fratelui sau,, imunizat de însasi dementa lui. Dar daca armele ucigatoare erau incapabile a-i vatama integritatea corporala, boala mintala se putea agrava ireversibil, în acest chip, Murad zaludul nu va mai fi o primejdie pentru tron.

— Mustafa, vreau sa-l feresc pe fratele meu de tot ce ar fi în stare sa-i tulbure linistea spiritului, dedicat dialogului cu dumnezeirea. Spre a-l pune la adapost de ispitele carnale nepotrivite cu meditatiile-i elevate, interzic sotiei lui a-l mai vizita. Oprelistea se extinde sf asupra cadinelor, odaliscelor si oricarei fiinte de sex feminin din haremul sau. Interdictia priveste si pp mama si pe fiicele lui, care l-ar obosi cu flecarelile lor femeiesti. Fiul sau, Sarabedin, va fi eliminat din scoala de Razboi, fiindca este rusinos ca fiul unui sfînt sa îmbratiseze cariera armelor, sa stapîneasca arta de a ucide. Spre a-i da posibilitatea sa calce pe urmele sacrosanctului sau parinte ordon sa-i împartaseasca solitudinea. Va fi izolat de lume în-

^•-un apartament cu grilaje aurite, amenajat în palatul Cera-gan. Spre a-l apara pe fratele meu de o eventuala tentativa de asasinat — moartea unchiului nostru Abdul Aziz este pilduitoare — ordon sa fie pazit de robi din Casa imperiala si de ostasi verificati.

— Murad Efendi solicita un pian! spuse Mustafa Bey. i Sprîncenele sultanului se arcuira a mirare.

— Pian? Pianul este un instrument profan! Ridica din umeri: Fie! Sa i se puna la dispozitie un pian! Dar sa fie bine cercetat în prealabil. Sa nu fie ascunse în interiorul lui mesaje sau cine stie ce obiecte interzise. Apoi îi încolti alta idee: Nu cumva harul dumnezeiesc a început sa-l paraseasca pe Murad?

Abdul Hamid zîmbi. Acest aspect al chestiunii îi convenea.

Daca va gasi într-o zi necesar sa-l supprime, va servi constantinopolitanilor o explicatie plauzibila. Murad, prin comportarea sa contrara regulilor canonice, a pierdut atributele sacre.

— Poti sa te retragi, Mustafa! Mîine de dimineata sa-mi raportezi de executare! . . .

Ceremonia proclamarii lui Abdul Hamid, organizata cu 'mare pompa, prilejui serbari monstre, încheiate cu o magnifica defilare pe strazile Constantinoplei. Spre a stimula înfflacararea multimii suparator de pasive, crainici imperiali dis-[tribuisera pumni de arginti înainte de trecerea cortegiului im-serial. Cersetorii — si numai ei — raspunsesera la liberalitati ovationîndu-l pîna la ragusire pe noul sultan.

A doua zi, Abdul Hamid îsi chestiona secretarul: •

- Ei, ce spui, Hiiseyn, de entuziasmul populatiei capitalei? •Secretarul îsi încrucisa extatic bratele pe piept:

— A fost minunat, Înaltimea-Ta! Cred ca nici Soliman lagnificul n-a fost

salutat cu inai multa dragoste si venera-

743

tie de constantinopolitani! Gloria Inaltimii-Voastre s-a ras-frînt si asupra divinitatilor. Straluceau si ei asa cum straluceste luna pe lînga soare. Dar pentru meritele lor, Prea Marite Stapîne, a fost prea mult. Excelenta-Sa Midhat îsi umfla penajul ca un curcan plin de trufie. Iar populatia, mai cu seama tinerii, bîtfiau din brate si zbierau de parca i-ar fi lovit strechea: „Traiasca maritul nostru Midhat, fauritorul de sultani!" Din multime, un îns zbanghiu a strigat: „Cioclul sultanilor! E mai bine asa!" Derbedeii din jur au început sa rîda si sa urle batînd din palme: „Cioclul sultanilor! Bravo! Cioclul sultanilor!"

— Buni de glume, tinerii astia! zîmbi verde Abdul Hamid. Repeta cu haz: „Cioclul sultanilor!" Hm!

Rîdea, dar sîngele începuse sa-i fiarba, îsi stapînea însa mînia. Mintea lui începuse sa lucreze: „înseamna ca lumea a început sa-i atribuie moartea lui Abdul Aziz. Daca i • se va imputa într-o zi oficial asasinarea unchiului meu, nimeni nu va fi surprins". Gîndurile lui se depanau cu iuteala, urzind planuri: „Cioclul sultanilor! Propriii tai oameni mi te-au dat în mîna, Midhat! Cînd va sosi timpul sa te lovesc, voi invoca acuzatiile poporului! Asasin al sultanilor! Criminal si tradator! Ehe, sa nu te culci pe laurii tai. «Fauritorule de sultani!»». Te pîndesc asa cum îsi pîndeste un sarpe prada. Esti periculos, Midhat, dar eu te întrec!"

Hiiseyn Nuri trebuia printre niste arhive, dar tragea cu coada ochiului spre stapînul care statea în fata ferestrei si privea absent marea scaldata de incandescenta soarelui. „Ti-am dat hrana gîndurilor, sultanule! reflecta cu ironie amara. Sa nu spui mai tîrziu ca n-ai fost prevenit! Daca ar sti Midhat cum îl lucrez, pielea mea n-ar mai pretui mare lucru! într-o dimineata, constantinopolitani ar vedea-o prinsa într-un par, în chip de sperietoare de ciori!"

Deasupra desertului cu nisip fierbinte si stînci albe, golase, orbitor de luminoase, se asternura deodata nori vinetii, cu forme bizare de animale apocaliptice. Pustiul, lipsit de lumina feerica si atît de familiala a soarelui, capatase culoarea otelului. Dunele serpuitoare prinsesera sa capete viata. De pp crestele lor se ridicau perdele de nisip rascolite de rafalele vîntului. Rusdi îsi acoperi cu palmele ochii înrositi, obraji arsi de biciuiala nisipului întepator ca acele. Se_ opri, caci picioarele nu-l mai duceau. Nu mai era în stare sa înfrunte pu-

746

terea vîntului, care-l împingea înapoi asemenea unui perete Bniscator. Cazu în genunchi, doborît de violenta stihilor. Simtea între dinti granule de nisip. Urechile îi suierau, inginîn-du-se cu vuietul vijeliei. „De ce nu se slobozesc mai repede jîbaierile ploii?" cugeta împanicat. Cînd cerul îsi revarsa pu-\ hoaietele asupra desertului, firea

capata brusc viata. suvoaie gîl-! gîietoare se repezeau navalnic printre dune, spalau stîncile, |mutau din loc pietrele, pierzîndu-se abia mai tîrziu în marea |de nisip. Pe urmele lor izvorau din tarina flori plapînde, efe-rmere. Rusdi astepta cu disperare prabusirea apelor din vaz-Kuhul saturat de nori cenusii. Picaturile mari, racoroase refuzau sa cada, spre a-i astîmpara fierbinteala si a-i pune capat •Senzatiei de înabusire. Nisipul încins, usturator ca niste mi-[nuscule farîme de sticla, îi patrundea în ochi, în gura, în nas. Horcaind, Rusdi își duse mîinile la grumaz: „Apa! gemu. Apa, apa!"

Deschise înspaimîntat ochii si deslusi deasupra patului ta-"vanul decorat cu flori stilizate. Rasufla adînc, rupîndu-se din [vîrtejul cosmarului. Senzatia de înabusire continua sa-i în-Rgreuieze pieptul. Batu scurt din palme.

— Apa! porunci slujitorului sosit la porunca. Peste cîteva clipe i se aduse pe o tava de argint, ornata cu minunate flori de email, o cana cu apa rece, tinuta pîna atunci la gheata, si o farfurioara cu serbet de trandafiri. Marele vizir se ridica într-un cot, bau pe nerasuflata apa, apoi, 'ceva mai culm, se întinse iarasi pe pernele de matase.

De la o vreme îl chinuiau noapte de noapte cele mai urîte vise. Toate erau legate de cutreierarea unor deserturi interminabile. Reminiscente poate din îndepartata-i tinerețe. Comandase o campanie dintr-un regiment trimis sa potoleasca î rascoala unor triburi nomade din Arabia de vest. Omorîse atunci foarte multi oameni, convins ca slujeste imperiul si pe sultan. Acum nu mai era sigur ca masacrele serveau realmente interesele Turciei. Dar barbatii de stat de atunci, ca si cei de acum, credeau doar în forta, în autoritatea oarba, care trebuia impusa cu brutalitate în orice conditii. Odata cu scurgerea anilor, neastîmparul, tendinta spre violenta, încrederea nezdruncinata în puterea pumnului i se moderasera. Vîrsta, ori proximitatea mortii, îl facuse sa vada cu alti ochi evenimentele, oamenii. Cînd atinsese pragul celui de-al saselea deceniu, facuse un legamînt. Daca va dispune vreodata de o mare autoritate politica, se va stradui sa puna surdina la ceea ce fusese considerat pîna atunci un principiu sacrosanct: întîietatea indis-

747

cutabila a osmanlîilor fata de toate popoarele crestine sau islamice supuse lor. Aceste gînduri le împartasea si printul Murad. Înainte de înscaunarea lui pe tron discutasera adesea despre necesitatea unor schimbari fundamentale în viata imperiului, între timp, el, Rusdi, fusese înaltat la rangul de mare vizir, iar Murad încinsese sabia lui Osman. Planurile lor nu-si gasisera însa împlinirea. Nebunia padisahului, incapabil sa-si exercite prerogativele, îl lasase singur în fata hienelor din guvern. Majoritatea ministrilor erau niste arivisti dispusi sa calce pe lesuri spre a-si pastra puterea. Midhat Pasa, în ciuda liberalismului afisat ostentativ, spre a-si cîstiga popularitate, nu se deosebea mult de ceilalti membri ai guvernului, Era însa ambitios, mai viclean, mai inventiv. Rusdi își dadea seama cu amaraciune ca încercările lui de a renova viata politica turca erau sortite esecului, înlocuirea lui Murad cu Abdul Ha-mid îl lovise direct, lasîndu-i numai umbra unei autoritati, escamotata cu abilitate de Midhat. In Consiliul de ministri, cuvîntul sau nu mai avea greutate. Devenise un maestru de ceremonii, însarcinat sa dirijeze formal

dezbaterele.

Rusdi își aminti că în cursul dimineții trebuie să prezideze o importantă reuniune a guvernului, convocată în vederea discutării cererii de armistitiu formulată de Serbia, precum și a intervenției marilor puteri în sprijinul acesteia, își îmbracă uniforma de ceremonie, fiindcă la sedința avea să asiste sultanul. Rostul prezentei lui Abdul Hamid la dezbateri era pur decorativ. Statea în capul mesei drept ca un "popândau" și înclina aprobativ din cap ori de câte ori i se cerea părerea.

Când Rusdi ajunsese la Top-Kapi' ministrii se aflau în sala de sedințe, cu excepția lui Midhat Pasa, care își făcuse apariția ceva mai târziu, afectând un aer preocupat. Rusdi resimți această încălcare a protocolului, desigur intenționată, căci Midhat nu lăsa nimic la întâmplare. Sultanul se ivi în sfârșit, saluta cu modestie pe ministrii ploconiti în fața lui, apoi se instala în jetul plasat în capul mesei.

Savfet Pasa, șeful departamentului Afacerilor Straine, citi un raport asupra intervenției comune a ambasadurilor Angliei, Rusiei, Germaniei, Austro-Ungariei, Franței și Italiei, care în numele guvernelor respective cereau Sublimei Porți să dea un răspuns grabnic la cererea de armistitiu a Serbiei, ajunsă la capătul puterilor.

La discuțiile pe marginea raportului, Redif Pasa, ministrul de Război, începu cu o întrebare:

748

^

— Din convorbirile dumneavoastră cu sir Henry Elliot, ați înțeles oare că Anglia este înclinată să accepte punctul de vedere al dușmanilor noștri?

— Anglia rămâne prietena Turciei, replică Savfet Pasa, ^Hfcsraeli a trebuit să-și tina seama însă de presiunile opoziției, ^fcarte active recent în Camera Comunelor, și de intervențiile și ale celor Trei Imperii, staruitoare de eforturile lor de a pacifica

de Balcanii, chiar dacă în acest chip aduc stărbirea interese-^Bbr legitime ale Turciei.

— Ce se va întâmpla dacă — prin imposibil — cabinetul ^îsraeli va cădea de la putere înainte de termen? întrebă •fevdet Pasa, ministrul Justiției, unul dintre membrii moderati ai Divanului. Au mai existat precedente! Nu-i așa?

— Gladstone și liberalii lui ne sunt potrivnici, recunoscuse Brvfet Pasa. Nu cred însă într-o apropiată schimbare a echilibrului politic la Londra. Disraeli se sprijină pe o confortabilă majoritate în Parlament și se bucură de amicitia reginei Victoria. În actuala conjunctură, Anglia nu va face jocul Rușiei. În privința asta putem fi liniștiți.

— Europa se va gândi de două ori înainte de a adopta o «poziție dură față de noi», opina

Hamza Pasa ministrul Listei

'Civile. Prabusirea Serbiei, sprijinita direct de rusi, a racorit t pe multi belicisti, convinsi pîna mai ieri ca Imperiul Otoman ; este în plin si vertiginos declin.

Redif Pasa își bomba pieptul si își rasuci bataios mustata:

— Rusul Cernaiev a primit o lectie meritata. N-are s-o •pite prea curînd!

— Sa nu-l identificam pe Cernaiev cu Rusia! interveni •prudent marele vizir.

— Nu înteleg sensul cuvintelor dumneavoastra, Alteta, îi •vorbi de sus Midhat. Va temeti de Rusia?

— JVa tem de un razboi de mari proportii, caci ne-ar gasi •nepregatiti! riposta iritat marele vizir.

— Cei care nu va cunosc îndeajuns, ar fi înclinati sa va [acuze de defetism! rosti cu ironie Midhat.

Înscaunarea sa recenta în functia de presedinte al Consiliu-tlui de stat, a doua mare demnitate din imperiu, îi îngaduia sa ! adopte o atitudine îndrazneata fata de Rusdi Pasa, fara a se . teme de consecinte, cu atît mai vîrtos. cu cît stia ca «se poate bizui pe sultan, de care-l lega pactul secret încheiat în preajma detronarii lui Murad.

— Bravadele inutile mi-au repugnat întotdeauna! îl înfrunta Rusdi Pasa.

749

Sultanul își vîrîse capul între umeri, înspaimîntat vizibil de discutia dintre cei doi barbati de stat. Parea depasit de evenimente. Ministrii îl priveau pe sub sprîncene, nedumeriti de apatia lui. „Cu un astfel de suveran ne încumetam sa înfruntam Europa? își spuneau cu scîrba. Noroc ca îl avem pe Midhat! se felicitau în taina partizanii acestuia. Midhat stie ce vrea! El este adevaratul stapîn al Imperiului!"

— Victoria noastra asupra Serbiei va fi o pilda si pentru Principatele Unite, interveni Redif Pasa cu asprime. Patania trista a lui Milan îl va face si pe Carol sa puna surdina la pretentia lui de a obtine independenta a ceea ce numeste el România!

— N-as fi atît de sigur ca va pune surdina! zise marele vizir. Stingerea aproape totala a focarelor rascoalei din Her-tegovina si din Bosnia, apoi zdrobirea rebeliunii din Bulgaria nu i-au determinat pe sîrbi sa renunte la intentia lor de a obtine independenta prin lupta.

— Daca românii se vor ridica împotriva noastra, îi vom nimici asa cum i-am nimicit si pe sîrbi, sprijiniti de voluntarii rusi! pufni ministrul de Razboi.

Abdul Hamid se uita la demnitarii angajati în discutie, asemenea unui soarece care - privește din gura unei borte o disputa între pisici.

— Daca România va manifesta veleități de independentă, vom avea tot timpul să-i punem calus! rosti apasat Midhat Pasa. Dar să ne întoarcem la armistiul cu -Serbia și la intervenția marilor puteri! Nu vom ceda șantajului, dar nici nu vom asmuti Europa împotriva noastră printr-o" intransigentă deplasată la ora actuală. Sunt ,de părere să acordăm armistiul cerșit de sârbi, dar cu unele condiții. Am formulat câteva puncte pe care vi le supun spre aprobare. Primo: starea de lucruri anterioară anului 1867 să fie restabilită în Serbia. Secundo: fortărețele construite de la acea dată să fie darîmate. Terzio: fortărețele stăpînite de noi înainte de 1867 să fie reocupate de garnizoane turcești. Quarto: guvernul de la Belgrad să fie silit a plăti despăgubiri de război, precum și un tribut anual sporit!

— Am și eu o propunere! ridică mîna ministrul de Război. Serbia să-și reducă substanțial efectivele militare!

— Iar principii sârbi să fie obligați, a cere învestitura Sultanului, suzeranul lor! opina ministrul Justiției.

Majoritatea ministrilor înclină afirmativ din cap. Midhat Pasa se întoarce spre sultan:

750

— înălțimea-Voastră va binevoi, sper, să încuviințeze propunerile noastre!

Marele vizir resimte procedul rivalului, care îl scosese pe [[nesimțite factor comun. Numai el, președintele Divanului, ar fi fost în măsură să ceară aprobarea suveranului.

' Abdul Hamid cunostea procedura. Trebuia să facă însă o alegere între tendința moderată a marelui vizir și linia dură a lui Midhat. După o scurtă chibzuită, opta pentru cea din urmă, nu pentru că ar fi preferat-o, dar acesta era jocul și, [" cel puțin pentru moment, trebuia să se supună, înainte de •a auzi răspunsul sultanului, care ar fi transat definitiv ches-•iHnea, Galib Pasa, ministrul de Finanțe, găsi necesar să intervină:

— Formula propusă de președintele Consiliului de stat, •jompletată de ministrii Războiului și Justiției, ține oare seama de efortul financiar și economic pe care va trebui să-l •ezvolte Turcia, în cazul unor complicații internaționale sus-Keptibile să ducă la un conflict armat cu marile puteri sau Hei puțin cu una din ele? S-a vorbit aici despre succesele Kioastre pe frontul sârbesc, dar nu s-a făcut nici o mențiune •isupra teatrului de război din Muntenegru. După câte sunt •informat — și Redif Pasa este în măsură să confirme acest lucru — trupele noastre întâmpină mari dificultăți la Podgorița și la Bilek. Derviş Pasa, Hiiseyn Pasa și Maktar Pasa au •fost nevoiți, pur și simplu, să evacueze Muntenegru.

— Să nu exagerăm! replică tînd se ministrul de Război, l Muntenegrenii sunt mai

îndaratnici decît sîrbii. Afara ds [aceasta, dispunem acolo de un numar insuficient de soldati. s Grosul armatei îl pastram în rezerva la hotarele de nord ale [Imperiului, spre a face fata unui eventual atac al rusilor. f Campania din Muntenegru, în ciuda aspectelor nesatisfacatoare,

nu poate influenta mersul operatiilor noastre militare în ceie-I lalte provincii rasculate. Cît priveste efortul financiar de care

ati vorbit, îl vom face cu draga inima, daca vom sti ca acesta f este pretul independentei si al integritatii tarii noastre. Midhat Pasa arunca o privire piezisa lui Galib Pasa:

— Chestiunile militare au prioritate asupra celor financiare. Imperiul Otoman este un stat al militarilor, nu al negutorilor si al camatarilor.

— Armele se cumpara cu bani, Midhat Pasa, nu cu vorbe umflate! riposta Galib Pasa..

— în cazul acesta, ce ne ramîne de facut? rosti cu sarcasm presedintele Consiliului de stat. Sa ne plecam grumazul în fata ghiaurilor dinlauntrul si din afara hotarelor Turciei - N-am spus asta! replica iritat seful departamentulu Finantelor. Socotesc însa ca trebuie sa fim mai concilianti în tratativele noastre diplomatice . . .

— Acest resort este de competenta lui Savfet Pasa, declar;; emfatic IVi-dhat. Se adresa apoi sultanului: Majestate, asteptam ordinele Majestatii-Voastre!

Abdul Hamid îsi cîntari cîteva clipe raspunsul. Dînd mînâ libera lui Midhat, îl lasa.sa suporte singur consecintele propriiei lui politici. Daca impetuosul sef al „Junilor Turci" va da gres, se va compromite si va arunca implicit o umbra si asupra curentului politic pe care-l reprezinta.

— îti acord încrederea mea, Midhat Pasa! declara cu afabilitate tîmpa Abdul Hamid.

„Limitat la minte mai este si Padisahul nostru! reflecta cu tristete marele vizir. Pe nevolnice mîini a încaput imperiul!"

Dupa ce îsi sprijini coatele de masa-i de lucru*, Savfet Pasa îsi împreuna gînditor palmele în dreptul barbiei, închis în cabinetul sau, cugeta profund. Trebuia sa gaseasca o formula diplomatica supla, menita sa îndulceasca asprimea ripostei Sublimei Porti fata de interventia marilor puteri.

Se uita pe sub sprîncene la secretarul asezat în i'a'a unui pupitru, pregatit cu tot ce trebuie pentru scris, apoi începu sa dicteze rar si apasat:

„Guvernul imperial apreciaza la justa lor valoare motivele umanitare care au determinat diplomatia europeana, într-un moment atît de critic, sa-si ofere bunele oficii în urma cererii facute de guvernul de la Belgrad. Guvernele prietene, dornice a vedea încetînd cît mai curînd varsarea de sînge din Serbia, au facut cunoscute aspiratiile lor Sublimei

Porti, stiind desigur ca aceasta este animata de aceleasi frumoase gânduri. in scopul realizarii cu un moment mai devreme a acestei laudabile nazuinte, guvernul imperial socoteste a-si îndeplini o datorie de onoare . . ;"